

ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE” A MAI AL REPUBLICII MOLDOVA

DEPARTAMENTUL ȘTIINȚĂ

**PREGĂTIREA PROFESIONALĂ
A CADRELOR PENTRU SUBDIVIZIUNILE
MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE
ȘI ALTE ORGANE DE DREPT**

Conferința științifico-practică internațională din 4 decembrie 2020



Chișinău • 2021

Redactor-șef

Dr. Iurie LARII, profesor universitar, prorector pentru știință
al Academiei „Ștefan cel Mare”

Colegiul de redacție:

Dr. Dinu OSTAVCIUC, conferențiar universitar, rector al Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Iurie ODAGIU, conferențiar universitar, prorector pentru studii al Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Oleg RUSU, conferențiar universitar, șef al Departamentului Știință al Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Radion COJOCARU, profesor universitar, director al Școlii doctorale „Științe penale și drept public” a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Veaceslav URSU, conferențiar universitar, decan al Facultății „Drept, ordine publică și securitate civilă” a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Ștefan BELECCIU, profesor universitar, șef al Catedrei „Drept polițienesc și securitate publică” a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Igor TROFIMOV, conferențiar universitar, șef al Catedrei „Drept privat” a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Marian GHERMAN, conferențiar universitar, șef al Catedrei „Activitate specială de investigații și anticorupție” a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Simion CARP, profesor universitar, Academia „Ștefan cel Mare”

Dr. Tudor OSOIANU, profesor universitar, Academia „Ștefan cel Mare”

Dr. Constantin RUSNAC, conferențiar universitar, șef al Catedrei „Procedură penală, criminalistică și securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Alexandru ZOSIM, conferențiar universitar, șef al Catedrei „Drept penal și criminologie” a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Liliana CREANGĂ, conferențiar universitar, șef al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei” a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Aliona BIVOL, conferențiar universitar, șef al Catedrei „Științe manageriale, socioumane și comunicare profesională” a Academiei „Ștefan cel Mare”

Ruslan CONDRAT, șef al Departamentului editorial poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, master în drept

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine autorilor.

CUPRINS:

CONCEPTE ȘI STANDARDE GENERALE PRIVIND PREGĂTIREA CADRELOR PENTRU SUBDIVIZIUNILE MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE ȘI ALTE ORGANE DE DREPT

Liliana CREANGĂ, <i>doctor în drept, conferențiar universitar</i> Standarde de instruire a polițiștilor în domeniul drepturilor omului.....	12
Tatiana Vasilievna KIRILLOVA, <i>doctor of pedagogical sciences, professor</i> Retrospective analysis of the juvenile offenders education organization.....	19
Bogdan-Florin RADU, <i>doctor în drept,</i> Adrian ALEXE Evoluția învățământului specific ordinii publice și intervenției polițienești.....	24
Iurie ODAGIU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar,</i> Constantin RUSNAC, <i>doctor în drept, conferențiar universitar</i> Dezavantajele învățământului tehnologizat.....	32
Рената КИСЕЛЕВА, <i>кандидат психологических наук, доцент</i> Успешность обучения в вузе как основа формирования профессиональной компетентности пенитенциарных психологов.....	40
Светлана БЫЧКОВА, <i>доктор юридических наук, профессор,</i> Богдан КИРДАН, <i>кандидат юридических наук</i> Методика преподавания дисциплины «трудовое право» в системе подготовки кадров для подразделений МВД и национальной полиции Украины.....	47
Iurie LARII, <i>doctor în drept, conferențiar universitar</i> Importanța pregătirii criminologice a studenților din cadrul facultăților de drept și a celor cu profil polițienesc.....	53
Radion COJOCARU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar</i> Sergiu COJOCARU, <i>master în drept</i> Repere curriculare și de conținut privind instruirea ofițerilor/ subofițerilor de sector în domeniul prevenirii delincvenței juvenile.....	58

Veaceslav URSU, doctor în drept, conferențiar universitar Ridicarea nivelului de pregătire profesională a studenților Academiei „Ștefan cel Mare” sub aspectul instruirii lor în calitate de subiecți ai realizării politicii penale.....	65
Катерина ТІТУНІНА, кандидат юридичних наук, Федір КІРІЛЕНКО, кандидат юридичних нау Безперервна освіта - пріоритетний напрямок професійної компетентності працівників національної поліції України.....	69
Gheorghe GLADCHI, doctor habilitat în drept, profesor universitar Formarea competenței profesionale victimologice în învățământul polițienesc.....	75
Т.А. КАЗАКОВА, кандидат педагогических наук, доцент Совершенствование уровня профессиональной подготовки сотрудников ПДН МВД РФ.....	80
Andrei GUȘTIUC, doctor în drept, conferențiar universitar Ludmila GUȘTIUC, doctorandă Formarea și dezvoltarea profesională continuă în era post-coronavirus.....	85
Алексей ПОЛТОРАКОВ, кандидат политических наук Ирина ЩИГОЛЬ О проблемах подготовки офицеров запаса в Украине.....	92
Oleg RUSU, doctor în drept, conferențiar universitar Fenomenul deformării profesionale și căile de depășire a acestuia în cazul angajaților sistemului administrației penitenciare.....	97
Алексей УРБАНОВИЧ, кандидат исторических наук, доцент Развитие навыков анализа и совершенствования индивидуальной управленческой концепции руководителей правоохранительных органов.....	106
Liliana CREANGĂ, doctor în drept, conferențiar universitar, Anatoli BUZEV, doctorand, magistru în securitate și apărare Modelarea exercițiilor tactice asistate la calculator ca formă superioară de instruire practică a angajaților cu statut special.....	112
Boris GLAVAN, doctor în drept, conferențiar universitar, Ghennadi CALCAVURA, doctorand Pregătirea profesională a ofițerilor de investigație în vederea aplicării mijloacelor tehnice operative.....	120

Людмила ЗАХАРЕНКО, кандидат психологических наук Ментальный тренинг – способ улучшения стрелковых умений курсантов.....	128
Aliona BIVOL, doctor în psihologie, conferențiar universitar Dezvoltarea psihocompetențelor la managerii cu statut special.....	133
Тарас ВАЙДА, кандидат педагогічних наук, доцент, Микола КРУГЛИК, Олег КУЗНЕЦОВ Сучасне вітчизняне інтерактивне мультимедійне обладнання для навчання та удосконалення вогневої підготовки працівників національної поліції України.....	143
Simion ROȘCA, doctor în filosofie, profesor universitar interimar Educația – cea mai importantă revoluție din istoria omenirii.....	151
Andrei GUȘTIUC, doctor în drept, conferențiar universitar Ludmila GUȘTIUC, doctorandă Adaptarea modelului american de instruire juridică la pregătirea profesională a cadrelor pentru MAI.....	163
Lilian LUCHIN, doctor în drept, conferențiar universitar Instruirea experților judiciari – pilon important în realizarea justiției.....	170
Veaceslav GRATI, doctor în drept, conferențiar universitar Ludmila BUCIUȘCAN, master în drept Aplicarea strategiilor didactice moderne – prioritate în instruirea interactivă a funcționarului public cu statut special.....	177
Sofia PILAT, doctor în drept, Artiom PILAT, doctorand Sporirea eficienței procesului de pregătire a cadrelor pentru Ministerul Afacerilor Interne.....	188
Marcel BOȘCANEANU, doctor în drept Evoluția managementului calității studiilor în Academia „Ștefan cel Mare” a MAI la 30 de ani de activitate.....	194
Vasile ZAVATIN, doctor în drept, conferențiar universitar, Vitalie IONAȘCU, doctor în drept, conferențiar universitar Noi direcții în pregătirea funcționarilor publici cu statut special în cadrul MAI.....	209
Alexandru ZOSIM, doctor în drept, conferențiar universitar Aspecte ale selectării și promovării cadrelor polițienești.....	223

Б.С. АСЛАМОВ, Б.С. САМИЉЗОДА Актуальные вопросы профессиональной подготовки курсантов Академии МВД Республики Таджикистан: педагогический аспект.....	228
Ana CHIRUȚA, <i>doctorandă</i> Repere conceptuale și curriculare privind cercetarea la fața locului a infracțiunii de părăsire a locului accidentului rutier.....	232
Ivan GHEORGHIU, Sergiu REMARENCO, Sergiu COLȚA Aspecte ale actelor normative care reglementează domeniul intervenției profesionale și concordanța acestora.....	239
Ivan GHEORGHIU, Nicanor BUCARCIUC, Ghenadie PREȚIVATII Sportul pentru toți – factor de menținere și formare profesională a angajaților Ministerului Afacerilor Interne.....	244
Alexandr PATRAȘKO Unele aspecte ale formării profesionale continue a cadrelor didactice.....	251
Eduard PUI Pregătirea fizică – componentă de bază în activitatea cadrelor din subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne.....	262
Ion ROTARU, <i>doctorand</i> Rolul pregătirii profesionale a cadrelor subdiviziunilor Ministerului Afacerilor Interne în prevenirea criminalității violente.....	266
Radion ROTARU Îmbunătățirea formării profesionale a personalului polițienesc la compartimentele instrucția tragerii și intervenția profesională.....	272
Valentina RUSSU, <i>doctorandă</i> Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne în vederea combaterii criminalității feminine.....	278
Юрий ВОЛКОВ Особенности подготовки полицейских в Украине и ФРГ: сравнительное исследование.....	286

PREGĂTIREA SPECIALĂ A CADRELOR PENTRU SUBDIVIZIUNILE MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE ȘI ALTE ORGANE DE DREPT

Dinu OSTAVCIUC, <i>doctor în drept, conferențiar universitar,</i> Anna TETEREATNIC, <i>doctor în drept, conferențiar universitar</i> Plângerea ca modalitate de sesizare a organului de urmărire penală.....	291
Наталя ПАВЛОВА, <i>кандидат юридических наук, доцент,</i> Владимир ФЕДЧЕНКО, <i>кандидат юридических наук, доцент</i> Особенности полномочий офиса генерального прокурора Украины во время уголовного производства в рамках международного сотрудничества.....	304
Radion COJOCARU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar</i> Vladimir PUICĂ, <i>doctorand</i> Interpretarea semnelor estimative ale infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu (art. 328 C.pen. al R. Moldova) în procesul de instruire a studenților.....	310
Армен НЕРСЕСЯН, <i>кандидат юридических наук</i> Правомірність застосування зброї поліцейськими: порівняльно-правовий аспект.....	321
Анна ПОЛИТОВА, <i>кандидат юридических наук, доцент</i> Спорные вопросы ответственности за отдельные преступления против свободы человека в проекте уголовного кодекса Украины.....	326
Ștefan STAMATIN, <i>doctor în drept, profesor universitar</i> SOS pentru Re(De)-formarea teritorială a Republicii Moldova în contextul european.....	331
Михаил АКИМОВ, <i>кандидат юридических наук, доцент</i> Сравнительная характеристика ответственности за захват заложников по уголовному законодательству Украины и Республики Молдова.....	342
Александр АКЧУРИН, <i>кандидат юридических наук, доцент</i> О проблеме вовлечения СМИ, правозащитников и интернет-сообщества в противодействие расследованию пенитенциарных преступлений.....	346

Valentin CHIRIȚA, <i>doctor în drept, conferențiar universitar,</i> Olga CHIRIȚA, <i>master în psihologie, doctorand</i> Conștiința patriotică: concept și caracterizare.....	350
Valeriu BRUS, <i>doctor în drept</i> Justiția restaurativă – cauză de reformă sau noua aporie penal- aplicativă în contextul legislației penale europene.....	358
Асель АЛИБЕКОВА, <i>кандидат юридических наук, доцент</i> Отдельные вопросы квалификации уголовных правонарушений против семьи и несовершеннолетних.....	366
Dinu OSTAVCIUC, <i>doctor în drept, conferențiar universitar,</i> Iurie ODAGIU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar</i> Modalități speciale de sesizare a organului de urmărire penală.....	371
Б.Р. БУХОРИЗОДА, <i>кандидат юридических наук</i> К вопросу об ограничении торговли детьми от выдачи замуж девочки, не достигшей брачного возраста по законодательству Республики Таджикистан.....	378
Alexandru CICALA, <i>doctor în drept</i> Necesitatea identificării și studierii factorilor criminogeni pentru prevenirea omorurilor.....	383
Екатерина СМИРНОВА, <i>кандидат юридических наук,</i> Дмитрий ГРИШИН, <i>докторант</i> Реализация профилактики преступного поведения при расследовании уголовных дел.....	395
Boris GLAVAN, <i>doctor în drept, conferențiar universitar,</i> Ghennadi CALCAVURA, <i>doctorand</i> Valoarea socială a măsurilor speciale de investigații efectuate de poliție în lupta cu criminalitatea.....	400
Александр ЗАТОЛОКИН, <i>кандидат юридических наук</i> Ретроспективный анализ государственного управления вопросами миграции в Российской Федерации.....	409
Рената КИСЕЛЁВА, <i>кандидат психологических наук, доцент,</i> Владимир ОРЛОВ, <i>кандидат медицинских наук</i> Предпосылки возникновения и психологические методы противодействия движению «арестантское уголовное единство».....	416
Ольга КРИШЕВИЧ, <i>кандидат юридических наук, профессор,</i> Богдан БЕЗГИНСКИЙ Уголовная ответственность за незаконное обогащение: сравнительный анализ законодательства Украины и Молдовы.....	422

Valeriu BRUS, <i>doctor în drept</i> Ransomware – spectrul unui delict neconceptual.....	428
Д.Н. ЛОЗОВСКИЙ, <i>доктор юридических наук, доцент</i> Особенности тактики изъятия и осмотра мобильных средств сотовой связи.....	436
Mariana PAVLENCU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar</i> Calitățile unui manager din serviciul polițienesc.....	440
Анна ЛАНДИНА, <i>кандидат юридических наук</i> Дотримання прав суб'єктів кримінальних правопорушень працівникам органів забезпечення правопорядку.....	446
Valeriu BRUS, <i>doctor în drept</i> Vadim CHIANU Autopsia virtuală (virtopsie) – realitate sau himeră. Metode inovatoare în sfera tanatocronologiei.....	452
Андрей НУЖДИН, <i>кандидат юридических наук, доцент</i> Участие работников исправительных учреждений в выявлении обстоятельств, способствовавших совершению пенитенциарных преступлений.....	461
Вусал Алигисмет оглы АХМЕДОВ Социальное назначение уголовного наказания.....	465
Назар САМИЕВ, <i>кандидат юридических наук</i> Преодоление противодействия раскрытию и расследованию преступлений, в том числе, нераскрытых преступлений прошлых лет в Таджикистане и России.....	471
Dinu OSTAVCIUC, <i>doctor în drept, conferențiar universitar</i> , Iurie ODAGIU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar</i> Unele aspecte legate de competența organelor de urmărire penală.....	481
Виталий СВЕТЛИЧНЫЙ, <i>кандидат технических наук, доцент</i> Экспертное исследование идентификационных обозначений на транспортных средствах.....	495
Вячеслав ТАШМАТОВ, <i>кандидат психологічних наук, доцент</i> Олександр ГЕРАЩЕНКО, <i>кандидат юридичних наук, доцент</i> Деякі особливості правомірного проникнення поліцейськими до житла або іншого володіння особи.....	501
Оксана ФИЛИПЕЦ, <i>кандидат юридических наук, доцент</i> Отсрочка отбывания наказания в Республике Казахстан: уголовно-правовые и пенитенциарные аспекты.....	506

Alexandru ZOSIM, *doctor în drept, conferențiar universitar*
Oksana HRYTENKO, *doctor în drept, conferențiar universitar*
Abordarea noțiunii obiectului infracțiunii în doctrina penală actuală.....511

Алия АБИШЕВА
Причины совершения преступлений против половой неприкосновенности несовершеннолетних по материалам уголовных дел по городу Нур-Султан (Республика Казахстан).....517

Ana-tolie ANDRONACHE
Reglementarea juridică de aplicare a mijloacelor tehnico-științifice în activitatea judiciară.....521

Сергей ЧУЧКО
Отдельные аспекты взаимодействия подразделений национальной полиции во время расследования мошенничества при покупке-продаже товаров через сеть интернет.....532

Olesea CREȚU, *master în drept*
Soluționarea procesului penal, la faza urmăririi penale, cu drept de reabilitare.....538

Roman EREMCIUC
Limitele răspunderii penale pentru eroarea de drept și eroarea de fapt.....544

Oxana EȘANU
Răspunderea materială a angajatorului pentru salariatul polițist.....552

Aliona GUMENCO, *doctorandă*
Îmbunătățirea practicilor poliției în vederea prevenirii dicriminării comunităților rome.....558

Римма ЮРЧЕНКО, *аспирант*
Отдельные аспекты криминологической характеристики личности преступника, совершившего насильственные половые преступления.....566

Гафура ЖАКАУПОВА
К вопросу о поощрительной норме к статье 218 Уголовного Кодекса Республики Казахстан.....571

Elena JENUNCHI, *doctorandă*
Subiectul infracțiunii de constrângerea de a face declarații.....576

Нургали РАХИМОВ, <i>магистр юридических наук</i> Проблемы реализации потенциала принципов уголовного процесса в преодолении правовых коллизий и пробелов	581
Виолетта РЕЦ Нейролингвистическое программирование как базовый способ доведения до самоубийства путем использования интернет-технологий.....	587
Ольга СМАГЛЮК, <i>аспирант</i> Лицо, не достигшее шестнадцатилетнего возраста, как потерпевший от уголовного правонарушения, предусмотренного статьей 155 Уголовного Кодекса Украины.....	592
Ліна Миколаївна ТОВПИГА, <i>аспірант</i> Компаративний аналіз поліцейської діяльності.....	596
Жанар ТУКЕНОВА Правовые вопросы определения субъективной стороны заражения венерическим заболеванием.....	600
Gheorghii VARVARICI, <i>doctorand</i> Cauzele și condițiile criminalității latente.....	606
Mihaela BEJENARI Aplicarea principiului egalității de gen la formarea și perfecționarea profesională a angajatelor din cadrul organelor de drept.....	614

STANDARDE DE INSTRUIRE A POLIȚIȘTILOR ÎN DOMENIUL DREPTURILOR OMULUI

Liliana CREANGĂ,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

Astăzi, mai mult ca oricând, comunitatea internațională recunoaște necesitatea unificării eforturilor în vederea promovării și respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale, a asigurării supremației legii. Având în vedere faptul că Republica Moldova tinde să fie un stat de drept, conștientizăm necesitatea promovării riguroase a valorilor de drepturi și libertăți fundamentale ale omului, formării conștiinței societății în spiritul respectării și dezvoltării în continuare a acestor valori. Suntem convinși că activitatea profesională a polițiștilor trebuie să se bazeze în mod exclusiv pe principiul supremației legii, acestea fiind condițiile indispensabile și imperative pentru apărarea eficientă a drepturilor și libertăților fundamentale ale individului într-o societate democratică. Poliția este obligată prin lege să stea la straja respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, a demnității acestora fără discriminare.

Cuvinte-cheie: drepturile și libertățile fundamentale, garanții juridice, instruire, exerciții, modelare, MAI.

Abstract

Today, more than ever, the international community recognizes the need to unify efforts in order to promote and respect the human rights and the fundamental freedoms, to ensure the rule of law. Given the fact that the Republic of Moldova tends to be a state of law, we are aware of the need to rigorously promote the values of the fundamental human rights and freedoms, to form the consciousness of the society in the spirit of respect and further development of these values. We are convinced that the professional activity of police officers must be based exclusively on the principle of the rule of law, these being the indispensable and imperative conditions for the effective defense of the fundamental rights and freedoms of the individual in a democratic society. The police are obliged by law to stand on guard over the respect of the fundamental rights and freedoms of the citizens, of their dignity without any discrimination.

Keywords: fundamental rights and freedoms, legal guarantees, training, exercises, modeling, MIA.

„Drepturile omului sunt acele drepturi fundamentale care le dau ființelor umane posibilitatea de a-și modela viața în conformitate cu libertatea, egalitatea și respectarea demnității umane”.

Manfred Nowak, fost raportor special al ONU privind tortura (2003)

Formarea polițiștilor reprezintă primul și cel mai important pas către conturarea unor practici polițienești mai eficiente și mai profesioniste în viitor. Formarea din perspectiva drepturilor omului îi ajută pe participanți să respecte și să protejeze în mod proactiv drepturile fundamentale. În acest fel, se asigură folosirea forței în conformitate cu principiile legalității, necesității și proporționalității, principii ce sunt fundamentale pentru dezvoltarea unor societăți juste. În consecință, această formare le va permite ofițerilor de poliție să își îndeplinească rolul prevăzut în foaia de parcurs a Uniunii Europene, pentru activitatea în domeniile justiției, libertății și securității.

Prezenta cercetare are scopul de a ajuta la promovarea unei relații de încredere între poliție și societate în ansamblu, în întreaga diversitate a acesteia. O serie de proiecte întreprinse de Agenția pentru Drepturi Fundamentale a UE (FRA) a subliniat legătura dintre încrederea în autorități și exercitarea drepturilor fundamentale. Acolo unde există încredere, rata de sesizare a infracțiunilor va crește și, prin urmare, se vor soluționa mai multe infracțiuni, făcându-se dreptate victimelor. Protejând drepturile fundamentale ale tuturor cetățenilor, ofițerii de poliție vor inspira încredere întregii societăți, contribuind la un cerc virtuos care va încuraja semnalarea infracțiunilor, va eficientiza combaterea infracționalității, va face mai multă dreptate victimelor și va reduce tensiunile din societate.

O definiție a drepturilor omului este dificil de formulat, ca și în cazul altor valori fundamentale – binele, adevărul, dreptatea. În sens juridic, un drept este o revendicare pe care suntem îndreptățiți să o cerem. La baza drepturilor omului stau valorile fundamentale: demnitatea umană, egalitatea, existența interpersonală și interstatală în mod practic (libertatea, respectul pentru celălalt, nediscriminarea, toleranța, dreptatea, responsabilitatea) [1].

Comunitatea internațională a stabilit că drepturile omului sunt:

1. inalienabile (nimeni nu le poate pierde, deși în unele circumstanțe ele pot fi suspendate sau restricționate);
2. indivizibile, interdependente și interrelaționate (nu pot fi abordate izolat unele de altele);
3. universale (se aplică în mod egal pentru toate persoanele, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinii politice sau de alt gen, origine națională, origine socială).

Recunoașterea drepturilor omului s-a produs odată cu lansarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948 de către Adunarea Generală a ONU, la New York [2].

Acest document internațional definește valorile și structura drepturilor omului ca ideal comun către care trebuie să tindă popoarele și toate națiunile pentru ca toate persoanele și toate organele societății să se străduiască, prin instruire și educație, să dezvolte respectul pentru aceste drepturi

și libertăți și să asigure, prin măsuri progresive de ordin național și internațional, recunoașterea și aplicarea lor universală și efectivă atât în cadrul statelor membre, cât și în teritoriile aflate sub jurisdicția lor.

Ulterior au fost adoptate, la nivel mondial, o serie de alte acte, cu caracter juridic, menite a consfinți diverse drepturi și libertăți fundamentale enumerate în Declarația Universală a Drepturilor Omului, cum ar fi [3]:

- Convenția privind statutul refugiaților (28 iulie 1951);
- Convenția privind abolirea muncii forțate (25 iunie 1957);
- Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (21 decembrie 1965);
- Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (16 decembrie 1966);
- Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (16 decembrie 1966);
- Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (18 decembrie 1979);
- Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante (10 decembrie 1984);
- Convenția privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului.

Dincolo de normele adoptate, comunitatea internațională a edificat un sistem internațional de protecție a drepturilor, dezvoltând diverse activități de promovare, reglementare, respectare și asigurare.

Atașată profund de ideea drepturilor și libertăților omului, comunitatea europeană și-a dezvoltat propriul sistem de protecție a drepturilor omului, adoptând o serie de acte normative regionale, în acord cu prevederile fundamentale ale Declarației Universale a Drepturilor Omului, printre care:

- Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (4 noiembrie 1950);
- Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (26 noiembrie 1987).

După cucerirea independenței naționale, Republica Moldova a aderat la o serie de acte normative internaționale și regionale (europene) privind drepturile și libertățile omului, dezvoltând un sistem național de protecție a drepturilor omului.

În Constituția RM, legea fundamentală a statului, drepturile și libertățile omului sunt reglementate în Titlul II „Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale” [4].

În conformitate cu art.4 al Constituției RM, dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu

celelalte tratate la care Republica Moldova este parte. Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care RM este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.

Toate organele statului trebuie să concure la asigurarea respectării universale și efective a tuturor drepturilor omului.

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice dispune: „Statele părți la prezentul Pact se angajează ca, potrivit cu procedura lor constituțională și cu dispozițiile prezentului Pact, să acționeze spre a da posibilitatea adoptării unor măsuri de ordin legislativ sau de altă natură, apte pentru traducerea în viață a drepturilor recunoscute în prezentul Pact, care nu ar fi încă în vigoare” [5].

Sistemul național de protecție a drepturilor omului presupune că unul din principiile fundamentale, regula după care orice restrângere a drepturilor și libertăților fundamentale, nu poate fi făcută decât pe baza unei legi preexistente, care trebuie să emane de la puterea legislativă.

Documentele naționale și internaționale elaborate în vederea respectării și asigurării drepturilor omului propun standarde de pregătire a polițiștilor care pot fi divizate în două categorii principale:

- standarde profesionale;
- standarde în domeniul asigurării drepturilor omului.

Standardele profesionale vizează sporirea eficienței pregătirii profesionale a polițiștilor pentru perfecționarea mijloacelor și metodelor de luptă cu criminalitatea.

Standardele în domeniul asigurării drepturilor omului sunt orientate spre asigurarea înțelegerii și respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de către fiecare polițist.

Documentul principal al ONU referitor la respectarea drepturilor omului în activitatea polițienească – Codul de comportament pentru persoane oficiale, împuternicite cu aplicarea legii, prevede că polițiștii trebuie să îndeplinească întotdeauna sarcinile ce le revin doar conform legii, servind comunitatea și apărând toate persoanele împotriva actelor ilegale, să respecte și să apere demnitatea umană, să susțină și să încurajeze drepturile omului, să folosească forța numai când aceasta este strict necesară și în măsura în care o cere îndeplinirea datoriei, să asigure apărarea sănătății persoanelor aflate în detenție. De asemenea, Codul prevede că nici un polițist nu va comite, instiga sau tolera vreun act de tortură sau de trament ori pedeapsă crudă, inumană sau degradantă.

Una din condițiile în care poliția va fi capabilă să facă față acestor cerințe este buna funcționare a sistemului de dezvoltare profesională a personalului.

Regulamentul cu privire la evaluarea performanțelor profesionale ale angajaților cu statut special din cadrul subdiviziunilor MAI (anexă la ord. MAI nr.138 din 18.04.2013) stabilește modalitatea de organizare și desfășurare a procesului de evaluare anuală a polițiștilor, menționând la pct.3 că evaluarea anuală a performanțelor profesionale reprezintă ansamblul activităților desfășurate în vederea determinării gradului în care angajații cu statut special își îndeplinesc eficient sarcinile și responsabilitățile care le revin.

Prevederile pct. 4 din Codul de etică și deontologie al funcționarului public cu statut special din cadrul MAI (aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.629 din 8 august 2017)[6] și ale pct.5 din Regulament consolidează bazele generale democratice ale conduitei profesionale și evaluării personalului: „Evaluarea se realizează în conformitate cu următoarele principii de bază: obiectivitate, transparență, cooperare și comunicare continuă, respectare a demnității”.

Conduita profesională a funcționarului public cu statut special se bazează pe următoarele principii: legalitatea, umanismul, egalitatea și nediscriminarea, imparțialitatea, transparența, disponibilitatea, profesionalismul, confidențialitatea, respectul, integritatea profesională, loialitatea, intoleranța față de corupție, prioritatea interesului public, prezumția de nevinovăție, intoleranța față de tortură, pedepse sau tratament inuman și degradant, integritatea morală.

Aceste prevederi sunt plasate pe locul întâi în sistemul de standarde etice în pregătirea polițiștilor. Poliția, care joacă un rol esențial de protecție a societății în serviciul căreia se află, ar trebui să corespundă principiilor și valorilor democratice ale statului. Pregătirea cadrelor este unul dintre mijloacele cele mai importante pentru promovarea acestor principii și valori în rândul polițiștilor.

Aspectele activității poliției, care se referă atât la drepturile omului, cât și la dimensiunea etică a acesteia, trebuie să fie prezentate în contextul problemelor concrete din activitatea profesională, astfel încât să se înțeleagă clar principiile fundamentale din cadrul raporturilor de lucru cotidiene.

Articolul 29 al Codului European de Etică al Poliției recomandă studierea principiilor de protecție, apărare a drepturilor omului în procesul de instruire cu privire la aplicarea forței și a mijloacelor speciale: „O formare practică privind aplicarea forței și limitele sale referitoare la principiile stabilite în materie de drepturi ale omului și, mai ales a Convenției Europene a Drepturilor Omului și a jurisprudenței corespondente trebuie integrată în formarea polițiștilor la toate nivelurile”.

În acest context, pentru ca standardele de instruire a polițiștilor enumerate mai sus să aibă o finalitate potrivit scopului propus, se va analiza [7]:

**Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne
și alte organe de drept**

.....

– curriculumul de instruire inițială a polițiștilor și se va identifica dacă acesta conține cursuri specifice destinate formării unei atitudini de protecție a drepturilor omului și de combatere a torturii.

De asemenea, se va identifica în ce măsură subiectul este integrat în alte discipline (ex: Dreptul constituțional; PJDO; Jurisprudența CEDO; DPP; Drept polițienesc).

Este important de a reține: atitudinile adecvate referitoare la protecția drepturilor omului și de toleranță zero față de tortură se formează nu doar în cadrul unei discipline separate, ci în cadrul tuturor disciplinelor predate și activităților extracurriculare desfășurate cu și pentru polițiști și viitori polițiști.

Curriculumul de instruire continuă a polițiștilor și similar se va identifica dacă acesta conține cursuri specifice privind protecția drepturilor omului și de combatere a torturii. O atenție sporită se va acorda suficienței instruirii (nr. suficient de ore; participarea tuturor sau anumitor categorii de polițiști, inclusiv a managerilor; periodicitatea acestora) și calității instruirii (metodele utilizate, calitatea materialelor didactice și instructive; disponibilitatea materialelor de suport; adaptarea instruirii la necesitățile beneficiarilor; impactul instruirii din punctul de vedere al rezultatelor acesteia).

Activitățile extracurriculare desfășurate cu și pentru polițiști și viitorii polițiști la subiectul prevenirea și combaterea torturii (instruiri, competiții dedicate, buletine informative etc). Aici vor fi specificați subiecții care organizează aceste activități (inclusiv dacă se implică și alte instituții publice, precum procuratura, sistemul penitenciar, mecanismele de protecție a drepturilor omului, organizațiile societății civile); relevanța pentru activitatea polițienească; frecvența activităților.

Sprijinul metodic oferit polițiștilor, în special în ce măsură instrucțiunile și recomandările oferite pentru activitatea profesională promovează toleranța zero față de tortură.

În concluzie, menționăm că pentru îmbunătățirea respectării drepturilor omului în Republica Moldova, în special de către actorii chemați să vegheze asupra încălcării demnității umane, sunt necesare acțiuni concrete și nu doar garanții juridice:

- monitorizarea permanentă a respectării drepturilor omului;
- informarea populației privind instituțiile la care pot apela în cazul încălcării drepturilor omului;
- responsabilizarea populației prin aplicarea sancțiunilor, pedepse mai aspre pentru cei care încalcă drepturile omului;
- educarea unei societăți tolerante și sensibile la respectarea drepturilor omului, oferirea propriului exemplu.

Referințe bibliografice

1. Manualul funcționarului public în domeniul drepturilor omului, ediția a II-a revăzută și adăugită. Chișinău, 2015;
2. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată în sesiunea a II-a a Adunării Generale a ONU la 10 decembrie 1948;
3. Beșteliu R., Brumar C., Protecția internațională a drepturilor omului, București, 2008;
4. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994;
5. Duculescu V., Protecția juridică a drepturilor omului: mijloacele interne și internaționale, București, Ed. Lumina Lex, 1998;
6. Codul de etică și deontologie al funcționarului public cu statut special din cadrul MAI, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.629 din 08.08.2017;
7. Zaharia Victor, Metodologia de documentare și raportare a situației curente privind tortura și alte rele tratamente în Republica Moldova, Chișinău, 2014.

RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE JUVENILE OFFENDERS EDUCATION ORGANIZATION

Tatiana Vasilievna KIRILLOVA,

doctor of pedagogical sciences, professor,

chief researcher of the Department of Psychological Support of Professional Activities of Employees of the Penitentiary Service of the Center for the Study of the Criminal Penalties Execution and Psychological Support of Professional Activities of Employees of the Research Institute of the Federal Penitentiary Service of Russia, Moscow, professor of the Department of Legal Psychology and Pedagogics of the Faculty of Psychology of the Academy of Law Management of the Federal Penitentiary Service of Russia

Abstract

Juvenile delinquency is still an urgent social problem. Despite the fact that the number of educational colonies decreased from 62 in 2006 to 23 in 2018, and the total number of juvenile prisoners was significantly reduced, the issues of organizing educational work with this category of convicts remain problematic. The historical objectives for the activities of the penitentiary system in relation to juvenile convicts are based on an analysis of the existing foreign and domestic experience in educational work organization. The analysis of the foreign and domestic historical experience of the education organization of the juvenile offenders, the notes of historical peculiarities, conclusions on the application of less severe penalties for juveniles, focused mainly on educational measures are presented in the article.

Key words: *education facilities of juvenile offenders, correction, juvenile convicts, historical experience.*

Today, juvenile delinquency is still an urgent social problem. Despite the fact that the number of educational colonies decreased from 62 in 2006 to 23 in 2018, and the total number of juvenile prisoners was significantly reduced, the issues of organizing educational work with this category of convicts remain problematic. Obviously it is necessary to train the staff of the penitentiary system properly for work with juvenile convicts in educational colonies. It requires psychological and pedagogical training, including knowledge of developmental psychology and psychology of deviant behavior, the basics of social psychology and pedagogy[8]. And in the process of this training, it is necessary to take into account the historical experience in the field of organizing educational work with juvenile convicts.

The historical objectives for the activities of the penitentiary system in relation to juvenile convicts are based on an analysis of the existing foreign and domestic experience in educational work organization.

The ideas and first attempts to organize the education of juvenile offenders belong to Western Europe and date back to the 16th century. During this period, steps were taken to establish special facilities for such children. These institutions were, in fact, mixed orphanages where were held orphans who had not committed any improprieties (they were called immaculate), vicious children, i.e. who committed various kinds of misconduct, and children who were "criminal." The first such establishments were opened in Holland in 1547 and in Germany in 1595. Children of all these categories were held together in such institutions, which evidently seems to be wrong on the one hand as it (co-housing) provided the appearance of more criminally infected children in the world but on the other hand, we cannot deny the influence of children with a positive focus on young offenders, as in the communication process a great amount of information, including positive one, is exchanged [1, 2, 4].

Some countries have established separate facilities (Holland, Belgium, Denmark and Sweden) for such children. However, their number was rather small. Further in the 17th century the nature of these institutions changed: vicious and criminal children were removed and the institutions became simply orphanages. As strange as it may be, there were no such establishments left in Holland and Germany in the 19th century but they appeared in England, France, Italy, Switzerland, Spain, Portugal, Sweden, Norway, Denmark, America, New Zealand.

In the middle of the 17th century, a house for vicious and criminal boys was opened in France. The similar institution for 600 boys and girls was opened in Genoa in 1656. In 1704, Pope Clement XI established such an institution intended for juvenile offenders with a common restraint in the course of the daytime and separate for the night. Later a girls' department was also opened. It should also be noted that while attempts were made to set up special facilities for juvenile offenders, they only led to the establishment of prisons for children having no difference from adult prisons. The first steps towards the organization of educational institutions for children-offenders were taken by Pestalozzi (1775 Switzerland).

Before revolution juvenile convicts mostly served their sentences in prisons, detention houses, colonies and shelters often together with the adult criminals. For example, for detention houses this was the common practice and in prisons about 43% were held with the adults. Less than 3% of juveniles took the opportunity of training in detention houses.

The rise in crime in the Tsar's Russia, without unified pedagogical

system for education and correction of juvenile offenders, has created uncertainty about the practicability of the existence of children's correctional institutions. In such institutions teenagers became more graceless than before conviction.

In Russia the first institutions for juvenile offenders appeared in the early 19th century, much later than in the West. Therefore it is quite obvious that their establishment was based on the Western experience.

The first attempts to organize such establishments were in the Baltic provinces where Germany's influence was more evident. In 1828 the Count Scarbeck established a shelter near Warsaw for deprived children. Later on its basis was founded a colony. In 1839 an institution for graceless children and beggars but who did not commit crimes was opened near Riga. Dr. Vihern, who was the founder of a similar institution in Germany - "Harsh House", took part in its establishment. According to its model the Riga institution was created. Its first pupils were taken from the "Harsh House." This new establishment existed more than 50 years [3].

Thus, based on the foreign experience of work with juvenile criminals, the correctional institutions with a focus on various types of useful activities were opened in Russia[4].

For the first time in the history of Russian criminal punishment, juveniles, as a special subject of criminal liability and punishment, are mentioned in the Articles of War of 1715: "The punishment of theft is usually diminished or left at all, in the case... a thief is an infant who can be disciplined with the rod by his parents in order to break him of this bad behavior." However, the legislator did not specify neither the age at which the criminal liability of juveniles started, nor the punishment to which they may have been subjected by the State. In 1742 the Senate together with the presidents of the panels stated that infancy both male and female should be the age under 17 and should not be subjected to the same penalties as the adults. Infants could not be subjected to the death penalty, torture or flogging; these penalties were replaced by rawhiding and transfer to a monastery for correction and performing any heavy monastery work there.

There were mostly two destinations: craft shelters and farming colonies. It was not uncommon for the two systems to be mixed, forming craft-farming colonies or craft shelters with schools of horticulture, gardening, and beekeeping. Thus, the craft institutions were Rukovishnikov Shelter, Kiev Colony. Farming systems included the St. Petersburg Fidler Colony. Among the mixed institutions were Rodenpoy, Vladimir, Chernigov and Nizhny Novgorod Colonies, as well as Saratov Shelter.

The Decree of Catherine II of June 26th, 1765, depending on the age of the offender, the types of penalties applied to infants and the bodies that

could consider cases of this category were defined quite clearly. Persons under the age of 10 were not criminally liable at all. Such infants were ordered to be referred to their parents or landlord for correction. Moreover, the commission of a criminal act at that age should not have been taken into account in the sentencing of a subsequent new offence. And persons between the ages of 10 and 17 were subjected to the state coercive measures only for the certain crimes [5].

The improvement of the system of criminal penalties and the conditions for their execution is connected with the reforms of Alexander II. His Decree of April 17th, 1863, "On certain changes in the current system of criminal and correctional penalties" annulated corporal punishments which were previously applied to infants as a measure of criminal repression[6].

With regard to penalties for serious crimes the Code of Criminal and Corrective Penalties of 1866 provided for the death penalty for juveniles and transportation to hard labor.

Just after the October Revolution the Soviet government put forward a slogan: "No court and prison for children," which was recorded in the Decree of the SNC (Council of People's Commissars) of January 14th, 1918. This Decree proclaimed the abolition of courts and imprisonment for infants and juveniles. Cases of concerning juveniles under the age of 17 committed a socially dangerous act were subject to consideration by the Commission for Juvenile Affairs which was either to release them or send them to one of the shelters of the People 's Commissariat of Public Assistance according to the nature of the act [7].

The study of the person of a juvenile outside of the usual criminological portrait, and in the context of the general criminogenic factors, which influences the whole social and age group, allows you to define typological risks of exposure to all peers. In the subject of criminological studies of modernity, devoted to the study of the individual offender, is mainly one of two methods of obtaining information about its characteristics. The first (often) the personality is based on making composite portraits of him, which constitute the statistical data of the judicial and law enforcement agencies, as well as the materials of criminal cases, which reflect the socio-demographic, socio-role, criminal-legal and criminological characteristics. The second (less frequently) used method of concrete sociological research in the form of the survey respondents. In both cases, the resulting data can be fitted by a specialist researcher in their own (extracted) value [1,2].

Thus our retrospective analysis of the foreign and Russian experience of organizing work on the correction of juvenile offenders be argued that at different stages, at each new turn of the mar of history of civilization, the legislation concerning juvenile offenders and the organization of educational

work with them had its own peculiarities, but the following remained unchanged in the legislation: the application of penalties on juveniles are less severe than on the adult offenders and most importantly penalties focused mainly on educational measures providing correction and re-socialization of juvenile convicts and their return to social resettlement as law-abiding citizens.

List of references

1. Демидова-Петрова Е.В. Портрет личности несовершеннолетнего в типологических рисках криминогенной подверженности: опыт авторского исследования//Вестник Всероссийского института повышения квалификации сотрудников Министерства внутренних дел Российской Федерации. 2017. № 3 (43). С. 77-84.
2. Кириллова, Т.В. Повышение эффективности воспитательной работы с осужденными в исправительных учреждениях Чувашской Республики в условиях реформирования уголовно-исполнительной системы/Т.В. Кириллова, О.В. Кириллова, Р.И. Блок//Глобальный научный потенциал. -2013. -№ 12(33). -С. 7-9.
3. Митькина А.В. Основные тенденции развития теории и практики исправления несовершеннолетних осужденных (с середины XX в. по настоящее время) // Уголовно-исполнительная система: право, экономика, управление. 2010. № 4. С.20-24.
4. Организация воспитательной работы с осужденными: учебное пособие / под ред. А.М. Потапова; Федер. служба исполн. наказаний; Вологод. ин-т права и экономики. - 2-е изд., испр. и доп. - Вологда: ВИПЭ ФСИН России, 2018. - 235 с.
5. Russian legislation of the X - XX centuries. Т. 4. - М., 1986. - P. 363.
6. Russian legislation of the X - XX centuries. Legislation of the first half of the XIX century. Т. 6. - М., 1988. - P. 137.
7. Collection of Laws of the RSFSR. N 16. - 1918. - P. 227.
8. Kirillova, O., Gavrilova, I., Kirillova, T., Pugacheva, N., Safin, N., Safina, L., & Khalmetov, T. (2018). Practical recommendation for improving the training of police officers. Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues, 21(3).

EVOLUȚIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SPECIFIC ORDINII PUBLICE ȘI INTERVENȚIEI POLIȚIENEȘTI

Bogdan-Florin RADU,

*doctor, șef Catedră „Științe socioumane, Limbi străine și Informatică”
din cadrul Școlii de Agenți de Poliție „Vasile Lascăr” Câmpina,
comisar-șef de poliție*

Adrian ALEXE,

*șef Catedră „Pregătire polițienească” din cadrul Școlii de Agenți de Poliție
„Vasile Lascăr” Câmpina, comisar-șef de poliție*

Adnotare

De-a lungul celor peste cincizeci de ani de existență, Școala de Agenți de Poliție „Vasile Lascăr” Câmpina a instruit și format peste 70 de promoții de polițiști, ținând un număr considerabil de cursuri de pregătire în diferite specialități. Absolvenții ei, responsabili, maturi, conștienți de importanța meseriei lor, au dus mai departe, în toate colțurile țării, mesajul jurământului lor de credință, slujind cu demnitate, hotărâre și curaj actul justițiar, constituind o reală garanție a respectării legalității.

Curriculumul centrat pe competențe asigură organizarea procesului instructiv-educativ pornind de la identificarea condițiilor în care vor fi dezvoltate diferite roluri sociale și profesionale ale viitorului absolvent. Particularizând la nivelul Pregătirii Polițienești, apreciem că activitatea de pregătire a agentului de ordine și siguranță publică, cel mai vizibil exponent al Poliției Române, a cunoscut un trend ascendent. Astfel ponderea pregătirii practice în totalul activităților de tactică polițienească depășește 60.5%, iar, în urma prelungirii perioadei de pregătire în școală de către elevi, începând cu seria 2020, ponderea ședințelor practice aplicative crește la peste 80%. Un antrenament permanent, riguros și complex în condiții cât mai apropiate de realitatea muncii operative va duce la o intervenție legală, corectă, cu respectarea drepturilor omului și, mai ales, în condiții de siguranță pentru viața, sănătatea și libertatea polițistului.

Deviza trebuie să fie ANTRENEAZĂ-TE DUR, LUPTĂ UȘOR!

Cuvinte-cheie: antrenament, tactică, activitate practic-aplicativă.

Summary

Through the 50 years of existence, The Police Constables School "Vasile Lascăr" Campina trained and formed more than 70 series of police constables and a big number of training courses for different specialties. The graduates, responsible, mature, aware of the importance of their job, transmitted throughout the country the message of their oath of allegiance, serving the retributive act with dignity, determination and courage, being a real guarantee for respecting legality.

The curriculum organized on competences ensures the organization of the instructional-educational process, starting from the identification of the conditions in which different social and professional roles of the future graduate will be developed. Referring to The Police Training, we can say that the training activity of the public order constable, the most important representative of the Romanian Police, has increased due to a strong practical applicative training. Thus, the practical training in the Police Tactic activities exceeds 60,5% and as a result of extending the training period for the students, starting with the 2020 series of students, the number of the practical applicative lessons will rise over 80%. A permanent training, harsh and complex, in real situations leads to a legal, correct intervention with respecting the human rights and especially in security conditions for the policeman's life, health and liberty.

The motto has to be TRAIN HARD, FIGHT EASY!

Keywords: training, tactics, practical applicative.

1. Școala de Agenți de Poliție „Vasile Lascăr” Câmpina – repere istorice¹

De-a lungul celor cincizeci de ani de existență, Școala de Agenți de Poliție „Vasile Lascăr” Câmpina a instruit și format peste 70 de promoții de polițiști, ținând un număr considerabil de cursuri de pregătire în diferite specialități. Viața acestei instituții nu poate fi prezentată numai prin oameni și locuri. Absolvenții ei au dus mai departe, în toate colțurile țării, mesajul juraământului lor de credință, slujind cu demnitate, hotărâre și curaj actul justițiar, constituind o reală garanție a respectării legalității. Au învățat în școală să reprezinte și să apere legea, să lupte împotriva abuzurilor și ilegalităților, să dezaprobe comportamentul brutal, lipsa de solitudine și incompetența.

Nu putem să nu menționăm faptul că actuala locație a instituției noastre se află în parcul pe care l-a amenajat dr. Constantin Istrati. Atras de frumusețea blândă a Câmpinei și de împrejurimile sale, și-a găsit aici locul unde putea lucra în liniște și unde și-a petrecut cele mai frumoase clipe din viață. Savantul, doctor în științe chimice, academician și președinte al Academiei Române, iubitor al naturii și-a ales partea cea mai frumoasă din Câmpina, pe malul nordic al Prahovei și și-a clădit în 1889 o casă de vatră cu pridvor, umbrită de verdeață, modestă, dar primitoare și înconjurată de o mulțime de brazi pe care îi sădește singur. Sunt brazii ce mărginesc azi aleea, care la rândul ei asigură accesul liniștit și sigur în școala noastră.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial se instalează aici o unitate militară germană care avea în componență depozite de muniție și armament. După război, până în 1949, zona redevine loc de agrement pentru câmpineni. Totuși, în acel an, au fost cartiruite aici, în barăcile construite pentru armata germană, unități ale Ministerului de Interne. Aceste construcții vor dăinui peste ani și vor fi reamenajate în conformitate cu necesitățile de pregătire profesională.

Principalele repere istorice în evoluția instituției noastre sunt următoarele:

➤ **anul 1968** – a fost semnat actul de înființare al **Școlii de perfecționare subofițeri miliție** cu sediul în orașul Câmpina, regiunea Ploiești de către Ministerul Afacerilor Interne, prin Ordinul nr. 3591 din 01.01.1968. Astfel, la data de 01.03.1968 încep primele cursuri de perfecționare, cu o durată de 25 de zile, pe următoarele profile:

- Profil șefi post - 250 elevi
- Profil ajutoari șef post - 150 elevi
- Profil subofițeri transporturi feroviare - 50 elevi

¹ Datele existente în acest subcapitol au fost preluate din documentele existente în Arhivele Școlii de Agenți de Poliție „Vasile Lascăr” Câmpina, fond Registru Istoric, 1968-2009.

- Profil subofițeri pază generală - 50 elevi
- în perioada **1971-1973** cursurile de perfecționare aveau o durată de 25 de zile calendaristice – cursurile „scurte”;
- din data **01.09.1973** denumirea instituției – ***Scoala Militară pentru Pregătirea Subofițerilor de Poliție***. Prima promoție 1973-1975 va avea 1176 elevi. Cursuri de perfecționare se vor desfășura în paralel cu cele de pregătire inițială;
- în perioada **1984-1989** alături de elevii școlii noastre participă la cursurile de formare și serii de câte 20 elevi din Republica Congo (cursul special);
- **anul 1989-22 decembrie 1989** o dată care va rămâne în istorie, o dată care va schimba cursul istoriei poporului român. Criza de sistem care s-a acutizat continuu în ultimii ani, generând suferințe de insuportat întregului popor a dus la izbucnirea unei revolte spontane a maselor care s-a încheiat cu căderea regimului despot al lui Nicolae Ceaușescu. Efective de cadre și elevi au participat la apărarea unor obiective importante din zonă (barajul și lacul de acumulare „Paltinu”, Secția de captare a apei, Uzina Neptun, Oficiul P.T.T.R., U.M. 02201, Comandamentul Apărării Militare de pe lângă C.F.S.N. Câmpina), iar un număr de 17 ofițeri, 2 subofițeri și 400 elevi s-au deplasat în municipiul București, la dispoziția I.G.P.;
- la data de **30.01.1993** a avut loc adunarea festivă prilejuită de sărbătorirea a 25 de ani de la înființarea școlii, unde au participat ministrul de Interne - gen. lt. George Ioan Dănescu, cadre din aparatul central și I.G.P., șefi de inspectorate județene, comandanți ai instituțiilor de învățământ, cadrele școlii active și în retragere, șefi de promoție etc. – se distribuie noua denumire a instituției: ***Scoala Militară de Subofițeri de Poliție „Vasile Lascăr”² Câmpina***;

²Ministru al Internelor în guvernul liberal condus de D.A. Sturza (1901-1904), Vasile Lascăr și-a legat numele de prima lege organică a poliției, concepută după principiile științifice moderne, aplicată la realitățile și necesitățile specifice românești, având ca bază studierea aprofundată a organizării serviciilor de poliție franceze, austriece și belgiene. Un adevărat reformator și vizionar a propus reorganizarea poliției, solicitând mai întâi întemeierea unei poliții de frontieră. Prin proiectul denumit Legea pentru organizarea Poliției Generale a Statului, aprobată la 1 aprilie 1903, a creat primul cadru de stabilitate funcționarului polițienesc. Dorind să schimbe radical imaginea poliției, a desființat structurile comunale existente și a trecut poliția generală sub autoritatea directă a ministrului de Interne, respectiv a prefecților în orașe, realizându-se în acest fel scoaterea poliției din lupta electorală. Referitor la recrutarea ofițerilor de poliție s-au stabilit criterii de studii, trebuiau să „aibă cunoștințe juridice, să cunoască organizarea administrativă, legile privitoare la toate măsurile de poliție ale statului” dar mai ales să dovedească printr-un examen garanții de capacitate și aptitudini. Pentru agenții de poliție s-a dispus înființarea unei școli

➤ la data de **11.07.1997** – **se înmânează Drapelul de Luptă** al Școlii de către general de divizie Mendrea Iulian – șeful Direcției de Ordine Publică, din Inspectoratul general al Poliției Române;

➤ la data de **31.01.1998** a avut loc adunarea festivă prilejuită de sărbătorirea a 30 de ani de la înființarea școlii, **a fost dezvelit bustul sculptat al lui Vasile Lascăr** – patronul spiritual al școlii;

➤ în anul **2002** are loc demilitarizarea structurilor de poliție, motiv pentru care gradele militare se echivalează cu grade profesionale;

➤ la data de **20.06.2003** a avut loc festivitatea **aniversării a 35 de ani de la înființarea instituției**, festivitate ce a avut loc la statuia patronului spiritual „Vasile Lascăr”. Tot cu această ocazie **a fost inaugurat Muzeul Agentului de Poliție**;

➤ septembrie **2007** – se realizează **un nou tip de programă școlară** – se realizează trecerea de la discipline la module și competențe, instruirea este orientată către rezultatele finale, elevii fiind implicați în activitatea de învățare continuă și de autoevaluare a competențelor;

➤ în anul școlar **2016-2017** școala a primit vizita evaluatorilor externi ai ARACIP, rezultatul acesteia fiind remarcabil: au fost obținute cele mai multe calificative de **Excelent** dintre toate instituțiile de învățământ din județul Prahova;

➤ În perioada **09.05-11.05.2018**, s-au sărbătorit împlinirea a 50 de ani de la înființarea școlii – Conferința Internațională „*Învățământul de ordine și siguranță publică în context social, economic și cultural*”, dezvelirea bustului agentului de poliție și ceremonialul retragerii cu torțe desfășurat în centrul civic al municipiului Câmpina.

Cu toate dificultățile și obstacolele existente agenției de poliție care au absolvit instituția noastră se bucură de o recunoaștere a calității pregătirii lor atât de la colectivele unde sunt repartizați dar mai ales din partea comunităților unde trăiesc și își desfășoară activitatea. Imaginea lucrătorului

speciale unde organizarea și pregătirea acestora să se desfășoare după regulile militare. Pentru prima dată, pe lângă atribuțiile specifice, precum – a veghea la menținerea ordinii publice și a siguranței interne a statului; a apăra libertatea, proprietatea și siguranța personală; a preveni infracțiunile de la legi și regulamente; a constata, conformându-se regulilor de procedură penală, orice infracțiuni și a trimite pe făptuitori înaintea justiției – s-au prevăzut și măsuri pentru siguranța circulației publice, asigurarea mijloacelor de transport în localități, apărarea orașelor de incendii, inundații și epidemii etc. Pentru mai multe informații se poate consulta lucrarea scrisă de Florin Șinca, Vasile Lascăr, reformatorul Poliției Române, București, RCR editorial, 2017, 200p.

de poliție s-a îmbunătățit constant în ultimii ani, aprecierile pozitive observându-se atât din valorile statistice ale bilanțurilor structurilor teritoriale (valorile infracționalității menținându-se la aceleași cote sau chiar în scădere cu toate plecările de personal existente) dar mai ales din feed-back-ul pe care îl primim de la comunitate. Acest lucru este meritul elevilor noștri, pentru că sunt responsabili, maturi, conștienți de importanța meseriei lor, dar reflectă și efortul și calitatea cadrelor școlii care, indiferent de perioadele traversate, s-au pregătit și au susținut constant acel nivel ridicat de instruire necesar performanței.

2. Evoluția învățământului specific ordinii publice și intervenției polițienești

Curriculumul centrat pe competențe asigură organizarea procesului instructiv-educativ pornind de la identificarea condițiilor în care vor fi dezvoltate diferite roluri sociale și profesionale ale viitorului absolvent.

Misiunile instituționale în domeniul ordinii și siguranței publice determină pregătirea suplimentară/ complementară a personalului privind:

- protecția drepturilor cetățenilor și asigurarea unui climat de liniște și siguranță în comunitate;
- cunoașterea și aplicarea legii pentru prevenirea și combaterea infracționalității;
- prevenirea faptelor antisociale;
- apărarea avutului public și privat;
- cooperarea profesională în vederea diminuării efectelor unor calamități, catastrofe, accidente;
- rezolvarea, cu profesionalism și în timp scurt a solicitărilor cetățenilor/ instituțiilor;
- respectarea normelor deontologice;
- îmbunătățirea și eficientizarea intervențiilor, monitorizarea și analiza riscurilor în domeniul ordinii publice și siguranței naționale;
- planificarea și folosirea resurselor disponibile la intervenții etc.

În contextul integrării României în Uniunea Europeană și al aderării la Spațiul Schengen, activitatea profesională a personalului din domeniul ordinii și siguranței publice s-a diversificat prin:

- nevoia de comunicare în cel puțin o limbă străină;
- utilizarea tehnicii de calcul și comunicații;
- dezvoltarea competențelor interpersonale și civice;
- cooperarea profesională pentru prevenirea și combaterea fenomenului infracțional.

Opțiunea pentru un curriculum centrat pe competențe are în vedere accentuarea dimensiunii acționale în formarea personalității elevilor și foca-

lizarea pe achizițiile finale ale învățării.

Competențele reprezintă ansambluri integrate de cunoștințe, atitudini, capacități și abilități de aplicare, operare și transfer al achizițiilor, care permit desfășurarea cu succes a unei activități, rezolvarea eficientă a unei probleme/ situații. Competențele utilizează, integrează și mobilizează cunoștințe, resurse cognitive și afective care permit adaptarea la diferite sarcini și contexte. O competență presupune o serie de operații: mobilizarea resurselor personale, articularea lor eficientă, abordarea situației și aplicarea unei metode sau tehnici rezolutive, verificarea corectitudinii rezultatului ș.a. Competențele cresc valoarea utilizării resurselor, pentru că le ordonează, le pun în relație astfel încât să se completeze și să se potențeze reciproc, le structurează într-un sistem complex care permite reglări și autoreglări, în plan teoretic și procedural³.

Particularizând la nivelul *Pregătirii Polițienești*, apreciem că activitatea de pregătire a agentului de ordine și siguranță publică, cel mai vizibil exponent al Poliției Române, a cunoscut un trend ascendent, canalizat pe o pregătire preponderent practic aplicativă. Astfel, ponderea pregătirii practice în totalul activităților de tactică polițienească, depășește 60.5% (98 ore dintr-un total de 147 ore), iar, în urma prelungirii perioadei de pregătire în școală de către elevi, începând cu seria 2020, ponderea ședințelor practic aplicative crește la peste 76%.

Activitatea practic aplicativă referitoare la tactica polițienească este integrată cu activitățile de învățământ desfășurate de celelalte catedre și respectă în totalitate principiile învățării: de la simplu la complex, de la ușor la greu.

Pentru a ajunge la formarea și perfecționarea priceperilor și deprinderilor practice privind rezolvarea situațiilor tactice, elevii parcurg, ca un prim pas, noțiunile teoretice specifice. Ulterior elevii sunt familiarizați cu aspectele practice privind aplicarea măsurilor polițienești. În urma numeroaselor repetări, se formează priceperi și deprinderi practice privind *interceptarea și legitimarea persoanelor, controlul corporal și al bagajelor, folosirea mijloacelor de intervenție din dotarea polițistului: bastonul de autoapărare, spray-ul cu substanțe iritant lacrimogene, cătușele, armamentul, somarea, urmărirea, prinderea și conducerea persoanelor la sediul poliției etc.*⁴

Simpla cunoaștere a aplicării diferitor măsuri polițienești nu este su-

³Activitatea psihopedagogică privind pregătirea elevilor se realizează în baza *I. Jinga și E. Istrate, Manual de pedagogie*, București, All Educațional S.A., ediția 2006.

⁴Activitatea de pregătire a elevilor se desfășoară în baza manualelor de uz intern: Colectiv, *Manualul de pregătire inițială a polițistului*, Note de curs, Câmpina 2020, vol. 6, și *Manualul principalelor măsuri polițienești* – format electronic, uz intern.

ficientă în rezolvarea situațiilor complexe cu care agenții de poliție se confruntă în activitatea operativă. Prin urmare, în următoarele ședințe practice, se realizează îmbinarea regulilor aferente măsurilor polițienești într-un tot unitar care să conducă la rezolvarea situațiilor tactice, cu respectarea actelor normative în vigoare, a drepturilor omului și în condiții de siguranță pentru polițiști.

Situațiile tactice rezolvate în școală, în mod deosebit prin metoda *jocului de rol*, sunt inspirate din situațiile cu care agenții de poliție se întâlnesc zilnic în munca operativă. În acest sens toate informațiile primite prin grija Direcției de Ordine Publică a Inspectoratului General al Poliției Române, a unităților de poliție subordonate Inspectoratului Județean de Poliție Prahova, dar și din mass-media, sunt transmise cu operativitate instructorilor de poliție și elevilor. Ulterior acestea sunt dezbătute și rezolvate în cadrul ședințelor practice.

Dacă aplicarea măsurilor polițienești cu caracter preventiv, a unor măsuri cu caracter coercitiv sau folosirea unor mijloace de intervenție din dotarea polițiștilor (bastonul de autoapărare, spray-ul iritant lacrimogen, cătușele, terminalele radio sau body-cam-urile) este realizabilă în cadrul ședinței practice, rezolvarea situațiilor tactice care necesită folosirea armamentului este mai dificilă. Pentru a rezolva acest aspect deosebit de important, atât din prisma corectitudinii folosirii armamentului, cât și privind siguranța cetățenilor și a polițistului, la nivelul școlii folosim *Simulatorul de Tactică și Tragere*. Acesta presupune ducerea metodei *jocului de rol* la un nou nivel prin simularea unor situații tactice complexe, imprevizibile și identificabile în situația operativă. În acest sens elevii, constituiți în patrula de ordine și siguranță publică, acționează în cadrul evenimentului prezentat pe ecranul simulatorului, în timp real, folosind toate cunoștințele acumulate și priceperile/ deprinderile formate, pentru rezolvarea situației tactice. Ulterior simulatorul oferă instructorului și elevilor posibilitatea de a revedea acțiunea patrului în paralel cu secvența tactică asupra căreia aceștia au intervenit (modul *picture-in-picture*). Se pot observa și analiza legalitatea alegerii și folosirii mijloacelor, acțiunea practică de folosire a mijloacelor din dotare, justețea și fermitatea acțiunii polițiștilor, reacția polițiștilor la diferite acțiuni ale persoanelor agresive etc. Astfel, elevii au posibilitatea de a-și descoperi singuri erorile și de a le corecta, iar instructorul are toate instrumentele pentru a corecta acțiunea elevilor și pentru a prezenta o evaluare obiectivă și clară asupra cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor acumulate.

Învățământul practic aplicativ privind pregătirea viitorilor agenți de poliție în mod general, respectiv privind pregătirea polițienească în mod

Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne
și alte organe de drept

special, trebuie să contribuie la formarea deprinderilor necesare rezolvării situațiilor operative din activitatea zilnică. Un antrenament permanent, riguros și complex în condiții cât mai apropiate de realitatea muncii operative va duce la o intervenție legală, corectă, cu respectarea drepturilor omului și, mai ales, în condiții de siguranță pentru viața, sănătatea și libertatea polițistului.

Deviza trebuie să fie **TRAIN HARD, FIGHT EASY! ANTRENEAZĂ-TE DUR, LUPTĂ UȘOR!**

Referințe bibliografice

1. I. Jinga și E. Istrate, *Manual de pedagogie*, București, All Educațional S.A., ediția 2006, 568 p.
2. Fl. Șinca, *Vasile Lascăr, reformatorul Poliției Române*, București, RCR editorial, 2017, 200 p.
3. Colectiv, *Manualul de pregătire inițială a polițistului*, Note de curs, Câmpina 2020, vol. 6, 363 p.
4. Arhivele Școlii de Agenți de Poliție „Vasile Lascăr” Câmpina, fond *Registru Istoric*, 1968-2009.

DEZAVANTAJELE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI TEHNOLOGIZAT

Iurie ODAGIU,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
prim-prorector pentru studii și management al calității
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Constantin RUSNAC,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Procedură penală, criminalistică
și securitate informațională”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Adnotare

În cadrul studiului este investigat subiectul studiilor la distanță, ca formă de învățământ. Se menționează că în condițiile actuale studiile la distanță nu pot asigura pregătirea unor cadre de o înaltă calificare și că această formă de învățare necesită a fi aplicată într-o interdependență cu formele clasice de învățare, pentru a obține un sistem de educație modern cu perspective realizabile, centrate pe student și orientate pe finalități de studii.

Cuvinte-cheie: studii, învățământ, tehnologii, student.

Summary

The study investigates the subject of distance learning as a form of education. It is mentioned that in the current conditions distance learning cannot ensure the training of highly qualified staff and that this form of learning requires it applied in an interdependence with the classical forms of learning, in order to obtain a modern education system with achievable perspectives, student-centered and study-oriented.

Keywords: studies, education, technologies, student.

Introducere. Învățământul la distanță a devenit o necesitate pentru orice stat și orice sistem educațional public. Criza prin care trecem ne indică adevărata valoare a unor resurse inovative și moderne, care conduc la continuitatea procesului de învățământ pentru fiecare elev și profesor din țară. Ne-am conformat situației date și încă continuăm să o facem; deoarece nu am fost pregătiți pentru o astfel de încercare, avem de învățat și de îmbunătățit multe procese.

Procesul de adaptare a fost diferit pentru actorii implicați în procesul educațional la distanță. Elevii au fost cei care au răspuns acestei provocări cu mult entuziasm și foarte rapid, implicându-se în acest tip de învățare. E generația IT... Mai dificil a fost pentru părinții acestor elevi, dar și pentru o parte dintre învățători. Unii au fost îngrijorați de faptul că au de folosit

tehnologiile digitale drept instrumente pentru învățare și că vor părea cumva neîndemânatici, că vor deveni asemeni unei cărți deschise. Alți profesori sunt prieteni buni cu tehnologiile. În concluzie, era de așteptat ca adaptarea să fie diferită, rapidă, dar și lentă, cu entuziasm, dar și stresantă, provocatoare, dar și curioasă [8].

Scopul articolului constă în evidențierea elementelor care dezavantajează procesul tehnologizat de studiere la distanță.

Metode și materiale aplicate. Pentru realizarea scopului trasat, ținând cont de specificul și caracterul complex al temei investigate, în calitate de metode de cercetare au fost folosite metoda logică, sistematică și de comparare. Cercetările întreprinse se bazează pe studierea doctrinei, materialelor empirice.

Rezultate obținute și discuții. Învățământul la distanță câștigă tot mai multă popularitate și atenție. Posibilitatea de a dobândi nu numai noi cunoștințe, ci și o diplomă din oricare țară din lume pare a fi una destul de atractivă și interesantă. Cât este de minunat să stai acasă și în același timp să participi la un atelier sau seminar prezentat de o universitate, aflată într-o țară la celălalt capăt al lumii! Acum astfel de posibilități nu numai că există, dar sunt extrem de cunoscute și utilizate. Învățământul la distanță reprezintă un concept revoluționar pentru persoane moderne, care încearcă într-o singură zi să introducă absolut totul – de la simpla comunicare până la promovarea în carieră [7].

Studiile la distanță, în comparație cu forma de învățământ clasică, au următoarele avantaje:

- posibilitatea de a obține cunoștințe indiferent de locul aflării, sănătate și alți factori care nu sunt compatibili cu forma clasică de învățare;
- posibilitatea de a învăța în cele mai prestigioase instituții;
- existența unui program liber și flexibil;
- tehnologizarea procesului de învățare;
- ritmul individual de învățare etc.

Tehnologizarea învățământului implică existența următoarelor dezavantaje:

- lipsa influenței asupra studentului;
- lipsa comunicării cu colegii și profesorii;
- dependența de acces la rețea;
- lipsa orelor de lecții practice;
- cadrul normativ juridic;
- profesorul își pierde calitatea de îndrumător, educator și devine supraveghetor;
- sănătatea persoanei, care se află în fața calculatorului.

Vorbind despre studiile la distanță, nu accentuăm că ele reprezintă o modalitate de învățare care nu satisface nevoile studenților/ profesorilor, dar

nu e acceptabil de afirmat că studiile la distanță reprezintă o alternativă, care acoperă din plin necesitățile procesului instructiv-educativ, ale contactului direct dintre profesor și student. În opinia noastră, sunt binevenite, chiar necesare, studiile la distanță în cazul în care studentul nu are posibilitatea reală de a fi la lecții, din cauza unei probleme de sănătate sau a unei deplasări etc. Prin modalitatea respectivă de instruire se reduce la minimum pierderea informației care necesită a fi asimilată de student. Și considerăm că chiar nu reprezintă o alternativă pentru studiile cu forma de învățământ cu frecvență redusă.

Principalele documente de politici în domeniul educației în Republica Moldova sunt Strategia Educația 2020 și Strategia Moldova Digitală 2020. Unul dintre obiectivele Strategiei Educația 2020 prevede sporirea calității învățământului universitar prin promovarea integrării cursurilor online (Massive Open Online Courses – MOOC) în curricula universitară. În Strategia Moldova Digitală 2020 se preconizează ca numărul programelor în format electronic către 2020 să fie de 70%. Astfel, ambele documente au stipulări clare privind aplicarea și implementarea în masă a tehnologiilor de învățământ la distanță [9, p. 137].

Aceste măsuri la nivel statal, ce implică TIC, sunt completate cu activități în cadrul familiei. Părinții, la rândul lor, procură computere, tablete, smartphon-uri pentru a fi utilizate în procesul educațional, pentru joacă sau pentru localizarea copilului etc. În mod involuntar, părinții îi oferă copilului mai multă tehnologizare, cu toate că ar trebui mai multă comunicare.

Crește pericolul de a pierde contactul cu un om viu, de a avea posibilitatea de a privi în ochi reali, de a vedea emoțiile persoanei etc. Se pierde posibilitatea apropierii studentului de profesor pentru a primi o consultație sau pentru a primi un sfat, se pierde posibilitatea de a avea emoții pozitive, pur și simplu de a zâmbi, de a te șușoti cu colegii. Cele sus-menționate nu există în lumea digitală, emoțiile lipsesc, iar cel mai important – lipsește comunicarea reală.

Analizând tendințele actuale care sunt în lume privitor la sfera educațională, putem constata că în viitor procesul instructiv didactic va fi realizat, **posibil**, pe două laturi:

Digitală – care va fi una ieftină. Deoarece componenta învățământului „cunoștințele” treptat își pierde din valoare, din cauza că există foarte multă informație ce poate fi accesată liber de oricine, oricând, oriunde, trebuie doar să ai acces la internet. La prima vedere, ar părea că lucrurile stau bine, dar ce facem în cazul în care: studentul nu are posibilitatea tehnică, materială de a face studiile la distanță; cum motivăm studentul, cum menținem contactul dacă șade în fața ecranului și posibil simultan pe ecran mai are deschise alte ferestre cu jocuri, filme etc., care îl sustrag etc.;

Existența informației nu reprezintă un indicator al calității studiilor, iar procesul de „instruire” autoinstruire devine unul haotic, lipsit de strate-

gie, metodologie. Fiecare student devine propriul său profesor, care decide cum ar fi mai bine să-și organizeze și realizeze propria instruire.

Omenească – care va fi scumpă, din cauza că nu toți își vor permite să asigure copiilor lor componenta învățământului „legătura/ conexiunea/ relația socială” și posibilitatea de a învăța față în față cu învățătorul.

Problema apare din motiv că lumea virtuală înlocuiește studenților comunicarea pe viu, deși studentul anume prin aceasta se dezvoltă. Studenții nu pot, din plin, afla particularitățile obiectelor, dacă nu relaționează cu acestea. Să atingi praful magnetic, să percepi că gipsul turnat în urmă este cald, să simți mirosul tubului cartuș tras, poți doar în mediul real. Niciun video sau un suport de curs nu va oferi studentului aceste cunoștințe.

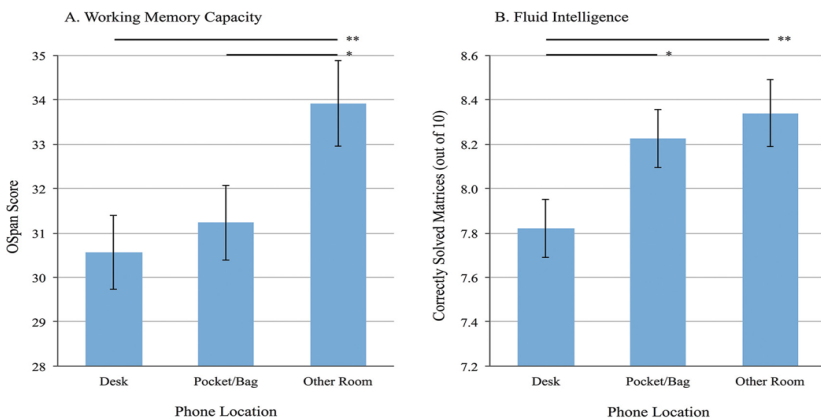
Noi nu suntem în stare să conștientizăm gradul de influență al smartphone-ului asupra minții noastre, asupra capacității noastre de a gândi și de a lua decizii. Ceea ce însă a fost deja dovedit în studii științifice.

Astfel, psihologii Adrian F. Ward, Maarten W. Bose și un grup de colegi au efectuat un experiment de investigație remarcabil, pe care apoi l-au descris într-un articol științific senzațional: „Drain Brain: simpla prezență a propriului smartphone reduce capacitatea cognitivă disponibilă”, publicată în Journal of Association for Consumer Research [1].

Esența acestui studiu a fost extrem de simplă: luăm un grup de studenți și îi determinăm să rezolve diverse teste cognitive, să răspundă la întrebări, să explice ceva, să formuleze ceva etc. În general, nu este atât de important ce vor face ei exact, principalul lucru este unde se află telefonul lor.

S-au creat trei grupe de studenți.

Prima grupă lasă telefonul într-o altă cameră (adică nu aveau telefoane deloc); a doua grupă – studenților nu li s-a interzis să aibă un telefon cu ei – într-un buzunar sau într-o geantă; a treia grupă de studenți au fost rugați nu numai să-și ia telefonul cu ei, ci și să-l pună pe masa din fața lor (cu ecranul



nul în jos).

Diagrama din stânga arată indicatorii „memoriei de lucru”, altfel spus informații pe care le puteți păstra în atenția dvs.

Diagrama din dreapta arată indicatorii „inteligenței fluide”: capacitatea noastră de a gândi logic, de a analiza și de a rezolva problemele care depășesc experiența noastră anterioară.

Concluzia experimentului: de îndată ce creierul nostru vede un telefon în fața lui, imediat se tocește. Acest lucru se datorează, se pare, faptului că se așteaptă inconștient că nu va trebui să-ți încordezi abilitățile de gândire, întrucât toate răspunsurile de care ai nevoie sunt în apropiere și, în principiu, dacă este necesar, pot fi obținute fără prea multă gândire.

Despre partea întunecată a utilizării gadgeturilor ne vorbesc și cercetările din România [6]. În urma studiului efectuat de „Centrul pentru copiii cu autism” în rândul micuților de 2-3 ani, psihologii din România, experți în studiul autismului, au găsit o relație clară între dezvoltarea tulburărilor de spectru autist și vizionarea îndelungată de către copii a desenelor animate, emisiunilor și jocurilor la telefoane și alte ecrane. Oamenii de știință îndeamnă adulții să interzică copiilor de până la 2 ani accesul la gadgeturi, iar celor mai mari să le impună limite stricte [2].

Și renumitul medic Evgheni Komarovski recomandă părinților pe site-ul [3] său să acorde atenție studiilor actuale, efectuate de experții români în autism.

Marius Zamfir, psiholog și coordonator Centrul pentru Copiii cu Autism, a introdus termenul „autism virtual” și a remarcat că televizorul și mediul online au un impact devastator asupra copiilor de până la 2 ani. „La o parte impunătoare dintre copii, care au petrecut peste 5 ore pe zi lângă micile ecrane, s-au depistat diferite tulburări de limbaj, dezvoltare psihomotorică, abilități de comunicare. La unii, modificările s-au dovedit a fi foarte grave – tulburări ale conduitei, ADHD și autism”, susține cercetătorul.

Expertul constată că este imposibil să observe diferența dintre „autismul gadgeturilor” și cel clasic, deoarece ambele forme se manifestă identic. Printre asemenea manifestări, cercetătorul menționează: dificultatea de socializare, lipsa contactului vizual, incapacitatea de a juca jocuri de rol/ de a se preface într-o altă persoană. Persistă și stereotipurile – cuvinte, mișcări și acțiuni repetate. Agresiunea spontană, frica, deprimarea, la fel, se manifestă la asemenea copii.

Petele de lumină ce pâlpâie și marea varietate de sunete de pe ecrane ademenesc copiii și le mențin atenția, dar nu le pot stimula în mod corespunzător rețelele neuronale.

Imaginile virtuale viu colorate îl atrag pe copil, încât acesta nu mai acordă atenție lumii reale. Apare dependența de zgomot, lumină, cadre ce se

schimbă în ritm rapid și, ca rezultat, izolarea completă a copilului de realitatea înconjurătoare. Copiii nu mai comunică cu alți oameni, pot manifesta stări de furie, devin reci și cruzi, dat fiind faptul că starea lor emotivă este supraîncărcată și, concomitent, insuficient de dezvoltată.

Cu toate acestea, este o diferență. Dacă în cazul autismului clasic tulburările de dezvoltare sunt biologice și neurologice, atunci în autismul virtual – dezvoltarea neurologică. Aceasta, care inițial este una normală, ulterior este distrusă de influența programelor de pe ecrane [5].

Despre „favorurile” tehnologiilor avansate ne vorbește într-un interviu jurnalistul publicației The New York Times, Nick Bilton, care l-a întrebat pe Steve Jobs dacă copiii lui iubesc iPad-ul. „Nu l-au folosit. Limităm cât mai mult folosirea tehnologiei de către copiii noștri acasă”, i-a replicat Jobs.

Jurnalistul a rămas șocat de răspunsul primit, astfel încât nici nu a găsit ce să spună. Bilton își imagina locuința lui Jobs ca pe un paradis al tocilarilor, că pereții erau niște ecrane tactile uriașe și că masa pe care mâncau era făcută din iPad-uri. Realitatea era însă nici pe aproape de cele imaginate.

De fapt, majoritatea conducătorilor companiilor tehnologice limitează timpul petrecut de copiii lor în fața ecranelor – fie că este vorba despre computere, smartphone-uri sau tablete. În familia lui Jobs exista chiar și o interdicție asupra utilizării gadgeturilor noaptea și în zilele de weekend. Un comportament similar îl au și alte nume sonore din lumea tehnologiilor. Acest lucru este cel puțin straniu. Probabil, conducătorii companiilor IT cunosc lucruri pe care oamenii simpli nu le știu.

Chris Anderson, fost editor al revistei Wired, care în prezent este directorul executiv al 3d Robotics, a introdus restricții la utilizarea gadgeturilor pentru membrii familiei sale. Astfel, fiecare gadget poate fi activat nu mai mult de 2 ore pe zi. „Copiii mă acuză pe mine și pe soția mea că suntem fasciști, care sunt prea tare preocupați de tehnologii. Ei spun că niciunul din prietenii lor nu au restricții similare”, spune Anderson.

Chris Anderson este tată a cinci copii cu vârste cuprinse între 5 și 17 ani, iar restricțiile se referă la fiecare dintre ei. „Acest lucru se datorează faptului că eu văd pericolul suprasolicitării internetului ca nimeni altul. Am văzut cu ce probleme m-am confruntat singur, și eu nu vreau ca aceleași probleme să le aibă copiii mei”, explică el.

Atunci când vorbește despre „pericolul” Internetului, Anderson și părinții solidari cu el se referă la conținutul nociv (pornografie, scene de groază și batjocură față de alți copii) și la faptul că dacă copiii folosesc prea des gadgeturile, în scurt timp ei vor deveni dependenți de aceste dispozitive tehnologice. Alții merg și mai departe. Alex Constantinople, director OutCast Agency, spune că fiul cel mai mic al lui în vârstă de cinci ani nu folosește deloc gadgeturile pe parcursul zilelor lucrătoare. Alți doi copii ai lui, care au

.....
câte 10 și respectiv 13 ani, acasă pot utiliza tabletele și computerele nu mai mult de 30 de minute pe zi.

Evan Williams, fondatorul Blogger și Twitter susține că cei doi fii ai lui la fel au restricții similare. În casa lor, sunt sute de cărți, și fiecare copil poate citi cât vrea. Iar iPad-urile și smartphon-urile pot fi utilizate nu mai mult de o oră pe zi. Cercetările demonstrează că copiii până la 10 ani în special sunt receptivi la noile tehnologii și devin dependenți de ele. Așadar, Steve Jobs a avut dreptate: specialiștii susțin că copiii au voie să folosească iPad-urile nu mai mult de 30 de minute pe zi, iar smartphon-urile – nu mai mult de două ore pe zi. Pentru copiii de 10-14 ani, utilizarea computerelor personale este permisă, însă doar pentru rezolvarea temelor.

Altfel spus, moda la interzicerea tehnologiilor IT pătrunde tot mai mult în fiecare casă. Unii părinți le interzic copiilor să acceseze rețelele de socializare pentru adolescenți (cum ar fi Snapchat). Acest lucru le permite să nu-și facă griji privind faptul că copiii lor își petrec tot timpul în Internet.

Savanții susțin că vârsta la care restricțiile pot fi ridicate pentru utilizarea tehnologiilor este 14 ani. Chiar dacă Anderson nu le permite copiilor lui de 16 ani să folosească „ecranele” în dormitor, cu excepția televizorului. Dick Costolo, directorul executiv al Twitter, le permite copiilor săi să folosească gadgeturile doar în salon. În dormitor ei nu au voie să meargă cu ele.

Cu ce atunci să vă ocupați copiii? De exemplu, Steve Jobs obișnuia să ia cina împreună cu copiii săi și întotdeauna discuta despre cărți, progres sau chiar politică. Totodată, nimeni dintre copii nu avea dreptul să scoată din buzunar iPhone-ul în timpul discuției cu tatăl său, ca rezultat, copiii au crescut nedependenți de Internet. Iar dumneavoastră sunteți gata să impuneți astfel de restricții [4] ?

În opinia noastră, omenirea în prezent ar trebui să se gândească nu la tehnologiile avansate, ci la viitorul pe care îl reprezintă copiii noștri. Dacă noi ne dorim un mediu puternic și sănătos, trebuie să înțelegem că prin intermediul tehnologiilor avansate distrugem viitorul, deoarece nici o tehnologie high-tech nu va putea determina oameni care să studieze, analizeze, să tragă concluzii. La cele sus-menționate se creează o concluzie: nu este nevoie de oameni care știu să gândească. E mai simplu și mai sigur să-i dai omului un algoritm funcțional, pe care să-l pună în aplicare, fără a devia de la el și a pune întrebări.

Concluzie. Desigur, critica existentă la capitolul studii la distanță nu relevă faptul că noi o contrapunem formelor clasice de învățământ (cu frecvență și fără frecvență), identificând care formă este „bună” și care este „cea mai bună”. Doar încercăm să menționăm că în condițiile actuale studiile la distanță nu pot asigura pregătirea unor cadre de o înaltă calificare și că această formă de învățare necesită de a fi aplicată într-o interdependență cu

formele clasice de învățare.

Tehnologiile avansate reprezintă viitorul, dar este important de a înțelege că nu trebuie să ne oprim din a învăța că în procesul de educare a tinerei generații nu trebuie să copiem sisteme de educație străine, dar e necesar de elaborat propriile strategii de dezvoltare cu perspective realizabile, centrate pe student și orientate pe finalități de studii.

Referințe bibliografice

1. Ward Adrian F., Duke Kristen, Gneezy Ayelet, W. Bos Maarten. Brain Drain: The Mere Presence of One's Own Smartphone Reduces Available Cognitive Capacity <https://www.journals.uchicago.edu/doi/full/10.1086/691462>.
2. <https://elitmedical.ro/sfaturi-medicale/ingrijitor-in-ultimii-5-ani-s-a-dezvoltat-un-nou-tip-de-autism-virtual/> (vizitat 5.08.2020).
3. <https://komarovskiy.net/lib/> (vizitat 5.08.2020).
4. <https://mamaplus.md/mama-si-copilul/familie-si-societate/de-ce-ste-ve-jobs-le-interzis-copiilor-sai-sa-foloseasca-ipad> (vizitat 5.08.2020).
5. https://www.semia.md/ro/info/children/from_3_to_7/veronica.gorceac_articol_zdorovoe_pitanie_ceasti_v/default.aspx https://www.semia.md/ro/info/children/from_3_to_7/veronica.gorceac_articol_zdorovoe_pitanie_ceasti_v/default.aspx (vizitat 5.08.2020).
6. <https://zen.yandex.ru/media/andreykurpatov/kak-smartfony-delaiut-nas-glupee-5d419d7cd4f07a00aeab4f55> (vizitat 5.08.2020).
7. Învățământul la distanță. <https://studentus.md/educatie/studiu-invata-mintul-la-distanta/> (vizitat 5.08.2020).
8. Șarov I. Sistemul educational în perioada de criză, în viziunea ministrului educației, culturii și cercetării. <https://diez.md/2020/05/06/sistemul-educational-in-perioada-de-criza-in-viziunea-ministrului-educatiei-culturii-si-cercetarii-igor-sarov/> (vizitat 5.08.2020).
9. Țițchiev Inga, Balan Lilia. Tehnologiile de învățământ la distanță: realizări și provocări. În : *Academos* 4/2018, pp.137-140 <http://www.akademos.asm.md/files/137-140.pdf> (vizitat 5.08.2020).

УСПЕШНОСТЬ ОБУЧЕНИЯ В ВУЗЕ КАК ОСНОВА
ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ
ПЕНИТЕНЦИАРНЫХ ПСИХОЛОГОВ

Рената Николаевна КИСЕЛЕВА,
кандидат психологических наук, доцент
начальник кафедры психологии профессиональной
деятельности в УИС Академии ФСИН России, Рязань, Российская
Федерация

Резюме

В статье раскрываются понятия успешности обучения и профессиональной компетентности как многомерных и многоуровневых явлений. В период обучения в вузе закладываются основы профессиональной компетентности будущих специалистов пенитенциарной системы. Она включает в себя различные компетенции и представляет собой интегральное понятие. Конечным результатом профессионального обучения психологов является способность быстро включиться в практическую деятельность по психологическому сопровождению процесса отбывания наказания и ресоциализации осужденных.

Успешность обучения, как совпадение или превышение реальных достижений обучающихся и переход на более высокие уровни развития, определяет формирование высокой профессиональной компетентности будущих психологов. В период обучения в вузе каждый курсант формирует свою профессиональную компетентность, но некоторые из курсантов справляются с этой задачей быстрее и лучше, чем другие. Это определяется как внутренними качествами курсантов: сформированной профессиональной мотивацией, самостоятельностью, ответственностью и независимостью; так и внешним воздействием со стороны преподавателей, сотрудников строевых подразделений и руководителей вуза. Творческая, интерактивная, инновационная среда вуза также определяет успешность обучения и высокую профессиональную компетентность выпускников.

Ключевые слова: обучение, успешность обучения, профессиональная компетентность, курсанты.

Summary

The article reveals the concepts of educational success and professional competence as multidimensional and multilevel phenomena. During the period of study at the university, the foundations of the professional competence of future specialists of the penitentiary system are laid. It includes various competencies and is an integral concept. The end result of professional training of psychologists is the ability to quickly engage in practical activities for the psychological support of the process of serving sentences and resocialization of convicts.

Keywords: training, training success, professional competence, cadets.

Требования к личности сотрудника правоохранительных органов диктует общественное мнение. Генеральный директор Фонда ВЦИОМа К.Абрамов отмечает, что престиж правоохранительных органов и оценка их эффективности гражданами растет. В первую очередь,

граждане хотят видеть сотрудников силовых структур уважающими их законные права, гуманными и устойчивыми к коррупционным воздействиям [7, с.1]. Также выделяются такие желаемые качества будущих правоохранителей как высокий профессионализм, приверженность долгу, готовность действовать в экстремальных ситуациях.

Каким же видится обществу будущий сотрудник уголовно-исполнительной системы? Он должен быть квалифицированным и компетентным специалистом, гуманным, порядочным человеком, уважать себя и других, быть готовым к выполнению задач по исправлению и ресоциализации осужденных [6, с.9]. Основы профессиональной компетенции закладываются в период обучения в вузе. Это не только овладение отдельными профессиональными компетенциями, предусмотренными ФГОС в рамках конкретных дисциплин, но и реализация такого феномена, как успешность обучения.

И.А. Зимняя указывает на то, что профессиональная компетентность в разных сферах неразрывно связана с результатами обучения и представляет собой интегральное понятие. Компетенциями могут быть и отдельные черты личности, такие как мотивация, ценности, самоорганизация – все то, что помогает успешно учиться. Под профессиональной компетентностью И.А. Зимняя предлагает понимать базирующееся на знаниях, интеллектуально и социокультурно обусловленную профессиональную жизнедеятельность человека. Рассматривать ее целесообразно на нескольких уровнях: высокий, средний и низкий [3, с.6].

В процессе обучения в вузе каждый курсант должен сформировать основу профессиональной компетентности. Для этого ему следует научиться быть успешным и в учебной деятельности и в других сферах жизни. Некоторые из курсантов справляются с этой задачей быстрее и лучше, чем другие. От личности требуется предпринимать немало усилий. Что же представляет собой феномен успешности обучения?

Мы предприняли попытку исследовать взаимосвязь успешности обучения с формированием профессиональной компетентности курсантов Академии ФСИН России. Объектом исследования выступили психологические особенности, влияющие на успешность обучения курсантов по специальности психология. Предметом исследования успешность стала обучения курсантов психологического факультета 1 и 5 курсов Академии ФСИН России. Целью исследования было посредством экспериментальных исследований выявить, какие психологические особенности личности влияют на успешность обучения.

Согласно статье 2 Федерального закона от 29 декабря 2012 г. N 273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации», обучение - это

целенаправленный процесс организации деятельности студентов по овладению знаниями, навыками, компетенциями, приобретению опыта, развитию способностей получение опыта применения знаний в повседневной жизни и формирование у студентов мотивации получать образование на протяжении всей жизни».

Изучив немногочисленную литературу по этой проблематике можно констатировать, что успешность в обучении трактуется крайне не просто - как академическая успеваемость учащегося за год, то есть успешность - это психологическое наименование успеваемости. Таким образом, происходит смешение понятий «успешность обучения» и «успеваемость» [2, с.14]. С одной стороны, «успеваемость» и «успешность» - близкие по смыслу слова. Но успешность - это свойство, которое включает в себе успех, а успеваемость - это степень успешности обучения, усвоения знаний.

Успешность обучения подразумевает полное совпадение или превышение реальных достижений относительно ожидаемых. Это обеспечивает развитие обучающихся, их переход на более высокие уровни обучения и саморазвития. Согласно этой точке зрения, обучение можно считать успешным, если оно позволяет наиболее рациональным способом (т. е. с минимальными затратами времени и трудовых ресурсов) достичь определенного заранее заданного результата, определяемого целями и задачами обучения [2, с.26].

На наш взгляд, понятие «успешность обучения» является более объемным по отношению к понятию «успеваемость» и включает в себя определенный уровень академической успеваемости, но не только ее. Помимо этого, успешность обучения включает в себя продвижение по уровням образования, сопровождаемое приобретением соответствующих знаний, умений и навыков, развитием личного потенциала, а также адаптацией в обществе посредством вступления в профессиональную деятельность [3, с.18]. По мнению Д.А. Леонтьева успешного сотрудника правоохранительных органов отличают самоэффективность, оптимизм и жизнестойкость, составляющие «модель личностного потенциала» [4,с.350].

Для изучения психологических факторов, оказывающих влияние на успешность обучения, нами было проведено эмпирическое исследование, где в роли респондентов выступили 60 курсантов Академии ФСИН России 1 и 5 курсов. Одной из составляющих успешности обучения является академическая успеваемость свидетельствующая о интеллектуальных способностях, устойчивом внимании, развитых волевых качествах. Для многих курсантов Академии хорошая и отличная оценка очень важна, т.к. она несет в себе большой мотивационный

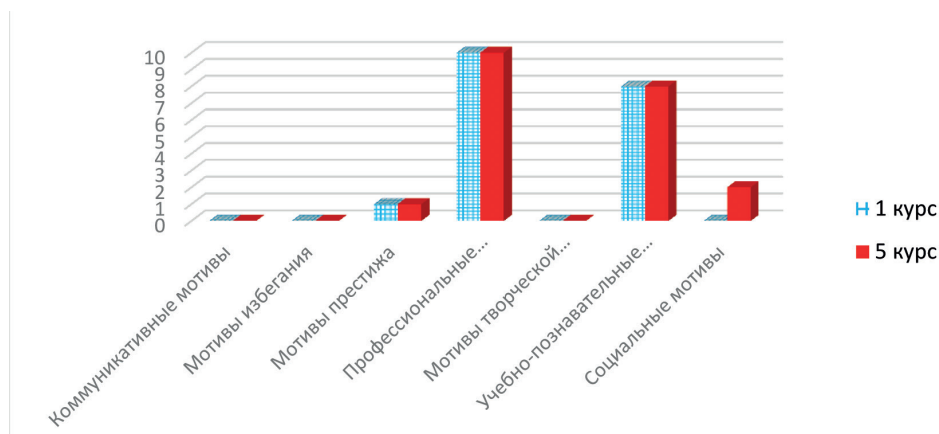
потенциал. Это и возможность получить дополнительные привилегии вуза. Подсчитав средний балл оценок курсантов, можно с уверенностью сказать, что курсанты Академии ФСИН России имеют высокий уровень успеваемости, при этом, чем курсанты старше, тем выше их средний балл. Так, средний балл оценок курсантов 1 курса равен 4,17 баллов, а 5 курса- 4,8 баллов.

Следующим фактором успешного обучения является учебная мотивация, которая складывается из ряда постоянно изменяющихся и вступающих в новые отношения друг с другом побуждений (потребности и смысл учения для курсанта, его мотивы, цели, эмоции, интересы). Для выявления истинной мотивации обучения курсантов была проведена методика изучения мотивов учебной деятельности (модификация А.А. Реана, В.А. Якунина). Как и предполагалось, у испытуемых преобладали профессиональные мотивы (66 % опрошенных указали на это) - это желание получить необходимые знания и навыки в выбранной профессиональной области, стать квалифицированным специалистом; а также учебно-познавательные мотивы, связанные с содержанием учебной деятельности и процессом ее выполнения; свидетельствуют об ориентации курсанта на овладение новыми знаниями, учебными навыками; определяются глубиной интереса к знаниям.

На диаграмме (рис.1) представлена совокупность мотивов профессионального обучения курсантов, среди которых явно доминируют профессиональные и учебно-познавательные.

Мотивы учебной деятельности курсантов

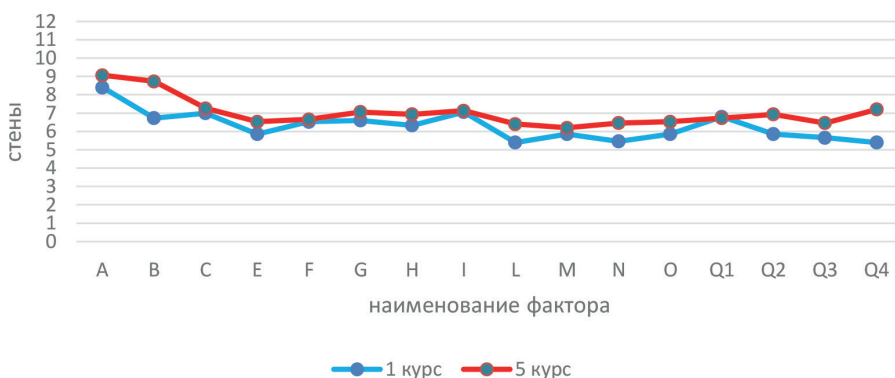
Рис.1



Б.Г. Ананьев считал, что немаловажным фактором успешности обучения является сумма необходимых свойств, определенная струк-

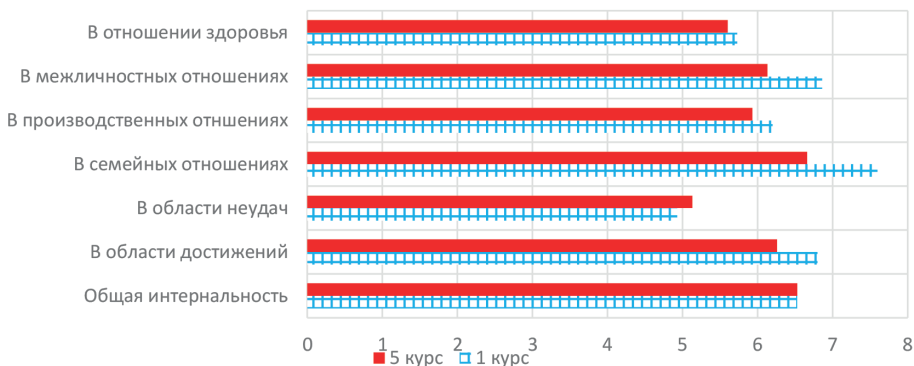
тура способностей и одарённости, сенсомоторики, мнемических, логических, эмоционально-волевых компонентов личности [1, с.74]. Поэтому, чтобы определить, какие личностные компоненты помогают курсантам в обучении, мы провели психодиагностическое исследование с помощью методики 16 PF, форма С (опросник Кеттелла).

Усредненный профиль показателей по методике Кеттелла Рис.2



На графике видно, что у курсантов 1 и 5 курса есть расхождения в следующих личностных качествах: уровень развития мышления (B), доверчивость (L), утонченность (N), самостоятельность (Q2) и напряженность (Q4). Так, курсанты 5 курса показали, что они более самостоятельны и независимы от группы, обладают высоким уровнем интеллекта, но при этом взволнованы и напряжены (возможно, это обусловлено предстоящей им сдачей государственных экзаменов). Этот факт говорит о готовности пятикурсников к началу своей профессиональной деятельности в уголовно-исполнительной системе.

Усредненный профиль показателей по методике УСК Рис.3



На рисунке 3 видно, что показатель общей интернальности у курсантов 1 и 5 курса полностью совпадает, т.е. они чувствуют свою собственную ответственность за события, происходящие в их жизни.

Тем не менее, некоторые студенты соглашаются на малое, чтобы не тратить много сил, не сталкиваться с чем-то непривычным, не брать на себя ответственность. Другими словами, курсанты не хотят осуществлять ту деятельность, которая требует постоянных значительных волевых усилий, хотя понимают, что это приводит к снижению успеваемости. Они не хотят, потому что имеющийся уровень учебной деятельности в достаточной степени удовлетворяет основному сложившемуся у них критерию успеха – сданному ими экзамену.

Также немало важным является способность самостоятельно организовывать свою учебную деятельность, то есть умение самостоятельно работать в образовательном учреждении и дома без систематического контроля, помощи и стимулирования со стороны преподавателя, поскольку современные стандарты обучения большую часть времени отводят на самостоятельную работу. Ведь вся инициатива по получению и уточнению знаний должна исходить от самого учащегося, а вот стимуляция интереса, рекомендации литературы и разъяснение наиболее сложных вопросов – это задачи преподавателей.

Таким образом, успешность является неотъемлемой характеристикой человеческой деятельности, общения и внутреннего состояния. Достижение успеха связано как с собственной внутренней активностью обучающегося, так и с системно построенной деятельностью субъектов образовательного процесса - преподавателей. Умение правильно оценивать свои способности при постановке целей и принятии решений, собранность, настойчивость в достижении этой цели, чувство ответственности за выполняемую работу и стремление сделать ее хорошо, высокий уровень самоконтроля и самосознания, дисциплинированность, уверенность в себе и в правильности выполненной работы, адекватная самооценка, привычка и умение анализировать причины успеха и неудачи в работе являются основными детерминантами успешности обучения курсантов в Академии ФСИН России.

Известно, что длительные неудачи вызывают у обучающихся снижение учебной мотивации, успешности обучения и порождают неверие в свои силы. Поэтому преподавателям, руководителям структурных подразделений очень важно опираться на индивидуальные особенности своих подопечных, учитывать те психологические факторы, которые помогут курсантам стать успешными и в учебе, и в служебной деятельности. Преподаватели должны формировать особую среду вокруг курсантов, стимулируя их активность не только в учебе, но и в

научной и общественной деятельности. Таким образом, высокая профессиональная мотивация и успешность обучения в вузе способствуют формированию профессиональной компетентности будущего специалиста.

Литература:

1. Ананьев, Б. Г. О проблемах современного человекознания / Б.Г. Ананьев. – 2 изд. – СПб.: Питер, 2001. – 272 с.
2. Андроник, Т. Г. Педагогические условия формирования успешности обучения студентов младших курсов: дис...канд. пед. наук: 13.00.08 / Андроник Т.Г. – Сургут, 2010.
3. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. - М.: Исслед. центр. ПКПС, 2004. – 38с.
4. Пенитенциарная психология: психологическая работа с осужденными, отбывающими наказание в виде лишения свободы: пособие / под ред. профессора В.М. Позднякова. М.: Юрайт, 2020. - 350 с.
5. Расковалова О.С. Эволюция понятия «успешность в обучении» // <http://shgpi.edu.ru/files/nauka/vestnik/2014/2014-3-7.pdf>.
6. Тищенко Е. Я. Самореализация личности в уголовно-исполнительной системе // Педагогическое образование в России. 2014. № 1. С. 35.
7. <https://iz.ru/685351/angelina-galanina/rossiiane-otcenili-rabotusilovikov> (дата обращения 03.10.2020).

**МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ДИСЦИПЛИНЫ
«ТРУДОВОЕ ПРАВО» В СИСТЕМЕ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ
ДЛЯ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ МВД И НАЦИОНАЛЬНОЙ
ПОЛИЦИИ УКРАИНЫ**

Светлана Сергеевна БЫЧКОВА,
доктор юридических наук, профессор

Богдан Васильевич КИРДАН,
*кандидат юридических наук, старший преподаватель
кафедры гражданско-правовых дисциплин Национальной
академии внутренних дел*

Резюме

В данной статье рассматриваются современные методические приемы и способы преподавания учебной дисциплины «Трудовое право» в условиях повсеместного внедрения интернет-ресурсов, развития информационных технологий. В частности, выделен ряд особенностей при обучении соискателей высшего образования по специальности «Право» в системе подготовки кадров для подразделений МВД и Национальной полиции Украины. Обращается внимание на возможность проверки преподавателем уровня полученных знаний и навыков соискателей во время проведения различных видов занятий при разрешении практических ситуаций, с использованием примеров из судебной практики, что соответствует потребностям нынешнего времени. Подчерчивается, что изучение судебной практики является необходимым для выяснения содержания норм трудового законодательства и их правильного правоприменения. Также определяются особенности преподавания дисциплины «Трудовое право» при подготовке кадров для МВД и Национальной полиции Украины, в частности, обращается внимание, что следует уделять внимание особенностям работы в соответствующих подразделениях, влиянию условий прохождения службы аттестованными сотрудниками на режим работы, порядок принятия на службу и увольнения и т.д.

Ключевые слова: методика, учебная дисциплина, трудовое право, семинарское занятие, практическое занятие, судебная практика, соискатель высшего образования, кадры МВД и Национальной полиции Украины.

Summary

This article examines modern methodological techniques and methods for teaching the discipline «Labor Law» within the context of the widespread introduction of Internet resources, the development of information technology. In particular, a number of features in training applicants for higher education on specialty «Law» in the training system for the units of the Ministry of Internal Affairs and the National Police of Ukraine are highlighted. Attention is drawn to the opportunity of the lecturer to check the level of

.....
knowledge and skills of applicants during various types of classes when resolving practical situations, using examples from court practice, which meets the needs of the modern age. It is stressed that the study of court practice is essential to clarify the content of the norms of labor legislation and their correct law enforcement. The features of teaching the discipline «Labor Law» when training personnel for the Ministry of Internal Affairs and the National Police of Ukraine are also identified; in particular, it is emphasized that attention should be paid to the peculiarities of work in the relevant divisions, the influence of the conditions of service on the working regime of certified officers, recruitment and dismissal procedures etc.

Keywords: methodology, academic discipline, labor law, seminar, practical exercise, court practice, applicant for higher education, personnel of the Ministry of Internal Affairs and the National Police.

Реформированию высшего образования всегда уделялось серьезное внимание, поскольку соответствующая сфера всегда должна поспевать за экономическими, политическими и социальными изменениями, помогать готовить высокопрофессиональные кадры, в том числе для системы МВД и Национальной полиции Украины.

Необходимость выработки новых подходов к подготовке юристов подтверждается реалиями сегодняшнего дня, особенно с учетом полного переосмысления образовательного процесса, форм получения высшего образования, методики преподавания вследствие распространения коронавирусной болезни (сovid-19). Известные ученые, научно-педагогические работники и юристы-практики также констатируют выставление высоких требований к выпускникам. В частности, как отмечает Н. С. Кузнецова, «на современном этапе значительно повышается уровень требований, которые общество выдвигает к специалисту-юристу. Это обусловлено и ростом объема законодательного материала, и динамичным характером его изменений, и осложнением как самого характера общественных отношений, так и механизма их правового регулирования» [1].

В связи с указанным не могут оставаться в стороне от указанных событий научно-педагогические сотрудники, которые готовят кадры для системы МВД и Национальной полиции Украины. Ведь именно их деятельность направлена, прежде всего, на формирование компетентностей у будущих юристов [2, с. 423].

Во время обучения по специальности «Право» соискатели высшего образования изучают учебную дисциплину «Трудовое право», которая имеет целью не только помочь соискателям изучить общие теоретические вопросы в сфере трудового права, но и практические пути решения проблемных аспектов, связанных с осуществлением

трудовых прав и исполнению трудовых обязанностей. Именно поэтому при освоении указанной учебной дисциплины соискатели изучают вопросы принятия на работу, перевода, перемещения, увольнения с работы, порядок предоставления отпусков и других социальных благ, особенности решения трудовых споров как на уровне работодателя, так и в судебном порядке, порядок наложения взысканий и поощрений и обжалования принятых решений и т.д.

Поэтому возникает вопрос о методике преподавания дисциплины «Трудовое право» в современных реалиях.

Не возникает сомнений, что за основу следует брать имеющиеся виды проведения учебных занятий, в частности, лекции, семинарские, практические и индивидуальные занятия, консультации. Однако необходимо вырабатывать новые подходы к их проведению, применять все известные методики преподавания, в том числе инновационные. Так, целесообразно не забывать о таких распространенных методах, формах и приемах учебной работы, как, например: анализ ошибок, казусов; брейнсторминг («мозговой штурм»); дискуссия с приглашением специалистов; деловая (ролевая) игра; комментирование, оценка (или самооценка) действий участников; метод анализа и диагностики ситуации; работа в малых группах; тренинги индивидуальные и групповые и др. [3, с. 29].

В последнее время все большее распространение приобретает практика внедрения элементов дистанционного обучения и онлайн-обучения в режиме реального времени: проводятся вебинары; лекции в режиме видеоконференции и др.; создаются онлайн-кабинеты соискателей высшего образования, с помощью которых они получают доступ к размещенным в электронном виде ресурсам (мультимедийным презентациям, видеолекциям; пакетам вспомогательных материалов; электронных учебников и учебных пособий и т.д.). Также обеспечивается постоянное взаимодействие с преподавателем с помощью онлайн-сервисов для получения, например, задания для самостоятельной работы, консультации, помощи при решении определенного вопроса, сдачи контрольных работ [2, с. 426].

Хотя все вышеперечисленные методы, приемы, средства следует использовать, учитывая особенности трудового права и цели соответствующей учебной дисциплины, а также специфику подготовки кадров для системы МВД и Национальной полиции Украины.

Для начала следует отметить, что без должной основательной теоретической подготовки будущего юриста, без понимания соискателями высшего образования основополагающих понятий и положений теории права в целом и трудового права в частности очень трудно в

дальнейшем правильно применять приобретенные знания на практике.

Поэтому при изучении такой дисциплины, как «Трудовое право», основываться надо на лекционных и семинарских занятиях, в каком бы формате они не проводились, для заложения «основ» последующего практического применения полученных знаний, их закрепления на других видах занятий.

Можно согласиться с мнением О. В. Уса, который полагает, что основными задачами семинарских и практических занятий является проверка знаний студентов, которые они получили во время прослушивания лекции и самостоятельной работы; привлечение их внимания к вопросам, которым они не уделили должного внимания; расширение их знаний путем обсуждения более узких и дискуссионных (проблемных) вопросов темы и т.д. При этом задачей преподавателя является управление процессом обучения, побуждение студентов к более глубокому пониманию материала, прививки навыков формулировать и обосновывать собственную позицию (мнение), выработка умения критически оценивать законодательство и судебную практику [4, с.76].

Однако проведение лекционных и семинарских занятий должно предшествовать проведению практических занятий, поскольку не изучив теорию, возможности ее применять на практике не будет. Именно поэтому в высших учебных заведениях, в которых осуществляется подготовка кадров для системы МВД и Национальной полиции Украины, обычно, проводятся сначала такие виды занятий по соответствующей тематике.

Во время проведения семинарских занятий соискатели высшего образования прорабатывают вопросы в соответствии с рабочей программой учебной дисциплины, принимают участие в рассмотрении дискуссионных (проблемных) вопросов. Также во время проведения семинарских занятий соискатели готовят доклады, тезисы, мультимедийные презентации, рефераты, видео-доклады и представляют их перед аудиторией, в том числе и с помощью интернет-ресурсов.

Проведение практических занятий, в большинстве случаев, проводится путем решения ситуационных задач по соответствующей тематике. Соискатели свои ответы аргументируют положениями нормативно-правовых актов и собственными доводами. Однако, мы считаем, что при подготовке решений к задачам соискатели должны в обязательном порядке использовать судебную практику по рассмотрению подобных ситуаций. Такой подход поможет в подготовке квалифицированных кадров.

В связи с чем, преподаватели, подбирая задачи для практического занятия, а также для самостоятельной работы соискателей высшего образования, должны учитывать вероятность поиска обучающимися необходимой информации и судебных решений: учитывая современные возможности и информационные технологии, соискатели имеют свободный доступ к сети интернет, что упрощает их подготовку и решение задач.

Стоит иметь в виду, что во время проведения семинарских и практических занятий от педагогического мастерства преподавателя зависит уровень концентрации внимания, вдумчивого восприятия соискателями предоставленной и проработанной информации, что, в свою очередь, приведет к последовательным и логическим ответам (решениям заданий), а в последующем – к закреплению полученных знаний и освоению практических навыков. Преподавателям при оценке соискателей высшего образования стоит учитывать обработанный ими материал, в том числе и анализ судебной практики.

Однако использовать судебную практику, приводить соответствующие примеры следует на всех видах занятий по дисциплине «Трудовое право», а не только на практических занятиях, поскольку изучение судебной практики является необходимым для выяснения содержания норм трудового законодательства и их правильного правоприменения. Кроме того, обобщение и анализ судебной практики позволяет выявлять закономерности и тенденции развития правоприменительной деятельности, определять пути ее усовершенствования, а также оптимизации действующего законодательства. Именно поэтому мы считаем целесообразным активизировать использование судебной практики при изучении учебной дисциплины «Трудовое право».

Отдельно можно акцентировать внимание на необходимости выделения времени в рамках дисциплины «Трудовое право» при подготовке кадров для системы МВД и Национальной полиции Украины особенностям работы в соответствующих подразделениях, влиянии условий прохождения службы аттестованными сотрудниками на режим работы, порядок принятия на службу и увольнения и т.д.

Однако, с учетом последних тенденций при реформировании системы образования по уменьшению времени аудиторной работы и увеличению самостоятельной подготовки как составляющей процесса обучения, становится понятным, что достаточно сложно все приведенные соображения реализовать в полной мере в рамках дисциплины «Трудовое право». Поэтому на помощь приходят задания для самостоятельной работы соискателей высшего образования. Кроме того, больше внимания следует направлять на их работу в научных

кружках; предоставление индивидуальных и групповых внеаудиторных консультаций ведущими научно-педагогическими работниками; организацию встреч с судьями и адвокатами и т.п. [2, с. 428].

Библиографические ссылки

1. Методика викладання: виклики часу. Правовий тиждень: щотижнева інформаційно правова газета [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=121216>.
2. Бичкова С. С. Методологічні аспекти викладання навчальної дисципліни «Цивільний процес» у процесі вдосконалення правничої (юридичної) освіти. Реформування юридичної освіти: виклики часу / Відп. ред. О. В. Кохановська, О. О. Кот. К. : ПрАТ «Юридична практика», 2019. С. 421–432.
3. Бистрова Ю. В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. Право та інноваційне суспільство. – 2015. – № 1 (4). – С. 27–33. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pric_2015_1_5.
4. Ус О. В. Методика проведення занять з кримінального права (Загальна частина). Інформаційні та інноваційні технології в забезпеченні й організації навчального процесу : тези доп. і наук. повідомл. учасників ІХ конф. школи пед. майстерності Нац. юрид. ун-та ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. С. 75–80.

IMPORTANȚA PREGĂTIRII CRIMINOLOGICE A STUDENȚILOR DIN CADRUL FACULTĂȚILOR DE DREPT ȘI A CELOR CU PROFIL POLIȚIENESC

Iurie LARII,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
prorector pentru știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

În conținutul articolului sunt abordate principalele probleme cu privire la necesitatea instruirii criminologice a studenților din cadrul facultăților de drept și al celor cu profil polițienesc în vederea obținerii de către aceștia a unor abilități focalizate pe evaluarea stării reale a fenomenului criminal, elaborarea unor programe de prevenire a infracțiunilor prin prisma înlăturării cauzelor și condițiilor lor, precum și alte aspecte importante ce țin de realizarea reușită a respectivului proces complex.

Cuvinte-cheie: criminologie, pregătire criminologică, criminalitate, cauze, condiții, prevenire și combatere a fenomenului infracțional.

Summary

The content of the article addresses the main issues regarding the need for criminological training of law students and those with a police profile in order to obtain skills focused on assessing the real state of the criminal phenomenon, developing programs to prevent offenses in terms of removing their causes and conditions, as well as other important aspects related to the successful implementation of that complex process.

Keywords: criminology, criminological training, criminality, causes, conditions, prevention and combating the criminal phenomenon.

Manifestările oamenilor sunt foarte diverse și pot fi atât pozitive, cât și negative. Un gen specific al manifestărilor negative îl constituie comportamentele infracționale, adică săvârșirea infracțiunilor. Științele juridice – cum ar fi dreptul penal, dreptul procesual-penal și dreptul execuțional-penal – au definit infracțiunea, au formulat tipurile infracțiunilor, reflectându-le în legi penale, au determinat formele, metodele și ordinea procesuală de combatere a infracțiunilor la diferite etape de comitere a lor, precum și modalitățile de executare a sancțiunilor penale. O abordare profundă a problemei în cauză a determinat necesitatea utilizării în procesul contracarării infracțiunilor a realizărilor din domeniul altor științe, precum și a unor metode separate de identificare a infractorilor. În acest sens, știința criminalistică a sintetizat metodele juridice și tehnice de combatere a criminalității. De asemenea, un

rol important în procesul cunoașterii manifestărilor infracționale individuale și a criminalității în general l-au jucat psihiatria și psihologia judiciară.

Totuși nici una din științele menționate nu a abordat problema criminalității în toată complexitatea sa. Evoluția lor însă a generat apariția unei științe noi, care studiază criminalitatea ca fenomen social, ce are legitățile sale de apariție, existență și evoluție și care necesită forme specifice de prevenire și de combatere. Această știință a fost denumită *criminologie*.

Apariția oricărei științe se datorează anumitor necesități practice. Criminologia a luat naștere ca știință grație unei necesități sociale, adică a celei de cunoaștere a fenomenului criminal, cum acesta apare și se modifică și cum se poate influența asupra respectivului fenomen pentru a-l controla și a-i minimiza pericolul social.

În procesul de evoluție a științei, criminologilor le-a revenit întotdeauna sarcina de a demonstra valoarea teoretico-aplicativă și autonomia criminologiei ca ramură independentă a științei, care presupune pregătirea unor specialiști profesioniști în domeniul analizei și contracarării criminalității.

La începutul secolului XXI, criminologia a demonstrat fără echivoc independența științifică și necesitatea sa practică. Actualmente este dificil de imaginat că organizarea eficientă a luptei cu criminalitatea ar fi posibilă fără aplicarea cunoștințelor din domeniul criminologiei, care sunt necesare în cazurile gestionării proceselor sociale, în activitatea legislativă și în cea de aplicare a normelor de drept.

Studiind dreptul penal, procedura penală, criminalistica și dreptul execuțional-penal viitorul jurist, inclusiv cel care va activa în diferite subdiviziuni polițienești, este pregătit să reacționeze în conformitate cu rigorile legislației la infracțiunile comise, să descopere faptele infracționale și autorii acestora, precum și să asigure aplicarea măsurilor de pedeapsă prevăzute de lege față de persoanele vinovate. Aceasta este important de realizat în procesul combaterii criminalității înregistrate, însă esența lui nu se reduce doar la cele menționate, presupunând și evaluarea stării reale a fenomenului criminal, elaborarea unor programe de prevenire a infracțiunilor prin prisma înlăturării cauzelor și condițiilor lor, precum și multe alte aspecte importante ce țin de realizarea reușită a respectivului proces complex.

Reieșind din prevederile Codului de procedură penală al Republicii Moldova (art. 216), constatăm obligația organelor de urmărire penală ca în cursul urmăririi penale și judecării cauzei să stabilească cauzele și condițiile care au favorizat săvârșirea infracțiunii. De asemenea, în cazul în care acestea au fost identificate, organul de urmărire penală este obligat să sesizeze persoana cu funcție de răspundere sau organul respectiv cu privire la necesitatea luării unor măsuri pentru înlăturarea acestor cauze și condiții (alin.

(1), art. 217). Astfel, deși respectivele norme procesuale obligă în mod direct organele de urmărire penală să elucideze cauzele și condițiile infracțiunii concrete, totuși acest fapt poate fi realizat eficient doar în cazul în care persoana responsabilă de acest proces va avea o pregătire criminologică corespunzătoare.

În urma identificării și analizei cauzelor criminalității, constatării stării reale a acestui fenomen și anticipării schimbărilor lui cantitative și calitative, pot fi propuse și evaluate măsurile ce i se impun și elaborate programe convingătoare de prevenire a criminalității, de resocializare și reinserție socială a delincvenților.

Abordarea potrivit căreia știința criminologică trebuie să se limiteze doar la faptele penal-condamnabile este una formal-juridică și incompletă. Totodată, axarea doar pe aceste limite poate avea un impact negativ pentru practica prevenirii și combaterii fenomenului criminal, fiindcă, în asemenea situații, aspectele contracarării sunt raportate doar la formele de comportament infracțional sancționate de legea penală. Însă aceste forme de manifestări se schimbă deseori, din care motive normele penale trebuie să fie condiționate și argumentate din punct de vedere criminologic. Astfel, cunoscând principalele probleme studiate de criminologie, viitorul specialist nu se va limita doar la domeniul criminalității sub aspect juridico-penal și la măsurile procesuale de combatere a acesteia, ci va identifica și evalua legitățile interacțiunii fenomenului infracțional cu alte forme de devianțe sociale, care se transformă ulterior în fapte sau chiar fenomene deosebit de periculoase pentru societate. În această ordine de idei, ca urmare a unei analize întemeiate din punct de vedere criminologic, pot fi înaintate o serie de măsuri cu caracter preventiv menite să influențeze diminuarea criminalității și a altor fenomene sau procese social-negative. Totodată, elaborarea unor strategii și programe naționale sau regionale de prevenire a infracționalității pot fi realizate doar în baza constatărilor și evaluărilor criminologice efectuate de personalul calificat care posedă cunoștințe în acest domeniu.

Criminologia, bazându-se pe materialele empirice oferite de statistica penală sau de alte surse, studiază sub aspect teoretic criminalitatea și tipurile ei, infracțiunile, cauzele și alte interconexiuni ale lor cu diferite fenomene și procese, precum și rezultatul măsurilor aplicate în domeniul prevenirii și combaterii criminalității. Prin urmare, doar specialiștii cu o bună pregătire criminologică pot elabora recomandări privind desăvârșirea măsurilor de contracarare a fenomenului infracțional. O mare parte din aceste recomandări urmează a fi luate în considerare și de către alți specialiști din sfera economiei, sociologiei, politologiei, jurisprudenței de diferit profil în scopul studierii lor aprofundate prin prisma cunoștințelor speciale și elaborării unui complex de măsuri menite să înlăture sau să neutralizeze cauzele și

condițiile fenomenelor criminale.

În acest sens, doar criminologia oferă viitorilor specialiști din cadrul structurilor polițienești sau al altor organe de drept cunoștințe necesare și informații cu privire la parametrii cantitativi și calitativi ai criminalității, factorii criminogeni care influențează asupra acestui fenomen, caracteristicile persoanelor ce săvârșesc infracțiuni și ale victimelor care au suferit consecințele lor, precum și deprinderi necesare procesului de prevenire și combatere a infracționalității.

Prin urmare, criminologia prezintă un interes deosebit pentru practicieni, fie pentru cei implicați nemijlocit în activitatea de justiție penală, fie pentru cei angajați în diferite activități sociale care se pot confrunta cu fenomenul criminal. Astfel, realizarea unei justiții penale eficiente, optimizarea și umanizarea reacției sociale față de fenomenul infracțional necesită o raportare permanentă la rezultatele cercetărilor criminologice.

Criminologia reflectă noțiunea de criminalitate; principiile de bază de care urmează să se conducă societatea în contracararea acestui fenomen; metodele și mijloacele cu care trebuie operat în acest proces, luându-se în considerare nivelul, dinamica, structura și caracterul criminalității; rolul organelor de drept în prevenirea și combaterea fenomenului respectiv și prioritatea măsurilor aplicate în acest scop – pedeapsa sau măsurile preventive cu caracter economic, social, juridic, educațional etc. Reieșind din considerentele enunțate și, în același timp, fiind o știință teoretică cu valențe practice evidente, criminologia urmează a fi studiată obligatoriu de toți studenții de la cele trei cicluri de învățământ universitar cu profil juridic și polițienesc, precum și de reprezentanții profesiilor umanitare, persoanele cu funcții manageriale și cele din cadrul diferitor organe de drept.

Știința criminologică oferă posibilitatea de a interpreta corect datele statisticii penale, fapt care permite elaborarea unor concluzii practice, cu rezolvări bine argumentate a multor probleme legate de procesul prevenirii și combaterii criminalității. În acest context, devine clar unde este necesar de a aplica măsuri cu caracter economic, de a intensifica activitatea educațională sau de a aplica eficient măsurile juridico-penale în privința anumitor tipuri de manifestări infracționale.

Prin urmare, principala finalitate pe care o urmărește pregătirea criminologică a studenților din cadrul facultăților de drept și a celor polițienești constă în acumularea volumului necesar de cunoștințe specifice domeniului de referință și formarea, în baza acestora, a unor abilități utile activității profesionale centrată pe evaluarea corectă a stării fenomenului criminal, pe identificarea complexului cauzal al acestuia și pe elaborarea sistemului de măsuri menit să prevină eficient infracționalitatea.

Printre organele de drept, cel mai important rol în prevenirea

criminalității îl are: Poliția și alte organe ale afacerilor interne, Procuratura, instanțele judecătorești, Serviciul de Informații și Securitate, Centrul Național Anticorupție. Aceasta este justificat prin faptul că atribuțiile respectivelor organe ce țin de implicarea lor în prevenirea infracțiunilor sunt stabilite în actele normative corespunzătoare care reglementează procesul în cauză. Totodată, este bine știut că poliția exercită cel mai imens volum de activități cu caracter special-criminologic axat pe prevenirea criminalității. Rolul ei specific în acest domeniu este determinat de diversitatea competențelor și atribuțiilor pe care le are, de spectrul larg al împuternicirilor care îi permit începerea și desfășurarea urmăririi penale, realizarea măsurilor speciale de investigație și a altor activități antiinfracționale, precum și de existența în structura acesteia a diferitor servicii și subdiviziuni specializate în prevenirea criminologică a infracțiunilor și altor încălcări de lege. Anume din aceste considerente, angajații organelor de drept menționate, îndeosebi ai poliției, trebuie să posede atât cunoștințe juridice specifice domeniului de activitate, cât și un volum de cunoștințe speciale cu caracter criminologic, fapt care le-ar permite să desfășoare eficient activitatea profesională dimensionată pe prevenirea criminalității și a altor fenomene negative.

Pe de altă parte, cel care va însuși cunoștințe elementare din domeniul criminologiei nu va privi problema criminalității ca ceva simplu și abstract, conștientizând că nu este posibil de realizat contracararea fenomenului infracțional în toată complexitatea sa doar prin prisma activității organelor de drept.

REPERE CURRICULARE ȘI DE CONȚINUT PRIVIND INSTRUIREA OFIȚERILOR/SUBOFIȚERILOR DE SECTOR ÎN DOMENIUL PREVENIRII DELINCVENȚEI JUVENILE

Radion COJOCARU,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
director al Școlii doctorale științe penale și drept public
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Sergiu COJOCARU,

*master în drept,
asistent universitar al Catedrei Drept penal și criminologie
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Adnotare

Buna cunoaștere a cadrului normativ național și a standardelor internaționale în domeniul drepturilor copiilor reprezintă una dintre premisele absolut necesare pentru implementarea cu succes a reformelor juridice ce au loc în R. Moldova. Un domeniu deosebit de important, ce se înscrie pe această dimensiune de cunoaștere a dreptului, o formează Justiția pentru copii, ca garant de respectare a drepturilor copiilor implicați în procese penale sau contravenționale. În cadrul acestui articol sunt analizate unele aspecte de conținut pe care trebuie să le includă instruirea ofițerilor/ subofițerilor de sector în domeniul prevenirii delincvenței juvenile.

Cuvinte-cheie: delincvență, minor, prevenire primară, prevenire secundară, prevenire terțiară.

Annotation

Good knowledge of the national normative framework and informational standards in the field of children's rights is one of the absolutely necessary premises of the successful implementation of the legal reforms taking place in the Republic of Moldova. A particularly important area, which is part of this dimension of knowledge of the law, is the Justice for Children, as a guarantor of respect for the rights of children involved in criminal or misdemeanor proceedings. This article analyzes some aspects of the content that must include training of district police officers / warrant officers in the field of juvenile delinquency prevention.

Keywords: delinquency, minor, primary prevention, secondary prevention, tertiary prevention.

Justiția pentru copii urmează a fi administrată cu profesionalism de către reprezentanții organelor de resort implicați direct sau indirect în activitatea de înfăptuire a justiției. Din categoria acestora, în primul rând, fac parte funcționarii serviciilor polițieneste, care încă de la o fază incipientă a

procedurilor judiciare intră în contact direct cu copilul victimă, martor sau cu cel aflat în conflict cu legea.

Într-o pregătire profesională de înaltă calificare, care ar promova principiile și standardele internaționale prescrise în materie, este necesar de a modela instruirea lucrătorilor de poliție în strictă consonanță cu noile realități juridice parcurse de către societate. În Republica Moldova, atât la nivel de legislativ, cât la nivel practic, au fost obținute unele progrese în ceea ce privește sistemul de justiție prietenos copilului. Totuși sunt necesare cercetări și abordări continue pentru eliminarea multiplelor deficiențe cauzate de capacitatea insuficientă a sistemului. În același timp, instruirea în domeniul prevenirii delincvenței juvenile este absolut necesară și pentru asigurarea procesului de elaborare a viitoarelor politici și programe, precum și oferirea sugestiilor pentru domeniile care necesită o cercetare adițională.

Ideea centrală pe care se axează prevenirea delincvenței juvenile este ca copilul, aflat în conflict cu justiția, să nu fie privit ca un potențial infractor și element negativ în cadrul societății, ci mai degrabă ca victimă a unor împrejurări și situații care îl împing să aleagă o cale delincventă de manifestare a personalității sale neformate. În afară de aceasta, justiția pentru copii nu se rezumă doar la abordarea procedurilor aplicabile copiilor aflați în conflict cu legea, dar și a procedurilor aplicabile în privința copiilor care au o altă calitate procesuală (martor sau victimă).

Instruirea în domeniul prevenirii delincvenței juvenile urmează a fi realizată în cadrul a trei niveluri: cunoaștere, aplicare și integrare. Nivelul de cunoaștere presupune acumularea cunoștințelor teoretice, formarea bazei conceptuale în domeniul administrării justiției privind copiii. Aplicarea se referă la consolidarea competențelor de punere în practică de către polițiști a principiilor și standardelor comunitare existente în materie. În ultimă instanță, integrarea se referă la formarea capacităților de transfer al cunoștințelor teoretice și al abilităților practice în situații atipice, soluționarea spețelor, rezolvarea unor sarcini cu un grad sporit de complexitate, formularea propriei poziții și argumentarea soluțiilor promovate.

Prevenirea delincvenței juvenile presupune aplicarea unui ansamblu de măsuri juridice, administrative, sociale, psihologice, pedagogice etc. destinate preîntâmpinării săvârșirii infracțiunilor și contravențiilor de către persoanele minore prin identificarea, neutralizarea și înlăturarea cauzelor care stau la baza comiterii acestora.

Activitatea de prevenire a delincvenței juvenile, ca orice activitate realizată de către organele de drept, este bazată pe respectarea următoarelor principii fundamentale specifice:

– **Principiul respectării interesului superior al copilului.** În toate deciziile luate de autorități, inclusiv de cele polițienești, interesele superioa-

re ale copilului trebuie să constituie o prioritate.

– **Principiul legalității.** În vederea excluderii abuzurilor din partea autorităților polițienești, acțiunile preventive urmează a fi puse în aplicare în strictă conformitate cu normele prescise în actele juridice naționale și internaționale (convenții internaționale, Constituție, legi, hotărâri de Guvern, ordine, instrucțiuni etc.).

– **Principiul egalității și nondiscriminării.** Acest principiu vizează egalitatea în drepturi și nondiscriminarea copiilor la aplicarea măsurilor preventive în funcție de anumite criterii (naționale, rasiale, etnice, religie, sex, apartenență socială etc.).

– **Principiul cooperării.** Prevenirea delincvenței juvenile este condiționată de colaborarea eficientă între subiecții prevenirii la nivel central și local (poliție, administrația locală, asistența socială, organele de probațiune, pedagogi, psihologi, medici de familie etc.).

– **Principiul abordării individuale.** Măsurile preventive urmează a fi luate în conformitate cu nivelul de dezvoltare mentală și comportamentală a copilului, determinate de trăsăturile biopsihosociale ale acestuia și mediul din care provine.

– **Principiul abordării comunitare.** Acest principiu presupune sensibilizarea populației, a mass-mediei, organizațiilor nonguvernamentale și a altor actori nestatali despre problemele delincvenței juvenile.

În afară de principiile sus-menționate mai pot fi menționate următoarele principii care direcționează activitatea de prevenire a delincvenței juvenile de către ofițerul de sector: principiul operativității; principiul respectării demnității umane; promovării valorilor non-violente la nivelul comunității; principiul responsabilizării; principiul protecției și securității victimei; principiul evaluării dinamice a riscurilor; principiul confidențialității; principiul accesului la serviciile de consiliere și resocializare; principiul neutralității și imparțialității.

Din punct de vedere practic prevenirea delincvenței juvenile se realizează în cadrul a trei niveluri:

- prevenire primară;
- prevenire secundară;
- prevenire terțiară.

Prevenirea primară presupune o totalitate de măsuri organizatorice, juridice, economice și sociale, care au drept scop reducerea cazurilor de implicare a copiilor în activități și comportamente delincvente, urmărindu-se scopul schimbării comportamentului social al acestora, reducerii premiselor care favorizează în mod direct și indirect comiterea actelor ilegale și descușurării intențiilor de comitere a acțiunilor ilicite.

Prevenirea primară are un caracter:

- *pre-delictual*, adică se realizează la o etapă ante-factum comiterii infracțiunilor și contravențiilor;
- *general*, adică poate fi aplicată în privința unui număr nelimitat de persoane.

La baza acestui nivel de prevenire stau activități de informare și de sensibilizare a publicului larg referitor la delincvența juvenilă, precum și de formare a deprinderilor de siguranță în vederea reducerii riscurilor de victimizare. Rolul ofițerilor și subofițerilor de sector în prevenirea primară a delincvenței juvenile trebuie să fie unul proactiv și se exprimă prin următoarele acțiuni:

- prevenirea situațiilor de risc și minimizarea consecințelor imprevizibile în mediul/ anturajul copiilor;
- desfășurarea activităților de informare în locuri de agrement (ex. în perioada vacanței de vară) cu adresarea recomandărilor preventive copiilor și părinților cu privire la comiterea unor contravenții/ infracțiuni.
- desfășurarea în instituțiile de învățământ a activităților informativ-educative (lecții, întâlniri, simpozioane etc.) în vederea propagării normelor de drept și promovării valorilor juridice;
- încurajarea copiilor să fie cooperanți și să comunice organelor abilitate despre săvârșirea faptelor ilicite;
- participarea la programe educaționale de prevenire a delincvenței juvenile și de sensibilizare a opiniei publice;
- acordarea suportului informațional și participarea la campaniile naționale și/sau internaționale în domeniul protecției drepturilor copilului, organizate de alți parteneri sociali etc.

Prevenirea secundară a delincvenței juvenile presupune o totalitate de activități ce sunt aplicate în privința copiilor aflați în situații de risc sau care sunt implicați în săvârșirea de contravenții/ infracțiuni în scopul reorientării comportamentului și întreruperii activităților ilicite.

Deosebirea dintre prevenirea primară și cea generală constă în aceea că prima se realizează la nivel general, iar cea de a doua la nivel individual în privința copiilor aflați în situații de risc sau care au săvârșit contravenții/ infracțiuni.

Astfel, grupul-țintă al prevenirii secundare îl constituie *copiii aflați în situații de risc și copiii implicați în săvârșirea unor contravenții/ infracțiuni*. Din categoria copiilor aflați în situație de risc fac parte: a) copiii supuși violenței; b) copiii neglijăți; c) copiii care practică vagabondajul, cerșitul și prostituția; d) copiii lipsiți de îngrijire și supraveghere din partea părinților din cauza absenței acestora de la domiciliu din motive necunoscute; e) copiii părinții cărora au decedat; f) copiii care trăiesc în stradă, au fugit ori au fost alungați de acasă; g) copiii părinții cărora refuză să-și exercite obligațiile părintești privind creșterea și îngrijirea copilului; h) copiii care au fost abandonați de părinți; i) în privința unuia dintre părinții copilului este instituită o măsură de ocrotire judiciară (ocrotire provizo-

rie, curatelă sau tutelă); j) copiii victime ale infracțiunilor (*Instrucțiunea metodică de aplicare a practicilor de lucru și prevenire a delincvenței juvenile aprobată prin Ordinul Șefului IGP din 24.06.2019, pct. 4*).

Din categoria acțiunilor de prevenire secundară a delincvenței juvenile fac parte următoarele activități:

Identificarea copiilor care au comis contravenții/ infracțiuni, precum și a copiilor aflați în situații de risc. Sursele de identificare sunt: informațiile parvenite din partea rudelor, nu este exclus autodenunțul; informațiilor parvenite de la diferite instituții, cum ar fi instituția de învățământ, organele de asistență socială sau organele administrației locale; sesizări parvenite din partea cetățenilor; autosesizarea, cum ar fi constatarea contravenției în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu de către polițist etc.

Reacționarea promptă la sesizările și comunicările despre copiii aflați în situație de risc sau despre copiii care au intrat în conflict cu legea. Plângerea/denunțul se va înregistra în Registrul nr. 2 de evidență a altor informații cu privire la infracțiuni și incidente (REI-2), după caz, în registrul nr. 1 de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni (REC-1), dacă va rezulta o bănuială rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni. În baza datelor deținute la momentul identificării cazului și a celor obținute de la copil, polițistul de sector va completa Fișa de monitorizare a lucrului de prevenire cu copiii/minorii delincvenți/părinții needucogeni (a se vedea Anexa nr. 1 din *Instrucțiunea metodică de aplicare a practicilor de lucru și prevenire a delincvenței juvenile aprobată prin Ordinul Șefului IGP din 24.06.2019*).

Monitorizarea continuă a copiilor aflați în situații de risc. Fișa de monitorizare a lucrului de prevenire cu copiii/minorii delincvenți/părinții needucogeni, se înregistrează în Registrul de evidență a minorilor cu comportament delinvent/deviant și părinților needucogeni, de către ofițerul din cadrul Serviciului interacțiune comunitară al Secției securitate publică, desemnat de către șeful secției/serviciului, după care se distribuie la Sectorul de poliție (a se vedea Anexa nr. 2 din *Instrucțiunea metodică de aplicare a practicilor de lucru și prevenire a delincvenței juvenile aprobată prin Ordinul Șefului IGP din 24.06.2019*).

Monitorizarea continuă a familiilor care prezintă diverse riscuri pentru copii. Sunt deosebit de importante vizitele, inclusiv inopinate la domiciliu atunci când mediul familial este instabil, tensionat, imprezvizibil. Se recomandă ca aceste vizite să fie efectuate de polițistul de sector, împreună cu asistentul social, în perioade cu risc sporit de săvârșire a contravențiilor/infracțiunilor.

Sesizarea instituțiilor competente cu privire la necesitatea de întreprindere a măsurilor de înlăturare a cauzelor sau condițiilor au stat la baza comiterii de contravenții/ infracțiuni. Din categoria instituțiilor ce urmează a fi sesizate, de la caz la caz, fac parte: instituțiile de învățământ, organul de tutelă și curatelă, organele administrației locale, organele de asistență socia-

lă și de protecției a copiilor etc.

Identificarea locurilor cu risc sporit de comitere a faptelor social periculoase de către copii în vederea realizării de razii periodice (discoteci, cluburi de noapte, baruri, clădiri vechi, parcuri etc.).

Constatarea contravențiilor comise de minori conform procedurilor standard. Constatarea faptei contravenționale înseamnă activitatea, desfășurată de agentul constatat, de colectare și de administrare a probelor privind existența contravenției, de încheiere a procesului-verbal cu privire la contravenție, de aplicare a sancțiunii contravenționale sau de trimitere, după caz, a dosarului în instanța de judecată sau în alt organ spre soluționare. În procesele contravenționale cu implicarea minorilor vor fi aplicate proceduri standard speciale care se referă la copii cu respectarea strictă a prevederilor Codului contravențional

Constatarea contravențiilor comise privind neîndeplinirea obligațiilor de întreținere, de educare și de instruire a copilului potrivit legislației contravenționale. Sursele de informații pentru documentarea cauzelor de neîndeplinire a obligațiilor de întreținere a copilului pot fi variate, inclusiv: rapoarte/ informații disponibile cu privire la copil, observații și interviuri cu copilul și familia lui, discuții cu asistentul social, reprezentanții altor organizații, specialiști care cunosc situația copilului. Aceste informații pot fi adunate folosind o varietate de instrumente, inclusiv discuții, interviuri, vizite la domiciliu, liste de verificare, activități, chestionare etc.

Ultimul nivel de prevenire a delincvenței juvenile îl constituie **prevenirea terțiară**, care presupune totalitatea măsurilor/acțiunilor aplicate în privința copiilor care au intrat în contact cu sistemul de justiție și/sau se reîntorc în comunitate, ce sunt orientate spre reducerea riscului de recidivă prin tratament, educare și reinscriere (reintegrare) socială.

Prevenirea terțiară se aplică în privința copiilor aflați în contact cu sistemul de justiție, în scopul prevenirii săvârșirii de noi contravenții/ infracțiuni și reintegrării sociale a acestora.

Grup-țintă al prevenirii terțiare îl formează următoarele categorii de copii:

- copii liberați de răspundere penală sau de pedeapsa penală cu aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ;
- copii liberați de executarea pedepsei penale aflați în termen de probă (condamnați cu suspendarea condiționată a executării pedepsei;
- condamnați cu executarea parțială a pedepsei cu închisoarea; liberați condiționat de pedeapsă înainte de termen);
- copii învinuiți de infracțiuni, inclusiv cei în privința cărora nu au fost aplicate măsuri de constrângere sub formă de arest;
- copii care au comis contravenții/ infracțiuni și au fost trași la răs-

pondere contravențională/ penală;

- copii care permanent abandonează domiciliul sau serviciul de protecție unde a fost plasat de către autoritatea tutelară locală/ teritorială;
- copii care sistematic practică cerșitul, prostituția, vagabondează și/ sau comit alte fapte antisociale, inclusiv infracțiuni pentru care nu au atins vârsta răspunderii penale.

Rolul principal în prevenirea terțiară îl are organul de probațiune, care previne delincvența juvenilă prin intermediul supravegherii în cadrul probațiunii (cum ar fi, de exemplu, în cazul copiilor eliberați de executarea pedepsei penale aflați în termen de probă).

În baza principiului cooperării rolul polițistului de sector în prevenirea terțiară a delincvenței trebuie să fie unul proactiv și se manifestă prin următoarele acțiuni:

- luarea la evidență nominală a copilului cu comportament deviant prin întocmirea *Fișei de monitorizare a lucrului de prevenire cu minorii delincvenți sau părinții needucogeni* (a se vedea Anexa nr. 1 din Instrucțiunea metodică de aplicare a practicilor de lucru și prevenire a delincvenței juvenile aprobată prin Ordinul Șefului IGP din 24.06.2019) sau a copilului care a comis o infracțiune în *Registrul de evidență a infracțiunilor comise de către minori și cu participarea acestora* (a se vedea Anexa nr. 4 din Instrucțiunea metodică de aplicare a practicilor de lucru și prevenire a delincvenței juvenile aprobată prin Ordinul Șefului IGP din 24.06.2019);

- realizarea discuțiilor motivaționale cu copilul pentru a-l educa în spiritul respectării valorilor sociale și al bunelor moravuri;

- realizarea în parteneriat cu membrii echipei multidisciplinare a vizitelor la domiciliul copilului și familiei în scopul evaluării inițiale sau complexe a situației copilului și familiei;

- supravegherea modului de executare a măsurilor de constrângere cu caracter educativ aplicate copiilor;

- asistarea organelor competente pentru asigurarea participării copilului la programele de tratament cu caracter medical și celor de reducere a comportamentului delincvent;

- instituirea unor cerințe specifice, ce vizează comportamentul copilului în comunitate (se stabilesc prin avertizare scrisă sau se aplică de către instanțele judecătorești ori prin planul individual elaborat de către autoritatea tutelară locală/ teritorială și consilierii de probațiune);

- acordarea asistenței autorității tutelare locale/ teritoriale la înaintarea demersului privind lipsirea de drepturile părintești sau limitarea exercitării anumitor drepturi de părinte, privind plasarea copiilor în case de tip familial sau în alte forme de îngrijire (se aplică de către instanțele judecătorești la inițiativa autorității tutelare locale/ teritoriale).

**RIDICAREA NIVELULUI DE PREGĂTIRE PROFESIONALĂ
A STUDENȚILOR ACADEMIEI „ȘTEFAN CEL MARE” SUB ASPECTUL
INSTRUIRII LOR ÎN CALITATE DE SUBIECȚI
A REALIZĂRII POLITICII PENALE**

Veaceslav URSU,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
decan al Facultății „Drept, ordine publică și securitate civilă”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Adnotare

Articolul conține argumente care relevă importanța cunoașterii conținutului și a prevederilor politicii penale a statului, a tendințelor și perspectivelor de racordare a acestora la realitățile cotidiene de către studenții Academiei „Ștefan cel Mare” în calitatea lor de subiecți activi ai politicii penale. Această calitate prezumă nu doar aplicarea în practică a prevederilor politicii penale a RM în domeniul combaterii și prevenirii criminalității, dar și implicarea pleneră în procesul de elaborare a politicii penale.

Cuvinte-cheie: politica penală, subiecții politicii penale, managementul învățământului.

Summary

The article contains arguments that reveal the importance of knowing the content and the provisions of the state's criminal policy, the tendencies and the prospects of connecting it to daily realities by the students of the „Stefan cel Mare” Academy as active subjects of the criminal policy. This quality presumes not only the enforcement of the criminal policy provisions of the Republic of Moldova in the field of combating and preventing crime but also the plenary involvement in the process of drafting the criminal policy.

Keywords: criminal policy, criminal policy subjects, education management.

Respectarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale cetățenilor constituie o preocupare continuă a unui stat democratic. Una dintre căile prin care poate fi atins acest deziderat o constituie curmarea fenomenului infracțional. Scopul dat este realizat prin elaborarea și aplicarea unui complex de mijloace și măsuri, care în ansamblul său formează politica publică în domeniul controlului social asupra criminalității. Pentru desemnarea acestei direcții de activitate a statului sunt utilizate mai multe noțiuni, cum ar fi: politica penală, politica juridico-penală, politica anticrimă etc. a statului. În doctrina juridică națională, dar în special în cea internațională (în speță, doctrina rusă) vom regăsi multiple și diverse definiții ale noțiunii de

„politică penală”. Nu ne vom opri asupra analizei acestora, cu atât mai mult cu cât o astfel de analiză critică a fost efectuată de către cercetătorii autohtoni. Vom aduce drept exemplu studiul efectuat de către dr. Valeriu Bujor în coautorat cu T. Ciaglic [1, p. 14-18].

Până la urmă, politica penală ține de elaborarea și aplicarea cadrului normativ penal, realizată prin criminalizarea, penalizarea, depenalizarea faptelor, dar și procedura de judecare și executare a pedepselor aplicate pentru săvârșirea acestora care, la rândul lor, au un rol determinant în atingerea scopurilor și sarcinilor dreptului penal – apărarea valorilor și relațiilor sociale împotriva infracțiunilor, inclusiv prevenirea săvârșirii de infracțiuni.

Politica penală constituie una din activitățile interne ale fiecărei țări. Conținutul de bază al politicii penale îl constituie lupta cu criminalitatea, iar una din părțile care o alcătuiesc este politica juridico-penală care și definește metodele juridico-penale și mijloacele luptei cu criminalitatea, principiile legii penale și ale răspunderii penale, abordările privind perfecționarea legislației penale, inclusiv determinarea cercului de fapte pasibile de răspundere și pedeapsă penală, dar și reglementarea sancțiunilor juridico-penale.

Toate aceste chestiuni se bazează, în principiu, pe dreptul penal material care este disciplina de bază în instituțiile de învățământ superior cu profil juridic, inclusiv, în Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM. Disciplina pusă în discuție este predată la anii 2 și 3 la facultățile Academiei, este o disciplină din cadrul examenului de licență care este susținut la finalizarea studiilor de către studenții instituției menționate.

În anii de absolvire studenții Academiei studiază discipline speciale ca „Tehnică încadrării juridice a infracțiunilor”, „Victimologia” etc. Toate acestea, luate împreună, au drept scop aprofundarea cunoștințelor pe diverse direcții ale dreptului penal, dezvoltarea unor competențe practico-aplicative și deprinderi de aplicare a normelor dreptului penal.

La general, Academia furnizează un produs finit în persoana absolvenților care sunt destul de pregătiți teoretic în domeniul dreptului penal, care au capacitatea de a aplica corect și competent prevederile dreptului penal, activând în diverse domenii și funcții din cadrul MAI și IGP. În același timp, nu trebuie să uităm că orice colaborator al OAI, indiferent de funcția pe care o deține, este și subiect al politicii penale, care realizează nemijlocit prescripțiile conceptuale ale acesteia prin intermediul activității de aplicare a dreptului. Tot el, ca reprezentant al OAI, configurează și practica care, la rândul său, constituie un izvor al perfecționării legislației, în special, penale. Trebuie menționat faptul că OAI au și îndeplinesc sarcini multifuncționale de luptă cu criminalitatea. Activitatea acestora cuprinde și domeniul constatării, relevării și înregistrării infracțiunilor, urmărirea penală a infracțiunilor săvârșite, trimiterea cauzelor penale în instanța de judecată, inclusiv pune-

rea în executare a hotărârilor instanțelor de judecată pronunțate în privința infractorilor, și nu în ultimul rând, activitatea de resocializare a persoanelor care au executat pedeapsa penală. La orice etapă sau sector al activității sale, colaboratorul OAI nu doar realizează politica penală, dar poate să influențeze substanțial elaborarea doctrinei politicii penale, formarea și perfecționarea legislației în domeniul contracarării și luptei cu criminalitatea.

Din acest motiv, când discutăm despre managementul sau dirijarea în domeniul instruirii/ învățământului, trebuie avut în vedere faptul că însuși managementul poate fi privit sau abordat sub două aspecte. Primul – managementul în scopul menținerii sistemului, susținerii stabilității acestuia, al doilea – mișcarea sistemului, trecerea acestuia într-o altă dimensiune calitativă, adică dezvoltarea continuă.

Considerăm că pregătirea sau instruirea formabililor în contextul dezvoltării la aceștia a calităților inerente subiecților politicii penale și constituie cel de-al doilea aspect al managementului în instruire sau învățământ. Din păcate, acest aspect este ignorat în prezent în cadrul Academiei. În curriculumul la disciplina dreptul penal nu există o astfel de temă și doar în manualul de drept penal (partea generală) al regretatului profesor Alexandru Borodac regăsim un paragraf dedicat subiectului „Politica penală a RM”. Profesorii de drept penal (pg) din cadrul catedrei științe penale menționează la prelegerile publice despre politica penală, evidențiind doar tangențial anumite prevederi, instituții care s-ar referi la subiectul pus în discuție și doar în cuprinsul temei de inițiere în materia dreptului penal. Pe tema dată nu sunt prevăzute ore de seminarii sau ore practice, respectiv, studenții foarte repede dau uitării informația relatată sau o ignorează.

Din punctul nostru de vedere, dezvoltarea învățământului sub aspectul abordat poate fi realizată prin concretizarea consecventă a prevederilor politicii penale în cadrul studierii și altor teme sau subiecte ale cursului de drept penal, prin identificarea problemelor ce țin de evaluarea legislației penale în vigoare, care, din păcate, nu se evidențiază sau se caracterizează prin perfecțiune absolută, inclusiv, practica de aplicare a legislației penale nu este, la fel, perfectă.

Studenții, în procesul însușirii materiei de domeniul dreptului penal, nu trebuie doar să cunoască la perfecție prevederile legii penale, dar și să identifice perspectiva pentru perfecționarea legislației, adaptarea acesteia la realitățile cotidiene, astfel încât prevederile legii să fie clare și aplicabile, fără ca să fie încălcate anumite drepturi sau libertăți ale cetățenilor. Mai mult ca atât, studentul trebuie să conștientizeze tendințele politicii penale ale statului pentru evaluarea adecvată a acestora și pentru a le realiza corect în practica de viitor.

Nu trebuie ignorat nici aspectul istoric al dezvoltării legislației penale

.....

în general, dar și al normelor sale în particular. La anumite perioade istorice, legislația reflectă tendințele politicii penale din acea perioadă, corespunzător, anumite norme juridico-penale sunt modificate sau completate, excluse sau suplinite prin conferirea caracterului penal. Profesorul are menirea de a explica parcursul istoric al anumitor norme penale, adică din ce motive dispoziția acesteia era prezentată într-o anumită formulare, și de ce a fost modificată, care este perspectiva unei sau altei norme pentru viitor etc. Studenții trebuie formați într-o manieră ca ei să manifeste inițiativă, să poată pune întrebări dar și să răspundă la ele. Capacitatea respectivă, în comun cu alte abilități, alcătuiesc competențele de integrare.

Studenții Academiei trebuie să fie pregătiți și pentru procesul de elaborare a legislației. În calitate de bază pentru această competență poate servi activitatea lor științifică. În cadrul catedrelor activează cercurile științifice studențești, sunt organizate victorine și conferințe științifice. Spre regretul nostru, activitatea respectivă se limitează doar la perioada aflării studenților noștri în incinta Academiei. Mai mult ca atât, activitatea menționată nu trebuie redusă doar la cercetări pur teoretice. Considerăm oportună implicarea studenților în proiecte cu aplicabilitate practică. Catedra „Științe penale” a elaborat în acest sens mai multe recomandări, studenții, în special cei de la ciclul II (studii superioare de master) sunt obligați să publice articole științifice pentru a fi admiși la susținerea publică a tezei de master, să studieze și să analizeze situația statistică cu referire la criminalitate și să vină cu propuneri concrete de redresare a situației criminogene din zona geografică în care activează.

Propunerile de *lege ferenda* privind perfecționarea legislației penale, bine argumentate și fundamentate teoretic, trebuie aduse la cunoștința nu doar a publicului interesat de probleme de jurisprudență, dar și să ajungă la organele cu inițiativă legislativă, prin intermediul publicării rezultatelor cercetărilor științifice sau prin alte moduri.

Concluzionând, putem afirma cu certitudine că pentru a realiza o pregătire profesională adecvată a viitorilor colaboratori ai OAI este absolut necesar ca tema „Politica penală a RM” să fie studiată mai aprofundat în cadrul unității de curs „Drept penal (Partea generală), astfel încât studenții să conștientizeze importanța cunoașterii conținutului și prevederilor acesteia, a tendințelor și perspectivelor sale.

Referințe bibliografice

1. Bujor Valeriu, Ciaglic Tatiana, Referințe privind noțiunea de politică penală. În Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM, seria Științe socioumane, ediția a XII-a, nr.1.

УДК 378.1

**БЕЗПЕРЕРВНА ОСВІТА – ПРІОРИТЕТНИЙ
НАПРЯМОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

Катерина Вікторівна ТІТУНІНА,

*кандидат юридичних наук,
помічник Міністра – начальник управління стратегічного
аналізу та прогнозування Департаменту організаційно-апаратної
роботи Міністерства внутрішніх справ України,*

Федір Олександрович КІРІЛЕНКО,

*кандидат юридичних наук,
заступник начальника управління медіакомунікацій Міністра
Департаменту організаційно-апаратної
роботи Міністерства внутрішніх справ України,*

Анотація

Розглянуто перспективи впливу безперервної освіти на формування та підвищення професійної компетентності працівників Національної поліції України. Зазначено, що під час проведення реформи правоохоронних органів та створення Національної поліції, підготовки кадрів для неї та організації післядипломної освіти (перепідготовка, підвищення кваліфікації тощо) керівництвом держави, Міністерством внутрішніх справ ураховано досвід провідних країн світу. Визначено систему післядипломної освіти поліцейських як цілісну підсистему в системі державного управління. Проаналізовано особливості освіти, вдосконалення системи післядипломної освіти та необхідність впровадження в Україні концепції «освіта впродовж життя», де обидві сторони є суб'єктами педагогічного процесу.

Констатовано, що вивчення зарубіжного досвіду сприятиме вирішенню таких важливих питань, як організація підготовки поліцейських, зміна вектора державного управління у сфері забезпечення правопорядку та законності, захисту прав і свобод людини та громадянина. За основу взято розгляд поняття «безперервна освіта», акцентовано увагу на рівень «популяризації» в українському освітньому просторі.

Ключові слова: навчальний процес, післядипломна освіта, безперервна освіта, форми навчання, поліція, працівники правоохоронних органів.

Annotation

Prospects for the impact of continuing education on the formation and improvement of professional competence of the National Police of Ukraine are considered. It is noted that during the reform of law enforcement agencies and creation of the National Police,

.....
training for it, organization of postgraduate education (retraining, advanced training, etc.) by the leadership of the state, the Ministry of Internal Affairs takes into account the experience of leading countries.

The system of postgraduate education of police officers as an integral subsystem in the public administration system is defined. The peculiarities of education, improvement of the system of postgraduate education and the need to implement the concept of «lifelong learning» in Ukraine, where both parties are subjects of the pedagogical process, are analyzed.

It was stated that the study of foreign experience will contribute to the solution of such important issues as the organization of police training, changing the vector of state management in the field of law and order, protection of rights and freedoms of man and citizen.

The concept of «continuing education» is taken as a basis, attention is focused on the level of «popularization» in the Ukrainian educational sphere.

Keywords: educational process, postgraduate education, continuing education, forms of education, police, law enforcement employees.

Мета. Дослідження перспектив впливу безперервної освіти на підвищення професійної компетентності працівників Національної поліції України.

Виклад основного матеріалу. Освіта є основою всебічного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства.

Дослідження показують, що однією із стержневих реформ правоохоронних органів, безперечно було створення Національної поліції України, адже безпека громадян, захист їх прав і свобод, подолання корупції, ефективна протидія злочинності - це ті невідкладні завдання, без вирішення яких неможливо приєднатися до Європейського Союзу.

У прийнятому Законі України «Про Національну поліцію» було визначено завдання та принципи її діяльності. Разом з цим стало зрозуміло, що стара міліцейська система підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, яка в своїй основі була сформована ще за радянських часів, не відповідає реаліям сьогодення. Адже здатність до систематичної, самостійно організованої пізнавальної діяльності, спрямованої на продовження власної освіти в загальнокультурному і професійному аспектах, є необхідною умовою успішного розвитку та професійної діяльності правоохоронця.

За роки незалежності виокремилася два основні напрями реформування системи професійної підготовки кадрів для правоохоронних органів. Характерною рисою першого є реформування професійної освіти та вихід навчальних закладів МВС України на рівень найкращих

вітчизняних академічних юридичних шкіл з подальшим утвердженням університетських стандартів, другого – упровадження безперервної форми підготовки фахівців.

Зважаючи на те, що сучасна система післядипломної освіти працівників Національної поліції має ґрунтуватися на прийнятій за стратегічну в цивілізованих країнах світу концепції неперервної освіти, оскільки психолого-педагогічні дослідження довели, що люди здатні успішно навчатися протягом всього життя, а набуті знання становлять підґрунтя для власних висновків, узагальнень та практичних дій, при організації післядипломної освіти для працівників поліції, було враховано успішний досвід провідних країн світу. Це є логічним і зрозумілим, адже сучасне суспільство вимагає від поліцейського освіченості, здатності до самоосвіти та самовдосконалення.

Наразі післядипломна освіта поліцейських здійснюється на загальних засадах, визначених Законом України «Про вищу освіту» та з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про Національну поліцію», та може здійснюватися безпосередньо в підрозділах поліції або в навчальних закладах, у тому числі, на договірних умовах.

Варто виділяти три основні складові: набуття практичних навичок, мотивацію службової діяльності, культуру поведінки. Адже внутрішня мотивація є вирішальною обставиною, яка перетворює людину на професіонала, зокрема поліцейського, при цьому потрібно заохочувати і розвивати такі духовні установки особистості, як професійне покликання, почуття самоповаги та гордості професіонала, нарешті, патріотизм.

Безперервна освіта є всеяжною за повнотою, індивідуалізована за часом, темпами та спрямованістю, і це надає кожній особистості можливості для реалізації власної програми її отримання та поповнення протягом всього життя. Зважаючи на це, передові суспільства намагаються знайти свою модель безперервної освіти.

За кордоном провідними ідеями навчання дорослих та побудови навчальних курсів у системі додаткової освіти дорослих є емпіричні теорії навчання («experiential learning theories»), центральним концептом яких є досвід («learning experience»). При цьому розробляються педагогічні технології, орієнтовані на самовдосконалення, розвиток рефлексії, усвідомлення особистого досвіду для підвищення компетенції, використання для покращання власного життя.

Концепція освіти впродовж життя «life long learning», яка дозволяє людині адаптувати і розвивати свої компетенції і професійні навички у відповідності до вимог сучасності, набуває особливої ваги, оскільки є безперервним процесом набуття знань, розвитку професій-

них та особистісних компетентностей, що здійснюється через різні форми освіти та самоосвіту, забезпечує можливість самореалізації працівників Національної поліції. Доступність до освітньо-інформаційних знань та необхідність використання нової формули освіти – «освіта через усе життя» є об'єктивними умовами самореалізації працівників Національної поліції. Така освіта поєднує будь-яке навчання протягом усього життя і може мати різні форми, рівні і тривалість. Наразі виділяють три основні форми освіти:

– формальна: початкова, загальна середня, середня спеціальна, вища, освіта після закінчення ВНЗ (аспірантура й докторантура), підвищення кваліфікації та перепідготовка;

– неформальна: професійно спрямовані й загальнокультурні курси навчання в центрах освіти, інтенсивного навчання, семінари, майстер-класи;

– інформальна є загальним терміном для освіти за межами стандартного освітнього середовища (індивідуальна пізнавальна діяльність, що супроводжує повсякденне життя, реалізується за рахунок власної активності людей в культурно-освітньому середовищі, читання, подорожей, засобів масової інформації тощо).

Ці форми передбачені новим Законом «Про освіту», який легітимізує різні форми навчання, створює підґрунтя для післядипломної освіти, а також упровадження концепції «освіти впродовж життя», і, вочевидь, знайдуть продовження в процесі подальшого реформування освіти в Україні. Закон дозволяє застосовувати різні форми підвищення кваліфікації (очна, заочна, екстернатна, дистанційна, дуальна - поєднання навчання в навчальних закладах і на робочому місці, здобуття освіти на робочому місці тощо).

Однак, якими б досконалими не були закони, технічне оснащення Національної поліції, знання, світогляд, особиста культура, мотиви вчинків і реальні соціальні дії визначають ступінь успіху поліцейської діяльності, адже для успішного виконання службового та громадянського обов'язку, сучасний правоохоронець має володіти глибокими професійними знаннями й уміннями в різних галузях.

Ефективні результати самоосвіти дає лише у тому випадку, коли вона здійснюється цілеспрямовано, рівномірно й систематично, а підвищення вимог до якості освіти та праці поліцейського є нагальною проблемою та умовою його неперервної освіти. Це може бути реалізовано на основі впровадження інноваційного підходу в післядипломній освіті як складової єдиної системи неперервної освіти.

При цьому досконала організація самоосвіти працівників Національної поліції України залежить від багатьох факторів: моти-

.....
вiв самоосвiти, об'єктивної i суб'єктивної значущостi, теоретичної i практичної пiдготовки, ступеня оволодiння вмiннями здiйснювати самоосвiтню роботу, фiзiологiчного й емоцiйного стану тощо.

Нестабiльнiсть соцiально-економiчних вiдносин, переоцiнка цiнностей у рiзних сферах суспiльного життя знаходять своє вiдображення i в дiяльностi полiцейського. Ця професiя є однiєю з найскладнiших у сучасному суспiльствi, адже воно вимагає вiд працювника полiцiї високого культурного рiвня, освiченостi, здатностi до самоосвiти та самовдосконалення, умiння застосовувати свої знання в рiзних сферах правоохоронної дiяльностi, що об'єктивно потребує переосмислення наявної системи пiдготовки кадрiв для полiцiї.

Наразi у системi професiйної пiдготовки можна умовно визначити певнi освiтнi рiвнi: спецiальна початкова пiдготовка; навчання в освiтнiх установах вищої професiйної освiти МВС України; пiдвищення квалiфiкацiї та перепiдготовка (додаткова професiйна освiта); навчання в процесi практичної дiяльностi (службова пiдготовка). Водночас безперервнiсть супроводжується спецiалiзацiєю професiйної пiдготовки (досудове розслiдування, кримiнальна полiцiя, громадська безпека, психологiя, кiбербезпека), а також проведенням прикладних наукових дослiджень на замовлення органiв i пiдроздiлiв МВС та Нацiональної полiцiї України.

У документi Європейської Комiсiї концепцiя «Перетворимо Європейський простiр навчання впродовж життя реальнiстю» виступає як один з основних компонентiв європейської соцiальної моделi, який передбачає наступнi рiвнi її реалiзацiї: нацiональний (передбачає досягнення рiзноманiтних цiлей (економiчних, соцiальних, полiтичних, культурних, персональних); iнституцiйний (створення вiдповiдних унiверситетських структур); унiверситетських пiдроздiлiв (взаємозв'язок мiж концепцiєю навчання впродовж життя та унiверситетськими програмами).

Сьогодні розвиток освiти iз використанням сучасних технологiй набуває все бiльшої популярностi. Одним iз успішних є громадський проект масових вiдкритих онлайн-курсiв (МВОК) «Prometheus» iз власною онлайн-платформою. Його мета - взаємопов'язанi цикли курсiв iз найактуальнiших для країни тем (право, IT, iноземнi мови, iсторiя тощо). Першими курсами проекту є: «Основи програмування мовою Python» викладача КПП Н.Павлюченка, «Розробка та аналiз алгоритмiв» викладача КПП О.Молчановського, «Iсторiя України: вiд Другої свiтової вiйни до сучасностi» викладача КНУ iм. Т.Шевченка I.Патриляка, та «Фiнансовий менеджмент» викладача Києво-Могилянської бiзнес-школи О.Герашенка.

Наразi «Prometheus» представляє рiзноманiтнi напрями (пiдприємництво, основи державної полiтики та iнформацiйної безпеки, iсторiя України, IT технологiї тощо) та налiчує аудиторiю у сотнi тисяч

слухачів, пропонує десятки безкоштовних онлайн-курсів. До співпраці залучено фахівців-практиків, представників відомих компаній (IBM, Microsoft, VideoGorillas, EPAM тощо), викладачів провідних ВНЗ (КНУ ім.Т.Шевченка, НТУУ «КПІ ім. Сікорського», Києво-Могилянська академія, Університет Торонто тощо).

Нині в Україні ще не врегульовані ключові проблеми неформальної освіти, відсутні спеціальні концепції та програми. Тому вкрай важливо найближчим часом вжити дієвих заходів для подолання відставання у цій сфері, а також більш широке застосування у навчанні сучасних новітніх технологій (дистанційне навчання, своєчасне проходження додаткового навчання у системі післядипломної освіти, у тому числі, Міністерства внутрішніх справ України тощо).

Сьогодення висуває перед правоохоронцями такі вимоги, як професіоналізм, мобільність, здатність до використання на практиці потоку інформації, що швидко зростає. За сучасних швидкозмінних умов система вищої відомчої освіти не може забезпечити знаннями на все життя. Наразі можна спрогнозувати, що в подальшому працівники поліції продовжуватимуть післядипломну освіту за новими, сучасними правилами, методиками та технологіями, напрацьовувати які необхідно вже сьогодні, використовуючи наявний вітчизняний та іноземний досвід.

Список використаної літератури

1. Закон України Про Національну поліцію, [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
2. Закон України Про освіту, [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
3. Європейський освітній портал, [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://eu.prostir.ua/catalogue/29767.html>.
4. Неперервна освіта як світова тенденція, [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/1529052755044/pedagogika>.
5. Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень, [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/252/>.
6. Скорик Т. В. Освіта впродовж життя в контексті євроінтеграційних процесів. Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту. Серія : Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 135. [Електронний ресурс]:– Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2016_135_58.

FORMAREA COMPETENȚEI PROFESIONALE VICTIMOLOGICE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL POLIȚIENESC

Gheorghe GLADCHI,

*doctor habilitat în drept, profesor universitar al Catedrei
„Drept penal și criminologie” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Pe lângă multitudinea de probleme cu care se confruntă societatea noastră în condițiile actuale ale etapei de tranziție, creșterea criminalității este una dintre cele mai alarmante. La cel mai înalt nivel, prevenirea și combaterea criminalității este proclamată drept o sarcină prioritară. În acest scop, în ultimul timp se încearcă aplicarea unui șir de mijloace și măsuri cu caracter organizatoric, precum și perfecționarea cadrului legislativ în vigoare.

Totodată, practica curentă atestă cu lux de amănunte că pentru organizarea eficientă a activității de prevenire și combatere a criminalității este nevoie, înainte de toate, de o evaluare științifică a esenței cauzelor și condițiilor ce duc la comiterea infracțiunilor, de o analiză la rece și obiectivă a motivului, comportamentului și rolului tuturor părților implicate. Din acest punct de vedere, perspective noi și deosebit de promițătoare la nivel teoretic, dar mai ales cu semnificație practică, este capabilă să ne ofere valorificarea ajunsurilor victimologiei [1, p. 5-6].

Trebuie să constatăm cu regret că victimologia nu a prins încă rădăcini viguroase în mediul științifico-juridic din țara noastră. O atare stare de lucruri condiționează, eminamente, nu doar insuficiența, ci chiar ignorarea aplicării ajunsurilor victimologiei contemporane în vederea perfecționării cadrului legislativ și practicii judiciare de combatere a infracționalismului. Or, acestea riscă doar să sporească decalajul dintre gradul de civilizație al societății moldave și lumea înconjurătoare.

Această tendință negativă trebuie și poate fi depășită, în primul rând, prin adoptarea și promovarea la nivel statal a unei politici victimologice. Se are în vedere crearea unei baze legislative, instituirea unei practici și aplicarea unei „ideologii” judiciare adecvate, îndreptate spre reducerea victimizării cetățenilor, înlăturarea izvoarelor de tensiune socială, precum și orientate spre integrarea potențialelor victime ale infracțiunilor și abuzului de putere în viața cotidiană. Cu atât mai mult cu cât fundamentul unui asemenea cadru legislativ și „ideologii” judiciare există deja, fiind consfințit în Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată prin Rezoluția 217 A (3) a Adunării

Generale a ONU din 10 decembrie 1948; Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma în noiembrie 1950; Convenția Europeană despre compensarea pagubei victimelor infracțiunilor de violență, adoptată de Consiliul de Miniștri al Consiliului Europei la 24 noiembrie 1983; Declarația Congresului VII al ONU cu privire la prevenirea criminalității și tratamentul delincvenților „Principiile fundamentale ale justiției față de victimele infracțiunilor și abuzului de putere”, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 29 noiembrie 1985; Convenția împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, adoptată de către Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1984; Convenția Internațională cu privire la drepturile copilului, adoptată la 20 noiembrie 1989 la New York; Convenția Internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, adoptată la 18 decembrie 1979 la New York; Convenția pentru reprimarea traficului de ființe umane și a exploatării prostituției semenilor, adoptată prin Rezoluția 317 (IV) din 2 decembrie 1949 a Adunării Generale a ONU etc.

Pe de altă parte, eficiența unei asemenea politici victimologice este de neconceput fără o organizare și asigurare informațională corespunzătoare. În acest context, se impune cu prioritate formarea specialiștilor în domeniul prevenirii victimologice, crearea instituțiilor de învățământ și cercetare științifică specializate, în primul rând, în cadrul Ministerului Afacerilor Interne și Ministerului Justiției. Astfel, în instituțiile de învățământ polițienești ale Germaniei se predă un curs special despre bazele victimologiei, format din prelegeri și seminare de aplicare a conținutului teoretic al acestei discipline în practica polițienească. În toate instituțiile de învățământ din Marea Britanie – din școala primară până în universități – se desfășoară ore de victimologie aplicată. Doritorii pot nu numai să asiste la lecții, dar și să participe la traininguri speciale, să învețe procedee de autoapărare și să obțină deprinderi de conduită optimală în situații extreme. Cercetările științifice victimologice în Japonia sunt realizate nu doar în instituțiile de cercetare juridice, dar și în instituțiile științifice de cercetare polițienești, care sunt înzestrate cu laboratoare speciale de psihologie sau în domeniul educației care studiază personalitatea și comportamentul victimelor, prejudiciul cauzat acestora, relațiile victimelor cu infractorii [2].

Nu credem că, actualmente, există factori obiectivi ce ar împiedica încercarea de a depăși „întârzierea” existentă în instruirea victimologică a cadrelor pentru organele afacerilor interne, adică a acelei categorii de specialiști, care, prin definiție, se află pe linia întâi de luptă în apărarea legii și ordinii publice.

În această ordine de idei, se impune necesitatea selectării corespunzătoare a persoanelor pentru activitatea lor în organele afacerilor interne,

adică să se ia în considerare particularitățile lor psihologice care le-ar asigura, față de victimă, un comportament cult și plin de tact și organizarea în cadrul subdiviziunilor de prevenire ale organelor de interne a unui serviciu victimologic complex de consultanță psihologico-pedagogică.

În asemenea condiții, putem spera că, spre exemplu, șeful de post, fiind înarmat cu cunoștințe teoretice victimologice și îndrumat de serviciul victimologic corespunzător, va fi capabil să organizeze evidența, în scop profilactic, a persoanelor care deja au fost sau pot deveni victime ale infracțiunilor, dacă este reliefată victimitatea lor; să întocmească documentele informative speciale (fișe de evidență, dosare) privind cele mai periculoase, în plan victimologic, obiecte și spații ce ar conține: a) caracteristicile calitative și cantitative ale infracțiunilor comise la obiectul și pe teritoriul dat; b) categoriile tipice ale infractorilor și victimelor, pornind de la „atașarea” lor stabilă față de obiectul sau teritoriul dat; c) cele mai tipice situații criminogene după apariția și realizarea acestora.

Drept rezultat, șeful de post va obține o „hartă victimologică” a teritoriului din subordine, fapt ce va contribui la executarea atribuțiilor sale de serviciu la un nivel calitativ. Totodată, va fi importantă contribuția sa la completarea bazei naționale de date despre victime, personalitatea, comportamentul și rolul lor în mecanismul infracțional [3, p. 76-77]. Rezultatele valorificării științifice a informației acumulate în această bază națională de date cu privire: la trăsăturile personalității victimei infracțiunii; la comportamentul victimelor în diverse situații caracteristice diferitor categorii de infracțiuni; la raportul dintre victimă și infractor, măsura în care acesta a determinat caracterul și dinamica actului criminal, la selectarea victimei de către infractor și metoda de comitere a faptei penale; la situațiile în care se realizează calitățile personale atât ale victimei, cât și ale infractorului, cu alte cuvinte, situațiile „care își așteaptă” infractorul și victima concretă etc., sistematizate și perfectate corespunzător, credem că vor contribui considerabil la sporirea eficienței activității de prevenire victimologică a infracțiunilor, inclusiv a activității polițistului de sector.

Un scop esențial al victimologiei este perfecționarea normelor juridico-penale și elaborarea unor metodici și măsuri practice, menite să contribuie la prevenirea situațiilor, în care motiv pentru actul criminal poate deveni personalitatea sau comportamentul victimei. Or, pornind de la studiul victimei unei infracțiuni, al personalității ei și caracteristicilor sale biologice, psihologice, morale și socio-culturale, al relațiilor acesteia cu delincventul și al rolului pe care l-a jucat în geneza delictului, victimologia are drept scop stabilirea anumitor reguli și principii de care depinde comportamentul victimei.

Tocmai de aceea, ignorarea ajunsurilor teoretice și recomandărilor

practice ale victimologiei nu mai poate fi tolerată nici în activitatea curentă a cadrelor din organele de urmărire penală, a instanțelor de judecată, a instituțiilor penitenciare autohtone etc. Pentru ofițerii de urmărire penală devine deja axiomatic faptul că victima trebuie să fie tratată omenește și nu doar ca o sursă potențială de probe. Un specialist familiarizat cu victimologia ar ști, spre exemplu, că victimele nu se simt în siguranță alături de infractor, în același local unde a fost săvârșită infracțiunea, dacă nu i s-a permis să-și schimbe hainele (mai ales femeile), dacă agresorul încă n-a fost reținut și într-un fel sau altul amenință să se răfuiască cu victima care l-a denunțat organelor de urmărire penală etc.

Pentru descoperirea reușită a infracțiunilor, cercetarea rapidă și deplină a acestora sunt necesare noi abordări, metodologii de descoperire, cercetare și prevenire a infracțiunilor. O abordare nouă în domeniul descoperirii și cercetării infracțiunilor este folosirea de către ofițerul de urmărire penală a datelor și cunoștințelor victimologice. Cercetarea personalității victimei, relațiilor acesteia cu infractorul, oferă posibilitate ofițerului de urmărire penală să înainteze versiuni despre infractor, să determine cercul de persoane în care acesta urmează a fi căutat. Informația despre relațiile „infractor-victimă” permite verificarea vinovăției persoanei concrete, demonstrarea implicării acesteia în infracțiunea săvârșită sau, dimpotrivă, lipsa vinovăției persoanei respective [4, p. 3-4].

În condițiile actuale, se impune și pregătirea în domeniul victimologiei a responsabililor în lucrul cu minorii. Multe lacune în activitatea organelor de prevenire și combatere a criminalității în rândul minorilor ar putea fi evitate, dacă specialiștii respectivi ar fi instruiți, vizavi de potențialul de victimitate al minorilor, în funcție de sex, moralitate, starea sănătății, situația familială, facultățile mintale etc.

Fără o pregătire victimologică adecvată a personalului abilitat, este de neimaginat soluționarea problemei victimizării latente. Iar fără elucidarea ei, este greu de evaluat dimensiunile reale ale situației criminogene și victimogene, precum și elaborarea măsurilor eficiente de prevenire a criminalității. Specialiștii victimologi disting că victimele supuse victimizării latente pot fi grupate în trei categorii: cointeresate în comunicarea informației; indiferente; interesate în ascunderea informației privitoare la agresiunea suportată. Evident că depistarea acestor categorii de victime este doar pe măsura colaboratorilor familiarizați cu victimologia.

A fost întreprinsă o tentativă de a aduce argumente în susținerea opiniei privitoare la necesitatea obținerii cunoștințelor în domeniul victimologiei în cadrul procesului de formare a specialiștilor pentru organele afacerilor interne. Evident, pregătirea în acest sens trebuie să înceapă de îndată ce persoana respectivă a pășit pragul instituțiilor de învățământ din sistemul

MAI. Totodată, nu poate fi trecută cu vederea necesitatea instruirii victimologice a personalului care ocupă deja diferite funcții în subdiviziunile MAI. În această ordine de idei, considerăm oportun:

– realizarea unei colaborări sistematice între toate subdiviziunile și serviciile organelor de interne, precum și cu diferite structuri de stat și organizații obștești în scopul instruirii victimologice a polițiștilor;

– stabilirea direcțiilor prioritare de instruire în domeniul victimologiei a cadrelor din sistemul organelor afacerilor interne;

– organizarea și desfășurarea seminarelor în vederea instruirii victimologice diferențiate a polițiștilor în funcție de genul de activitate al acestora, în special, al șefilor de post, ofițerilor de urmărire penală și lucrătorilor operativi;

– introducerea în planurile de învățământ ale ciclurilor de licență, masterat, doctorat, dar și Centrului de formare continuă din cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a victimologiei în calitate de disciplină de studiu obligatorie.

Referințe bibliografice

1. Gladchi Gh., Victimologie, Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare”, 2013. – 294 p.
2. Майоров А.В. Международный опыт защиты жертв преступлений / Наука ЮУрГУ: Материалы 66-й научной конференции Секции социально-гуманитарных наук, с. 1726-1731. <http://dspace.susu.ru/xmlui/bitstream/handle/0001.74/3940/2.pdf?sequence=1>.
3. Gladchi Gh., Organele de ocrotire a normelor de drept în calitate de subiecți ai prevenirii victimologice. Poliția și securitatea publică, Materialele conferinței științifico-practice, 9 decembrie 2002, M.A.I., Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare”, -2003, p. 74-78.
4. Джуманбетова А.А. Использование специальных знаний при установлении связи «преступник-жертва». Автореферат на соиск. уч. степени канд. юрид. наук. Москва, МГУ, 2004, 24 с.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УРОВНЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СОТРУДНИКОВ ПДН МВД РФ

Т.А. КАЗАКОВА,

*кандидат педагогических наук, доцент,
доцент кафедры иностранных языков, Академия права
и управления ФСИИ России (г. Рязань)*

Аннотация

В статье рассматриваются аспекты профессиональной подготовки сотрудников подразделений по делам несовершеннолетних в процессе практической реализации принудительных мер воспитательного воздействия на несовершеннолетних правонарушителей. Особое внимание уделяется педагогическому аспекту профессиональной подготовки субъектов реализации этих мер.

Ключевые слова: правонарушитель, несовершеннолетний, принудительные меры воспитательного воздействия, профессиональная подготовка, сотрудники.

Abstract

The article deals with the aspects of professional training of employees of departments for juvenile Affairs in the process of practical implementation of compulsory measures of educational influence on juvenile offenders. Special attention is paid to the pedagogical aspect of professional training of subjects who implement these measures.

Keywords: offender, minor, compulsory measures of educational influence, professional training, employees.

Деятельность сотрудников подразделений по делам несовершеннолетних органов внутренних дел в сфере применения принудительных мер воспитательного воздействия имеет огромное общественное значение. Через эту деятельность раскрывается отношение общества и государства к личности несовершеннолетнего, гуманность уголовного закона, стабильность и гарантированность правового положения детей в российском обществе, она представляет собой разновидность социально-педагогической деятельности, основанной на общих принципах педагогики, направленной на преобразование среды, в которой находятся несовершеннолетние, с целью формирования у них сознательного соблюдения законов, норм морали, установленных в обществе, не забывая при этом о ее ведомственной специфичности.

Анализ данных, полученных при анкетировании сотрудников подразделений по делам несовершеннолетних (далее ПДН), обращение к статистическим и аналитическим материалам, посвященным работе этих подразделений свидетельствуют о том, что применение принудительных мер воспитательного воздействия является достаточно эффективной мерой уголовно-правового характера. Показатели рецидива (6%) при применении данных мер значительно ниже, чем при назначении наказания в виде лишения свободы или условного осуждения. Поскольку данные меры применяются к той части подростков, которая отличается от остальных несовершеннолетних осужденных в лучшую сторону по своим личностным характеристикам, которая совершает преступление в силу неблагоприятной жизненной ситуации и которая менее социально запущена. Преимуществом этих мер является то, что они предоставляют лучшие, в сравнении с мерами уголовного наказания, условия для развития положительных качеств личности, опираясь на которые можно наиболее успешно добиться исправления подростка, поскольку эффективность принудительных мер воспитательного воздействия заключается главным образом в предоставлении большего простора положительной деятельности [1. С. 115].

Но следует отметить, что результативность применения принудительных мер воспитательного воздействия напрямую зависит от правильной постановки работы сотрудников подразделений по делам несовершеннолетних органов внутренних дел в данной сфере. В настоящее время деятельность сотрудников данных подразделений организована таким образом, что возможности применения принудительных мер воспитательного воздействия на несовершеннолетних осужденных не могут быть реализованы в полной мере. Это связано, в первую очередь с недостаточной научно-методической обеспеченностью их деятельности и отсутствием в штатах этих служб достаточного количества квалифицированных специалистов. Работа инспекторов ПДН может быть результативной только при условии переориентации их деятельности на педагогические основы. Для этого необходимо период реализации применения принудительных мер воспитательного воздействия на несовершеннолетних осужденных превратить из процесса пассивного ожидания – совершит подросток новое преступление или нет — в период активной воспитательной работы.

Работа сотрудника подразделения по делам несовершеннолетних должна строиться с учетом психологических и возрастных особенностей несовершеннолетнего, на основе педагогического анализа, педагогической диагностики и разработки на основе этого единой системы педагогических мер воздействия на данную категорию осуж-

денных. Он должен осознавать свои собственные действия, критически анализировать их и проявлять готовность работать над собой. Способность каждого сотрудника в полной мере отвечать этим профессиональным качествам является основным из основных условий повышения эффективности применения принудительных мер воспитательного воздействия на несовершеннолетних осужденных.

Но как показало проведенное исследование, сотрудники данных подразделений испытывают значительные затруднения при определении педагогических целей, задач, содержания и форм организации воспитательной работы с несовершеннолетними, их родителями, при осуществлении взаимодействия с учебными заведениями, трудовыми коллективами, общественными организациями. Это обусловлено, прежде всего, отсутствием у большинства субъектов этого процесса психолого-педагогических знаний, умений и навыков. Согласно данным, полученным в ходе обобщения результатов опроса сотрудников далее ПДН высшее образование по специальности имеют всего 48% инспекторов, 34% имеют образование среднее специальное образование (профтехучилища, техникумы по специальностям от повара до строителя), а оставшиеся 18% имеют высшее образование, однако не по профилю своей работы, из них лишь 40% опрошенных обладают познаниями в области возрастной психологии и педагогики в том или ином объеме. Очень молодой возраст инспекторов ПДН также создает дополнительные трудности в общении с несовершеннолетними. Основная масса сотрудников ПДН (42%) имеет стаж работы в данной должности менее одного года, 34% сотрудников имеют стаж работы от 1 года до 5 лет и лишь 24% сотрудников имеют стаж работы от 5 до 15 лет. Все респонденты отметили недостаточный объем знаний, требующийся в их профессиональной деятельности и считают необходимым развивать свою профессиональную компетентность. 50% респондентов высказали желание принять участие в работе научных, научно-методических семинаров, конференций, 30% – пройти стажировку в других подразделениях, 20% – отметили необходимость использования в своей профессиональной деятельности учебно-методических пособий и 94% – отмечают необходимость прохождения курсов повышения квалификации и переподготовки. Ведь в настоящее время специалисты этой отрасли формируются только в процессе работы посредством самообразования и учебы на различных курсах, систематизированной профессиональной подготовки не существует, поскольку в России нет учебного заведения, которое целенаправленно готовило бы специалистов для данного вида деятельности. Отсюда следует, что каждый инспектор подразделения по делам несовершеннолетних должен обя-

зательно пройти соответствующую подготовку для более успешного и эффективного выполнения служебных обязанностей [2. С. 56].

Подготовка сотрудников должна осуществляться в соответствии с содержанием определенной программы, которая должна быть реализована в различных формах: на занятиях по служебной подготовке, на курсах повышения квалификации, на семинарах и конференциях, в процессе самообразования и др. В рамках такой программы сотрудникам важно ознакомиться с историко-педагогическим анализом применения принудительных мер воспитательного воздействия на несовершеннолетних, зарубежным опытом их реализации в современных условиях, приобрести умения и навыки применения разнообразных форм, методов и технологий воспитательной работы. Данная программа направлена на решение следующих задач: научить сотрудников пользоваться психолого-педагогическими методами дифференцированного воздействия на поведение несовершеннолетних осужденных; выработать умения и навыки установления контакта с несовершеннолетними; вооружить сотрудников приемами и методами поведения в различных конфликтных ситуациях, определения их причин и путей устранения; раскрыть основные направления, особенности, условия воспитательного воздействия на несовершеннолетних осужденных; вооружить сотрудников методическими рекомендациями, разработками по проведению воспитательных мероприятий с данной категорией несовершеннолетних.

В ходе проведения практических и тренинговых занятий необходимо обсудить такие вопросы, как: поддержка и поощрение несовершеннолетних осужденных за изменение их поведения в положительную сторону; оказание помощи несовершеннолетним в решении их проблем (например, посещение психолога, прохождение курса лечения от алкоголизма, наркомании, токсикомании); установление связей с организациями и лицами, которые могли бы оказать содействие в решении проблем, связанных с трудоустройством, обучением и т.д.; предоставление юридической, психологической, социальной информации, консультации; работа с несовершеннолетними по изменению их социальной позиции, поведения, формирование положительных интересов, позитивных взаимоотношений с родителями, старшими.

В процессе обучения сотрудникам надлежит приобрести умения диагностировать и анализировать педагогические факты и явления, связанные с воспитанием данной категории несовершеннолетних, разрабатывать проекты воспитательных мероприятий, нацеленных на решение конкретных задач, овладеть технологиями взаимодействия с различными категориями субъектов воспитательного процес-

са (семьями, образовательными учреждениями, комиссиями по делам несовершеннолетних, представителями общественных организаций, религиозных конфессий, СМИ).

Особое внимание при профессиональной подготовке сотрудников ПДН необходимо сосредоточить на основных позициях по отношению к подросткам: Сотрудник ПДН является взрослым человеком и наставником для подростка. Общаясь с подростком, сотрудник должен видеть в нем, прежде всего полноценного, равноправного человека. Сотрудник ПДН должен создавать среди подростков атмосферу, которая диктуется правилами, нормами, принятыми в обществе. Сотрудник ПДН должен быть благосклонным, внимательным, стимулировать подростка к его личностному развитию.

Повышение компетентности и соответствующей профессиональной подготовки для дальнейшего профессионально-личностного развития сотрудников подразделений по делам несовершеннолетних позволит существенно повысить эффективность процесса практической реализации принудительных мер воспитательного воздействия на несовершеннолетних осужденных.

Литература

1. Казакова Т.А. Педагогическое обеспечение воспитательной работы с несовершеннолетними, осужденными к наказаниям и мерам уголовно-правового характера, не связанным с изоляцией от общества / Т.А. Казакова //IV Международный пенитенциарный форум «ПРЕСТУПЛЕНИЕ, НАКАЗАНИЕ, ИСПРАВЛЕНИЕ»: материалы международных научно-практических конференций и круглых столов, к 140-летию уголовно-исполнительной системы России и 85-летию Академии ФСИН России, в 10 т.- Рязань, 2019. С. 111-115.
2. Казакова Т.А. Педагогическое обеспечение принудительных мер воспитательного воздействия на несовершеннолетних осужденных: дис. ... канд. пед. наук. Рязань, 2012. С. 41-58.
3. Непомнящая Т.В., Степашин В.М. Проблемы назначения наказания / Т.В.Непомнящая, В.М. Степашин. – М.: Форум, 2012. – 201 с.

FORMAREA ȘI DEZVOLTAREA PROFESIONALĂ CONTINUĂ ÎN ERA POST-CORONAVIRUS

Andrei GUȘTIUC,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
conferențiar universitar la Catedra „Drept privat”,
Academia „Ștefan cel Mare”*

Ludmila GUȘTIUC,

*doctorandă
asistent universitar la Catedra „Drept public
și Securitate a Frontierei”, Academia „Ștefan cel Mare”*

Adnotare

Formarea și dezvoltarea profesională continuă a fost mereu domeniul ce suscită interesul din partea publicului larg. Tocmai din aceste considerente, modernizarea formării și dezvoltării profesionale continue este dezideratul tuturor celor implicați pe scară largă în procesul academic.

Demersul nostru științific gravitează în jurul ideii că modernizarea formării și dezvoltării profesionale continuă este un proces multiaspectual și deloc ușor.

Totodată, provocările pandemice ale anului 2020 impun reconceptualizarea paradigmei formării și dezvoltării profesionale continue și efectiv corectarea traiectoriei reformatoare din partea managerilor academici.

E-learning-ul este una din primele consecințe ale pandemiei coronavirus, cu aplicare imediată în practică. Suntem martorii reconfigurării paradigmei formării personale, care presupune faptul că fiecare cadru didactic va deveni un moderator on-line al proceselor de instruire. Forma de predare clasică (face-to-face) va cădea în desuetudine. În consecință, platformele de studii online vor cunoaște o dezvoltare vertiginoasă, fiind solicitate de mediul academic. Prin urmare, urmează a fi elaborate standarde comune de instruire online, cu aplicare universală de către toate instituțiile de învățământ.

Cuvinte-cheie: formare și dezvoltare profesională continuă; Coronavirus; E-learning; învățământ online; face-to-face; învățământ universitar.

Summary

Continuous training and professional development has always been an area of interest to the general public. Precisely for these reasons, the modernization of continuous professional training and development is the desideratum of all those widely involved in the academic process.

Our scientific approach revolves around the idea that the modernization of training and continuous professional development is a multiaspectual process and not at all easy.

At the same time, the pandemic challenges of 2020 require the reconceptualization of the paradigm of continuous professional training and development and effectively the correction of the reforming trajectory on the part of academic managers.

E-learning is one of the first consequences of the coronavirus pandemic, with imme-

.....
diate application in practice. We are witnessing the reconfiguration of the personal training paradigm, which implies that each teacher will become an online moderator of the training processes. The classical (face-to-face) form of teaching will fall into disuse. As a result, online learning platforms will experience a breakthrough, being required by the academic environment. Therefore, common standards for online training will be developed, with universal application by all educational institutions.

Keywords: continuous training and professional development; Coronavirus; E-learning; Online education; face-to-face; University education.

Formarea și dezvoltarea profesională continuă a fost mereu domeniul ce suscită interesul din partea publicului larg. Tocmai din aceste considerente, modernizarea formării și dezvoltării profesionale continue este dezideratul tuturor celor implicați pe scară largă în procesul academic.

Demersul nostru științific gravitează în jurul ideii că modernizarea formării și dezvoltării profesionale continuă este un proces multiaspectual și deloc ușor.

Totodată, provocările pandemice ale anului 2020 impun reconceptualizarea paradigmei formării și dezvoltării profesionale continue și efectiv corectarea traiectoriei reformatoare din partea managerilor academici.

Simultan, este nevoie și de o atitudine proactivă din partea corpului profesoral-didactic și a tuturor celor care au misiunea nobile de a aduce lumina cunoștințelor în sufletele celor care au simțit nevoia de cunoștințe.

Respectiv, câteva luni pandemice ne-au demonstrat cu prisosință că lucrurile, cel puțin la nivelul academic, nu vor mai fi ca altădată.

Schimbarea din exterior ne impune o schimbare iminentă și din interior.

Simulările apocaliptice și scenariile ce vor marca viitorul au trezit mereu interesul, atât din partea oamenilor de știință, cât și din cea a societății.

Spre exemplu, la 18 octombrie 2019, la New York, în cadrul unei mese rotunde, denumită **Evenimentul 201**, au avut loc simulări ale impactului unei pandemii asupra omenirii [2]. Desfășurat sub egida Johns Hopkins Center For Health Security în parteneriat cu World Economic Forum și Bill and Melinda Gates Foundation, evenimentul a dedus științific că o eventuală pandemie respiratorie va avea o durată de cel puțin 18 luni și va produce 65 milioane de decese în rândul omenirii, sau, procentual vorbind – până la 1% din populația planetei [3].

Un alt efort a fost direcționat spre analiza impactului economic provocat de pandemie. În acest sens, cercetătorii științifici de la **RAND Corporation** au estimat pierderi financiare devastatoare și creșterea rapidă a ratei

somajului [1].

În studiul de față, ne propunem să analizăm unele elemente ale impactului pe care ar putea să-l aibă pandemia Coronavirus asupra mediului academic. Cu precădere fiind vorba de efecte pe dimensiunea organizării învățământului la distanță.

Îndrăznim să credem că noțiuni precum: carantină, distanțare socială, telemedicină, E-learning sunt doar unele dintre expresiile ce vor deveni frecvente în vocabularul uzual al cetățenilor Republicii Moldova în viitorul apropiat.

Prezentul și în special viitorul imediat va scoate în evidență o nouă realitate: practicile umane nu vor mai fi ca cele de odinioară.

În rândurile ce urmează, prezentăm unele dintre cele mai importante schimbări produse de pandemia coronavirus și care ar putea avea impact asupra organizării învățământului la distanță:

Distanțarea umană. Prezența personală, implicarea personală și interacțiunea cu alți indivizi va deveni o raritate, o apartenență la elitism sau o ciudățenie ancorată în trecutul arhaic, aidoma fotografiatului pe film sau ascultării muzicii prin intermediul plăcilor de pe un pick-up. Lumea va deveni mai distanțată și mai digitală. De teama unor viruși lumea va renunța la săruturi, strângerea mâinii și îmbrățișări, dar și la contacte directe. Demonstrarea afecțiunii va fi rezervată doar pentru cei cu adevărat dragi și ai familiei. Fiind un popor cu rădăcini latine, vom trece cu greu peste această realitate nouă. Acest aspect va avea impact și asupra organizării instruirii universitare, producându-se distanțarea fizică dintre profesor-student.

Activitatea profesională online. ON-line-ul va domina OFF-line-ul. Ședințele personale sau în grup se vor reduce dramatic. Managerii vor fi puși în situația de a organiza ședințe cu prezența angajaților doar atunci când acest lucru este absolut necesar și vital. În rest, ședințele vor avea loc online, fără contactul direct. Provocarea ține de faptul că se pierde acel contact personal. Dar pe de altă parte, recurgerea la instrumentele online va permite angajatorului să fie practic non-stop în contact cu angajații, să interacționeze mult mai operativ, atunci când apare nevoia. Iar angajatul se va simți mereu „conectat” la serviciu, fapt care ar putea induce o stare de stres. Evident că instruirea academică se va acomoda acestor procese.

Program flexibil de muncă. Conceput și aplicat pe scară largă în țările scandinave, acest concept modern de organizare a activității de muncă va cunoaște o dezvoltare în perioada ce urmează. Realitățile pandemiei coronavirus au demonstrat că activitatea de muncă poate fi organizată nu neapărat după un program standard și rigid: 08:00-17:00, ci în funcție de binele cetățeanului. Prin urmare, acei pași timizi făcuți de legiuitorul Republicii Moldova privind introducerea în Codul muncii a conceptului de pro-

gram flexibil de muncă vor trebui să fie sprijiniți de către juriști, specialiști în domeniul dreptului muncii.

Program redus de muncă. Conceptul potrivit căruia cetățeanul trebuie să muncească 8 ore pe zi și 40 de ore pe săptămână pare să fi primit o lovitură grea din partea coronavirusului. Chiar dacă părea de neclintit, astăzi respectivul concept nu mai reprezintă o dogmă. Carantina pandemică a demonstrat că, pentru ca procesele sociale să se miște, nu este nevoie de prezența neapărată la serviciu 8 ore pe zi. Respectiv, cetățenii vor conștientiza faptul că activitățile profesionale în Republica Moldova pot fi aranjate în felul ca lumea să petreacă la serviciu doar, spre exemplu, 6 ore pe zi și doar 4 zile lucrătoare. Pe termen îndelungat acest lucru aduce fericire și sănătate în societate. Prin urmare, mediile academice urmează să-și racordeze activitatea la aceste tendințe. Altfel spus, nu le rămâne decât să susținem aceste tendințe prin traducerea în viață a practicilor de învățământ la distanță.

Stare de urgență perpetuă. Există riscul ca starea de urgență declarată în Republica Moldova, apropo, pentru prima dată în istoria sa, să se perpetueze și să devină una ordinară, cotidiană. Evident că motivarea extinderii acestei stări va fi una de interes național și colectiv. Nu este neapărat un rău în sine și pe de altă parte, societatea este interesată să supraviețuiască cu pierderi minimale diferite epidemii și pandemii. Totuși se cere definitivarea clară a hotarelor dintre starea ordinară-normală și cea de urgență: motivele de instituire și aria de restrângere a drepturilor și libertăților fundamentale. Iar faptul că vor exista reglementări clare și algoritmice – sunt garanția neadmiterii derapării de la procesele democratice. Pe de altă parte, modalitatea de instruire online urmează să rămână mereu actuală, chiar și după consumarea pandemiei și a perioadei de carantină.

Realitatea virtuală. Realitatea virtuală va lua locul călătoriilor și socializării. Astfel, călătoriile vor deveni un lux, sau poate un risc..., iar participările în cadrul unor ședințe (serviciile divine bisericești, întrunirile electorale, ședințele de lucru etc.) vor deveni periculoase și de evitat. În consecință, vor fi aplicate pe scară largă elemente ale realității virtuale, care vor crea iluzia călătoriilor sau a participării la diferite întruniri și aflării în diverse localuri. Credem că industria digitală va oferi foarte curând o multitudine de platforme ale realității virtuale și care vor asigura prezența virtuală a persoanei într-un anumit loc, fără necesitatea deplasării fizice. Este o realitate pe care pandemia de coronavirus o va transpune în viață. În acest sens, platformele de instruire online vor cunoaște o dezvoltare vertiginosă, iar mediul academic urmează să fie parte a acestor procese.

Universul gadgeturilor. Situația pandemică va genera o extindere a ariei de aplicare a gadgeturilor. Respectiv, telefonul mobil, încărcat cu o

multitudine de aplicații, va deveni instrumentul de interacțiune dintre individ și stat și dintre individ și alți indivizi. Tendințele actuale de petrecere a timpului în internet se vor amplifica, iar telefonul mobil va deveni indispensabil, aidoma televizorului în era socialistă. Prin urmare, mediul academic urmează să se acomodeze la noile tendințe și să-și găsească locul potrivit în gadgeturile studenților și masteranzilor săi.

E-learning-ul este una din primele consecințe ale pandemiei Coronavirus, cu aplicare imediată în practică. Suntem martorii reconfigurării paradigmei formării personale, care presupune faptul că fiecare cadru didactic va deveni un moderator on-line al proceselor de instruire. Forma de predare clasică (face-to-face) va cădea în desuetudine. În consecință, platformele de studii online vor cunoaște o dezvoltare vertiginoasă, fiind solicitate de mediul academic. Prin urmare, urmează a fi elaborate standarde comune de instruire online, cu aplicare universală de către toate instituțiile de învățământ.

Cu referire la instruirea online, menționăm că implementarea pe scară largă a conceptului de E-learning, adică învățarea la distanță, este unul din efectele imediate ale pandemiei Coronavirus.

Izbucnirea pandemiei a scos la iveală lipsa unui sistem modern de E-learning și lipsa unui standard universal aplicabil pentru toate universitățile din Republica Moldova.

Totodată, perioada de carantină forțată a scos la iveală necesitatea reformării învățământului prin recurgerea la instrumentele oferite de tehnologiile digitale moderne.

Inițial, privity drept o măsură a distanțării sociale, la care s-a recurs pentru a diminua viteza răspândirii pandemiei Coronavirus, trecerea învățământului la distanță urmează să devină o realitate tot mai frecventă.

Iată de ce, se cere abordarea sistemică a respectivei probleme, prioritate fiind:

Elaborarea unei Concepții privind E-learning-ul în învățământul din Republica Moldova.

Edificarea unui cadru legal, care ar oferi autonomie instituțiilor de învățământ în a stabili cotele procentuale ale ponderii studiilor la distanță din totalul creditelor academice.

Crearea de platforme online eficiente și funcționale, care ar permite realizarea conceptului de E-learning. Practica din perioada carantinei ne arată că fiecare instituție de învățământ și chiar fiecare cadru didactic încearcă să identifice o platformă digitală pe care ar utiliza-o în instruire. În acest sens, se cere o centralizare și oferirea unor instrumente digitale din partea Ministerului Educației, Culturii și Cercetării.

Stabilirea unor condiții și criterii clare privind optarea pentru unul din sistemele de instruire:

Forma clasică a orelor – face-to-face. Adică sistemul care presupune un contact direct de 100% dintre profesori și studenți.

Forma hibridă, care presupune o anumită cotă procentuală, o paritate între numărul de cursuri desfășurate cu contact direct și cursuri online.

Forma online, care presupune realizarea procesului de învățământ prin desfășurarea orelor 100% la distanță.

Elaborarea de cursuri online de către cadrele didactice. Într-o perspectivă imediată, calitatea studiilor online va fi redusă. Aceasta se datorează faptului inexistenței materialelor didactice. Întru elaborarea lor, este nevoie de timp și de resurse financiare. Prin urmare, semnalăm nevoia susținerii financiare din partea Ministerului Educației, Culturii și Cercetării în elaborarea cât mai rapidă a cursurilor și materialelor metodico-didactice, de natură să faciliteze trecerea eficientă la sistemul online de instruire.

Instruirea cadrelor didactice și a studenților în aplicarea practicilor de instruire online. Chiar dacă pentru moment se atestă o stare de șoc, cauzată de nevoia aplicării din mers a noilor tehnologii și trecerii de la practicile clasice de instruire la cele moderne, considerăm că, într-o perspectivă medie, studenții și cadrele didactice se vor acomoda noilor tendințe. Acest lucru poate fi facilitat prin concursul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, care ar organiza lecții practice (online) de aplicare a tehnicilor de instruire la distanță.

Revizuirea cadrului legal de activitate și remunerare a muncii cadrelor didactice. Deoarece învățarea online presupune un efort mult mai mare din partea profesorilor (elaborarea de cursuri, teste, materiale metodice, contactul online 24/24 cu studenții), se cere ajustarea remunerării la eforturile suplimentare depuse de comunitatea cadrelor didactice.

Investirea resurselor financiare considerabile de către instituțiile de învățământ în crearea unor platforme eficiente de studii online și trecerea programelor de instruire de la sistemul face-to-face la cel online.

Management financiar eficient din partea instituțiilor de învățământ. Chiar dacă la etapa inițială se vor înregistra cheltuieli suplimentare (crearea de platforme online; remunerarea muncii cadrelor didactice; instruirea personalului și a studenților), ulterior, aplicarea în practică a învățământului online va genera economii și eficiență, va avea o arie de răspândire mai mare și va facilita accesul la studii al unor categorii mai vaste de persoane.

Mediatizarea avantajelor sistemului de învățare online. Atât MECC, cât și administrațiile instituțiilor de învățământ urmează să desfășoare o campanie ce ar viza popularizarea trecerii la instruirea online. În acest sens, urmează să fie elaborată o listă de avantaje pentru studenți-profesori-beneficiari din sectorul public și privat. Credem că, pentru studenți avantajele sunt mai mult decât vizibile: economisirea de timp (lipsa nevoii de a te deplasa zilnic la ore); economii pe manuale (pe motiv că ele vor fi publicate

online); management eficient al timpului cu posibilitatea sporirii dominanței practice și aplicative etc.

Stabilirea unor situații clare când instruirea face-to-face este prioritară față de cea online. Anticipăm situații când anumite categorii de studenți sau anumite programe de instruire ar solicita un contact direct sporit dintre studenți și profesori. Ca să fie clar, studentului urmează să i se ofere și o alternativă: în caz de nevoie și la solicitare, să existe posibilitatea de a fortifica instruirea online cu un contact direct din partea profesorului. Sau, ar putea exista și situații când programul de instruire online nu poate substitui contactul direct dintre studenți și profesori.

Anticipăm evoluția realităților post-virus spre faptul că instruirea 100% face-to-face, adică contactul direct dintre profesor și student va deveni ceva din domeniul luxului, pe care nu fiecare instituție și nu fiecare student și-l va putea permite, în special fiind vorba de treptele învățământului superior (licență-masterat-doctorat). Prin urmare, se cere a fi perfecționat sistemul de instruire face-to-face, adică vechiul și clasicul sistem al contactului direct dintre student și profesor.

Instituirea unui sistem de învățământ online va avea drept efect accesibilitatea unui număr mai mare de studenți la instruirea universitară. Acest fapt ar avea efecte benefice pentru toată lumea.

În concluzia celor menționate anterior, deducem faptul că suntem la o răscruce ce semnifică căderea în desuetudine a practicilor vechi și necesitatea de modernizare a formării și dezvoltării profesionale continue, cu precădere prin trecerea la învățământul la distanță, sau cel puțin, cu o prezență mai consistentă a instruirii de la distanță. Instruirea online este ziua de mâine a procesului educațional. Iar instituțiile de învățământ ar trebui să-și acordeze activitatea la aceste tendințe.

Referințe bibliografice

1. Bouey Jennifer. Assessment of COVID-19's Impact on Small and Medium-Sized Enterprises. Implications from China. Los Angeles: March 10, 2020. 15 p. A se vedea: <https://www.rand.org/pubs/testimonies/CT524.html> (accesat la 17.10.2020);
2. Event 201. <http://www.centerforhealthsecurity.org/event201/> (accesat la 15.10.2020);
3. Houser Kristin. In a recent simulation, a coronavirus killed 65 million people: we are woefully unprepared for a pandemic. A se vedea: <https://futurism.com/neoscope/recent-simulation-coronavirus-killed-65-million-people> (accesat la 16.10.2020).

О ПРОБЛЕМАХ ПОДГОТОВКИ ОФИЦЕРОВ ЗАПАСА В УКРАИНЕ

Алексей ПОЛТОРАКОВ,

кандидат политических наук

*Военный институт Киевского национального университета
им. Т. Шевченко, Украина*

Ирина ЩИГОЛЬ,

*Факультет социологии Киевского национального университета
им. Т. Шевченко, Украина*

Резюме

Доставшаяся Украине от СССР система подготовки младших офицеров (запаса), действующая сейчас, недостаточно отвечает ни «внутренним» характеристикам и запросам украинского общества, ни «внешним» реалиям введущейся против Украины Россией «гибридной войны» и производным потребностям развития национального сектора безопасности и обороны (а прежде всего его кадрового сегмента). В силу этого она требует принципиально серьезного реформирования.

Ключевые слова: Украина, офицеры запаса, ВУЗ, военная кафедра, регион.

Resume

The contemporary system of junior officers (military reserve) training in Ukraine, inherited from the USSR, does not adequately meet neither the “internal” characteristics and needs of the Ukrainian society, nor the “external” realities of the “hybrid war” waged against Ukraine by Russia and the derivative needs of the development of the national security and defense sector (above all, its personnel segment). Due to that, it requires a fundamentally serious reform.

Keywords: Ukraine, reserve officers, University, military faculty, region.

Кадровый офицер – человек, которого мы кормим в мирное время, чтобы в военное время он послал нас на фронт.

Габриэль Лауб (1928–1998)

Функционирующая система военной подготовки, доставшаяся Украине «в наследство» от ориентировавшегося на массовую армию СССР, характеризовалась достаточно упрощенным и недостаточно рациональным подходом к использованию кадрового ресурса вообще и его образовательно-интеллектуального потенциала в частности. Од-

нако она все меньше и меньше отвечает современным реалиям как внутреннего демократического развития социального государства, так и внешним вызовам «гибридной войны» и тенденциям профессионализации «сектора безопасности».

На сегодня в Украине система военной подготовки офицеров запаса остается достаточно масштабной. Прежде всего это следует указать на деятельность 10 «классических» военных высших учебных заведений (ВВУЗов), проводящих в т.ч. обучение по программам подготовки офицеров запаса. Кроме того, более 50 «гражданских» ВУЗов – практически по всей Украине – имеют в своей структуре соответствующие кафедры военной подготовки. При этом более 20 из этих военных кафедр ВУЗов были восстановлены или открыты в последние 5-6 лет (в частности, в Луцке и Херсоне), после российской агрессии против Украины. Однако – на фоне действительно немалого количества ВВУЗов и военных кафедр ВУЗов, предоставляющих возможность мотивированным гражданам Украины пройти обучение по программам подготовки офицеров запаса и получить первичное военное звание «младшего лейтенанта» – существует целый ряд значимых проблем, не позволяющих системе военной подготовки функционировать с надлежащей долей эффективности охвата потенциального континента «офицеров и джентльменов».

Во-первых, значим территориальный дисбаланс расположения военных кафедр ВУЗов, на которых проводятся курсы подготовки офицеров запаса. В Киеве можно насчитать 10 ВВУЗОВ и ВУЗов, которые предоставляют такую услугу (НУОУ, ВИКНУ, ВИТИ, УВМА, КПИ, НУБИП, НАУ, КНЭУ, а также НАВС та НАСБУ) и еще несколько – под Киевом (в частности, в г. Ирпень); 7 – в Харькове (ХНУВС, ВИТВ НТУ «ХПИ», НЮУ, ХНМУ а также ХНУВД, НАНГ и НУГЗ). Тогда как, за очень редким исключением (Харьков, Львов, Одесса), в абсолютном большинстве регионов спектр возможностей прохождения программ подготовки офицеров запаса крайне ограничен – относительно небольшими кафедрами военной подготовки региональных ВУЗов и, соответственно, небольшими лицензированными объёмами набираемого контингента.

Во-вторых, дисбаланс возможностей выбора военно-учетных специальностей (ВУС), по которым производится подготовка офицеров запаса кафедрами военной подготовки ВУЗов в регионах. Так, на большинстве военных кафедр региональных ВУЗов (например, в таких областных центрах как Полтава, Черкассы, Чернигов) спектр ВУС очень ограничен – преимущественно общевоинскими «пехотными» и «психологическими» специальностями. Подобные ограничения практически не учитывают ни специфику самих ВУЗов (технических, экономических и т.п.),

ни специализаций и интересов учащихся кафедры. Достаточно показательными видятся прежде всего сегодняшние направления подготовки офицеров запаса на военных кафедрах Государственной академии пенинтенциарной службы (г. Чернигов), Университета государственной фискальной службы (г. Ирпень), Национальной академии Государственной пограничной службы (г. Хмельницкий) – по ВУС «Бойове застосування механізованих з'єднань, військових частин і підрозділів», а также Университета налогового дела и финансов (г. Днипро) – по ВУС «Бойове застосування змішаних з'єднань, військових частин і підрозділів зв'язку», «Організація фельд'єгерського-поштового зв'язку» и т.п.

Для сравнения, в Киеве подготовку офицеров запаса по ВУС «Організація морально-психологічного забезпечення» осуществляется в каждом (!) из трех ВВУЗов (НУОУ, ВИКНУ и ВИТИ).

Производной проблемой является необходимость оперативного «переучивания» молодого/младшего офицера-контрактника, который имеет готовность проходить военную службу с учетом прежде всего своих обстоятельств (профильного/профессионального образования, общих интересов и конкретных пожеланий), с одной ВУС на другую – условно, с «артиллериста» на «финансиста» или наоборот.

В-третьих, значимой проблемой социально-экономического характера является то обстоятельство, что подготовка на практически всех военных кафедрах (за очень редким исключением) производится за счет юридических или физических лиц. Однако далеко не все желающие, достойные и мотивированные перспективные младшие офицеры могут финансово позволить оплату такого обучения. В силу этого, относительно высокая стоимость обучения на военных кафедрах дополнительно усугубляет и без того существенное социально-экономическое расслоение украинского общества.

Смежной проблемой является также то, что занятия на кафедрах военной подготовки в большинстве случаев проходят по т.н. «методу «военного дня»», т.е. раз в неделю, в основном – но не всегда – по субботам (например, в Ужгороде – по пятницам).

Иные методы – вроде пилотного проекта 12-месячных «курсов лидерства офицерского состава тактического уровня» (на базе ВВУЗов) и т.п. – пока что представляют скорее «исключения, подтверждающие общее правило».

Несмотря на внешнюю привлекательность формата т.н. «военного дня», профильный локальный континент (прежде всего т.н. «сельская интеллигенция», имеющая базовое высшее образование) не всегда готова позволить себе практически каждый выходной (а тем более рабочий) день ездить на подобные мероприятия, а особенно – с учетом

общей проблемности транспортного сообщения.

В-четвертых, нерешенными являются административно-процедурные сложности, прежде всего по прохождению военно-врачебной комиссии (ВЛК). Чтобы поступить на военную кафедру необходимо пройти ВЛК при военном комиссариате – по месту регистрации (оставшегося от СССР регистрационного режима, т.н. «прописки») и привязанном к нему нахождении на воинском учете, – в т.ч. учитывая специфику их режимов работы, а также обязательных требований сдачи медицинских анализов и получения врачебных справок и т.п. Однако это является значимой проблемой, т.к. в Украине – в контексте внутренних миграций – усиливается разрыв между местом формальной «прописки» и фактического проживания, работы и/или учебы. (Эта проблематика, к тому же, касается всех перспективных «контрактников», которые живут, учатся и/или работают не по месту своей «прописки».)

В-пятых, не до конца урегулированной остается часть общесоциальной проблемы т.н. «эйджизма», связанная с возрастными ограничениями для прохождения подготовки по программе (младших) офицеров запаса и получения первичного офицерского звания уже относительно немолодыми людьми. В большинстве ВУЗов на кафедрах военной подготовки учат будущих офицеров запаса прежде всего из числа своих студентов, причем с ограничениями по возрасту (до 40 или, в отдельных случаях, например, в киевском НТУ, даже 35 лет) – зачастую, на официальных сайтах ВВУЗов и военных кафедрах ВУЗов изначально и указывается. В силу этого «предельный возраст до 40 лет» для начала обучения на кафедре военной подготовки выступает т.н. «стеклянным потолком», косвенным обстоятельством дискриминационного характера, т.е. косвенным нарушением конституционных прав гражданина Украины.

Отдельное место занимает проблема подготовки офицерских кадров для создаваемой сейчас в Украине системы Территориальной обороны (ТрО). Прежде всего с учетом того, что (1) специфика задач и деятельности ТрО (охрана значимых объектов, борьба с НВФ и ДРГ и т.п.) находится на стыке функциональных полей Вооруженных Сил (от ССО до ВСП) и Национальной гвардии, и (2) структура ТрО не предусматривает, в частности, полноценных танковых или артиллерийских подразделений. А тем более, что основной кадровый «костяк» региональных подразделений системы ТрО (область – бригада, район – батальон) – как раз немолодые (40-55 лет), но действительно мотивированные к службе в военном резерве патриоты с активной гражданской позицией и немалым жизненным опытом. С одной стороны, большинство из сегодняшних «резервистов ТрО» не проходило современной военной службы (срочной службы или службы за контрактом), но с

другой – немало из них имеет немалый опыт в т.ч. руководящей, организационной и т.п. деятельности. И последнее обстоятельство делает их перспективными руководителями-командирами, пользующимися надлежащими уважением и авторитетом.

Все вышеизложенное подводит к предварительному выводу о том, что система подготовки младших офицеров (запаса), действующая сейчас в Украине, недостаточно отвечает ни «внутренним» характеристикам и запросам украинского общества, ни «внешним» реалиям ведущейся против Украины Россией «гибридной войны» и производным векторам развития национального сектора безопасности и обороны (а прежде всего его кадрового сегмента). В силу этого она требует принципиально серьезного реформирования.

Литература

1. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 27, ст.385.
2. Інструкція про організацію військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу (Затверджено Наказом Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України, 14.12.2015 № 719/1289).
3. Концепція військової кадрової політики у Збройних Силах України на період до 2020 року(Затверджено Наказом Міністерства оборони України, 26.06.2017 р .№ 342).
4. Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України (Затверджено Наказом Міністра оборони України, 14.08.2008 № 402).
5. Полтораков Олексій. Захистимо свій дім – захистимо Україну // Український журнал. 2019. №12. С.21-23.
6. Полтораков Олексій. Чому старі освітня й кадрова системи блокують соціальну готовність і мотивацію громадян до служби у війську // Армія Інформ, 16.11.2020. <https://armyinform.com.ua/2020/11/chomu-stari-osvitnya-j-kadrova-systemy-blokuyut-soczialnu-gotovnist-i-motyvacziyu-gromadyan-do-sluzhby-u-vijsku/>
7. Порядок проведення військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу (Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України, 01.02.2012 р. № 48)
8. Щиголь Ірина. Таких не беруть... в офіцери запасу: «друга молодість» чи «другий сорт»? // Армія Інформ, 16.11.2020. <https://armyinform.com.ua/2020/11/takyh-ne-berut-v-oficzery-zapasu-druga-molodist-chy-drugyj-sort/>

FENOMENUL DEFORMĂRII PROFESIONALE ȘI CĂILE DE DEPĂȘIRE A ACESTUIA ÎN CAZUL ANGAJAȚILOR SISTEMULUI ADMINISTRAȚIEI PENITENCIARE

Oleg RUSU,

doctor în drept, conferențiar universitar,

șef al Departamentului știință

al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Rezumat

Potrivit autorului, o influență deformatoare asupra personalității funcționarilor instituțiilor penitenciare o are mediul specific în care este desfășurată activitatea profesională. Analizând modificările de ordin negativ care pot avea loc cu unii funcționari ai sistemului administrației penitenciare, sunt evidențiate trei tipuri de schimbări: devierea profesională; deformarea profesională; degradarea profesională. În final se accentuează că în cadrul pregătirii profesionale a cadrelor pentru sistemul administrației penitenciare se va pune accentul într-o manieră pragmatică pe procedurile de: instruire și asistență psihologică a funcționarilor, ce ar include cunoștințe generale psihologice din domeniul psihologiei penitenciare, tehnicile de modificare comportamentală, restructurarea cognitivă, rezolvare de probleme, management al stresului, negociere și management al conflictului, luare a deciziilor, autocontrol emoțional și comportamental.

Cuvinte-cheie: mediul penitenciar; condiții de activitate; devierea profesională; deformarea profesională; degradarea profesională; pregătirea profesională.

Summary

According to the author, a deforming influence on the personality of the penitentiary staff has the specific environment in which the professional activity takes place. Analyzing the negative changes that may occur with some officials of the penitentiary administration system, three types of changes are highlighted: professional deviation; professional deformity; professional degradation. Finally, it is emphasized that in the professional training of cadres for the penitentiary administration system the focus will be placed in a pragmatic way on procedures of: training and psychological assistance for functionaries, behavioral modification techniques, cognitive restructuring, problem solving, stress management, conflict negotiation and management, decision-making, emotional and behavioral self-control.

Keywords: the penitentiary environment; working conditions; professional deviation; professional deformity; professional degradation; professional training.

În societatea noastră există o multitudine de profesii care expun periodic persoana unor situații extreme. La categoria unor astfel de profesii, fără îndoială, se referă și angajații sistemului administrației penitenciare.

Specialiștii care activează în cadrul sistemului administrației penitenciare asigură necesitatea stringentă a societății de apărare împotriva infractorilor. Această categorie de persoane – gardieni, controlori, educatori, lucrători sociali, psihologi, necesită ei înșiși o diagnosticare și asistență psihologică. După cum se știe, încordarea psihologică crește, iar problemele psihologice se acutizează în situații extreme de lucru cu deținuții.

Este paradoxal, însă cercetări consacrate problemelor deținuților sunt semnificativ mai multe decât cercetările consacrate categoriei de persoane responsabile pentru acești deținuți. Activitatea angajaților sistemului administrației penitenciare decurge în situații încordate, conflictuale, uneori chiar periculoase pentru viață. Astfel de condiții au o influență puternică și sunt numite extreme. Ele creează dificultăți în soluționarea sarcinilor de serviciu, se răsfrâng negativ asupra reușitei activității, solicită personalului o sustenabilitate, o pregătire specială, o abilitate deosebită de a acționa în condiții extreme.

Succesul profesional este determinat, în mare măsură, de prestigiul personal, de eficacitatea relațiilor interpersonale, de buna orientare în mediul social actual. Toate acestea devin importante și din cauza influențelor care vin din partea „obiectului muncii” sub forma mentalităților, vocabularului, stilului de viață. De mult timp se fac încercări să se renunțe la poziția formală, detașată, indiferentă față de deținut, la viziunea globală asupra locului și rolului instituției în cadrul mecanismelor de apărare socială și efortul de a face din penitenciar într-adevăr un loc unde se resocializează noua personalitate, de la modelul dur și agresiv al lucrătorului din penitenciar la o persoană cu o competență vizibilă, maniere agreabile, transparență, neutralitate binevoitoare, înțelegere corectă a timpurilor în care trăim, cu concepția că ceea ce face este o muncă de terapie socială, că reglementările în vigoare au o limită dincolo de care trebuie să te descurci singur, orientat doar spre valorile în care crezi [1, p. 93].

Activitatea zilnică a funcționarilor SAP este destul de încordată [2, p. 21]. Unul din factorii de bază este chiar contingentul cu care aceștia sunt nevoiți să lucreze. De asemenea, condițiile de muncă. Orice s-ar spune, în mediul penitenciar nu este loc de romantică – doar cruzime, suferințe, mizerie, iar cu toate acestea, volens nolens, te obișnuiești [3, p. 14].

Primul factor extrem este contingentul deținuților. În rândul condamnaților la privațiune de libertate cota persoanelor cu anomalii psihice constituie 20-25% (fără narcomani, alcoolici și toxicomani). Numărul acestora crește în mod proporțional odată cu creșterea severității regimului instituției penitenciare în care aceștia își ispășesc pedeapsa. În rândul acestor condamnați pot fi întâlniți psihopați, oligofreni, epileptici. Pe măsura concentrării într-o instituție penitenciară a recidiviștilor și a persoanelor care au

comis infracțiuni deosebit de grave are loc „aglomerarea” condamnaților cu un potențial criminogen sporit [4, p. 56-57]. Poate fi observată o dependență directă între nivelul înalt al pericolului criminogen al condamnaților (cu particularități psihopatice), tipul regimului instituției penitenciare și cota infracțiunilor deosebit de grave comise de către aceștia. În cazul când un astfel de condamnat începe a striga și a ofensa un reprezentant al administrației acesta poate aplica forța fizică, însă o astfel de acțiune nu poate fi numită tocmai adecvată; un astfel de deținut ar urma să fie plasat mai degrabă într-un spital decât în izolatorul disciplinar. Însă acest lucru deja nu ține de competența sa.

Un loc aparte îl ocupă categoria de condamnați care își ispășesc o pedeapsă cu termen mare precum și deținuții pe viață. Condițiile detenției respectivei categorii de condamnați, pe lângă un regim strict de detenție, includ și forme regulamentare specifice de comunicare a gardienilor cu deținuții. Aceste forme de comunicare formează treptat la angajați un tip specific de comportament, fapt care deseori influențează negativ personalitatea [5, p. 56].

Specific mediului penitenciar este existența în paralel a unor norme oficiale care sunt legiferate și urmăresc atingerea obiectivelor instituției productive, educative, preventive, cu normele neoficiale, care exprimă generalizarea experienței dobândite de deținuți având ca scop crearea unor relații și condiții de viață suportabile din punctul lor de vedere pe parcursul executării pedepsei și acționează numai în interiorul grupului de deținuți. Să nu uităm și de faptul că deși personalul în marea lui majoritate este satisfăcut de salariul pe care îl are, de prestigiul pe care îl are în fața cunoscuților, ei sunt în permanentă încordare în timpul lucrului, într-o frustrare latentă, mulți din ei au temeri că pe membrii familiei lor îi paște primejdia, nu sunt siguri pe ziua de mâine, deseori pleacă acasă cu o dispoziție proastă [6, p. 12-13].

Comunicarea cu deținuții este descrisă ca o provocare continuă; riscul nu este atât nemijlocit (fizic), cât psihologic, deoarece aflarea permanentă „în vizorul” unor eventuale critici, plângeri sau provocări este destul de dificilă. Fiind, în majoritatea lor, oameni necinstiți, deținuții urmăresc cu atenție faptul ca funcționarii să nu comită încălcări. De aceea, un ofițer cu o reputație nepătată întotdeauna se bucură de respect [7, p. 373], iar cel care s-a lăsat ispitit de unele daruri intrând cu deținuții sau rudele lor în relații neregulate, nu este văzut cu ochi buni și apreciat. Dacă funcționarul își îndeplinește obligațiunile de serviciu în mod onest, deținutul va fi întotdeauna într-o pierdere morală.

Pe de altă parte, este conflictul psihologic permanent cu deținuții. Aplicarea forței fizice față de condamnat – deși este o situație probabilă, este

totuși una destul de rară, deoarece un profesionist adevărat pur și simplu nu va admite ca deținutul să nu se supună în așa măsură încât să fie lovit cu bastonul. În toate timpurile cel mai important a fost de a ieși învingător în lupta psihologică, fără a apela la amenințări sau violență, impunându-l să îndeplinească toate cerințele legitime.

Un alt factor extrem este izolarea condițiilor activității profesionale. Funcționarii SAP sunt ostaticii involuntari ai profesiei lor [8, p. 171]. Teritoriul activității lor este limitat de perimetrul penitenciarului. Izolarea condițiilor activității profesionale conduce la faptul că la personalul penitenciar poate fi atestată oboseala fizică și psihică, incompetența profesională, relații neregulate cu condamnații și alte încălcări ale disciplinei de muncă [9].

Deosebit de actuală este soluționarea problemelor legate de profilaxia deformării moral-profesionale a funcționarilor SAP. Deseori noțiunea dată este legată de diminuarea eficienței activității profesionale, modificări ale calităților umane în special morale, când funcționarul încetează a se respecta pe motivul că activează în cadrul SAP, percepe serviciul doar ca pe un mijloc de atingere a unor scopuri egoiste. Uneori această noțiune mai include pierderea capacității de a gândi de sine stătător, de a lua decizii, de a acționa fără șabloane. Una din părțile principale ale deformării este pierderea capacității de autoapreciere. Are loc împietrirea sentimentelor, persoana devine conflictuală, irascibilă, neechilibrată [10].

Analizând modificările de ordin negativ care pot avea loc cu unii funcționari ai SAP, ar putea fi evidențiate trei tipuri de schimbări: devierea profesională; deformarea profesională; degradarea profesională.

Termenul „deviere” este utilizat în unele domenii ale științei pentru indicarea abaterii de la normă sau de la anumiți indicatori fixați. El poate fi utilizat și pentru marcarea modificărilor care pot avea loc cu funcționarii SAP sub influența activității profesionale.

Devierea profesională constă în modificări ne semnificative însă care poartă un caracter negativ pronunțat al schimbării calităților personale ale funcționarilor SAP. De regulă, acest fenomen nu conduce la modificări negative ale caracteristicilor personalității și nu influențează semnificativ eficiența activității profesionale.

Deformarea profesională reprezintă modificarea abilităților profesionale și a caracteristicilor personale ale funcționarului SAP într-o direcție negativă sub influența condițiilor și experienței activității profesionale.

Fenomenul deformării profesionale a personalului merită o atenție deosebită. Când vorbim despre deformare profesională, se are în vedere influența condițiilor și a conținutului activității profesionale pe o modificare negativă a calităților personale și comportamentul funcționarilor. Agresiu-

nea fizică, brutalitatea, aplicarea mijloacelor speciale fără necesitate – reprezintă formele extreme ale manifestării deformării profesionale. La etapele timpurii ale serviciului modificările de personalitate se manifestă doar prin asimilarea unui jargon profesional, imitarea unor maniere de comportament ale condamnaților, iar ulterior – în pierderea capacității de empatie față de problemele altora și formarea directivei spre înăsprirea pedepsei.

Deformarea profesională reprezintă un fenomen social-psihologic și general-uman.

În condițiile instituției penitenciare, unde obiect al influenței coercitiv-educative sunt infractori, este sporită tentația manifestării cruzimii din partea reprezentanților administrației. În cazul dat acționează așa-numitul mecanism de „dezumanizare a adversarului” potrivit căruia față de infractor pot fi aplicate orice mijloace.

Degradarea profesională poate fi apreciată ca fiind gradul maxim al deformării profesionale, când apare întrebarea cu privire la corespunderea profesională a persoanei funcției ocupate.

Cauze ale unei astfel de deformări sunt interacțiunea continuă (în virtutea funcției) cu mediul criminal, persoane cu comportament amoral; prezența unor suprasolicitări fizice și emoțional-psihologice. Deformarea profesional-morală este periculoasă atât pentru angajații cu vechime în muncă, cât și pentru tinerii specialiști [11, p. 93-94].

Degradarea personalității apare ca rezultat al unei activități îndelungate în condiții extreme. În unele cazuri putem deja vorbi despre o deformare și degradare profesională, ajunsă până la degradarea personalității, când are loc îngustarea considerabilă a cercului de interese, necesități și diminuarea nivelului acestora, „abrutizarea” personalității în ansamblu. Deseori faptul dat se manifestă în relațiile interpersonale cotidiene. Stilul comunicării profesionale cu condamnații se transferă pe contactele cu alte persoane, când faptul dat nu este condiționat de situație. Se poate spune că suferă și vocabularul angajatului. Comunicarea cu purtătorii vocabularului criminal conduce la contaminarea cu argoul criminal [12, p. 188].

Punctul maxim al deformării profesionale pică pe al 3-4-lea și al 6-7-lea an de activitate în instituția penitenciară [13, p. 77]. Urmează de menționat că respectivele probleme sunt atestate și la nivel internațional. Conform literaturii de specialitate, în SUA la angajații instituțiilor penitenciare, de asemenea, se atestă fenomene de criză, generate de regimul sever de muncă, afluența de plângeri și cereri ale deținuților, pericolul permanent de agresiune din partea lor, apariția conflictelor, prestigiul scăzut al profesiei.

Condițiile de muncă dificile necesită abordarea specificului cerințelor psihologice față de personalitatea și activitatea personalului instituțiilor penitenciare.

Este unanim recunoscut că eficiența funcționării instituțiilor penitenciare în mare parte depinde de competența profesională și aptitudinile psihologice ale personalului. Din acest motiv psihologia penitenciară acordă o atenție sporită motivării cerințelor psihologice, înaintate față de funcționarii sistemului respectiv.

Printre calitățile importante sunt menționate cele morale, stabilitatea emoțională, abilități pedagogice și comunicative dezvoltate, pregătirea psihologică pentru serviciu, rezistența față de influența nefavorabilă a mediului condamnaților [14].

Este stabilit că profilul general al funcționarilor instituțiilor penitenciare nu se deosebește semnificativ de profilul personalității funcționarilor altor organe de drept. Faptul dat respinge stereotipul potrivit căruia în sistemul administrației penitenciare activează persoane predispuse la agresivitate sau cu un intelect scăzut. Un astfel de stereotip, în cele mai dese cazuri, este format în baza unor situații ieșite din comun devenite cunoscute prin intermediul mass-media.

Cauzele încălcării legalității au devenit obiectul atenției sporite a psihologilor și pedagogilor în domeniu [15, p. 37].

Menționând realitatea acțiunii mecanismului respectiv al deformării personalului în instituțiile penitenciare, cercetătorii ajung la concluzia că „personalul din penitenciar este o jertfă a sistemului ca și deținuții”. Însă oricât de dificile ar fi situațiile, oricât de „presată” ar fi persoana de factorii externi, ea întotdeauna va lua deciziile singură și tot ea poartă pentru ele răspundere [16, p. 320].

Activitatea funcționarilor sistemului administrației penitenciare decurge în situații încordate și conflictuale, uneori periculoase pentru viață. Astfel de condiții creează dificultăți majore în soluționarea sarcinilor profesionale, se răsfrâng negativ asupra reușitei activităților, necesită din partea personalului o stabilitate psihologică, o pregătire specială, abilități de acțiune adecvat în orice situații.

Condițiile extreme conțin diverși factori care manifestă o acțiune psihologică asupra funcționarilor SAP. Pot fi evidențiate următoarele grupuri de factori extremi: psihologici; moral-psihologici; profesional-psihologici [17, p. 532].

Asupra unei eventuale deformări a personalității funcționarilor instituțiilor penitenciare indică mai mulți cercetători. Este vorba despre modificări și dereglări ale personalității funcționarilor, generate de factorii specifici ai activității desfășurate.

O influență deformatoare asupra personalității funcționarilor instituțiilor penitenciare o are mediul specific în care este desfășurată activitatea profesională. Totodată, urmează a ține cont de următorii factori însoțitori:

mediul închis al instituțiilor penitenciare; contactul permanent și inevitabil cu mediul criminal; condițiile de muncă stresante legate de amenințarea permanentă cu agresiunea emoțională și fizică din partea deținuților.

Este demonstrat că sub influența factorilor negativi exteriori la funcționarii instituțiilor penitenciare se diminuează cerințele față de propriile fapte și acțiuni.

Deformarea profesională se manifestă prin următoarele: tendința de a înăspri condițiile ispășirii pedepsei; ridicarea cerințelor față de deținuți; convingerea fermă în propria justețe; nihilismul juridic (ignorarea conștiență a prevederilor care reglementează activitatea de serviciu).

Deformarea profesională a funcționarilor se manifestă în diminuarea bunăvoinței, comunicativității, în scăderea atitudinii emoționale pozitive față de toate persoanele, nu doar față de condamnați. Totodată crește agresivitatea, irascibilitatea, negativismul, susceptibilitatea, suspiciunea.

Cele mai eficiente măsuri de prevenire a abuzului deținuților din partea angajaților, întreprinse de către administrația penitenciară țin de calificarea personalului penitenciar și sunt: instruirea continuă și specializată a personalului instituțiilor penitenciare; un proces adecvat de selectare/angajare a funcționarilor instituțiilor penitenciare; verificarea permanentă a modalității de îndeplinire a atribuțiilor de serviciu de către angajați; desemnarea unui instructor, îndrumător pentru funcționarii nou-angajați [18, p. 77].

Totodată, managementului superior al sistemului administrației penitenciare i se recomandă să îmbunătățească condițiile de activitate ale funcționarilor sistemului administrației penitenciare și să dezvolte programe de menținere și rehabilitare psihologică a angajaților [18, p. 69].

Reieșind din cele relatate, se conturează ideea necesității instruirii profesionale și psihologice a funcționarilor sistemului administrației penitenciare, fapt ce le-ar facilita considerabil activitatea, ar reduce riscul de inadaptare profesională, instabilitate emoțională, apariția stresului profesional și a deformării profesionale. Astfel, cunoscând problema în cauză și efectele ei, putem concluziona că este nevoie și se prezintă într-o manieră pragmatică procedurile de: instruire și asistență psihologică a funcționarilor, ce ar include cunoștințe generale psihologice din domeniul psihologiei penitenciare, tehnicile de modificare comportamentală, restructurare cognitivă, rezolvare de probleme, management al stresului prin mecanisme de coping și tehnici de relaxare, negociere și management al conflictului, luare a deciziilor, comunicare și autocontrol emoțional și comportamental, fundamentale în intervențiile psihologice validate științific. În cadrul activităților de pregătire profesională a personalului trebuie să fie incluse teme specifice pentru ca fiecare persoană să poată identifica semnele premergătoare insta-

lării unor stări de disfuncționalitate psihică și să solicite luarea unor măsuri în consecință [6, p. 13].

Referințe bibliografice

1. Florian Gh., Psihologie penitenciară, București, Oscar Print, 1996, 304 p.
2. Пенитенциарная психология: Программа для высших учебных заведений МВД РФ. Под руководством А.И. Ушатикова. Рязань, 1995. 336 с.
3. Грибов В., В тюремном интерьере. În: Ветеран. 2003. № 5 (718). с. 13-16.
4. Белослудцев В.И., Козюля В.Г., Организационно-управленческие и педагогические проблемы исполнения уголовных наказаний в отношении осужденных с психическими аномалиями. În: Социально-психологические проблемы организации исполнения уголовных наказаний: Сборник статей. Под ред. А.В. Пилещко, В.А. Уткина. Домодедово, 1996. с. 55–57.
5. Мухина В., Хвостов А. Пожизненно заключенные: мотивация к жизни. Развитие личности. 2002. № 3. с. 51–60.
6. Losîi E., Antonevici N., Aspecte psihologice ale instruirii și asistenței psihologice a colaboratorilor din penitenciare. În: Revista Pedagogie. Psihologie specială. Asistență socială. Nr. 10, Chișinău, 2008 p. 11-14.
7. Филиппов А., Изолятор. Добро и зло меняются местами: Записки надзирателя. Москва, 2001. 421 с.
8. Ильина Е., Экстремальная профессия – сотрудник УИС. În: Развитие личности. 2002. № 4. с. 169–173.
9. Мухина В., Рабочие материалы «А» исследования в рамках проекта «Инновационные технологии социальной адаптации и ресоциализации осужденных к длительным срокам наказания» программы малых грантов «Тюремная реформа в России» PRI. 2002–2003.
10. Мухина В., Проценко Л., Рабочие материалы «Б» исследования в рамках проекта «Инновационные технологии социальной адаптации и ресоциализации осужденных к длительным срокам наказания» программы малых грантов «Тюремная реформа в России» PRI.;
11. Алферов Ю., Козюля В., Деадаптація и стрессоустойчивость человека в преступной среде. Домодедово, 1996. 111 с.
12. Мухина В.С., Стигматизация личности в подростковой среде. În: Развитие личности. 2000. № 3–4. с. 187–190.
13. Лебедев В., Мотивация профессиональной деятельности сотрудников ИТУ. În: Актуальные проблемы морально-психологической подготовки личного состава органов внутренних дел (По материа-

лам научно- практической конференции). Ред. кол. Л. М. Колодкин и др. Москва, 1992. с. 75 -78.

14. Панкин И., Личная безопасность сотрудников внутренних дел: тактика и психология безопасной деятельности. Москва, 1996, 244 с.;
15. Безносов С., Теоретические основы изучения профессиональной деформации личности. Санкт-Петербург, 1995, 272 с
16. Дебольский М., Основные направления психологического обеспечения работы с кадрами. În: Прикладная юридическая психология. Под ред. А.М. Столяренко. Москва, 2001. с. 312–324.
17. Беяева Л., Психологические особенности экстремальных ситуаций правоохранительной деятельности. Прикладная юридическая психология. Под ред. А.М. Столяренко. Москва, 2001. 575 с.
18. Dolea I., Zararia V., Securitatea personală în mediul penitenciar. Chișinău: Cartea Juridică, 2013, 96 p.

РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ АНАЛИЗА И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ИНДИВИДУАЛЬНОЙ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КОНЦЕПЦИИ РУКОВОДИТЕЛЕЙ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ

Алексей Аркадьевич УРБАНОВИЧ

кандидат исторических наук, доцент, профессор кафедры психологии и педагогике учебного заведения «Академия Министерства внутренних дел Республики Беларусь»

На основе проведенного педагогического эксперимента раскрываются возможности учебных занятий, позволяющие развить навыки анализа и совершенствования собственной индивидуальной управленческой концепции и сформировать четкие представления у обучающихся о сути своей управленческой деятельности и эффективных путях ее осуществления.

Ключевые слова: индивидуальная управленческая концепция, представления, навык, эксперимент, формирование, совершенствование.

On the basis of the pedagogical experiment, the possibilities of training sessions are revealed, which allow developing the skills of analyzing and improving their own individual management concept and forming clear ideas among students about the essence of their management activities and effective ways of implementing them.

Keywords: individual management concept, ideas, skill, experiment, formation, improvement.

Реализуя управленческие функции, руководитель опирается на имеющуюся у него индивидуальную управленческую концепцию (ИУК) – систему представлений, определяющих содержание управленческих целей, путей и способов их достижения, оценочных критериев результативности.

Исследованием проблемы ИУК занимались такие ученые, как А.И. Китов, Е.П. Клубов, С.М. Белозеров, В.В. Скворцов, Е.И. Кудрявцева и др. Так, А.И. Китов под ИУКР понимает способ понимания и трактовки проблем управления; основную точку зрения и руководящую идею управления; ведущий замысел, принцип управленческой деятельности [1, с.112].

Ряд авторов (А.М. Столяренко, В.И. Черненилов, А.Н. Пастушеня и др.), изучая названный феномен, уделили преимущественное вни-

мание исследованию сущности и особенностей ИУК руководителя правоохранительного органа. Особенно плодотворными в этой связи были исследования А.М.Столяренко, считавшего, что данная концепция представляет собой субъективное, личностное видение системы основных управленческих проблем, способов воздействия на подчиненных, трудностей в организации деятельности работников и личного труда. Она раскрывает личностный смысл деятельности, оказывает влияние на мотивацию труда, постановку конкретных служебных и личностных целей [2, с.199].

Среди представлений, раскрывающих структуру ИУК, следует выделить следующие:

- представления о себе как субъекте управленческой деятельности, должном проявлении себя и необходимом самоизменении;
- представления о целях и содержании собственной деятельности, включающей субъективно должные методы, формы, средства, стилевые и другие проявления этой деятельности;
- представления о необходимых целях и содержании деятельности подчиненных сотрудников и организационных структур в целом;
- представления о личностно-деловых качествах подчиненных сотрудников, об особенностях организационных структур (подразделений) и необходимом управленческом воздействии на них и взаимодействии с ними;
- представления о социальных (фоновых, правовых, криминальных, криминогенных и др.) условиях деятельности и необходимости их учета (адаптации к ним);
- представления о вышестоящей управленческой системе, выстраивание взаимодействия с ней и др.

Эти представления выступают внутренними предпосылками индивидуально-своеобразного содержания управленческой деятельности и охватывают совокупность всех управленческих функций и действий. В целом ИУК выступает как системное видение руководителем своих управленческих задач и способов, позволяющих эти задачи решить.

Для того, чтобы совершенствовать собственную ИУК, важно знать ее «стартовое» состояние. На основе такого знания возможно дальнейшее совершенствование собственной концепции. Для решения этой теоретико-практической задачи нами был осуществлен формирующий эксперимент с группой обучающихся. Всего в эксперименте приняло участие 29 человек мужского пола, средний возраст 37 лет. Средняя продолжительность службы респондентов в правоохранительных органах составила 15,6 лет, средний стаж управленческой

деятельности – 3,5 года.

Целями эксперимента выступали 1) диагностика (выявление) имеющихся стартовых возможностей респондентов, позволяющих совершенствовать свои управленческие навыки, свою ИУК; 2) последующая корректировка имеющихся представлений о сути ИУК, формирование навыков анализа собственной концепции и на этой основе – формирование персонального варианта системной ИУК.

Организуя эксперимент, мы исходили из следующего понимания навыка как психологического феномена. Навык (трудовых движений) – это хорошо сформированное действие, в динамическую структуру которого входят прежде всего когнитивные компоненты: сенсомоторный образ рабочего пространства, образ исполнительного акта, программа действия и контроль за его совершением и др. Взаимоотношения между компонентами подвижны, возможен «обмен» временем и функциями, что обеспечивает точное и своевременное выполнение действия при достаточно широком диапазоне внешних обстоятельств и внутренних условий его осуществления (5, с.321).

Эксперимент был призван формировать организационно-когнитивные навыки (умение анализировать свои представления об управленческой деятельности и планировать свою деятельность, формировать представления о своей деятельности как о системном феномене, корректировать ошибочные представления, выстраивать новые представления и др.)

В рамках констатирующего этапа эксперимента было проведено анкетирование, призванное раскрыть собственное видение участниками эксперимента сущности индивидуальной управленческой концепции как теоретико-практического понятия. Результаты данного анкетирования позволили выявить начальный уровень параметров, подлежащих отслеживанию и позволили получить представления о понимании слушателями такого важного элемента управленческой деятельности, как ИУК. Наши представления о том, что не у всех слушателей могут быть сформированы представления о таком понятии, как ИУК подтвердились: только 4 респондента (13,7%) ранее встречались с понятием «индивидуальная управленческая концепция», 82,7 % респондентов согласились с выражением «Все руководители в той или иной степени обладают ИУК, но не все это в полной мере осознают».

Целью формирующего этапа явилось формирование навыков совершенствования своих управленческих замыслов, своей ИУК. В рамках данного этапа предусматривалось проведение специально организованных учебных занятий по учебной дисциплине «Психология управления», включающих экспериментальное воздействие в форме

подачи теоретического материала в рамках учебной лекции по учебной дисциплине «Психология управления», проигрывания различных ситуационно-ролевых игр и последующего обсуждения их результатов.

Все занятия были построены как системный комплекс, связанный одной идеей – наличие эффективной ИУК у руководителя правоохранительного органа выступает залогом системной управленческой деятельности, приводящей к результатам. В соответствии с логикой эксперимента на лекционном занятии слушатели были ознакомлены с ключевыми теоретическими положениями, раскрывающими сущность и особенности ИУК. В последующем при формировании навыков анализа и совершенствования ИУК теоретико-методологической основой выступили теория поэтапного формирования умственных действий П.Я. Гальперина [3] и теория развития навыка Л.Б. Ительсона [4, с. 189-193].

Выработка навыка – процесс, в основе которого выполнение целенаправленных, специально организованных действий. Основным содержанием *предварительного* этапа этого процесса явилось доведение и разъяснение респондентам теоретических положений ИУК и ее содержательных компонентов. Особое внимание при этом обращалось на . Другими словами, для формирования навыка создается ориентировочная основа (по П.Я. Гальперину).

Второй этап – *аналитический*, предусматривал формирование и развитие отдельных представлений, составляющих суть ИУК. На этом этапе первоначально осуществлялось второе анкетирование респондентов, позволяющее раскрыть их представления о типичных управленческих ситуациях, раскрывающих сущность ИУК. Результаты анкетирования на данном этапе выявили варианты реагирования на различные управленческие ситуации, к которым предрасположен каждый респондент и которые раскрывали сущность его персональной ИУК. К таким ситуациям слушатели отнесли назначение на должность и первая встреча с подчиненными сотрудниками, различные варианты деловых бесед (с подчиненными, с проверяющими, с вышестоящим руководством и др.), постановка текущих управленческих задач и др.

Затем на основе анализа ответов слушателей были подготовлены и проведены в рамках трех практических занятий ситуационно-ролевые игры «Назначение на должность», «Беседа с подчиненным» (три беседы, преследующие различные цели), «Постановка управленческих задач» и др., завершившиеся обсуждением их результатов. В рамках этих игр по элементам отрабатывались навыки формирования и совершенствования собственной ИУК. Так, в ходе ситуационно-ролевой

игры «Назначение на должность» формировались и совершенствовались представления слушателей о себе как субъекте управленческой деятельности, о должном проявлении себя и необходимом самоизменении.

Третий этап - *синтетический*. В рамках третьего этапа была предпринята в целом успешная попытка объединить отдельные представления в обобщенный образ - ИУК. В качестве учебного средства третьего этапа выступила ситуационно-ролевая игра «Прием посетителей», в рамках которой один из слушателей в роли начальника одного из РОВД осуществлял прием десяти посетителей (от корреспондента газеты до жены одного из подчиненных сотрудников). Целью игры являлась интеграция представлений слушателей о сути их собственной ИУК, обогащение опытом других участников, выработка алгоритмов поведения в нестандартных ситуациях. Наиболее важной частью занятия явилось активное обсуждение итогов проведенной игры. Таким образом, формировалась установка на необходимость постоянной коррекции своей ИУК.

Результирующую роль сыграло третье анкетирование, в ходе которого выявлялись представления обо всех компонентах, структурно включаемых в ИУК. Утверждения анкеты по своей форме напоминали незавершенные предложения, завершая которые слушатели выявляли свое видение, свой подход, свое измененное отношение к собственной ИУК.

В рамках четвертого этапа – этапа *автоматизации* подводился своеобразный итог всему процессу формирования навыка. На этом этапе внимание слушателей было перемещено с процесса действия на его результат. Основной формой данного этапа явились обсуждение итогов эксперимента и результатов анкетирования в форме групповой дискуссии, закрепление каждым респондентом полученных представлений о своей собственной ИУК и возможных вариантов ее дальнейшего совершенствования.

Проведенный нами эксперимент позволяет сделать ряд выводов:

1. К развитию навыков анализа и совершенствования ИУК следует подходить комплексно, используя различные формы обучения и получения обратной информации – доведение теоретического материала (в форме лекций), анкетирование, ситуационно-ролевые игры, обсуждение результатов проведенных занятий в форме групповой дискуссии др.

2. Процесс формирования таких навыков необходимо начинать с создания соответствующего мотивационного контекста и стимули-

рования интереса слушателей, с обязательным показом практической направленности проводимых учебных занятий. При этом эффективно стимулирование интереса респондентов при помощи индивидуальных заданий (подготовка рефератов и тематических выступлений, сбор информации по различным проблемам и др.)

3. Формирование данных навыков следует делать непрерывным в рамках учебного процесса на основе авторской программы занятий и тренировок. При этом важно с известной долей конкретности определить какое учебное действие для каких целей предусмотрено, какой навык на конкретном занятии мы формируем и развиваем и др.

4. Важным условием формирования навыка анализа и совершенствования ИУК является создание соответствующего группового контекста, позволяющего на основе обратной связи получать информацию от коллег, имеющих опыт управленческой деятельности.

Список литературы

1. Китов, А.И. Психология хозяйственного управления / А.И. Китов. – М.: Профиздат, 1984.
2. Прикладная юридическая психология / Под ред. А.М. Столяренко. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001.
3. Гальперин, П.Я. Лекции по психологии: учебное издание / П.Я. Гальперин. – изд. 4-е. – М.: АСТ: КДУ, 2007. – 400 с.
4. Возрастная и педагогическая психология / под ред. А.В. Петровского. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Просвещение, 1979. – 287 с.
5. Большой психологический словарь / Сост. и общ. ред. Б.Г. Мещеряков, В.П. Зинченко. – Спб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2007. – 672 с.

MODELAREA EXERCIȚIILOR TACTICE ASISTATE LA CALCULATOR CA FORMĂ SUPERIOARĂ DE INSTRUIRE PRACTICĂ A ANGAJAȚILOR CU STATUT SPECIAL

Liliana CREANGĂ,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Anatoli BUZEV,

*doctorand, magistrul în securitate și apărare,
comisar principal, șef adjunct al Direcției regionale Nord,
Inspectoratul General al Poliției de Frontieră al MAI*

Adnotare

În această lucrare sunt prezentate unele viziuni privind instruirea angajaților cu statut special, prin utilizarea unor metodologii noi cu privire la predare, învățare, evaluare și punerea în aplicare a tehnologiilor informaționale și comunicațiilor în programa de studii și formare continuă. Implementarea acestor metodologii de instruire, prin modelarea exercițiilor tactice asistate la calculator, în programele de studii și formare profesională a angajaților Ministerului Afacerilor Interne, vor fi îmbunătățite calitățile formării lor ca profesioniști, vor fi dezvoltate calitățile profesionale în gestionarea situațiilor de criză și cultura profesională atât ale studenților, cât și ale cadrelor didactice.

Cuvinte-cheie: instruire, tehnologii informaționale, exerciții tactice, modelare, MAI.

Summary

In this paper are presented certain views on the training of the law enforcement personnel, through the use of new methodology related to the teaching, learning, evaluation and implementation of informational technologies and communications in the study and continuous training program. Implementation of this training methodology, in the training and professional development of Ministry of Internal Affairs employees, by modeling of computer-assisted tactical exercises, will enhance the quality of their training as professionals, will develop professional qualities in the management of crisis situations, as well as the professional culture both of the students and of the trainers.

Keywords: training, informational technology, tactical exercises, modeling, MIA.

Introducere. Sistemele educaționale din întreaga lume se află sub presiunea crescândă de folosire a noilor tehnologii informaționale, pentru a-i pregăti pe studenți pentru o societate predilect informațională. Mai ales, tinerii au nevoie de cunoștințe și aptitudini în folosirea eficientă a tehnologiilor informaționale din secolul XXI. Într-un domeniu, aflat în permanentă schimbare, importantă este abilitarea tehnologică a tinerilor, adică, formarea la aceștia a unor aptitudini de utilizare a tehnologiilor, în general, dar și formarea unei atitudini deschise, receptive la nou, de abordare corectă a informațiilor noi, cu alte cuvinte, aceștia trebuie „învățați să învețe”.

Cu noile tehnologii informaționale, profesia de cadru didactic evoluează de la instruirea centrată pe profesor, bazată preponderent pe predare, către medii de învățare interactive, centrate pe student [2].

Într-un mediu schimbător, în care activează autoritățile publice, un sistem eficient de dezvoltare profesională este absolut necesar, pentru obținerea și menținerea unui nivel scontat de performanță. Din aceste considerente, atât pentru beneficiul instituțional, cât și pentru propriul beneficiu al angajaților, conducerea acesteia trebuie să lucreze permanent și în orice mod posibil la sporirea potențialului angajaților săi.

Exercițiile tactice de formare profesională asistate la calculator. Formele avansate de instruire și formare profesională a angajaților cu statut special din cadrul MAI sunt instruirile asistate la calculator, în care organizarea, metodele de pregătire și desfășurare, precum și evaluarea activității sunt determinate și reglementate de tehnologia informațională, bazată pe utilizarea hardware-ului și software-ului [8]. În instituțiile MAI, metodele de perspectivă ale instruirilor asistate la calculator sunt exercițiile tactice de formare profesională prin simularea asistată la calculator (EXSIM).

EXSIM sunt o formă de instruire a funcționarilor cu statut special, în care imitarea acțiunilor efectivelor de trupă, precum și evaluarea activității studenților în cursul pregătirii și desfășurării operațiunilor speciale sau în situațiile de criză, se realizează pe baza modelării situațiilor tactice și proceselor informaționale, folosind calculatorul.

Esența formelor de pregătire prin simularea asistată la calculator constă în metoda de simulare-joc, a punerii lor în aplicare (crearea și dezvoltarea situației tactice), bazată pe imitarea (reproducerea) procesului de luare a deciziilor și a planificării activității de serviciu, modelarea în timp și spațiu a procesului de dezvoltare a acțiunilor, bazate pe deciziile luate de studenți. În același timp, în procesul de luare a deciziilor și de planificare, sunt utilizate documente electronice și instrumente multimedia, pentru redarea situației (inclusiv hărți electronice). Evaluarea activității studenților se realizează pe baza analizei proceselor informaționale cu ajutorul calculatoarelor.

De regulă, EXSIM sunt realizate pe baza unui sistem automatizat

de comandă și control, simulatoare special echipate în cadrul centrelor operațional-tactice sau în Centrul integrat de pregătire pentru aplicarea legii MAI, dotate cu software special pe tematici multilaterale.

Simulatoarele fac parte din echipamentul Centrelor și constituie baza materială de pregătire prin simularea asistată la calculator și este destinată să formeze (să perfecționeze) competențele profesionale ale angajaților cu statut special. Ele reprezintă un complex de locuri de instruire computerizată, integrate într-o singură rețea, la un server central, formate corespunzător unui sistem de pregătire unificat și coerent care să asigure valorificarea abilităților profesionale, conform standardelor educaționale în concordanță cu necesarul de instruire identificat de către MAI.

Software-ul EXSIM include mijloacele de modelare a situațiilor tactice și a procesului de schimb de informații, precum și mijloacele de asigurare funcțională a participanților la instruire. Acestea formează situația tactică și reprezintă etapele de dezvoltare a situației în procesul de instruire a studenților în timp real, modelează acțiunile forțelor și mijloacelor implicate, evaluează rezultatele deciziilor luate, realizează sprijinul informațional și automatizarea unor aspecte de management al resurselor implicate. Informațiile care asigură funcționalitatea situațiilor tactice modelate sunt divizate în:

- Generale (date privind structura organizatorică și a personalului din subordine, caracteristicile tehnico-tactice ale armelor și echipamentelor speciale, caracteristicile terenului, sarcinile generale pentru subdiviziuni etc.);

- Comandă – sarcini/ situații particulare pentru subdiviziuni.

Software-ul trebuie să ofere soluționarea următoarelor sarcini:

- Livrarea către fiecare student participant la EXSIM doar a celui volum informațional care i-ar fi disponibil într-o situație reală;

- Furnizarea către studenți a informațiilor și resurselor electronice necesare pentru a justifica deciziile adoptate;

- Imitarea modelării eventualei dezvoltări a situației în conformitate cu deciziile luate și fixarea (redarea grafică) dinamicii acțiunilor pe mijloacele de instruire individuală sau colectivă;

- Efectuarea schimbului de date și informații între angajații cu statut special, în limitele atribuțiilor funcționale;

- Dezvoltarea abilităților manageriale de a elabora ordine, dispoziții, indicații și de a primi rapoarte cu privire la rezultatele executării misiunilor trasate;

- Accesarea de către componenta managerială, profesori a tuturor informațiilor, precum și posibilitatea de a schimba cursul dezvoltării situației tactice prin introducerea de informații suplimentare.

Din punct de vedere structural, sistemul de modelare este format din următoarele subsisteme:

- Tehnic;
- Calcul și modelare;
- Informații;
- Referințe și documente;
- Gestionare documente;
- Conducere și control.

Pregătirea și desfășurarea EXSIM are o serie de particularități, printre cele mai principale fiind următoarele șapte etape:

Prima – subiectul și conținutul sunt determinate în funcție de capacitățile de modelare computerizată a situațiilor tactice în ansamblu, fie numai ca parte a unor etape separate, cu dezvoltarea obligatorie a situațiilor particulare specifice conducerii cu forțele și mijloacele în situații de criză.

A doua – suplimentar, sunt numiți ca parte a conducerii și a dispozitivului de execuție: șef al EXSIM; un grup pentru introducerea și procesarea informațiilor, un grup pentru modelarea acțiunilor făptuitorilor/ infractorilor.

A treia – adăugarea la conținutul documentelor pentru pregătirea și desfășurarea exercițiilor tactice prin simulare la calculator: la nota explicativă a planului se indică procedura de utilizare a simulatoarelor într-un exercițiu tactic prin simulare la calculator; în instrucțiunile de organizare și planul instruirilor, sunt indicate măsuri pentru pregătirea software-ului pentru exercițiu EXSIM.

A patra – se verifică funcționalitatea software-ului pentru exercițiu și dacă este necesar, adaptarea acestora.

A cincea – în ajunul EXSIM, se organizează instruirii cu studenții la locurile de instruire computerizate, pentru a se familiariza cu caracteristicile de desfășurare a exercițiilor tactice asistate la calculator și dezvoltarea abilităților de lucru la sistemul dat.

A șasea – posibilitatea de a efectua scurte prezentări demonstrative a rezultatelor celor mai principale etape ale exercițiilor tactice asistate la calculator, mai ales dacă s-au încheiat cu rezultate nesatisfăcătoare, fără a oferi detaliile privind studentul și notele obținute.

A șaptea – notele finale ale studenților instruiți se sumează dintr-o evaluare dată de sistem și a evaluării efectuate de profesor/ conducător și grupurile de modelare a situațiilor.

Odată cu primirea documentelor de instruire, studenții studiază situația, intră în baza de date a software-ului pentru exercițiu EXSIM și grupurilor de lucru cu informații generale și specifice situației tactice, concretizează tipul documentelor standardizate (inclusiv în formă electronică).

Conținutul principal al activității profesorului/ conducătorului în realizarea EXSIM este similar cu munca profesorului/ conducătorului în cadrul formelor tradiționale de instruire. O caracteristică a activității profesorului/ conducătorului EXSIM este utilizarea capabilităților unui sistem automatizat, pentru modelarea situațiilor tactice și aplicarea tehnicilor metodologice, cum ar fi repetarea situațiilor particulare de acțiuni, anunțarea pauzei în instruire pentru analizarea deciziilor luate și prezentarea unor soluții alternative, avantajele scontate, efectuarea de simulări în situații neînsemnate și timpi reduși.

Particularitățile activității studenților la etapa de pregătire pentru EXSIM sunt:

- Utilizarea integrală a informațiilor și a modelelor de calcul pentru a adopta și justifica ideea acțiunilor și sarcinilor pentru efectiv;
- Orientarea operativă a studenților pe măsură ce se dezvoltă elementele ale soluției particulare;
- Introducerea în baza de date a rezultatelor calculelor tactice, care reprezintă surse inițiale pentru modelarea acțiunilor conform situațiilor particulare;
- Simularea mai multor variante de acțiuni pentru forțele și mijloacele proprii, cât și pentru făptuitori/ infractori;
- Evaluarea eficienței opțiunilor alternative și dezvoltarea celei mai optime decizii pentru rezolvarea situației tactice.

Deciziile primite de studenți sunt introduse în computer direct de către ei înșiși la locul de instruire. În această perioadă, profesorul/ conducătorul exercițiului tactic intervine în situația generală, creând schimbări în situație și transmite informațiile necesare elementelor implicate condiționat.

După raportare și aprobarea deciziilor părților de către conducerea EXSIM, sunt stabilite sarcini studenților, este finalizată planificarea activității de serviciu, în urma căreia se finalizează introducerea în sistem a datelor inițiale pentru modelarea situației tactice.

Pe parcursul dezvoltării exercițiilor tactice, datele privind situația și ordinea de acțiune a forțelor sunt afișate pe documentația grafică (în formă electronică). Poziția și datele privind starea făptuitorilor/ infractorilor sunt comunicate la toate nivelurile de conducere a EXSIM, pe baza rezultatelor modelării acțiunilor lor și luând în considerare deciziile studenților în soluționarea situațiilor de criză.

Etapele și conținutul activităților profesorului/ conducătorului EXSIM în timpul soluționării situațiilor particulare/ specifice, includ:

- Modelarea acțiunilor tactice ale părților, în conformitate cu deciziile studenților în situația real creată, evaluarea acțiunilor părților și identificarea posibilității de a rezolva situațiile specifice prevăzute în planul EXSIM;

- Dezvoltarea de situații suplimentare sub formă de informații și indicații ale conducerii superioare, aducerea la cunoștința studenților și introducerea datelor suplimentare în calculele tactice modelate;

- Modelarea și aducerea la cunoștința studenților a următoarei situații particulare.

Odată cu startul soluționării situațiilor particulare, studenții dirijează forțele și mijloacele în conformitate cu situația creată și în conformitate cu indicațiile profesorului/ conducătorului EXSIM.

EXSIM poate fi finalizat dacă sunt îndeplinite următoarele condiții:

- Timpul alocat pentru exercițiu a fost epuizat;

- Conform rezultatelor simulării, studentul a rezolvat toate sarcinile;

- Majoritatea forțelor și mijloacelor implicate și-au pierdut eficacitatea sau au fost imobilizate de către făptuitor/ infractor.

În cazurile în care mai există timp până la sfârșitul exercițiului tactic, profesorul/ conducătorul EXSIM poate oferi posibilitate studentului, după analizarea greșelilor, să repete soluționarea unor situații particulare.

O caracteristică specifică a analizei EXSIM este capacitatea de utilizare a softwar-ului. În cursul analizei exercițiului, se realizează o demonstrație pe ecranul de utilizare colectivă a celor mai reușite intervenții și soluționări ale situațiilor particulare în dinamica dezvoltării lor. Totodată, pot fi luate în considerare și alte soluții alternative.

Reguli de întocmire a documentelor în cadrul EXSIM. Documentele întocmite în cadrul EXSIM urmează a fi ajustate la necesitățile de suport al deciziei, respectiv de informare și să fie elaborate la timp, astfel încât, datele și informațiile să fie actuale. Abordarea subiectelor trebuie să corespundă tematicii de instruire. Se va evita întocmirea documentelor privind subiecte nerelevante sau depășite situației create. Modul de elaborare și redactare a documentelor îi reprezintă pe autori (cunoștințe, capacitate, potențial). Documentele elaborate necesită ca, pe lângă scopul nemijlocit de informare și documentare, să îndeplinească și cerințe de ordin estetic-profesional [1].

Ca cunoștințe și abilități profesionale sunt reflectate acele informații teoretice și empirice necesare angajatului cu statut special, pentru a-și îndeplini eficient atribuțiile funcționale. Aptitudinile și deprinderile profesionale ale angajatului reprezintă rezultatele activității sale profesionale. Cerințele de ordin estetic-profesional determină însăși cultura profesională a angajatului cu statut special și include următoarele elemente de bază:

- Cunoștințe profesionale;

- Abilități;

- Etica profesională;

- Trăsături de personalitate semnificative din punct de vedere profesional;

- Interese profesionale;
- Idealuri profesionale;
- Valori și preferințe;
- Cultură morală;
- Cultura comunicării;
- Cultura managementului;
- Cultura muncii personale;
- Cultura juridică [4].

Similar culturii profesionale a angajaților, în mediul militar rus, în secolul XX, odată cu înființarea în unitățile militare a structurilor de stat-major, apare conceptul „штабная культура” – „cultura de stat-major” care trebuia să rezolve probleme complexe de conducere și coordonare a subunităților și unităților. Prestigiul serviciului în statul-major și amploarea sarcinilor pe care le execută au determinat și nivelul ridicat față de ofițerii, care urmau să elaboreze un volum mare de documente [3].

„Штабная культура” – „cultura de stat-major”, este o îmbinare de calități necesare activității manageriale de succes, precum:

- Competență;
- Profesionalism;
- Capacitatea de a lucra în mod competent și eficient cu documente, mijloace informatice și de comunicare;
- Sociabilitate;
- Cunoștințe profunde de artă militară-profesională;
- Experiență practică;
- Abilități organizaționale;
- Sârguință;
- Inițiativă;
- Creativitate;
- Independență [6, p. 28].

Experții militari, Stepansky N. și Lobanov L., atrag atenția asupra culturii profesionale a unui ofițer, ca fiind un concept destul de larg, care nu se reduce la capacitatea de a elabora un document fără greșeli, la redarea rapidă și cu exactitate a situației, de a elabora un grafic sau un concept. În activitatea de conducere, mai important ar fi organizarea corectă și operativitatea ofițerului, capacitatea de a rămâne calm și de a-și îndeplini atribuțiile funcționale în orice situație de criză [7].

Concluzii și recomandări. Simulatoarele de modelare pot fi ușor combinate cu abordările de instruire, cunoscute sub numele de învățare prin joc, învățare prin practică sau învățarea prin descoperire, ceea ce sporește motivația studenților. Simulatoarele de modelare demonstrează importanța lor nu, doar pentru instruirea și pregătirea efectivului de trupă, dar și pentru

activitatea științifică de cercetare.

Ca variante de proiectare a simulatoarelor pot fi utilizate o varietate de medii interactive pentru facilitarea învățării în cadrul platformelor Moodle, e-Learning, Claroline. Implementarea simulatoarelor de modelare va determina îmbunătățirea calității procesului de predare, prin asigurarea tuturor materialelor, pentru studiere și impunerea unei discipline noi de instruire, va deschide perspective noi pentru studenți și cadrul profesoral, va promova calitatea și profesionalismul angajaților cu statut special.

Bibliografie

1. Barbu D., Troian V., Recomandări privind întocmirea documentelor, Proiectul „Sprijinirea Reformei Poliției în Moldova”, Chișinău 2018, 48 p.
2. Logofătu M., Instruire asistată de calculator, Program universitar de formare în domeniul Pedagogie pentru Învățământ Primar și Preșcolar adresat cadrelor didactice din mediul rural 2008, 108 p.
3. Бекещенко А.В., Гиммельрейх О.В., Штабная культура как необходимый компонент профессиональной культуры сотрудника органов внутренних дел, административное право и управление Органами Внутренних Дел, 7 с. https://elib.amia.by/bitstream/docs/4177/1/2019_2_10.pdf (vizitat 30.06.2020).
4. Ковалев, О.Г., Профессиональная культура сотрудника уголовно-исполнительной системы (психолого-педагогические вопросы и проблемы формирования): Права человека, 2003 – 164 с.
5. Наставление по проведению мероприятий подготовки органов управления соединений и частей Вооружённых Сил Республики Беларусь, Минск 2008, 117 с.
6. Половников, А.С., Штабная культура и эффективность работы органов управления. Мор. сб. – 2001. – № 10. 28–30 с.
7. Степанский Н.И., Штабная культура офицера, Военн. вестн. – 1988. – № 6. 2–5 с.
8. Федоренко В.С., Галушка С.А., Семоненко Ю.Ф., К вопросу о применении компьютерных форм оперативной подготовки при обучении слушателей ВОЕННО-ВОЗДУШНОЙ АКАДЕМИИ: Журнал - Современные проблемы науки и образования – 2017, № 6. 8 с.
9. <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=27346> (vizitat 03.07.2020).

PREGĂTIREA PROFESIONALĂ A OFIȚERILOR DE INVESTIGAȚIE ÎN VEDEREA APLICĂRII MIJLOACELOR TEHNICE OPERATIVE

Boris GLAVAN,

*doctor în drept, conferențiar universitar
al Catedrei „Activitate specială de investigații și anticorupție”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Ghennadi CALCAVURA,

*doctorand, asistent universitar
al Catedrei „Activitate specială de investigații și anticorupție”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al R. Moldova*

Adnotare

Prin prisma importanței activității speciale de investigații în combaterea criminalității, prin necesitatea pregătirii și antrenării cadrelor calificate în acest sens, prezenta lucrare evidențiază rolul asigurării bazei tehnico-materiale la pregătirea profesională a ofițerilor de investigații în vederea aplicării mijloacelor tehnice operative, formării deprinderilor și abilităților corespunzătoare.

Cuvinte-cheie: activitate specială de investigații, măsuri speciale de investigații, tehnici speciale de investigare, mandat de securitate, supraveghere tehnică, proces penal, urmărire penală.

Summary

Given the importance of special investigative work in combating crime, the need to train and employ qualified staff in this regard, this paper emphasizes the importance of the technical basis for the training of investigative officers for the application of operational technical means, skills and abilities.

Keywords: special activity of investigations, special measures of investigations, special techniques of investigation, security mandate, technical supervision, criminal trial, prosecution.

Introducere. Actuala criminalitate din R. Moldova, precum și din multe alte republici exsovietice, se deosebește esențial de cea specifică anilor din preajma proclamării independenței. Comparativ cu perioada anterioară astăzi criminalitatea organizată a devenit mult mai îngrijorătoare. S-au format legături mult mai strânse cu rețelele criminale internaționale și s-au dezvoltat metodicile de comunicare și acțiune între traficanții de ființe umane, contrabandiști, traficanții de organe. În prezent, iau amploare atacurile cibernetice, infracțiunile informatice, falsurile de carduri bancare, escrocherii-

ile, comerțul ilegal cu droguri, afectând tot mai mult securitatea cetățeanului și tendința sa spre un mod de viață european.

Globalizarea, libera circulație și transformarea digitală continuă să aducă prosperitate, să ne ușureze viața și să stimuleze inovarea și creșterea economică, doar că aceste avantaje implică și niște riscuri, precum și costuri inerente, iar beneficiile, de cele mai multe ori, sunt manipulate în interesul structurilor criminale capabile să intervină la nivel transfrontalier și să profite de vulnerabilitatea grupurilor sociale.

În timpul pandemiei de COVID-19, noile tehnologii au permis funcționarea multor întreprinderi și servicii publice, fie prin asigurarea conexiunii pentru lucrul la distanță, fie prin menținerea logisticii lanțurilor de aprovizionare. Acest lucru însă a deschis calea către o creștere extraordinară a atacurilor rău intenționate, în încercarea de a profita în scopuri infracționale de pe urma perturbărilor provocate de pandemie și de trecerea la lucrul la distanță de acasă [1]. Atacurile pot surveni în orice moment, iar urmele criminale nu mai pot fi găsite ca altădată [2], deoarece capacitățile de investigare a mediului obișnuit de criminalitate au rămas ineficiente. Criminologii explică această situație și prin atragerea de partea mediului criminal a unui număr impunător de profesioniști intelectuali care cunosc și aplică iscusit metodele și procedeele organelor de ocrotire a normelor de drept [3].

Pe un astfel de fundal se observă pronunțată valoarea activității speciale de investigații (ASI), în general, și a mijloacelor tehnico-operative, în mod special. Se cunoaște și s-a demonstrat la modul practic că eficacitatea activității speciale de investigație este direct proporțională cu nivelul de introducere și utilizare a mijloacelor tehnice de obținere și înregistrare a informației, de transmitere, recepție și stocare a datelor, de supraveghere și identificare a persoanelor, de dirijare și control al personalului etc. [4].

Fără utilizarea mijloacelor tehnice operative, accentuează expertii în domeniu, este dificil să ne bazăm pe eficacitatea activităților subdiviziunilor operative ale organelor care desfășoară ASI [5]. Un element-cheie la aplicarea mijloacelor tehnice operative de către ofițerii de investigație ține de pregătirea lor profesională în acest sens. În continuare vom discuta anume despre acest subiect, abordând totodată și unele probleme tangențiale.

Metodologia studiului cuprinde metodele tradiționale de cercetare: logică, analiză și sinteză, deducție și inducție, observație și comparație. În baza analizei materialelor pertinente (literatura de specialitate, note și avize ale proiectelor de lege, alte materiale relevante, legislația națională) și a propriei experiențe a autorilor în domeniul pregătirii profesionale a ofițerilor de investigație sunt formulate concluziile și propunerile corespunzătoare.

Rezultate obținute și discuții. Pregătirea profesională a ofițerilor de investigație în vederea aplicării mijloacelor tehnico-operative, la ora actuală,

este o misiune pe cât de responsabilă pe atât de complicată.

Responsabilitatea presupune stabilirea unor standarde de calitate a procesului de formare profesională, iar complexitatea constă în dificultatea atingerii respectivelor standarde.

Ministerul Afacerilor Interne al RM (în continuare MAI) acordă foarte mare atenție calității instruirii și asigurării cu personal foarte bine pregătit în măsură să-și îndeplinească atribuțiile de serviciu și să răspundă provocărilor legate de așteptările comunității, aprobând în acest sens mai multe documente.

Astfel, în 2013 a fost aprobată *Concepția privind formarea profesională a personalului MAI* [6] prin care s-a stabilit un sistem întreg de probleme actuale cu care se confruntă instituția în domeniul formării profesionale și care urmau a fi soluționate prin implementarea respectivei Concepții. Punerea în aplicare a prevederilor Concepției includea alocarea de la bugetul MAI a mijloacelor financiare pentru procurarea tehnicii de instruire necesare.

În 2017, a fost aprobat *Regulamentul cu privire la formarea profesională continuă a funcționarilor publici cu statut special din cadrul MAI* [7] în care s-a stabilit modul de planificare, organizare și desfășurare a procesului de formare profesională continuă a funcționarilor publici cu statut special din cadrul aparatului central al MAI, autorităților administrative și instituțiilor din subordinea MAI, precum și militarilor.

Printre obiectivele de bază ale Regulamentului indicat se numără: dezvoltarea nivelului de profesionalism al angajaților MAI; actualizarea cunoștințelor și perfecționarea pregătirii profesionale în domeniul de activitate; însușirea unor cunoștințe noi, aplicarea tehnologiilor avansate, metodelor și procedeele moderne necesare pentru îndeplinirea atribuțiilor de serviciu.

Conform acestui regulament, Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI îi revine un rol foarte important în cadrul procesului de formare profesională a funcționarilor publici cu statut special din cadrul MAI, și anume organizarea cursurilor de perfecționare/ specializare/ recalificare.

Desigur că la elaborarea programei curriculare privind pregătirea profesională a ofițerilor de investigație în vederea aplicării mijloacelor tehnice operative se ține cont de prevederile actelor indicate mai sus, dar instruirea propriu-zisă se face în baza suportului tehnico-material existent care, din păcate, din anumite considerente (lipsa suportului financiar, concurența priorităților), a rămas neschimbat mai bine de două decenii.

Este absolut important să înțelegem cu toții, în special fiind vorba de cei care în virtutea funcțiilor de serviciu sunt în măsură să decidă în privința asigurării bazei tehnico-materiale a procesului de instruire, că standardele scontate privind instruirea de calitate a ofițerilor de investigație în vederea aplicării mijloacelor tehnico-operative pot fi atinse doar prin instruirea apli-

cativ-practică.

Este important să conștientizăm și faptul că lumea criminală dispune în propriu de resurse materiale, intelectuale și, desigur, tehnice semnificative. Structurile criminale utilizează pe scară largă mijloace moderne de comunicare, dispozitive de vedere în întuneric, echipamente de interceptare și înregistrare a sunetului, aplică echipament tehnic modern de supraveghere și cele mai noi tehnologii informatice. Reprezentanții grupărilor criminale studiază în mod activ tehnica specială, vizitează expozițiile corespunzătoare, alocă fonduri semnificative pentru achiziționarea unor astfel de echipamente [8].

Conform estimărilor unor experți, peste jumătate din infracțiunile comise prin concursul grupurilor organizate sunt comise cu ajutorul mijloacelor tehnice. Caracteristicile tehnice ale echipamentelor pe care le folosesc adesea le depășesc pe cele utilizate de ofițerii de investigație. Tupeul criminalilor a sporit atât de mult încât s-a ajuns să fie interceptate convorbirile funcționarilor de cel mai înalt rang în organele de ocrotire a normelor de drept. De obicei, astfel de cazuri nu se fac publice, totuși un exemplu în acest sens s-a strecurat în literatura de specialitate. În 1995, în biroul procurorului general adjunct al Federației Ruse, fiind responsabil de supravegherea cercetării cazurilor penale de o importanță deosebită, a fost găsit un dispozitiv spion ale cărui caracteristici tehnice permiteau transmiterea convorbirilor la distanța de câteva sute de metri [9]. Astfel de cazuri au loc și la noi în țară, am putea spune chiar foarte frecvent, internetul este plin de fel de fel de interceptări a diferitor funcționari, miniștri, politicieni, jurnaliști și, ca de obicei, autorii respectivelor interceptări rămân anonimi.

Realizările progresului tehnico-științific din ultimii ani au devenit baza creării unei game largi de mijloace electronice de spionaj de o generație nouă, acestea dispunând de caracteristici tactice foarte puternice: controlul electronic ascuns al mișcării obiectelor în condiții urbane dificile; control acustic ascuns al spațiilor fără a pune niciun echipament în ele; monitorizarea rețelelor sociale și a internetului; controlul stării psihofiziologice a persoanelor etc. Miniaturizarea mijloacelor tehnice, utilizarea metodelor digitale de prelucrare a datelor, noile principii de funcționare nu numai că sporesc eficiența rezolvării problemelor tradiționale, ci și fac posibilă implementarea unor scheme tehnologice fundamentale noi, inaccesibile anterior, pentru obținerea de informații în mod ascuns.

Este relevant să menționăm și faptul că lumea criminală nu are restricții la capitolul dotare cu mijloace tehnice moderne nici din punct de vedere financiar și nici al accesibilității. Observăm că în ultima perioadă și contrabandiștii s-au echipat cu tehnică performantă. Mărfurile, în special țigările, tot mai frecvent sunt transportate peste frontiera de stat cu ajutorul

dronelor conduse de la distanță prin sistem de monitorizare GPRS (General Packet Radio Service) [10].

Desigur că această situație impune organele de drept să ia măsuri serioase în vederea evaluării echipamentului tehnic din dotare și completarea acestuia cu mijloace tehnice noi, moderne în măsură să răspundă provocărilor, în primul rând, organizațiilor criminale. Fără îndoială, gradul de dotare cu echipament tehnic, atât sub aspect calitativ, cât și cantitativ, reflectă capacitățile subdiviziunilor specializate de a rezolva cu succes sarcinile operative atribuite acestora, însă trebuie subliniat și faptul că practicienii ar putea dispune de orice mijloace tehnice și în cantități suficiente și să nu poată obține efectul dorit, deoarece tehnica însăși, în lipsa specialistului, nu este capabilă să rezolve nimic. Referindu-se la acest subiect, profesorul Omelin V.N, specialist în materia activității speciale de investigații, a punctat corect: *„Cel mai modern și perfect computer fără softul adecvat și în lipsa abilităților corespunzătoare de aplicare nu înseamnă nimic altceva decât cheltuieli mari, sau în cel mai bun caz, o mașină de tapat”* [11].

Într-adevăr, asigurarea cu mijloace tehnice a subdiviziunilor speciale de investigații este foarte importantă dar nu și suficientă pentru opunerea de rezistență activităților criminale. În linii generale, pentru utilizarea forțelor, mijloacelor și metodelor operative, este necesar ca ofițerii de investigații să acționeze rapid, corect din punct de vedere tactic și să fie gata pentru rezolvarea sarcinilor operativ-tactice emergente, iar pentru obținerea acestor rezultate este nevoie de pregătire profesională de calitate.

Conținutul pregătirii profesionale a ofițerilor de investigație în vederea aplicării mijloacelor tehnice operative cuprinde pregătirea profesional-tehnică a acestora în conformitate cu cerințele ASI, incluzând trei aspecte de bază: 1) cunoștințe juridice privind respectarea drepturilor persoanei la realizarea măsurilor speciale de investigații; 2) cunoștințe speciale tehnice; 3) abilități și deprinderi practice în vederea aplicării mijloacelor tehnice operative pentru realizarea sarcinilor de serviciu atribuite acestora.

Legislația națională în domeniul ASI pune foarte mare accent pe utilizarea mijloacelor tehnice operative de către ofițerii de investigație la realizarea sarcinilor care le revin. Chiar în art.1 al Legii nr.59/2012 în care este stipulată noțiunea ASI legiuitorul face referință la utilizarea mijloacelor tehnice speciale în scopul culegerii de informații. O mică remarcă doar, legea este discreționară în privința utilizării mijloacelor tehnice operative de către ofițerii de investigații, în sensul că le permite să aplice în mod individual mijloacele tehnice corespunzătoare fără concursul specialiștilor. Această abordare corespunde întocmai principiului confidențialității, fiindcă, atunci când sunt mai puține persoane implicate la realizarea măsurii speciale de investigații este mai mare probabilitatea ca scurgerile de informații să nu

aiă loc.

În art.7 al aceleiași legi se prevede posibilitatea procurării mijloacelor tehnice moderne destinate pentru culegerea informațiilor de către subdiviziunile specializate care efectuează ASI ale MAI, CNA și SIS. În acest context atragem atenția asupra unei lacune legislative care ar putea deveni o problemă la capitolul asigurării bazei tehnico-materiale cu mijloace tehnico-operative moderne pentru pregătirea profesională a ofițerilor de investigații în vederea aplicării acestora. Academia „Ștefan cel Mare” nu face parte din lista subdiviziunilor specializate ale MAI care efectuează ASI, respectiv se pare că nu are dreptul să procure mijloace tehnico-operative moderne destinate pentru obținerea în secret a informației chiar dacă scopul urmărit este unul nobil—asigurarea bazei tehnico-materiale a procesului de instruire (alin.(2) al art.7).

De fapt, aceasta este o problemă juridică complicată și afectează în primul rând ceilalți subiecți care desfășoară ASI dar care, din considerente neclare, au rămas fără competența de a procura mijloacele tehnice corespunzătoare. Problema a fost sesizată de mai demult, au fost făcute și propunerile corespunzătoare de lege ferenda [12], dar se pare totuși că încă nu există suficientă voință politică pentru soluționarea acesteia.

Cât privește asigurarea bazei tehnico-materiale cu mijloace tehnico-operative moderne pentru pregătirea profesională a ofițerilor de investigații în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare”, soluția ar fi una foarte simplă – procurarea respectivelor mijloace tehnice de către MAI și transmiterea acestora la balanța Academiei.

În art.18 al Legii nr.59/2012 precum și în art.132² CPP sunt prevăzute șirul de măsuri speciale de investigație prin care se realizează ASI. Analiza acestora ne permite să conchidem că practic fiecare măsură implică aplicarea mijloacelor tehnice operative, unele din ele fiind chiar imposibil de realizat în lipsa lor (exemplu: *documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice, precum și localizarea sau urmărirea prin sistem de poziționare globală (GPS) ori prin alte mijloace tehnice, sau cercetarea domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat*).

Deși s-ar părea evident faptul că la realizarea măsurilor speciale de investigații pot fi aplicate mijloacele tehnico-operative, totuși legiuitorul a ținut să mai accentueze încă o dată în mod expres faptul că: *„În procesul efectuării măsurilor speciale de investigații se face uz de sisteme informaționale, de aparate de înregistrare video și audio, de aparate de fotografiat și de filmat, de alte mijloace tehnice, inclusiv de mijloace tehnice speciale pentru obținerea în secret a informației dacă acestea au fost autorizate în modul stabilit de lege”* (alin.(5) al art.18 al Legii nr.59/2012; alin.(2) al art.132² CPP).

Hotărârea Guvernului nr.100/2009 [13] descoperă „Lista tipurilor de mijloace tehnice speciale destinate (proiectate, modificate sau programate) pentru obținerea în secret a informațiilor în procesul de desfășurare a activității speciale de investigații” (mijloace tehnice operative), acestea incluzând mijloacele tehnice speciale destinate pentru: obținerea ascunsă a informației sonore; supravegherea ascunsă și documentare; interceptarea ascunsă a convorbirilor telefonice; interceptarea ascunsă și înregistrarea informației vehiculate prin rețele de comunicații electronice; interceptarea ascunsă și înregistrarea informației vehiculate prin sistemele informaționale și rețelele de transport de date; obținerea accesului neautorizat la informațiile stocate în sistemele informaționale și pe alte mijloace tehnice de păstrare a informației; examinarea ascunsă a obiectelor, corespondenței poștale și a documentelor; pătrunderea ascunsă și examinarea încăperilor, mijloacelor de transport și altor obiecte; controlul ascuns al deplasărilor mijloacelor de transport și al altor obiecte; identificarea ascunsă a persoanelor.

În concluzie, ar trebui subliniat faptul că utilizarea mijloacelor tehnice operative la desfășurarea ASI contribuie esențial la creșterea eficienței practic a oricărei măsuri speciale de investigații. Mijloacele tehnice operative adesea devin singura oportunitate de obținere a informațiilor necesare pentru demascarea, prevenirea, curmarea activității foarte bine deghizate a grupurilor și organizațiilor criminale, precum și pentru cercetarea și descoperirea infracțiunilor grave, a celor comise în serie și a multor altor infracțiuni greu de investigat.

Performanța și reușita în astfel de situații este dictată de nivelul de pregătire al ofițerilor de investigații în vederea aplicării mijloacelor tehnice operative, iar rolul principal în pregătirea profesională a acestora îl are formarea abilităților și deprinderilor practice corespunzătoare.

Referințe bibliografice

1. COMUNICARE A COMISIEI CĂTRE PARLAMENTUL EUROPEAN, CONSILIUL EUROPEAN, CONSILIU, COMITETUL ECONOMIC ȘI SOCIAL EUROPEAN ȘI COMITETUL REGIUNILOR referitoare la Strategia UE privind uniunea securității. Bruxelles, 24.7.2020 COM(2020) 605 final. // <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2020/RO/COM-2020-605-F1-RO-MAIN-PART-1.PDF> (vizitat la 21.11.2020).
2. Бирюлькин В.Г., Писаренко Н.Н., Шматов М.А. Использование результатов оперативно-розыскной деятельности // Вопросы применения Федерального Закона «Об оперативно-розыскной деятельности»: Межвузовский сборник научных трудов, Омск: ЮИ МВД России, 1998, С. 65.

3. Базарбаев А.С. Роль оперативно-розыскной деятельности в борьбе с преступностью. Пробелы в российском законодательстве. Юридический журнал. 2011 // <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-operativno-rozysknoy-deyatelnosti-v-borbe-s-prestupnostyu> (vizitat la 21.11.2020).
4. Mîrzac V., Glavan B., Utilizarea mijloacelor tehnice în activitatea specială de investigații. Chișinău. Acad. „Ștefan cel Mare”, 2014. p. 3.
5. Омелин В.Н. Понятие оперативно-технического обеспечения оперативно-розыскной деятельности. ЗАКОН И ПРАВО. 2018. N10. С.115-117 // <https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-operativno-tehnicheskogo-obespecheniya-operativno-rozysknoy-deyatelnosti> (vizitat la 23.11.2020).
6. Ordinul MAI nr.190 din 14.06.2013 cu privire la aprobarea Concepției privind formarea profesională a personalului MAI.
7. Ordinul MAI nr.114 din 04.05.2017 cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la formarea profesională continuă a funcționarilor publici cu statut special din cadrul MAI.
8. Теория оперативно-розыскной деятельности: Учебник/ Под ред. К.К. Горяинова, В.С. Овчинского, Г.К. Синилова.- М.: ИНФРА-М, 2006.- X, с. 393.
9. Практика уголовного сыска. Научно-практический сборник / Сост.: Ваксян А.; Под науч. ред.: Алексеев А.И. - М.: Лига Разум, 1999. С. 214-215.
10. <https://agora.md/stiri/12101/foto--tigari-de-contrabanda-transportate-cu-ajutorul-unei-drone> // <https://ro.sputnik.md/society/20180213/17266940/contrabanda-drona-tigari-prut.html> (vizitat la 23.11.2020).
11. Омелин В.Н. Понятие оперативно-технического обеспечения оперативно-розыскной деятельности. ЗАКОН И ПРАВО. 2018. N10. С.115-117 // <https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-operativno-tehnicheskogo-obespecheniya-operativno-rozysknoy-deyatelnosti> (vizitat la 23.11.2020).
12. NOTA INFORMATIVĂ la proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative p.11. // http://www.particip.gov.md/public/documente/131/anexe/ro_4387_NFPL010817.pdf (vizitat la 23.11.2020).
13. Hotărârea Guvernului nr. 100 din 09.02.2009 privind aprobarea Regulamentului cu privire la importul, exportul, proiectarea, producerea și comercializarea mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației și a Clasificatorului mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației.

МЕНТАЛЬНЫЙ ТРЕНИНГ – СПОСОБ УЛУЧШЕНИЯ СТРЕЛКОВЫХ УМЕНИЙ КУРСАНТОВ

Людмила ЗАХАРЕНКО,

*кандидат психологических наук, старший научный сотрудник
научной лаборатории по проблемам психологического обеспечения
и психофизиологических исследований, Национальная академия
внутренних дел, Украина, г. Киев*

Резюме

В статье проанализирована специфика психологического сопровождения психологами учебных занятий по огневой подготовке курсантов. Описаны особенности применения методов ментального тренинга в психологической подготовке курсантов-стрелков.

Ключевые слова: психологическая подготовка, курсанты, ментальный тренинг, стрелковые умения.

Summary

The article analyzes the specificity of psychological support by psychologists of training sessions on firepower training of cadets. The features of the application of mental training methods in the psychological training of cadets-shooters are described.

Keywords: psychological training, cadets, mental training, shooting skills.

Психологическими предпосылками успешности исполнения курсантами упражнений по стрельбе и нормативов по огневой подготовке является организованная систематическая психологическая работа по развитию их психотехнических умений, коррекции неблагоприятных психических состояний [1].

В соответствии с приказом МВД Украины от 06.02.2019 № 88 «Об утверждении Порядка организации системы психологического обеспечения полицейских, работников Национальной полиции Украины и курсантов (слушателей) высших учебных заведений со специфическими условиями обучения, осуществляющих подготовку полицейских» психологическое сопровождение образовательного процесса направлено на обеспечение адаптации курсантов к условиям учебной и дальнейшей служебной деятельности, содействие их личностному росту и профессиональному становлению [2]. В соответствии с этим приказом к функциям системы психологического обеспечения отнесе-

но психологическое сопровождение учебных занятий по огневой подготовке курсантов. Мероприятия психологической направленности с курсантами проводят штатные психологи. Также они участвуют в психологической подготовке курсантов, целью которой является овладение умением точно оценивать свое психологическое состояние, настроение, степень психоэмоционального напряжения, формирование профессионально важных психологических качеств, познавательных функций, навыков психологической саморегуляции, развитие стрессоустойчивости. Практические занятия, направленные на обучение курсантов методам и приемам психологической саморегуляции, проводятся в комнатах психологической саморегуляции, интерактивные занятия и тренинги – в психотренинговых комплексах.

В психологическом сопровождении учебных занятий по огневой подготовке применяется ментальный тренинг как целостная система методов психологической подготовки курсантов к учебно-тренировочным стрельбам, команды – к соревнованиям по прикладной (спортивной) стрельбе. Методика ментального тренинга используется на начальном (базовом) этапе психологической подготовки курсантов (психотренинг волевого внимания; психологическая саморегуляция; нервно-мышечная релаксация; аутогенная тренировка; идеомоторная тренировка) и на этапе спортивной подготовки команды (мысленная репетиция предстоящего соревнования; ментальный видеотренинг; ментальный имаготренинг).

Теоретическая концепция технологии ментального тренинга была обоснована Л.-Э. Унесталем (адаптация П.В. Бундзена) и внедрена в практику для психорегуляции состояний людей, нуждающихся в быстром отдыхе и оптимизации своего психофункционального состояния [3]. По мнению авторов, вышеуказанный эффект может быть достигнут лишь в условиях систематического ментального тренинга. Методы ментального психотренинга способствуют мобилизации скрытых, еще нереализованных функциональных возможностей развития человека.

За результатами наблюдений за курсантами на лекциях и практических занятиях в тире во время учебно-тренировочных стрельб, проведения малоформализованных методик (бесед, интервью, анализа успешности по дисциплине «Огневая подготовка») осуществляется психологическое изучение стрелков, планирование и своевременная корректировка мероприятий психологического сопровождения, индивидуальное и групповое психологическое консультирование.

На начальном этапе проводится психотренинг волевого внимания. Данный тренинг включает упражнения на концентрацию внима-

ния, развитие памяти, навыков тактического мышления, принятия решений, коррекцию самооценки.

Обучение методам и приемам психологической саморегуляции в комнатах психологической саморегуляции направлено на развитие общей способности к саморегуляции, овладение навыками осознанно-произвольной саморегуляции эмоциональных и функциональных состояний, сознательного самоконтроля действий [4]. Особенно важны эти навыки для урегулирования психического состояния и преодоления вредных стрелковых рефлексов («ожидание выстрела»; «конвульсивная хватка»; «дерганье» за спуск; зацеливание; «эффект оружия»).

В процессе обучения нервно-мышечной релаксации (прогрессивной мышечной релаксации) у курсантов вырабатываются навыки произвольного расслабления отдельных групп мышц в состоянии покоя; расслабления всего тела или отдельных его участков, что способствует формированию умений и навыков расслабления в напряжённых ситуациях. Во время сеанса, который длится 20 минут, курсанты последовательно, в определённом порядке прорабатывают мышцы частей тела. Выполнение комплекса упражнений, состоящих из чередования максимальных напряжений и расслаблений мышц, непосредственно участвующих в производстве выстрела (мышцы плеча и предплечья правой руки, мышцы кисти) и мышц, оказывающих влияние на стойку стрелка (мышцы ног, шеи, туловища), способствует развитию контроля за мышцами и управлению ими, адаптации к условиям стрельбы (из разных положений, в ограниченное время, в движении). На начальном этапе обучения курсанты следуют указаниям психолога, по мере овладения данной техникой, применяют ее самостоятельно.

Овладение курсантами техникой нервно-мышечной релаксацией является основой для освоения ими аутогенной тренировки. Аутогенная тренировка в своей основе имеет самовнушение (психическое самовоздействие), что наряду с релаксацией и визуализацией способствует повышению активности процессов саморегуляции состояний. Сначала на занятиях курсанты знакомятся с основными положениями тела во время аутогенной тренировки (поза «кучера», полулежа), потом практикуют в этих положениях аутогенное погружение и выход из аутогенного погружения. Значительное внимание уделяется формулам аутотренинга (особенностям их составления и произношения, требованиям к формулировке).

Ознакомление курсантов с ролью идеомоторики в осуществлении произвольных движений и освоение ими техники идеомоторной тренировки проводится лишь после того, как они выполнили в тире практическое упражнение по пулевой стрельбе, то есть приобрели

определенный «двигательный» опыт. Идеомоторная тренировка – это мысленное «проигрывание» будущей деятельности; сознательное представление техники стрельбы для воображаемой отработки определенных двигательных движений стрелков. Значительное внимание психолог уделяет развитию памяти, воображения курсантов, представлению идеомоторного образа построения движений (чем ярче и полнее представляется желаемое движение, тем легче и точнее оно воспроизводится в реальной деятельности) и соблюдению ими основных правил идеомоторной тренировки. Правильно организованная идеомоторная тренировка позволяет курсантам достичь хороших результатов в практической стрельбе быстрее, чем метод «проб и ошибок», а так же продолжать совершенствовать технику исполнения упражнений в ситуации перерыва в учебном процессе.

Простым в обучении и эффективным на практике является метод управляемой психофизиологической саморегуляции «Ключ» Х. Алиева. Данный метод, основанный на управляемых рефлексах (идеорефлекторных приемах), используется курсантами самостоятельно для преодоления стресса и урегулирования своего психофизиологического состояния перед учебно-тренировочными стрельбами.

На этапе подготовки команды к соревнованиям по прикладной (спортивной) стрельбе дополнительно используются методы мысленной репетиции предстоящего соревнования; ментальный видеотренинг; ментальный имаготренинг.

Метод мысленной (воображаемой) репетиции предстоящего соревнования помогает стрелку представить выполнение им спортивного стрелкового упражнения по прикладной (спортивной) стрельбе, воссоздать «чувство идеального выстрела», управлять своими эмоциями и чувствами в ситуации соревнования, минимизировать влияние временных неудач. Вышеуказанный метод в сочетании с ментальным видеотренингом (просмотр и анализ видеозаписей исполнения упражнений по спортивной стрельбе) позволяет стрелкам увидеть своих ошибки и промахи, изучить своих соперников, проанализировать влияние на стрелка психологических факторов. При этом важно обговорить ситуации, когда спортсмен сталкивается с поражением на соревновании и формировать у курсантов умение правильно справляться с возникающими негативными эмоциями в случае поражения. Правильный подбор видеофильма и его просмотр накануне соревнований может обеспечить прилив психических сил команде, помочь «настроиться» на выполнение спортивных стрелковых упражнений.

Проведение ментального имаготренинга, основанного на задействовании продуктивного (творческого) воображения, позволяет кур-

санту-стрелку представить себя в желаемом образе, спроектировать этот образ в будущее, вжиться в образ. При этом важно формировать у членов команды достаточную мотивацию, избегая перемотивации.

Таким образом, при планомерном систематическом применении ментальный тренинг позитивно влияет на формирование умений и навыков поведения курсантов с оружием во время стрельбы.

Список литературы

1. Іваній І. В., Сергієнко В. М. Психологія фізичного виховання та спорту : навч.-метод. посібник. Суми: ФОП Цьома С.П., 2016. 204 с.
2. Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських : наказ МВС України від 06.02.2019 № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text>
3. Бундзен П. В., Унесталь Л. Э. Теоретико-экспериментальные обоснования развития технологии ментального тренинга. *Вестник Балтийской академии* : научн. изд-ие. СПб. : Балтийская пед. академия, 1997. Вып. 11. С. 7-15. URL : https://www.baltacademy.ru/userfiles/files/1537771583_vyp.11-1997.pdf
4. Леонова А. Б., Кузнецова А. С. Психологические технологии управления состоянием человека : монография. М. : Смысл, 2013. 311 с.

DEZVOLTAREA PSIHOCOMPETENȚELOR LA MANAGERII CU STATUT SPECIAL

Aliona BIVOL,

*doctor în psihologie, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Științe manageriale, sociumane
și comunicare profesională”*

Rezumat

Dezvoltarea competențelor psihologice la managerii cu statut special constituie un proces desfășurat pe întreaga durată a carierei și implică efort psihointelectual semnificativ. Dezvoltarea psihocompetențelor la managerii cu statut special se realizează prin ascultarea cursurilor speciale de management și psihologie a relațiilor interpersonale, precum și prin metode didactice andragogice contemporane. Experiența și inteligența emoțională sunt aspectele care evoluează psihocompetențele manageriale cu statut special.

Cuvinte-cheie: psihocompetențe manageriale, experiență, inteligență emoțională, metode didactice.

Summary

The development of psychological skills in managers with a special status is a process carried out throughout the career and involves significant psycho-intellectual effort. The development of psycho-competencies in managers with a special status is achieved by listening to special courses in management and psychology of interpersonal relationships, as well as by contemporary andragogical teaching methods. Experience and emotional intelligence are the aspects that evolve the managerial psycho-skills with a special status.

Keywords: managerial psycho-skills, experience, emotional intelligence, teaching methods.

Introducere. Formarea și dezvoltarea competențelor la managerii cu statut special constituie un proces desfășurat pe întreaga durată a carierei și implică efort psihointelectual realizat în ansamblul mediului profesional și în mod individual. Talentul și înclinațiile naturale au un rol important în munca de conducător. Unui manager nu-i este suficient să asculte niște cursuri. Managerul de succes este cel care dă dovadă de originalitate, creativitate, competitivitate, obținându-se printr-un proces de transformare personală continuă. Lărgirea abilității de autoreflexie, sporirea nivelului de cunoștințe despre psihocomportamentul oamenilor, antrenamentul sistematic al Eului, descoperirea motivațiilor și a principiilor corecte creează

premise pentru a deveni un lider competent să-i conducă pe ceilalți. Persoanele optimiste care comunică și relaționează ușor cu ceilalți sunt organizate, dotate cu intuiție și empatie, dau dovadă de un caracter puternic, care au o inteligență emoțională înaltă și care își dezvoltă competențele psihoprofesionale necesare sunt clar avantajate în ocuparea și îndeplinirea cu succes a activității manageriale.

Scopul cercetării. Evidențierea psihocompetențelor manageriale ale conducătorilor cu statut special, analiza metodelor și tehnicilor psihodidactice contemporane de dezvoltare a lor.

Metodologia cercetării. Au fost aplicate diferențiat raționamentul inductiv și raționamentul deductiv al literaturii din domeniu și compararea cu aspectele psihologice din activitatea didactică. În procesul de cercetare științifică au mai fost implementate două metode inseparabile și contradictorii, dar în strânsă intercondiționare: analiza și sinteza. Metoda observației integrată permanent în procesul instructiv a impulsionat selecția corectă a metodelor de dezvoltare a competențelor psihoprofesionale.

Rezultate și analiza lor. Informațiile teoretice acumulate conduc la o generalizare a conceptului de conducere din perspectiva managerială, care înseamnă: planificare, organizare, reglare, control, îndrumare, iar din perspectiva psihologică se pune accent pe: folosirea resurselor umane, motivarea acestora, umanizarea deciziilor, informare și comunicarea eficientă, obținerea de performanțe, reglarea relațiilor interpersonale, rezolvarea conflictelor. Aspectele psihologice ale managementului au prioritate în gama de competențe manageriale, deoarece conducătorul interacționează cu oameni, care au caracter, cultură, temperament, valori, inteligență etc.

Pentru aceasta este nevoie „de cultură managerială, de profesionalizare interdisciplinară a teoriei și practicii manageriale, de o aplicare a psihologiei manageriale până la nivel de artă, ca să devină măiestrie. De aceea, managerul trebuie să dețină arta de a fi un bun educator și psiholog.

Managerul trebuie să învețe el însuși în permanență pentru a-i determina și motiva pe subalterni să se autocunoască și perfecționeze, fiind un exemplu pentru ei. Fără manageri competenți în luarea deciziilor eficiente în cele mai variate condiții succesele de descoperire și combatere a infracțiunii vor eșua.

Cu referire la noțiunea de competență, ea este considerată suma cunoștințelor, abilităților și atitudinilor care contribuie la capacitatea unei persoane de a îndeplini eficient (la standardele determinate anterior) sarcinile și responsabilitățile postului (de a fi performant) [10].

Competența apare ca un concept eminentemente practic care pune accentul pe indivizi și pe colectivele din care fac parte, care determină reușita lor. În psihologia cognitivă și în științele educației ea se constituie ca un artefact

care conturează existența, dar se află în mijlocul performanței individuale și colective.

Competența vizează procesul care conduce la performanța personală, ceea ce generează rezultate în colectiv. Competențele nu se pot măsura direct, ci se urmărește omul cum acționează în anumite situații, cum implementează cunoștințele profesionale [1]. Reieșind din acestea, în opinia lui Copilu V., interacțiunea dintre cunoștințe, capacitate și comportamente formează competențele [3].

Autorii Roegiers X. (2001), Minder M. (2003) definesc competența drept o cunoaștere continuă și achiziții de priceperi și deprinderi, aplicată într-un context anumit [11, p. 29; 12, p. 26].

Rolul competenței în activitatea problematizată îl oferă cercetătorul E. Popa (2011), care menționează că este aptitudinea unei persoane de a mobiliza și a integra un set coerent de resurse în vederea rezolvării într-un anumit context a unei situații-problemă, care face parte dintr-o familie de situații asemănătoare [13, p. 18].

În accepțiunea Comisiei Europene, definiția competențelor-cheie este următoarea: „Competențele-cheie reprezintă un pachet transferabil și multifuncțional de cunoștințe, deprinderi (abilități) și atitudini de care au nevoie toți indivizii pentru împlinirea și dezvoltarea personală, pentru incluziune socială și inserție profesională. Acestea trebuie dezvoltate până la finalizarea educației obligatorii și trebuie să acționeze ca un fundament pentru învățarea în continuare, ca parte a învățării pe parcursul întregii vieți” [14, p. 10].

Din conceptele analizate rezultă că, fiind fundamentate de cunoștințe și deprinderi prin influența experienței profesionale, se formează și se manifestă competențele, proces atribuit și dezvoltării psihocompetențelor manageriale. Rezolvarea situațiilor complexe și proiectarea în acțiuni permanente asigură căpătarea experienței, care apoi prin competențele manageriale să răspundă la exigențele individuale sau de colectiv. Respectiva abordare externă, axată pe perceperea socială trebuie completată cu o conceptualizare a competențelor în conformitate cu care acestea intră în structuri mentale. Din analiza definițiilor de competență se desprinde ideea că oricare competență presupune prezența abilităților psihointelectuale, iar nivelul ei înalt este direct proporțional cu experiența și instruirea, ceea ce apoi se înrădăcește mental.

Manifestarea competențelor psihomanageriale este condiționată de inteligența emoțională. Inteligența emoțională cu abilitățile sale empactice, de menținere a relațiilor interpersonale satisfăcătoare, de gestionare eficientă a emoțiilor, ajută persoana să pună în acord atât capacitățile sale cognitive (intelectuale) de tipul atenției, memoriei, rezolvării de pro-

bleme, luării deciziilor etc., cât și scopurile sale manageriale. Prin urmare, inteligența emoțională oferă un avantaj în dezvoltarea și aplicarea eficientă a psihocompetențelor manageriale [5].

În ceea ce privește psihocompetențele manageriale în asigurarea ordinii de drept există păreri diferite.

Kammy Hatnes afirmă că drumul spre succes al unui manager este determinat de stăpânirea unor abilități deosebite, prezentate sintetic în Piramida Competențelor Manageriale [2]. În opinia autorului există zece competențe de bază: planificarea, organizarea, conducerea, controlul, motivarea, managementul timpului, managementul personalului, coaching, implicare, competențe de leadership pe care trebuie să le manifeste oricine dorește să aibă succes în rolul de manager. Din acest context rezultă că pe lângă abilitățile manageriale, conducătorul trebuie să le practice și pe cele psihologice.

În opinia lui Besceastnâi (2005), managerul de succes trebuie să dețină opt psihocompetențe pe lângă cele profesionale, generale și etice.

Aptitudine de management al echipei. Managerul manifestă interes pentru coalizarea echipei spre un scop comun prin motivare și comunicare deschisă. Manifestând abilități de relaționare, creează premise ca fiecare persoană în echipă să înțeleagă rolul ei. Managerul cu competențe de gestionare a echipei lucrează și contribuie la atingerea unui set de scopuri și obiective ale muncii în combaterea criminalității.

Aptitudini de autodezvoltare și autoinstruire. O personalitate dezvoltată este un om matur psihologic, fericit și mulțumit de sine și de viața sa. Ea este capabilă să-și asume răspunderea pentru sine și pentru angajați, este dezvoltată atât moral, cât și spiritual. Autoinstruirea se referă mai ales la îmbogățirea cu cunoștințe (din diferite domenii) și pregătirea intelectuală independentă. Presupune un impuls motivațional, dar și însușirea unor instrumente ale muncii intelectuale independente. Autoinstruirea este un model clasic de a fi un exemplu pentru subalterni de a se perfecționa și ei.

Competența de a menține un climat psihosocial pozitiv. Presupune respectarea disciplinei și crearea condițiilor de muncă adecvate, dezvoltarea relațiilor pozitive în cadrul colectivului, dar și interpersonale. Managerul cu statut special are aportul său la formarea încrederii reciproce între subalterni și cooperare profesională. Respectarea tradițiilor în cadrul colectivului, la fel, este un aspect psihologic care menține climatul pozitiv.

Dezvoltarea, promovarea, motivarea subalternilor. Promovarea și aprecierea meritelor prin diferite metode de stimulare crește gradul de responsabilitate și rezultatele sunt mai vizibile. Demonstrarea abilităților de stimulare psihologică generează evoluarea stării în general și capacităților

subalternilor. Reglarea procesului de adaptare a subalternilor la condițiile de muncă este o abilitate managerială care presupune cunoașterea personalității subalternilor, nevoilor, profesionalismului lor. Dezvoltarea personalului condiționează evoluarea capacităților și deprinderilor profesionale și sociale, ceea ce crește randamentul muncii și condiționează satisfacția de a munci productiv.

Gestionarea emoțiilor și stresului în colectiv. Angajații MAI suportă diferite forme de stres în activitatea lor, acesta fiind cauzat de factori ocupaționali. Sursele de stres ale funcționarilor cu statut special pot fi grupate în câteva categorii, și anume: aspecte legate de viața personală, organizarea instituției în sine, confruntarea cu diferite tipuri de infractori, supradrozarea sarcinilor de muncă. Managerul trebuie să cunoască situațiile cu risc emoțional puternic, situațiile generatoare de stres acut pentru a ajuta subalternii să le depășească, să-i ajute să se mențină în formă psihologică benefică.

Competențele de gestionare a emoțiilor permit conducătorului să țină cont și de emoțiile sale. Dimensiunea emoțională a managerului favorizează identificarea, controlul, înțelegerea emoțiilor proprii, dar și ale subalternilor ca activitatea să fie în armonie [9, p. 34].

Gestionarea și soluționarea conflictelor. Apariția conflictelor în organizație este inevitabilă, dar rezolvarea lor este pe seama managerului. Aceasta este direct dependentă de stilul de management al unei situații conflictuale. Gradul de exprimare a unui conflict depinde de rezultatul conflictelor latente, de normele de grup, de cultura organizațională, dar și de abilitățile managerilor de a aborda și rezolva conflictul.

Adoptarea stilului de conducere eficient. Stilul de conducere este felul propriu de a fi, de a se comporta și de a acționa al managerului în procesul conducerii. Stilul de conducere reunește într-un ansamblu dinamic trăsăturile și particularitățile psihice și psihosociale, calitățile, cunoștințele și comportamentele psihologice ale managerului în exercitarea funcției. Pentru gestionarea cu succes a funcționarilor cu statut special cel mai eficient stil de conducere este cel combinat (autoritar-democrat) sau participativ.

Comunicarea eficientă, fiind parte a procesului de conducere prin care managerul îi înțelege pe subordonați, făcându-se înțeles de aceștia, este orientată nu numai spre transmiterea mesajelor, ci și spre schimbarea mentalităților și adaptarea psihologică a angajaților la obiectivele instituției. Comunicarea managerială reprezintă o componentă majoră a actului de conducere, care pune în circulație informații profesionale, rezultate ale deciziilor, făcând astfel posibilă punerea în acord a execuției obiectivelor cu rezultatele.

Din această perspectivă în urma studierii literaturii de specialitate (M.

Вудкок, М. Niculescu, I. Pătrașcu), realizării unui studiu observațional și prin deliberare directă cu managerii din MAI, considerăm că ei trebuie să dezvolte, să dispună de încă o competență de a lua decizii optime în condiții de criză și situații de tensiune excesivă în activitatea de asigurare a ordinii de drept.

Spre atenția cititorului, psihocompetențele manageriale necesită o dezvoltare continuă prin influențe metodice contemporane, dar și clasice.

Dezvoltarea psihocompetențelor la managerii cu statut special include trei etape, care se completează neapărat una pe alta, iar succesul ei este determinat de îmbinarea lor. Important este să se facă o tangență între evaluare, instruire (informarea intelectuală) și dezvoltare (formarea intelectuală) a competențelor cu condițiile de activitate. De menționat că dezvoltarea psihocompetențelor se realizează în complexitate, utilizând tehnicile psihologice, metodele didactice, activitatea practică și experiența profesională.

Tabelul 1. Psihocompetențe și metode de dezvoltare la managerii cu statut special

Determinarea nivelului de dezvoltare a psihocompetențelor manageriale (evaluarea)	Informarea intelectuală (instruirea)	Dezvoltarea psihocompetențelor manageriale (formarea intelectuală)
Gestionarea echipei; autodezvoltare și auto-instruire; menținerea climatului psihologic pozitiv; motivarea subalternilor; gestionarea emoțiilor și stresului în colectiv; managementul conflictelor; adoptarea stilului de conducere; control psihoemoțional; luarea deciziilor adecvate; rezistența psihologică; personalitatea conducătorului; comunicarea profesională.	Informarea teoretică despre competențele profesionale, etice, psihologice; informarea teoretico-practică cu cunoștințe psihologice și manageriale speciale; lecturarea; ascultarea cursurilor teoretice și practice.	Dezvoltarea stabilității emoționale; creșterea nivelului de manifestare a proceselor psihice; stabilirea regulilor de lucru în echipă; controlul și depășirea stresului; creșterea nivelului de comunicare managerială; evoluarea competențelor și abilităților de modelare a stilului de conducere; cunoașterea metodelor și tehnicilor de control al conflictelor; dezvoltarea abilităților de cunoaștere psihologică a persoanelor din gestiune.
Metode și tehnici psihologice		

**Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne
și alte organe de drept**

Autotraining; exerciții de cunoaștere; consiliere psihologică; joc de rol; teste psihologice; jocuri prin simulare; discuții în grup; temperament, aptitudini, caracter.	Lecții informa- tive; teste docimolo- gice; dezbateri: conferințe, mese rotunde, semina- re deliberative; cursuri teoretice și practice; experimente, demonstrații, brainstormingul.	Jocul pe roluri; training; simularea situațiilor de con- flict, de delegare a sarcinilor; studiul de caz; metode activ participative.
--	---	--

Evaluarea constă în autoreflexie cu o serie de procese prin care managerul determină nivelul de dezvoltare a unei competențe, dar și aplicarea de către un specialist a probelor psihologice. Această apreciere trebuie să fie obiectivă, corectă și profesionistă. Activitatea de reflexie este foarte importantă pentru orice persoană, îndeosebi dacă aceasta are o muncă managerială. Dezvoltarea personală a fiecăruia este puternic legată de procesul de autoreflexie. Reflexia se poate dezvolta, ceea ce este bine atât din punct de vedere managerial, cât și personal, deoarece prin reflexie orice individ poate evalua spre direcția dorită.

Manifestarea psihocompetențelor la manageri contribuie decisiv la succesul instituției prin perfecționarea continuă a acestora. În ansamblu, dezvoltarea psihocompetențelor managerilor este un proces coordonat și derulat atât la nivelul organizației, cât și la nivel individual. Nu în ultimul rând, creșterea nivelului competențelor managerilor se realizează prin acumularea experienței la locul de muncă. Totodată, instruirea prin participarea la diverse cursuri, traininguri, formări profesionale, programe de învățare continuă naționale și internaționale permit managerilor dobândirea de noi cunoștințe, deprinderi și aptitudini în muncă. Autoinstruirea prin motivarea psihologică joacă un rol important în dezvoltarea psihocompetențelor.

Pe lângă acțiunile de instruire la locul de muncă, metodele didactice de formare a competențelor care se găsesc în sistemul metodologic și al strategiilor de instruire generală au un aport considerabil în evoluarea lor. De menționat că metodologia didactică a competențelor trebuie să se îmbine cu cea andragogică.

Didactica andragogică conferă metodelor cunoscute până acum dimensiuni noi, în contextul orientării acestora spre formarea abilităților, atât profesionale, cât și de viață. Astfel, o serie de metode (experiment, demonstrație, brainstorming etc.) capătă o semnificație deosebită în contex-

.....
tul competențelor manageriale.

Din momentul în care mijloacele de învățământ sunt aplicate pregătirii adulților, ele modifică posibilitățile de organizare a instruirii. Dacă în privința metodelor și a mijloacelor didactice centrată pe competențe nu diferă foarte mult de didactica centrată pe obiective, în privința strategiilor de instruire a abilităților manageriale, respectivul aspect este mai vizibil. Din acest punct de vedere, atât formarea competențelor, cât și strategiile puse în slujba dezvoltării psihocompetențelor manageriale au menirea formării lor printr-un sistem cumulativ și continuu. Formarea competențelor manageriale necesită strategii corespunzătoare, dezvoltate în mod special pentru instruirea celor care au deja o experiență, dar care au și o activitate cu risc profesional. Mai exact, strategiile de predare în cazul adulților se deosebesc de mijloacele de transmitere a unor informații sau cunoștințe către copii și se bazează pe activități participative.

Scopul final al dezvoltării competențelor la conducători este menținerea și ameliorarea calității activității manageriale. Finalitățile dezvoltării psihocompetențelor sunt:

- Un grad înalt de încadrare în colectiv a subalternilor.
- Creșterea productivității muncii și o mai bună instruire a personalului.
- Sănătate fizică și mintală a personalului.
- Profilaxia și soluționarea eficientă a conflictelor.
- Nivel mai ridicat de prosperitate și împlinire în colectiv.

Malcom Knowles (1950, în lucrarea: Dumitru Al., Iordache M., 2002) susține că: „Adulții învață mai bine și mai eficient în contexte mai puțin formale prin intermediul unor activități, prin metode și tehnici flexibile, adaptate nevoilor, intereselor și aspirațiilor lor”.

La baza acestor diferențe stă în primul rând vârsta și specificul conținutului gestionat dat fiind gradul ridicat de flexibilitate al obținerii de soluții de lucru.

Instruirea competențelor manageriale urmărește modelul andragogic al educației, bazat pe următoarele principii:

1. managerul deține rolul principal în procesul formării sale.
2. managerul tinde spre autorealizare, independență, autogestiune și se consideră capabil de aceasta.
3. experiența managerială poate fi o sursă importantă de învățare atât pentru el, cât și pentru subalternii săi.
4. managerul tinde să aplice imediat în practică cunoștințele, deprinderile și competențele câpătate în procesul învățării.
5. activitatea de dezvoltare a psihocompetențelor manageriale este determinată, în mare parte, de nevoile de gestionare a unui colectiv care asi-

gură ordinea de drept [16].

Motivația managerilor de a dezvolta competențele profesionale este predominantă intrinsec. Așadar, managerii învață din dorința de a deveni mai competenți, fie pentru a se autodepăși, a se perfecționa în domeniu sau a dobândi cunoștințe psihologice de gestionare a colectivului. O soluție pentru a păstra motivația managerilor este recompensa prin satisfacerea nevoii de autodezvoltare.

Toată activitatea managerială reprezintă în esență o conexiune foarte complexă de relații și atitudini interpersonale. Specificul managementului în instituțiile cu statut special reiese din sarcinile operative și diverse, tensiunea emoțională înaltă, realizarea activităților cu risc profesional, limitarea în timp a activității, prezența factorilor generatori de deformări profesionale și psihologice.

Aceste aspecte de activitate impun cerințe psihodidactice foarte riguroase de dezvoltare a competențelor, bazate atât pe strategii practice de laborator, cât și pe elementele de informare intelectuală. Simularea, activitățile psihologice, jocurile psihocorecționale și dezvoltative, exerciții de lucru în echipă, diverse forme de reflecții, prezentarea unor eseuri în baza studiului de caz au menirea să dezvolte și să instruiască competențele psihologice la managerii cu statut special.

Referințe bibliografice

1. Niculescu M., Competențe manageriale – modalități de abordare, Rm. Vâlcea, 2007, disponibil la: <http://www.rcsedu.info>.
2. 4 niveluri și 10 competențe de bază pentru un management de succes, Slatina, 2012.
3. Nicorici M., Formarea competențelor – pilonul formării viitorului specialist, 2012, <http://dSPACE.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/823/1/formare.pdf>.
4. Ardelean A., Mândruț O., Didactica formării competențelor (cercetare, dezvoltare, inovare, formare), Arad, 2012.
5. Goleman D., Inteligența emoțională, București, 2001.
6. Вудкок М., Френсис Д., Раскрепощенный менеджер, Москва, 1991, с. 320.
7. Бесчастный В., Психология эффективного руководителя ОВД, Донецк, 2005, р. 192.
8. Bivol A., Pregătirea psihologică a angajaților MAI – premisă în combaterea criminalității. În: Materialele conferinței științifico-practice internaționale „Criminalitatea în spațiul UE și al Comunității Statelor Independente: evoluție, tendințe, probleme de prevenire și combatere”,

- 12-13 iunie, 2012, p. 12-16.
9. Cândea R., Cândea D., Competențele emoționale și succesul în management. București, Editura Economică, 2005.
 10. https://en.wikipedia.org/wiki/David_McClelland.
 11. Roegiers X., Manualul școlar în formarea competențelor în învățământ. În: Didactica Pro, 2001, nr. 2(6) apr., p. 29-37;
 12. Minder M., Didactica funcțională: obiective, strategii, evaluare. Trad. din fr. de Onofrei D.. Chișinău, 2003, 360 p.;
 13. Popa E., Competențe de comunicare – soluție eficientă în dezvoltarea armonioasă a personalității micului școlar. În: Pledoarie pentru educație – cheia creativității și inovării. Chișinău, 2011, p. 18;
 14. Mândruț O., Catană L., Mândruț M., Instruirea centrată pe competențe: cercetare-inovare-formare-dezvoltare, Arad, 2012;
 15. Dumitru Al., Iordache M., Educația la vârsta adultă și elemente de management și marketing aplicate în educația adulților. Timișoara, 2002;
 16. <http://lex.justice.md/md/355156/>;
 17. Pătrașcu I., Managementul organizațiilor polițienești: aplicații teoretice, studii de caz. București: Editura Ministerului Internelor și Reformei Administrative, 2008.

**СУЧАСНЕ ВІТЧИЗНЯНЕ ІНТЕРАКТИВНЕ МУЛЬТИМЕДІЙНЕ
ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ НАВЧАННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ
ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

Тарас Степанович ВАЙДА,

*завідувач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки
Херсонського факультету Одеського державного університету вну-
трішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент, м. Херсон, Україна*

Микола Іванович КРУГЛИК,

*старший викладач кафедри безпеки життєдіяльності та
професійно-прикладної фізичної підготовки факультету судової
енергетики Херсонської державної морської академії, м. Херсон,
Україна*

Олег Ілліч КУЗНЕЦОВ,

*викладач кафедри тактико-спеціальної, вогневої та фізичної під-
готовки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Одеського державного університету внутрішніх справ, м. Одеса,
Україна*

Резюме

У роботі розкрито один із напрямів удосконалення вогневої підготовки працівників Національної поліції України – використання мультимедійних технологій в освітньому процесі. Проведено огляд деяких видів вітчизняного спеціального обладнання, яке використовується для навчання поліцейських навичкам стрільби, охарактеризовано їх тактико-технічні та дидактичні властивості, обґрунтовано педагогічні умови та описано особливості застосування окремих систем при відпрацюванні різних умінь ведення вогню зі зброї для ефективного виконання поліцейськими правоохоронних органів та підрозділів МВС України визначених законодавством завдань.

Серед найбільш поширених в Україні технічних засобів інтерактивного навчання правоохоронців з вогневої підготовки наведено такі системи: 1) спеціальний стенд для навчання стрільбі з автомобіля, що рухається; 2) тренажер для імітації стрільби з автомобіля на ходу; 3) система імітації вогню у відповідь; 4) мультимедійні інтерактивні тири «Інгул»; 5) дуельні мультимедійні інтерактивні тири «Інгул»; 6) комбіновані тири та 7) панорамні мультимедійні тири «Інгул».

Основними перевагами застосування на практичних заняттях мультимедійних технологій (інтерактивних тирів) з вогневої підготовки поліцейських є економія коштів на придбання боєприпасів; відпрацювання з поліцейськими навичок ведення прицільного вогню під час моделювання різноманітних ситуацій з реального життя; можливість проведення аналізу допущених стрільцем помилок при стрільбі тощо.

Ключові слова: правоохоронні органи, Національна поліція України, працівники поліції, вогнева підготовка, удосконалення професійної підготовки, мультимедійні тури, навички стрільби, сприятливі педагогічні умови, інтерактивне навчання, охорона громадського порядку, боротьба зі злочинністю

Resume

The article reveals one of the areas of improving fire training of employees of the National Police of Ukraine - the use of multimedia technologies in the educational process. An overview of some types of domestic special equipment which is used to teach police for shooting skills is conducted, their tactical-technical and didactical properties are characterized, pedagogical conditions are substantiated and the features of the use of individual systems in practicing different skills of firing from a weapon for effective performance by police of law enforcement bodies and divisions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine of the tasks defined by the legislation are described.

Among the most common in Ukraine technical means of interactive training of law enforcement officers in fire training are the following systems: 1) a special stand for learning to shoot from a moving car; 2) a simulator for imitation shooting from a car on the go; 3) fire imitation system in response; 4) multimedia interactive shooting galleries «Ingul»; 5) duel multimedia interactive shooting galleries «Ingul»; 6) combined shooting ranges and 7) panoramic multimedia shooting ranges «Ingul».

The main advantages of using multimedia technologies (interactive shooting ranges) in fire training of police officers in practical classes are saving money on the purchase of ammunition; practicing with policemen the skills of aiming fire while simulating a variety of real life situations; the ability to analyze the mistakes made by the shooter during shooting, etc.

Key words: law enforcement agencies, National Police of Ukraine, police officers, fire training, professional training improvement, multimedia shooting ranges, shooting skills, favorable pedagogical conditions, interactive training, protection of public order, fight against crime.

Актуальність проблеми. Процес подальшого становлення Національної поліції України в сучасних умовах неможливий без впровадження перш за все нових ефективних методів навчання особового складу як в системі службової підготовки (працівників практичних підрозділів поліції), так і курсантів закладів вищої освіти МВС України у процесі їх професійної підготовки. Особливо важливим, як показують останні події в українській державі, є відповідність належного рівня вогневої підготовки правоохоронців високим вимогам чинного законодавства та запитів громадянського суспільства щодо застосування заходів примусу – грамотне володіння вогнепальною зброєю та правильне її застосування в екстремальних ситуаціях виступає як найбільш ефективний, але часто й небезпечний спосіб припинення протиправних дій правопорушників [1].

Ефективним методом в системі вогневої підготовки поліцейських є, на нашу думку, використання мультимедійних технологій, які на сьогоднішній день досить успішно застосовуються у відомчих на-

вчальних закладах МВС України та в деяких підрозділах Національної поліції. Під мультимедійними технологіями **нами розуміється** система комплексної взаємодії візуальних і аудіоефектів під управлінням інтерактивного програмного забезпечення з використанням сучасних технічних і програмних засобів, які об'єднують текст, звук, графіку, фото-, відео- тощо в одному цифровому відтворенні.

Прагнення підвищити якість освітнього процесу спонукає фахівців закладів освіти та наукових установ МВС України до подальшого удосконалення методів навчання поліцейських ефективного застосуванню зброї завдяки наближенню їх (працівників поліції – уточнено нами) тренувань до реальних умов несення служби шляхом розробки та впровадження спеціального мультимедійного обладнання [2, с. 47-51; 3, с. 11-13; 4, с. 65-70; 5, с. 85-87].

Результати дослідження. Одним з педагогічних засобів для удосконалення навичок стрільби є спеціальний стенд для навчання стрільбі з автомобіля, що рухається. Макет такого стенду створений фахівцями ДНДІ МВС України за участю працівників ТОВ «Герц» (м. Кіровоград) у вересні 2016 року. Система призначена для відпрацювання навичок стрільби зі зброї працівниками поліції з використанням службового автомобіля, котрий розміщується на спеціальному стенді. Це дає змогу імітувати рух автомобіля нерівною дорогою (відповідає вправам № 25-26 Курсу стрільб для поліцейських – уточнено нами) [6]. Стенд є розбірним і може перевозитися в багажнику автомобіля. Принцип роботи системи відпрацювання поліцейськими навичок стрільби під час руху автомобіля полягає у наступному: 1) використовується обертання ведучих коліс автомобіля; 2) їх рух забезпечується спеціально підібраною кінематикою роботи стенду; 3) транспортний засіб розкачується із різноспрямованою нестабільною амплітудою; 4) сам стенд забезпечує непорушну фіксацію автомобіля відносно поверхні дороги за рахунок блокування ведених коліс [7].

Модифікацією вищезазначеного спеціального стенду є тренажер для імітації стрільби з автомобіля на ходу, котрий теж був розроблений цим підприємством у червні 2016 року і представляє собою автомобільне крісло, що розкачується за допомогою пневмоприводу.

Тренажер імітує рух поліцейської машини нерівною дорогою. Розкачуванням крісла керує оператор або комп'ютер. Тренажер для імітації стрільби з автомобіля на ходу застосовується у комплексі з мультимедійними тирами ТОВ «ГЕРЦ» у закритих приміщеннях, де немає можливості заїзду реального поліцейського автомобіля [7].

Ще однією мультимедійною технологією для удосконалення вогневої підготовки поліцейських є система імітації вогню у відповідь, котра (система – уточнено нами) випускається вітчизняним підприємством ТОВ «ГЕРЦ» з 2009 року і призначена для створення тренувального інтерактивного середовища з ефектом присутності стрільця у реальних службово-бойових умовах. Це дозволяє удосконалювати вогневу підготовку стрільця-поліцейського і доводити її до рівня, максимально наближеного до реальних умов вогневого контакту (див. фото 1).

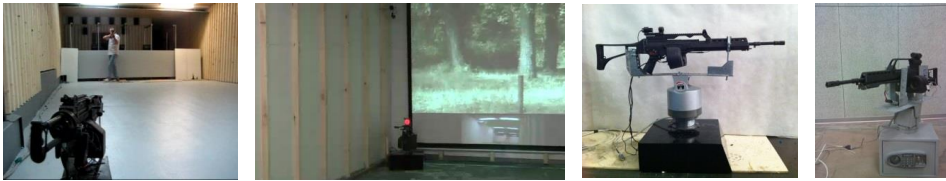


Фото 1. Складові компоненти системи імітації вогню у відповідь

Під інтерактивним навчанням нами розуміється організація освітнього процесу, котрий відбувається за умови постійної, активної взаємодії його учасників. Перш за все це спів навчання курсантів, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і поліцейський, і викладач є рівноправними суб'єктами освітнього процесу, усвідомлюють мету та навчальні завдання, рефлексують з приводу того, що вони знають та вміють здійснювати. Безпосередньо, сама організація інтерактивного навчання передбачає моделювання різноманітних реальних життєвих та службово-бойових ситуацій, спільне вирішення проблем на основі аналізу пропонованих обставин та відповідних конкретних умов, використання рольових ігор тощо. Семантичне значення слова інтерактивний походить від англійського слова «interact», де «inter» – взаємний, «act» – діяти. Отже, інтерактивний – це здатність взаємодіяти в режимі дії, бесіди, діалогу з чимось (наприклад, комп'ютером) або з кимось (людиною).

Принцип роботи системи імітації вогню у відповідь полягає у наступному: 1) система представляє собою відстежувальний пристрій, що автоматично визначає місцезнаходження стрільця; 2) у той момент, коли за сюжетом фільму злочинець вистрілює, система вогню у відповідь за допомогою страйкбольного приводу вистрілює у курсанта пластиковим шариком діаметром 6 мм. Система вогню у відповідь може бути встановлена в будь-якому мультимедійному інтерактивному тирі вищезазначеного виробництва [7].

**Прегătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne
și alte organe de drept**

Мультимедійні інтерактивні тири «Інгул» для бойової зброї випускаються цим же навчально-виробничим підрозділом з 1998 року (див. фото 2). Вони дозволяють у процесі навчання чи удосконалення навичок стрільби застосовувати будь-яку вогнепальну зброю в діапазоні калібрів від 22 Іг (малокаліберна гвинтівка) до 14,5х114 мм (кулемет КПВТ).

Мультимедійний тир дає змогу відкривати вогонь з автоматичної зброї чергами, а з дробовиків – картечцю. При цьому фіксуються точки влучення кожної кулі і кожної окремої картечі. У мультимедійному тирі для бойової зброї, як і в будь-яких інших тирах виробництва ТОВ «ГЕРЦ», застосовується штатна вогнепальна зброя, котра не потребує будь-яких модернізацій або змін.

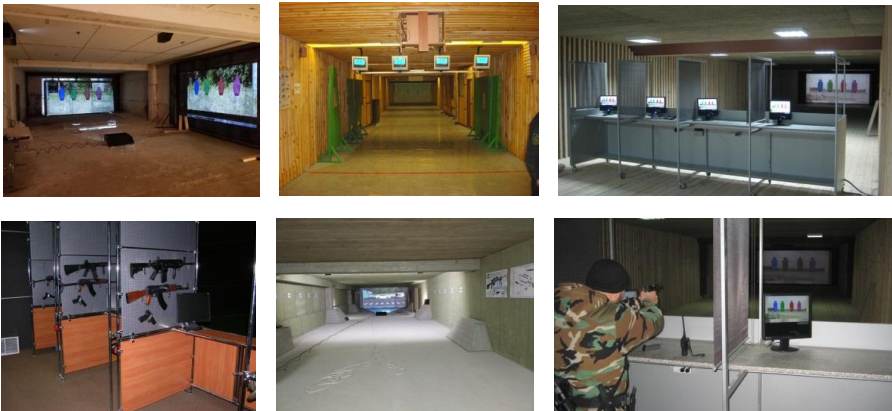


Фото 2. Варіанти облаштування приміщення для використання мультимедійного інтерактивного тиру «Інгул».

Мультимедійні тири для бойової зброї монтуються в приміщенні замовника, котре повинно відповідати всім вимогам, що висуваються до приміщень стрілецького тиру. Тири можуть працювати в діапазоні температур від -10 до +40 градусів Цельсія і при відносній вологості до 80 % [7].

Дуельні мультимедійні інтерактивні тири «Інгул» (випускаються зазначеним вище виробником із 2010 року) розраховані для всіх видів зброї і наразі не мають аналогів у світі.

Дуельний мультимедійний інтерактивний тир складається з таких елементів: 1) двох екранів, розрахованих на застосування будь-яких видів зброї (бойової, пневматичної, лазерної); 2) двох телекамер для передачі зображення супротивників у режимі реального часу; 3)

двох систем вогню у відповідь; 4) двох комплектів визначення координат попадань і проектування зображення на мультимедійний екран; 5) спеціального комп'ютера, що керує комплексом дуельної стрільби (див. фото 3).

Принцип роботи дуельного мультимедійного інтерактивного тирю полягає у наступному: 1) організовується поєдинок між двома стрільцями, що озброєні бойовою, пневматичною або лазерною зброєю; 2) кожен зі стрільців стріляє у свій екран – у зображення супротивника, що передається в режимі реального часу; 3) вогонь супротивника імітується системою вогню у відповідь, що встановлена навпроти стрільця і реагує в момент пострілу супротивника; 4) під час аналізу стрільби фіксуються всі стоп-кадри в момент пострілу обох стрільців із зазначенням точок влучення [7].

Мультимедійні тири «Інгул» для лазерних імітаторів зброї випускаються ТОВ «ГЕРЦ» з 2010 року. Такий інтерактивний тир для лазерних імітаторів призначений для початкового тренування у стрільбі із застосуванням лазерних імітаторів реальної зброї – пістолетів, автоматів, гвинтівок. Усі лазерні імітатори виробництва ТОВ «ГЕРЦ» забезпечують режим стрільби оригінальної зброї (включаючи стрільбу чергами).

Комбіновані тири представляють собою мультимедійні інтерактивні системи, що поєднують можливість тренування з бойової, травматичної чи пневматичної зброї, а також різноманітних лазерних імітаторів [7].

Панорамні мультимедійні тири «Інгул» для всіх видів зброї випускаються ТОВ «ГЕРЦ» із 2006 року. Панорамний тир представляє собою мультимедійну інтерактивну систему з декількох екранів (від двох до десяти), що об'єднані візуально і ситуативно [7].

Особливості панорамних тирів полягають у наступному: 1) максимальне наближення до реальних умов; 2) можливість тренування чи змагання великої кількості стрільців одночасно; 3) кожен з екранів, об'єднаних у панораму, може використовуватись автономно – як окремий мультимедійний тир.

Висновки. Проаналізовані нами дидактичні можливості мультимедійних інтерактивних тирів (тренажерів) дають підстави стверджувати – впровадження сучасних технічних засобів навчання з вогневої підготовки в освітній процес можуть сприяти вдосконаленню техніко-тактичної майстерності не тільки курсантів ЗВО МВС України, а й постійного складу підрозділів Національної поліції. Тому, на нашу дум-

ку, мультимедійні тири та спортивно-стрілецькі електронні тренажери доцільно ширше застосовувати у навчальному процесі професійної підготовки правоохоронців.

Основними перевагами при застосуванні на практичних заняттях мультимедійних технологій (інтерактивних тирів) з вогневої підготовки поліцейських є наступні: 1) економія коштів на придбання боєприпасів; 2) моделювання різноманітних ситуацій з реального життя та відпрацювання з поліцейськими навичок ведення прицільного вогню; можливість проведення аналізу допущених стрільцем помилок при стрільбі тощо.

Такий підхід щодо їх застосування поряд з традиційними педагогічними принципами та методами навчання практичним навичкам стрільби згідно Курсу стрільби для поліцейських [7] сприятиме покращенню рівня вогневої підготовки правоохоронців як важливої складової професійної діяльності працівників підрозділів Національної поліції.

Бібліографічні посилання

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII (із змінами в редакції від 03.07.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/580-19> (дата звернення: 09.10.2020).
2. Вайда Т.С., Гетьманенко О.С. Інформаційні технології у вогневій підготовці курсантів ВНЗ МВС України // Збірник наукових праць XI звітної науково-практичної конференції ХЮІ ХНУВС «Підготовка спеціалістів-юристів для ОВС: здобутки, проблеми та перспективи» (16 травня 2008 року, м. Херсон). Херсон: ХЮІ ХНУВС, 2008. С. 47-51.
3. Вайда Т.С. Актуальні проблеми тактичної та вогневої підготовки поліцейських патрульної служби України в сучасних умовах // Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави : матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 25 березня 2016 р. Одеса: ОДУВС, 2016. С. 11-13.
4. Вайда Т.С., Бортник С.К., Володін А.М. Порівняльний аналіз Курсів стрільби МВС та Національної поліції України: шляхи удосконалення вогневої підготовки курсантів відомчих ВНЗ // *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Харків, 21 квітня 2017 року. Харків: ХНУВС, 2017. С. 65-70.
5. Вайда Т.С., Каменщик О.В. Сучасні педагогічні технології у вогневій підготовці курсантів ВНЗ МВС України. Теорія і методика вихо-

вання : науково-педагогічний вісник. Вип. 7 // Матеріали Всеукраїнського науко-во-практичного семінару «Психолого-педагогічне забезпечення якості професійної підготовки майбутніх юристів» (28 квітня 2017 року, м. Херсон, Херсонський факультет ОДУВС). Херсон: Видавець Грінь Д.С., 2017. С. 85-87.

6. 6. Про затвердження Курсу стрільб для поліцейських та Норм витрат боєприпасів, пострілів, вибухових пакетів і гранат поліцейськими під час проведення практичних стрільб : наказ МВС України від 26.04.2019 № 334.
7. 7. Мультимедійні інтерактивні тири. URL: <http://gerts.shtorm.com> (дата звернення: 09.10.2020).

EDUCAȚIA – CEA MAI IMPORTANTĂ REVOLUȚIE DIN ISTORIA OMENIRII

Simion ROȘCA,

*doctor în filosofie, profesor universitar interimar,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

Educația, percepută până în prezent mai mult sub aspect cultural, social, moral capătă o importanță existențială tot mai o pronunțată. În contextul problemelor globale ale omenirii educația devine baza existenței sociale. Numai prin educație civilizația umană are șanse de a ieși din impactul generat de epuizarea resurselor naturale și energetice, poluarea mediului ambiant, efectele negative ale globalizării în plan cultural și moral. Se mai spune că secolul XXI va fi secolul aurului cenușiu sau nu va fi deloc. În acest context tot mai evident apare întrebarea: cum trebuie făcută educația în această eră a informatizării, globalizării, în contextul provocărilor demografice majore.

Cuvinte-cheie: educația, învățarea, instruirea, criza educației, evaluarea internațională.

Summary

Education, perceived so far more in terms of culture, social, moral, is gaining more and more pronounced existential importance. In the context of the global problems of Mankind, Education becomes the basis of social existence. Only through education does human civilization have a chance to get out of the impact generated by the depletion of natural and energy resources, environmental pollution, the negative effects of globalization in cultural and moral terms. It is also said that the 21st century will be the century of gray gold or it will not be at all. In this context, the question becomes more and more obvious: how should education be done in this era of computerization, globalization, in the context of major demographic challenges.

Keywords: education, learning, training, education crisis, international evaluation.

„Educația înseamnă a învăța să înveți, a învăța să trăiești, a învăța să gândești liber și critic, a învăța să iubești lumea și s-o faci mai umană, a învăța să te desăvârșești în și prin munca creatoare.”

Edgar Faure

Introducere. Societatea contemporană este, din ce în ce mai mult, o societate modelată educațional. Trăim într-o societate dinamică, ce se află într-o continuă transformare, adaptare, mișcare. Schimbările majore din

stilu nostru de viață și din obiceiurile noastre, induse de diferite influențe culturale, sociale, economice și tehnice se reflectă și în *instruirea-învățarea-educația* noastră. Mobilitatea crescândă a populației, a tehnicii și a tehnologiei, a simbolurilor și informației schimbă și modifică sensul acestei triade a educației. Ca urmare, astăzi, omul își construiește educația personală cu totul altfel decât a fost cândva. Pentru majoritatea indivizilor, educația este un mod natural și general acceptat de a-și construi identitatea, personalitatea – sunt ceea ce învăț și cum învăț. Educația are implicații semnificative în prosperitatea economică a fiecărui individ în parte, a fiecărei comunități, a fiecărei națiuni. Tehnologiile și evoluția lor rapidă au modificat mediul de afaceri, procesele de producție și au dus concurența de la nivel local la nivel mondial. O forță de muncă bine educată este crucială în lumea contemporană, iar lupta pentru resursele naturale ocupă azi un loc secund, fiind devansată de lupta pentru resurse umane. Astfel educația a devenit treptat una dintre cele mai mari afaceri la nivel mondial și sectorul privat a preluat treptat o mare parte din responsabilitatea educației pe tot parcursul vieții. Educația în societatea cunoașterii, anume așa este estimată societatea contemporană, înseamnă dezvoltarea competențelor secolului XXI.

Scopul investigației: analiza fenomenului educațional prin prisma evoluției istorice și situația educației la începutul secolului XXI.

Metodele aplicate: dialectică, istorică, comparativă, analiza, sinteza, generalizarea.

Rezultatele investigației. Educația este un fenomen social, specific uman, care apare odată cu societatea, dintr-o anumită necesitate proprie acesteia – aceea a dezvoltării omului ca om, ca forță de muncă și ființă socială. Educația diferă de la o etapă istorică la alta în funcție de condițiile materiale și spirituale ale societății. Odată cu succesiunea epocilor istorice idealul, mecanismele, conținuturile, finalitățile educației s-au schimbat, au evoluat și s-au perfecționat.

Educația este supusă schimbărilor istorice, ea apărând odată cu societatea din epoca preistorică, când scopul educației este, intenționat, cel de formare a tinerelor generații, prin intermediul procesului de transmitere a experienței acumulate.

Apariția proprietății private și a claselor sociale în epoca antică fac ca educația să aibă acum un caracter de clasă. Trecerea de la epoca antică la cea medievală a însemnat totodată și trecerea la un alt sistem de educație, care corespundea cerințelor vieții economice și sociale specifice timpului. Ideologia dominantă acum fiind cea religioasă, respectiv, învățământul a fost un monopol al clerului – atât în Europa, cât și în Orientul apropiat și depărtat.

Către sfârșitul Evului Mediu ritmul de dezvoltare al societății a devenit mai alert, ceea ce a contribuit la diverse schimbări în societate. Schimbări

majore s-au petrecut și în educație. Concepțiile umanismului au influențat puternic ideile pedagogice. Se dă o mare importanță respectului față de om, încrederii în posibilitățile sale fizice și intelectuale.

Sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX se caracterizează pe plan sociopolitic printr-o succesiune de victorii ale burgheziei din țările Europei Occidentale. Această perioadă constituie un mare pas înainte în direcția generalizării învățământului primar și a dezvoltării teoriei pedagogice corespunzătoare. Amploarea pe care a luat-o acum învățământul, mai ales școala elementară, a atras după sine și dezvoltarea instituțiilor de pregătire a corpului didactic. Aceste împrejurări au stimulat procesul de constituire a pedagogiei ca disciplină științifică. Interesul manifestat pentru problemele dezvoltării tinerei generații au favorizat crearea unei instituții speciale de educare, precum și elaborarea unei teorii pedagogice privind copiii de vârstă preșcolară. În această perioadă au apărut o serie de elemente noi, care anunță importante mutații în gândirea pedagogică și practica școlară. Aproape tot ceea ce creaseră secolele anterioare în domeniul practicii instructiv-educative era cuprins acum în termenul de școală tradițională și începuse să fie respins. Apare, mai întâi, o reacție față de școala herbartiană, întemeiată exclusiv pe receptivitate și pe orientare exclusiv teoretică a conținutului activității didactice. Se creează, astfel, așa-numitele școli noi din Marea Britanie, Franța, Germania, SUA. Pe plan pedagogic, secolul XX s-a anunțat, prin teoria educației noi, ca un secol al copilului

După cum vedem, de-a lungul istoriei, educația și-a demonstrat rolul vital pentru dezvoltarea civilizației, culturii umanității, pentru creșterea gradului de ordine și raționalitate în viața socială, pentru cultivarea valorilor spirituale și conferirea în acest fel a unui statut elevat condiției umane.

Educația, menționa în secolul al XVIII-lea filosoful și pedagogul Immanuel Kant, *este activitatea de disciplinare, cultivare, civilizare și moralizare a omului, iar scopul educației este de a dezvolta în individ toată perfecțiunea de care este susceptibil* [11, p. 17]. Ceea ce îl distinge pe om de animal, consideră în continuare Kant [11], este că ființa umană nu poate fi întreagă decât prin educație. Omul nu este decât un rezultat al educației. Existența și perpetuarea societății sunt condiționate de educație. Acolo unde există un gest, o acțiune, un comportament este prezentă și educația. Ea este un moment și o dimensiune existențială peste tot prezentă. Exact același lucru îl spunea și marele Confucius la timpul său – natura ne unește, iar educația ne deosebește [2].

Scopul esențial al procesului de învățământ este determinarea învățării, care este un proces deosebit de complex și dificil, dar, din păcate, azi nimeni nu învață încă la nivelul, cu intensitatea și cu viteza necesare pentru a face față complexității lumii moderne. Soluția rezolvării problemelor actu-

ale trebuie să vină nu numai din partea educației instituționalizate. Astăzi, obiectivele educației și procesele educative sunt atât de complexe încât nu mai o concentrare a eforturilor întreprinse de mai multe instituții, concretizată în ceea ce unii au numit „cetatea educativă” [7, p. 225], prin „redistribuirea” învățământului către mai mulți factori, ar putea crea acțiuni ale căror rezultate să fie mulțumitoare, încât o restructurare a atribuțiilor diferitor compartimente ale socialului, cu privire la cerințele educative, pare a fi de bun augur. Desigur că această restructurare este dificilă, problematică, și presupune, cum sugerează alți analiști [18, p. 226], o regândire și o corelare mai adâncă a politicilor școlare, culturale, economice și sociale la nivelul ansamblului societal.

Plasând învățarea în contextul procesului de instruire, psihologii educației ne oferă și un sens restrâns al acestui concept. Ei [4] definesc învățarea ca o activitate sistematică, dirijată, desfășurată într-un cadru organizat (instituții specializate de instruire și educație), orientată în direcția asimilării de cunoștințe și a formării structurilor psihice și de personalitate.

Învățarea desfășurată într-un sistem instituționalizat – sistemul de învățământ – poartă numele de învățare școlară. Ea este forma dominantă de activitate pe perioada școlarizării obligatorii, iar pentru cei ce continuă cu formele învățământului de profesionalizare, învățarea rămâne activitatea dominantă până la vârste mai înaintate. Fiind organizată gradual și diferențiat, pe cicluri și profiluri, cu finalități precise pentru fiecare ciclu, rezultatul învățării școlare trebuie privit sub două aspecte: unul informativ, care constă în extragerea și stocarea unui conținut informațional util, a unor scheme de acțiune, a unor algoritmi intelectuali, și altul formativ, care se exprimă în formarea și transformarea aparatului cognitiv al elevului, în formarea și dezvoltarea personalității. Astăzi, în condițiile exploziei informaționale, a multiplicării canalelor de comunicare și informare, organizarea învățării școlare se referă nu atât la niște conținuturi de transmis, cât, mai ales, la procedee și modalități de orientare și dobândire independentă a cunoștințelor. **Ceea ce contează mai mult nu este ce învățăm, ci cum învățăm. Învățarea trebuie să ducă nu la simple acumulări de informații, ci la formarea unor capacități de orientare, de gândire și creativitate, la flexibilizarea structurilor cognitive și atitudinale, pentru a permite o adaptare optimă la schimbările rapide cu care ne confruntăm.**

Ca demers, învățarea umană poate aparține individului, fiind învățare personalizată. Dar învățarea umană poate fi și act social pedagogic, programat organizat și condus, care se numește proces de instruire. Instruirea este procesul prin care mediul unui subiect este deliberat schimbat, incluzând experiențe ce provoacă, determină învățarea.

Instruirea este „aplicarea eficientă a cunoștințelor, experienței și

a priceperilor de ordin pedagogic, psihologic, logic, filosofic, etic, psihosocial (atât a profesorului, cât și a elevului – n.n.), pentru organizarea unui mediu care să genereze sau să faciliteze învățarea” [8, p. 149].

La acest capitol, conform RAPORTULUI privind analiza funcțională a MAI al RM efectuat în 2015 [15], absolvenții Academiei MAI au carențe serioase. Credem că concluziile raportului referitor la instruire cer o analiză aprofundată și detaliată, pentru îmbunătățirea întregului proces instructiv din cadrul MAI.

Omenirea se confruntă astăzi cu o transformare fără precedent în istorie – o revoluție a informației. Un rol important în acest proces îl joacă internetul, tehnologia care transferă puterea cunoașterii din mâinile instituțiilor de învățământ superior în cele ale tuturor persoanelor interesate. În ultimii ani au fost lansate mai multe platforme online ce își propun să transforme viața studenților din întreaga lume, oferindu-le acestora șansa unei educații de cea mai bună calitate cu cost minim. UNESCO estimează că în următorii 30 de ani vor avea parte de educație superioară mai multe persoane decât în toată istoria omenirii. „Este nevoie de o schimbare fundamentală a felului în care concepem rolul educației în dezvoltarea globală, menționa Irina Bokova, Director General (2009-2017) al UNESCO, deoarece ea are un impact catalizator asupra bunăstării indivizilor și asupra viitorului planetei noastre.Acum, mai mult ca oricând, educația are responsabilitatea de a-și adapta viteza la provocările și aspirațiile secolului al XXI-lea, și de a promova tipurile corecte de valori și aptitudini care vor duce la o creștere sustenabilă și inclusivă și la un trai pașnic împreună” [5]. Programul Educație pentru dezvoltare durabilă în Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă [6] are ca scop asigurarea calității unei educații inclusive și echitabile și promovarea oportunităților de învățare pe toată durata vieții pentru toți.

Totuși nu toată lumea are acces la noile tehnologii. Conform Raportului „Stepping forward Connecting today’s youth to the digital future” [16], realizat de PwC și UNICEF, o treime (463 de milioane) dintre elevii din întreaga lume nu au acces la învățământul online, pentru că lipsesc metodele sau echipamentele de conectare la distanță. Dintre aceștia, trei sferturi sunt din zone rurale sau din familii sărace. Raportul mai arată că 86% dintre reprezentanții guvernelor din peste 100 de țări, care au răspuns unui sondaj UNESCO în 2020, au oferit elevilor platforme online pentru educația la distanță, în timp ce doar 20% dintre aceștia au îmbunătățit accesul la infrastructură și/sau au oferit dispozitive subvenționate [16]. Autorii raportului atrag atenția că deși guvernele trebuie să gestioneze simultan o serie de provocări sociale critice, precum consolidarea sistemelor de asistență medicală, sprijin financiar pentru companii și șomajul, nu trebuie să renunțe la investițiile pe termen lung în domenii esențiale, precum educația. În plus,

situația economică se deteriorează pentru tinerii din medii dezavantajate, unul din șase tineri încetând să mai lucreze de la începutul pandemiei.

Astăzi, chiar în țări care au parcurs la timp reforme ale educației se concep noi reforme. Noile reforme pleacă de la acuzarea unor neajunsuri majore ale stării prezente a educației. Bunăoară, președintele SUA precizează renunțarea la actualul sistem cantitativist de evaluare, care afectează grav educația în multe țări, oprirea „politicii standardelor unitare”, trecerea învățământului în inițiativă locală și încurajarea competiției în educație [19, p. 69]. Copiii trebuie „educați, nu îndoctrinați”! Orizontul este ca fiecare elev și student să se poată dezvolta conform potențialului său.

În Germania, înalți demnitari susțin că „tendința actuală duce la o nouă catastrofă” [14, p. 147]. O seamă de competențe cruciale în viața oamenilor, „competența puterii de judecată”, „competența deciziei”, „competența cooperării”, sunt sacrificate de educație [14, p. 95]. Nu ar trebui ca orientarea cognitivă a educației, pe care OECD o ia ca premisă indiscutabilă, să hotărască. În fapt, testele și ierarhizările ce se cultivă creează „motivații false și un ethos pedagogic periculos”. [14, p. 106]

În Franța, actualul (în 2016) ministru al Educației spunea că „modelul francez trebuie astăzi să facă față la puneri în cauză multiple, legate de neliniștea în fața progresului tehnologic, a riscurilor de declin economic și de implozie a societății, a pericolului de reacție fundamentalistă în fața modernității, fără a uita blocajele inerente societății înseși, care se exprimă cu claritate în sânul sistemului școlar” [1, p. 7]. Trebuie lăsate în muzeu experiențele de sub presiunea globalizării, care au generat veritabile „catastrofe pedagogice”. Jean-Michel Blanquer atrage atenția asupra nevoii de „a conștientiza că științele cognitive nu sunt busola absolută a tot ceea ce trebuie făcut în materie de educație” [1, p. 11]. **Școala însăși se cuvine să-și asume idealul unei națiuni avansate.**

În martie 2019 s-au desfășurat cunoscutele Dezbateri de la Sinaia cu tema Criza educației [25], organizate de Fundația Alexandrion, în persoana lui Andrei Marga, cunoscut pedagog și filosof din România, la care au participat¹ numeroși experți în educație din mai multe țări. **În luările de cuvânt ale înaltului for s-a menționat că** dacă SUA, Germania, Franța, care au orientat educația lumii, semnaleză ceva mai mult decât o criză, veritabile „catastrofe”, atunci ne dăm seama cât de gravă este situația în alte țări, mai ales acolo unde mimetismul este în floare [21]. Prof. dr. Brian Male, expert internațional pentru curriculum din Marea Britanie, **în comunicarea sa**, a scos în evidență necesitatea de a moderniza sistemul de învățământ: „Trebu-

¹ Subsemnatul a participat, de asemenea, la Dezbaterile de la Sinaia. Materialele Dezbaterilor urmează a fi publicate de Fundația Alexandrion.

ie să renunțăm la un sistem de educație creat pentru secolul al 19-lea și să-l înlocuim cu unul potrivit pentru secolul 21” [25].

Desigur, nu orice impas este criză, iar schimbarea poate părea criză. **Întărirea poziției științelor în curriculum sau consolidarea disciplinelor liberale nu înseamnă criză.** Nu este criză nici atunci când se schimbă metodică și didactică învățării. Dacă însă încercăm să captăm în termeni preciși ceea ce se petrece în Europa și argumentele ce se pun în balanță, de către experți și cetățeni, atunci devine evident că avem de-a face cu o criză. Este o criză ce se observă ușor în carențele educației, în rezultatele ei și în tergiversarea remediilor. Acestea au fost numai o parte din subiectele scoase în evidență și discutate la Dezbaterile de la Sinaia [22]. Astăzi suntem într-o profundă criză a educației. Este, se poate spune, o „criză de sens” ce constă în aceea că scopul educației este astăzi tot mai confuz. Este o „criză de motivație” ce are indicator scăderea încrederii în cunoștințele predate în învățământ. Este o „criză de conținut” ca urmare a faptului că aproape nimeni nu-și mai asumă să stabilească ce este de învățat neapărat și cum ar trebui să procedeze profesorul. Este o „criză de concepție” ce rezidă în faptul că sunt prea puțini cei care pot aborda educația ca sistem [25].

Nici educația nu este un scop în sine, cum nu sunt nici economia, nici politica, nici alte activități. Un indicator de criză a educației este și că azi se pune prea puțin întrebarea: ce are educația de creat? **În Europa se acuză că, după multe indicii, s-a trecut la „needucație (unbildung)”** organizată [12]. Aceasta creează inși în cazul bun utili, dar nu educați (gebildete). Ea este ruptă de „năzuința la cunoaștere fondată, reflecție critică, întâlnire cu propria tradiție și culturi străine și la o putere de judecată ascuțită” [25]. Educația pare să nu producă mai mult decât „actuala cultură media”.

Situația este însă și mai dificilă. Chiar în societăți europene dezvoltate sărăcia, fie și relativă, urcă dincolo de mijlocul societății [13]. Profesionalismul european este în declin [10]. Șomajul licențiaților și masteranzilor capătă amploare. În unele țări abandonul școlar continuă. Iliterația² este un fapt incontestabil. Conformismul este un mod de viață. Max Weber scria la timpul său că odată cu expansiunea „oamenilor moderni specializați (moderne Fachmenschentum)” cultura va produce „specialiști fără spirit și oameni ai plăcerilor fără inimă” pe o scară nemaiîntâlnită [20, p. 172]. Avertismentul lui Husserl – cunoașterea cu orizont jos dă oameni cu umanitate redusă – este mai actual ca oricând. În definitiv, fenomenele de degradare

² Literacy nu are echivalent în limba română și, respectiv, în dicționare explicative nu se regăsește; de aceea îl vom traduce prin literație. La nivel european, literația se referă la dezvoltarea competențelor de lectură și scriere care facilitează înțelegerea și învățarea, folosirea și evaluarea critică a informațiilor furnizate în moduri variate care includ texte scrise, electronice și imagini. Iliterația are deci sens invers.

.....
culturală de azi sunt legate de lacunele educației.

Aceste fenomene reapar astăzi în educația însăși. Cel mai important pedagog de azi a arătat că „a fi recunoscut ca membru al unei profesii nu este același lucru cu a acționa ca specialist”. Adaug distincția dintre „a fi absolvit ceva” și „a fi priceput în specialitate” [9, p. 129]. Câți oameni avem astăzi cu diplome dar specialiști nu avem fiindcă pregătirea lor este mediocră? Dar câți oameni cu diplomă de jurist avem în Moldova, dar justiție nu avem? Pentru comparație și meditație: În Republica Moldova cu o populație de 2,64 mln [24] sunt 16 universități (10 de stat și 6 private) care pregătesc juriști. România, cu o populație de 19,317 mln [24] – 36 de universități (16 de stat și 20 private) pregătesc juriști. Iar Germania, cu o populație de 83,2 mln [24] – 42 de universități, toate de stat !, pregătesc juriști.

Educația existentă pregătește insuficient pentru administrare și auto-administrare și nu sprijină înțelegerea societății. Experiențele atestă că nu se ating performanțe durabile acolo unde egoismul, oportunismul, șiretenia sunt în floare. Fără îndoială, educația a generat și persoane competente și responsabile, în stare să conceapă soluții de interes obștesc. Numai că efectivul acestora este surclasat de efectivul nepregătiților, semidoctorilor, descurcăreților, impostorilor. Disproporția sintetizează gravitatea crizei educației.

O seamă de organizări tradiționale în educația din Europa reclamau reforma. Aceasta a fost concepută și lansată în multe țări în anii 1990. PISA și Bologna sunt simbolurile ei. Ce a ieșit din acestea? Foarte puțini au înțeles că procesul de la Bologna a fost conceput ca strategie nu ca și concepție asupra educației. Unele țări au luat aceasta ca o concepție, inclusiv România, iar Republica Moldova a preluat această practică de peste Prut. Moldova încă n-a implementat în întregime procesul de la Bologna, dar europenii se gândesc la o altă reformă a educației.

Dar iată PISA, un program de evaluare internațional, lansat în anul 1997 de către Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, este benefic pentru educație. Acest program evaluează, o dată la trei ani, competențele elevilor cu vârsta de 15 ani, la trei domenii de bază: citire/ lectură, matematică și științe. Testele sunt concepute pentru a măsura abilitățile elevilor de a aplica cele învățate în situații reale, iar prima testare a avut loc în anul 2000. În cadrul acestui program PISA, în 2018, la cel de-al 3-lea ciclu de testare, au participat peste 612 000 de elevi din 79 de țări sau regiuni economice. În Republica Moldova, circa 5 300 de elevi din 236 de instituții de învățământ au fost testați la citire/ lectură, matematică și științe [16].

Conform rezultatelor [17] ultimului test, Republica Moldova este una dintre cele 16 țări care, în evaluarea PISA 2018, au reușit performanța de a nu descrește punctajele medii la nici unul dintre domeniile evaluate, com-

parativ cu ciclurile anterioare de participare. Totodată, Moldova este una dintre cele 7 țări care au înregistrat o creștere a rezultatelor la fiecare domeniu și la fiecare ciclu de participare. Cu toate acestea, punctajul mediu înregistrat de Republica Moldova în toate ciclurile PISA încă rămâne mai mic decât punctajul mediu al țărilor ce fac parte din Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD). Astfel, performanțele Republicii Moldova în anul 2018 sunt similare cu cele înregistrate de România, Bulgaria, Muntenegru, Chile sau Uruguay. Țările-lider în Programul PISA 2018 sunt Singapore, Japonia și Estonia. Rezultatele testului ne mai spune că 43% de elevi din Republica Moldova nu ating nivelul minim de competență la domeniile citire/ lectură și la științe, iar 50% de elevi – la matematică. În medie, în rândul țărilor OECD aproximativ 23% de elevi nu ating nivelul minim de competență la citire/ lectură, științe sau matematică [17, p. 27-40].

Un alt studiu interesant, rezultatele căruia au fost anunțate câțiva ani în urmă, la fel atrage atenția asupra situației dezastruase din educație. În anul 2017, trei experți canadieni [23] au lansat un film despre IQ și declinul acestuia. Filmul se bazează pe un amplu studiu efectuat pe indivizi din diverse colțuri ale lumii. Scăderea atenției, hiperactivitatea, autismul sunt generate de perturbări endocrine, substanțe chimice prezente în mediul în care trăim, sunt concluziile specialiștilor. Studiul a început în anul 1990 și a durat până în anul 2017. Concluziile sunt devastatoare. Se constată un declin considerabil al facultăților intelectuale. Acest fenomen se înregistrează în țări dezvoltate precum Norvegia, Danemarca, Olanda, Franța, Germania. Paradoxal, dar acest declin nu se înregistrează în țări mai puțin dezvoltate. Cu toate că trăim într-o lume supercivilizată, oamenii sunt mai puțin inteligenți, mai instabili emoțional decât acum câțiva zeci de ani.

Unii cercetători pun acest declin pe seama producerii unor mutații genetice generative. Cum ar fi Gerald Crabtree [3, p. 1-3], cercetător la Universitatea Stanford (locul doi în topul celor mai performante universități din lume), declară că un cetățean din Atena care a trăit în anul 1000 î.Hr., ar avea o memorie sclipitoare, un orizont mai mare de idei, o claritate mai mare în a descifra esența lucrurilor față de o persoană care trăiește în secolul al XXI-lea.

Specialiștii au realizat și un top [23] al factorilor care au condus la declinul facultăților intelectuale. Pe primul loc se afla fluorul, o substanță adăugată abundant în apă. S-a descoperit că există o legătură între cantitatea de fluor din organism și nivelul IQ-ului. Pe locul al doilea se află pesticidele utilizate în industria alimentară. Acestea generează anomalii semnificative la nivelul creierului. Un alt studiu a relevat faptul că alimentele procesate au un impact dezastruos asupra copiilor. În Norvegia, au fost aplicate mai multe teste pe bărbați, începând cu anul 1970 și până în anul 2009. În seco-

lul al XX-lea, coeficientul de inteligență a crescut cu trei puncte pe deceniu. În secolul al XXI-lea, trendul este descrescător, șapte puncte pe generație. IQ-ul reprezintă măsura inteligenței umane. Majoritatea dintre noi avem o inteligență medie, un IQ cu valoarea de 100. De la 130 în sus, vorbim despre supradotare. Există și un intelect de limită în care valoarea IQ-ului este de 70-80 de puncte [23].

Concluzii. Așadar, despre educație putem afirma că este primul lucru care ne diferențiază de animale. Noi folosim educația pentru a evolua, pentru a marca acest proces. Fiecare lecție învățată ne aduce mai aproape de examenul final, examenul care ne permite intrarea în lumea celor învățați. Educația este puntea dintre noi și viitorul nostru, ne leagă de trecut prin prezent, lăsându-ne în același timp liberi să decidem. Ne oferă posibilitatea de a face diferența dintre bine și rău, dintre alb și negru. Dualitatea este firească, însă educația este criteriul care ne ajută să alegem corect. Nu există mereu o alegere corectă, deoarece fiecare acțiune poate afecta o anumită persoană, însă încercăm să alegem mereu corect pentru noi. Trebuie să fim corecți cu noi înșine, iar educația ne permite să facem asta. Educația este criteriul după care ești judecat. Este primul lucru care ne oferă o „etichetă” în societate, trebuie să reușim să trecem peste prejudecăți pentru a putea folosi educația. Educația trebuie să transmită eficient și pe scară largă acel volum de cunoștințe și informații adaptate noii civilizații a globalizării, care să nu copleșească prin cantitate, dar să contribuie la dezvoltarea oamenilor la nivel individual și comunitar. Educația trebuie să traseze transformările noii lumi aflate în permanentă mișcare și, în același timp, să pună la dispoziția oamenilor instrumentele de orientare cu ajutorul cărora aceștia să-și găsească drumul afirmării și dezvoltării continue. În Europa devine tot mai clar că nu dă rezultate „repararea” sistemului de educație existent. Experții europeni în domeniul educației au ajuns la concluzia că este timpul adoptării Declarației PostBologna, în care accentul va trebui deplasat de pe durata studiilor pe scopul și conținutul acestora. Flexibilizarea, inclusiv a duratei, se cuvine să ia locul uniformizării. Este de pus capăt tendinței de imitare printre universități, inclusiv prin reorganizarea specializărilor. Este vorba de a reveni la asumarea misiunii universității ca formatoare de specialiști la cel mai înalt nivel atins în cunoaștere și a funcțiilor diverse ale universității – de răspândire a cunoașterii specializate, centru de cercetare, instanță de critică argumentativă, promotor al libertăților, drepturilor și justiției.

Referințe bibliografice

1. Blanquerm, Jean-Michel, *L' Ecole de demain. Propositions pour une éducation nationale renouée*, Odile Jacob, Paris, 2016.

2. Clements, Jonathan , CONFUCIUS, O biografie, București: Ed. BIC ALL, 2004.
3. Crabtree, Gerald, Intellectul nostru fragil în Trends in Genetics Volume 29, Issue 1, January 2013, p. 1-3.
4. Cristea, Sorin, Educatia: Concept și analiză. Volumul 2 din seria Concepte fundamentale în pedagogie, București: Ed. Didactica Publishing House, 2016.
5. Educație pentru obiectivele dezvoltării durabile: Obiective de învățare, Paris, UNESCO, 2017 <http://dezvoltaredurabila.gov.ro/web/wp-content/uploads/2017/12/manual-UNESCO.pdf>, accesat la 18.12.2020.
6. Educație pentru dezvoltare durabilă în Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă, <https://undocs.org/A/C.2/74/L.48/Rev.1> , accesat la 18.12.2020.
7. Faure, Edgar, A învăța să știi, București, E.D.P., 1974.
8. Gagné R.M., Condițiile învățării, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1975.
9. Gardner, Howard, Five minds for the Future, Harvard Business Press, 2008.
10. Greenspan, Alan, The Age of Turbulence, 2003.
11. Kant, Immanuel, Tratat de pedagogie. Religia în limitele rațiunii, Iași, Ed. Agora, 1992.
12. Liessmann, Konrad Paul, Theorie der Unbildung. Die Irrtümer der Wissensgesellschaft, Piper, München, Zürich, 2006.
13. Marx, Reinhard Cardinal, Das Kapital, Knauer, München, 2009.
14. Nida-Rümelin, Julian, Zierer, Klaus, Auf dem Weg in eine neue deutsche Bildungskatastrophe. Zwölf unangenehme Wahrheiten, Herder, Freiburg im Breisgau, 2015.
15. RAPORT privind analiza funcțională a MAI al RM, proiect finanțat de ambasada SUA în RM, Chișinău, 2015, https://mai.gov.md/sites/default/files/raport_privind_analiza_functionala_a_ministerului_afacerilor_interne_a_republicii_moldova_0.pdf , accesat la 18.12.2020.
16. Raportul PwC și UNICEF „Stepping forward Connecting today’s youth to the digital future”, 2020 https://www.pwc.com/hu/en/kiadvanyok/assets/pdf/GenU_PwC_Report.pdf , accesat la 18.12.2020.
17. Republica Moldova în PISA 2018, MECC, ANCE, Chișinău, 2019. https://ance.gov.md/sites/default/files/raport_pisa2018.pdf, accesat la 18.12.2020.
18. Sicinski, Andrzej, Objectifs éducatifs et valeurs culturelles, in Réflexion sur le développement futur de l’éducation, UNESCO, Paris, 1984.
19. Trump, Donald, Great Again! Wie ich Amerika retten werde, Börsen Medien, Kulmbach, 2016.
20. Weber, Max, Die protestantische Ethik und der Geist des Kapitalismus,

Siebenstern, Hamburg, 1975.

21. <http://andreimarga.eu/prof-dr-andrei-marga-criza-educatiei-indicatori-de-stare-si-rezolvari%EF%BB%BF/> , accesat la 18.12.2020.
22. <https://www.fundatia-alexandriion.ro/dezbaterile-de-la-sinaia-nevoia-conectarii-mediului-educational-cu-cel-profesional/> , accesat la 18.12.2020.
23. <https://uzp.org.ro/18901/secolul-al-xxi-lea-declinul-facultatilor-intelectuale/> , accesat la 18.12.2020 ;
24. https://ro.wikipedia.org/wiki/Lista_%C8%9B%C4%83rilor_dup%C4%83_popula%C8%9Bie , accesat la 18.12.2020.
25. <https://www.facebook.com/fundatiaalexandriion/videos/407554089808990> , accesat la 18.12.2020.

ADAPTAREA MODELULUI AMERICAN DE INSTRUIRE JURIDICĂ LA PREGĂTIREA PROFESIONALĂ A CADRELOR PENTRU MAI

Andrei GUȘTIUC,

*doctor în drept, conferențiar universitar
al Catedrei „Drept Privat” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Ludmila GUȘTIUC,

*doctorandă, asistent universitar
al Catedrei „Drept Public și Securitate a Frontierei”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

Republica Moldova se află în prezent într-un proces amplu de reformă socială, economică, politică și juridică. Propunerile de reformare a sistemului de educație, inclusiv juridică reprezintă o parte centrală a pachetului total de reforme în discuție. Capacitatea universităților și, în cele din urmă, a școlilor de drept de a instrui calitativ un număr adecvat de profesioniști duc procesul de reformă dincolo de limitele sterile ale teoriei în câmpurile fertile ale vieții de zi cu zi, ceea ce este un element esențial al infrastructurii schimbării sociale. Cea mai bună realizare a acestei sarcini este întrebarea cu care ne confruntăm toți cei care suntem vital interesați de reformele legale din Moldova. Autorii speră că acest eseu, bazat pe experiența lor la Universitatea de Drept – Southwestern Law School - Los Angeles, care le-a oferit o experiență academică, științifică, socială și culturală de neuitat și valoroasă, va fi în măsură să constituie o platformă de discuții și un dialog de substanță între toți cei care sunt implicați în actul academic managerial, cadre didactice, studenți, absolvenți și desigur că practicieni. Totodată, adoptarea și intrarea în vigoare a hotărârii cu privire la organizarea și funcționarea unor instituții publice de învățământ din subordinea Ministerului Afacerilor Interne semnifică o reconceptualizare a procesului de instruire și pregătire profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne și alte organe de drept.

Cuvinte-cheie: instruirea juridică în SUA; pregătirea profesională a cadrelor pentru MAI; practicarea dreptului; discuții socratice; instruire profesională; reformare-modernizare.

Summary

Republic of Moldova is currently in the midst of a sweeping process of social, economic, political and legal reform. Proposals to reform the system of legal education are a central part of the total package of reforms under discussion. The ability of universities and, eventually, law schools to train qualitatively an adequate number of lawyers carry the process of reform beyond the sterile reaches of theory into the fertile fields of everyday life is an essential element of the infrastructure of social change. How best to accomplish this task is the question facing all of us who are vitally interested in legal reforms in Moldova. The authors hope this essay, based on their fantastic experience at

.....
Southwestern Law School – Los Angeles, which offered them a unforgettable and valuable academic, scientific, social and cultural experience, will spark a meaningful inquiry and dialog among all who are involved with Moldovan legal education, including faculty, administrators, students and graduates. At the same time, the adoption and entry into force of the decision on the organization and functioning of public educational institutions under the Ministry of Internal Affairs means a reconceptualization of the process of training and professional training of staff for the subdivisions of the Ministry of Internal Affairs and other law enforcement entities.

Keywords: legal training in the USA; professional training of staff for the Ministry of Interior; practicing Law; Socratic discussions; vocational training; reform-modernization.

Instruirea juridică în Statele Unite ale Americii reprezintă un model conceptual diferit de cel al Republicii Moldova. Ținem să menționăm că în studiul de față nu sugerăm sub nici o formă că Moldova ar trebui fără nici o rezervă să importe sistemul american. Mai degrabă, autorii vor beneficia de avantajul experienței lor în cadrul ambelor sisteme de instruire juridică pentru a sugera ideea că unele aspecte ale sistemului educațional juridic american ar putea fi aplicate pe tărâmul învățământului juridic din Moldova, cu scopul de a ajuta la educarea mult mai eficientă și de succes a unei noi generații de lideri politici și sociali pentru Moldova.

În urma unei generalizări am putea evidenția următorii piloni structurali pe care se fundamentează sistemul instruirii juridice americane:

Pasul inițial: **4 ani** de studii în cadrul oricărei facultăți din sistemul universităților naționale americane;

După absolvirea facultății, susținerea unui **test** specializat de evaluare a aptitudinilor de studiere a dreptului (Law School Admission Test – LSAT);

Aplicarea la o școală de drept, care își va baza decizia sa de admitere pe aptitudinile candidatului de a studia dreptul; media notelor de la facultate; calități și experiență, care promit ca persoana să devină un bun student și un jurist capabil;

3 ani de studii la școala de drept;

În **anul I** de studii sunt ținute cursuri care reprezintă fundamentele dreptului comun. De regulă, din categoria acestor cursuri fac parte: Proprietatea; Delicte; Dreptul penal; Contractele; Procedura civilă; Dreptul constituțional etc.

În **anii II și III** de studii studentul este liber să-și aleagă cursurile pe care va fi obligat să le frecventeze. De regulă, sunt urmate cursuri precum: Dreptul corporațiilor; Dreptul comercial; Dreptul fiscal; Probele etc.

După anul II de studii, în decursul lunilor de vară, se realizează **stagiul de practică** în cadrul unei firme juridice. Acest fapt le permite studenților să

câștigate puțini bani și să acumuleze o experiență prețioasă.

După anul III de studii (an terminal), în decursul verii, absolventul școlii de drept se va înscrie la un **curs de pregătire** de câteva săptămâni, pentru susținerea examenului de admitere la baroul statului în care urmează să practice dreptul.

Susținerea examenului (Bar examination) și admiterea în baroul avocaților statului respectiv.

Aceasta fiind forma învățământului juridic american, ne vom axa în rândurile ce urmează pe câteva repere ce constituie fundamentul conținutului său, făcând paralele dintre sistemul de instruire juridică american și cel din Republica Moldova.

1. **Practicarea dreptului** *versus* studii superioare juridice. Spre deosebire de Moldova unde finalitatea instruirii juridice constă în a oferi studii superioare juridice prin acordarea titlului de licențiat în drept (cu accentul pe aspectul teoretic și formal și adesea în detrimentul aspectului practic), sistemul american de instruire juridică se axează pe cultivarea la absolvenții săi a unor deprinderi și competențe profesionale practice, apropiate de realitățile juridice cotidiene.

Școlile de drept americane sunt mai puțin tentate în a-și instrui studenții în domeniul doctrinei legale, dar se ambiționează mult în a le cultiva capacitatea de a soluționa probleme juridice reale desprinse din practică. În timp ce studentul din Moldova își irosește timpul învățând la nesfârșit teorii și definiții, colegul său din SUA are de-a face cu speze desprinse din viața reală. În consecință, absolventul unei facultăți de drept din Moldova este încorsetat de un bagaj enorm de cunoștințe teoretice, cunoștințe care cu trecerea timpului se devalorizează tot mai mult și devin practic inutile. Spre deosebire de absolventul nostru, colegul său american este dotat cu abilitatea de a răspunde prompt oricărei provocări din domeniul jurisprudenței și de a le administra cu iscusință, flexibilitate, creativitate și abordare analitică situații și experiențe noi, pe care le oferă zilnic lumea jurisprudenței. Iată de ce sistemul de instruire juridică bazat pe metoda spezelor (case method) pune un accent considerabil pe metodă și nu pe conținut.

2. **Discuții socratice** *versus* cursuri teoretizate. În școlile de drept americane domină metoda socratică de predare a materiei. Probabil, acesta este elementul fundamental al instruirii juridice americane, element ce contribuie substanțial la deosebirea crucială dintre juriștii din SUA și cei din Moldova, gândirea juridică americană și cea din Moldova, stilul de abordare și soluționare a problemelor de drept în cadrul societății americane și în cadrul societății din Moldova.

La fundamentul stilului socratic de instruire se află ideea potrivit căreia, însușirea eficientă a materiei se realizează nu prin ținerea unui curs formal de lecții de către cadrul didactic, ci prin arta profesorului de a conduce

o discuție profundă cu studenții (și între studenți), abordând fundamental și multilateral diverse aspecte ale problemei. În forma sa pură, metoda socratică înseamnă instruirea juridică a studentului în cadrul cursurilor prin axarea discuțiilor pe o serie de speze.

Instruirea socratică oferă studenților de la școlile de drept din SUA posibilitatea ca zilnic, timp de 3 ani de zile, să fie ghidați de profesori-analiști de drept experimentați în dezvoltarea unei gândiri juridice

Este adevărat că sistemul socratic de instruire reclamă un mai mare efort din partea cadrului didactic. Atâta timp cât legislația nu suferă modificări substanțiale, profesorul își poate folosi an de an, la nesfârșit și practic intact cursul de lecție odată perfectat. În contrast, pentru a conduce o lecție într-o manieră socratică, profesorul trebuie să dispună de abilitatea și dibăcia punerii de întrebări pe marginea diverselor probleme juridice, de a răspunde riguros și prompt la întrebările studenților, de a ține pasul cu evoluția în aplicarea în practică a dreptului și a desprinderii din teorie și practică a multiplelor aspecte ce au valoare pentru viitorii juriști.

Deci metoda clasică de ținere a unui curs de lecții este totodată și o metodă conservativă și oarecum greoaie. Prin contrast, metoda socratică solicită și oferă flexibilitate, libertate în gândire și exprimare, percepția unei instruirii vii și intense, atât pentru profesor, cât și pentru studenții săi. Totodată, metoda socratică, prin faptul că obligă studenții să învețe creativ, prin desprinderea din practică a soluțiilor la diverse probleme, prin faptul că îi impune să se implice activ în procesul de însușire a cunoștințelor, atât teoretice, cât și practice, prin faptul că corectează imediat erorile studenților și imprimă o direcție eficientă a eforturilor sale teoretice și practice, prin faptul că îi provoacă pe studenți să reacționeze și să reflecteze, oferă profesorului recompensa de a-și vedea discipolii săi în ipostaza de personalități, profesioniști și lideri în devenire.

De asemenea, metoda socratică cere profesorului o mai mare atenție față de studenți. Din păcate, cadrele didactice din sistemul de drept continental, spre deosebire de colegii lor americani, acordă o atenție mult mai superficială studenților lor. În linii generale, cadrele didactice din sistemul instruirii juridice continentale au foarte puține obligații directe față de cei pe care îi instruiesc, acționând mai degrabă într-o ambianță axată pe profesor decât pe student.

Pentru a stimula aplicarea metodei socratice în învățământul juridic din SUA, managerii academici au instituit sisteme de evaluare a performanțelor didactice bazate pe iscusința de a aplica metoda socratică, iar profesorii dispun de arta și cultura evaluării profesionale personale și ale colegilor lor prin prisma metodei socratice de instruire. Merită a fi menționat și următorul aspect: în comparație cu colegii lor din sistemul dreptului continental, cadrele didactice și managerii academici din cadrul școlilor de drept ameri-

cane dispun de o mai mare libertate și autonomie în activitatea lor didactică, fapt care le permite să influențeze direct și eficient procesul de învățământ.

În concluzie, metoda socratică răspunde mult mai bine nevoilor studenților și finalității studiilor juridice.

3. Instruirea profesională versus instruirea generală. Sistemul de instruire juridică american este mult mai orientat spre producerea unor juriști creativi și cu o pregătire juridică profundă. Aceasta deoarece instruirea generală și oarecum multilaterală este oferită de studiile în cadrul primei facultăți, ce precede admiterea la școala de drept. Prin urmare, curriculumul academic a școlilor de drept americane este orientată spre o pregătire juridică profesională și fundamentală, iar instruirea este sofisticată și plină de rigoare. La o instruire juridică profesională contribuie și atitudinea profesională și responsabilă a studenților americani. Astfel, ei sunt mai în vârstă decât colegii lor din Moldova și, prin urmare, sunt mult mai maturi și responsabili vizavi de studiile lor. Iar faptul că deja au studii superioare îi face să aibă orizonturi mult mai extinse, avându-se în vedere că mulți dintre cei care vin la școlile de drept americane tind să facă o facultate în economie și business – domenii cruciale pentru o carieră în domeniul dreptului. În fine, mulți dintre studenții de la școlile de drept americane dispun de o experiență de viață extinsă, ținând cont de faptul că o bună parte din ei sunt forțați să se angajeze în câmpul muncii (în timpul studiilor la facultate, sau după facultate, sau în timpul studiilor la școala de drept). Acest ultim aspect contribuie substanțial la cunoașterea și înțelegerea relațiilor interumane și a legităților ce le guvernează, aspect vital pentru viitorii juriști, care vor avea de activat în societate și pentru societate.

În urma acestei incursiuni superficiale în materia învățământului juridic din SUA, am putea să formulăm și unele **concluzii** pertinente privind instruirea juridică din Republica Moldova:

1. O primă și cea mai importantă concluzie este că la etapa inițială nici nu se pune problema unei racordări organizatorice a sistemului de instruire juridică din Moldova la cel din SUA. Mult mai eficient și rapid ar fi implantarea unor metode de instruire americane desprinse din aulele universitare din SUA.

2. În ce privește practicarea dreptului versus studii superioare juridice, este de competența cadrului didactic de a se autoinstrui și autodisciplina și, prin urmare, a reconceptualiza modul de ținere a cursurilor universitare și a interveni cu idei și practici de modernizare. Metoda de instruire prin discutarea multiplelor aspecte ce țin de speze desprinse din viața reală (așa-numitul case method), fiind relativ exotica pentru cadrele didactice și studenții din Moldova, credem că își va găsi aplicarea pe scară largă în cadrul prelegerilor și seminariilor la facultățile de drept din țară.

3. O altă idee, preluarea căreia ar putea fi vizibilă și simțită imediat, marcând substanțial schimbarea în domeniul instruirii juridice, ține de metoda socratică de instruire a generațiilor de juriști. Odată fiind adoptată, metoda socratică ar produce efecte revoluționare în modul de gândire și judecată a studenților, în modul de aplicare a legislației și în ultimă instanță va produce efecte benefice pentru întreaga societate. Probabil că trecerea de la instruirea clasică, atât de obișnuită profesorilor și studenților, la cea socratică se poate realiza doar prin sprijinirea acestor eforturi de către specialiști în domeniul artei oratorice, logicii, filosofiei dreptului etc., care în cadrul unor training-uri vor oferi consultanța și asistența necesară.

4. În fine, o altă experiență desprinsă din peisajul juridic american și care ar putea aduce beneficii procesului de instruire juridică din Moldova ține de domeniul instruirii profesionale și abandonarea vechiului sistem viciat de instruire generală. Acest lucru s-ar putea realiza, în primul rând, prin revizuirea fundamentală a curriculei academice și a planurilor de învățământ, prin o mai bună separare și sincronizare a disciplinelor didactice între cele două cicluri de studii universitare: de licență și masterat. Acest ultim aspect este extrem de important deoarece managerii academici poartă o responsabilitate atât juridică, cât și morală pentru instruirea generațiilor de juriști, pentru pregătirea unui specialist profesionist și în fine pentru acordarea unor servicii de calitate.

Ținem să menționăm că în studiile ulterioare vom veni cu idei concrete de realizare a reformei procesului de instruire juridică, idei de transpunere și adaptare a celor mai eficiente practici de instruire juridică americană în sistemul de învățământ juridic din Republica Moldova și în special în procesul de formare și dezvoltare profesională continuă a cadrelor pentru și din subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne și alte organe de drept. În mod special vor fi vizate aspecte din domeniul tehnicilor de ținere a cursurilor; acceptării sau refuzului studenților de a veni la cursuri cu laptopuri; reforma curriculei universitare; eticii legale etc.

Bibliografie selectivă

1. Joan Catherine Bohl. Generations X and Y in Law School: Practical Strategies for Teaching the „MTV/Google” Generation, Stetson University College of Law. *Loyola Law Review*, vol.54, 2009.
2. Paul L. Caron & Rafael Gely. *Taking Back the Law School Classroom: Using Technology to Foster Active Student Learning*, 54 J. LEGAL EDUC. 551, 2004.
3. Jill Schachner Chanen. Re-engineering the JD: Schools across the country are teaching less about the law and more about lawyer. *ABA J.*, July 2007, p.42-45.

4. Robert S. Chang, Adrienne D. Davis. An Epistolary Exchange – Making up is Hard to do: Race/Gender/Sexual Orientation in the Law School Classroom. Seattle University School of Law Legal Studies Paper Series #10:10. Published in Harvard Journal of Law & Gender, Vol.33, 2010.
5. Simone Glanert. Speaking Language to Law: The Case of Europe, Legal Studies. Mar.31, 2008, p. 161-171.
6. Howard E. Katz, Kevin Francis O'Neill. Strategies and Techniques of Law School Teaching: A Primer for New (and Not So New) Professors. Cleveland-Marshall College of Law. Research Paper 07-144, June 2009.
7. William P. Lapianna. Logic and Experience: The Origin of Modern American Legal Education. 1994.
8. James R. Maxeiner. Learning from Others: Sustaining the Internalization and Globalization of U.S. Law School Curriculums. University of Baltimore School of Law. Legal Studies Research Paper nr.1/2009.
9. Barack Obama. The Audacity of Hope: Thoughts on Reclaiming the American Dream. 2008.
10. Annie Rochette, W.Wesley Pue. „Back to Basics”? University Legal Education and 21st Century Professionalism. Windsor Yearbook of Access to Justice. 2001, p. 167-190.
11. Kurt M. Saunders and Linda Levine. Learning to Think Like a Lawyer, 29 U.S.F.L. Rev.121. 1994.
12. Michael Hunter Schwartz. Teaching Law By Design: How Learning Theory and Instructional Design Can Inform and Reform Law Teaching. SAN DIEGO LAW REVIEW. REV. 347, 351. 2001.
13. Sonsteng, John O. A Legal Education Renaissance: A Practical Approach for the Twenty-First Century (April 2, 2008). William Mitchell Law Review. Vol. 34, Nr.1. 2007.
14. Kathryn Stanchi. Step Away from the Case Book: A Call for Balance and Integration in Law School Pedagogy. 43 Harv.C.R.-C.L.L. Rev.611. 2008.
15. Robert Stevens. Law School: Legal Education in America from the 1850's to the 1980's. 1983.
16. Susan Sturm, Lani Guinier. The Law School Matrix: Reforming Legal Education in a Culture of Competition and Conformity, Culumbia Law School, Public Law & Legal Theory Working Paper Group. Paper Number 07-155. Vanderbilt Law Review. Vol.60. Nr.2. 2007.
17. William M. Sullivan, Anne Colby, Judith Welch Wegner, Lloyd Bond and Lee S. Shulman. Educating lawyers: preparation for the profession of law. The Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching. Preparation for the Professions Program. 2007.

INSTRUIREA EXPERTILOR JUDICIARI – PILON IMPORTANT ÎN REALIZAREA JUSTIȚIEI

Lilian LUCHIN,

*doctor în drept, conferențiar universitar
al Catedrei „Procedură penală, criminalistică
și securitate informațională”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

În acest articol ne-am propus să analizăm situația de facto în acest domeniu, să punem în evidență importanța și rolul instruirii experților judiciari. Totodată, am încercat să venim cu unele recomandări în scopul sporirii eficienței activității de instruire atât inițială, cât și continuă.

Cuvinte-cheie: instruire, expert judiciar, instituție de expertiză judiciară.

Summary

In this article I set out to analyze the de facto situation in this field, to highlight the importance and role of training judicial experts. At the same time, I tried to come up with some recommendations in order to increase the efficiency of both initial and continuous training.

Keywords: training, forensic expert, institution of forensic expertise.

Expertiza ca mijloc de probă are o veche tradiție, încă din antichitate întâlnindu-se unele aspecte, limitate, ale unora dintre formele de expertiză.

În procesele civile și penale pentru stabilirea cu precizie a împrejurărilor în care s-a produs fapta și deci a adevărului judiciar de multe ori este necesară părerea unor persoane cu cunoștințe de specialitate, fapt care impune efectuarea expertizelor. Acestea constituie mijloace de probă științifice de natură să aibă o mare pondere în sistemul probatoriu prin care persoane competente desemnate de către organul judiciar aduc lămuriri asupra unor chestiuni de care depinde soluționarea cauzei [3, p. 32].

Pentru constatarea adevărului obiectiv în cauzele penale, civile și contravenționale ale datelor de fapt în marea majoritate a cazurilor este necesar de a aplica cunoștințe speciale. În toate cazurile în care se vorbește despre expertiză se are în vedere o cercetare efectuată de un expert judiciar pentru clarificarea unor chestiuni care necesită cunoștințe speciale într-un domeniu sau altul [4, p. 7].

Așadar, implicarea tot mai frecventă a unor specialiști în procesul

soluționării diverselor situații este impusă, pe de o parte, de nevoia lărgirii posibilităților de perfecționare a activității de îndeplinire a justiției, iar pe de altă parte, de progresul rapid al științei și tehnicii, cu impact direct asupra elucidării adevărului. Acești specialiști sunt experții judiciari.

Pentru admiterea la profesia de expert judiciar sunt înaintate anumite cerințe [2]: a) este cetățean al Republicii Moldova; b) cunoaște limba română; c) are capacitatea de exercițiu deplină; d) are diplomă de studii superioare de licență sau echivalentul acesteia în specialitatea pentru care solicită calificarea de expert judiciar; pentru obținerea calității de expert judiciar în domeniul expertizei medico-legale sau psihiatrico-legale – diplomă de studii superioare de specialitate și de studii postuniversitare de rezidențiat/ de master; pentru obținerea calității de expert judiciar în domeniul expertizelor judiciare criminalistice – diplomă de studii superioare de licență sau un act echivalent acesteia și certificatul de calificare în specializarea respectivă; f) a efectuat un stagiu profesional în specialitatea de expertiză pentru care solicită calificarea de expert judiciar; g) este apt din punct de vedere medical pentru exercitarea atribuțiilor de expert judiciar în specializarea pentru care solicită calificarea de expert judiciar; h) nu are antecedente penale; i) are o reputație ireproșabilă; j) a susținut examenul de calificare. Evident, legislația R. Moldova mai prevede și alte cerințe care sunt stipulate în art.40 alin. (3) și alin. (4) ale legii cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar.

Focusându-ne pe segmentul instruirii, vedem că una dintre cerințe este de a avea studii superioare în domeniul dat și un stagiu profesional în specialitatea de expertiză pentru care solicită calificarea de expert judiciar. Din acest considerent în continuare ne propunem să dezvoltăm aspectul de instruire pe două segmente, adică instruirea inițială și instruirea continuă.

Chiar de la început ținem să menționăm că unica instituție în R. Moldova unde sunt pregătiți viitorii experți judiciari în domeniul criminalistic este Academia „Ștefan cel Mare” a MAI. Referindu-ne la instruirea inițială a experților judiciari în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, menționăm că studiile sunt realizate în decurs de doi ani cu un volum de 270 de ore. Specializarea „Criminalistica și Expertiza judiciară” este destinată formării profesionale a viitorilor specialiști-experti judiciari criminaliști. Scopurile disciplinei de instruire a cursului special „Criminalistica și Expertiza judiciară” este folosirea completă în practică a studiilor teoretice de ramură și speciale; realizarea spiritului respectului profund față de lege, prin formarea deprinderilor în vederea neadmiterii încălcării legislației în vigoare; crearea deprinderilor de organizare a cercetării diferitor genuri de infracțiuni și efectuarea expertizelor judiciare; asigurarea teoretică în formarea experților criminaliști de înaltă calificare, profesioniști care să posede cunoștințe

profunde în conformitate cu standardele naționale și internaționale.

Pătrunzând în lumea criminalisticii și în special a specializării „Criminalistica și Expertiza judiciară”, studenții au posibilitatea de a descoperi noi cunoștințe și legități cu privire la lumea care ne înconjoară, de a intra în domeniul unor investigații care nu se limitează numai la aspectul teoretico-metodologic, ci au o continuare practică vastă, fapt care captivează și impune acumularea cu sârguință atât a cunoștințelor teoretice, cât și a aptitudinilor practice. Cunoștințele obținute de studenți în cadrul cursului de specializare le oferă o varietate de alegere a locului de muncă începând cu subdiviziunile MAI, CNA, finalizând cu Centrul Național de Expertize judiciare fapt care face ca această specializare să reprezinte una din cele mai valoroase opțiuni. Pe lângă acestea specificul teoretico-practic al criminalisticii și aspectelor care reprezintă obiectul de studiu oferă permanent aspecte noi inovative, persoana care va activa în domeniul respectiv având posibilitatea unei activități creative, interesante, aflând permanent ceva nou, fapt care îi va oferi posibilitatea de a se dezvolta multilateral și profesionist.

După cum vedem, profesia de expert judiciar în domeniul criminalisticii necesită solide cunoștințe teoretice și deprinderi practice, ridicarea gradului de pregătire prin diverse programe de instruire. Însă această profesie a creat și o serie de relații interumane și importante semnificații de ordin moral, atât în raporturile cu alți experți judiciari, cât și în raporturile cu celelalte organe judiciare și părți din proces.

Analizând minuțios ce înseamnă a instrui un expert judiciar în domeniul criminalistic și evaluând condiția doar de a avea studii superioare în domeniul dat și efectuarea unui stagiu profesional în specialitatea de expertiză pentru care solicită calificarea de expert judiciar, considerăm că cerințele date sunt insuficiente, deoarece în domeniul expertizelor criminalistice nu sunt suficiente doar studii juridice, iar stagiul profesional nu poate înlocui nicidecum studiile aprofundate într-un domeniu al expertizei criminalistice. De ce sunt insuficiente doar studiile? E simplu: dacă o să analizăm planurile de învățământ al instituțiilor care pregătesc juriști, o să ne ciocnim cu situația că o disciplină ca Criminalistica se predă la un minim de ore posibil și practic la nivel teoretic.

Desigur, avem și alte domenii ale expertizei judiciare unde cunoștințele căpătate la facultate formează un specialist de valoare, dar nu putem vorbi de formarea unui expert judiciar în acest domeniu. Pentru a corespunde calității de expert judiciar persoana care candidează la această profesie trebuie să obțină cunoștințe din domeniul expertizei judiciare. Aceste cunoștințe vor fi axate pe criminalistică și baza legislativă, adică prevederile normative ce reglementează domeniul expertizei judiciare, tipurile de expertize, structura și modalitatea de întocmire a constatărilor tehnico-științifice și medico-le-

gale, a rapoartelor de expertiză judiciară, fotografia judiciară, teoria identificării ș.a.

Considerăm că instruirea inițială a viitorilor experți judiciari la compartimentul criminalistică și al expertizei judiciare doar prin stagiul profesional permisiv de legislație este incorectă, deoarece acești experți judiciari vin din alte domenii ale științei decât domeniul jurisprudență. La acest aspect este necesar să fie pregătiți în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI prin prisma unei curricule bine determinate. Totodată, venim cu propunerea ca stagiul profesional să fie desfășurat în cadrul instituțiilor de expertiză judiciară doar la aspectul de specialitate. O altă trăsătură a stagiului este termenul de cel puțin trei luni, ceea ce nu este, în opinia noastră, o normă corectă, întrucât pentru formarea unui specialist de valoare acest termen este unul insuficient chiar și pentru acele persoane care au activat în domeniul respectiv de specialitate un timp mai îndelungat. Mai mult, făcând un studiu de accedere la profesia de expert judiciar în țările vecine, constatăm că stagiul profesional este unul mult mai mare și ajunge și la patru ani. Aceste rigori se impun din considerentul că cerințele înaintate față de experții judiciari sunt destul de aspre, deoarece în foarte multe cazuri de concluziile prezentate de ei depinde finalitatea procesului judiciar.

Din experiența pozitivă a generațiilor de experți judiciari criminaliști vom puncta pilonii esențiali care stau la temelia formării viitorului expert judiciar:

- dragoste, pasiune și dăruire pentru profesia de expert judiciar;
- dragoste pentru adevăr, în acest scop folosind toată pricepera și mijloacele tehnice de care dispune;
- obiectivitate în toate demersurile sale;
- o riguroasă disciplină de muncă, dublată de utilizarea rațională a gândirii și simț al măsurii științifice;
- educarea spiritului sistematic și organizat, atât în aprecierea urmelor sau probelor supuse examinării, cât și în decelarea valorii lor de identificare;
- examinarea tuturor materialelor, prin utilizarea tuturor metodelor, procedeele și mijloacelor tehnice moderne;
- evitarea teoriilor pripite;
- păstrarea secretului cercetărilor și constatărilor făcute;
- neacceptarea efectuării examinărilor criminalistice după copii sau fotocopii, ci numai după probele originale.

Un al doilea segment este instruirea continuă ca un segment important în menținerea calității de expert judiciar. Deși conform legislației în vigoare fiecare expert judiciar, indiferent de forma de organizare a activității sale, participă anual la cursuri de formare continuă cu o durată de cel puțin

40 de ore, care presupun perfecționarea atât în materia legislației privind expertiza judiciară, cât și în specialitatea în care este calificat ca expert judiciar. Mai mult, formarea continuă a expertului judiciar poate avea loc în cadrul Institutului Național al Justiției, Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne, Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, în cadrul altor instituții autorizate, inclusiv de expertiză judiciară, din Republica Moldova sau dintr-un alt stat [2]. Evident că această opțiune de instruire anuală în cadrul instituțiilor autorizate de expertiză judiciară este una binevenită, dar cu unele excepții, doar pentru angajații acestei instituții care deja dețin calitatea de expert judiciar. Persoanele care solicită atribuirea calității de expert judiciar pentru prima dată trebuie obligatoriu să participe la un curs de formare inițială din domeniul legislației privind expertiza judiciară și aspecte din domeniul criminalisticii, care pot avea loc în cadrul Institutului Național al Justiției și Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne.

Cu toate că Institutul Național al Justiției este nominalizat ca instituție de pregătire a experților judiciari, aceasta nu este un furnizor de formare în domeniul expertizei judiciare, dar are ca atribuție de bază formarea inițială a candidaților la funcții de procuror și judecător, formarea continuă a judecătorilor și a procurorilor în funcție și formarea continuă a grefierilor, asistenților judiciari, șefilor secretariatelor instanțelor judecătorești, consultanților procurorului, consilierilor de probațiune, avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat [1].

Dacă în cadrul Facultății drept, ordine publică și securitate civilă a Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne la ciclul I este prevăzută pregătirea experților judiciari în domeniul criminalistic (dactiloscopie și traseologie judiciară), atunci pe segmentul formării continue în cadrul Direcției dezvoltare profesională, fiind o subdiviziune funcțională a Academiei, opțiunea de perfecționare în domeniul expertizei judiciare lipsește.

Cu siguranță, respectarea strictă a acestor componente va direcționa acest domeniu pe tărâmul științei, creând funcționarea unui sistem permanent și eficace al pregătirii inițiale și continue a experților judiciari. Finalizând această idee, reamintesc că o instituție de expertiză judiciară nu are numai funcția de efectuare a expertizelor, dar și o funcție destul de nobilă ca cea de cercetare științifică.

În continuare venim cu unele recomandări pentru îmbunătățirea acestui domeniu, fiind un domeniu totuși esențial în marele ocean al justiției. Accentuând aspectul de ridicare a calității instruirii este necesar de implementat pentru fiecare specialitate în parte programe de studii adaptate acestor specialități. Aceste programe trebuie să conțină subiecte problema-

tice cum ar fi: perspectivele de dezvoltare; metode de cercetare a corpurilor delictive cu folosirea inovațiilor științifice; relevarea și studierea erorilor comise în cadrul cercetărilor corpurilor delictive etc. Aceasta ne va da posibilitate să fie puse în discuție cu practicienii și să identificăm soluțiile de înlăturare a subiectelor dificile.

O altă propunere de consolidare și ridicare a calității expertizelor judiciare este necesitatea de folosire a unei terminologii unice acceptată de știință. La acest compartiment instituțiile de expertiză împreună cu mediul academic urmează să intervină cu elaborarea diverselor îndrumare pentru fiecare specialitate în parte, inclusiv a metodicilor de efectuare a diverselor tipuri de expertiză judiciară.

O altă recomandare ar fi includerea în activitatea de predare a celor mai noi inovații de tehnică și metode de cercetare. Aceasta va da posibilitate să dezvoltăm aptitudini în specialitatea viitorilor experți judiciari, dar și în procesul didactic este important să fie discutate și alte tipuri de expertiză înrudite cu această specialitate. Un expert judiciar din orice specializare trebuie să fie erudit și în alte domenii ale expertizei judiciare.

O importantă oportunitate în instruirea experților judiciari este utilizarea la lecțiile practice a expertizelor de control de către audienți.

Studiile superioare permit acestui absolvent să cunoască acest domeniu dar nu și domeniul expertizei judiciare. Această practică nu trebuie implementată doar în cadrul instituțiilor de învățământ, ci și în cadrul instituțiilor de expertiză. Tradițional, în cadrul instituțiilor de expertiză judiciară este numit un tutore care, supraveghindu-l nemijlocit pe viitorul expert judiciar, efectuează expertize de lucru, nu și de instruire, cu aplicarea expertizelor de control. Această implementare va asigura o instruire mai performantă și va ridica responsabilitatea, va dezvolta logica la întocmirea raportului de expertiză judiciară, formularea concluziilor, perfectarea planșelor fotografice etc.

O altă recomandare este să acordăm o atenție deosebită aspectului psihologic și etic al expertului judiciar, care într-un complex reflectă deontologia profesională. Normele deontologice ale expertului judiciar se deosebesc de alte norme care reglementează alte specialități din domeniul jurisprudenței. În activitatea expertului judiciar trebuie să se realizeze norme precum: principialitatea, obiectivitatea, conștiinciozitatea, imparțialitatea, independența și autocritica. Aceste norme sunt cele mai importante și fiecare expert trebuie să se conducă de ele. Principialitatea se manifestă prin independența expertului în gândire. Independența se manifestă prin argumentarea punctului de vedere propriu, ceea ce arată competența și profesionalismul expertului judiciar, abilitatea impunerii punctului său de vedere în aprecierea rezultatelor și formularea concluziilor.

Următoarea recomandare constă în formarea abilităților de a gândi creativ pentru a rezolva probleme complicate, atunci când nu este posibil prin metode cunoscute. Această opțiune este una simplă de rezolvat, dat fiind faptul că în procesul studiului profesorul trebuie să explice, prin exemple de caz, cum s-a ajuns la un rezultat anumit. Această activitate este una efectivă, deoarece exemplele de caz sunt memorate mult mai bine decât unele reguli teoretice.

Și în sfârșit cooperarea mediului academic cu alte instituții din alte state care pregătesc experți judiciari. În ziua de azi o astfel de opțiune nu este realizată pe deplin.

Referințe bibliografice

1. <https://www.inj.md/ro/statut>
2. Legea nr. 68 din 14.04.2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar // Monitorul Oficial al R. Moldova nr.157-162/316 din 10.06.2016;
3. Mihuleac E., Expertiza judiciară. București, Ed. Științifică, 1971, p. 32;
4. Odagiu Iu., Luchin L., Expertize judiciare, Chișinău, 2011, p. 7.

APLICAREA STRATEGIILOR DIDACTICE MODERNE – PRIORITATE ÎN INSTRUIREA INTERACTIVĂ A FUNCȚIONARULUI PUBLIC CU STATUT SPECIAL

Veaceslav GRATI

*doctor în drept, conferențiar universitar
al Catedrei „Drept polițienesc și securitate publică”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Ludmila BUCIUȘCAN,

*asistent universitar al Catedrei
„Științe manageriale, socioumane și comunicare profesională”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
master în drept*

Rezumat

În conținutul articolului ne-am propus drept scop de a reflecta cele mai importante aspecte tipice instruirii interactive, din perspectiva optimizării performanței universitare. Demersul științific al cercetării se înscrie în direcția extinderii didacticii și instruirii interactive din ultimele decenii. Preocuparea manifestată de către oamenii de știință de-a lungul timpului privind strategiile activizante, participative, a fost decisivă în conturarea unui tablou complex al abordării conceptuale privind instruirea interactivă în mediul academic. În această ordine de idei, în contextul confruntării societății cu diverse provocări, dascălii sunt chemați „să se debaraseze de algoritmul monoton al rutinei” și să apeleze cu temeritate și responsabilitate la aplicarea creativă a noilor paradigme în proiectarea și realizarea activităților de instruire care trebuie să fie centrate exclusiv pe audient.

Cuvinte-cheie: instruire, strategie didactică interactivă, predare, analiză strategică, aptitudini cognitive, învățare, instruire interactivă, formare profesională, strategie didactică, triunghi pedagogic, evaluare, aptitudini de cercetare, proces instructiv-educativ etc.

Summary

In the content of the article we aimed to reflect the most important aspects typical of interactive training, from the perspective of optimizing university performance. The scientific approach of the research is in the direction of expanding the didactics and interactive training of the last decades. The concern expressed by scientists over time on activating, participatory strategies has been decisive in shaping a complex picture of the conceptual approach to interactive training in academia.

In this sense, in the context of facing society with various challenges, teachers are called “to get rid of the monotonous algorithm of routine”, and to resort boldly and responsibly to the creative application of new paradigms in designing and carrying out training activities. be focused exclusively on the audience.

Keywords: education, interactive teaching strategy, rendition, strategic analysis, cognitive skills, learning, interactive training, training, didactic strategy, pedagogical triangle, evaluation, research skills, instructive-educational process.

„Când acțiunea comună este necesară, când reciprocitatea este activată în cadrul unui grup în vederea obținerii unui rezultat, atunci par să existe procese care stimulează învățarea individuală și care conduc pe fiecare la o competență cerută de constituirea grupului.” Bruner (1966)

Introducere. De ce vorbim despre „Instruirea interactivă a polițistului”? Fără incertitudine, dar este și demonstrat faptul că persoana care învață trebuie să-și construiască cunoașterea prin intermediul propriilor aptitudini cognitive și că nimeni nu poate face acest lucru în locul altcuiva. Totodată, este demonstrat și faptul că orice dezvoltare personală sau profesională este favorizată de condiționarea reciprocă cu alții care, la rândul lor, s-au format personal și profesional, învățând, căpătând o experiență de viață. Generalizând, putem menționa faptul că persoanele care își făuresc multilateral propria personalitate nu fac acest lucru în mod izolat, întrucât omul este o ființă fundamental socială, care promovează învățarea interactivă prin încurajarea parteneriatelor în instruire.

Nevoia umană profundă a unora de a da o replică altora și de a lucra împreună cu aceștia pentru atingerea unui obiectiv comun a constituit mereu o stimulare ale cărei motivații rămân a fi inexplicabile.

Nu doar investigațiile științifice în domeniu, dar și experiența cadrelor didactice care aplică metodele interactive prezintă și descriu efectul benefic al interacțiunii membrilor unui grup. Întreaga echipă, precum și sarcinile în care membrii acesteia sunt implicați și în realizarea cărora membrii acesteia depind unul de celălalt pentru obținerea rezultatului urmărit, demonstrează că:

1. Membrii grupului se implică mai mult în învățare decât în abordările frontale sau individuale;

2. Odată implicați, membrii grupului își manifestă dorința de a împărtăși celorlalți ceea ce experimentează, iar aceasta conduce la noi conexiuni în sprijinul înțelegerii;

3. Membrii echipei acced la înțelegerea profundă a unei informații atunci când au oportunități de a explica și chiar prezenta o informație celorlalți colegi despre ceea ce au învățat.

În această ordine de idei, în conținutul articolului respectiv, ne-am propus drept scop de a reflecta aspectele ce țin de aplicarea strategiilor didactice moderne ca prioritate în instruirea interactivă a polițistului și, ca fiinalitate, sperăm ca acele propuneri și recomandări pe care le vom formula să fie utile și practice în asigurarea continuității unei instruirii moderne a poliției Republicii Moldova.

Rezultate și discuții. În Republica Moldova, dreptul la învățătură este

asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare [1, art. 35, alin. (1)].

În această ordine de idei, Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, autoritățile administrative și instituțiile din subordinea acestuia organizează, prin intermediul structurilor specializate, formarea inițială și continuă a funcționarilor publici cu statut special [5, art. 25, alin. (1)].

În cazul angajării de persoane care au absolvit alte instituții de învățământ decât cele ale Ministerului Afacerilor Interne, cu excepția celor care s-au format profesional la comanda Ministerului Afacerilor Interne, aceste persoane urmează un curs de formare inițială înainte de exercitarea atribuțiilor funcționale conform fișei postului, în modul stabilit de Ministerul Afacerilor Interne [5, art. 26, alin. (1)].

Formarea profesională inițială a funcționarilor publici cu statut special se efectuează în cadrul instituțiilor de învățământ ale Ministerului Afacerilor Interne sau, după caz, în alte instituții de învățământ.

Formarea profesională continuă a funcționarilor publici cu statut special se realizează prin următoarele modalități:

- a) la locul de muncă;
- b) în cadrul instituțiilor de învățământ ale Ministerului Afacerilor Interne;
- c) în alte instituții de învățământ din țară sau din străinătate [5, art. 27, alin. (1)].

Fie că e vorba de formarea profesională inițială sau continuă, sarcina de bază (sub aspect de instruire), în acest sens, îi revine dascălului (lectorului, formatorului) care, aplicând anumite strategii didactice precum și un ansamblu de forme și metode moderne de predare, desfășoară instruirea propriu-zisă a personalului polițienesc astfel încât acesta să corespundă așteptărilor și doleanțelor cetățenilor precum și cerințelor strategiilor de dezvoltare durabilă ale MAI al RM.

Întrucât ne-am propus drept scop de a reflecta, în acest articol, un subiect important ce privește instruirea în MAI al RM, vom purcede la interpretarea unor noțiuni cu care vom opera în această cercetare.

Vom prezenta pentru început semnificația, importanța și impactul unei strategii didactice în instruirea profesională polițienească. Astfel, strategia didactică poate fi definită ca fiind o modalitate clasică eficientă prin care profesorul acordă asistența necesară audiențelor în domeniul cunoașterii și dezvoltării trăsăturilor de personalitate, capacităților intelectuale, priceperilor, deprinderilor, aptitudinilor, abilităților de lucru, sentimentelor și emoțiilor.

Din punct de vedere structural, strategia didactică este constituită dintr-o totalitate de metode, tehnici și mijloace de învățământ, precum și dintr-o

diversitate (complementară) de forme de organizare a activității de instruire, pe baza cărora dascălul întocmește un plan chibzuit de lucru cu auditoriul, în vederea desfășurării cu eficiență a procesului de instruire [10, p. 34].

Scopul și esența aplicării în instruire a strategiilor didactice interactive subînțeleg susținerea învățării active în cadrul căreia cel instruit modelează informația primită, transformând-o în una nouă, proprie. Important este a preciza faptul că strategiile didactice interactive au la baza aplicării lor sprijinul reciproc în căutare-cercetare și învățare, stimulând implicările individuale, mobilizând audientul ca entitate și personalitate distinctă de ceilalți colegi (prin felul de a cunoaște, gândi, aplica, deduce etc.).

Cercetarea și descrierea modelelor educaționale promovate de instruirea interactivă s-a făcut din mai multe perspective, printre care și:

1. Interpretarea statutului elementelor triunghiului pedagogic dintr-un punct de vedere nou – audientul fiind privit prin prisma potențialului său și a capacității de a cerceta, de a concluziona, de a fi activ, de a deveni autonom, dascălului revenindu-i rolul de organizator al unor situații de învățare, proiectate ca pretexte pentru determinarea audiențelor de a interacționa;

2. Oportunitatea de analiză și reformare a naturii și conținutului experiențelor de învățare, a relațiilor lector-audient, lector-lector, audient-audient, precum și a interacțiunii stringente dintre instituția de instruire, educație și practica sau experiențele reale de viață.

Sistemul de metode active în educație sunt apreciate foarte mult și sunt considerate ca fiind metode moderne, participative, care pun accent pe interacțiunea dintre membrii unei grupe academice fiind centrate pe audient și nu pe lector, vizând dezvoltarea personală a audientului care, construind și descoperindu-și și valorificându-și potențialul cognitiv, se formează ca bun profesionist în domeniu.

Particularitatea impactului social al aplicării metodelor active în instruirea interactivă în mediul universitar rezidă în instruirea prin colaborare, prin munca în echipe, auditoriul fiind transformat dintr-un grup amorf într-o colectivitate activă, energetică și coezivă, în cadrul căreia unii participanți se identifică ca fiind lideri, își dezvoltă aceste abilități, iar ulterior devin manageri de succes [7, p. 18].

În aceste circumstanțe, apar diferite situații ce necesită a fi clarificate și apar și unele întrebări la care trebuie, stringent, să căutăm un răspuns, ca exemplu:

1. „Adaptarea strategiilor didactice interactive de instruire la stadiul contemporan al progresului în domeniul învățământului necesită renunțarea definitivă la metodele și procedeele didactice tradiționale aplicate anterior?”;

2. „Poate fi stimulată aplicarea metodelor tradiționale în aceste circumstanțe?”;

3. „Care sunt procedeele, metodele și mijloacele de aplicare eficiente, stimulatoare, creativă a conversației, speței, modelării unui proces complex?” etc.

În căutarea răspunsurilor la aceste întrebări vom porni de la definirea (delimitarea netă) a conceptelor de **predare, învățare, evaluare**.

Predarea, ca o parte componentă a procesului de învățământ, capătă semnificație în măsura în care produce un proces corespunzător de învățare din partea audientului, motivându-l pe ultimul să se implice în activități ce solicită efort susținut, înțelegere, asimilare de cunoștințe, priceperi, deprinderi, atitudini etc.

Prelegerea, ca o metodă de bază de predare în învățământul superior, constă în transmiterea unui volum de informații, sistematizate în baza unui plan de idei. Pe parcursul prelegerii, profesorul recurge la argumentări, definiții, comparații, exemple, concluzii în vederea prezentării accesibile și convingătoare a temei propuse [3, p. 22].

Ca o metodă de bază centrată pe profesor, prelegerea are unele avantaje dar și o multitudine de dezavantaje printre care menționăm următoarele:

Avantaje:

- Reprezintă o metodă eficientă în a explica anumite noțiuni, fenomene, lucruri;
- Poate fi adaptată la nivelul auditoriului și la potențialul personalului instruit;
- Are un caracter îndrumător;
- Nu necesită pregătire și resurse mari de timp pentru profesorul cu experiență mare în domeniu;
- Reprezintă o metodă rapidă de a expune o informație;
- Este considerată o metodă de comunicare „mai personală” decât metodele scrise.

Dezavantaje:

- Lipsa feedback-ului (nu se cunoaște cu exactitate dacă mesajul transmis de emițător a fost perceput corect de către receptor);
- În cazul prelegerii nivelul de memorizare a informației este foarte mic, iar pentru a fi siguri că informația a fost corect înțeleasă de auditoriu este necesară aplicarea și altor metode, mijloace și procedee;
- Profesorul se adaptează potențialului clasei ca entitate și acceptă mersul într-un pas cu auditoriul;
- Profesorii cu experiență mai mică în domeniu pot desfășura lecția într-un timp mai redus (prea repede);
- Prelegerea este de obicei plictisitoare, monotona;
- În marea majoritate a cazurilor audienții nu se implică în discuții pe tema prezentată;

- Audienților le poate fi captată atenția pe perioade scurte de timp;
- În cazul prelegerii dascălul presupune că toți îl ascultă cu atenție și se implică la maximum (deși în realitate nu este așa);
- Audienților nu li se acordă posibilitatea să aplice în practică ideile care li se predau la prelegere etc. [9, p. 42].

Învățarea. Interacțiunea dintre predare și învățare rezidă în faptul că acestea sunt procese coevolutive, progresele și regresele la nivelul uneia având un impact enorm asupra celeilalte.

Evaluarea. Condiționarea reciprocă a predării cu învățarea și evaluarea rezidă în necesitatea gestionării continue a demersului instruirii-însușirii prin aprecierea rezultatelor academice ale personalului instruit. Aprecierea cunoștințelor celui instruit întregește ciclul instruirii prin intervenție a dascălului asupra audientului și constituie premisa de bază ce ghidează interacțiunea profesor-student, influențând adoptarea deciziilor ce țin de optimizarea continuă a procesului de predare-învățare.

Spre deosebire de o instruire obișnuită, **instruirea personalului de poliție prin aplicarea strategiilor didactice moderne (instruirea interactivă)** subînțelege niște elemente și trăsături definitorii care o plasează în vârful piramidei formării profesionale a funcționarului public cu statut special al MAI al RM.

Crearea strategiilor moderne de instruire a personalului de poliție se face pornind de la politica promovată de Guvernul Republicii Moldova, de la nevoile de bază de instruire ale polițiștilor Republicii Moldova și de abilitățile și potențialul personalului implicat în instruire (de la practicieni cu experiență în domeniu până la cei care dețin titlu științific), iar aplicarea lor are un context specific.

În elaborarea și aplicarea strategiei de instruire a personalului de poliție se va ține cont neapărat de:

- Analiza strategică (contextul social, așteptările cetățenilor, așteptările MAI al RM, sursele și mijloacele materiale disponibile, aspectul psihologic, sursele și mijloacele de conținut);
- Opțiunea strategică (condiționată de oportunități, evaluare, decizie);
- Implementarea strategică (ceea ce presupune planificare, organizare și schimbare/ racordare) [8, p. 77].

O cercetare detaliată a multitudinii de strategii didactice moderne elaborate și aplicate, cu precădere, în domeniul de instruire interactivă a polițistului, ne determină să încercăm o sintetizare a câtorva dintre valențele cognitive și formative ale acestora, și anume:

- Formarea, la cei instruiți, a unor aptitudini cognitive operaționale și funcționale precum: operativitatea gândirii, spiritul de observație, memoria, logica, inteligența etc.;

**Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne
și alte organe de drept**

.....

– Favorizarea transferului secvențial de cunoștințe și crearea unui mecanism eficient de aplicare a cunoștințelor noi acumulate în activitatea practică;

– Prezentarea și descrierea detaliată (către grupul instruit) a stilurilor cognitive și ameliorarea stilurilor cognitive personale de percepere, procesare și utilizare a informației;

– Dezvoltarea capacităților de cercetare (formularea problemei, elaborarea procesului rezolutiv, căutarea soluțiilor, identificarea și verificarea soluțiilor etc.);

– Efectuarea sistematică și repetată a unor exerciții au drept scop dezvoltarea capacităților de comunicare și de punere în relație a două sau mai multe fenomene, dezvoltarea inteligenței emoționale, a identificării afective, conlucrării, a conflictului socio-cognitiv, a încrederii în sine, libertății în luarea deciziei, autoevaluării etc.;

– Crearea și extinderea resurselor motivațional-afective ale învățării (interese cognitive, necesitatea de autorealizare, nivel de aspirații, interesul episistemic, aptitudinea de a depune efort);

– Dezvoltarea unor capacități metacognitive, introducerea prin implicarea activă a celor instruiți în strategii de analiză critică a propriului mod de gândire, dezvoltarea unui comportament interogativ și a capacității de analiză a însușirilor, gândurilor și sentimentelor proprii, a propriilor acțiuni de învățare;

– Încurajarea dezvoltarea la audienți a creativității ca proces, ca produs, ca dimensiune psihologică a personalității, ca potențial creativ;

– Asimilarea anumitor metode și tehnici de muncă intelectuală (a-i învăța să învețe);

– Învățarea diferitor tipuri de limbaje;

– Utilizarea diferitor surse de informare;

– Dezvoltarea capacității de investigare;

– Realizarea unor proiecte individuale și de grup; abilitarea audienților cu procedee/ tehnici speciale de învățare, de observare și experimentare, de utilizare a strategiilor creative în rezolvarea sarcinilor de învățare, de inter- și autoevaluare) etc. [4, p. 11].

Aplicarea metodelor interactive în instruirea polițiștilor acordă posibilitate reală audienților de a deveni participanți la propria lor instruire și educație, fiind îndeplinite, astfel, cerințele psiho-pedagogice ale activizării, și anume:

– Pregătirea pentru învățare;

– Excluderea influențelor negative ale diferitor surse care pot perturba desfășurarea firească a lecției;

– Asigurarea unui limbaj comun între emițător și receptor;

– Utilizarea unor activități eficiente de activizare etc.

În aceasta ordine de idei trebuie menționat faptul că întru atingerea finalităților educației, contextualizarea metodelor didactice la specificul demersului educativ reprezintă o sarcină primordială a lectorului. Astfel, favorizarea schimbului de idei, de experiențe și cunoștințe, cu implicarea activă a tuturor celor prezenți, promovarea interacțiunii dintre membrii clasei, reprezintă doar câteva exemple de stimulare clasică a învățării și dezvoltării personale, de învățare activă cu rezultate evidente.

Contribuind la îmbunătățirea calității procesului instructiv-educativ, având un caracter activ-participativ și reprezentând o reală valoare activ-formativă asupra personalității celor instruiți, experiența didactică ce are la bază metodele interactive, subînțelege:

- O învățare în conlucrare cu toți colegii de clasă;
- Responsabilitate de grup și personală;
- Condiționările reciproce verbale și socio-afective între membrii clasei (care stau la baza dezvoltării competențelor intelectuale și sociale transferabile în diferite contexte formale și informale);
- Comportamentul activ, deschis, bazat pe inițiativă personală;
- Implicarea activă a celor instruiți în realizarea sarcinilor etc.

Propriu metodelor interactive este faptul că acestea promovează interacțiunea dintre participanți ducând la o învățare activă și cu rezultate mult așteptate.

Atuul metodelor interactive aplicabile în instruirea polițiștilor constă în:

- metodele interactive sunt cele mai atractive;
- crearea deprinderilor;
- favorizarea învățării în baza propriilor competențe și aptitudini;
- stimularea cooperării și nu a competiției;
- metodele interactive pot fi abordate din punctul de vedere al diferitor stiluri de învățare.

Lectorul (formatorul) care aplică în instruire astfel de metode ar trebui să fie:

- un coechipier – care poate modifica modalitatea de desfășurare a instruirii, dacă auditoriul solicită aceasta;
- o călăuză – care susține polițiștii instruiți în soluționarea problemelor, îi motivează să își prezinte propriul punct de vedere;
- un animator – care aplică diverse metode și forme de predare descriind auditoriului esența acestora, pregătește materialele didactice, prezintă scopurile și finalitățile instruirii;
- un veghetor și ascultător – care supraveghează auditoriul în timpul activităților desfășurate și apreciază la final, obiectiv, fiecare audient în parte;
- un participant la învățare – care nu se consideră atotcunoscător dar

dă de înțeles că învață în tot cursul vieții.

Deși dascălul este considerat „stăpânul auditoriului” și este responsabil de aplicarea unei sau altei strategii didactice, demersul îmbunătățirii calității lecției presupune receptivitate ideatică, reflecție asupra propriei intervenții educaționale, competență, creativitate, vocație pedagogică și alte calități deosebite pe care trebuie să le posede profesorul [6, p. 59].

Un dascăl (lector, formator) trebuie:

- să abordeze subiectele din perspectiva audientului;
- să sesizeze și să accepte asemănările și deosebirile dintre el însuși și audienți, ca și dintre cei instruiți, între ei;
- să asigure respectarea drepturilor celor instruiți și să manifeste atitudine față de prioritățile și interesele lor;
- să se implice în soluționarea problemelor și a situațiilor complexe ce pot apărea în procesul instruirii;
- să posede capacitatea de a integra propriile sale priorități într-un cadru comun de probleme și valori, precum și să acționeze pe baza deciziilor celor instruiți;
- să posede capacitatea de a-și recunoaște greșelile în fața auditoriului și de a valorifica din punct de vedere educativ consecințele acestor greșeli.

În activitatea de instruire interactivă a polițistului, în auditoriu, lectorului îi revin următoarele atribuții:

- planificarea și coordonarea activităților cu caracter instructiv și educativ prin supravegherea realizării unei sincronizări între obiectivele individuale și cele de grup (ale auditoriului), evitarea suprapunerilor și contribuirea directă la întărirea solidarității clasei per ansamblu;
- stabilirea cu precizie a sarcinilor și obiectivelor instruirii;
- organizarea activităților audienților cu fixarea programului instructiv-educativ, a structurilor și formelor de organizare;
- prezentarea informațiilor științifice, seturilor axiologice, prin mesaje clare;
- conducerea activităților desfășurate în auditoriu, direcționarea procesului asimilării, dar și al formării profesionale a personalului polițienesc;
- îndrumarea audienților pe drumul cunoașterii prin intervenții inopinate adaptate situațiilor soluționate, prin recomandări care să susțină comportamentele și reacțiile audienților;
- motivarea implicării active a audienților;
- aprecierea activității celor activi în sprijinul consolidării comportamentelor pozitive;
- orientarea valorică a tendințelor negative identificate în conduitele audienților, prin intervenții cu caracter umanist etc.

În această ordine de idei, considerăm necesar și stringent să ne oprim

și să abordăm unele aspecte ce țin de o calitate fundamentală pe care trebuie să o posede dascălul, și anume „arta de a explica”.

Studentul consideră și apreciază „*talentul de a explica*” ca fiind cea mai de preț calitate la un profesor.

În acest sens, o explicație bună trebuie:

- să conțină strict informația care să descrie subiectul ce urmează a fi explicat;
- să se bazeze doar pe cunoștințele pe care cel instruit le posedă deja;
- să fie adaptată grupei căreia îi este adresată, chiar dacă asta ar presupune omiterea anumitor informații importante;
- să fie prezentată, descrisă convingător, cu perseverență;
- să fie centrată pe niște cuvinte sau expresii-cheie care pot fi scrise pe tablă, ori pot fi marcate prin pauze semnificative înainte și după rostirea lor;
- să fie construită în baza unor argumente logice și juridice, care vor fi explicate consecutiv;
- să introducă noțiunile abstracte (noi) prin exemple concrete;
- să conțină imagini vizuale ale conceptelor expuse, diagrame, grafice, scheme, tot ce poate ajuta înțelegerea;
- să recapituleze, la finalul lecției, conceptele explicate.

În această ordine de idei, în contextul confruntării societății cu diverse provocări, dascălii sunt chemați „să se debaraseze de algoritmul monoton al rutinei”, și să apeleze cu temeritate și responsabilitate la aplicarea creativă a noilor paradigme în proiectarea și realizarea activităților de instruire care trebuie să fie centrate pe audient.

Concluzii. Aplicarea metodelor interactive atât în predare, cât și în evaluare, pe lângă avantajele menționate în conținutul respectivului articol științific, implică și alte elemente cum ar fi: o mai bună organizare a lecției astfel încât timpul destinat acesteia să fie folosit rațional și doar în realizarea scopului cercetării, o amenajare a spațiului în care urmează să se desfășoare lecția astfel încât acest lucru să permită implicarea la maximum a tuturor audiențelor, indiferent de statut, funcție, grad, nivelul de pregătire etc.

Aplicând metodele activ-participative în instruirea polițiștilor, profesorul trebuie să dea dovadă de abilități în ceea ce privește crearea situațiilor/ oferirea spre soluționare a unor spețe, astfel încât cei instruiți să fie obligați să recurgă la aplicarea unor game variate de procese și activități mintale, astfel încât aceștia să fie obligați și să aibă posibilitate reală în a aplica cunoștințele teoretice și practice acumulate în vederea soluționării unor sarcini concrete.

Totodată, trebuie menționat faptul că multitudinea metodelor moderne interactive de predare sunt determinate de anumite progrese care se înregistrează în domeniul științei, unele dintre acestea apropiindu-se de me-

todele de cercetare științifică, determinându-l pe audient de a dobândi printr-un efort propriu experiențe cognitive, altele dezvoltându-i anumite abilități în cunoașterea calculatorului, cum ar fi instruirea asistată de calculator.

Multitudinea metodelor de instruire interactive centrate pe audient fac lecțiile interesante, sprijină studenții sub aspectul înțelegerii conținuturilor pe care să fie capabili să le aplice în activitatea profesională. Totodată, aceste metode de instruire interactive pot avea o incidență puternică asupra studenților datorită caracterului ludic, oferind anumite alternative atractive de studiere.

Concluzionând, putem menționa că utilizarea metodelor moderne interactive de instruire în activitatea didactică (în special în domeniul ce vizează instruirea polițiștilor) urmărește creșterea motivației pentru cunoaștere și sunt potrivite, în special, în cadrul unei instruiți tematice pentru reactualizarea și sintetizarea cunoștințelor celor care sunt responsabili de aplicarea legii cu referire la un subiect și o ordonare a informațiilor, permit completarea cunoștințelor cu altele noi cunoștințe la o temă aleasă, stimulează învățarea în grupuri de persoane, educă toleranța și înțelegerea opiniei celorlalți membri ai echipei etc.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova nr. 01 din 29.07.1994 „Constituția Republicii Moldova”. Publicată: 12.08.1994 în Monitorul Oficial nr. 1, art. 05.
2. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 587 din 12.05.2016 „Pentru aprobarea Strategiei de dezvoltare a Poliției pentru anii 2016-2020 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia”. Publicată: 20.05.2016 în Monitorul Oficial nr. 134-139, art. 645.
3. Ionel V., „Pedagogia situațiilor educative”, Iași, Ed. „Polirom”, 2002.
4. Ionescu M., „Instrucție și educație. Ediția a III-a”, Arad, Ed. „Vasile Goldis University Press”, 2007.
5. Legea Republicii Moldova nr. 288 din 16.12.2016 „Privind funcționarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne”. Publicată: 10.02.2017 în Monitorul Oficial nr. 40-49, art. 85.
6. Macavei E., „Pedagogie. Teoria educației”, Ed. „Aramis Print”, 2001.
7. Neacșu I., „Instruire și învățare”, București, EDP., 1999.
8. Oprea Crenguța, „Strategii didactice interactive”, București, EDP, 2007.
9. Păun E., Potolea D., „Fundamentări teoretice și demersuri aplicative”, Iași, Ed. „Polirom”, 2002.
10. Peretti A., Legrand J. A., Boniface J., „Tehnici de comunicare”, Iași, Ed. „Polirom”, 2001.

CZU 378:354.31

SPORIREA EFICIENȚEI PROCESULUI DE PREGĂTIRE A CADRELOR PENTRU MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

Sofia PILAT,

doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Procedură penală, criminalistică și securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Artiom PILAT,

asistent universitar al Catedrei „Procedură penală, criminalistică și securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, doctorand

Rezumat

Necesitatea acută de cadre calificate în organele afacerilor interne este condiționată de mai mulți factori, inclusiv de transformările esențiale în viața politică, economică, socială și spirituală ce au loc actualmente în Republica Moldova. Necesitatea de cadre se datorează și noilor fapte ilegale care se comit pe teritoriul Republicii Moldova, a căror investigare necesită pregătire specială în diferite domenii.

Pregătirea calitativă a cadrelor depinde proporțional de combaterea fenomenului infracțional. Însă în procesul de instruire sunt anumite impedimente cu care se confruntă instituțiile de învățământ în procesul instruirii, care vor fi analizate în prezentul articol științific.

Cuvinte-cheie: studenți, pregătirea cadrelor, MAI, instituțiile de învățământ, conlucrare, echipament, metoda de pregătire.

Summary

The acute need for qualified staff in the internal affairs bodies is conditioned by several factors, including the essential transformations in the political, economic, social and spiritual life that are currently taking place in the Republic of Moldova. The need for cadres is also due to new illegal acts committed on the territory of the Republic of Moldova, but the investigation of which requires special training in different fields.

Qualitative training of pro-rata cadres depends on combating the criminal phenomenon. However, in the training process there are some obstacles facing the educational institutions in the training process, which will be analyzed in this scientific article.

Keywords: students, teacher training, Ministry of Internal Affairs, educational institutions, coaching, equipment, training method.

Introducere. În condițiile instaurării unui stat de drept, imaginea lui este creată de comportamentul fiecărui cetățean în societate, de contribuția adusă la dezvoltarea economică, social-politică, tehnică și culturală a țării.

Examinând rolul poliției în Republica Moldova, ca organ de drept, dar mai ales cel al persoanei cu statut de polițist, apar diverse opinii. Chipul milițianului sovietic, pe care în copilărie îl consideram drept exemplu pentru societate, după formarea poliției Republicii Moldova a suferit unele schimbări, ele fiind cauzate și de reducerea prestigiului poliției și de pierderea încrederii cetățenilor în ea [9]. Încrederea cetățenilor în poliție va fi redobândită numai într-o poliție instruită și bine pregătită pentru a acționa în diferite situații.

Metode aplicate și materiale utilizate. În scopul realizării obiectivului trasat, în respectivul articol științific au fost utilizate: metoda logică, metoda comparativă și metoda sistematică. În procesul elaborării articolului științific, au fost consultate următoarele materiale: Codul de procedură penală, M. Dogaru, Materialele Conferinței științifico-practice internaționale, din 20-21 decembrie 2002, Materialele Conferinței științifico-practice republicane, din 30 martie 2000.

Rezultate obținute și discuții. De peste douăzeci și cinci de ani societatea se află într-un proces îndelungat de reformare a diferitor instituții ale statului. Procesele de reformare a edificiului social au atins toate palierele și segmentele existenței sociale. Nu a constituit excepție nici Ministerul Afacerilor Interne, nici Ministerul Educației, Culturii și Cercetării.

Calitatea în educație desemnează un complex de principii și practici ce traversează întregul mediu educațional, în totalitatea componentelor sale, orientat spre obținerea de rezultate superioare, raportate la standarde și urmărind satisfacerea nevoilor și așteptărilor beneficiarilor educației [3].

În etapa actuală, cu condiții social-economice și politice specifice, când societatea noastră traversează o perioadă de tranzație, pedagogia învățământului superior urmează să soluționeze astfel de probleme importante cum ar fi: cine trebuie învățat (adică de ce specialiști avem nevoie), ce să-l învățăm (care ar fi conținutul procesului de formare) și cum să-l învățăm. În scopul realizării acestor obiective, este necesar, în opinia noastră, a elabora modelul specialistului și a determina conținutul acestuia [3].

Ținând cont de situația existentă în țară, care, în mare măsură, influențează situația criminogenă, instituțiile de pregătire a cadrelor pentru organele afacerilor interne sunt obligate să-și perfecționeze radical metodele de pregătire a cadrelor, care să fie capabile să tragă la răspunderea penală persoanele care comit infracțiuni în domeniul IT sau infracțiuni economice cu care până în prezent nu s-au confruntat organele de drept.

Luând în considerare faptul că pregătirea cadrelor pentru MAI depinde, în marea măsură, de nivelul și calitatea predării disciplinelor de bază în instituțiile juridice de învățământ superior, considerăm că această activitate trebuie să corespundă cerințelor actuale ale activității practice în organele de urmărire penală și să fie efectuată în baza unei conlucrării strânse, creati-

ve între instituțiile de învățământ superior și organele afacerilor interne. Una dintre sarcinile de bază, în acest sens, o constituie perfecționarea sistemului de pregătire și de reciclare a cadrelor organelor de urmărire penală [8].

Numai în urma soluționării problemelor enumerate mai sus, Ministerul Afacerilor Interne o să dispună de specialiști bine pregătiți, de o calificare înaltă și care o să corespundă cerințelor societății. Însă pregătirea cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne nu depinde numai de instituția de învățământ, ci și, de subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne.

Succesul în pregătirea cadrelor pentru MAI depinde, proporțional, de conlucrarea Academiei „Ștefan cel Mare” cu alte subdiviziuni.

Problema legăturii teoriei cu practica trebuie să devină centrală și pentru procesul instructiv-educativ desfășurat în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare”, astfel, această problemă, după cum am menționat anterior, poate fi soluționată doar în conlucrarea instituției de învățământ cu subdiviziunile unde produsul acestei instituții activează.

Statul trebuie să asigure calitatea studiilor în instituțiile de învățământ superior care pregătesc juriști în strictă conformitate cu cerințele stabilite de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării participând în mod direct la realizarea politicii de cadre în domeniul afacerilor interne.

Principiul conexiunii învățământului cu practica trebuie considerat ca imperativ fundamental al instituțiilor de învățământ prin care să se realizeze înțelegerea interdependenței dintre teorie și practică; îmbinarea organică a sistemului de cunoștințe cu formarea principiilor și deprinderilor, pregătirea studenților pentru exercitarea atribuțiilor ce le vor reveni, să constituie partea cea mai importantă a procesului de învățământ. Între pregătirea în instituțiile de învățământ și practica muncii din subdiviziunile MAI trebuie să fie o strictă și indisolubilă legătură și un raport optim, astfel ca învățământul să nu devină formalist, prin însușirea teoriei fără să se știe a fi aplicate, prin formarea unor deprinderi fără să fie însușită teoria [4].

Integrarea instruirii cu practica ridică importante probleme atât pentru instituția de învățământ, cât și pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne, unde urmează să fie aplicată în practică baza teoretică.

Modernizarea învățământului este un element permanent și fundamental în aplicarea concepției în baza căreia se dezvoltă procesul de instruire a cadrelor în sistemul MAI, pentru asigurarea unității organice dintre conținutul și metodele activităților de pregătire a studenților.

Considerăm că efectul cel mai mare în instruire a studenților se obține în urma conlucrării dintre baza teoretică și cea practică, atunci când studenții implementează cunoștințe acumulate în anumite situații tipice și nu se limitează la demonstrarea cunoștințelor lor în auditoriu.

Procedul cel mai eficient în acumularea cunoștințelor, recomandat ori de câte ori există posibilitatea este acela de a aduce în fața studenților materialul real care, însoțit de explicații, demonstrații și experiențe, creează imaginea completă, informațiile putând fi reținute în proporție maximă.

În susținerea celor menționate mai sus, menționăm că lecțiile practice ar avea un efect mai productiv dacă un angajat cu experiență al subdiviziunilor MAI ar prezenta anumite explicații practice referitoare la o anumită temă cu care se familiarizează studenții și în urma argumentării temei să prezinte cazuri practice. În cazurile date vorbim de ofițerii de urmărire penală, experți criminaliști, ofițeri de investigație. Această metodă de conlucrare care ar moderniza procesul de instruire a cadrelor, trebuie remarcat, nu necesită cheltuieli suplimentare pentru implementare, dar, prim urmare, ar eficientiza activitatea studentului în urma angajării în cadrul subdiviziunilor MAI. Susținem părerea că în urma implementării unor astfel de metode, numărul studenților care se concediază în urma angajării s-ar micșora și numărul angajaților cu experiență va crește.

Din cele menționate, rezultă rolul primordial al învățământului în pregătirea cadrelor pentru organele afacerilor interne, față de care sunt înaintate cerințe tot mai mari, din aceste considerente, conținutul și metodele de instruire necesită o transformare continuă în funcție de cerințele societății.

În această ordine de idei, menționăm faptul că pregătirea tinerilor polițiști nu este o sarcină doar a Academiei „Ștefan cel Mare”. În acest proces este important și rolul fiecărui cetățean, al părinților, pedagogilor care urmează să inspire tinerei generații dragostea față de știință și Patrie, simțul datoriei, simțul răspunderii, calități pe care trebuie să le posede noii angajați ai MAI.

O altă direcție de dezvoltare care va contribui la eficientizarea și îmbunătățirea procesului de instruire a cursanților o reprezintă dotarea cu spații de studiu, laboratoare de specialitate, poligoane de instruire, precum și dotarea cu tehnică necesară pentru instruire. Suntem de părere că anume dotarea necesară va favoriza demersul pedagogic și asigura creșterea eficienței pregătirii, prin posibilitatea de a lucra cu grupe mici de studenți.

În acest context, este prioritară nevoia dotării instituțiilor de învățământ cu tehnică și utilaj modern care ar contribui la sporirea nivelului de pregătire a viitorilor angajați ai MAI. În acest sens menționăm că subdiviziunile MAI sunt dotate cu echipament nou, modern care contribuie la descoperirea faptelor infracționale, însă instituțiile de învățământ duc lipsă de un echipament modern.

După estimările făcute de specialiști, din cele cinci canale de comunicare externă de care dispune omul, 85% din informație sunt obținute prin văz, 11% cu ajutorul auzului și numai 4% cu celelalte trei simțuri, fapt ce

trebuie să ne îndemne și să ne determine să insistăm din ce în ce mai mult asupra vizualizării conținutului învățământului (filme didactice, dispozitive, folii transparente, material real etc.), precum și a folosirii intensive a întregii game de tehnică didactică.

Procedeul cel mai eficient în vizualizare și care este recomandat ori de câte ori este posibil este acela de a instrui studenții în baza unor cauze reale și concrete, însoțit de explicații, demonstrații și experiențe, el creează imaginea completă. Remarcăm faptul că în situația dată informațiile sunt reținute în proporție maximă [4].

La momentul actual, se practică pregătirea viitorilor polițiști în baza hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului. Menționăm că hotărârile definitive ale Curții Europene a Drepturilor Omului sunt obligatorii pentru organele de urmărire penală, procurori și instanțele de judecată [2].

Astfel, prin intermediul acestor hotărâri, studenților li se aduc la cunoștință cazuri reale, care au avut loc și cum este legal de procedat în diferite situații.

Este evident că aceste eforturi susținute pentru documentarea și pregătirea cadrelor didactice, promovarea unui învățământ problematizat, esențializat, programat și desfășurat cu ajutorul sistemelor computerizate, precum și un sprijin logistic substanțial, având în vedere că nu este posibilă realizarea unui învățământ modern cu o bază didactică materială care nu corespunde cerințelor actuale [1].

Subliniem că există o mare diversitate de modalități de pregătire a studenților, atât la cursuri, cât și în afara acestora. În această diversitate pedagogică nici un mod de învățare nu este identic cu altul, fiecare deosebindu-se de celelalte prin sarcini și conținuturi noi, prin ambianța psiho-pedagogică și feluri deosebite de reacție colectivă.

Din cele menționate, deducem faptul că fiecare activitate este structurată pe anumite niveluri și diferă prin specificul acesteia. Studii gimnaziale diferă de cele liceale, dar Ciclul I licență diferă de Ciclul II studii superioare de master.

Astfel, concluzionăm că nu poate fi vorba de existența unor metode absolute care urmează a fi aplicate în unanimitate și să răspundă în măsura cerințelor și specificului fiecărei situații în parte; nici o metodă nu reprezintă singurul și unicul mod universal și eficient în care ar putea să se procedeze; nici o metodă nu poate fi recomandată ca rețetă, cum nici o metodă nu poate fi la fel de eficace pentru toți studenții [1].

Concluzii. În continuare, ajungem la concluzia că pentru a spori nivelul de pregătire a studenților nu este suficient doar soluționarea unei probleme cu care se confruntă instituția de învățământ, ci soluționarea în ansamblu a problemelor întâlnite la instruire. Soluționarea în ansamblu a situațiilor

problematică va favoriza și va spori nivelul de pregătire a studenților dar și va micșora numărul persoanelor care se concediază din subdiviziunile MAI în urma angajării.

Referințe bibliografice

1. Bounegru T. Evaluarea computerizată a cunoștințelor. În: Materialele Conferinței științifico-practice republicane din 30 martie 2000. Chișinău. 2001. p. 39.
2. Cod de procedură penală al Republicii Moldova adoptat la 14.03.2003. În: Monitorul Oficial nr. 248-241 din 05.11.2013.
3. Dogaru M. Calitatea în educație. București: Ed. „Millenium Design Group”, 2011. p. 3.
4. Gandrabur Gh. Modernizarea procesului de instruire în Ministerul Afacerilor Interne. În: Materialele Conferinței științifico-practice republicane din 30 martie 2000. Chișinău. 2001. p. 102.
5. Gladchi Gh. Cu privire la modelul juristului și necesitatea perfecționării instruirii la Facultatea de Drept a Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne. În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale din 20-21 decembrie 2002. Chișinău: Ed. „Știința”, 2003. p. 58.
6. Guțanu E. Pregătirea cadrelor calificate pentru organele de urmărire penală: probleme, abordări, perspective. În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale din 20-21 decembrie 2002. Chișinău: Ed. „Știința”. 2003. p. 181.
7. Josan V. Rolul angajaților din organele afacerilor interne în selectarea și pregătirea cadrelor de juriști pentru Ministerul Afacerilor Interne. În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale din 20-21 decembrie 2002. Chișinău: Ed. „Știința”, 2003. p. 58.

EVOLUȚIA MANAGEMENTULUI CALITĂȚII STUDIILOR ÎN ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE” A MAI LA 30 DE ANI DE ACTIVITATE

Marcel BOȘCANEANU,

*doctor în drept, șef al Direcției studii și management al calității
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

Convingerea conform căreia viitorul personalului de polițiști și dezvoltarea societății în ansamblu depinde în mod direct de valorificarea corectă a oportunităților oferite de educație, în general, și de învățământul superior, în particular, devine tot mai răspândită, iar misiunea de transmitere a cunoștințelor și a valorilor, de formare a competențelor necesare noilor generații de polițiști se pune exclusiv pe seama Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI – instituție de învățământ superior subordonată Ministerului Afacerilor Interne, în calitate de adevărat centru educațional, cultural și științific.

Cuvinte-cheie: învățământ superior, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, proces Bologna, evoluția managementului calității studiilor.

Summary

The belief that the future of police personnel and the development of society as a whole depends directly on the correct use of opportunities offered by education in general and higher education in particular is becoming more widespread and the mission of transmitting knowledge and values, to train the skills necessary for the new generations of police officers is exclusively the responsibility of the Academy „Ștefan cel Mare” – higher education institution subordinated to the Ministry of Internal Affairs (MIA), as a true educational, cultural and scientific center.

Keywords: higher education, Academy „Ștefan cel Mare” of the MIA, Bologna process, the evolution of the quality management of studies.

Introducere. Un rol distinct în pregătirea cadrelor pentru Ministerul Afacerilor Interne (în continuare MAI) îi revine Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI (în continuare Academia), care instruiște cadre calificate cu studii superioare. Aceste studii superioare se finalizează cu acordarea diplomelor și cel mai important este faptul că aceste diplome sunt recunoscute la nivel național și internațional, iar pentru a fi recunoscute instituția trece prin mai multe procese de evaluare-acreditare (autoevaluarea, evaluarea externă).

Astfel, în acest context Academia este acreditată conform cerințelor naționale, ceea ce prezumă că în spatele acestei activități de acreditare stau mai multe procese educaționale, de studii calitative realizate prin interme-

diul unui management eficient de asigurare a calității.

Din analiza procesului evoluției învățământului superior în Academie, am constatat o corelație între educație/ învățământ și mediul socioeconomic. De la înființare (17 august 1990) până în prezent Academia a fost și este unica instituție de învățământ superior a MAI, din aceste considerente Academia ocupă un loc destul de important printre subdiviziunile subordonate MAI. Înființarea Academiei corespunde cu etapa constituirii Sistemului European al Învățământului Superior ce se produce în anii '90 ai secolului XX. Pentru acest proces au existat premise precum: consecințele transformărilor democratice inițiate în acea perioadă și acțiuni ce țineau ritmul cu planurile sau starea de spirit ale acelor timpuri. Din analiza acestor timpuri, constatăm că Academia a fost înființată ca rezultat al unor complexe acțiuni politice, profund organizate în plan strategic, o decizie, în opinia noastră, foarte inteligentă.

Înființarea Academiei și constituirea conceptului de proces de studii a durat în timp, iar funcționalitatea s-a obiectivat în modalitatea de configurare. Pe parcursul anilor de constituire, Academia în procesul de studii a elaborat un mecanism axat, pe de o parte, pe idei-cheie ale concepției, deduse din nevoile stringente ale existenței comunității europene, iar pe de altă parte, au fost formulate și modalitățile de intervenție la nivel tridimensional: regional european, național și ministerial/ instituțional. Această abordare i-a atribuit instituției un caracter aplicabil și a făcut-o funcțională chiar din momentul de constituire.

Metode și materiale aplicate. Urmărind scopul obținerii unor analize utile în structura evoluției calității studiilor în Academie, precum și constatarea rezultatelor în implementarea reformelor educaționale la nivel instituțional, am decis să recurgem la un șir de metode de cercetare eficiente după caracterul și natura lor, acestea fiind: metoda istorică (cronologică), retrospectivă, analizei, sintezei, deducției și metoda sistemică.

Rezultate obținute și discuții. Managementul calității studiilor în cadrul Academiei a trecut în paralel cu întreaga instituție prin toate etapele de evoluție și dezvoltare, de la constituire până în prezent.

În continuare vom descrie acele etape de evoluție și dezvoltare a managementului calității studiilor la nivel internațional, național și nu în ultimul rând instituțional la nivel de Academie.

În anul 1997, se lansează procesul de constituire a concepției Procesul Bologna, prin Convenția de la Lisabona, având la bază un obiectiv economic: utilizarea rațională a capitalului uman și a forței de muncă. Această convenție se impune în proces cu titulatura: *Cu privire la recunoașterea atestărilor obținute în învățământul superior în statele din regiunea Europei*. În această Convenție sunt abordate problemele esențiale ale ideii constituirii spațiului

unic european al cunoașterii prin punerea în valoare a autonomiei universitare, a mobilității (pentru accesul la varietatea culturală), recunoașterea duratei studiilor, cu accent pe recunoașterea calificărilor.

Concepția Bologna își consolidează pozițiile prin Declarația de la Bologna '99, „*Spațiul European al Învățământului Superior*”, prin Declarația comună a miniștrilor Educației din Europa, convenită la Bologna, 19 iunie 1999 (Declarația de la Bologna a fost semnată de miniștrii Educației din 29 de țări europene cu ocazia CRE/ Conferința Confederației Rectorilor din Uniunea Europeană, care a avut loc la Bologna, 18-19 iunie 1999). Declarația conținea următorul mesaj: „O Europă a Cunoașterii este acum unanim recunoscută drept un factor de neînlocuit pentru dezvoltarea socială și umană și drept o componentă indispensabilă pentru consolidarea și îmbogățirea calității de a fi cetățean al Europei, capabilă de a oferi cetățenilor săi competențele necesare pentru a face față provocărilor noului mileniu, împreună cu conștientizarea unor valori comune și a apartenenței la un spațiu social și cultural comun. Trebuie să ne asigurăm că sistemul european de învățământ superior acumulează un grad de atracție pe plan mondial egal cu tradițiile noastre extraordinare, culturale și științifice” [9].

Considerăm că această declarație definitivează ideatic concepția învățământului superior european, exprimarea exhaustivă a misiunii culturii europene și identificarea mecanismului de perpetuare și dezvoltare a acesteia în regiune și în lume (prin educația universitară). Declarația respectivă atribuie denumirea concepției europene a învățământului superior „Procesul de la Bologna”, atât prin consistența ideilor conceptuale, cât și prin reprezentativitatea universităților europene (din 29 de țări europene). Deci concepția nu mai rămâne în zona unor reflecții strategice, ci trece în zona recunoașterii regionale prin implicarea majorității comunității academice din regiune.

La nivel procedural, se iau măsuri în vederea ajustării cadrului normativ și de sistem. Se apreciază o mai bună comparabilitate și compatibilitate a sistemelor de învățământ prin: adoptarea unui sistem de diplome ușor de comparat și de recunoscut prin implementarea ideii de *supliment la diplomă*, în vederea promovării angajabilității cetățenilor Europei și competitivității internaționale a sistemului de învățământ superior; adoptarea unui sistem bazat în mod esențial *pe două cicluri*, de „undergraduate” și „graduate”. Accesul la al doilea ciclu va necesita completarea cu succes a studiilor din primul ciclu, care ar putea dura cel puțin trei ani. Diploma primită după absolvirea primului ciclu va fi, de asemenea, relevantă pentru piața de muncă europeană ca un nivel anume de calificare. Al doilea ciclu ar trebui să ducă spre diploma de master și/sau de doctor, așa cum se întâmplă în multe țări ale Europei; stabilirea unui sistem de credite echivalent cu sistemul ECTS ca o oportunitate de a promova ideea de mobilitate a studenților

peste tot în lume. Creditele ar putea fi obținute și în contexte care nu implică învățământul superior, care presupun învățarea pe tot parcursul vieții, atâta timp cât sunt recunoscute de către universitate; promovarea mobilității prin depășirea obstacolelor către exercițiul efectiv al circulației libere, punându-se, în special, următoarele accente pentru studenți: accesul la studii și la oportunități de formare și serviciile legate de acestea; pentru profesori, cercetători și personalul administrativ: recunoașterea și valorificarea perioadelor petrecute în concursul european prin cercetare, predare și formare, fără a fi prejudiciate drepturile lor statutare; promovarea cooperării europene în asigurarea calității unei viziuni legate de ideea de a dezvolta criterii și metodologii comparabile; promovarea dimensiunilor necesare europene legate de învățământul superior, mai ales, în ceea ce privește dezvoltarea curriculară, cooperarea inter-instituțională, schemele de mobilitate și programele integrate de studiu, formare și cercetare.

Următoarea conferință (deja bianuală) are loc la Praga, cu genericul: „Către o arie europeană a învățământului superior”, al cărei comunicat este semnat de către miniștrii Educației din 32 de țări (2001) [8]. Conferința de la Praga determină o nouă direcție conceptuală a Procesului Bologna: *asigurarea calității învățământului superior*. Miniștrii au recunoscut nevoia de cooperare pentru a rezolva provocările induse de educația transnațională. De asemenea, au fost de acord că este nevoie de o perspectivă asupra învățării pe tot parcursul vieții, asupra educației permanente.

Problematica întăririi cooperării europene în domeniul formării profesionale este sistemic abordată în cadrul „Declarației de la Copenhaga” (2002), unde accentele definitorii ale relației dintre piața muncii, partenerii sociali și formarea profesională prin învățământ profesional tehnic și superior sunt stabilite pe anumite dimensiuni strategice. Aspectele conceptuale ale Procesului Bologna sunt axate la această întrunire pe următoarea idee-cheie: „În Europa, dezvoltarea economică și socială din ultima decadă a demonstrat necesitatea crescândă a unei dimensiuni europene a educației și formării. Mai mult, tranziția către o economie bazată pe cunoaștere, capabilă de creștere economică durabilă, cu locuri de muncă mai multe și mai bune, cu un grad mai mare de coeziune socială, aduce noi provocări în domeniul dezvoltării resurselor umane” [7].

Declarația de la Copenhaga face trimitere, în mare parte, la importanța și rolul educației ca parte integrantă a politicilor sociale și economice, ca instrument pentru consolidarea competitivității europene în lume și ca garanție a asigurării coeziunii societăților noastre și a dezvoltării depline a cetățenilor acestora. Dezvoltarea unui sistem de educație și formare profesională de calitate reprezintă un element crucial al acestei strategii, în special, în ceea ce privește promovarea incluziunii sociale, a coeziunii, a mobilității,

.....
a capacității de angajare și a competitivității.

În baza acestor idei, Concepția Bologna accentuează: dimensiunea europeană a învățământului superior; transparență, informație și orientare; accesul la educație, formare și transferabilitatea și recunoașterea competențelor și a calificărilor, pentru a sprijini mobilitatea geografică și ocupațională a cetățenilor din Europa; recunoașterea competențelor și a calificărilor; *asigurarea calității în învățământul superior*.

Conferința din 2003, organizată la Berlin, definitivează procesul de constituire a Procesului Bologna. Genericul acestei întruniri este: formarea Spațiului european de învățământ superior.

Prin comunicatul de la Berlin, miniștrii au reafirmat importanța dimensiunii sociale a procesului de la Bologna, stipulând că necesitatea de a crește caracterul competitiv trebuie să fie corelată cu obiectivele de îmbunătățire a caracteristicilor sociale în domeniul Spațiului european de învățământ superior, având drept scop intensificarea coeziunii sociale și reducerea inegalităților sociale și de sex atât la nivel național, cât și la cel european. În acest context, miniștrii și-au reafirmat poziția că învățământul superior este un bun și o responsabilitate publică. Ei au accentuat faptul că în cooperarea și în schimburile internaționale academice trebuie să prevaleze valorile academice. La fel a fost relevată necesitatea legăturii mai adecvate dintre învățământul superior și sistemul de cercetare.

La baza ideilor conceptuale sunt plasate următoarele constatări: necesitatea consolidării unei Europe bazate pe cunoștințe. Scopul acestei acțiuni este de a păstra bogăția culturală și diversitatea lingvistică a Europei, bazată pe moștenirea diferitor tradiții, precum și a educa potențialul de inovație, de dezvoltare economică și socială printr-o cooperare atotcuprinzătoare dintre instituțiile europene de învățământ superior [6].

Prin comunicatul de la Berlin se conturează cele zece idei conceptuale ale învățământului superior european. Acestea își au originea în declarațiile și comunicatele anterioare sau au un caracter generalizator, dedus pe parcursul perioadelor de constituire a Procesului Bologna. La nivel procedural comunicatul stabilește anumite priorități și, în primul rând, *asigurarea calității*, care are un caracter cuprinzător și constituie o condiție a realizării dezideratelor conceptuale. În acest sens este prevăzut ca, până în anul 2005, sistemele naționale de asigurare a calității să includă: definirea responsabilităților organelor și instituțiilor implicate; evaluarea programelor sau a instituțiilor, inclusiv evaluarea internă, analiza externă, participarea studenților și publicarea rezultatelor; un sistem de acreditare, certificare sau proceduri comparabile; participarea internațională, cooperarea și organizarea rețelelor.

Comunicatul de la Bergen (2005) se integrează în procesul de dezvoltare

tare a concepției învățământului superior prin genericul: „Spațiul european al învățământului superior – realizarea obiectivelor” [5]. Genericul întrunirii scoate în evidență esența mesajului. Acesta are un caracter predominant de executare a prevederilor. Organul superior al Procesului Bologna declară drept prioritate monitorizarea îndeplinirii obiectivelor conceptuale și ajustarea lor, după caz, a problematicii actuale a spațiului socioeconomic și cultural al Europei. Rolul consfăturii și accentele activității configurează următoarele prevederi: parteneriatul în învățământul superior, prin care este subliniat rolul central al instituțiilor de învățământ superior, al personalului didactic și al studenților, ca parteneri în Procesul Bologna; sistemul de organizare a studiilor prevede importanța asigurării unei complementarități între cadrul general al calificărilor proiectat pentru SEÎS și propunerea-cadru mai cuprinzătoare pentru calificările învățării pe tot parcursul vieții; dimensiunea socială ce cuprinde măsuri adoptate de guverne pentru a ajuta studenții, mai ales pe cei provenind din grupuri sociale dezavantajate, precum și pentru a asigura servicii de orientare și consiliere în vederea largirii accesului la învățământul superior; *asigurarea calității*; recunoașterea diplomelor și a perioadelor de studii.

Conferința de la Londra (2009) exprimă o reacție curentă a spațiului european la fenomenele cardinale, care se accentuează pe mapamond. Genericul acestei ședințe reflectă esența mesajului: „Realizarea Spațiului european al învățământului superior – un răspuns la provocările globalizării”, în care se spune: „Suntem conștienți de importanța influenței pe care instituțiile de învățământ superior o exercită asupra dezvoltării societății, fiind, prin tradiție, centre de învățare, cercetare, creativitate, transfer de cunoștințe, precum și de rolul lor esențial în definirea și transmiterea valorilor pe care se bazează societățile noastre. Din aceste considerente, scopul nostru este asigurarea resurselor necesare instituțiilor de învățământ superior pentru a continua îndeplinirea obiectivelor propuse. Aceste obiective vizează: pregătirea studenților pentru viață ca cetățeni activi într-o societate democratică; pregătirea studenților pentru cariera viitoare și pentru dezvoltarea personală; crearea și păstrarea unei baze de cunoștințe ample, avansate; stimularea cercetării și inovării” [4].

Aceste idei-cheie reformulează reperele conceptuale ale Procesului Bologna. Pe lângă calitatea educației, dimensiunea socială și mobilitate, se reaccentuează necesitatea educației continue. Totodată, apar și idei noi precum: doctoratul ca ciclu al învățământului superior; Spațiul european al învățământului superior în context global; angajarea în câmpul muncii și corespunderea studiilor cu cerințele pieței muncii.

La această ședință este accentuată următoarea idee: „Deoarece 2010 va reprezenta trecerea de la procesul Bologna la Spațiul european al învăță-

mântului superior, acest moment de răscruce va fi un prilej pentru reafirmarea deciziei noastre de a considera învățământul superior ca pe un element esențial în întărirea societății prin forțe proprii la nivel național și european. 2010 va reprezenta și o ocazie de a reformula ideile care ne-au motivat în lansarea Procesului Bologna în 1999 și pentru a fundamenta Spațiul european al învățământului superior pe valori și idei care depășesc nivelul structurilor și instrumentelor de lucru. 2010 va însemna și posibilitatea de a direcționa evoluția sistemului educațional în învățământul superior pe o traiectorie care depășește problemele curente, transformându-le în posibilități de confruntare cu cerințele viitorului” [10, p. 77].

Următoarele conferințe pun accent pe concepția învățământului superior, denumind-o Concepția Spațiului European al Învățământului Superior. Genericul întrunirii de la București (2012) este: „*Valorificarea la maximum a potențialului nostru: Consolidarea Spațiului European al Învățământului Superior*”. Însăși denumirea comunicatului exprimă esența implicării: se mizează pe consolidarea acțiunilor întreprinse. Concepția învățământului superior este la etapa consolidării spațiului european, se pune accent nu atât pe noi prevederi conceptuale, cât pe valorificarea celor declarate anterior. Prevederea prioritară este „*Asigurarea învățământului superior de calitate pentru toți*” [3].

Drept prevederi conceptuale acționale sunt reiterate următoarele: sporirea accesului la studii superioare; dimensiunea socială a învățământului superior; centrarea pe student; finanțarea și guvernarea; sporirea șanselor de angajare pentru a servi nevoilor Europei; axarea pe finalitățile educației (supliment la diplomă, CNC); mobilitatea pentru o mai bună învățare; recunoașterea academică și profesională, inclusiv recunoașterea învățării non-formale și informale, se află în centrul SEIS.

Întrunirea de la Erevan, prin comunicatul său, la fel afirmă etapa de consolidare a spațiului european al învățământului superior. Ideea-cheie a mesajului exprimă esența implicării organismelor de monitorizare în sistemul și procesul european al învățământului superior. Învățământul superior contribuie în mod eficient la construirea societății incluzive, bazate pe valorile democratice și drepturile omului; prin învățământ sunt oferite oportunități de a oferi competențele și abilitățile necesare pentru cetățenia europeană, inovarea și ocuparea forței de muncă. „Și în continuare vom sprijini și proteja studenții și personalul în exercitarea dreptului lor la libertatea academică; asigurarea reprezentativității lor în calitate de parteneri cu drepturi depline în guvernarea instituțiilor de învățământ superior autonome” [2].

Reperle conceptual prioritare, declarate prin comunicatul de la Erevan, se axează pe: îmbunătățirea calității și relevanței învățării și predării;

stimularea capacității de inserție profesională a absolvenților pe tot parcursul vieții active, ce derivă din schimbarea rapidă a piețelor muncii, influențată de evoluția tehnologiei, de apariția unor noi locuri de muncă, precum și de creșterea oportunităților de angajare și *self-employment*.

Consolidarea spațiului unic european al învățământului superior a fost scopul major al întrunirii de la Paris (24-25 mai 2018). Accentele au fost puse pe sporirea mobilității studenților și a personalului datorită unor instrumente concrete comune, cum ar fi sistemul european de transfer al creditelor (ECTS), structurarea studiilor în trei cicluri și *asigurarea calității învățământului superior*. Conferința de la Paris a insistat și pe valorile fundamentale prin consolidarea cooperării între țări pentru un viitor mai bun al învățământului superior. Comunicatul subliniază necesitatea îmbunătățirii implementării valorilor fundamentale, în special a democrației, deoarece standardele învățământului superior transmit noțiuni de pace și libertate.

Ținând cont de realitățile europene și globale, Sistemul European al Învățământului Superior tinde să facă sistemul mai inclusiv, deoarece populația este diversă, migrația este destul de pronunțată, iar schimbările demografice profunde. În SEIS, trebuie să crească punerea în aplicare a reformelor structurale (asigurarea calității, realizarea reformelor la nivel național, aplicarea ECTS).

Republica Moldova este parte a Procesului Bologna și deci a acceptat implementarea concepției respective din anul 2005 [6]. Odată cu aderarea la Procesul Bologna, universitățile din țara noastră demarează procesul de substituire a vechii paradigme cu noua paradigmă. În scopul realizării unei analize a procesului de implementare și evaluare a efectului acestei reforme, considerăm necesară elaborarea unui model teoretic de studiu/ cercetare. Acest model se configurează în baza principiilor de constituire a concepției, cu stabilirea implicației actanților principali: cadrul didactic și studentul.

Constructul modelului pornește de la misiunea învățământului superior în contextul realității socioeconomice. Civilizația europeană, dar și mondială, pune un accent deosebit pe rolul mediului universitar în consolidarea și evoluția culturii și economiei europene. În acest sens solicită universităților formarea profesională de calitate; formarea poziției civice a membrilor societății și dezvoltarea domeniilor științifice, prin fortificarea cercetării fundamentale și aplicative.

Misiunea are la bază câteva repere conceptuale, precum: *asigurarea calității învățământului superior*, care se apreciază în raport cu dimensiunea socială a învățământului superior; sinergia formării profesionale cu cercetarea; mobilitatea academică. Există o interdependență între aceste repere, axate pe o condiționare reciprocă, ce necesită o abordare sistemică și realizare sistematică.

În scopul asigurării unei deschideri și corespunderii necesităților pieței muncii într-o eră a globalizării, învățământul superior utilizează câteva mecanisme, ce permit gestionarea eficientă a capitalului uman: sistemul de credite de studii și suplimentul la diplomă. Primul mecanism asigură mobilitatea persoanei în timp și spațiu (spațiul unic al învățământului superior), precum și învățarea pe parcursul întregii vieți. Cel de-al doilea mecanism asigură comunicarea eficientă dintre piața muncii, angajat și mediul universitar, în scopul evoluției eficiente, prin corelarea nevoilor și posibilităților de dezvoltare.

Complexitatea și regularitatea reformelor ce au avut loc în învățământul superior din Republica Moldova în ultimul deceniu, schimbările calitative și cantitative care se produc la toate nivelurile educaționale în învățământul superior, ca rezultat al aderării Republicii la SEIS/ EHEA și a adoptării principiilor Bologna ca urmare a aderării acesteia la acest sistem multinațional în 2005, a facilitat apariția unor reacții bilaterale la productivitatea și utilitatea acestor reformări sistemice care au fost instaurate rapid și holistic, fapt demonstrat nu atât experimental și argumentativ, cât în urma opiniilor și concepțiilor actorilor învățământului superior, prezentate generalist și aleatoriu.

În fapt, Republica Moldova a suferit o multitudine de schimbări radicale la toate nivelurile sociale, iar învățământul superior, în special, a fost cel mai mult metamorfozat din cauza neconcordanței sale cu sistemele europene, or, scopul primar al Procesului Bologna acesta și ar fi – armonizarea învățământului superior și crearea unui Spațiu European al ÎS, în care toți actorii instituționali ar avea aceleași standarde și principii pe care și-ar baza activitatea.

Astfel, Academia și-a asumat rolul de promotor al principiilor Bologna atât prin metodele de implementare ale acestora, cât și prin eficacitatea și bunul lor mecanism de funcționare. În ceea ce privește perspectiva de viață oferită de studiile superioare din academie, un lucru este îmbucurător, faptul că studiile superioare sunt depășite de progresul social, ceea ce înseamnă că Academia reușește cu succes să-și înnoiască programele de studii în concordanță cu schimbările sociale.

Unul din principiile primare ale sistemului Bologna este învățământul superior organizat în cicluri. Modificările legislative nu au lăsat intacte prevederile care reglementează studiile la doctorat. Aceeași situație atestă structurarea învățământului superior pe trei cicluri în conformitate cu obiectivele Procesului Bologna. Cu alte cuvinte, cadrul actual legislativ instituie studiile de doctorat drept ciclul III în arhitectura generală a învățământului superior din Republica Moldova. Academia la acest capitol stă bine, conformându-se cerințelor și își organizează procesul de studii pe toate cele trei cicluri (ciclul

În licență, ciclul II master, ciclul III doctorat). Aici nu putem să nu menționăm că Academia este acreditată la toate aceste trei cicluri. Academia și-a elaborat la toate cele trei cicluri regulamente interne de organizare și funcționare. Învățământul în cicluri este un avantaj pentru studenți și totodată învățământul în cicluri sporește calitatea studiilor. Divizarea studiilor pe cicluri dă posibilitatea studenților de a alege la licență și master diferite domenii de formare profesională, ceea ce le creează oportunitatea de a corecta traseul de formare profesională în funcție de interesele și problemele personale. Cu atât mai mult, conform realităților actuale persoanele care candidează pentru promovarea în funcții de conducere în cadrul MAI – pentru exercitarea funcțiilor de conducere prevăzute pentru corpul de ofițeri de nivelurile A01-A02 trebuie să dețină studii superioare de master în domeniul de specialitate sau în administrarea publică [1], toate acestea demonstrează că învățământul superior în cicluri oferă tinerilor oportunitatea de a fi receptivi la cerințele pieței muncii.

Autogovernarea studențească este un element-cheie în universitățile europene și un principiu larg promovat și la Academie, în structurile sale există o structură de autogovernanță studențească și un Regulament de organizare și funcționare a acestei structuri, care promovează politica participării și implicării studenților în procesul decizional, creând, pe de o parte, posibilități reale de a se implica în viața Academiei, iar pe de altă parte, participarea studenților în senatul Academiei, comisiei de asigurare a calității și consiliul facultății le permite, în mod real, să promoveze interesele colegilor.

Încă un element-cheie al Procesului Bologna sunt creditele transferabile. În februarie 2006, a fost pus în aplicare *Ghidul de implementare a Sistemului Național de Credite de Studiu*. Creditele academice sunt un mecanism eficient de recunoaștere a studiilor peste hotare, ceea ce reiterează scopul introducerii ECTS, or realizarea celorlalte obiective Bologna ar fi posibilă doar prin intermediul alocării de credite, cum ar fi extinderea mobilității academice, a consolidării relației dintre cele două cicluri, sau reprogramarea traseului academic conform propriilor aspirații și așteptări. Mai mult, în baza creditelor studenții au posibilitatea revenirii la studii după o pauză. Academia în tot procesul de studii, începând de la plan de învățământ, borderouri, suplimente, implementează și transcrie creditele transferabile corespunzător numărului de ore ce le revin (30 de ore un credit) fiind transcrise clar în aceste acte.

Un alt element-cheie destul de important în Procesul Bologna este suplimentul la diplomă. Academia din anul 2006 eliberează cu titlu obligatoriu și gratuit tuturor studenților la finalizarea studiilor de la toate domeniile de formare profesională, ciclurile de studii, forme de învățământ, supliment la diplomă. Suplimentul la diplomă asigură comunicarea eficientă dintre piața

muncii, angajat, student și mediul academic, în scopul evoluției eficiente, prin corelarea nevoilor și posibilităților de dezvoltare.

În mod evident, un principiu Bologna care are o rezonanță tot mai puternică la fiecare întâlnire ministerială bienală și asupra căreia se încearcă a se concentra tot mai stringent este *asigurarea calității*. La nivel de țară, fiecare stat în parte membru-aderent al Procesului Bologna are constituit un organ de asigurare a calității, care se subordonează unuia din organele de control al calității europene – ENQA, EQAR, CEEN sau INQA-AHE. În țara noastră există o astfel de agenție numită Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (ANACEC). La rândul său, în contextul reformelor sistemului de învățământ din țară, la nivel structural în cadrul Academiei se iau măsuri în vederea ajustării structurii sistemului de asigurarea a calității.

În acest context, Academia asigură calitatea studiilor prin intermediul înființării începând cu anul 2010, la nivel instituțional, a unui centru responsabil de asigurarea calității (la nivel de Facultate) cu denumirea de Centrul studii și management al calității. Acest Centru are în responsabilitățile sale elaborarea criteriilor de asigurare a calității, supervizarea comisiilor de asigurare a calității, elaborarea documentelor curriculare, organizarea procesului educațional conform rigorilor structurilor de resort etc. Acest Centru a cunoscut mai multe etape de reformare și în prezent poartă denumirea de Direcția studii și management al calității. Direcția studii și management al calității împreună cu decanatul sunt principalele structuri interne din cadrul Academiei care asigură managementul calității studiilor.

Prin urmare, Academia așa cum am menționat mai sus a cunoscut mai multe procese de acreditare (evaluare externă). Ultimele procese de evaluare externă au fost trecute cu brio de instituție în anul 2015, desfășurate de agenții internaționale. Astfel, evaluarea externă la ciclul I licență a fost realizată de Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS), ciclul II master a fost realizată de Agenția Estoniană de Asigurare a Calității în Învățământul Superior și Profesional (EKKA), ambele au fost realizate în anul 2015.

Rezultatele obținute de către Academie pe parcursul perioadei de existență de la înființare până în prezent sunt dovada unei atitudini pozitive a elevilor, liceenilor, studenților referitoare la mediul academic, procesul de studii și managementul calității din această instituție. Academia în permanență a avut fericita ocazie să desfășoare concurs de admitere la studii, de la început chiar a existat un concurs în jur de 10 elevi/ liceeni pentru un loc de accedea la studii în Academie. Spre regretul nostru, numărul liceenilor scade în ansamblu pe republică, ca urmare suferă și Academia, având un număr mic de dosare la admitere. În pofida faptului că astăzi numărul liceenilor

**Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne
și alte organe de drept**

este în descreștere, Academia își adună numărul de candidați din primul tur de admitere.

Un alt aspect destul de important pe care putem să-l menționăm este că în ultima perioadă numărul locurilor bugetare în Academie alocate de Guvern este în permanentă diminuare. Pentru a fi mai convingători vom prezenta cotele din planul de admitere, cu finanțare de la bugetul de stat la studii superioare de licență ciclul I pentru Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, pentru ultimii 5 ani:

Denumirea domeniului general de studiu	Codul domeniului general de studiu	Total admiteri	Inclusiv învățământul		Anul de studii	Actul normativ
			cu frecvență	cu frecvență redusă		
Drept	042	100	75	25	2015-2016	HG nr. 390 din 16 iunie 2015
Servicii ale securității	103	100	100			
Drept	042	50	25	25	2016-2017	HG nr. 842 din 07 iulie 2016
Servicii ale securității	103	100	100			
Drept	042	80	70	10	2017-2018	HG nr. 585 din 24 iulie 2017
Servicii ale securității	103	75	75			
Drept	042	50	40	10	2018-2019	HG nr. 649 din 10 iulie 2018
Servicii ale securității	103	75	75			
Drept	042	50	40	10	2019-2020	HG nr. 345 din 18 iulie 2019
Servicii ale securității	103	75	75			

În acest context, rugăm autoritățile publice centrale să găsească posibilități de a mări cotele din planul de admitere, cu finanțare de la bugetul

de stat la domeniul general de studii superioare de licență cilcul I „Drept” pentru Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, cu cel puțin 50 de %.

În ceea ce privește perspectiva de viață oferită de studiile superioare din cadrul instituției, un lucru este cert, acela că studiile superioare sunt depășite de progresul social, ceea ce înseamnă că Academia reușește cu succes să-și înnoiască programele de studii în concordanță cu schimbările sociale.

Ne îndreptăm spre o perioadă de mari schimbări în învățământ și în condițiile de muncă, spre o diversificare a modului de desfășurare a carierei profesionale, în care studiile și instruirea se transformă într-o obligație evidentă. Le datorăm studenților noștri, societății noastre, în general, un sistem de învățământ superior care să le ofere oportunități optime în găsirea domeniului personal de performanță. Un spațiu european deschis al învățământului superior oferă un număr mare de perspective benefice.

Am putea dedubla concluzia la acest subiect și conchide că Academia beneficiază de un contingent de studenți conștienți, elevați și cu un scop bine definit apriori sau că Academia reușește să inspire încredere și confidență prin programele sale de studii și prin întreg procesul educațional adoptat, astfel formulându-le studenților o orientare profesională conturată și un scop în acest domeniu.

Academia, de asemenea, creează studenților perspectiva de a-și realiza o carieră în cadrul MAI și altor organe de ocrotire a normelor de drept. Studiile superioare în Academie influențează nivelul de cultură generală și specială juridic-polițienesc al tinerilor absolvenți, căci ei vor contribui la evoluția civilizației și viitoarei generații de juriști/ polițiști.

Concluzionând, constatăm că Procesul Bologna a contribuit la modernizarea învățământului superior în țară și, la rândul său, asupra studiilor în cadrul Academiei. Deci aderarea RM la procesul Bologna a adus mai multe beneficii sistemului de învățământ din țară și din Academie, printre acestea sunt: posibilitatea construirii traseului academic propriu de către student, creditele de studii transferabile, suplimentele la diplomă, organizarea studiilor pe cicluri, adaptarea studiilor la cerințele pieței muncii etc.

În general, managementul calității studiilor în Academia „Ștefan cel Mare” a MAI a acceptat principiile concepției Procesului Bologna și le-a implementat în instituție. Principalele activități întreprinse de Academie în procesul de studii au fost: perfecționarea cadrului normativ și metodic conform cerințelor Procesului Bologna; implementarea prevederilor Procesului Bologna, ciclurile I, II, III prin elaborarea noilor planuri de învățământ, modernizarea curricula unităților de curs/ module, implementarea anumitor elemente de autogovernanță studentescă; crearea în Academie a structurii de management al calității și implementarea mecanismelor ce vor asigura

în perspectivă o calitate a studiilor recunoscută la nivel european; demararea activităților legate de consilierea profesională a studenților și facilitarea inserției în câmpul muncii, crearea Serviciului orientare profesională și ghidare în carieră a studenților; asigurarea accesului la studii superioare al tinerilor ce provin din familii social vulnerabile sau rămași fără îngrijirea părinților prin stabilirea unor cote explicite de admitere în instituție; modificarea regulamentelor de admitere prin stabilirea unor proceduri simple și transparente de organizare a concursului și a unor cote explicite de înmatriculare pe domenii și specialități etc.

Un lucru este cert că Academia a fost și este parte a marilor transformări din sistemul de învățământ superior din R. Moldova. Eforturile pe care le depune Academia în domeniul modernizării și reformării procesului de studii (asigurarea calității), în contextul rigorilor și exigențelor naționale, europene, nu ar fi într-atât de vădite, dacă acestea nu ar fi susținute și de către partenerii noștri naționali și internaționali, în special prin intermediul programelor comunitare.

Promovarea reformelor în sistemul managementului calității studiilor în Academie poate fi realizată cu succes, doar în condițiile identificării, preluării bunelor practici europene în domeniu. Ziua de astăzi cere insistent Academiei schimbarea accentelor de la posesia cunoștințelor la exploatarea acestora prin management performant și asigurarea calității. În aceste condiții, Academia este preocupată în permanență de procesul de căutare pentru a-și îmbogăți practicile și valorile tradiționale.

Referințe bibliografice

1. Hotărârea Guvernului nr. 460 din 22.06.2017 pentru punerea în aplicare a prevederilor Legii nr. 288 din 16 decembrie 2016 privind funcționarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 23.06.2017, nr.214-215.
2. Comunicatul Conferinței Ministeriale de la Erevan, 2015; http://mecc.gov.md/sites/default/files/yerevan_communique_may_2015.pdf [vizitat 14.05.2020].
3. Comunicatul Conferinței Ministeriale de la București, 2012; http://mecc.gov.md/sites/default/files/bucharest_communique_20121.pdf [vizitat 21.05.2020].
4. Comunicatul Conferinței Ministeriale de la Londra, 2007; http://mecc.gov.md/sites/default/files/london_communique18may2007.pdf [vizitat 27.05.2020].
5. Comunicatul Conferinței Ministeriale de la Bergen, 2005; http://mecc.gov.md/sites/default/files/bergen_communique_may_2005.pdf [vizitat

- 31.05.2020].
6. Comunicatul Conferinței Ministeriale de la Berlin, 2003; <https://www.edu.ro/sites/default/files/u39/Berlin%202003.pdf> [vizitat 12.06.2020].
 7. Declarația de la Copenhaga. http://www.gnac.ro/wp-content/uploads/downloads/2012/04/Declaratia-de-la-Copenhaga-a_ministrilor-europeni-ai-educatiei-si-formarii-profesionale-2002.pdf [vizitat 16.06.2020].
 8. Declarația de la Praga, 2001; http://mecc.gov.md/sites/default/files/prague_communique_may_2001.pdf [vizitat 21.06.2020].
 9. Declarația de la Bologna, 1999; http://mecc.gov.md/sites/default/files/bologna_declaration_june_1999.pdf [vizitat 25.06.2020].
 10. Parhomenco Lilia. Evoluția paradigmei învățământului superior în contextul European. Teză de doctor. Chișinău, 2019. 168 p.

NOI DIRECȚII ÎN PREGĂTIREA FUNCȚIONARILOR PUBLICI CU STATUT SPECIAL ÎN CADRUL MAI

Vasile ZAVATIN,

*doctor în drept, conferențiar universitar
al Catedrei „Drept polițienesc și securitate publică”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Vitalie IONAȘCU,

*doctor în drept, conferențiar universitar
al Catedrei „Drept polițienesc și securitate publică”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

Se consideră că formatul paramilitar tipic nu reușește să pregătească viitorii polițiști pentru a lucra într-un mod compatibil cu modelul de servicii polițienești orientate către comunitate și neglijează principiile de bază ale teoriei învățării adulților. În esență, pentru a produce specialiști care sunt capabili să aplice cu succes tehnici de intervenție profesională orientate către comunitate (de exemplu, colaborare proactivă cu membrii comunității, instituțiile de învățământ trebuie să instruiască recruții în vederea obținerii unor abilități necesare soluționării problemelor în mod independent și creativ. Un polițist bine pregătit a necesitat întotdeauna o combinație unică de abilități fizice, cognitive, emoționale și interumane. Din aceste considerente, în studiul dat au fost supuse analizei principalele abilități și competențe care trebuie dezvoltate în cadrul formării și instruirii viitorilor polițiști.

Cuvinte-cheie: instruire, formare, recrut, metode, adult, polițist, abilități, cognitiv, emoțional, moral, social, standard.

Summary

the typical paramilitary training format is considered not to be successful in preparing future police officers to work in a way that is compatible with the community-oriented policing model and neglects the basic principles of adult learning theory. In essence, in order to train specialists who are able to successfully apply community-oriented professional intervention techniques, for example, proactive collaboration with community members, educational institutions need to train recruits in order to acquire skills needed to solve problems independently and creative. A well-trained police officer must always have a unique combination of physical, cognitive, emotional and interpersonal skills. For these reasons, in this study were analyzed the main skills and competencies that need to be developed in the training and education of future police officers.

Keywords: training, training, recruit, methods, adult, police, skills, cognitive, emotional, moral, social, standard.

Un polițist bine pregătit a necesitat întotdeauna o combinație unică de abilități fizice, cognitive, emoționale și interumane. Deși majoritatea

.....

timpului unui polițist petrecut în serviciu implică sarcini care nu prezintă amenințări, cum ar fi examinarea unor petiții, patrulări, interogarea persoanelor, efectuarea diferitor controale, întocmirea diferitor acte oficiale, totuși este necesar ca acesta să fie pregătit pentru scenariu mai periculoase [13, p. 1]. Potrivit Asociației Internaționale a Șefilor de Poliție (2001), rata de utilizare a forței de către polițiști este de doar 3,61 la 10 000 de apeluri de serviciu [14]. Cu toate acestea, în acele situații în care un polițist este nevoit să folosească forța, abilitățile necesare și tacticile învățate devin critice. Prezenta lucrare subliniază importanța abilităților de bază ale polițiștilor în timpul intervențiilor profesionale cărora ar trebui să le fie acordată o atenție deosebită în timpul formării și instruirii [13, p. 1].

Constatăm că în Republica Moldova, ca și în alte țări, instruirea polițiștilor este una cvasimilitară. De exemplu, potrivit Biroului de Justiție al SUA, instruirea cvasimilitară sau cea bazată pe stres care implică cerințe psihologice speciale și fizice intense sunt puse în aplicare în aproape jumătate din academiile de poliție din SUA [21]. 33% dintre recruții polițiști sunt instruiți într-un echilibru între medii de stres și non-stres și doar 18% sunt instruiți într-o academie care promovează o abordare mai scăzută a stresului (mai puțin militaristă) în procesul formării [21].

Se consideră că formatul paramilitar tipic nu reușește să pregătească viitorii polițiști pentru a lucra într-un mod compatibil cu modelul de servicii polițienești orientate către comunitate și neglijează principiile de bază ale teoriei învățării adulților. În esență, pentru a produce specialiști care sunt capabili să aplice cu succes tehnici de poliție orientate către comunitate, de exemplu, colaborare proactivă cu membrii comunității [24], instituțiile de învățământ trebuie să instruiască recruții în vederea obținerii unor abilități necesare soluționării problemelor în mod independent și creativ [1].

În literatura de specialitate s-a discutat intens despre necesitatea de a adopta un model de teorie a învățării adulților în special pentru formarea polițiștilor [7]. În esență, dincolo de problemele legate de cele mai bune tehnici de formare pentru polițiști este necesar să se lucreze în cadrul unui model de poliție orientat către comunitate. Recruții care sunt instruiți în concordanță cu teoria învățării adulților sunt încurajați să dezvolte abilități de gândire critică, comunicare eficientă și o mai bună inteligență emoțională. În contextul aplicării metodelor de instruire pentru adulți este foarte important modul în care se oferă această instruire. Mai exact, se consideră că personalul de instruire servește drept model puternic care familiarizează polițiștii cu cultura instituției [15, 9]. Vodde a afirmat acest lucru destul de clar: „Dacă recruții sunt expuși în mod constant la un instructor autocratic, prescriptiv și orientat spre disciplină, spre deosebire de unul care este binevoitor, echitabil și un bun mentor, astfel de comportamente vor fi inevitabil

modelate” [25]. Stoughton susține ideea că modelele tradiționale de instruire îi învață pe polițiști să se teamă, ceea ce „...afectează inevitabil modul în care interacționează polițiștii cu civilii” [23, p. 128].

Problema instruirii polițiștilor nu este o preocupare nouă, de mai mulți ani a existat un flux constant de critici care a subliniat deficiențele în procesul de formare a specialiștilor în cadrul MAI, în special când era vorba de pregătirea adecvată a candidaților pentru cerințele efective ale unui post concret. O mare parte din această critică a venit de la înșiși polițiștii cărora li s-a cerut să reflecteze asupra relevanței experienței lor în timpul studiilor și de la managerii de poliție care sunt de părerea că formarea viitorilor polițiști în cadrul instituției de învățământ nu este suficientă.

Se consideră că discrepanța dintre pregătirea cadrelor și stabilirea locurilor de muncă depinde de două aspecte legate de conținutul și de furnizarea curriculumului universitar [7].

Ținând pasul cu cerințele moderne ale poliției contemporane, instruirea polițiștilor a trebuit să evolueze. Nu mai este suficient ca în cadrul instruirilor să fie predată doar legea sau să se concentreze doar pe dezvoltarea abilităților menționate mai sus. Este extrem de contraproductivă instruirea recruților într-un format pedagogic autoritar. Cu toate acestea, vocile care solicită schimbări în practicile de instruire a poliției și aduc critici dure acestui proces evită să precizeze care sunt modalitățile de realizare a acesteia, care sunt modalitățile de predare, de consolidare, de susținere, de dezvoltare a abilităților necesare polițiștilor pentru îndeplinirea cu succes a misiunilor de serviciu.

De exemplu, academiile de poliție din SUA începând cu anii 2000 au făcut progrese reale în formarea recruților identificând cele mai importante competențe necesare a fi dezvoltate în procesul de instruire a polițiștilor, după cum urmează:

- standarde etico-morale stricte;
- imparțialitatea și înțelegerea diversității;
- orientarea spre serviciul oferit societății;
- orientarea către echipa din care face parte;
- abilități bune de comunicare și ascultare;
- abilități bune de comunicare în scris;
- niveluri ridicate de motivație (în special nonfinanciare),
- abilități puternice de luare a deciziilor și de rezolvare a problemelor;
- abilități bune de relaționare umană,
- autocontrol și disciplină;
- abilități bune de planificare și organizare; și o
- atitudine bazată pe performanță [4, p. 360].

În mod similar, în anul 2004, Comisia din California pentru standarde și instruire a ofițerilor pentru pace a identificat zece dimensiuni de screening psihologic pe care agențiile să le ia în considerare atunci când angajează ofițeri de poliție. În acest manuscris, accentul se pune pe modalitățile prin care academiile de poliție pot desfășura instruirea punând accent pe aceste abilități psihologice, de care au nevoie recruții pentru a face față provocărilor în activitatea de serviciu [13, p. 4].

În continuare se propune analiza acestor abilități, iar pentru comoditate și claritate, acestea vor fi separate în patru grupuri: cognitiv, emoțional, social și moral. Totodată, față de definirea abilităților se va acorda o atenție modurilor în care experiențele universitare specifice le pot preda și dezvolta.

Abilitățile cognitive. Munca în poliție este o provocare intelectuală. Acest lucru a condus la o dezbatere îndelungată cu privire la măsura în care instituțiile de învățământ ar trebui să stabilească cerințe minime de educație pentru viitorii polițiști. Cu toate acestea, rezultatele cercetării au fost mixte. Argumentul general este că educația formală [8] și experiența de a participa la facultate le conferă viitorilor polițiști un nivel de flexibilitate intelectuală și alte abilități psihologice, care nu se regăsesc la colegii lor care au absolvit doar liceul [6, p. 182]. Mai precis, Paoline și Terrill au descoperit că polițiștii care și-au făcut studiile în colegii aveau tendința să folosească mai puțin convingerea sau constrângerea verbală, în comparație cu polițiștii care au fost instruiți în cadrul facultăților cu patru ani de studii [19, p. 192]. Cu toate acestea, cercetările suplimentare care s-au axat pe natura specifică a educației formale a ofițerilor au stabilit că „absolvenții din domeniul dreptului au demonstrat niveluri mai ridicate de autoritarism decât cei din alte domenii” [20, p. 289].

Disputa despre educația formală este pusă în contrast cu rolul experienței practice. Prin urmare, apare întrebarea „unde poate fi acumulată această experiență?”. De exemplu, polițiștii fără educație formală, dar care au mai multă experiență în practică au utilizat mai puțin forță verbală și fizică decât polițiștii mai noi [19, p. 193]. Prin urmare, se pare că educația formală nu este factorul-cheie asociat cu eficiența polițiștilor. Totuși cele mai importante competențe sunt dobândite în cadrul educației universitare. Cu toate acestea, nu toți cei care au frecventat facultatea dobândesc aceste abilități, iar facultatea nu este singura modalitate prin care indivizii le pot obține [13, p. 4].

Instituțiile de învățământ pot integra perfect formarea abilităților cognitive esențiale în curricula universitară. Conform practicilor pozitive din alte țări [13, p. 4] se consideră că principalele abilități cognitive sunt:

Luarea deciziilor sau raționamentul, ceea ce implică bunul-simț și ca-

pacitatea de a lua decizii hotărâte, reieșind din capacitatea de a analiza rapid situațiile pentru a lua măsurile adecvate. Totodată, această capacitate implică, de asemenea, abilitatea de a efectua anumite operațiuni logice în vederea selectării din bagajul de cunoștințe a informației necesare pentru soluționarea concretă a unei probleme [22, p. 67].

Controlul impulsurilor sau atenția la siguranță implică luarea măsurilor adecvate de precauție și evitarea comportamentului impulsiv sau inutil în diferite situații de risc pentru a asigura securitatea proprie și a celorlalți. Aceasta mai presupune abilitatea și predispoziția de a gândi înainte de a acționa pentru a ține sub control reacțiile impulsive [22, p. 59].

Conștiințiozitatea sau fiabilitatea presupune modelele sărguincioase de lucru, fiabile, conștiințioase și efectuarea în timp util, logic, în conformitate cu regulile, reglementările și politicile organizaționale” [5, p. 56].

Adaptabilitatea și flexibilitatea implică abilitatea de a schimba regimul de lucru și de a se adapta cu ușurință la diferite cerințe, uneori opoziții ale postului” [22, p. 55].

Practicile actuale de instruire au tendința de a aborda mai mult abilitățile cognitive în raport cu cele emoționale. Aceste abilități pot fi apreciate la recruți în timpul simulărilor de instruire în diferite situații. De exemplu, la desfășurarea aplicațiilor privind reținerea infractorilor, instructorii pot evalua capacitatea recruților de a aplica în modul corespunzător abilitățile cognitive la utilizarea forței fizice, respectarea exigențelor legale, percheziționarea persoanei, imobilizarea etc. Prin urmare, performanța obținută de recruți poate forma concluziile referitoare la capacitatea și nivelul lor de luare a deciziilor, raționament, control al impulsurilor, atenție la siguranță și fiabilitate.

În atare condiții, pot apărea anumite carențe în procesul de instruire.

O problemă ar fi că este posibil să se confunde o deficiență de învățare cu o problemă de luare a deciziilor. Performanța slabă a recrutului se poate datora lipsei de înțelegere sau lipsei agerimii la aplicarea procedeelelor tactice și nu din cauza capacității de luare a deciziilor. O altă problemă ar fi că aprecierile instructorilor nu se bazează în mod direct pe rezultatele obținute în urmă evaluărilor procesului de luare a deciziilor. Astfel, pentru a obține o performanță bună a polițiștilor este necesar de stabilit anumite standarde specifice și instrumente de măsurare concretă a abilităților cognitive [13, p. 5].

Pentru a dezvolta acele patru abilități cognitive este necesar de antrenat gândirea independentă și critică, ceea ce îi va determina pe recruți să sporească oportunitățile de luare a deciziilor autonome.

Acest lucru se poate face în diferite domenii de instruire a recruților. De exemplu, o metodă simplă ar fi trasarea diferitor sarcini pe baza unor stu-

dii de caz care pot fi soluționate în cadrul mai multor grupe, fără implicarea instructorilor și într-o perioadă determinată de timp. Grupurile trebuie să identifice anumite soluții cu argumente pro sau contra. Ulterior, grupurile trebuie să fie îndrumate de traineri și să examineze raționamentul din spațele deciziilor luate.

O altă metodă eficientă în contextul dezvoltării abilităților cognitive o constituie analizele și discuțiile inițiate după simulările sau exercițiile practice, în cadrul cărora se pune în discuție decizia adoptată cu argumente pro și contra. Astfel, ascultând raționamentele colegilor aceștia vor dezvolta abilitățile de gândire critică, își vor îmbunătăți controlul impulsurilor comportamentale și luarea deciziilor.

Ce ține de conștiinciozitate și flexibilitate, aceste calități de obicei nu sunt cultivate într-o instituție de învățământ a poliției [13, p. 5]. Atunci când instructorii trec la un model modern de învățare pentru adulți, recruții parcurg diferite scenarii asociate diferitor domenii de învățare cu cerința de a fi mai flexibili, de a gândi progresiv și de a demonstra un comportament conștiincios în muncă. Pedepsa trebuie înlocuită cu consecințe logice. De exemplu, suntem de părerea că întârzierea, uitarea unui echipament sau nerealizarea în termen a unor sarcini nu trebuie pedepsită cu exerciții fizice (flotări, așezări etc.) sau cu sarcini suplimentare (rapoarte, comunicări, referate etc.). Ar fi recomandabil în astfel de situații să fie aplicat modelul disciplinei progresive [12].

Modelul tradițional al instituției de învățământ nu învață recruții importanța fiabilității și flexibilității, doar întărește conformitatea. Prin urmare, pentru a dezvolta aceste abilități cognitive, în cadrul sesiunilor de instruire ar trebui să fie aplicat modelul de supraveghere și disciplină al subdiviziunilor în care vor lucra în curând recruții [13, p. 5].

Abilitățile emoționale. Cu certitudine, serviciul în poliție este o provocare emoțională. La diferite niveluri instituționale, abilitățile emoționale ale polițiștilor determină cât de bine își fac treaba și cât timp își vor putea face bine treaba. În ceea ce privește durata activității profesionale, s-au elaborat mai multe cercetări despre amprenta emoțională pe care o are asupra polițiștilor munca în poliție, ceea ce poate condiționa într-un final starea de ardere profesională sau sindromul de „Burnout” [11].

Un factor determinant, dincolo de expunerea la rutină, traume și suferințe psihologice, s-a dovedit a fi epuizarea emoțională a polițiștilor, în special în contextul emoțiilor publice, de exemplu, să rămână calm atunci când sunt ultragiați sau să zâmbească când sunt de fapt furioși [13, p. 6]. În această ordine de idei, un studiu recent a stabilit că polițiștii noi care nu fuseseră încă expuși la incidente traumatice de serviciu erau mai puțin cumpătați emoțional decât polițiștii cu experiență care au fost expuși la di-

ferite traume emoționale [22], care au dezvoltat o rezistență mai mare la atacuri emoționale.

Desigur, într-un moment dat, emoțiile negative în legătură cu activitatea de serviciu au un impact semnificativ asupra performanței polițiștilor la locul de muncă. De exemplu, în anumite situații „Când erau agitați și nervoși, polițiștii percepeau diferite amenințări mai grave, ceea ce îi determina să aplice forța, mijloacele speciale sau arma de foc mai devreme și să facă mai multe greșeli sau chiar unele abuzuri de serviciu” [18, p. 832].

Abilitățile emoționale pot îmbunătăți procesele de gestionare a provocărilor de serviciu. Se consideră că o astfel de abilitate este *reglarea emoțională* sau *toleranța la stres*, ceea ce: „Implică abilitatea de a păstra calmul și de a rămâne sub control, în special în timpul evenimentelor critice în timp și a altor situații stresante. Include trecerea peste aspectele negative ale locului de muncă și menținerea unui temperament uniform, precum și acceptarea criticilor, pentru a evita comportamentele excesive de defensivă care îi pot afecta performanța la locul de muncă” [22, p. 64].

Unele cercetări [18] au demonstrat că polițiștii pot fi învățați să-și îmbunătățească abilitățile de control al emoțiilor. Astfel, o îmbunătățire specifică și durabilă a controlului emoțiilor s-a corelat cu alte ameliorări „în bunăstarea psihologică, sănătatea mintală, calitatea relațiilor sociale și succesul la serviciu” [13, p. 6].

O altă abilitate importantă este inteligența emoțională, care cuprinde și controlul emoției. Inteligența emoțională (EI, denumită uneori EQ) presupune că indivizii:

(1) își recunosc emoțiile și înțeleg modul în care emoțiile le afectează comportamentul;

(2) controlează sentimentele impulsive și le gestionează cu succes;

(3) nu admit ca propriile emoții să interfereze cu comportamentul altora;

(4) mențin relații bune, comunică clar, influențează pe ceilalți, lucrează bine în echipă și gestionează conflictele [3]. Persoanele cu IE mai mare gestionează stresul mai bine decât cele cu IE mai mică, iar IE a fost asociată cu performanța în activitatea poliției. Există opinii [18] că instruirea poate îmbunătăți considerabil inteligența emoțională, element indispensabil în pregătirea polițiștilor. Prin urmare, trebuie să se asigure ca instruirea polițiștilor să cuprindă tehnici bazate pe dovezi pentru a gestiona cu succes factorii de stres de rutină și cei traumatici.

Există activități specifice care pot fi utilizate în procesul de instruire a polițiștilor pentru îmbunătățirea stării emoționale și a toleranței la stres. Una dintre activități este promovarea unei culturi de wellness (bunăstare). Aceasta ar presupune ca în structura instituției de învățământ să fie create

și să funcționeze centre de informare sau de consolare pentru personalul instituției, recruți, angajați, veterani etc. În cadrul acestor centre prin discutarea cu diferiți specialiști a problemelor existente se pot obține validări, recunoștințe și normalizare a stărilor emoționale, ceea ce va oferi o ieșire sănătoasă [13, p. 6].

Elementele fundamentale pentru un control emoțional de succes și toleranța la stres sunt învățarea tehnicilor de îmbunătățire a performanței, care îi ajută pe recruți să opereze la nivel maxim de performanță. La fel ca sportivii care trebuie să învețe să controleze intensitatea emoțiilor pentru a concura la cel mai înalt nivel, polițiștii trebuie să înțeleagă rolul pe care îl au emoțiile la îndeplinirea atribuțiilor de serviciu. Unitățile de instruire sunt locul unde ar trebui să înceapă această instruire. Pe lângă dezvoltarea abilităților de inteligență emoțională, recruții trebuie să fie instruiți în contextul reducerii nivelurilor acute de anxietate (de exemplu, respirație, atenție), care dacă nu sunt controlate, scad semnificativ performanța optimă [13, p. 6].

Considerăm mai importantă dezvoltarea abilităților de inteligență emoțională și de toleranță la situațiile de stres decât, de exemplu, dezvoltarea tehnicilor de aplicare a forței în timpul intervențiilor. În această ordine de idei, polițistul în timpul intervențiilor profesionale își poate păstra calmul, ceea ce îi va permite să soluționeze mai multe probleme, în mod progresiv, cu prejudicii minime atât pentru dânsul, cât și pentru alte persoane. Astfel, este imperativ ca unitățile de instruire să pună un accent sporit pe dezvoltarea abilităților emoționale pentru gestionarea pozitivă a situațiilor de stres, iar prin urmare să determine un nivel maxim de performanțe. Aceasta poate fi realizată prin mai multe modalități, așa cum ne prezintă unele cercetări [15, p. 78] precum că recruții au avut mai puțin stres și au raportat o dispoziție mai bună după participarea la un program de yoga care a fost dat în timpul instruirii. Fitness-ul, nutriția regulată, igiena somnului, evitarea cofeinei, alcoolului și diferite activități precum yoga ar trebui să fie puternic promovate și modelate de mentori în timpul pregătirii cadrelor. Scopul este ca recruții să-și stabilească un angajament față de bunăstarea personală în timpul anilor de studii și să mențină aceste bune practici de sănătate pe parcursul carierei lor.

Abilitățile sociale. Nu putem nega faptul că activitatea în poliție este o provocare socială. Pe lângă abilitățile necesare polițiștilor pentru realizarea cu succes a intervențiilor profesionale aceștia interacționează activ cu membrii comunității, iar în aceste condiții din cauza diferitor tensiuni pot apărea unele obstacole semnificative în relațiile de prietenie și în relațiile cu cei dragi [13, p. 7]. Această presiune este deosebit de dificilă în special pentru femeile polițiste, cu atât mai mult pentru cele căsătorite și cu copii [15].

Polițiștii se luptă adesea să mențină un echilibru sănătos între cariera profesională și viața personală. În diferite situații, polițiștii pot confunda comportamentul profesional cu cel familial, ceea ce poate avea un impact negativ asupra membrilor familiei și, mai ales, asupra căsniciilor lor. În mod similar, soții și copiii polițiștilor suportă o serie de dificultăți, ceea ce la rândul său, duce la un stres suplimentar. Acest stres afectează adăugător performanța profesională a polițiștilor. De exemplu, mulți dintre polițiști care activează în regimuri speciale pe timp de noapte, în zile de weekend, de sărbători în cadrul diferitor operațiuni speciale tot mai des încep să primească reproșuri și muștrări din partea membrilor de familie, că nu sunt niciodată acasă și își neglijează cele mai importante funcții familiale. Aceste plângeri pot determina presiuni directe asupra polițiștilor să renunțe la slujbă. În esență, o mare parte a consternării legate de familie este determinată de lipsă de pregătire și sprijin [13, p. 7].

Pe lângă faptul că familiile polițiștilor ar trebui să beneficieze de anumite măsuri sau programe de asistență pentru a răspunde nevoilor determinate de această situație, aceștia trebuie instruiți pentru a fi pregătiți să înfrunte această sursă de stres.

Printre alte practici pozitive aplicate în diferite țări pot fi menționate următoarele:

- angajarea în cadrul serviciilor polițienești a membrilor de familie (soție, copil, frate, soră etc.) ai polițistului;
- implicarea în perioada instruirilor a membrilor de familie ai polițiștilor în cadrul unor programe speciale de orientare a familiei;
- consolarea membrilor de familie de către diferiți specialiști etc. [13, p. 8].

Dincolo de sprijinul acordat familiilor de polițiști, unitățile de instruire pot integra perfect formarea esențială a abilităților sociale în programele de studii. Conform unor cercetări, aceste abilități sunt:

Competența socială „implică comunicarea cu ceilalți într-o manieră respectuoasă și plină de tact prin manifestarea sensibilității și preocupării în interacțiunile zilnice ale fiecăruia” [22, p. 52].

Munca în echipă „implică lucrul eficient cu ceilalți pentru atingerea obiectivelor, precum și subordonarea intereselor personale pentru binele grupului și al organizației. Aceasta implică stabilirea și menținerea unor relații de lucru eficiente și de cooperare cu colegii de serviciu, supervizorii, clienții, reprezentanții altor organizații și alții” [22, p. 54].

Asertivitatea sau convingerea „implică preluarea fără echivoc a controlului situațiilor într-un mod calm și adecvat, chiar și în condiții periculoase sau nefavorabile” [22, p. 70].

Cele trei abilități sociale specifice pot fi predate și consolidate în tim-

pul instruirilor. Stilul tradițional autoritar de instruire nu oferă recruților modele de urmat atunci când instructorii sau personalul didactic demonstrează un model de conducere rigid și autocratic. În schimb, personalul didactic poate încuraja dezvoltarea abilităților sociale tratând recruții „*într-un mod plin de tact și respectuos*”, totodată, oferindu-le oportunitatea de a practica activitatea de **leadership** eficient în timpul studiilor. Recruții ar trebui tratați în moduri în care subdiviziunile de poliție se așteaptă ca polițiștii lor să interacționeze cu membrii comunității. Pentru a învăța cum să manifeste afectivitate și grijă față de ceilalți, recruții trebuie să *învețe pe propria piele* când sunt tratați cu afecțiune și grijă.

Când este vorba de lucru în echipă și asertivitate, unitățile de învățământ pot dezvolta un mecanism pentru intervenții la nivel de colegi. Personalul didactic sau instructorii trebuie să precizeze faptul că recruții sunt așteptați să se confrunte cu diferite conduite necorespunzătoare și cu lipsa de ajutor din partea colegilor de serviciu. Astfel, în procesul de instruire recruții trebuie să ia cunoștință de particularitățile dinamicii unui grup [13, p. 9].

Stimularea asertivității poate apărea în mai multe moduri în timpul instruirilor. Acest lucru se întâmplă în mod obișnuit în timpul activităților în baza unor scenarii. De asemenea, informarea și autoreflexia după fiecare scenariu pot ajuta recruții să câștige încredere și să-și îmbunătățească prezența respectuoasă. Unii recruți vor trebui să dezvolte afectivitatea, în timp ce alții vor trebui să învețe cum să schimbe un comportament autoritar, dominator sau greu de modificat, într-un mod asertiv [13, p. 9].

Abilități morale. Serviciul în cadrul poliției este provocator din punct de vedere moral. În activitatea zilnică pot apărea situații când polițiștii se confruntă cu diferite dileme morale, care pot determina abateri de la normele etice. Situațiile sunt destul de banale, cum ar fi să decidă dacă să aplice sau nu unui șofer o amendă, sau cum să reacționeze atunci când i se oferă o gratuitate, de exemplu, o masă gratuită. În același timp, polițiștii se confruntă cu tentații mult mai grave în timpul îndeplinirii atribuțiilor de serviciu, cum ar fi actele de corupere din partea persoanelor care caută să evite răspunderea juridică (contravențională sau penală). O altă provocare din punct de vedere moral în activitatea poliției derivă din modalitățile de realizare a atribuțiilor de serviciu prin abuzuri sau diferite fapte ilegale, cum ar fi acte de tortură, rețineri ilegale, violare de domiciliu, nerespectarea garanțiilor procesuale, controalele excesive etc. [13, p. 9].

În contextul celor menționate mai sus, este absolut necesar ca în cadrul instruirii polițiștilor să fie promovat simțul integrității etico-profesionale care „implică stabilirea și menținerea unor standarde ridicate de conduită personală prin dezvoltarea unor astfel de calități precum onestitatea,

imparțialitatea, încrederea și respectarea strictă a legilor, regulamentelor și procedurilor operaționale standard” [2, p. 61].

În această ordine de idei, unitățile de instruire a polițiștilor care aplică modele de învățare pentru adulți vor confrunta recruții cu dileme morale pe tot parcursul pregătirii. La fiecare pas, recruții ar trebui să fie întrebați: ce ați face? Ceea ce ar trebui să faci? După fiecare scenariu, recruții ar trebui să discute deciziile lor cu privire la motivul pentru care au ales un curs de acțiune pe care l-au făcut în timpul exercițiilor practice.

Poliția de azi necesită pregătire profesională contemporană, care încorporează principiile de predare andragogică [10]. Când unitățile de instruire trec de la un stil autoritar, paramilitar la un model de învățare pentru adulți, recruții pot dezvolta și consolida abilități psihologice importante, care sunt esențiale pentru viitorii polițiști. Această schimbare necesită două inițiative semnificative pentru a avea succes. În primul rând, personalul didactic, instructorii, formatorii și alți mentori trebuie să sprijine și să creadă în valoarea acestei schimbări. Aceștia trebuie să fie bine pregătiți pentru a putea antrena în mod corespunzător și a dezvolta la recruți abilitățile analizate în acest studiu. Unitățile de instruire și formare a polițiștilor își pot stabili propriile metode de evaluare standardizată pentru fiecare abilitate, pot asigura performanța satisfăcătoare a fiecărei abilități, pot oferi oportunități de remediere și pot solicita respectarea standardelor minime ale fiecărei abilități pentru ca studenții și audienții să poată absolvi cu succes [13, p. 10].

Al doilea element absolut necesar pentru ca dezvoltarea abilităților analizate să devină endemică în formarea instituției de învățământ este o schimbare de cultură la nivel organizațional. Prin urmare, candidații la funcțiile de polițiști trebuie să fie pregătiți mai mult pentru a putea aplica în practică ceea ce au învățat și nu doar să fie testați referitor la ce au învățat. În această ordine de idei apare necesitatea de a stabili anumite standarde minime sau satisfăcătoare referitoare la abilitățile cognitive, emoționale, morale și sociale fără de care un candidat nu poate fi admis la funcția de polițist [13, p. 10].

Surse bibliografice

1. Birzer M.L. The theory of andragogy applied to police training. *Polic. Int. J. Police Strateg. Manag.* 2003, (<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/13639510310460288/full/html>, accesat la data de 23.11.2020).
2. Blumberg D.M., Giromini L., Jacobson L.B. Impact of Police Academy Training on Recruits Integrity. *Police Q.* 2016, p. 63-86. (<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1098611115608322>, accesat la data de

- 27.11.2020).
3. Brackett M.A., Mayer J.D., Warner R.M. Emotional intelligence and its relation to everyday behaviour. *Personal. Individ. Differ*, 2004, p. 1387-1402. (<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0191886903002368?via%3Dihub>, accesat la data de 27.11.2020).
 4. Caro C.A. Predicting State Police Officer Performance in the Field Training Officer Program: What Can We Learn from the Cadet's Performance in the Training Academy? *Am. J. Crim. Justice*, 2011, p. 357-370. (<https://link.springer.com/article/10.1007/s12103-011-9122-6>, accesat la data de 20.11.2020).
 5. Chappell A.T. Police academy training: Comparing across curricula. *Polic. Int. J. Police Strateg. Manag.* 2008, p. 36-56. (https://scholar.google.com/scholar_lookup?journal=Polic.+Int.+J.+Police+Strateg.+Manag.&title=Police+academy+training:+Comparing+across+curricula&author=A.T.+Chappell&volume=31&publication_year=2008&pages=36-56&doi=10.1108/13639510810852567&, accesat la data de 22.11.2020).
 6. Cheurprakobkit S. Educating Our Police: Perceptions of Police Administrators Regarding the Utility of a College Education, Police Academy Training and Preferences in Courses for Officers. *Int. J. Police Sci. Manag.* 2002. (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/injposcim4&div=25&id=&page=>, accesat la data de 19.11.2020).
 7. Daniel M. B., Michael D. S., Konstantinos P., Sarah C. and Chief Ch. K. New Directions in Police Academy Training: A Call to Action. (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6950698/>, accesat la data de 20.11.2020).
 8. https://ro.wikipedia.org/wiki/Educa%C8%9Bie_formal%C4%83 (accesat la data de 11.11.2020).
 9. Flynn K.W. In: *Training & Police Violence*. Burns R.G., Crawford C.E., editors. Prentice Hall; Upper Saddle River, NJ, USA: 2002. p. 127-146. (<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1310/tsr1705-345>, accesat la data de 19.11.2020).
 10. <https://dexonline.ro/definitie/andragogie> (accesat la data de 27.11.2020).
 11. <https://politia.md/ro/content/arderea-profesionala> (accesat la data de 26.11.2020).
 12. <https://ro.businessemt.com/52-facts-7622564-differences-progressive-discipline-positive-disciplinel-37044> (accesat la data de 26.11.2020).
 13. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6950698/pdf/ijerph-16-04941.pdf> (accesat la data de 20.11.2020).
 14. International Association of Chiefs of Police . *Police Use of Force in America*. International Association of Chiefs of Police; Arlington, VA, USA: 2001.

- (<https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=197636>, accesat la data de 23.11.2020).
15. Kurtz D.L. Roll call and the second shift: The influences of gender and family on police stress. *Police Pract. Res.* 2012, p. 71-86. (<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15614263.2011.596714>, accesat la data de 20.11.2020).
 16. Marion N. Police academy training: Are we teaching recruits what they need to know? *Polic. Int. J. Police Strateg. Manag.* 1998. (<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/13639519810206600/full/html>, accesat la data de 19.11.2020).
 17. Nelis D., Kotsou I., Quoidbach J., Hansenne M., Weytens F., Dupuis P., Mikolajczak M. Increasing emotional competence improves psychological and physical well-being, social relationships, and employability. *Emotion.* 2011, p. 354-366. (https://scholar.google.com/scholar_lookup?journal=Emotion&title=Increasing+emotional+competence+improves+psychological+and+physical+well-being,+social+relationships,+and+employability&author=D.+Nelis&author=I.+Kotsou&author=J.+Quoidbach&author=M.+Hansenne&author=F.+Weytens&volume=11&publication_year=2011&pages=354-366&pmid=21500904&doi=10.1037/a0021554&, accesat la data de 17.11.2020).
 18. Nelis D., Quoidbach J., Mikolajczak M., Hansenne M. Increasing emotional intelligence: (How) is it possible? *Pers. Individ. Differ.* 2009, p. 36-41 (<https://orbi.uliege.be/bitstream/2268/30253/1/Nelis%20PAID%202009.pdf>, accesat la data de 18.11.2020).
 19. Paoline E.A., Terrill W. Police Education, Experience, and the Use of Force. *Crim. Justice Behav.* 2007, p. 179-196. (<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.834.1293&rep=rep1&type=pdf>, accesat la data de 27.11.2020).
 20. Paterson C. Adding value? A review of the international literature on the role of higher education in police training and education. *Police Pract. Res.* 2011, p. 286-297. (http://shura.shu.ac.uk/9114/1/Paterson_-_Adding_Value_PPR_%28final%29.pdf, accesat la data de 27.11.2020).
 21. Reaves B.A. State and Local Law Enforcement Training Academies. U.S. Department of Justice; Washington, DC, USA: 2016. (https://books.google.md/books?hl=en&lr=&id=DgFnaijvwf0C&oi=fnd&pg=PA1&ots=FU3nivMAK8&sig=NIND9nGQNQ6TQUKjOElFTE6UeQg&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false, accesat la data de 23.11.2020).
 22. Spilberg S.W., Corey D.M. Peace Officer Psychological Screening Manual. California Commission on Peace Officer Standards and Training (POST); West Sacramento, CA, USA: 2014. (<https://docplayer.net/10229872-Peace-officer-psychological-screening-manual.html>, accesat la data de

- 27.11.2020).
23. Stoughton S. Law enforcement's "warrior" problem. *Harv. Law Rev.* 2015, p. 225-232. (<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/forharoc128&div=23&id=&page=>, accesat la data de 16.11.2020);
 24. Tillyer R. Assessing the Impact of Community-oriented Policing on Arrest. *Justice Q.* 2018, (<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/07418825.2017.1327609>, accesat la data de 21.11.2020).
 25. Vodde R.F. *Police Organization and Training*. Springer; New York, NY, USA: 2012. *Changing Paradigms in Police Training: Transitioning from a Traditional to an Andragogical Model*, p. 27-44. (<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/13639519810206600/full/html>, accesat la data de 23.11.2020).

ASPECTE ALE SELECTĂRII ȘI PROMOVĂRII CADRELOR POLIȚIENEȘTI

Alexandru ZOSIM,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Drept penal și criminologie”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat:

Articolul are ca obiect de cercetare aspectele selectării și promovării cadrelor polițienești. Autorul analizează situația actuală în domeniu și propune direcții prioritare de perfecționare.

Cuvinte-cheie: selectarea cadrelor, promovarea cadrelor, funcția publică, funcționar public, poliție.

Résumé

L'article se concentre sur les aspects de sélection et de promotion des cadres de police. L'auteur analyse la situation actuelle dans le domaine et propose les directions prioritaires de modernisation.

Mots-clés: sélection des cadres, promotion des cadres, fonction publique, fonctionnaire, police.

Introducere. Noile state create pe teritoriul fostei URSS au moștenit de la acest stat totalitar un sistem administrativ de dirijare bine structurat. Practic fără modificări esențiale acesta funcționează și până în prezent.

Considerăm însă că, deoarece existăm deja în noi condiții sociale, mecanismele vechi de dirijare nu mai corespund realității contemporane.

În URSS organele de stat, inclusiv poliția constituiau elemente ale sistemului politic unic al statului. Partidul comunist controla întreg sistemul de dirijare. „Dirijarea de partid constituie premisa necesară a activității coordonate și orientate a organelor de ocrotire a dreptului și altor organe de stat, organizații obștești, colectivelor de muncă în vederea creării unui front larg de luptă cu încălcările de drept [4, p. 20]”, considerau specialiștii în acea perioadă.

Teoretic, statul sovietic prezintă un sistem unic al puterii populare, care era realizată prin intermediul sovietelor electivă de diferit rang. Fiecare soviet, chiar și cel local avea statut de organ al puterii de stat. În mod ideal, sistemul unic exclude divergențele și contradicțiile între interesele generale

de stat și cele locale [3, p. 472].

În momentul de față, ne confruntăm cu o situație cu totul diferită. Pluripartismul reprezintă fundamentul unui stat democratic contemporan, dar, din păcate, politicienii contemporani nu întotdeauna se caracterizează printr-un comportament onest și principial în procesul alegerii mijloacelor de atingere a scopurilor lor. Asistăm la un proces permanent de luptă pentru acapararea și reținerea puterii de stat. Pentru a uni masele în jurul puterii de stat nu rareori este utilizată imaginea dușmanului [8, p. 104]. Intrarea în parlament pe tanc sau pășind peste corpurile neînsuflețite ale colegilor și adversarilor săi sunt apreciate drept procedee normale ale vieții politice contemporane.

Metode și materiale aplicate. În limitele de studiu al acestui articol, în calitate de metodă de cercetare principală a fost utilizată metoda comparativă de studiere a aspectelor selectării și promovării cadrelor polițienești. În afară de metoda comparativă au mai fost utilizate o serie de metode cum ar fi: metoda analizei logice, interpretării logice, clasificării etc.

Conținut de bază. În pofida declarației oficiale a independenței politice a organelor de ocrotire a dreptului, mecanismele care ar asigura real această independență nu au fost corect implementate nici în MAI, nici în alte structuri de stat. În realitate, dirijarea și controlul organelor inferioare sunt realizate prin intermediul aparatului politic: conducătorii organelor puterii de stat de diferit nivel neoficial reprezintă organizațiile politice de guvernământ. Astăzi în Republica Moldova este practic imposibil ca o persoană, care nu aparține unei organizații influente de conducere, să ocupe un post de conducere. În cazul schimbării puterii politice în stat sunt schimbați și conducătorii practic ai tuturor organelor de stat indiferent de nivelul și statutul lor.

Specialiștii contemporani în sfera dreptului constituțional apreciază această situație drept una inacceptabilă. Funcționarii serviciilor publice, rămânând la posturile lor indiferent de schimbarea guvernului, reprezintă veriga principală, care asigură continuitatea și stabilitatea funcționării aparatului de stat [6, p. 281]. Deputații, miniștrii se schimbă, iar aparatul rămâne – anume el realizând funcțiile principale ale statului.

Forțele politice ajunse la putere au posibilitatea reală de a profita de sistemul sovietic de dirijare comod pentru realizarea prin intermediul aparatului de stat a diverselor intrigi, inclusiv contracararea unor astfel de forme ale luptei politice precum mitingurile, demonstrațiile, grevele etc.

În astfel de situații subdiviziunile MAI, care sunt obligate să se supună ordinelor parvenite de la superiori, deși acestea nu întotdeauna sunt dictate de necesitățile situației operative, în schimb practic reflectă permanent interesele politice ale forțelor politice de guvernământ, nu sunt în stare să

asigure în măsura necesară securitatea vieții și sănătății cetățenilor.

Mecanismul vechi de dirijare a OAI era special adaptat pentru comoditatea utilizării lui de către puterea centrală, permitea controlul opiniilor politice ale funcționarilor ei. Profesionalismul angajatului era cercetat ca factor secundar în procesul avansării în carieră.

Procesele continui de reorganizare a organelor afacerilor interne sunt însoțite de strămutări nehibzuite pe diferite căi ale colaboratorilor, care posedă un profesionalism înalt, și de înlocuirea locurilor vacante prin persoane neprofesionale.

Potențialul de specialiști al organelor afacerilor interne și al întregului sistem de ocrotire a dreptului grație mai multor cauze specifice a scăzut până la un nivel critic.

A apărut și a evoluat așa-numitul sistem al structurilor polițienești „de buzunar” împreună cu tot ansamblul de fenomene negative adiacente – cumetrismul, numirea în funcții în baza principiilor fidelității persoanelor, apartenenței naționale etc. [2, p. 176]. Această situație devine posibilă și grație imperfecțiunii procedurii de selectare, angajare și avansare a cadrelor în MAI.

În lume a primit o răspândire largă metoda formării serviciilor publice în baza sistemului meritelor (*merit system*).

Esența ei constă în aceea că:

Legislația stabilește că candidenții la funcțiile serviciului public pot fi angajați doar în baza capacităților lor profesionale, calităților de muncă: studii, calificare, capacitățile și deprinderile, stagiul de muncă etc.

În cadrul sistemului de merite este interzisă numirea, avansarea sau concedierea funcționarului din motive politice [1, p. 107].

În opoziție cu acest sistem s-a format sistemul dobânzii (*spoils system*), care permite numirea și concedierea funcționarilor publici din motive politice, admite „curățarea” în masă a aparatului de stat în cazul schimbărilor în conducerea politică a statului.

În prezent nici o țară din lume nu se declară adeptă a acestui sistem. Dimpotrivă, pretutindeni se elaborează garanții juridice de luptă cu el, mai ales prin intermediul indicării exacte a condițiilor de aplicare a sistemului de merite [1, p. 108].

Astfel, în conformitate cu alin. (1) art. 28 al Legii nr. 158 din 04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public „Concursul pentru ocuparea funcției publice vacante sau temporar vacante are la bază principiile competiției deschise, transparenței, competenței și meritelor profesionale, precum și principiul egalității accesului la funcțiile publice pentru fiecare cetățean” [10].

Constatăm însă că în realitate în Republica Moldova acest sistem func-

.....

ționează doar „pe hârtie”, neoficial însă aplicându-se sistemul dobânzii, care permite numirea și concedierea funcționarilor publici în baza motivelor politice.

În pofida democratizării societății noastre, este necesar să continuăm reformarea structurilor de dirijare de stat.

În opinia noastră, este necesar să cercetăm mai detaliat experiența țărilor străine în sfera selectării și avansării funcționarilor publici. În Franța, de exemplu, pentru a avansa la funcția următoare este necesar de susținut un examen serios, în cadrul căruia se apreciază nu doar nivelul profesional al funcționarului, ci și nivelul de cultură generală. În Anglia, unele categorii de funcționari sunt supuse testului referitor la posedarea manierelor, prezența capacităților de a menține o discuție amabilă cu cetățeanul. Este important de a asigura publicitatea respectivelor examene și a rezultatelor lor. În multe state candidații selectați, indiferent de experiența precedentă, sunt obligați să treacă un curs serios de pregătire până a purcede la executarea noilor obligații de serviciu (în funcție de post acest termen de studii poate constitui până la doi ani).

Influențează negativ asupra relațiilor de serviciu și faptul că asupra colaboratorilor organelor afacerilor interne își răsfrâng acțiunea regulamentele militare.

Concluzii. Generalizând cele expuse mai sus, considerăm că lărgirea controlului democratic asupra activității administrației, sporirea transparenței procedurii de luare a deciziilor rămâne a fi una dintre principalele probleme ale dirijării democratice.

Soluționarea problemelor indicate va duce nu doar la lichidarea divergențelor politice în procesul interacțiunii organelor afacerilor interne cu organele de autoadministrare locală, ci va contribui și la sporirea profesionalismului colaboratorilor MAI, iar în final și la întărirea legalității în ansamblu.

Referințe bibliografice

1. Административное право зарубежных стран. Учебник. Под ред. Козырина а. Н. и Истатиной М.А. Москва: изд. Спарк, 2003.
2. Аптухов С.А., Преступления сотрудников милиции. С.-Пб., 2001.
3. Арановский К.В., Государственное право зарубежных стран. Учебное пособие. Москва, 2000.
4. Загородный А.В., Координация деятельности органов внутренних дел с другими государственными органами и общественными организациями в предупреждении правонарушений и укреплении общественного порядка. Учебное пособие. Москва, 1981.
5. Калашникова С.В., Местное самоуправление как основа конститу-

- ционного строя Российской Федерации и условие формирования гражданского общества. // Местное самоуправление, история, современность и перспективы. Труды Академии Управления. Москва, 2001.
6. Конституционное право зарубежных стран. Учебное пособие. Под общ. ред. Баглая М.В., Лейбо Ю.И., Энтина Л.М. Москва: изд. Норма, 2004.
 7. Мишин А.А., Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Учебник. Москва, 2003.
 8. Петрухин И.Л., Человек и власть (в сфере борьбы с преступностью). Москва: изд. Юристъ, 1999.
 9. Прудников А.С., Организационно-правовые формы деятельности местного самоуправления. // Местное самоуправление, история, современность и перспективы. Труды Академии Управления. Москва, 2001.
 10. Lege nr. 158 din 04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public // Publicat: 23.12.2008 în Monitorul Oficial nr. 230-232.

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ КУРСАНТОВ АКАДЕМИИ МВД РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН: ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Б.С. АСЛАМОВ,

*старший научный сотрудник организационно-научного и
редукционного отдела Академия МВД Республика Таджикистан,
член Союза журналистов Таджикистана, полковник милиции*

Б.С. САМИЪЗОДА,

*доцент кафедры общественных наук факультета №2 Академия
МВД Республика Таджикистан, отличник образование и науки
Таджикистана, подполковник милиции*

Аннотация

Профессиональная подготовка курсантов системы МВД является актуальной проблемой и имеет педагогический аспект. Современные требования подготовки курсантов системы МВД сталкиваются со многими проблемами совершенствования учебно-воспитательной работы. В статье на примере Академии МВД Республики Таджикистан и на основе педагогических требованиях современного общества исследуется данная проблема.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, образовательный процесс, педагогика, психология, интерактивное обучение

Abstract

Professional training of cadets of the Ministry of internal Affairs is an urgent problem and has a pedagogical aspect. Modern requirements training of cadets of the Ministry of internal Affairs face many problems of improving educational work. The article studies this problem on the example of The Academy of the Ministry of internal Affairs of the Republic of Tajikistan and on the basis of pedagogical requirements of modern society.

Keywords: professional training, educational process, pedagogy, psychology, interactive training

Одним из приоритетных задач современного общества является подготовка высокопрофессиональных кадров для нужд системы министерство внутренних дел стран СНГ.

Академия МВД Республики Таджикистан было образованно постановлением Правительство Республики Таджикистан 30 декабря 2000 года №519, на базе высшей школе МВД Республики Таджикистан.

Важнейшие задач Академии МВД Республики Таджикистан, яв-

.....
ляется подготовки высокопрофессиональных кадров для нужд Министерства внутренних дел Республики Таджикистан и других правоохранительных органов и силовых структур Республики Таджикистан. На протяжении более 20 лет Академии МВД РТ подготовило более 10 тысяч кадров для правоохранительных органов и силовых структур Республики Таджикистан.

Основная масса выпускников работают в системе МВД Республики Таджикистан.

Педагогическая деятельность является приоритетным направлением подготовки кадров. Научно-педагогический потенциал успешно использует в учебном процессе новейшие методы обучения и воспитания будущих офицеров МВД Республики Таджикистан.

Педагогика и психология как родственные науки эффективно действуют по подготовке курсантов во время учебного процесса.

Основными задачами образовательного процесса в Академии МВД Республики Таджикистан призванный обеспечить:

1. Историческую преемственность поколения, сохранения и развитие общечеловеческой культуры;
2. Воспитание патриотов родины, граждан правового демократического государство;
3. Формирование навыков самообразования и самоопределение личности;
4. Пересматривать уровней и степеней образования;
5. Подготовки высокообразованных специалистов, с целых работы в правоохранительных органов. Юридическая подготовка изучает и решает юридическую практику ОВД.

Основными задачами профессиональной подготовки в Академии МВД Республики Таджикистан являются:

- Выработка у курсантов профессионально-правовой культуры и этики, психологической устойчивости;
- Воспитание чувство уважения к правам и свободы человека;
- Воспитание правосознание, чувства уважение к Конституции, законодательству, нормативным актам МВД;
- Воспитание в духе верности Присяге, служебному долгу;
- Воспитание мужества, силы, выносливости, физической культуры.

«Роджерс (1969) постоянно подчёркивает гораздо меньшую важность и меньший интерес, чем процесс учения, важность которого трудно переоценит» (Р. Бернс. Развитие Я - концепции и воспитание. М; 1986.-1,С.325).

Данные проблемы ещё возникла в 60-годы XX века и многие пе-

дагоги и психологи в практических исследованиях обозначали поворот к изучения условия, способствующий предупреждению неуспеваемости.

Современный этап информационных технологии, использование интерактивных методов обучения позволяют углубления изучения специальных предметов курсантов Академии МВД Республики Таджикистан. Всегда к помощи учителю приходит психологическая наука. (Жутикова Н.В. О практике психологической помощи. М, 1988. 2, С. 18-72).

Главным условием реализации образовательных программ в системе МКД является формирование педагогической системы:

1.Наличие опытного профессорско-преподавательского состава Академия МВД;

2. Формирование самостоятельная работы курсантов Академия МВД;

3.Связь теории с практической деятельности ОВД;

4. Внедрения новых технологий и методики в учебный процесс, организация обмена опыта между ВУЗ-о-в.

Педагогика в системе МВД решает следующие задачи:

– Изучения развития юридико-педагогических знаний;

– Применений юридических знаний в сфере правопорядки;

– Разработка методологии, методики юридико-педагогического познания;

– Проведение педагогических исследований по актуальных проблемам правоохранительной деятельности;

– Педагогическое изучение личной безопасности сотрудников ОВД;

Основными задачами профессиональной подготовки являются:

1.Подготовка нравственно зрелых, высококвалифицированных кадров для ОВД и других правоохранительных органов и силовых структур Республики Таджикистан;

2.Подготовка научно-педагогических кадров Академии МВД Республики Таджикистан;

3.Постоянное совершенствование учебного процесса;

4.Распространение правовых знаний среды населения и личного состава ОВД;

5. Распространение идей правового, светского и демократического государства.

Педагогическая наука воспитания человека, раскрывает сущность, цели, задачи и закономерности воспитания. Её роль очень велика в жизни и общества и развития личности курсантов в процессе

образовании и обучения. Важным фактором в процессе подготовки кадров выступает профессиональная ориентация курсантов, в него входит комплекс психолого-педагогических и медицинских мероприятий направленные на оптимизацию процесса трудоустройства выпускников с сочетанием желания, склонности и сформированных способностях, с учётом потребности МВД Республика Таджикистан и других правоохранительных органов (Краткий психологический словарь. М,1985.3,-С.263).

Все частные цели педагогического труда группируются вокруг двух основных целей: Первая цель состоит в том чтобы все учащиеся овладели основами наук, приобрели определенную сумму знаний, умение и навыков, развили свои физические и трудовые умения, приобрели начатки трудовых и профессиональных навыков; Вторая цель состоит в том что воспитать каждого ученика высоко нравственной развитой личностью (Фридман Л.М.Педагогический опыт глазами психолога. М,1987.4,-С.12).

Таким образом, вопросы профессиональной подготовки курсантов Академии МВД Республика Таджикистана является актуальной, и носить в себе педагогический и психологический аспекты. Анализ, прогноз, проект становится основанием для разработки учебно-воспитательного процесса. С этой целью, всегда главное место в учебном процессе занимает педагог - профессионал и курсант (слушатель) Академии МВД Республики Таджикистан.

Литература

1. Р. Бернс. Развитие Я – концепции и воспитание. М, 1986.
2. Жутикова Н.В. О практике психологической помощи. М,1988.
3. Краткий психологический словарь. М,1985.
4. Фридман Л.М. Педагогический опыт глазами психолога. М,1987.
5. Психологические проблемы неуспеваемости школьников. Под редакцией Н.А. Менчинской. М,1971.
6. Педагогический поиск, Выпуск 9.Часть 1.М,2000.
7. Устав Академии МВД Республики Таджикистан (Приказ МВД РТ№745с/п. от 04.12.2007г.). Душанбе, 2007.

REPERE CONCEPTUALE ȘI CURRICULARE PRIVIND CERCETAREA LA FAȚA LOCULUI A INFRAȚIUNII DE PĂRĂSIRE A LOCULUI ACCIDENTULUI RUTIER

Ana CHIRUȚA,

doctorandă, Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”

Rezumat

În prezentul articol, prin utilizarea metodelor specifice științei criminalistice, au fost examinate anumite reguli și procedee privitoare la cercetarea la fața locului a infracțiunii de părăsire a locului accidentului rutier incriminată la art. 266 C.pen. al R. Moldova. În acest sens, prin luarea în considerare a necesităților practice de instruire a angajaților MAI în domeniul prevenirii și combaterii infracțiunii sus-menționate, au fost făcute anumite constatări ce pot fi implementate în activitatea didactică.

Cuvinte-cheie: infracțiune, contravenție, accident rutier, părăsire a locului accidentului rutier, cercetarea etc.

Summary

In this article, by using the methods specific to forensic science, certain rules and procedures regarding the on-the-spot investigation of the crime of leaving the road accident incriminated in art. 266 of the Criminal Code of the Republic of Moldova. In this sense, by taking into account the practical training needs of MIA employees in the field of preventing and combating the above-mentioned crime, certain findings have been made that can be implemented in the teaching activity.

Keywords: crime, misdemeanor, car accident, leaving the scene of the car accident, investigation,

În legislația penală națională, infracțiunea de părăsire a locului accidentului rutier este incriminată la art. 266 din Capitolului XII al Părții speciale a C. pen. al R. Moldova¹, intitulat *Infrațțiuni din domeniul transporturilor*.

În Codul contravențional al RM, contravenția de părăsire a locului accidentului rutier este prevăzută la art. 243 din Capitolul XIII, Cod contravențional al RM², intitulat *Contravenții în domeniul circulației rutiere*.

Problematica incriminării acțiunii de părăsire a locului accidentului rutier este una deosebit de complexă, deoarece foarte des pot apărea confuzii cu privire la calificare, fie ca contravenție, fie ca infracțiune. Sarcina cercetării tuturor circumstanțelor și excluderea tuturor dubiilor, precum și ca-

¹ Codul penal al Republicii Moldova nr.985 din 18.04.2012, în M.O. nr.72-74 din 14.04.2009.

² Cod contravențional al RM. Publicat : 17-03-2017 în Monitorul Oficial nr. 78-84 art. 100 MODIFICAT LP97 din 26.07.19, MO256-259/16.08.19 art.350; în vigoare 16.08.19.

lificarea corectă este pe seama colaboratorului de poliție prezent primordial la fața locului. Cercetarea acțiunii propriu-zise a părăsirii locului unde a avut loc un accident este un proces, deși aparent ușor și evident, totuși este destul de anevoios și controversat, din cauza particularităților specifice necesare cumulativ pentru calificare corectă.

În limitele studiului acestui articol metoda prioritară de cercetare a fost cea analitico-juridică. La fel a fost folosită metoda interpretării logico-juridice și a normelor de drept penal. Suportul normativ al prezentului studiu îl formează legislația Republicii Moldova, în special Codul penal al RM, Codul de procedură penală³ al RM și Codul contravențional al RM.

Conținut de bază. Pentru aprecierea și perceperea acțiunii de părăsire a locului accidentului, precum și pentru o calificare corectă este nevoie de un vast și bogat ansamblu de cunoștințe în domeniu. Astfel, persoana responsabilă de acțiunile de delimitare a acțiunii de părăsire a locului accidentului rutier ca contravenție și ca infracțiune este nu altcineva decât polițistul care a ieșit primul la fața locului.

În acest sens polițistul, în calitatea sa de colaborator al organelor juridice are nevoie de o instruire aparte. Instruirea este necesară pentru a asigura în primul rând siguranța rutieră a cetățenilor, care implică responsabilitățile de stabilire exactă a circumstanțelor, a tabloului infracțional atât pentru asigurarea siguranței traficului, cât și pentru respectarea drepturilor și obligațiilor celor implicați în accident. Pentru eficientizarea procesului de cercetare a infracțiunii de părăsire a locului accidentului rutier este necesar de a impune urmărirea și respectarea de către colaboratorul de poliție, a câtorva obiective:

- obiectivele prezintă o descriere exactă, cantitativă și calitativă a celor observate la fața locului;
- stabilirea circumstanțelor accidentului rutier precum și a părăsirii locului accidentului rutier, precum și a legăturii cauzale dintre aceste două acțiuni;
- stabilirea exactă a faptului părăsirii locului accidentului rutier, manifestat în toate formele sale: schimbarea locului automobilului, ștergerea urmelor, schimbarea poziției obiectelor de importanță probantă, precum și părăsirea propriu-zisă;
- identificarea în termeni rezonabili și promptă a automobilului și a conducătorului auto, care a părăsit locul accidentului rutier;
- stabilirea cauzei și motivelor părăsirii accidentului rutier;
- stabilirea prejudiciului atât moral, cât și material în vederea califi-

³ Cod de procedură penală al RM. Publicat : 05-11-2013 în Monitorul Oficial nr. 248-251 art. 699v Versiune în vigoare din data 07.11.16 în baza modificărilor prin LP207 din 29.07.16, MO369-378/28.10.16 art.751.

.....

cării acțiunii de părăsire ca contravenție sau infracțiune.

Obiectivele date sunt de obicei formulate pentru colaboratorul de poliție care intervine la fața locului și efectuează cercetarea inițială, însă pentru elucidarea corectă și finală a cazului este necesară implicarea mai multor colaboratori de poliție.

De ce este important ca polițistul, care a venit inițial la fața locului să stabilească circumstanțele expuse mai sus? Pentru că art. 266 C. pen. al RM, stabilește limita de jos și de sus a infracțiunii de părăsire a locului accidentului rutier, și anume, impune ca conducătorul implicat în accident să încalce regulile de securitate rutieră și apoi să părăsească locul accidentului rutier, însă cu condiția survenirii urmărilor grave sau a decesului persoanei. În caz contrar, calificarea acțiunii de părăsire va fi conform art. 243, C. contr. al RM.

Compartimentul infracțiunilor rutiere din cadrul legislației naționale în general este un subiect foarte complicat și controversat. Deși pare foarte simplu și concret ansamblul de infracțiuni din acest domeniu, totuși esența și conținutul lor nu sunt deloc evidente, din cauza cadrului normativ încărcat, iar pe alocuri vag, învechit și contradictoriu. Un exemplu elocvent în acest sens este chiar norma art. 266 C.pen. al RM, părăsirea locului accidentului rutier. De aceea este nevoie de un specialist foarte competent în a elimina lacunele și dubiile și a efectua o calificare corectă.

De ce spunem că art. 266 C. pen. al RM este o normă cu cel mai controversat conținut din capitolul respectiv, deoarece, deși e prevăzut expres conținutul, totuși acesta prezintă reglementări eronate, insuficiente, dar și excesive, care se repetă, sunt contradictorii sau fragmentează norma-rea unor activități, fapt ce generează dificultăți manageriale, de aplicare și funcționale; interpretări diferite ale prevederilor legale. Fragmentarea este evidentă și clară pentru că infracțiunea de părăsire a locului accidentului rutier nu are un conținut de sine stătător.

Pentru a fi un tot întreg legiuitorul fragmentează acțiunile făptuitorului, în a încălca regulile de securitate și circulație apoi a părăsi. Anume stabilirea interdependenței dintre cele două acțiuni fragmentate este în sarcina colaboratorului de poliție și presupune ca acesta, la etapa inițială să efectueze prin actele de constatare, o cercetare detaliată, calitativă și exactă, întru asigurarea formării tabloului infracțional precis, concis și definitoriu. Polițistul este obligat, prin prisma atribuțiilor sale de serviciu, să asigure funcționalitatea derulării procesuale corecte și în termene rezonabile, a examinării, calificării infracțiunii și stabilirii pedepsei, prin înlăturarea tuturor obstacolelor și omisiunilor procesuale.

Absența atribuțiilor precise definite privind coordonarea integrată a activității procesului de lucru la fața locului, întru asigurarea ordinii și securității publice, precum și a acumulării materialului probant necesar ul-

terior, este un deficit funcțional deosebit de serios. Acesta generează, prin urmare, riscul necorelării acțiunilor făptuitorului, în momentul săvârșirii acțiunilor de încălcare și părăsire, precum și deficiențe de coordonare a procesului de descoperire a infracțiunii și ulterior de tragere la răspundere penală.

Problema instruirii poliției este una de nivel general, întâlnită foarte des în activitatea poliției. Din cauza fluxului mare de angajați din cadrul MAI, a volumului mare de lucru și din cauza lipsei unui control riguros al activității polițienești, în general și al actelor de constatare în special, la cercetarea incidentelor și infracțiunilor se produc în primul rând încălcări de procedură care foarte mult târăgănează activitatea funcțională a sistemului de drept în ansamblu. Primordial însă la fața locului este acumularea probelor pe urme proaspete, astfel în cazul în care acest lucru nu se face din start probele necesare, din cauza neprofesionalismului colaboratorului de poliție, poate duce la deficitul operațional și funcțional la nivel de subdiviziune la nivelul MAI, departamental și teritorial. Acest deficit este cauzat de necesitatea repetată de efectuare a unor acțiuni, ceea ce constituie cheltuieli suplimentare, irosire de resurse, afectând grav funcționalitatea unităților aparatului central. Ca urmare, gradul de coeziune și unitate normativă, organizatorică și funcțională este redus, sunt posibile evenimente grave, abateri disciplinare și fapte de corupție, iar serviciul public este deficitar⁴.

În ceea ce ține strict de infracțiunea de părăsire a locului accidentului rutier, putem menționa că de multe ori cercetarea acesteia se face superficial și anevoios. Oare de ce infracțiunea dată nu este luată în serios, așa ca omorul, violul, infracțiuni patrimoniale? Oare aici valoarea supremă – viața omului nu este la fel de mult periclitată? Aceasta este vădit specificat de legiuitor prin faptul că acțiunea de părăsire a locului accidentului rutier, conform art.266 C.pe. al RM, este calificată drept infracțiune doar atunci când au survenit urmările grave așa ca vătămarea gravă a sănătății omului sau decesul persoanei. Reglementarea infracțiunii de părăsire a locului accidentului rutier protejează relațiile sociale cu privire la securitatea și siguranța pe drumurile publice, pentru ocrotirea căreia legiuitorul a instituit în sarcina conducătorilor auto, implicați în accidente rutiere, obligația de a nu părăsi locul accidentului fără încuviințarea organelor poliției. Rațiunea impunerii unei atare obligații rezidă în faptul că, în momentul producerii unui accident de circulație, organele judiciare sunt chemate să stabilească în detaliu împrejurările producerii accidentului, să stabilească persoanele suspecte și să le identifice, să adune probe concludente în vederea stabilirii unei imagini clare care să servească în vederea conturării unei imagini cât mai clare

⁴ https://www.mai.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_af_05.09_final_2.pdf, raport privind analiza funcțională a MAI, Chișinău, 2015, p. 10.

asupra condițiilor reale de săvârșire a infracțiunii și ulterior operațiunea de tragere la răspundere penală a celor vinovați.

Raționamentul calificării infracțiunii date constă în stabilirea exactă a legăturii cauzale și a interdependenței de timp, loc și spațiu a acțiunii de încălcare a regulilor de securitate și exploatare a mijloacelor de transport pe drumurile publice și nu doar, și dintre acțiunea de părăsire, însoțite de consecințele grave menționate mai sus.

Foarte des poate fi confundată acțiunea de părăsire a locului accidentului rutier ca contravenție, de aceeași acțiune prevăzută ca infracțiune.

Astfel, propunem elucidarea concretă a fiecărei forme în parte. Conform art. 243 alin. (1) C.contr. al RM, „Părăsirea de către persoana implicată în accident rutier a locului în care s-a produs accidentul ce a cauzat consecințele prevăzute la art.242 alin.(1), (deteriorarea bunurilor materiale ori cu cauzarea de vătămări corporale ușoare) dacă fapta nu constituie infracțiune”, iar conform art. 243 alin. (2) C. contr. al RM „Părăsirea de către persoana implicată în accident rutier a locului în care s-a produs accidentul ce a cauzat consecințele prevăzute la art.242 alin.(2), (cauzarea de vătămări corporale ușoare victimei sau cu deteriorarea considerabilă a vehiculelor, a încărcăturilor, a drumurilor, a instalațiilor rutiere, a altor instalații sau a altor bunuri) dacă fapta nu constituie infracțiune”.

Deși pare că legiuitorul a specificat concret și fără interpretări conținutul contravenției date, totuși formularea dată în contextul art. 243 C. Contr. al RM, a lăsat loc de interpretări care reies din sintagma, *dacă nu constituie infracțiune*. Astfel, din punct de vedere procesual, polițistul care vine imediat la fața locului trebuie să cunoască în totalitate componența de infracțiune și conținutul contravenției pentru a putea derula în continuare cercetările și a emite actele corecte necesare în procesul cercetării.

Conform art. 440 C.contr. al RM, intitulat „Procesul de constatare a faptei contravenționale și atribuțiile agentului constatator”, alin. (1) Constatarea faptei contravenționale înseamnă activitatea, desfășurată de agentul constatator, de colectare și de administrare a probelor privind existența contravenției, deciziei privind examinarea contravenției în temeiul constatării agentului constatator sau procesului-verbal cu privire la contravenție, de aplicare a sancțiunii contravenționale sau de trimitere a dosarului, după caz, funcționarului abilitat să examineze cauza contravențională, din cadrul autorității din care face parte agentul constatator, în instanța de judecată sau în alt organ spre soluționare.

De aici la fel deducem faptul că la faza incipientă, colaboratorul de poliție trebuie să stabilească corect circumstanțele cazului și să se expună cu referire la caz, fie să ia singur o decizie, fie să transmită materialele către urmărirea penală. Dacă s-ar face incorect acest lucru, de exemplu s-ar constata

de fapt o contravenție de părăsire a locului accidentului rutier, fapt pentru care se aplică pedeapsă contravențională, dar de fapt se probează mai apoi infracțiunea, atunci se încalcă dreptul procesul al persoanei, prevăzut de art.22⁵ al C.proc. pen. al RM, de a nu fi urmărit sau judecat de mai multe ori.

La fel și în situația inversă, dacă de fapt ar fi vorba despre o infracțiune, însă din cauza acțiunilor polițistului de la fața locului, care nu a format tabloul infracțional corect și în mod eronat a documentat cazul de părăsire a locului accidentului rutier, drept o contravenție, atunci are loc diminuarea rolului victimei în primul rând, deoarece se exclude astfel rolul acestei norme de apărare a vieții persoanei.

Părăsirea locului accidentului rutier ca infracțiune aduce atingere relațiilor sociale cu privire la activitatea de constatare imediată și completă a încălcărilor regulilor de securitate a circulației rutiere sau de exploatare a mijloacelor de transport, dar și cu privire la activitatea de identificare a făptuitorului și de stabilire a circumstanțelor concrete în care au fost comise aceste încălcări. Pe de altă parte, infracțiunea dată aduce atingere vieții, integrității și sănătății persoanei, care a avut de suferit consecințe grave de pe urma accidentului, ceea ce face să considerăm că infracțiunea dată este mult mai amplă și mai controversată decât se pare a fi de fapt. Aici activitatea colaboratorului de poliție este controversată și în același timp și contradictorie, ar fi vorba despre bățul cu două capete, fiindcă în raport cu victima colaboratorul de poliție este obligat să îi respecte drepturile sale constituționale și procesuale și să elucideze toate circumstanțele accidentului și ulterior ale părăsirii, dar pe de altă parte ar părea că încalcă dreptul procesual al făptuitorului, prevăzut de art. 8 al C.proc.pen. al RM, prezumția de nevinovăție. Polițistul în cazul dat trebuie să fie imparțial, pe de o parte, și tolerant, pe de altă parte. Un polițist ajuns la fața locului trebuie să știe cum să acționeze în interesul statului la înfăptuirea justiției, dar totodată să respecte privilegiul împotriva autoincriminării și dreptul acuzatului de a păstra tăcerea, garanții implicite ale dreptului la un proces echitabil, precum și dreptul victimei la un proces echitabil.

Veriga de bază între victima accidentului rutier și vinovat de accident și ulterior de părăsire trebuie să fie polițistul care are câteva pârghii de constatare și definitivare:

- stabilirea tabloului infracțional real prin conlucrare cu sursele de informare fără aplicarea mijloacelor de constrângere;
- stabilirea legăturii cauză-efect dintre încălcarea regulilor de circulație și securitate și părăsire, cu specificarea duratei de timp și spațiu la

⁵ Cod de procedură penală al RM, www.legis.md Publicat : 05-11-2013 în Monitorul Oficial nr. 248-251 art. 699. MODIFICAT. HCC6 din 19.03.19, MO119-131/05.04.19 art.63; în vigoare 19.03.19.

.....

fel prin examinare exterioară și consultarea tuturor surselor de informare;

- documentarea cazului prin acumularea probelor concludente și pertinente;
- eficientizarea procesului de stabilire a datelor de identitate ale făptuitorului, mijlocului de transport, precum și a victimei;
- fixarea tuturor elementelor definitorii ale tabloului infracțional;
- asigurarea respectării valorilor fundamentale ale cetățenilor și a tuturor principiilor socioumane și de drept.

Cercetarea corectă a acestei infracțiuni presupune respectarea dreptului la viață al victimei, dar totodată asigură și respectarea libertății persoanei prin obligația limitativă exprimată prin faptul că legiuitorul impune asistența în limitele și opțiunile pe care le are vinovatul.

În urma celor analizate și menționate supra, putem deduce faptul că infracțiunea de părăsire a locului accidentului rutier, deși pare a fi una foarte evidentă, totuși este o componentă de infracțiune destul de neclară și interpretativă. Pentru calificarea acesteia și crearea unui tablou infracțional perfect este nevoie de o muncă colosală, deoarece imperfecțiunile din legislația penală scot în evidență dualismul și contradictoriul, ceea ce este ilegal pentru un proces echitabil. Sarcina dezghețării detaliate și nepărtinitoare a tuturor laturilor infracțiunii date din perspectiva constituțională și procesuală îi revine colaboratorului de poliție care aplică în practică reglementările impuse de legiuitor. Anume el, polițistul, trebuie să cunoască, cum, unde și cât trebuie să acționeze la cercetarea infracțiunii de părăsire a locului accidentului rutier, pentru a apăra valori ce stau la baza acestei norme, de a părtini victima, a fi corect față de făptuitor și totodată de a acționa în mod legal și să cuprindă toate elementele și evenimentele ce stau la baza existenței acestei infracțiuni.

Surse bibliografice

1. Codul penal al Republicii Moldova nr.985 din 18.04.2012, în M.O. nr.72-74 din 14.04.2009.
2. Cod contravențional al RM nr. 218 din 24.10.2008, în M.O: nr. 78-84 din 17.03.2017.
3. Cod de procedură penală al RM nr. 122 din 14.03.2003 în Monitorul Oficial nr. 248-251 din 05-11-2013.
4. Raport privind analiza funcțională a MAI, Chișinău, 2015, p. 10, https://www.mai.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_af_05.09_final_2.pdf.

ASPECTE ALE ACTELOR NORMATIVE CARE REGLEMENTEAZĂ DOMENIUL INTERVENȚIEI PROFESIONALE ȘI CONCORDANȚA ACESTORA

Ivan GHEORGHIU,

*Secretar de stat în domeniul tineretului și sportului
al Ministerului Educației, Culturii și Cercetării*

Sergiu REMARENCO,

*lector universitar al Catedrei „Pregătire fizică și autoapărare”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Sergiu COLȚA,

*lector universitar al Catedrei „Pregătire fizică și autoapărare”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

Dominarea fără armă și autoapărarea sunt aspectele de bază în cadrul diferitor forme de pregătire și instruire a angajaților structurilor de forță, desfășurate în subdiviziunile MAI al Republicii Moldova. Ordinele MAI emise recent le-au substituit pe cele anterioare, fiind ajustate actualităților societății, reieșind din practica activității poliției din Republica Moldova, în concordanță cu tratatele internaționale și schimbul de practici cu alte state. Unul din scopurile de bază ale acestora este să facă o claritate în ceea ce privește instruirea polițiștilor și aplicarea de către aceștia a forței fizice – însă, în anumite compartimente, prevederile sunt confuze și neclare.

Existența unor asemenea lacune ne determină să intervenim în mod critic pentru a le elucida, a le discuta și ulterior a le omite cu efort comun, în vederea neadmiterii pe viitor a unor consecințe imprevizibile.

Cuvinte-cheie: autoapărare, reținere, imobilizare, intervenție, procedee, tehnici, atac, articulații.

Dominarea fără armă și autoapărarea sunt aspectele de bază în cadrul diferitor forme de pregătire și instruire a angajaților structurilor de forță, desfășurate în subdiviziunile MAI al Republicii Moldova. Totodată, acest compartiment este și unul dintre cele mai dificile în cadrul instruirii, fiind bazat pe o serie de deprinderi practice care includ autoapărarea și reținerea persoanei. Aceste deprinderi necesită a fi perfecționate continuu, până la automatism. Pentru a respinge atacul, a constrânge sau a imobiliza adversarul, este nevoie de pregătire morală și psihologică a angajatului MAI, care urmează să utilizeze prompt și corect procedeele și elementele învățate.

Aplicarea forței fizice de către angajatul MAI, precum și modalitatea efectuării procedurilor în diferite circumstanțe, trebuie să corespundă cadrului legal, fapt ce determină polițistul să cunoască în baza cărui act normativ a acționat și să justifice cu ușurință acțiunile sale.

Actele normative ce stau la baza instruirii angajaților MAI și reglementează compartimentul de referință sunt:

– Legea nr. 218 din 19.10.2012 Privind modul de aplicare a forței fizice, a mijloacelor speciale și a armelor de foc (în continuare – legea nr. 218).

– Ordinul MAI nr. 114 din 04.05.2017 Privind aprobarea Regulamentului cu privire la formarea profesională continuă a funcționarilor publici cu statut special din cadrul MAI (în continuare – ordinul nr. 114).

– Ordinul MAI nr. 69 din 16.03.2017 Privind aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea pregătirii fizice și sportului în cadrul Ministerului Afacerilor Interne (în continuare – ordinul nr. 69).

– Ordinul MAI nr. 311 din 17.11.2015 Privind aprobarea Regulamentului cu privire la intervenția profesională a angajaților cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne (în continuare – ordinul nr. 311).

– Ordinul MAI nr. 4 din 11.01.2018 Cu privire la aprobarea Ghidului privind intervenția profesională în exercițiul funcției (în continuare – ordinul nr. 4).

– Ordinele MAI emise recent le-au substituit pe cele anterioare, fiind ajustate actualităților societății, reieșind din practica activității poliției din Republica Moldova, în concordanță cu tratatele internaționale și schimbul de practici cu alte state.

Unul din scopurile de bază ale elaborării acestor acte normative este să facă o claritate în ceea ce privește instruirea polițiștilor și aplicarea de către aceștia a forței fizice – însă, în anumite compartimente, prevederile sunt confuze și neclare.

Existența unor asemenea lacune ne determină să intervenim în mod critic pentru a le elucida, a le discuta și ulterior a le omite cu efort comun, în vederea neadmiterii pe viitor a unor consecințe imprevizibile.

Analizând ord. nr. 69, secțiunea 5 – „*Autoapărarea*”, constatăm că conținutul acesteia este expus într-un mod haotic, greu de înțeles, în care unele elemente puțin importante sunt descrise amănunțit, iar altele – care stau la baza instruirii angajaților MAI, nu se regăsesc:

Tehnicile de reținere – elemente de bază ale intervenției, executate de către angajați în scopul imobilizării persoanelor, sunt enumerate clar în ord. nr. 311, pct. 74 și în ord. nr. 4, pct. 113, însă, în ord. nr. 69, pct. 76, acestea sunt prezentate superficial.

Și invers, unele definiții din acest compartiment ale ordinului vizat nu coincid cu cele analogice din alte ordine din domeniu:

Pct. 61, ord. nr. 69 stabilește pozițiile de gardă care sunt: „*frontală*,

semifrontală și semifrontală cu piciorul retras pe o linie”, pe când ord. nr. 311, pct. 30, 31 și ord. nr. 4 pct. 84, 85 definesc doar poziția de abordare – ca o poziție generală de protecție și o singură poziție de gardă – poziție universală de ripostă.

În pct. 66, 67, ord. nr. 69 sunt enumerate modalitățile de eliberare de priză în diferite situații, printre care se regăsesc și eliberări ineficiente sau executarea cărora este neclară, greu de înțeles: „*eliberarea din priză la mână prin forțarea brațului prin răsucire sau presare (pct.66/1/b), eliberarea din priza la umăr prin flexarea mâinii adversarului și aplecarea rapidă a capului (pct.66/4/a)*”.

În același timp lista de referință este incompletă în raport cu cele analogice din ord. nr. 311, pct. 75 și ord. nr. 4, pct. 150, fiind omise eliberările de la priza de păr și de la strangulări din față și spate.

O serie de elemente și procedee incluse în ord. nr. 69, care se referă la instruirea angajaților MAI, sunt vagi sau descrise eronat:

În pct. 62, ord. nr. 69 sunt enumerate modalitățile de deplasare care creează distanțe favorabile pentru acțiunile de apărare și contraatac. Din acestea fac parte și deplasările cu pași încrucișați, care pot fi efectuați doar lateral dreapta sau stânga, și nicidecum înainte sau înapoi, precum este indicat în ordin.

Pct. 70, ord. nr. 69 definește noțiunea de „*imobilizare*” ca „*procedeu tehnic care forțează articulațiile prin extensie, hiperextensie sau răsucire, în scopul imobilizării adversarului*”. În continuare se arată câteva modalități de imobilizare: „*1) cu priză la cap și gât din lateral; 2) cu priză de braț și trunchi din lateral; 3) în prelungire cu priză de braț și gât*”.

În acest context, menționăm ca autorul s-a referit la două forme total diferite ale noțiunii de „*imobilizare*”. Prima parte a punctului vizat se referă la imobilizarea adversarului prin **acțiune de forțare a articulațiilor** (aplicată în faza reținerii), iar a doua – la imobilizarea ce se aplică la sol **fără forțarea articulațiilor** (practicată de obicei de către luptători).

Ghidul intervenției profesionale – un alt act normativ aprobat prin ordinul MAI nr. 4 din 11.01.2018, care a intrat în vigoare de la 01.04.2018, include o descriere amănunțită a tehnicilor de reținere ce se regăsesc și în ord. nr. 311, însă, concomitent apare și o serie de noțiuni noi permissive sau de interdicție ce vizează elementele și procedeele care se dublează eronat, se repetă sau sunt ineficiente:

Pct. 7/1, ord. nr. 4 **interzice** aplicarea forței fizice asupra „*zonei roșii*” (cap, gât), însă, asemenea lovitură **este permisă** ulterior în pct. 168 al ghidului, și anume: „*la eliberarea de la centurarea trunchiului din spate peste brațe*”, unde este prevăzută expres executarea loviturii de șoc cu capul în spate (față, cap), în cazul în care mâinile sunt blocate de către persoana atacantă. Aceeași „*zonă roșie*” este definită și în ord. nr. 113, pct. 26/1, care prevede că: „*este o*

zonă periculoasă, asupra căreia se va evita pe cât posibil acțiunea”, în esență însă **nu interzice** acțiunea asupra acesteia. Dacă examinăm în detaliu această problemă, conchidem că datorită acestei incertitudini angajatul MAI este zilnic expus pericolului de a depăși cadrul legal sau invers de a-și pune în primădie viața sau sănătatea. Pct. 168 al ord. nr. 4 permite aplicarea loviturii cu capul în „zona roșie” **exclusiv** în cazul centurării trunchiului din spate peste brațe, aceasta fiind o lovitură eficientă dar și periculoasă, însă proporțională situației create. Dacă în toate celelalte cazuri angajatul va aplica pentru apărarea sa **mijloacele speciale sau arma de foc**, atunci care ar fi acțiunile sale în lipsa acestora? Atunci când polițistul se pomenește într-o situație disproporționată și viața acestuia este expusă unui pericol iminent (aplicarea forței fizice, atac prin surprindere, atac armat – acțiuni săvârșite inclusiv de un grup de persoane). Considerăm că în aceste cazuri, polițistul, fiind lipsit prin lege de posibilitatea să acționeze asupra „zonei roșii”, este limitat fizic, prin urmare, vădit dezavantajat în raport cu „infractorul”.

În pct. 113/1, ord. nr. 4 pe lângă procedeul deja existent „*înfășurarea antebrățului pe dedesubt*” (lit.g)) este introdus procedeul „*înfășurarea antebrățului pe braț*” (lit.f)). Analizând descrierea lor pct. 127 și 131 – constatăm că, în esență, acestea se execută identic.

În pct. 113/1, ord. nr. 4 pe lângă procedeul de reținere „*înfășurarea antebrățului prin metoda lacătului de luptă*” (lit.g)), care se regăsește și în ord. nr. 311, pct. 74/1, lit.d), se introduce o tehnică articulară nouă cu aceeași denumire: „*înfășurarea antebrățului pe dedesubt prin metoda lacătului de luptă*” (ord. nr. 4, pct. 113, lit.d)).

În pct. 311/1, ord. nr. 4, lit.e) se introduce o modalitate nouă de conducere a persoanei: „*conducerea persoanei cu schimbarea prizei în exteriorul poziției*”, descrisă în pct. 125 al ordinului vizat, pe care o considerăm inutilă și ineficientă.

În ord. nr. 4, pct. 119, 121, 139 și 141 se descriu acțiunile asupra articulației mâinii prin metoda „*pronației*” și „*supinației*” din față și spate, în care se arată că acestea sunt „*măsuri de intervenție, de imobilizare și conducere a unei persoane care manifestă un comportament agresiv, dacă celelalte măsuri non violente aplicate nu au avut efect*”. În realitate aceste acțiuni nu sunt efective contra persoanelor bine pregătite fizic și celor agresive, din motivul că o dată cu aplicarea acestora, persoana agresivă devine insuficient controlată. Prin urmare, recomandăm aplicarea procedeele de luxație vizate doar în cazurile conducerii persoanelor neagresive, a minorilor și a celor aflate în stare de ebrietate. O alternativă viabilă în cazul persoanelor agresive poate fi „*reținerea cu înfășurarea brațului la spate*”, care oferă angajatului MAI un control mai eficient asupra persoanei reținute.

În urma analizei efectuate asupra cadrului legal, departamental constatăm că neconcordanțele și neclaritățile menționate mai sus au fost admi-

se din cauza lipsei interoperabilității subdiviziunilor implicate, și excluderea intenționată din procesul elaborării actelor de referință a acelor subdiviziuni care au implicare directă în instruirea angajaților MAI, având resurse suficiente de specialiști de profil cu studii în domeniu.

Deseori, persoanele implicate în elaborarea și ajustarea unor asemenea acte normative au cunoștințe generale în domeniu, fapt care împiedică desfășurarea unei analize minuțioase a elementelor și procedeele introduse, a modalității și corectitudinii de executare a acestora etc. Pe de altă parte, propunerile înaintate de specialiști și practicieni nu totdeauna sunt acceptate sau, cel puțin, discutate și analizate în cadrul întrunirilor de lucru sau expertizei proiectelor de acte normative.

Totodată, pe lângă problemele elucidate în faza elaborării și ajustării cadrului normativ, sistemul MAI are rezerve și la capitolul aplicării acestora în faza finală. Astfel, constatăm că studierea, cizelarea procedeele și elementelor recent introduse și transpunerea acestora în practică sunt periclitare de familiarizarea insuficientă a formatorilor și specialiștilor în domeniu din teritoriu cu corectitudinea executării acestora, importanța cunoașterii procedeele noi etc. Acestea ar fi soluționate eficient prin organizarea seminarelor teoretico-practice cu participarea specialiștilor în domeniu, practicienilor și instructorilor ce desfășoară activitatea de pregătire profesională în domeniul dat. Totodată, se impune respectarea necondiționată a prevederilor ord. nr. 114.

Concluzionăm că atâta timp cât actele normative ce stau la baza aplicării forței fizice cu referință la domeniul de autoapărare și reținere a persoanei sunt imperfecte, se contrazic, cuprind procedee complicate sau inutile – angajații MAI vor acționa nehotărât, fiind expuși riscurilor și în consecință nefiind capabili să execute calitativ sarcinile ce li se impun prin statut.

Referințe bibliografice

1. Legea nr. 218 din 19.10.2012 Privind modul de aplicare a forței fizice, a mijloacelor speciale și a armelor de foc.
2. Ordinul MAI nr. 311 din 17.11.2015 Privind aprobarea Regulamentului cu privire la intervenția profesională a angajaților cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne.
3. Ordinul MAI nr. 69 din 16.03.2017 Privind aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea pregătirii fizice și sportului în cadrul Ministerului Afacerilor Interne.
4. Ordinul MAI nr. 114 din 04.05.2017 Privind aprobarea Regulamentului cu privire la formarea profesională continuă a funcționarilor publici cu statut special din cadrul MAI.
5. Ordinul MAI nr. 4 din 11.01.2018 Cu privire la aprobarea Ghidului privind intervenția profesională în exercițiul funcției.

**SPORTUL PENTRU TOȚI – FACTOR DE MENȚINERE
ȘI FORMARE PROFESIONALĂ A ANGAJAȚILOR
MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE**

Ivan GHEORGHIU,

*Secretar de stat în domeniul tineretului și sportului
al Ministerului Educației, Culturii și Cercetării*

Nicanor BUCARCIUC,

*asistent universitar al Catedrei „Pregătire fizică și autoapărare”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Ghenadie PREȚIVĂȚI,

*asistent universitar al Catedrei „Drept polițienesc
și securitate publică” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

Promovarea sportului pentru toți în rândurile angajaților MAI devine prioritate pentru specialiștii în pregătirea fizică a subdiviziunilor MAI, fapt stimulat de condițiile de realizare a procesului de pregătire sportivă stipulate în Regulamentul cu privire la organizarea pregătirii fizice și sportului în cadrul Ministerului Afacerilor Interne. Servind drept premise ale menținerii și formării profesionale, precondițiile sportului pentru toți se pot realiza prin informarea angajaților MAI, referitor la rolul și importanța activităților fizice în menținerea, formarea profesională și totodată în autodezvoltarea personală a fiecărui angajat. Astfel, considerăm că formarea unei atitudini proactive în raport cu practicarea sportului, menținerea unui nivel optim al pregătirii fizice, în concordanță cu nevoile individuale de formare profesională continuă a angajaților MAI vor spori frecvența practicării sportului, ceea ce va contribui la realizarea eficientă a atribuțiilor de serviciu.

Cuvinte-cheie: sport, sport pentru toți, menținere și formare profesională, pregătire fizică, proces de pregătire fizică, angajat MAI, formare continuă.

Summary

Promoting the sport for all among the employees of the MIA becomes a priority for the specialists in the physical training of the MIA subdivisions, fact stimulated by the conditions for carrying out the sports training process stipulated in the Regulation on the organization of physical training and sports within the Ministry of Internal Affairs. As prerequisites for maintaining and training, the preconditions of sport for all can be achieved by informing MIA employees about the role and importance of physical activities in maintaining, training and at the same time in the personal self-development of each employee. Thus we believe that the formation of a proactive attitude in relation to the practice of sport, maintaining an optimal level of physical training, in accordance with the individual needs of continuous professional training of the MIA employees will

.....
increase the frequency of practicing sport, which will contribute to the efficient accomplishment of the attributions service.

Keywords: sport, sport for all, professional training, physical training, employee of the Ministry of Internal Affairs, continuous training, the physical training process.

Introducere. Necesitatea practicării diferitor exerciții fizice sau sporturi a devenit un obiectiv principal al normalității și modernității societății secolului XXI. Optarea pentru un stil de viață activ și sănătos în exercitarea muncii, a traiului și în modalitățile de petrecere a timpului liber oferă satisfacție morală și spirituală, favorizează participarea la viața publică și politică, respectă normele și regulile de conduită, formează competențe noi și le consolidează pe cele existente [7].

Abordat din perspectiva pregătirii fizice a funcționarilor publici cu statut special (*în continuare angajați MAI*), *sportul* desemnează toate formele de exerciții fizice și jocuri de mișcare care implică și competiția cu scop de dezvoltare, a întări și a educa voința, curajul, disciplina și a obține performanțe [5, p. 4].

Participarea oamenilor la activitatea fizică prin intermediul sportului pentru toți este o problemă de mare importanță pentru sănătatea publică, beneficiile adoptării unui stil de viață activ în ceea ce privește starea de bine din punct de vedere fizic și sănătatea au căpătat o atenție deosebită în ultimii ani la nivelul întregii Europe și în cea mai mare parte a restului lumii [2, p. 13].

Aceste idei sunt sprijinite atât de organizațiile internaționale, cât și de structurile de forță din Republica Moldova, în special Ministerul Afacerilor Interne al RM, conform cărora educația fizică și sportul duc la dezvoltarea aptitudinilor și performanțelor motorii și educaționale.

Abordarea conceptului de sport pentru toți

Sportul pentru toți se referă la crearea de oportunități și mediu favorabil prin colaborarea dintre autorități, organizații specializate, organizații nonguvernamentale pentru ca fiecare cetățean, indiferent de gen, rasă, vârstă, abilitate, statut socioeconomic sau etnie să participe la activitățile fizice și sporturi [7].

Un obiectiv important al politicii publice Carta Albă privind sportul este necesitatea intensificării activității fizice în rândul populației și dezvoltarea mișcării „sportul pentru toți” la nivel local și național. Programele „sportul pentru toți” trebuie să vizeze încurajarea participării tuturor

.....

cetățenilor la activități fizice și sportive, promovarea percepției că este vizată întreaga populație și că sportul este un drept al omului, indiferent de vârstă, rasă, etnie, clasă socială sau sex [9].

Pentru promovarea *sportului pentru toți* sunt necesare două precondiții: *educația și serviciile* [8].

Prin *educație* se are în vedere informarea populației despre importanța activităților sportive/ fizice pentru menținerea și promovarea unui mod de viață sănătos [8].

Crearea premiselor pentru practicarea sportului de către angajații MAI și educarea populației vor duce nemijlocit la participarea fie directă, fie indirectă a acestora în activitățile sportive. Prin practicare directă se are în vedere implicarea sistematică în activități sportive. Implicarea indirectă presupune totalitatea de acțiuni desfășurate la nivel de comunitate în vederea susținerii dezvoltării, popularizării, promovării sporturilor (voluntariat, suporteri, investitori, spectatori).

Dezvoltarea culturii sportului pentru toți implică componenta *serviciilor* care include oferirea de infrastructură și organizarea de acțiuni specifice activităților fizice și sportive pentru a încuraja participarea cetățenilor [7].

Infrastructura sportivă din cadrul MAI trebuie să devină ușor accesibilă pentru toate subdiviziunile. Aceasta include finanțarea publică a construirii, renovării, modernizării și întreținerii spațiilor și echipamentelor sportive, precum și utilizarea la prețuri reduse sau gratuită a spațiilor sportive publice. În ceea ce privește promovarea practicării activităților sportive de către angajații MAI, finanțarea per capita poate reprezenta finanțarea de bază. Finanțarea publică poate acorda prioritate, de exemplu, promovării infrastructurii destinate „sportului pentru toți” (de exemplu, reconstrucția terenurilor, sălilor de sport) și elaborării unui program de sensibilizare a societății privind frecvența practicării sportului a angajaților MAI din perspectivă de gen.

Pregătirea fizică profesională a angajaților MAI din perspectiva sportul pentru toți

Pregătirea fizică reprezintă o dimensiune principală a menținerii și formării profesionale a efectivelor desfășurate în subdiviziunile MAI al R. Moldova.

Sistemul de pregătire fizică și de autoapărare organizat în cadrul instituțiilor de învățământ ale MAI constituie o parte componentă a sistemului național de educație fizică și sport din țara noastră [3].

Ca latură a procesului de instruire și educare a angajaților MAI, pre-

gătirea fizică reprezintă o activitate organizată și desfășurată în scopul dezvoltării fizice generale, menținerii sănătății, călirii organismului, formării și perfecționării unui sistem de deprinderi motrice specifice, a priceperilor de a aplica cu indici de viteză, forță, rezistență și îndemânare, precum și dezvoltării calităților moral-volitivă și cetățenești în concordanță cu cerințele realizării responsabile a sarcinilor și misiunilor specifice [3].

În acest sens, ea contribuie la creșterea capacității de muncă, înzestrarea cursanților cu priceperi, deprinderi și obișnuințe transferabile în activitatea productivă, dezvoltarea acelor calități motrice solicitate în aceste activități, obișnuirea cu spiritul de echipă, cu activitatea în grup, cu disciplina, ordinea și exigența [6, p. 5]. Procesul de pregătire fizică a funcționarilor cu statut special deține un caracter indispensabil formării, menținerii și dezvoltării continue profesionale și cuprinde în centrul său de interes câteva momente-cheie:

- ansamblul formelor de instruire colectivă și individuală desfășurată în vederea formării, dezvoltării și menținerii capacității motrice a funcționarilor cu statut special pentru îndeplinirea atribuțiilor funcționale și fortificarea stării de sănătate fizică și psihică;

- asigurarea condițiilor necesare pentru organizarea și desfășurarea programelor de pregătire fizică și sport prin identificarea și dotarea bazei materiale corespunzătoare pentru instruire;

- asigurarea respectării regulilor de igienă individuală, colectivă și de recuperare;

- asigurarea cadrului de formare continuă a specialiștilor pentru pregătirea fizică;

- asigurarea calității, relevanței și accesibilității procesului de pregătire fizică și sport prin promovarea proiectelor didactice axată pe rețeretele teoretice și metodologice științifice [5, p. 4].

Reieșind din cele expuse mai sus, putem afirma cu certitudine că promovarea sportului pentru toți devine o prioritate pentru specialiștii de pregătire fizică din cadrul Ministerului Afacerilor Interne (*în continuare MAI*), fapt stimulat de condițiile de realizare a procesului de pregătire sportivă stipulate în Regulamentul cu privire la organizarea pregătirii fizice și sportului în cadrul Ministerului Afacerilor Interne. Servind drept premise ale menținerii și formării profesionale, precondițiile sportului pentru toți se pot realiza prin informarea angajaților MAI, referitor la rolul și importanța activităților fizice în menținerea, formarea profesională și totodată în autodezvoltarea personală a fiecărui angajat. Astfel, considerăm că formarea unei atitudini proactive în raport cu practicarea sportului, menținerea unui

nivel optim al pregătirii fizice, în concordanță cu nevoile individuale de formare profesională continuă a angajaților MAI vor spori frecvența practicării sportului, ceea ce va contribui la realizare eficientă a atribuțiilor de serviciu.

Studiul constatativ privind frecvența practicării sportului de către angajații MAI în contextul sportului pentru toți

În contextul dat, pentru evidențierea unor aspecte privind strategia de promovare a sportului pentru toți, am inițiat un studiu asupra atitudinii angajaților MAI referitor la importanța pregătirii fizice în formarea profesională continuă.

Respondenților li s-a solicitat să-și exprime gradul de acord vizavi de afirmația „Atitudinea proactivă în raport cu practicarea sportului și menținerea unui nivel optim al pregătirii fizice, emoționale, psihologice, sociale pe tot parcursul activității profesionale a angajaților MAI eficientizează procesul de realizare a atribuțiilor de serviciu, care se desfășoară continuu și sistematic”. Astfel, în urma acestui studiu, am obținut următoarele rezultate: 49% dintre respondenți au exprimat acord total, 24% – au exprimat acord parțial, 37% – acord și 0% – dezacord total.

Rezultatele obținute s-au dovedit a fi destul de optimiste, astfel că majoritatea respondenților apreciază importanța unei atitudini proactive în raport cu practicarea sportului și menținerea unui nivel optim al pregătirii fizice, emoționale, psihologice, sociale pe tot parcursul activității profesionale în procesul de realizare eficientă a atribuțiilor de serviciu care se desfășoară continuu și sistematic.

Totuși, interpretând datele, unde respondenții MAI au fost solicitați să indice frecvența cu care practică sportul, putem evidenția o discrepanță între acesta și rezultatele obținute la itemul precedent. Respectiv, doar 25% – practică sportul zilnic, 23% – o dată la câteva zile, 43% – o dată pe lună și 9% – o dată la câteva luni.

Un aspect extrem de important evidențiat în cadrul cercetării realizate rezidă în faptul că s-a înregistrat o discrepanță între frecvența practicării sportului din perspectivă de gen, astfel: 50% dintre respondenții de gen masculin și 8% de gen feminin practică sportul zilnic, 27% bărbați și 27% femei – o dată la câteva zile, 19% bărbați și 44% femei practică sportul o dată pe lună, iar 4% bărbați și 21% femei – o dată la câteva luni.

În vederea concretizării anumitor aspecte referitoare la motivele din care angajații MAI-respondenți evită să realizeze activități sportive sistematic, putem menționa cele mai frecvente răspunsuri: nu au timp – 42%, supraoboseala – 33%, 17% – starea de sănătate, 8% – din cauza

vârstei. La fel se menționează în proporții mult mai modeste inaccesibilitatea la infrastructura potrivită pentru tipul de sport pe care ar dori să îl practice.

Conform analizei datelor obținute prin prisma demersului constatativ inițial, menționăm faptul că importanța pregătirii fizice, deși apreciată și recunoscută de către angajații MAI-respondenți, este minimalizată în cadrul activității profesionale, mai cu seamă în rândurile angajaților MAI de gen feminin.

Concluzii și recomandări. Pentru angajații MAI, activitatea fizică este cea care stă la baza sarcinilor de serviciu ale fiecăruia. În lipsa unei condiții fizice bune, ei nu ar putea să atingă cel mai înalt nivel de performanță profesională. Conservarea și întărirea sănătății personalului militar prin practica științifică, conștientă și sistematică a exercițiilor fizice intră în responsabilitatea individului și a instituției [4, p. 41]. Pregătirea fizică a angajaților MAI a fost și este, de la început, bazată pe activitatea fizică, oamenii realizând cât de benefică este pentru formarea fizică militară și ascensiunea pe scara profesională, ceea ce asigură competitivitatea acestora pe piața muncii. Exercițiul fizic a fost folosit eficient de instituțiile militare și de instituțiile lor, pentru nevoile lor absolute și continue. Eficiența crește treptat prin diferite mijloace de acțiune aplicate, axate pe calitate, accesibilitate și relevanță a diferitor abilități individuale, profesionale și abilități de activitate motrică necesare, ceea ce presupune, de fapt, precondiții ale sportului pentru toți.

Sportul pentru toți se referă la crearea de oportunități și mediu favorabil prin colaborarea dintre autorități, organizații specializate, organizații nonguvernamentale pentru ca fiecare cetățean, indiferent de gen, rasă, vârstă, abilitate, statut socioeconomic sau etnie să participe la activitățile fizice și sporturi.

Astfel, pentru activitatea de promovare a sportului pentru toți în rândurile angajaților MAI, considerăm optim realizarea următoarelor acțiuni:

- organizarea și desfășurarea unei campanii de diseminare a obiectivelor strategice referitoare la Sportul pentru toți;
- realizarea unui sondaj de identificare a nevoilor de formare a angajaților MAI în domeniul pregătirii fizice din perspectivă de gen;
- stabilirea parteneriatelor cu organizații specializate, instituții cu profil sportiv, organizații nonguvernamentale;
- proiectarea unui program de formare continuă pentru angajații MAI cu scopul informării și formării unei atitudini proactive în raport cu activitatea fizică și sportul;

- realizarea activităților de teambuilding axate pe activitățile sportive cu scopul sporirii coeziunii grupului și a inserției sociale în cadrul MAI;
- elaborarea unor programe instructiv-educative de pregătire fizică flexibile și centrate pe particularitățile de vârstă și sex;
- asigurarea infrastructurii potrivite pentru un număr maxim de probe sportive.

Referințe bibliografice

1. Arădăvoaice G., Disciplina militară. București, Ed. Academiei de Înalte Studii Militare, 1993, p.53.
2. Carta alba privind sportul. ISBN 978-92-79-06568-2.
3. Curriculum la disciplina Pregătirea fizică pentru studenții anilor III-IV de studii, 2018-2019.
4. Petrache I., Sportul și Armata, București, Ed. Militară, 2013.
5. Regulamentul cu privire la organizarea pregătirii fizice și sportului în cadrul Ministerului Afacerilor Interne.
6. Revista Academiei Forțelor Armate Terestre nr. 4 (80), 2015.
7. https://particip.gov.md/public/files/Propunere_de_politic_public_sport_final_1.pdf.
8. <http://mts.ro/wp-content/uploads/2016/02/Strategia-nationala-pentru-SPORT-v2016-v2.pdf>.
9. http://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/policy_documents/eu-physical-activity-guidelines-2008_ro.pdf.

UNELE ASPECTE ALE FORMĂRII PROFESIONALE CONTINUE A CADRELOR DIDACTICE

Alexandr PATRAȘKO,

*ofițer superior al Serviciului mobilitate academică
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

Schimbările produse în societate și prognoza accelerării schimbărilor în etapele ce vor urma, impun ca necesară nu numai adaptarea continuă a sistemelor educative la noile realități economice, sociale, culturale și științifice, ci și formarea în cadrul acestor sisteme a capacității de reglare continuă și de autoperpetuare a adaptabilității.

Pentru a fi la un nivel cu schimbările societății, cadrele didactice trebuie să învețe continuu, în mod adecvat, rapid și eficient.

Formarea continuă devine o necesitate permanentă a cadrelor didactice indiferent de domeniul profesional și de nivelul pregătirii fiecăruia, deoarece ea reprezintă calea de la profesorul care improvizează și încearcă diverse modele ale demersului didactic, către profesorul care știe și poate să-și argumenteze deciziile profesionale pentru a obține rezultate performante în domeniul educațional.

Formarea cadrelor didactice nu înseamnă doar un simplu program de formare ce are finalități prescise, ci înseamnă și un proces de cercetare-acțiune ce permite o permanentă măsurare a efectelor în plan didactic concret a metodologiei propuse. Iar aceste efecte vizează tocmai deschiderea cadrului didactic format spre noi competențe.

Cuvinte-cheie: formarea profesională continuă, profesionalizarea didactică, motivația învățării, nevoile personale, nevoile instituționale, metodologia formării continue, diagnosticarea nevoilor, modelul profesionalismului, interacțiunea nevoilor.

Summary

The changes produced in the society and the forecast of accelerating the changes in the following stages, impose as necessary the continuous adaptation of the educational systems to the new economic, social, cultural and scientific realities.

In order to keep pace with changes in society, teachers need to learn continuously, appropriately, quickly and efficiently.

Continuous education becomes a permanent need for teachers regardless of the professional field and the level of their experience, because it is the path from the teacher who improvises and tries various models of teaching, to the teacher who knows and can argue his professional decisions to obtain high-performance results in the field of education.

Teacher training does not only mean a simple training program that has prescribed purposes, but also means a research-action process that allows a permanent measurement of the effects in concrete teaching of the proposed methodology. And these effects aim precisely at opening the trained teacher to new skills.

Keywords: continuous training, professionalization of teaching, learning motivation, personal needs, continuous training methodology, needs diagnosis, the model of

.....
professionalism, interaction needs.

„Este mai bine să fii pregătit pentru o ocazie
pe care nu o vei avea, decât să ai vreo ocazie
și să nu fii pregătit.”
Whitney Young Jr.

Actualitatea și importanța temei de cercetare

Schimbările produse în societate și prognoza accelerării schimbărilor în etapele ce vor urma impun ca necesară nu numai adaptarea sistemelor educative la noile realități economice, sociale, culturale și științifice, ci și formarea în cadrul acestor sisteme a capacității de formare continuă, a autoperfecționării și a adaptabilității. Din această perspectivă principiile educației permanente devin linii orientative pentru acțiunea educativă în general, iar educația adulților constituie un segment a cărui accentuare poate fi considerată un element prioritar. Această formă de educație este văzută ca o investiție continuă în dezvoltarea individului reunind toate activitățile de învățare ce au loc de-a lungul vieții, cu scopul de a îmbunătăți cunoștințele, deprinderile, competențele, într-o viziune personală, civică, socială sau legată de angajare pe piața muncii [10, p. 14]. În conceptul de educație permanentă sunt reunite perspectiva economică cu cea umanistă în scopul asigurării dezvoltării personale, unei poziții civice active, includerii sociale și angajabilității. Intuită cu mult timp în urmă, educația permanentă s-a constituit ca un principiu fundamental de abordare și considerare a educației contemporane.

Trăind într-o societate bazată pe cunoaștere, oamenii sunt puși în situația de a-și structura permanent propriul mod de acces la informație și propria capacitate de selectare a informațiilor. Formarea reprezintă, în acest context, o acțiune de modelare a educatului conformă cu exigențele societății actuale.

Ritmul accelerat al schimbărilor sociale, progresul tehnico-științific, dinamismul vieții economice, mobilitatea profesiunilor, creșterea timpului liber, nivelul ridicat al aspirațiilor culturale impun realizarea educației permanente.

Educația permanentă se impune atât ca o necesitate, cât și ca o soluție la schimbările care au loc în diverse domenii ale vieții individului și societății. Multiplicarea nevoilor de perfecționare ale adulților în general, ale cadrelor didactice în special este generată de o serie de presiuni interne și externe.

Formarea cadrelor didactice constituie o strategie prin care se poate asigura dezvoltarea calității învățământului. Calitatea în educație presupune și puterea acesteia de diferențiere în funcție de nivelul formării, de înzestrarea intelectuală a celor formați, de competențele cerute de piața muncii. Este evident rolul formării continue pentru realizarea calității în educație.

Formarea continuă devine un domeniu important pentru a asigura reorientările necesare ale educației. Formarea continuă a devenit în lumea contemporană nu doar o tehnică sau o știință, ci o mișcare socială menită să ajute oamenii să-și înțeleagă locul și rolul în societate, făcându-i capabili să se adapteze cerințelor și solicitărilor prezentului, să devină eficienți și performanți.

Memorandumul privind învățarea permanentă, elaborat de Comisia Europeană în octombrie 2000, după Consiliul de la Lisabona, stipulează că oamenii sunt o valoare supremă, mai presus de orice, sistemele de educație și formare trebuie să se adapteze noilor realități ale secolului al XXI-lea și că învățarea permanentă este o politică esențială pentru dezvoltarea cetățeniei active, a coeziunii sociale și a ocupării forței de muncă.

În acest context, sistemul educațional dobândește un rol central, iar cadrul didactic redevine unul dintre principalii actori ai societății. În această perspectivă, formarea cadrelor didactice trebuie să reprezinte o strategie esențială pentru asigurarea adaptării sistemului educațional la cerințele societății actuale și, totodată, pentru asigurarea calității procesului educațional.

Alături de studenți, cadrul didactic este nevoit să se autoevalueze și perfecționeze neîncetat.

Reglementările în vigoare precizează obligația cadrelor didactice de a participa periodic, o dată la 5 ani, la formare profesională continuă în scopul perfecționării pregătirii de specialitate, metodice și psihopedagogice. În cadrul perfecționării periodice este luată în considerare și obținerea unui grad didactic.

Formarea continuă a cadrelor didactice reprezintă o activitate cu conținut pedagogic și social proiectată, realizată și dezvoltată în cadrul sistemului de învățământ, cu funcție managerială de reglare-autoreglare continuă a procesului de învățământ, la toate nivelurile sale de referință:

- la nivel funcțional, vizează stimularea capacităților pedagogice și sociale de convertire practică a finalităților de sistem (ideal, scopuri ale educației) în obiective angajate în cadrul procesului de învățământ;
- la nivel structural, stimularea capacităților pedagogice și sociale de valorificare deplină a tuturor resurselor pedagogice (informaționale, umane, didactico-materiale, financiare) existente la nivel de sistem și de proces;
- la nivel operațional, vizează stimularea capacităților pedagogice și

.....

sociale de proiectare, realizare, dezvoltare și finalizare a activităților specifice procesului de învățământ (lecții, cursuri, seminarii, lucrări practice, ore de dirigiență, activități extracurriculare cu studenții, cadrele didactice, părinți, alți reprezentanți ai comunității educative; activități: manageriale, metodice, de asistență psihopedagogică și socială, de orientare profesională, de consiliere etc.), în condiții optime, corespunzător contextului intern și extern existent, pe termen scurt, mediu și lung [9, p. 4].

Motivarea cadrelor didactice pentru formare continuă

Referindu-se permanent la realitățile teoretice transmise în cadrul programelor de formare, precum și la realitățile social-economice, profesionalizarea cadrelor didactice prin stagiile de formare continuă nu mai poate fi privită ca un simplu program cu finalități prestabilite, ci ca un veritabil proces de cercetare și acțiune.

Un alt aspect de actualitate este problema motivării pentru formarea continuă a cadrelor didactice, problemă tratată cu seriozitate de societatea contemporană reprezentând o prioritate a politicilor de reformă în domeniul educațional, la nivelul țărilor-membre ale Uniunii Europene.

Această prioritizare este determinată de faptul că performanța unei unități de învățământ este dependentă de performanța cadrelor didactice pe care le are sau integrează, motiv pentru care toți factorii de decizie implicați trebuie să cuprindă profesionalismul cadrelor didactice, ca pe o investiție care poate aduce un imens beneficiu pentru întreaga comunitate educațională materializat în:

îmbunătățirea calității managementului formării continue și dezvoltării profesionale a personalului didactic în noile realități educaționale și sociale;

eficientizarea procesului de implementare a strategiilor manageriale de dezvoltare profesională a cadrelor didactice;

diversificarea și eficientizarea acțiunilor de dezvoltare profesională a cadrelor didactice;

sporirea motivației și interesului cadrelor didactice pentru propria formare.

Sporirea motivației pentru dezvoltarea și profesionalizarea didactică este un scop obligatoriu, generat, în primul rând, de efectul exemplului propriu, direct sau indirect, al absenței sale: cadrul didactic nemotivat poate conduce destul de ușor la apariția lipsei de motivație și la studenți cu care lucrează (sau chiar la demotivarea celor care sunt motivați în procesul educativ).

În această ordine de idei, se poate remarca faptul că motivarea, ca func-

ție administrativă și managerială, are drept scop obținerea de performanțe și recunoașterea faptului că fiecare cadru didactic este unic și că importanța lui în lanțul educațional este deosebită. Actul de motivare, din punct de vedere managerial, cuprinde următoarele activități: evaluarea performanțelor, recompensa, analiza, proiectarea și reproiectarea posturilor, funcțiilor. Cu toate că motivația este în primul rând o experiență personală, responsabilitatea personalului de conducere este să identifice și să stabilească legături între motivațiile personale și succesul activităților, creând condițiile de armonie între scopurile personale și cele organizaționale.

Personalitatea tinde către o nouă organizare prin care individul să se adapteze mai bine condițiilor de mediu. Toate acestea se realizează în cadrul cursului formării continue, unde progresele se concretizează în succesele în confruntarea cu problemele cărora individul le face față apelând la funcțiile sale intelectuale, la abilitățile sale creative și volitive.

Literatura pedagogică și cea psihopedagogică au acordat, în ultimele decenii, un interes deosebit teoretizării conceptelor care stau la baza formării continue a cadrelor didactice. S-au făcut anchete, studii, experimente, analize la nivelul Uniunii Europene, toate vizând sublinierea importanței și eficienței profesionalizării didactice, precum și scoaterea în evidență a indicatorilor de performanță atinși prin educația permanentă/ formarea continuă/ autoformarea.

Metodele utilizate în cadrul stagiului de formare vor fi supuse constant unui proces de transformare, pe parcursul experimentării lor în cadrul respectivului stagiu astfel încât finalul fiecărui program de formare să poată constitui un progres nu numai pentru format, ci și pentru formator prin feedbackul obținut pentru metoda aplicată. În acest fel, ajustările fiecărei metode vor reprezenta căi prin care metoda va dobândi noi posibilități ce vor putea fi utilizate ulterior, progresul metodologic al procesului de formare a cadrelor didactice putându-și afla resursele fie în domeniul practic aplicativ al formării, fie în cel al cercetării teoretic-aplicative.

Un alt aspect al motivării pentru formarea continuă a cadrelor didactice, problemă de actualitate pentru societatea contemporană, care reprezintă astăzi o prioritate a politicilor de reformă în domeniul educațional, la nivelul țărilor-membre ale Uniunii Europene. Această prioritate este determinată de faptul că performanța unei unități de învățământ este dependentă de performanța cadrelor didactice pe care le are, motiv pentru care toți factorii de decizie implicați trebuie să privească profesionalizarea cadrelor didactice ca pe o investiție care poate aduce un imens beneficiu pentru întreaga comunitate educațională materializat în:

- îmbunătățirea calității managementului formării continue și dez-

voltării profesionale a personalului didactic în noile realități educaționale și sociale;

- eficientizarea procesului de implementare a strategiilor manageriale de dezvoltare profesională a cadrelor didactice;
- diversificarea și eficientizarea acțiunilor de dezvoltare profesională a cadrelor didactice;
- sporirea motivației și interesului cadrelor didactice pentru propria formare [28, p. 104].

Actul de motivare, din punct de vedere managerial, cuprinde următoarele activități: evaluarea performanțelor, recompensa, analiza, proiectarea și reprojectarea posturilor, funcțiilor. Motivația individuală este maximă atunci când subordonatul este conștient de propria valoare, lucrează în cadrul unei structuri care îl solicită și îi pune în evidență abilitățile. Motivația personalului didactic presupune cinci etape:

- analiza teoriilor motivaționale;
- analiza obiectivelor strategice ale organizației de învățământ;
- elaborarea variantelor de strategii motivaționale;
- realizarea de consultări la toate nivelurile managementului;
- aplicarea și reevaluarea permanentă a strategiei motivaționale [19, p. 74].

Motivația cadrelor didactice poate fi stimulată prin diverse strategii, puse în aplicare în cadrul programelor de formare continuă la care acestea participă.

Aceste strategii trebuie construite pe cinci piloni esențiali:

- expertiza: profesorul-formator trebuie să fie un expert în domeniul său. Unii formabili pot avea o experiență care, în unele privințe, o depășește pe cea a formatorului. De aceea, profesorul-formator trebuie să posede cunoștințe, abilități și competențe care să-l facă un veritabil profesionist, un expert;
- empatia: capacitatea profesorului de a se transpune în universul subiectiv al formabilului, ca și cum ar fi formabilul însuși. Conduita empatică presupune angajament cognitiv, transpunere afectivă, voință participativă, efort imaginativ, înțelegerea celuilalt, a eului său;
- entuziasmul în activitatea de formare: profesorii entuziaști sunt cei cărora le pasă ce și cum predau, cei pasionați de munca lor. Ei stimulează și incită studenții, atrăgându-i și motivându-i să învețe. Entuziasmul presupune angajament și expresivitate;
- claritatea predării: facilitează înțelegerea și învățarea eficientă. Ra-reori învățăm ceea ce nu înțelegem. Predarea eficientă poate fi apreciată

după rezultatele ei (învățarea durabilă);

– responsabilitatea respectării particularităților diferențiale ale cursanților adulți. Instruirea lor presupune practicarea unei pedagogii a diferenței, care să țină cont de particularitățile, interesele și valorile fiecăruia dintre cursanți. Numai astfel profesorul reușește să-i motiveze pe toți să se angajeze în învățare [18, p. 125-126].

Majoritatea teoriilor motivaționale, a strategiilor motivaționale și a activităților necesare pentru motivarea adulților sunt dezvoltate dintr-o perspectivă managerială axată, după cum menționează Valentina Olaru, pe ideea că „o mai bună cunoaștere a mecanismelor de motivare a oamenilor ar permite dezvoltarea unor strategii organizaționale, de motivare a angajaților, pentru creșterea performanțelor organizaționale” [28, p. 74]. Motivația profesională este întărită de unirea valorilor personale cu cele ale instituției unde este angajată persoana, de aceea echipa managerială trebuie să evalueze în permanență satisfacția și motivația personalului didactic cu care lucrează pentru a pune de acord în performanțele urmărite de instituție și expresia talentelor individuale ale personalului didactic.

Putem să tragem concluzia că legătura dintre teoriile motivării și practica de formare continuă a personalului didactic este o condiție esențială de reușită a instituției educaționale. Cu toate că motivația este în primul rând o experiență personală, responsabilitatea personalului de conducere este să identifice și să stabilească legături între motivațiile personale și succesul activităților, creând condițiile de armonie între scopurile personale și cele organizaționale. La nivelul sistemului psihic uman motivația a fost adesea pusă în relație cu dimensiunea cognitivă. Conform acestei abordări, între motivație și cogniție există mereu o interacțiune în sensul în care motivația direcționează procesele cognitive, iar la rândul ei, cogniția constrânge motivația, de aceea sistemul cognitiv este vehiculul sau aparatul prin care se realizează motivația de formare continuă a cadrelor didactice.

Concluzii. În teoria și practica formării continue a cadrelor didactice s-a creat o situație, când, pe de o parte, profesionalizarea lor apare ca o prioritate ale politicilor educaționale, iar pe de altă parte, se constată insuficiența conceptelor teoretice și a mecanismelor metodologice de formare continuă a cadrelor didactice în raport cu nevoile instituționale și personale și de realizare a conexiunii inverse, ca factor de profesionalizare a cadrelor didactice.

Printre blocaje care cauzează insuficiența promovării și aplicării unui concept eficient de formare continuă a cadrelor didactice axat pe nevoile instituționale și personale se nunără:

– insuficiența cercetărilor și lucrărilor cu aspect teoretic și praxiologic

în acest domeniu;

- nivel scăzut de motivație pentru formarea continuă a cadrelor didactice;
- randamentul scăzut al cursurilor de formare continuă a cadrelor didactice;
- insuficiența conceptelor teoretice și a mecanismelor metodologice de formare continuă a cadrelor didactice.

Schimbările produse în societate și prognoza accelerării schimbărilor în etapele ce vor urma impun ca necesară nu numai adaptarea continuă a sistemelor educative la noile realități economice, sociale, culturale și științifice, ci și formarea în cadrul acestor sisteme a capacității de reglare continuă și de autoperpetuare a adaptabilității.

Pentru a fi la un nivel cu schimbările societății, cadrele didactice trebuie să învețe continuu, în mod adecvat, rapid și eficient.

Formarea continuă devine o necesitate permanentă a cadrelor didactice indiferent de domeniul profesional și de nivelul pregătirii fiecăruia, deoarece ea reprezintă calea de la profesorul care improvizează și încearcă diverse modele ale demersului didactic, către profesorul care știe și poate să-și argumenteze deciziile profesionale pentru a obține rezultate performante în domeniul educațional.

Formarea cadrelor didactice nu înseamnă doar un simplu program de formare ce are finalități prescrise, ci înseamnă și un proces de cercetare-acțiune ce permite o permanentă măsurare a efectelor în plan didactic concret a metodologiei propuse. Iar aceste efecte vizează tocmai deschiderea cadrului didactic format spre noi competențe.

Paradigmă a formării profesionale continue a cadrului didactic – urmează de: utilizarea creativă a tuturor competențelor (cunoștințe, abilități și atitudini) care stau la baza personalității didactice, obținute prin continuarea, aprofundarea și adaptarea formării profesionale inițiale, ținându-se cont și de condițiile unor solicitări deosebite de cele care au constituit reperele pregătirii inițiale, prin formare continuă și autoformare, pe fundamentul corelării nevoilor personale cu nevoile instituționale.

În urma rezultatelor cercetării întreprinse, propunem următoarele recomandări cu caracter practic pentru:

1. La nivel managerial:
 - crearea mecanismelor de motivare a cadrelor didactice pentru formarea profesională continuă;
 - organizarea permanentă și la necesități a activităților de identificare a nevoilor personale și instituționale în formarea profesională continuă a cadrelor didactice;

Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne și alte organe de drept

– informarea cadrelor didactice privind opțiuni de realizare a strategiilor de formare continuă la nivel național și internațional;

– organizarea monitorizării impactului cursurilor de formare profesională continuă la nivel de instituție;

– sensibilizarea autorităților interesate pentru investiții în dotarea materială și financiară a formării profesionale continue.

2. Prestatorii de servicii în domeniul formării profesionale continuă:

stabilirea programelor de formare continuă a cadrelor didactice prin aplicarea unui sistem de analiză pertinentă și coerentă a nevoilor la nivelul instituțiilor de învățământ;

diversificarea, flexibilizarea și echilibrarea ofertelor de formare profesională continuă, pornind de la analiza nevoilor personale și instituționale;

armonizarea formării inițiale cu formarea profesională continuă din perspectiva educației pe parcursul întregii vieți;

adaptarea sistemului de formare continuă la nevoile specifice ale unor categorii specifice de cadre didactice.

3. Cadre didactice:

identificarea permanentă a nevoilor personale în formarea profesională continuă;

– stabilirea traiectoriei proprii în formarea profesională continuă prin alegerea programelor ce corespund nevoilor proprii și celor instituționale în formarea continuă;

– axarea pe autoformare și autoevaluare în vederea realizării nevoilor proprii în formarea continuă;

– valorificarea conștientă în practica educațională a cunoștințelor noi dobândite în procesul de formare continuă.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova adoptată la 29.07.1994, art. 35 – Dreptul la învățătură.
2. Codul educației al Republicii Moldova, nr. 152 din 17.07.2014, Titlul VII – Învățarea pe tot parcursul vieții.
3. Codul muncii al Republicii Moldova, nr. 154-XV din 28.03.2003, Titlul VIII – Formarea profesională.
4. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 193 din 24.03.2017 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la formarea continuă a adulților.
5. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 191 din 22.04.2015 Cu privire la Agenția Națională de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional.

6. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 616 din 18.05.2016 Cu privire la aprobarea Metodologiei de evaluare externă a calității în vederea autorizării de funcționare provizorie și acreditării programelor de studii și a instituțiilor de învățământ profesional tehnic, superior și de formare continuă.
7. Ordinul Ministerului Educației Tineretului și Sportului al Republicii Moldova nr. 549 din 16.11.2005 „Normele metodologice de elaborare și aplicare a standardelor programelor de formare profesională continuă”.
8. Ordinul Ministerului Afacerilor Interne nr. 114 din 04.05.2017 privind aprobarea Regulamentului cu privire la formarea profesională continuă a funcționarilor publici cu statut special din cadrul MAI.
9. Huncă Mihaila, Formări profesionale continue ale cadrelor didactice centrate pe interconexiunea nevoilor personale și instituționale, Universitatea de Stat din Moldova, 2016.
10. Ghid metodologic pentru întocmirea planului de formare a personalului propriu al SPO, România.
11. Bîrzea C., Învățarea permanentă – o prioritate a politicii educaționale din România. București: Institutul de Științe ale Educației, 2001.
12. Cara A., Guțu Vl., Gremalschi A., Solovei R., Baci S., Standarde de formare continuă a cadrelor didactice din învățământul secundar general. Chișinău, Cartier, 2007.
13. Caracteristici ale formării profesionale continue în România. București: Institutul Național de Statistică, 2001.
14. Chicu V., Solovei R., Hadîrcă M., Paniș A, Cara A. Formarea continuă a cadrelor didactice în contextul educației centrate pe cel ce învață. Chișinău, CEP USM, 2010.
15. Cristea S., Dicționar de termeni pedagogici. București: Editura Didactică și Pedagogică R.A., 1998.
16. Cristea S. Perfecționarea cadrelor didactice. Didactica Pro, nr.3, 2001.
17. Dumitru I.Al. Calitatea formării personalului didactic. Ghid metodologic și practic pentru DPPD-uri. Timișoara, Ed. Mirton, 2007.
18. Dumitru I.Al. Specificul învățării la vârsta adultă. Educația adulților: baze teoretice și repere practice. Iași, Ed. Polirom, 2007;
19. Valentina Chicu, Viorica Goraș-Postică. Formarea continuă a cadrelor didactice în domeniul educației timpurii: Curriculum de bază. Centrul Educațional „Pro Didactica”; Chișinău, „Imprint Star” SRL, 2010.
20. Georoceanu B. Formarea continuă a cadrelor didactice prin învățământ deschis de la distanță. București, Editura Universității din București, 2002.
21. Huncă M., Autoformarea – factor de profesionalizare a cadrelor didac-

- tice. Materialele Conferinței Științifice Internaționale „Școala modernă: provocări și oportunități”, 5-7 noiembrie, 2015, Chișinău, Centrul Editorial-Poligrafic „Cavaioli” SRL, 2015, p. 261-264.
22. Huncă M., Educația permanentă și formarea continuă – condiții sine qua non în societatea cunoașterii. Materialele Conferinței Științifice Internaționale „Învățământul postmodern: eficiență și funcționalitate”, 15 noiembrie, 2013, USM, Chișinău, p. 357-361.
23. Huncă M., Formarea profesională continuă a cadrelor didactice: evoluția abordărilor și specificul formării. Chișinău, 2015, p. 105-109.
24. Huncă M., Profesionalizarea didactică: profilul și standardele de referință. Chișinău, Revista de teorie și practică educațională „Didactica Pro”, nr. 5-6, 2015, p. 22-25.
25. Jigău M., Formarea profesională continuă în România. Institutul de Științe ale Educației, Centrul național de resurse pentru orientare profesională, București, 2009.
26. Neculau A., Educația adulților. Experiențe românești. Iași: Ed. Polirom, 2004.
27. Olaru V., Repere psihopedagogice în formarea continuă a personalului didactic în cadrul instituțional. Teză de doctor în pedagogie, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 2013.
28. Paloș R., Evaluarea nevoilor de formare. Educația adulților: baze teoretice și repere practice. Iași: Ed. Polirom, 2007.
29. Sava S., Educația adulților în România – dimensiuni educaționale, culturale și sociale. Timișoara: Ed. Mirton, 2001.
30. Șoitu L., Educația adulților. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2003.

PREGĂTIREA FIZICĂ – COMPONENTĂ DE BAZĂ ÎN ACTIVITATEA CADRELOR DIN SUBDIVIZIUNILE MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE

Eduard PUI,

conferențiar universitar

al Catedrei „Pregătire fizică și autoapărare”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Rezumat

Problema optimizării pregătirii fizice a viitorilor colaboratori ce vor activa în Ministerul Afacerilor Interne este foarte actuală. Alături de programele normative la cultura fizică, un rol important îl joacă recomandările metodice, care permit cadrelor didactice să planifice procesul de educație fizică în funcție de specificul viitoarei profesii.

În cercetările din ultimii ani o atenție sporită se acordă procesului de reluare a mijloacelor speciale, care vor fi orientate spre pregătirea fizică a viitorilor colaboratori ai organelor de profil. Un factor de bază în acțiunile polițiștilor este cu siguranță capacitatea de a activa cu eficiență în condiții extreme și de a învinge diverse obstacole.

Cuvinte-cheie: capacitatea polițiștilor de a activa cu eficiență în condiții extreme.

Summary

The issue of optimizing the physical training of future collaborators in the Ministry of Internal Affairs is very current. Together with the normative programs on physical culture, the methodical recommendations are important, which allow teachers to plan the physical education process according to the specifics of the future profession.

In recent years research has been given special attention to the process of resuming the special means, which will be oriented towards the physical training of the future collaborators of the specialized bodies. A basic factor in the safe actions of police officers is the ability to operate efficiently in extreme conditions and overcome various obstacles.

Keywords: capability of police officers to operate efficiently under extreme conditions.

Introducere. Problema optimizării pregătirii fizice a viitorilor angajați ce vor activa în Ministerul Afacerilor Interne este foarte actuală. Alături de programele normative la pregătirea fizică, un rol important îl joacă recomandările metodice, care permit cadrelor didactice să planifice procesul de pregătire fizică în funcție de specificul viitoarei profesii.

În cercetările din ultimii ani o atenție sporită se acordă procesului

de reluare a mijloacelor speciale, care vor fi orientate spre pregătirea fizică a viitorilor angajați ai organelor de profil. Un factor de bază în acțiunile polițiștilor este cu siguranță capacitatea de a activa cu eficiență în condiții extreme și de a învinge diverse obstacole.

În ce mod se va realiza pregătirea pentru aceste acțiuni?

Programul de pregătire fizică pentru studenții Academiei MAI, alături de disciplinele și probele sportive obligatorii, prevede și parcurgerea pistei cu obstacole, care este orientată spre formarea deprinderilor și priceperilor precum și dezvoltarea calităților motrice necesare. O cale de rezolvare a acestei probleme este alegerea corectă a mijloacelor cu caracter de forță-viteză, care vor permite să se acționeze direcționat asupra grupelor de mușchi ce participă la aceste acțiuni. E constatat că pregătirea fizică optimă cu rezervele calitative necesare este factorul de bază în îndeplinirea acțiunilor profesionale în condiții extreme [Kuznețov B., 1968; Plahtirenko V., 1983, Carp S., Carp I., 2001].

Scopul cercetării noastre este elaborarea și argumentarea experimentală a mijloacelor folosite pentru dezvoltarea calităților de forță-viteză, care vor permite dezvoltarea cu preponderență a celor mai însemnate grupe de mușchi în aspect profesional pentru aprovizionarea siguranței în acțiunile viitorilor polițiști.

Importanța unei sau altei grupe de mușchi și particularitățile necesare de dezvoltare a lor au fost determinate prin intermediul analizei de corelație a rezultatelor obținute în urma cercetării studenților anului III și IV care au experiență pentru parcurgerea pistei cu obstacole. În calitate de indice al măiestriei acestora au fost luate rezultatele de parcurgere a pistei experimentale cu obstacole de 60 m. Nivelul calitativ al dezvoltării grupelor principale de mușchi s-a determinat după forța lor maximală și forța de start, măsurate în poziții standarde [Verhoșanski Iu.V., 1977].

Rezultatele analizei corelative ne arată că un nivel mai înalt de legătură îl are indicele timpului de învingere a distanței experimentale cu indicii calitativi ai mușchilor coapsei și corpului (vezi tabelul).

Totodată, pe lângă legătura corelativă a indicilor timpului de învingere a distanței cu indicii flexori ai forței absolute și de start a mușchilor extensori ai piciorului. Coeficienți mai mari de corelație au indicii calitativi ai mușchilor corpului. În alegerea mijloacelor speciale, un rol deosebit îl pot avea rezultatele coeficienților de corelație a forței absolute și de start pentru fiecare grupă de mușchi. La mușchii extensori ai brațului, coeficientul de corelare a forței (explozibile) de start este mai mare decât cea absolută. Același

lucru îl putem spune și despre mușchii extensori ai piciorului și corpului.

Tabelul 1. Coeficienții de corelație a indicilor de parcurgere a pistei experimentale cu obstacole și indicii calitativi ai grupelor principale de mușchi:

Grupele de mușchi	Brațul (umăr)				Picior (coapsă)				Mușchii ex. ai tălpii		Forța spatelui		Flexori ai corpului	
	flexori		extensori		flexori		extensori		1	2	1	2	1	2
	1	2	1	2	1	2	1	2						
Timpul de parcurgere a pistei ex-le ob.	-0,290	-0,403	-0,246	-0,230	-0,480	0,557	-0,482	-0,421	-0,351	-0,441	-0,555	-0,451	-0,609	

Notă: 1 – forța absolută; 2 – forța de la start (P-0,25).

Luând în considerare diferența legăturii strânse, putem menționa: calitățile profesionale de bază sunt capacitățile de viteză și forță propriuzisă ale acestor grupe de mușchi. Însă la mușchii extensori ai piciorului o mărime mai mare o au indicii coeficientului de corelație a forței de start.

Astfel, analiza matriței de corelate ne-a permis să determinăm caracterul și particularitățile profesionale principale ale pregătirii de forța-viteză, care servește drept bază pentru alegerea mijloacelor speciale ale pregătirii cu caracter de forța-viteză. Exercițiile ce permit dezvoltarea diferențiată a anumitor grupe de mușchi au fost clasificate în felul următor: sărituri cu intensitate mică, medie și mare; exerciții de forță în perechi cu caracter general și local; exerciții speciale în alergare cu accent de acționare direcționată pe fiecare grup de mușchi în parte. O bună parte din aceste exerciții au fost îndreptate spre dezvoltarea mușchilor membrelor inferioare ale corpului.

Efectuarea mijloacelor experimentale s-a determinat în cadrul experimentului pedagogic care a durat 16 săptămâni. În urma experimentului desfășurat s-a constatat că în grupa experimentală comparativ cu grupa-martor rezultatele de parcurgere a pistei cu obstacole sunt mai mari 45.07+8,4 în grupa experimentală și 54,41+6,75 sec. – în grupa-martor.

Datele obținute ne permit să considerăm că mijloacele cele mai efective de pregătire a viitorilor colaboratori ai Ministerului de Interne sunt exercițiile cu caracter intensiv general și local cu accent pe dezvoltarea gru-

pelor de mușchi speciale:

1) sărituri: cu intensitate mică (sărituri complexe pentru coordonare pe loc); cu intensitate medie (sărituri multiple de pe un picior pe altul, pe un picior, pe ambele) cu intensitate mare (sărituri de la înălțimi de 2m);

2) exerciții de forță cu partenerul: cu caracter general (așezări cu partenerul pe umeri, ieșiri pe înălțimi, trecerea greutateii de pe un picior pe altul); cu caracter local (exerciții cu partenerul pentru întărirea mușchilor coapsei, exerciții pentru întărirea mușchilor talo-crurali);

3) exerciții speciale în alergare (cu ridicarea înaltă a coapsei, cu aruncarea gambei în urmă, alergare fără îndoirea picioarelor în genunchi ș.a.).

ROLUL PREGĂTIRII PROFESIONALE A CADRELOR SUBDIVIZIUNILOR MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE ÎN PREVENIREA CRIMINALITĂȚII VIOLENTE

Ion ROTARU,

*doctorand, asistent-universitar
al Catedrei „Drept penal și criminologie”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

Criminalitatea violentă reprezintă una dintre cele mai grave probleme cu care se confruntă întreaga societate. Unica soluție reală și eficientă de a lupta cu aceasta o reprezintă prevenirea. Astfel, autorul, în lucrarea sa, se expune asupra importanței pregătirii profesionale a cadrelor subdiviziunilor Ministerului Afacerilor Interne, care sunt acei subiecți de bază, care se ocupă nemijlocit cu combaterea și prevenirea tuturor tipurilor de criminalitate, inclusiv a celei violente.

Cuvinte-cheie: criminalitate, violență, prevenire, pregătire profesională, subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne.

Summary

Violent crime is one of the most serious problems facing society. The only real and effective solution to fight it is to prevent it. Thus, in this article, the author expresses the importance of professional training of the staff of the subdivisions of the Ministry of Internal Affairs, which are the basic subjects, which are directly involved in combating and preventing all types of crime, including the violent ones.

Keywords: crime, violence, prevention, training, subdivisions of the Ministry of Internal Affairs.

Introducere. Există fenomene antisociale care prin natura lor creează un climat moral psihologic foarte negativ pentru societate în ansamblu, el nu se limitează doar la unele categorii restrânse. De aceea autorul este de părerea că este foarte important ca organele abilitate cu dreptul de a combate acest fenomen ar fi bine, sau chiar trebuie să fie instruite la cel mai mare nivel, ca acestea să aibă capacitatea de a anticipa mișcările viitoare ale presupușilor infractori.

Din cauza caracterului său agresiv, criminalitatea violentă reprezintă una dintre cele mai grave forme ale criminalității. Aceasta se caracterizează printr-o deosebită cruzime, badjocură, sadism etc. De asemenea, criminalității violente îi mai sunt caracteristici și diverși indici morali și sociali ai

societății de azi.

În momentul în care ne referim la criminalitatea violentă, înțelegem totalitatea unui tip de infracțiuni, la săvârșirea cărora un element obligatoriu îl reprezintă violența.

Analizând mai multe surse, putem observa că principalele elemente pe care le putem găsi în majoritatea noțiunilor de „criminalitate violentă” reprezintă prezența violenței fizice și a violenței psihice. Astfel, în manualul său de criminologie, Долгова А.И. definește violența fizică drept acele „acțiuni asociate cu privarea de viață a unei persoane, dăunând stării sale fizice, somatice”; iar violența psihică – „acțiuni care duc direct la traume: amenințări, insulte, calomnie, șantaj, discreditare, coerciție și constrângere, obstrucție, restricționarea libertății voinței unei persoane” [1, p. 561-562].

Referitor la faptul că violența reprezintă un element de bază al criminalității violente, este specificat și în lucrările multor autori ca: Долгова А.И., care menționează că criminalitatea violentă „este o combinație a crimelor care se caracterizează prin folosirea violenței penale” [1, p. 560]; Малков В.Д. definește criminalitatea violentă ca o totalitate de infracțiuni, comise cu folosirea forței fizice sau cu amenințarea folosirii acesteia, având scopul principal imediat de a priva o persoană de viață sau de a-i dăuna sănătății, libertății fizice, integrității corporale (inclusiv sexuale) împotriva voinței sale, precum și a altor persoane, care au săvârșit crime o anumită perioadă pe un anumit teritoriu [2, p. 232]; și Побегайло Э.Ф., care opinează, de asemenea, că criminalitatea violentă reprezintă „o formă de patologie socială cu un grad ridicat de pericol public, exprimată prin reproducerea constantă și relativ masivă a unor acte de violență fizică și psihică, interzise de legea penală, împotriva unei persoane” [3, p. 72].

Criminalitatea violentă rămâne și astăzi o întrebare primordială, ridicându-se în ultimul secol la rang global [4, p. 54]. Autorul Шнайдер Г., în lucrarea sa, subliniază că criminalitatea se dezvoltă pe ciclu în formă de valuri: ea crește, scade, apoi iar crește pe o perioadă de la 50 la 100 de ani [5, p. 154].

Materiale și metode aplicate. În procesul studiului dat au fost utilizate următoarele metode de cercetare științifică: analiza istorică – prin prisma acestei metode s-a relevat importanța descoperirii și prevenirii acestor forme de criminalitate, analiza sistemică, analiza logică, analiza comparativă, generalizarea și sinteza.

Materialele utilizate sunt: actele legislative și normative internaționale și naționale în domeniu ale Republicii Moldova, doctrina și alte materiale relevante.

Rezultate obținute și discuții. În literatura de specialitate doctrinarii autohtoni s-au expus destul de modest, laconic la subiectul supus cercetării,

dat fiind faptul că lipsesc pârghii concrete de a elimina formele criminalității violente, sau ele sunt prezente dar au nevoie de un anumit imbold și o mică structurare pentru a fi mai eficiente.

La momentul actual factorii generatori ce determină nivelul criminalității și structura ei sunt: modul de viață al populației, progresul social-politic, structura economică și socială a societății, ierarhia valorilor morale, legislația penală și aplicarea ei și multe altele.

Cel mai eficient mijloc de a lupta și de a învinge fenomenul de criminalitate violentă îl reprezintă prevenirea acesteia. Cu toții înțelegem perfect că este cu mult mai ușor să previi o faptă violentă decât să pedepsești în anumite moduri această faptă și să suporti toate urmările care survin.

„Deși prevenirea criminalității este considerată drept obiectivul principal al politicii penale, totuși ea rămâne insuficient definită din punct de vedere teoretic” [6, p. 104]. Autorul Долгова А.И., în lucrarea sa, de asemenea, definește prevenirea criminalității ca „impactul intenționat al statului, societății, persoanelor fizice și juridice asupra proceselor de determinare și cauzalitate a criminalității, pentru a preveni implicarea unor noi persoane în infracțiuni, comiterea de noi acte criminale și extinderea criminalizării relațiilor sociale” [1, p. 435].

O categorie esențială a prevenirii criminalității violente o reprezintă organele de drept din care fac parte și subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne. Acestea „exercită un volum imens de activități referitoare la prevenirea special-criminologică a criminalității. Rolul lor specific în acest domeniu este determinat de diversitatea competenței pe care o au, de spectrul larg al împuternicirilor care le permit realizarea măsurilor operativ-investigative, procesual-penale, administrative și de altă natură în procesul prevenirii infracțiunilor, precum și de existența în structura lor a diferitor servicii și subdiviziuni, inclusiv cele specializate în domeniul profilaxiei criminologice” [6, p. 110].

Un rol aparte și foarte esențial în combaterea criminalității violente de către subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne îl joacă pregătirea profesională a cadrelor didactice.

Astfel, se poate de spus că pregătirea profesională a cadrelor subdiviziunii Ministerului Afacerilor Interne are loc în două etape. Prima etapă se referă la pregătirea profesională inițială a cadrelor, iar a doua – la pregătirea profesională de perfecționare a acestora.

În momentul în care vorbim despre pregătirea profesională inițială a cadrelor subdiviziunilor Ministerului Afacerilor Interne, ne referim la acea pregătire care este oferită la prima etapă a formării unor noi forțe din diverse structuri, care, pe lângă obligațiunile de bază ce le posedă, mai au și obligația de a preveni, într-un anumit mod, criminalitatea; mai cu seamă – cea violentă. Aceasta se datorează faptului că angajații noi trebuie să dețină un

anumit diapazon de cunoștințe și o pregătire moral-psihologică, pentru a face față cerințelor impuse de societate. Totodată, acestora li se explică influența criminalității asupra societății, li se explică factorii de bază care duc la apariția acestora, din ce cauză aceasta este periculoasă pentru societate și care sunt urmările care pot surveni din cauza acesteia.

Considerăm că angajaților Ministerului Afacerilor Interne li se aduce la cunoștință de ce se acordă o atenție sporită anume criminalității violente și din ce cauză este necesar în mod obligatoriu de a o preveni. Lipsa unei astfel de pregătiri va duce la stoparea sau încetarea unei munci productive sau, mai bine zis, va împiedica buna funcționare a întregului sistem polițienesc.

Funcțiile de bază din cadrul subdiviziunilor Ministerului Afacerilor Interne, care se ocupă nemijlocit și cu prevenirea criminalității violente și care necesită de a fi pregătite într-un mod profesionist, sunt: ofițerii de investigație, ofițerii de sector, ofițerii de patrulare și ofițerii de urmărire penală.

Astfel, ofițerii de sector sunt pregătiți de a preveni și curma încălcările de legi, determină acele circumstanțe ce favorizează comiterea lor și iau măsuri pentru a le înlătura. Aceștia sunt printre primii informați de cetățeni despre diverse conflicte casnice, despre diverse încălcări de orice natură, despre cetățenii care ar putea deveni potențiali criminali violenți, fiindcă duc un mod de viață anormal din cauza alcoolului, drogurilor, sărăciei etc. Aceștia, de asemenea, trebuie să atragă o atenție sporită și persoanelor care dețin armă în mod legal în domiciliile lor și a celor care și-au ispășit deja pedeapsa pentru o anumită faptă infracțională, pentru a nu permite ca ultimii să comită o oarecare recidivă mult mai gravă.

Ofițerii de patrulare, de asemenea, au o importanță deosebit de mare în prevenirea criminalității violente prin intermediul asigurării ordinii publice în străzi și diverse locuri publice. Îndeplinindu-și obligațiunile de bază pe care le au, aceștia verifică locurile unde este posibil de a se săvârși diverse tipuri de crime, depistează concentrările de persoane ce au un comportament agresiv, descoperă factorii ce ar putea duce la săvârșirea crimelor, după care anunță și celelalte servicii, pentru a acorda o atenție sporită neregulilor depistate.

O importanță aparte o au ofițerii de investigație, care sunt pregătiți de a contracara criminalitatea și de a preîntâmpina infracțiunile ce se află la etapa de pregătire sau tentativă. De asemenea, aceștia mai sunt pregătiți de a preveni criminalitatea prin intermediul depistării și înlăturării cauzelor ce favorizează apariția acesteia.

Pe lângă cele menționate anterior, se poate de spus că într-o societate care luptă cu criminalitatea violentă, o importanță majoră o au și relațiile dintre polițiști și cetățeni. Anume ofițerii de sector, ofițerii de investigație și ofițerii de patrulare sunt acele persoane care se află într-o permanentă tangență cu societatea. Practic, se poate de spus că anume aceștia sunt cei care se află, la

orișice pas, în vizorul cetățenilor. Ei sunt cei cărora li se atrage atenția, de către cetățeni, asupra persoanelor suspecte, care duc un mod de viață anormal, unde se află, de cele mai dese ori, grupurile de persoane cu un comportament ilicit, în ce locuri de cele mai dese ori se pot comite diverse crime grave; și totodată, anume ei sunt cei care efectuează diverse raiduri în scopul verificării și profilaxiei locurilor respective.

La fel, în planul preîntâmpinării crimelor violente, categoriile date de angajați al Ministerului Afacerilor Interne sunt învățați că este foarte importantă și profilaxia victimologică. Ea urmează să se bazeze pe depistarea pătimășilor potențiali și înlăturarea comportamentului lor nechibzuit, riscant, ușuratic, desfrânat sau provocator. Aceasta se înfăptuiește prin intermediul ședințelor cu locatarii curților și informarea cetățenilor prin intermediul broșurilor și panourilor informative.

Ofițerii de urmărire penală, prin intermediul efectuării urmăririi penale, trebuie să fie pregătiți de a sesiza corect, care sunt cauzele și condițiile care au stat la baza, sau care au favorizat săvârșirea tuturor genurilor de infracțiuni; mai cu seamă a celor ce constituie o violență mai sporită. De asemenea, aceștia sunt pregătiți pentru a acumula toate probele necesare, după care transmit cauzele penale procurorilor, cu diverse propuneri legale de sancționarea faptelor ilicite. Astfel, datorită acestui fapt și a pedepselor date făptuitorilor faptelor criminale, se împiedică apariția recidivei criminale.

Totodată, în cadrul pregătirii profesionale, toți angajații subdiviziunilor Ministerului Afacerilor Interne, sunt dotați cu cunoștințe din domeniul psihologiei. Aceasta îi ajută pe angajați să pătrundă în gândirea infractorului, să găsească un numitor comun cu acesta, pentru a putea ulterior să finalizeze urmărirea penală cu brio.

Pe lângă cele menționate anterior, datorită schimbărilor ce survin în societatea noastră, criminalitatea violentă se află într-o permanentă schimbare. Fapte infracționale din această categorie devin mult mai sofisticate, gândite și greu de demonstrat. Din această cauză, pentru a putea lupta și preveni pe viitor apariția unor astfel de crime, este nevoie de o continuă pregătire, și anume – perfecționarea cadrelor subdiviziunilor Ministerului Afacerilor Interne.

Este necesar ca în cadrul orelor de pregătire profesională, ce are și trebuie să aibă loc, în mod obligatoriu, în fiecare subdiviziune a Ministerului Afacerilor Interne, tuturor funcționarilor să le fie aduse la cunoștință care sunt cauzele ce stau la baza formării criminalului violent; care din aceste cauze existau de mai mult timp și care din ele au apărut mai recent; ce strategii de luptă și măsuri de prevenire a criminalității violente nu mai sunt utile; și multe altele. La fel, trebuie să li se prezinte noi tactici și strategii eficiente de luptă cu criminalitatea violentă, care să se dezvolte concomitent, sau chiar mai rapid ca modalitățile de comitere a crimei violente.

Concluzie. În baza celor expuse pe parcursul cercetării, autorul este de părere că pregătirea profesională a cadrelor subdiviziunilor Ministerului Afacerilor Interne este o premisă esențială în dezvoltarea angajaților.

Combinând aceasta cu practica pe care o dețin, munca depusă de ei devine mult mai eficientă, mult mai rezultativă, iar concomitent cu aceasta va crește și imaginea poliției față de societate.

Din ce cauză s-a acordat o atenție aparte rolului pregătirii date în prevenirea criminalității violente? Din cauza că totalitatea infracțiunilor ce fac parte din categoria criminalității violente sunt cele mai periculoase pentru societate și lezează în cel mai dur mod relațiile și valorile sociale din jurul nostru. Anume, dacă angajații subdiviziunilor Ministerului Afacerilor Interne vor fi capabili să lupte cu ușurință cu acest tip de criminalitate (dar cea mai ușoară luptă, după cum am menționat, reprezintă prevenirea), celelalte tipuri de criminalități vor deveni doar mici obstacole pentru restabilirea și menținerea liniștii sociale.

Referințe bibliografice

1. Долгова А.И., Криминология, Учебник для вузов, 3-е издание, переработанное и дополненное, Москва, 2005.
2. Малков В.Д., Криминология, Учебник для вузов, Москва, ЮСТИЦИН-ФОРМ, 2006.
3. Побегайло Э.Ф., Насильственная преступность: современные тенденции, перспективы борьбы // Советское государство и право. 1988. № 9.
4. Gladchi Gh., Criminologia Generală // Manual pentru Facultățile de Drept // Museum, 2001.
5. Шнайдер Г., Криминология, Москва, 1994.
6. Larii Iurie. Criminologie. Chișinău, 2004.

ÎMBUNĂTĂȚIREA FORMĂRII PROFESIONALE A PERSONALULUI POLIȚIENESC LA COMPARTIMENTELE INSTRUCȚIA TRAGERII ȘI INTERVENȚIA PROFESIONALĂ

Radion ROTARU,

*șef al Catedrei „Instruire militară și intervenții profesionale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

Pe parcursul ultimelor decenii, odată cu acutizarea conflictelor armate, ridicarea continuă a nivelului criminalității și a terorismului, utilizarea în abuz a alcoolului și a substanțelor narcotice, urmărind o creștere substanțială a nivelului traumatismelor provocate de arma de foc în general și a schilodirilor cu armă de foc în particular: gloanțe, alice de vânătoare.

Pornind de la viziunea specialiștilor în domeniul dezvoltării profesionale asupra a ceea ce se așteaptă a fi formarea profesională, au fost identificate unele obiective strategice care, odată atinse, fac posibilă transformarea viziunii în realitate. Obiectivele strategice sunt susținute, la rândul lor, de obiectivele specifice și planul anual de activități.

Formarea specializată, pregătirea și perfecționarea profesională a tuturor polițiștilor au ca obiectiv general dezvoltarea și managementul carierei acestora.

Cuvinte-cheie: armă, profesionalism, obiectiv de bază, etica profesională, angajați cu statut special.

Summary

Over the past decades, with the intensification of armed conflicts, the continuing rise in crime and terrorism, the abuse of alcohol and narcotic substances, substantially increase the level of trauma through firearms in general and firearm fractures in particular: bullets, alice hunting.

Starting from the vision of professionals in the field of vocational training on what is expected of the training, some strategic objectives have been identified which, once attained, make it possible to transform the vision into reality. Strategic objectives are also backed up by the specific objectives and the annual activity plan.

The specialized training, training and professional development of all the citizens have as a general objective the development of their careers.

Keywords: weapon, professionalism, basic objective, professional ethics, employee with special status.

Introducere. În conformitate cu art. 2 din Legea nr. 320 din 27.12.2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, poliția are rolul de a proteja viața, sănătatea, drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor Republicii Moldova [3, art. 2], prin activități de menținere, asigurare și restabilire a ordinii și securității publice, de prevenire, investigare și

**Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne
și alte organe de drept**

de descoperire a infracțiunilor și contravențiilor.

În procesul de îndeplinire a misiunii și de realizare a sarcinilor cu care se confruntă funcționarii publici cu statut special, aceștia din urmă sunt îndreptățiți să aplice, în numele legii, acțiuni concrete de constrângere cu caracter represiv. Practica arată că angajați poliției, atunci când îndeplinesc îndatoriri oficiale, în special în ceea ce privește suprimarea infracțiunilor, atunci când rețin persoanele care le-au comis, se confruntă deseori cu împotrivirea și nesupunerea față de cerințele legale în momentul transferării bănuților în custodia statului. Contradicția și nesupunerea față de cerințele legale sunt exprimate nu numai în neîndeplinirea pasivă a cererilor angajaților poliției, ci și în săvârșirea de atacuri asupra lor, inclusiv prin folosirea de arme sau alte obiecte periculoase. Astfel, se creează o amenințare la adresa vieții și sănătății angajaților poliției.

Conținut de bază. În cele ce urmează se prezintă statistica Inspectoratului General al Poliției al MAI privind incidentele cu arma de foc, cu implicarea angajaților poliției, în perioada anilor 2015-2020:

Nr. d/o	Anul	Total incidente	Încălcarea regulilor și măsurilor de siguranță la primirea-predarea armei	Atac asupra angajaților sau a altor persoane/ aplicarea armei din dotare	Incidente cu survenirea decesului polițistului
1	2015	29	8	20	1
2	2016	21	2	19	
3	2017	22	7	15	
4	2018	14	6	7	1
5	2019	14	6	8	
6	2020 (9 luni)	17	4	13	

O analiză mai amplă a datelor statistice, precum și informațiile prezentate în rapoartele de activitate a subdiviziunilor specializate ale MAI, ne demonstrează că principalele motive care au condus la decesul și rănirea angajaților sunt lipsa profesionalismului din partea polițiștilor, lipsa de pregătire psihologică de a îndeplini sarcini operaționale, neglijența și lipsa dis-

disciplinei în îndeplinirea îndatoririlor oficiale [1, p. 7]. În mod regulat, pe internat apar filmulețe despre opunerea de rezistență față de angajații poliției și despre comiterea de atacuri asupra acestora, pentru a-i împiedica să își îndeplinească îndatoririle oficiale.

În condițiile moderne, pentru ca Poliția ca organ de ocrotire a normelor de drept să-și îndeplinească cu eficiență misiunile de protecție a vieții, sănătății, drepturilor și libertăților omului, de contracarare a criminalității, de protejare a ordinii și a siguranței publice, este nevoie ca polițistul să posedă cunoștințele, calitățile și abilitățile necesare activității în domeniul protecției ordinii publice în teren, în domeniul cunoașterii temeiului legal și al tacticii utilizării forței fizice, a mijloacelor speciale și a armelor de foc.

În acest sens, este meritoriu de menționat că în conformitate cu prevederile art. 27 al Legii nr. 288 din 16.12.2016 cu privire la funcționarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, pct. 8 subpct. 3) lit. i) și pct. 11 subpct. 10) din Regulamentul privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Interne, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 778 din 27 noiembrie 2009, cu modificările și completările ulterioare, în vederea asigurării caracterului unitar și coerent de organizare și desfășurare a formării profesionale continue [4] a fost emis ordinul MAI nr.114 din 04 iunie 2017 „Privind aprobarea Regulamentului cu privire la formarea profesională continuă a funcționarilor publici cu statut special din cadrul MAI”, care pentru moment este unica și cea mai de preț bază legală pentru formarea profesională a ofițerilor Ministerului Afacerilor Interne.

Potrivit prevederilor actelor normative în vigoare, formarea profesională continuă a angajaților MAI se realizează prin următoarele modalități:

Internă:

- în subdiviziunile MAI, la locul de muncă;
- în cadrul instituțiilor de învățământ ale MAI;

Externă: în alte instituții de învățământ, autorități publice, organizații, inclusiv partenerii de dezvoltare, din țară sau din străinătate, prin cursuri de instruire, seminare, conferințe etc.;

Autoinstruirea – care se realizează prin diferite forme, inclusiv la locul de muncă.

Odată cu angajarea în cadrul MAI în funcții publice cu statut special, este obligatorie desfășurarea cursurilor de inițiere și instruire în programe de formare profesională. Aceste cursuri sunt necesare pentru a dobândi cunoștințele și abilitățile profesionale de bază indispensabile îndeplinirii sarcinilor și atribuțiilor de serviciu, inclusiv în condițiile legate de utilizarea forței fizice, a mijloacelor speciale și a armelor de foc.

În instituțiile de învățământ ale MAI, în cadrul formării profesionale a funcționarilor publici cu statut special se acordă o atenție deosebită do-

bândirii de cunoștințe, aptitudini și abilități în domeniul ordinii și siguranței publice, tacticii de utilizare a forței fizice, mijloace speciale și arme de foc.

Cu toate acestea, statisticile de mai sus ne demonstrează că funcționarii poliției nu respectă în permanență măsurile de securitate cu arma și nu întotdeauna efectuează acțiunile tactice necesare în ceea ce privește suprimarea infracțiunilor și a infractorilor în cazul reținerii lor. Din diverse motive ei nu cunosc prea multe despre particularitățile, temeiurile, condițiile și limitele aplicării armelor de foc, a mijloacelor speciale sau a forței fizice [5].

O cercetare detaliată ne demonstrează că printre „principalele motive pentru moartea și rănirea angajaților în îndeplinirea îndatoririlor de serviciu sunt: pregătirea profesională și psihologică insuficientă a personalului pentru acțiuni în situații extreme, pierderea vigilenței în tratarea suspectilor și deținuților, încălcarea regulilor de circulație și nerespectarea măsurilor de securitate atunci când utilizează mijloace de transport; teama de consecințele juridice ale utilizării armelor și mijloacelor speciale” [2, pct. 3].

Realitatea este că prezența uniformelor și a unui certificat de serviciu care arată apartenența angajaților la forțele de ordine nu garantează îndeplinirea de către cetățeni și, în special, de către infractori a cerințelor legale ale angajaților de poliție. Acest lucru se datorează faptului că angajații poliției nu se bucură de autoritatea corespunzătoare în societate. O parte a societății de astăzi în mod sistematic și conștient încalcă legea, o altă parte a societății pune sub semnul întrebării legitimitatea acțiunilor angajaților de poliție, în legătură cu aceasta nu întotdeauna îndeplinesc cererile acestora, alții cred că își pot apăra în mod independent drepturile.

În prezent, în rândul cetățenilor, în special în rândul tinerilor, sunt populare secții și școli de arte marțiale de diferite stiluri, unde, pentru o recompensă, oricine poate dobândi abilități de luptător și a-și dezvolta aptitudinile fizice.

Afirmațiile prezentate supra creează premisele reale pentru contracararea fizică a angajaților de poliție în cursul activităților operaționale. Pentru a acționa ca un garant real al drepturilor și libertăților omului și ale cetățenilor, pentru a fi un adevărat avocat al cetățenilor împotriva infracțiunilor ilegale și criminale, angajatul poliției trebuie să fie pregătit tactic și fizic pentru a acționa în condiții legate de folosirea forței fizice, mijloacelor speciale și armei de foc.

Urmare a celor expuse, consider necesar ca în procesul de formare profesională continuă a angajaților în cadrul subdiviziunilor MAI, la locul de muncă, să fie incluse exerciții speciale care să contribuie la formarea și dezvoltarea pregătirii psihologice, fizice și tactice a polițiștilor, precum și de formare a abilităților de aplicare a forței fizice, mijloacelor speciale și armelor de foc, în condiții reale de îndeplinire a sarcinilor de serviciu. Dintre cele

mai necesare sunt:

Exercițiul „primirea-predarea armei din dotare” – are ca scop să dezvolte capacitatea de însușire a măsurilor de siguranță în timpul primirii-predării armei din dotare, în timpul executării serviciului, curățirii și ungerii acesteia.

Exercițiul „contactare și legitimare a persoanei” – are ca scop prelucrarea abilităților de orientare rapidă în teren, comunicare, analiză a gradualității intervenției, plasare corectă a echipei, efectuare a avertizărilor/ somărilor, învățare a tehnicilor de aplicare a forței fizice, a mijloacelor speciale și armei de foc, pentru evitarea atacurilor și a unei eventuale agresiuni.

Exercițiul „disponibilitatea rapidă a armelor (mijloacelor speciale) în stare de luptă în cazul unui atac brusc asupra unui angajat de poliție” – al cărui scop este dezvoltarea și îmbunătățirea abilităților de preluare rapidă a scoaterii pistolului (mijloacelor speciale) din toc și aducerea acestora în stare de luptă în condiții de deplasare la distanța optimă de la atacator.

Exercițiul „tehnici de deplasare și cercetare a încăperilor – locuri posibile unde infractorii se pot ascunde” – are drept scop instruirea angajaților poliției să inspecteze clădirile, structurile și alte spații, precum și să rețină și să examineze infractorii și răufăcătorii, respectând acțiunile de securitate personală și dacă este necesar, să aplice mijloacele speciale și armele de foc în condiții de spațiu limitat.

Exercițiul „Reținerea și efectuarea percheziției unui infractor înarmat după depășirea drumului de obstacole”, al cărui scop este de a dezvolta la angajații Ministerului Afacerilor Interne calitățile morale, de voință puternică și rezistență fizică deosebită, ceea ce le va permite să efectueze acțiuni tactice pe fundalul oboselii și al altor factori de confuzie.

Exercițiile de mai sus pot fi practicate în cadrul unor discipline precum: „Intervenția profesională”, „Modulele profesionale” sau „Activitate practică complexă: instrucția tragerii și pregătirea fizică”.

Aceste exerciții, cu excepția depășirii obstacolelor și primirii-predării armei, pot fi efectuate în orice localitate, inclusiv pe stradă în aproape toate condițiile meteorologice, ceea ce asigură faptul că angajatul poliției este gata să îndeplinească sarcini operaționale în condiții reale și nu numai în o sală de sport sau un poligon tactic. Un aspect important este că exercițiile de mai sus trebuie efectuate în uniforme de zi cu zi sau în haine asemănătoare uniformei unui angajat al poliției, cu purtarea obligatorie a armei în toc, cu cătușe și cu un baston cel puțin. Acest lucru este necesar pentru a se asigura că uniformele nu împiedică angajatul poliției să efectueze mișcări în timp ce imobilizează infractorii. Nu este un secret faptul că uniforma unui angajat al poliției este departe de a fi întotdeauna adaptată pentru acțiuni active de urmărire, reținere a delincvenților și infractorilor, pentru a suprima

infracțiunile și contravențiile.

În contextul celor precizate, putem concluziona că executarea regulată de către angajații poliției în subdiviziunile MAI, la locul de muncă a exercițiilor de mai sus în cadrul lecțiilor de pregătire profesională va asigura formarea calităților morale și de voință puternică necesare, un sentiment de încredere în sine și un nivel adecvat de pregătire fizică și tactică, care în cele din urmă conduc la îndeplinirea cu succes a sarcinilor operaționale și de serviciu și va asigura o eficiență ridicată în procesul de acțiune în scop de serviciu.

Referințe bibliografice

1. Алгоритм действий сотрудников полиции в типовых ситуациях применения физической силы: отчет о научно-исследовательской работе / Д.Г. Басистов. – Екатеринбург: Уральский юридический институт Министерства внутренних дел Российской Федерации, 2014.
2. Тактика задержания вооруженных преступников в различных ситуациях: учебно-методическое пособие / М.А. Войцехович. – Иркутск: Учебный центр УВД Иркутской области, 2003.
3. Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului nr. 320 din 27.12.2012.
4. Ordin MAI 114 din 04.05.2017 privind aprobarea Regulamentului cu privire la formarea profesională continuă a funcționarilor publici cu statut special din cadrul MAI.
5. Fomin Fiodor, Diuvenji Petru, Zaharia Ion, Memorator privind măsurile de siguranță la mânuirea armei, Chișinău, 2015.
6. <https://mai.gov.md/>.

PREGĂTIREA PROFESIONALĂ A CADRELOR PENTRU SUBDIVIZIUNILE MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE ÎN VEDEREA COMBATERII CRIMINALITĂȚII FEMININE

Valentina RUSSU,

*doctorandă, asistent universitar
al Catedrei „Drept penal și criminologie”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

În structura criminalității, un loc aparte îl ocupă criminalitatea feminină, care, deși comparativ cu criminalitatea masculină este mai puțin pronunțată, are un impact negativ evident asupra evoluției societății. În acest articol, autorul abordează multilateral fenomenul criminalității feminine, prin prisma interpretărilor doctrinare, a practicii judiciare, a datelor statistice, evidențind specificul acestui gen de criminalitate și accentuând rolul pregătirii profesionale a cadrelor din MAI în vederea elaborării și implementării unor mecanisme eficiente de combatere a infracțiunilor comise de femei.

Cuvinte-cheie: criminalitate feminină, prevenirea criminalității feminine, investigarea infracțiunilor, specificul criminalității feminine.

Summary

In the structure of criminality, a special place is occupied by feminine criminality, which, although compared to male crime is less pronounced, has an obvious negative impact on the evolution of society. In this article, the author multilaterally describes the feminine criminality relying on the doctrinal interpretations, judicial practice, statistical dates, highlighting the specificity of this kind of criminality and emphasizing the role of the professional training of the employees of the Ministry of Internal Affairs in order to develop and implement effective mechanisms for combating the crimes committed by women.

Keywords: female criminality, prevention of feminine criminality, investigation of crimes, specificity of feminine criminality.

„Nicio femeie nu e frumoasă sau urâtă până nu ajungi să o cunoști.”

Marin Preda

Abordarea criminalității feminine cu toate specificitățile ce le compoartă este un imperativ ce rezidă în consecințele pe care acest fenomen le are asupra societății, astfel încât, termenul „femeie-infractor” trebuie să dispară, femeia are alte roluri în societate. În Republica Moldova încă nu există

un cadru legislativ și interpretativ care să cuprindă toate aspectele legate de criminalitatea femeilor. Considerăm că cercetările în acest sens și pregătirea corespunzătoare a subdiviziunilor MAI în vederea combaterii acestui fenomen vor determina diminuarea la maximum a numărului infracțiunilor comise de femei.

Potrivit prevederilor Constituției, „Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate [1, art. 1 alin. (3)]”. Atunci însă când aceste valori sunt prejudiciate sau sunt puse în pericol, statul intervine prin intermediul organismelor sale în vederea restabilirii ordinii de drept. Oricine încalcă ordinea juridică firească existentă în stat este tras la răspunderea prevăzută de lege, fără vreo deosebire. De altfel, în articolul 16 al Constituției intitulat „Egalitatea” este stipulat că „Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială [1]”.

În ceea ce privește răspunderea penală, legea penală prevede că „Persoanele care au săvârșit infracțiuni sunt egale în fața legii și sunt supuse răspunderii penale fără deosebire de sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație [2, art. 5 alin. (1)]”. Astfel, criminalitatea comisă de femei este susceptibilă de răspundere în aceeași măsură cu cea a bărbaților.

O influență negativă asupra comportamentului femeii o exercită disproporția și contradicțiile din familie. Astfel încât femeia supusă umilinței, violenței domestice, femeia care muncește din greu pentru un salariu mic și căreia nu-i ajung suficiente resurse pentru a-și întreține familia, din ce în ce mai greu reușește să-și îndeplinească rolul de „paznic” al căminului social. Specific pentru RM este egoismul forțat care condiționează comiterea de către femei a celor mai grave infracțiuni contra persoanei: omor intenționat, cauzarea leziunilor corporale grave, omorul pruncului de către mamă, cauza acestor fapte fiind durata relațiilor ostile dintre parteneri în familie, gelozie, violența domestică, relații intime dezordonate, precum și tendința la un trai mai bun (recurgând la șantaj, escrocherie) [3, p. 126].

Potrivit datelor prezentate de Biroul Național de Statistică al RM despre nivelul infracționalității în RM în anul 2017, numărul infracțiunilor înregistrate este în scădere. În 2017, pe teritoriul republicii au fost înregistrate 35,6 mii de infracțiuni, înregistrând o scădere de 15,0% față de anul precedent, iar comparativ cu anul 2013 nivelul infracționalității a scăzut cu 6,8%. Cel mai înalt nivel al infracționalității este înregistrat în rândul băr-

baților, femeile constituind o cotă mai mică în numărul persoanelor care au comis infracțiuni (8,0%). Femeile sunt implicate în comiterea infracțiunilor grave în proporție de 20,2% din totalul femeilor, comparativ cu 17,1% din bărbați. Bărbații sunt implicați mai mult în săvârșirea infracțiunilor în domeniul transporturilor, huliganism, iar femeile în săvârșirea furturilor, escrocheriilor și infracțiunilor legate de droguri [4].

Comparativ cu bărbații, femeile încalcă legea la o vârstă mai înaintată. Astfel, cel mai frecvent comit infracțiuni femeile în vârstă de 30 și mai mulți ani (55,7%) și cele în vârstă de 18-24 ani (21,3%), iar în cazul bărbaților acest indicator constituie 48,3% și 25,7%. Circa 27,8% din bărbați și 5,1% din femei în vârstă de 30 de ani și peste au fost în stare de ebrietate în momentul săvârșirii infracțiunii, cel mai frecvent aceștia au comis infracțiuni în domeniul transportului. Fiecare al treilea bărbat deținut va avea vârsta de 20-29 de ani, iar fiecare a doua femeie deținută va avea între 30-39 de ani. Totodată, nici o femeie în vârstă de până la 20 de ani nu este deținută, în timp ce 4,7% din bărbații deținuți au sub 20 de ani.

Datele statistice demonstrează că și numărul infracțiunilor săvârșite de minori este în descreștere.

	2013	2014	2015	2016	2017
Infracțiuni săvârșite de minori	1 142	1 166	998	941	798
de fete	89	84	78	78	103
de băieți	1 053	1 082	920	863	695

Analizând informația prezentată în tabelul de mai sus, conchidem că, deși per ansamblu numărul infracțiunilor comise de minori, comparativ cu anii precedenți, este în descreștere, observăm o creștere a numărului de infracțiuni comise de fete. Acest fapt implică necesitatea unei intervenții în special în vederea prevenirii și combaterii fenomenului infracțional în rândul minorelor.

Referitor la ponderea femeilor ca victime ale violenței în familie, aceeași sursă menționează că, cel mai des, victime ale violenței domestice sunt femeile, în special cele de 35-64 de ani. În 2017, în urma violenței domestice au suferit 760 de persoane, 73% dintre victime fiind femei.

Femeile într-o măsură mai mare sunt condamnate condiționat comparativ cu bărbații. În 2017, condamnarea condiționată a fost stabilită pentru 38 la sută din femei, comparativ cu 24 la sută din bărbați.

Potrivit principiului individualizării răspunderii penale și pedepsei penale enunțat în CP al RM „La aplicarea legii penale se ține cont de caracte-

rul și gradul prejudiciabil al infracțiunii săvârșite, de persoana celui vinovat și de circumstanțele cauzei care atenuează ori agravează răspunderea penală [2, art.7 alin.(1)]. Ținând cont că femeile comparativ cu bărbații într-o măsură mai mare sunt condamnate condiționat, putem afirma că la aplicarea pedepselor se are în vedere că scopul pedepsei penale, în cazul majoritar al femeilor, poate fi atins și prin condamnarea condiționată a acestora.

În vederea apărării societății de orice atentate criminale, statul intervine întotdeauna, în primul rând, prin mijloace juridice. Astfel, la art. 2 din CP al RM intitulat „Scopul legii penale” se stipulează că „(1) Legea penală apără, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept. (2) Legea penală are, de asemenea, drept scop prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni [2]”.

Prevenirea infracțiunilor constituie un sistem complex multinivelar al organelor administrației publice, care exercită o influență anticriminogenă asupra obiectelor sociale în scopul neadmiterii încălcărilor normelor juridico-penale și neutralizării factorilor determinanți ai acestora, constituită de subiecții, obiectele și măsurile activității de prevenire [5, p. 188]. Activitatea de prevenire trebuie să se bazeze pe anumite principii: legalitatea, umanitatea, fundamentarea științifică, democratismul, diferențierea, oportunitatea, planificarea, complexitatea [6, p. 187].

Organele afacerilor interne ocupă un loc aparte în sistemul subiecților speciali de prevenire a infracțiunilor. Astfel, potrivit legii nr. 320 din 27.12.2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, „Poliția este o instituție publică specializată a statului, în subordinea Ministerului Afacerilor Interne, care are misiunea de a apăra drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei prin activități de menținere, asigurare și restabilire a ordinii și securității publice, de prevenire, investigare și de descoperire a infracțiunilor și contravențiilor [7]”.

În literatura de specialitate s-a conturat ideea potrivit căreia profilaxia infracțiunilor comise de femei va ajunge a fi eficientă doar în cazul când soarta femeii va deveni una din principalele probleme ale statului și ale societății. Este nevoie de programe vaste de ajutorare a familiei și a mamei. Situația economică dificilă, tensiunea socială nu permit realizarea acestor programe, deși au fost elaborate anumite măsuri [5, p. 330].

Activitatea de prevenire a infracțiunilor comise de femei comportă trăsături specifice. În vederea prevenirii criminalității feminine, funcționarii Poliției vor întreprinde măsuri în vederea identificării persoanelor predispușe să comită infracțiuni și exercitării influenței educative asupra lor, determinării și înlăturării factorilor care generează comiterea infracțiunilor.

Vor fi cercetate rezultatele analizei operative pe linia de activitate, teritoriul deservit; materialele cauzelor penale aflate în procedură; datele practicii administrative; informațiile primite pe cale operativă; materialele activității gărzilor populare și a altor formațiuni obștești, implicate în menținerea ordinii publice și în combaterea criminalității; informațiile prezentate de mass-media etc.

Astfel, vor fi puse la evidență femeile care au comis anterior infracțiuni, cele care au fost condamnate condiționat, cele care săvârșesc frecvent contravenții sau alte încălcări de lege, care întrețin legături cu mediul criminal, cele care duc un mod de viață amoral, care nu au o ocupație stabilă sau cele care abandonează studiile, dar și femeile care sunt victime ale violenței în familie și care sunt predispuse la săvârșirea infracțiunilor din motive de ură, răzbunare. La această categorie se referă și femeile care provin din familii social-vulnerabile, întrucât analiza datelor statistice demonstrează că motivele social-economice sunt principalele care determină săvârșirea infracțiunilor de către femei. Ținând cont de faptul că femeile încalcă legea la o vârstă mai înaintată comparativ cu bărbații, este necesar de a ne centra atenția anume asupra categoriilor de femei cu vârsta cuprinsă între 30-39 de ani.

Vor fi puse la evidență și anumite categorii de femei, care, profitând de situația lor favorabilă în diverse circumstanțe, recurg la escrocherii, fapt ce demonstrează abilitățile lor de manipulare, de inducere în eroare. Întrucât infracționalitatea legată de droguri este în creștere, acest fenomen presupune atragerea pe larg și a femeilor. Astfel, femeile atrase în consumul de droguri pot fi implicate ulterior și în activități ilegale legate de droguri.

Ulterior punerii la evidență a acestor categorii de femei, vor fi aplicate măsuri profilactice în vederea determinării acestora de a nu recurge la un comportament criminal. Prin diverse discuții ale organelor de poliție, organelor care acordă asistență socială, psihologi și alți specialiști în domeniu, femeile vor fi convinse să-și schimbe modul de viață, să respecte legea, să manifeste un comportament moral. În unele cazuri, la aceste măsuri pot participa și membri ai familiei, rude care vor putea exercita o influență educativă asupra acestor categorii de femei.

Constrângerea va fi aplicată atunci când măsurile de convingere s-au dovedit a fi insuficiente sau ineficiente. În general, în privința femeilor se aplică măsurile de constrângere neprivative de libertate, având în vedere faptul că acestea au în îngrijire copii. În cazurile nesupunerii la acțiunile profilactic-educative se va recurge la aplicarea de sancțiuni contravenționale sau se vor aplica măsuri educative și de protecție conform deciziei instanței de judecată.

Având în vedere faptul creșterii numărului de infracțiuni comise de minore (13% din numărul total de infracțiuni comise de minori) deși, per

ansamblu, numărul infracțiunilor comise de minori este în descreștere, trebuie pus accentul pe educația acestora în familie, cât și în cadrul instituțiilor de învățământ, în spiritul respectării legilor și tuturor normelor morale.

Printre multiplele atribuții ale OAI, un rol aparte îi revine activității de investigare a infracțiunilor, esența acestei activități constând în relevarea tuturor aspectelor legate de infracțiunea comisă, acumularea tuturor probelor care vor contribui la înfăptuirea echitabilă a justiției. Potrivit unor autori, descoperirea infracțiunilor, identificarea și prinderea infractorilor, strângerea și administrarea probelor, tragerea la răspundere penală se constituie într-o activitate complexă, desfășurată de organe specializate ale statului [8, p. 3].

În calitate de sarcină primordială, investigarea (descoperirea) infracțiunilor este determinată de un șir de acte normative ce reglementează activitatea organelor cu competențe în acest domeniu. Astfel, în Legea privind statutul ofițerului de urmărire penală este prevăzută obligația acestuia de a efectua acțiuni de urmărire penală în vederea descoperirii infracțiunii și fixării probelor care confirmă săvârșirea ei [9].

Un rol important îl are și activitatea specială de investigații. Cadrul legislativ care reflectă esența acestei activități este Legea privind activitatea specială de investigații, care prevede drept una din sarcinile activității speciale de investigații relevarea atentatelor criminale, prevenirea, curmarea, descoperirea infracțiunilor și a persoanelor care le organizează și/sau le comit [10, art. 2]. Drept consecință, potrivit prevederilor art. 11 al aceleiași legi, ofițerii de investigații sunt obligați să întreprindă, în conformitate cu competența lor, toate măsurile necesare pentru protecția drepturilor și libertăților omului, a tuturor formelor de proprietate, ocrotite de lege, pentru asigurarea securității publice și a statului [11].

În teoria și practica națională, nu se face o diferență între investigarea infracțiunilor comise de bărbați și investigarea infracțiunilor comise de femei, aplicându-se principiul egalității în fața legii și a autorităților. De asemenea, nu există o procedură specială care ar prevedea condiții speciale de urmărire penală și de judecare a infracțiunilor comise de femei, cum ar fi, de exemplu, procedura în cazurile cu minori sau persoane care se bucură de imunitate. Cu toate acestea însă, există particularități ale investigării criminalității feminine, unele din acestea sunt prevăzute și de legiuitor.

De exemplu, la investigarea infracțiunilor comise de femei, la efectuarea examinării corporale, se va ține cont de sexul infractorului, astfel încât persoana care efectuează urmărirea penală nu asistă la examinarea corporală a unei persoane de sex opus dacă este necesară dezbrăcarea acesteia. În acest caz, examinarea corporală se face de către un medic [11, art. 119 alin. (4)].

La efectuarea cercetării la fața locului, a perchezițiilor sau în cadrul altor acțiuni de urmărire penală, se va acorda atenție urmelor sau altor corpuri delictive care pot aparține unei femei.

Audierea femeii în calitate de bănuț/ învinuit poate fi efectuată deseori la domiciliul acesteia, întrucât prezența copiilor pe care îi poate avea în îngrijire poate determina imposibilitatea prezentării la organul de urmărire penală. Totodată, ofițerul de urmărire penală va recurge la cunoștințele sale de psihologie și va aplica o tactică de audiere cât mai potrivită în raport cu personalitatea femeii. Ar mai fi oportun de invitat la audiere și un specialist-psiholog. Aceeași tactică va fi utilizată și la desfășurarea confruntării.

În vederea investigării infracțiunilor comise de femei, de asemenea, poate fi efectuată urmărirea informativă în cadrul dosarelor speciale. În vederea culegerii de informații despre femeia bănuță de comiterea unei infracțiuni, se va ține cont de interesele acesteia, de personalitatea ei, de locurile frecvent vizitate de ea, ocupație, relațiile sale cu familia, rudele etc. Ar fi necesar ca în cadrul subdiviziunilor specializate, de către ofițerii de investigații să fie pornite dosare analitice pe linia infracțiunilor comise de femei, fapt care ar permite o mai bună concentrare și analiză a informației referitoare la criminalitatea feminină și o intervenție mai eficientă în vederea combaterii infracționalității feminine.

La aplicarea măsurilor procesuale de constrângere și a măsurilor preventive față de femei, menționăm că, pe lângă prezența temeiurilor prevăzute de lege, trebuie să se țină cont și de personalitatea femeii, necesitatea aplicării acestor măsuri și consecințele lor asupra familiei, copiilor, deoarece reținerea sau arestul preventiv al femeii poate lipsi copiii de îngrijirea părintească, deoarece în multe din cazuri femeile sunt unicele care îngrijesc de copii.

Întrucât femeile de cele mai dese ori sunt victime ale violenței în familie sau ale altor infracțiuni de violență, precum și a ușurinței de constrângere a acestora, acestea pot săvârși fapte infracționale aflându-se în stare de legitimă apărare sau fiind constrânse fizic sau psihic. În privința femeilor se poate recurge și la aplicarea liberării de răspundere penală. Dacă însă s-a constatat necesitatea aplicării unei pedepse față de femei, menționăm că legiuitorul prevede câteva criterii de individualizare a pedepsei, precum și circumstanțe care atenuează sau agravează răspunderea. Astfel, la stabilirea categoriei și termenului pedepsei, instanța de judecată ține cont de gravitatea infracțiunii săvârșite, de motivul acesteia, de persoana celui vinovat, de circumstanțele cauzei care atenuează ori agravează răspunderea, de influența pedepsei aplicate asupra corectării și reeducării vinovatului, precum și de condițiile de viață ale familiei acestuia [2, art. 75]. Față de femei se manifestă și prin aplicarea față de acestea a liberării de pedeapsă penală

prin amânarea executării pedepsei pentru femei gravide și persoane care au copii în vârstă de până la 8 ani.

O prerogativă a Republicii Moldova în condițiile sale actuale de dezvoltare o constituie consolidarea legalității și combaterea criminalității. Astfel, o importanță deosebită o are impulsivitatea prevenirii și descoperirii infracțiunilor. În acest sens accentuăm rolul incontestabil pe care îl joacă subdiviziunile MAI, fiind necesară o perfecționare permanentă a pregătirii cadrelor în vederea combaterii diverselor forme de criminalitate, inclusiv a criminalității feminine, care, după cum rezultă din cercetările efectuate, are specificul său și necesită o intervenție cât mai rațională, mai ales în direcția prevenirii infracțiunilor comise de femei.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, publicată: 12.08.1994 în Monitorul Oficial nr. 1, în vigoare: 27.08.1994.
2. Codul penal al Republicii Moldova. Legea nr.985 din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.28-129/art.1012 din 13.09.2002, Republicat: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74/art.195 din 14.04.2009.
3. Zaporozjan Igor, Criminalitatea are chip de femeie, Chișinău, Ed. Elan Poliograf, 2000.
4. www.statistica.md accesat la 10.10.2018.
5. Bîrgău Mihail, Criminologie. Partea generală, Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare”, 2005, 360 p.
6. Bîrgău Mihail, Criminologie (curs universitar), ediția a 2-a revizuită și completată, Chișinău, Ed. Ch. Print – Caro SRL, 2010, 687 p.
7. Legea Republicii Moldova nr. 320 din 27.12.2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului.
8. Crișu Anastasiu, Drept procesual penal. Partea generală, București, Ed. C.H. Beck, 2007, 396 p.
9. Legea privind statutul ofițerului de urmărire penală nr. 333-XVI din 10.11.2006.
10. Legea privind activitatea specială de investigații nr. 59 din 29.03.2012;
11. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, publicat: 07.06.2003 în Monitorul Oficial nr. 104-110, art. nr: 447, în vigoare: 12.06.2003.

ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ ПОЛИЦЕЙСКИХ В УКРАИНЕ И ФРГ: СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ

Юрий Михайлович ВОЛКОВ,

*преподаватель кафедры тактико-специальной подготовки
Днепропетровского государственного университета
внутренних дел Украины*

Резюме

Основное внимание в данном исследовании обращено к опыту подготовки кадров для правоохранительных органов в странах романо-германского типа, учитывая общую для стран романо-германского типа и Украины характеристику - правовая семья. Аналитическое исследование в форме сравнительной характеристики направлено на изучение определенных методик и приемов зарубежных стран, которые используются ими во время служебно-боевой подготовки полицейских.

В статье приведены результаты сравнительного исследования по поводу профессиональной подготовки полицейского Украины и ФРГ. В частности, обращено внимание на полезной для Украины и мотивировала курсантов к высоким достижениям в учебе. Не будем анализировать структуру учебных заведений, где можно получить специальное (полицейское) образование, потому что она несколько похожа во многих государствах, а обратим внимание именно на особенности подготовки кадров. В частности, в ФРГ считают, что главным в формировании полицейского как профессионала является высокий уровень его подготовки, поэтому на одного курсанта здесь тратят до 60 000 евро, так как его учат не просто бегать и стрелять, а создают комплексные тренировки: преследование авто и лиц в городских и сельских условиях, в условиях горного или равнинного ландшафта, стрельба по движущимся целям и с физической нагрузкой. Кроме того, полицейские должны заниматься различными видами спорта, среди которых плавание, спортивная стрельба, силовые виды т.д.

Кроме того, рассмотрен вопрос необходимости прохождения соответствующей подготовки лицам, которые в дальнейшем будут назначены на руководящие должности.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, страны романо-германского типа, психологическая подготовка, физическая подготовка.

Abstract

The main attention in this study is drawn to the experience of training personnel for law enforcement agencies in the countries of the Romano-Germanic type, taking into account the characteristic common to the countries of the Romano-Germanic type and Ukraine - the legal family. Analytical research in the form of a comparative characteristic is aimed at studying certain methods and techniques of foreign countries, which are used by them during the service and combat training of police officers.

The article presents the results of a comparative study on the professional

.....
training of a police officer in Ukraine and FRN. In particular, attention was paid to what was useful for Ukraine and motivated the cadets to high academic achievements. We will not analyze the structure of educational institutions where you can get a special (police) education, because it is somewhat similar in many states, but we will pay attention precisely to the peculiarities of personnel training. In particular, in Germany they believe that the main thing in the formation of a police officer as a professional is a high level of his training, therefore they spend up to 60,000 euros per cadet, since they teach him not just to run and shoot, but create complex trainings: the pursuit of cars and persons in urban and rural conditions, in mountainous or flat terrain, shooting at moving targets and with physical activity. In addition, police officers must practice various sports, including swimming, shooting sports, power sports, etc.

In addition, the issue of the need for appropriate training for persons who will later be appointed to leadership positions was considered.

Key words: vocational training, countries of the Romano-Germanic type, psychological training, physical training.

Залогом эффективного обеспечения общественной безопасности и порядка, охраны прав и свобод человека и противодействия преступности является подготовка квалифицированного персонального состава Национальной полиции Украины. Сегодня наше государство перенимает полезный мировой опыт и определенные стандарты, способствующие развитию гражданского общества и становлению Украины как правового государства. Это касается и правоохранительных структур, среди которых главное место занимает полиция, которая имеет едва ли не самый тесный контакт с населением. Особенно острым вопрос становления правоохранительной системы по принципам верховенства права и законности стал в 2015 году, когда милиция была реорганизована в центральный орган исполнительной власти - Национальную полицию Украины, которая не только взаимодействует с населением на принципах партнерства, но и служит обществу путем выполнения ряда задач, заложенных в нормативно-правовом акте, регламентирующем работу полиции - Законе Украины «О Национальной полиции» от 2 июля 2015 [1].

Одним из самых важных этапов формирования новой системы заключается в подготовке высококвалифицированных кадров, знающих не только правовые нормы, но и обладающими специальными умениями и навыками. Это заключается в умении применять тактические знания, обращении с огнестрельным оружием в различных ситуациях, а также правильной оценке ситуации, и принятии аргументированного законного решения.

Полицейские системы некоторых зарубежных стран, таких как: Франции, Германии, Швейцарии и многих других имеют

значительно более длинную историю становления, чем украинский, поэтому опыт предыдущих поколений несколько веков спустя наложили определенные стандарты организации структуры, выполнение функциональных обязанностей и подготовки кадров для правоохранительной системы. И хотя времени для испытания тех или иных способов организации системы правоохранительных органов в целом в этих странах было значительно больше, чем в Украине, наше государство также имеет опыт в сфере защиты и охраны прав и свобод человека и гражданина. Сегодня продолжается учредительный процесс Национальной полиции Украины и одним из ключевых задач этого органа является подготовка профессионального персонального состава. Стоит заметить, что существует взаимосвязь понятий «имиджа» и «профессионализма»: имидж любого органа, учреждения, организации и т.п. зависит от профессионализма его сотрудников, также непрофессионализм в работе, отсутствие необходимых знаний и умений личного состава определенной структуры приводит к падению ее имиджа среди населения.

Основное внимание в данном исследовании обращено к опыту подготовки кадров для правоохранительных органов в странах романо-германского типа, учитывая общую для стран романо-германского типа и Украины характеристику - правовая семья. Аналитическое исследование в форме сравнительной характеристики направлено на изучение определенных методик и приемов зарубежных стран, которые используются ими во время служебно-боевой подготовки полицейских.

В страны романо-германского типа правовой системы входят государства: Франция, Германия, Италия, Бельгия, Испания, Швейцария, Португалия, Австрия, Венгрия и некоторые другие страны, однако проанализированы алгоритмы подготовки кадров правоохранительных органов именно государств Европейского континента [3].

Украинское видение полиции и взгляды вышеупомянутых государств на статус полицейского корпуса во многом сходятся. В частности, деятельность по организации полиции сходятся во мнении, которая определяет ее как деполитизированный правоохранительный орган с особым статусом, который выполняет функции по охране общественного порядка совместно с общественной администрацией [3, с. 27]. В украинском законодательстве полиция также выступает как деполитизированная структура, не имеющая особого статуса, однако является центральным органом исполнительной власти с четко очерченным кругом задач.

По поводу организации образовательного процесса в Германии по подготовке кадров для работы в полиции, то стоит заметить, что у них существует хорошая практика, которая, возможно, была бы полезной для Украины и мотивировала курсантов к высоким достижениям в учебе. Не будем анализировать структуру учебных заведений, где можно получить специальное (полицейское) образование, потому что она несколько похожа во многих государствах, а обратим внимание именно на особенности подготовки кадров [3, с. 30-31; 4].

Не подвергается сомнению факт возглавления руководящих должностей в полиции Украины лицами, которые могут не иметь соответствующего для этого квалификационного уровня. Несмотря на то, что это явление не массовое, однако анализ зарубежной практики свидетельствует, что начальствующий состав за границей проходит определенную подготовку для того, чтобы не просто «руководить», а прежде всего понимать особенности своей деятельности и правильно организовывать работу.

Уместно подчеркнуть, что лишь 1% полицейских ФРГ завершают обучение в академии и занимают руководящие должности, однако такие лица, пройдя обучение на основе полипредметного подхода, в состоянии проводить операции и принимать решения, учитывая политические, социальные или экономические обстоятельства [3, с. 29].

Стоит обратить внимание еще на один важный аспект подготовки полицейских в ФРГ, который касается не только систематического изучения правил и приемов стрельбы или безупречного знания материальной части оружия, а того, что на этих занятиях программой предусмотрено изучение психологии не только курсанта, который будет применять оружие в критических ситуациях, но и самого гражданина [4].

Что касается гражданина, то это может быть не обязательно преступник, но и обычный человек, который стал свидетелем этого. Несмотря на то, что применение огнестрельного оружия является своеобразным стрессом как для полицейского, так и других членов общества, то во время учебного процесса предоставляется преимущество в изучении психологических и поведенческих аспектов. Они заключаются в знании алгоритма действий в конкретной ситуации и несколько возможных вариантов выхода из нее, а также сканирования мотивов, намерений и возможной реакции того, с кем полицейский контактирует, выполняя служебный долг.

Итак, предлагается обращать внимание на вопросы подготовки начальствующего состава и прохождения кандидатами обучения в виде

усвоения необходимых правил и алгоритмов работы, а также боевой и физической подготовки перед занятием должности, связанной с высшим руководящим составом. Такая практика существует во многих странах романо-германского типа и лица, пройдя обучение на основе полипредметного подхода, в состоянии проводить операции и принимать решения, учитывая политические, социальные или экономические обстоятельства.

Библиографические ссылки

1. О Национальной полиции: Закон Украины в редакции от 03.07.2020 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата обращения: 20.09.2020).
2. Огин Л. С. Особенности романо-германской правовой системы. Научное сообщество: официальный сайт. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1282/> (дата обращения: 20.09.2020).
3. Зарубежный опыт подготовки кадров для сил сектора безопасности и возможности его использования в Украине [Текст]: метод. рек. \ К.Л. Бугайчук, И.Б. Гончаренко, Ю.А. Михайлова, И.А. Святокум, А.В. Федосова, Д.В. Швец. Харьков: Харьковский национальный университет внутренних дел, 2016. 120 с.
4. Исаева И. Особенности системы отбора и профессионально-личностные требования, предъявляемые к персоналу Федеральной полиции Германии. Вестник Национальной академии Государственной пограничной службы Украины, 2016 Выпуск 4.

PLÂNGEREA CA MODALITATE DE SESIZARE A ORGANULUI DE URMĂRIRE PENALĂ

Dinu OSTAVCIUC,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Anna TETEREATNIC,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei procedură penală a Universității de Stat a MAI din Odesa,
Ucraina*

În conformitate cu prevederile art. 263 alin. (1) CPP, plângerea este înștiințarea făcută de o persoană fizică sau de o persoană juridică căreia i s-a cauzat un prejudiciu prin infracțiune.

Plângerea poate fi făcută în scris sau oral. În cazul în care plângerea este făcută oral, legea, prin intermediul art. 263 alin. (5) CPP, obligă ca aceasta să fie consemnată într-un proces-verbal semnat de persoana care declară plângere și de persoana oficială a organului de urmărire penală.

„Plângerea, ca act de sesizare a organului de urmărire penală, nu trebuie confundată cu plângerea prealabilă, *aceasta din urmă fiind, în același timp, o condiție de pedepsibilitate și procedibilitate*”¹. Cu alte cuvinte, plângerea prealabilă este o condiție asupra faptului de a fi susceptibil de pedeapsă și de punere în mișcare a procedurii judiciare.

Suștinem părerea autorului Ion Neagu, care menționează că plângerea prealabilă se deosebește de plângere și prin faptul că, în timp ce ultima poate fi suplinită printr-un denunț sau o sesizare din oficiu, plângerea prealabilă nu poate fi înlocuită cu nici o altă modalitate de sesizare².

Plângerea trebuie să aibă o formă și un conținut juridic pentru a fi considerată mijloc legal de sesizare a organului de urmărire penală.

Astfel, potrivit art. 263 alin. (3) CPP, plângerea trebuie să cuprindă: numele, prenumele, calitatea și domiciliul petiționarului, descrierea faptei care formează obiectul plângerii, indicarea făptuitorului, dacă acesta este cunoscut, și a mijloacelor de probă.

Persoana care depune o plângere organului de urmărire penală nu este obligată să indice în acest mijloc de sesizare încadrarea juridică a fap-

¹ Ion Neagu, *Tratat de procedură penală. Partea specială*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 67.

² Ion Neagu, *Op. cit.*, p. 67.

tei. Acest lucru este unul logic și firesc, deoarece majoritatea persoanelor care depun plângere nu au studii juridice calificate și, respectiv, nu pot să indice încadrarea juridică a faptei. Acest fapt se pune în sarcina organului de urmărire penală și a procurorului. Tot în această ordine de idei este de menționat și faptul că, uneori, chiar în cazul în care persoana a indicat și încadrarea juridică a faptei, pe parcursul urmăririi penale, fiind administrate probele, organul de urmărire penală poate să propună recalificarea faptei penale presupuse. În consecință, indicarea greșită a încadrării juridice, nu poate determina alte efecte procesuale și un alt regim juridic decât cel care urmează a se aplica în realitate.

Este de remarcat faptul că, potrivit art. 263 alin. (4) CPP, plângerea se poate face personal sau prin reprezentant împuternicit în condițiile legii.

Prin sintagma *plângerea se face personal*, legiuitorul are în vedere faptul că acest mijloc de sesizare este înaintat de persoana care consideră că a fost comisă o infracțiune și că prin această faptă i s-a cauzat daune morale, materiale sau fizice (este vorba de victima infracțiunii).

Dacă în cazul victimei situația este una mai simplă, adică ușor înțeleasă, atunci în cazul reprezentantului împuternicit în condițiile legii situația este mai dificilă pentru unii lucrători practici. De aceea vom preciza care sunt aceste persoane sau acești reprezentanți.

Așadar, plângerea poate fi făcută și de către unul dintre soți pentru celălalt soț sau de către copilul major pentru părinți. Victima poate să declare că nu însușește o asemenea plângere³. În situația în care victima declară că nu își însușește plângerea, înscrisul respectiv nu poate fi tratat în calitate de sesizare a organului de urmărire penală.

Totodată, plângerea poate fi depusă de către avocat în interesul clientului său. Acest fapt reiese din prevederile art. 58 alin. (3) pct. 11), alin. (4) pct. 1), 2) CPP, – victima are dreptul să fie asistată de un avocat ales, să fie consultată de un avocat pe tot parcursul procesului penal ca și celelalte părți în proces, să fie asistată, în condițiile legii, de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat în cazul în care nu dispune de mijloace bănești pentru a plăti avocatul. Același lucru este reglementat și în alin. (1) art. 1 al Legii nr. 1260 din 19.07.2002 cu privire la avocatură, și anume: profesia de avocat este exercitată de persoane calificate și abilitate, conform legii, să pledeze și să acționeze în numele clienților lor, să practice dreptul, să apară în fața unei instanțe judecătorești sau să consulte și să reprezinte în materie juridică clienții lor.

Este de reținut faptul că, pe lângă plângerea pe care o depune avocatul în numele clientului său, acesta este obligat să prezinte mandatul semnat de client. La fel, mandatul trebuie să cuprindă forma și conținutul conform

³ A se vedea art. 263 alin. (6) CPP.

prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 158 din 28.02.2013 cu privire la aprobarea formularului și modului de utilizare a mandatului avocatului și al avocatului stagiar⁴.

În cazul în care în calitate de victimă este o întreprindere, instituție, organizație de stat sau privată, fie are o altă formă de organizare, plângerea va fi făcută de către conducătorul unității respective. În acest caz, conducătorul unității respective (administratorul sau directorul persoanei juridice) este obligat să prezinte legitimația sau oricare alt document care ar confirma funcția respectivă. Nu se exclude și faptul ca persoana juridică să fie reprezentată de o altă persoană, prin procură emisă de conducătorul entității.

Plângerea poate fi depusă și de către o persoană împuternicită prin procură. În acest caz, în procură trebuie să fie expres prevăzut faptul că persoana este în drept de a acționa în numele persoanei ce a semnat procura, în special pentru a fi reprezentată în fața organului de urmărire penală în vederea depunerii sesizării cu privire la infracțiune. În acest caz, procura trebuie anexată la plângerea depusă. Plus la aceasta, se va anexa și copia actului de identitate a persoanei care a depus plângere în numele victimei.

Plângerile pot fi depuse și prin intermediul reprezentanților legali⁵ pentru persoanele lipsite de capacitatea de exercițiu. După cum se știe, capacitatea de a-și exercita drepturile prevăzute de CPP o au toate persoanele majore participante la proces. Incapabile în procesul penal sunt considerate: 1) persoanele recunoscute astfel potrivit procedurii penale sau față de care a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară; 2) partea vătămată care nu au împlinit vârsta de 14 ani.

Instanța poate recunoaște o persoană incapabilă, care în urma unei boli psihice temporare sau a debilității mintale nu este capabilă să-și exercite de sine stătător drepturile și obligațiile.

De reținut faptul că reprezentanții legali pot depune plângere și pentru persoanele care au capacitatea de exercițiu limitată, având un rol special în acest sens. Partea vătămată în vârstă de până la 18 ani are capacitatea de exercițiu limitată.

Reprezentanți legali ai victimei sau părții vătămate sunt părinții, înfietorii, tutorii sau curatorii lor, care reprezintă în procesul penal interesele participanților la proces minori sau iresponsabili. În cazul în care victima sau partea vătămată nu au reprezentanți legali din numărul persoanelor menționate *supra*, organul de urmărire penală sau instanța de judecată numește din oficiu ca reprezentant legal autoritatea tutelară.

Menționăm faptul că în practică există situații când este ridicată în-

⁴ A se vedea Hotărârea Guvernului nr. 158 din 28.02.2013, cu privire la aprobarea formularului și modului de utilizare a mandatului avocatului și al avocatului stagiar.

⁵ A se vedea dispozițiile art. art. 75-80 CPP.

trebarea dacă minorii pot depune plângere organului de urmărire penală cu privire la comiterea unei infracțiuni, dacă aceasta va corespunde după forma reglementată de legea procesuală penală, dacă va fi înregistrată și examinată și dacă minorul va răspunde penal pentru plângerea calomnioasă?

Minorii sunt considerați persoane lipsite de exercițiu, fie au capacitatea de exercițiu limitată.

Potrivit art. 263 alin. (7) CPP, persoanei care depune plângere i se explică răspunderea pe care o poartă în caz dacă plângerea este intenționat calomniosă, fapt care se consemnează în procesul-verbal sau, după caz, în conținutul plângerii și se confirmă prin semnătura persoanei care a depus plângerea.

În această ordine de idei, legea procesuală penală obligă ca plângerea să aibă un anumit conținut și să corespundă unei anumite forme. Este de menționat faptul că subiect al infracțiunii prevăzute la art. 311 Cod penal (denunțarea falsă sau plângerea falsă) este persoana fizică, responsabilă care în momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani⁶.

Din reglementările respective rezultă că minorul în vârstă de 16 ani, poate depune plângere organului de urmărire penală, fiind semnată de acesta și care corespunde prevederilor art. 263 alin. (7) CPP.

Însă ținând cont de faptul că, potrivit art. 75 alin. (4) CPP, partea vătămată în vârstă de până la 18 ani are capacitatea de exercițiu limitată, respectiv, posibilitatea acesteia de a-și exercita de sine stătător drepturile este limitată în cazurile prevăzute de CPP, considerăm că plângerea trebuie să fie încuviințată sau semnată și de către reprezentantul legal al minorului (părinți, înfietori, tutori, curatori).

Plângerile pentru minorii care nu au împlinit vârsta de 14 ani vor fi depuse de către reprezentanții legali. Minorii cu vârsta de 14-16 ani vor depune personal plângere, fiind semnată de aceștia și de reprezentanții legali, chiar dacă nu vor fi subiecți ai infracțiunii prevăzute la art. 311 CP.

În general, minorii de până la 16 ani vor putea semna plângerea personal și nu vor fi avertizați despre răspunderea penală pentru plângerea falsă. Față de aceștia se vor aplica prevederile similare audierii martorului minor. În acest caz, minorului, la depunerea plângerii, i se va atrage atenția că trebuie să spună adevărul.

Totuși, dacă pornim de la ideea că potrivit art. 20 din Constituție, orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime și nici o lege nu poate îngredi accesul la justiție, în raport cu art. 19 CPP, persoanele în vârstă de până la 18 ani pot depune plângere fără încuviințarea reprezentantului legal.

⁶ A se vedea art. 21 Cod penal.

Acest drept rezultă și din art. 75 alin. (4) CPP, în care se menționează că victima în vârstă de până la 18 ani are capacitatea de exercițiu limitată, respectiv, posibilitatea acesteia de a-și exercita de sine stătător drepturile este limitată în cazurile prevăzute de CPP, iar art. 263 CPP nu îngrădește minorului acest drept. Excepție fac doar persoanele incapabile. În cazul lor, organul de urmărire penală poate verifica conținutul plângerii și poate schimba forma juridică de sesizare (autosesizare).

În literatura de specialitate se mai arată că, în cazul plângerii făcute de o persoană incapabilă, această sesizare poate fi apreciată ca denunț, și nu ca plângere⁷.

Ideea că orice minor poate depune plângere reiese și din faptele practice, atunci când un minor, de exemplu, fiind victima unei violențe în familie, vine la organul de urmărire penală și depune sesizarea. În acest caz, nu este necesară prezența reprezentantului legal, iar organul de urmărire penală este obligat să primească această plângere și nu trebuie s-o respingă.

Este de reținut și faptul că, dacă în cazul depunerii plângerii de către persoanele cu capacitatea de exercițiu limitată, fără încuviințarea, acordul sau consimțământul reprezentanților legali, este admisibilă, atunci în cazul retragerii acesteia sunt restricții prevăzute de lege.

Astfel, în conformitate cu prevederile art. 76 alin. (3) pct. 1) și 5) CPP, participantul la proces cu capacitate de exercițiu limitată, fără consimțământul reprezentantului său legal, nu este în drept să retragă cererea privitoare la acțiunea prejudiciabilă comisă împotriva sa ori să retragă plângerea depusă în interesele sale.

Un alt aspect important ce privește plângerea este inserat în art. 263 alin. (8) al CPP, și anume cu referire la primirea, înregistrarea și examinarea plângerilor anonime. Astfel, potrivit acestei norme, plângerile anonime nu pot servi temei pentru pornirea urmăririi penale, însă, în urma controlului efectuat în baza acestor plângeri, organul de urmărire penală se poate autosesiza în vederea urmăririi penale.

În conformitate cu prevederile art. 52 din Constituția Republicii Moldova, cetățenii au dreptul să se adreseze autorităților publice prin petiții formulate numai în numele semnatarilor, iar organizațiile legal constituite au dreptul să adreseze petiții exclusiv în numele colectivelor pe care le reprezintă. Reieșind din aceste prevederi legale, plângerile anonime nu se examinează.

Aceleași prevederi le găsim și în art. 76 alin. (1) din Codul administrativ, potrivit căruia petițiile anonime nu se examinează.

În urma celor relatate apare întrebarea logică referitoare la competența

⁷ Vintilă Dongoroz [et al.]. Noul cod de procedură penală și codul de procedură penală anterior – prezentare comparativă, Ed. Politică, București, 1969, p. 162.

și acțiunile organului de urmărire penală în cazul parvenirii unei plângeri anonime, care în conținutul său conține amenințări la securitatea națională, la ordinea publică, la viața și sănătatea unei persoane oficiale sau a membrilor familiei acesteia, precum și amenințări la adresa altor autorități și/sau a altor persoane oficiale sau grupuri de persoane. În cazul parvenirii unei astfel de plângeri organul de urmărire penală o va primi, înregistra și examina schimbându-i forma juridică de sesizare.

Este și firesc acest lucru, deoarece statul are obligația pozitivă să investigheze infracțiunile, prin intermediul organelor sale abilitate. Recepționând o astfel de plângere, organul de urmărire penală va verifica informațiile din conținutul acesteia și, în cazul în care va constata o bănuială rezonabilă, se va autosesiza în vederea începerii urmăririi penale.

Acest fapt rezultă și din conținutul art. 76 alin. (4) Cod administrativ, care prevede că petițiile care conțin amenințări la securitatea națională, la ordinea publică, la viața și sănătatea persoanei oficiale sau a membrilor familiei acesteia, precum și amenințări la adresa altor autorități și/sau a altor persoane oficiale sau grupuri de persoane se remit organului de drept competent.

La fel, în susținerea acestei poziții vin și prevederile exprese ale CPP, care menționează că plângerile anonime nu pot servi temei pentru pornirea urmăririi penale, însă, în urma controlului efectuat în baza acestor plângeri, organul de urmărire penală se poate autosesiza în vederea urmăririi penale⁸.

Totodată, este de reținut faptul că Curtea Constituțională explică și intervine în susținerea poziției respective, menționând faptul că în scopul apărării ordinii de drept, art. 263 alin. (8) al CPP prevede posibilitatea organelor de urmărire penală de a se autosesiza în vederea începerii urmăririi penale, având la bază informații obținute inclusiv din plângerile și denunțurile anonime, fapt care însă nu poate fi calificat drept examinare a petițiilor (plângerilor și denunțurilor) anonime⁹.

Un alt aspect important, care, în viziunea noastră, trebuie rezolvat este depunerea plângerii în format electronic. Aici trebuie să clarificăm următoarele aspecte: plângerea depusă electronic corespunde sau nu dispozițiilor art. 262, 263 CPP?, poate fi înregistrată această plângere?, se examinează sau nu plângerea electronică? etc.

Pentru a clarifica aspectele indicate este necesar de a analiza prevederile unor acte normative.

⁸ A se vedea art. 263 alin. (8) CPP.

⁹ A se vedea §48 al Hotărârii Curții Constituționale nr. 25 din 17.09.2013 pentru controlul constituționalității unor prevederi referitoare la examinarea petițiilor anonime (*Sesizarea nr. 14a/2013*).

Așadar, potrivit art. 72 din Codul administrativ¹⁰, prin petiție poate fi inițiată o procedură administrativă sau aceasta poate face parte dintr-o procedură administrativă deja inițiată. Petiția poate fi: a) depusă în scris la autoritatea publică ori expediată prin poștă sau fax; b) transmisă în formă electronică; c) depusă verbal, fiind consemnată într-un proces-verbal. Dacă se transmite în formă electronică, petiția trebuie să corespundă cerințelor legale stabilite pentru un document electronic.

În conformitate cu prevederile alin. (1) și (5) ale art. 73 din Codul administrativ, autoritatea publică este obligată să primească și să înregistreze imediat petiția sau alte documente depuse în cadrul procedurii administrative. Autoritatea publică nu are dreptul să refuze primirea petițiilor doar din motiv că nu se consideră competentă sau pentru că ar considera petiția ca fiind inadmisibilă sau neîntemeiată. În cazul petițiilor sau al documentelor depuse în formă electronică, autoritatea publică este obligată să comunice în cel mult 2 zile, prin aceleași mijloace, numărul de înregistrare al petiției. În caz de litigiu, dovada depunerii petiției în formă electronică, respectiv a comunicării numărului de înregistrare, este mesajul salvat în dosarul „Trimise” al contului de poștă electronică. Pentru o gestionare în bune condiții a activității de soluționare a petițiilor prin mijloace electronice, autoritățile publice sunt obligate să ofere posibilitatea depunerii petițiilor on-line prin intermediul propriilor pagini web oficiale, iar petiționarul să primească automat dovada de înregistrare.

În baza art. 75 al Codului administrativ, petiția conține următoarele elemente: a) numele și prenumele sau denumirea petiționarului; b) domiciliul sau sediul petiționarului și adresa de poștă electronică dacă se solicită răspuns pe această cale; c) denumirea autorității publice; d) obiectul petiției și motivarea acesteia; e) semnătura petiționarului ori a reprezentantului său legal sau împuternicit, iar în cazul petiției transmise în formă electronică – semnătura electronică. Pentru celeritatea exercitării dreptului de petiționare, autoritățile publice pot să ofere petiționarilor formulare de cereri în domeniile de competență, atât în format electronic, prin intermediul propriilor pagini web oficiale, cât și în format tipărit, prin intermediul subdiviziunii sau persoanei responsabile de relațiile cu publicul.

Este de menționat și faptul că la 27.06.2014 a fost adoptată Legea nr. 91 privind semnătura electronică și documentul electronic¹¹. În conformitate cu prevederile art. 1 alin. (1) și (2) din Legea respectivă, aceasta stabilește regimul juridic al semnăturii electronice și al documentului electronic, inclu-

¹⁰ Codul administrativ al Republicii Moldova, nr. 116 din 19.07.2018. Publicat: 17-08-2018 în Monitorul Oficial nr. 309-320 art. 466.

¹¹ Legea nr. 91 din 27.06.2014 privind semnătura electronică și documentul electronic. Publicată la 04.07.2014 în Monitorul Oficial nr. 174-177 art. 397.

siv cerințele principale față de valabilitatea acestora și cerințele principale față de serviciile de certificare. Totodată, această lege nu limitează modul de utilizare a documentelor.

În conformitate cu prevederile alin. (1) și (2) ale art. 5 a Legii respective, semnătura electronică, indiferent de gradul de protecție de care dispune, produce efecte juridice și este acceptată ca probă, inclusiv în cadrul procedurilor judiciare, chiar dacă: a) se prezintă în formă electronică; sau b) nu se bazează pe un certificat eliberat de un prestator acreditat de servicii de certificare; sau c) nu se bazează pe un certificat calificat al cheii publice; sau d) nu este creată prin intermediul dispozitivului securizat de creare a semnăturii electronice. Concomitent, semnătura electronică avansată calificată are aceeași valoare juridică precum și semnătura olografă.

Potrivit art. 13 din Legea privind semnătura electronică și documentul electronic, documentul electronic semnat cu semnătură electronică avansată calificată este asimilat, după efectele sale, cu documentul analog pe suport de hârtie, semnat cu semnătură olografă. Documentul electronic semnat cu semnătură electronică simplă sau cu semnătură electronică avansată necalificată este asimilat, după efectele sale, cu documentul analog pe suport de hârtie, semnat cu semnătură olografă, doar în cazurile stabilite expres de actele normative sau de acordul părților privind aplicarea semnăturilor electronice, cu respectarea condițiilor stipulate de lege¹².

Actele normative sau acordul părților privind aplicarea semnăturilor electronice care stabilesc cazurile de recunoaștere a documentelor electronice, semnate cu semnătură electronică simplă sau cu semnătură electronică avansată necalificată, asimilate, după efectele lor, cu documente analoge pe suport de hârtie, semnate cu semnătură olografă, trebuie să prevadă modalitatea de verificare a semnăturii electronice, precum și obligațiile părților privind confidențialitatea și răspunderea materială.

În cazul în care, conform legislației, se cere ca documentul să fie perfectat sau prezentat pe suport de hârtie și semnat cu semnătură olografă, documentul electronic se consideră a fi corespunzător acestei cerințe. În cazul în care, conform legislației, se cere ca documentul pe suport de hârtie să fie autentificat cu ștampilă, documentul electronic se consideră a fi corespunzător acestei cerințe. Cu o singură semnătură electronică pot fi semnate câteva documente electronice legate între ele (setul de documente electronice). În

¹² Prin condițiile stipulate de lege se are în vedere condițiile reglementate în alin. (1) art. 16 din Legea nr. 91 din 27.06.2014 privind semnătura electronică și documentul electronic. Publicată la 04.07.2014 în Monitorul Oficial nr. 174-177 art. 397. Astfel, documentul electronic este considerat autentic dacă întrunește cumulativ următoarele condiții: a) este semnat de persoana abilitată, în modul stabilit, să semneze cu semnătură olografă documentul echivalent pe suport de hârtie. b) este semnat cu semnătura electronică autentică a semnatarului indicat în document.

cazul semnării cu semnătură electronică a setului de documente electronice, fiecare document inclus în acest set se consideră semnat cu același tip de semnătură electronică. Modul de utilizare a documentelor electronice în cadrul procedurilor judiciare este reglementat de legislația procesuală.

Documentul electronic este echivalat, după valoarea sa probantă, cu probele scrise sau mijloacele materiale de probă. Documentul electronic nu poate fi respins în calitate de probă pentru motivul că are o formă electronică. În cazul în care legislația prevede înregistrarea de stat a documentului, documentul electronic se supune înregistrării. Toate exemplarele identice ale documentului electronic sunt considerate originale și produc aceleași efecte juridice.

În cazul în care o persoană creează un document electronic și un document pe suport de hârtie, identice după conținut, ambele se consideră documente de sine stătătoare și originale. Copie a documentului electronic se consideră reprezentarea (redarea) acestuia pe suport de hârtie, într-o formă perceptibilă. Copia documentului electronic se autentifică în modul prevăzut de legislație pentru autentificarea copiilor documentelor pe suport de hârtie și conține mențiunea despre faptul că este copie a documentului electronic.

Conform prevederilor art. 14 al Legii nr. 91 din 27.06.2014, documentul electronic poate fi utilizat de către persoanele fizice și juridice în toate domeniile de activitate în care este posibilă utilizarea mijloacelor tehnice și de program ce permit crearea, prelucrarea, expedierea, recepționarea, păstrarea, modificarea și/sau nimicirea informației în formă electronică. Documentul electronic poate fi utilizat în scopul expedierii informației, ținerii corespondenței, întocmirii actelor juridice, precum și în calitate de document care reflectă fapte economice.

Este de menționat faptul că documentul electronic trebuie să corespundă unor cerințe legale pentru a produce efecte juridice. Astfel, potrivit art. 15 din Legea privind semnătura electronică și documentul electronic, cerințele principale ale documentului electronic sunt: a) să fie creat, prelucrat, expedit, recepționat, păstrat, modificat și/sau nimicit cu ajutorul mijloacelor tehnice și/sau de program; b) să conțină, pentru confirmarea autenticității acestuia, una sau mai multe semnături electronice ce corespund condițiilor și cerințelor stabilite de legea în referință; c) să fie creat și utilizat prin metode și într-o formă ce ar permite identificarea semnatarului; d) să fie afișat într-o formă perceptibilă; e) să permită utilizarea sa repetată.

De reținut și faptul că verificarea autenticității documentului electronic se efectuează prin verificarea, cu ajutorul dispozitivelor de verificare a semnăturii electronice și/sau a produsului asociat semnăturii electronice, a autenticității acestei semnături¹³.

¹³ A se vedea alin. (2) art. 16 din Legea nr. 91 din 27.06.2014 privind semnătura electronică și documentul electronic. Publicată la 04.07.2014 în Monitorul Oficial nr. 174-177 art. 397.

.....

O atenție aparte a fost acordată prevederilor alin. (7) art. 13 al Legii nr. 91 din 27.06.2014, potrivit cărora modul de utilizare a documentelor electronice în cadrul procedurilor judiciare este reglementat de legislația procesuală.

Așadar, analizând prevederile art. 262 și 263 CPP, constatăm că aceste norme nu acordă dreptul persoanelor de a se adresa organului de urmărire penală prin plângere electronică, precum și nu reglementează procedura depunerii, înregistrării și examinării acesteia. Într-o altă ordine de idei, aceste norme nici nu interzic persoanelor de a se adresa organului de urmărire penală prin plângere electronică.

Conform art. 164 CPP, înregistrările audio sau video, fotografiile, mijloacele de control tehnic, **electronic**, magnetic, optic și alți purtători de informație tehnico-electronică, dobândite în condițiile legii procesual penale, **constituie mijloace de probă dacă ele conțin date sau indici temeinici privind pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni** și dacă conținutul lor contribuie la aflarea adevărului în cauza respectivă.

Potrivit art. 236 alin. (1) și (1¹) ale CPP, chemarea unei persoane în fața organului de urmărire penală sau a instanței de judecată se face prin citație scrisă. Citarea se poate face și prin notă telefonică sau telegrafică, prin telefax ori prin mijloace electronice. Citarea se poate face și prin intermediul poștei electronice sau prin orice alt sistem de mesagerie electronică în cazul în care ofițerul de urmărire penală, procurorul, instanța de judecată dispun de mijloacele tehnice necesare pentru a dovedi că citația a fost primită.

În conformitate cu prevederile art. 471 alin. (3¹) al CPP, în cazul soluționării chestiunilor prevăzute la art. 469, 473¹ și 473² CPP prin intermediul teleconferinței, instanța de judecată asigură părților posibilitatea de a lua cunoștință de materialele cauzei. Transmiterea și aducerea la cunoștință a materialelor pot fi realizate, la cererea părților, și prin intermediul conexiunilor electronice.

Pentru o cercetare mai amplă au fost analizate și alte acte normative din domeniul documentelor electronice și al semnăturii electronice¹⁴.

Analizând normele indicate *supra* observăm că legislația națională acordă dreptul persoanei să se adreseze organelor de stat prin intermediul sistemului electronic, prevede procedura și conținutul adresării, acordă dreptul semnării actelor prin semnătura electronică. În același timp,

¹⁴ A se vedea: Directiva 1999/93/CE a Parlamentului european și a consiliului din 13 decembrie 1999 privind un cadru comunitar pentru semnăturile electronice. Regulamentul (UE) nr. 910/2014 al Parlamentului european și al Consiliului din 23 iulie 2014 privind identificarea electronică și serviciile de încredere pentru tranzacțiile electronice pe piața internă și de abrogare a Directivei 1999/93/CE. Hotărârea Guvernului nr. 1140 din 20.12.2017 pentru aprobarea Regulamentului privind activitatea prestatorilor de servicii de certificare în domeniul aplicării semnăturii electronice. Ordinul Serviciului de Informații și Securitate nr. 69

legislația procesual penală recunoaște în calitate de mijloc material de probă documentele în format electronic, acordă dreptul organului de urmărire penală să citeze persoane prin intermediul mijloacelor electronice, să aducă la cunoștință unele materiale.

Din cele ce precedă, respectându-se principiul accesului liber la justiție, considerăm că victima infracțiunii poate să se adreseze organului de urmărire penală prin plângere electronică, cu condiția că aceasta corespunde formei și conținutului legii, implicit prin aplicarea semnăturii electronice.

În susținerea acestei opinii menționăm și faptul că la 17.03.2020, prin Hotărârea Parlamentului nr. 55, în Republica Moldova a fost declarată stare de urgență.

La 24.03.2020, Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, în conformitate cu art. 22 din Legea nr. 212/2004 privind regimul stării de urgență, de asediu și de război, art. 2 din Hotărârea Parlamentului nr. 55/2020 privind declararea stării de urgență, punctele 6, 7, 8 și 9 din Regulamentul Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1340/2001, a emis Dispoziția nr. 4.¹⁵

Potrivit pct. 25 a Dispoziției respective, contestația împotriva deciziei emise asupra cauzei contravenționale se depune, inclusiv prin intermediul poștei electronice, la autoritatea din care face parte agentul constatator, care a examinat cauza, conform competenței teritoriale.

În conformitate cu dispozițiile pct. 32 al acestei Dispoziții, în cel mult 24 de ore de la data pronunțării hotărârii judecătorești, copia ei se remite părților, care nu au fost prezente la ședința de judecare a cauzei contravenționale, inclusiv prin poșta electronică, și, la cerere, celor prezente, faptul expedierii consemnându-se în dosar.

Conform prevederilor pct. 34 al Dispoziției nr. 4 din 24.03.2020 a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, hotărârile judecătorești contravenționale, ... pot fi atacate cu recurs, care poate fi depus și prin poștă electronică, pentru a se repara erorile de drept.

Analizând aspectele respective, concluzionăm că, odată ce contestațiile

din 15.07.2016 cu privire la aprobarea Normelor tehnice în domeniul semnăturii electronice avansate calificate. Ordinul Serviciului de Informații și Securitate nr. 70 din 15.07.2016 cu privire la aprobarea unor acte normative în domeniul organizării funcționării prestatorilor de servicii de certificare în domeniul aplicării semnăturii electronice. Ordinul Serviciului de Informații și Securitate nr. 29 din 16.04.2009 cu privire la aprobarea Regulamentului de soluționare a situațiilor litigioase în domeniul aplicării semnăturii electronice. Ordinul Serviciului de Informații și Securitate nr. 25 din 17.03.2017 cu privire la aprobarea Regulamentului privind procedura de avizare a dispozitivelor de creare și/sau verificare a semnăturii electronice și a produselor asociate semnăturii electronice.

¹⁵https://gov.md/sites/default/files/dispozitia_4_din_24.03.2020.pdf (vizualizată la 12.04.2020).

pot fi depuse prin poștă electronică, hotărârile judecătorești pot fi remise părților prin intermediul acestui mijloc electronic, atunci și o plângere electronică poate fi depusă organului de urmărire penală în vederea începerii procesului penal.

Aceste reglementări deja au obținut și o nuanță practică. Astfel, pe pagina web a Inspectoratului General al Poliției a fost plasat un anunț în care informează cetățenii despre faptul că sunt sistate audiențele în toate sediile Inspectoratelor de Poliție din republică.

Tot prin acest anunț, poliția îndeamnă cetățenii să depună petiții online¹⁶, inclusiv despre comiterea infracțiunilor.

Apare doar întrebarea dacă în cazul depunerii plângerii electronice se vor respecta dispozițiile art. 263 alin. (7) CPP, care stipulează că persoanei care depune denunț sau plângere i se explică răspunderea pe care o poartă în caz dacă denunțul sau plângerea este intenționat calomnios/oasă, fapt care se consemnează în procesul-verbal sau, după caz, în conținutul denunțului sau al plângerii și se confirmă prin semnătura persoanei care a depus denunțul sau plângerea.

În vederea respectării acestei prevederi, venim cu recomandarea ca organul de urmărire penală, după recepționarea plângerii electronice, în cazul în care în conținutul acesteia persoana nu a menționat despre faptul că cunoaște prevederile art. 311 Cod penal, să remită, la aceeași adresă electronică de la care a parvenit plângerea, un mesaj prin care să explice victimei răspunderea pe care o poartă în cazul în care denunțul sau plângerea este intenționat calomnios/oasă și să solicite confirmarea acestei avertizări prin semnătură electronică.

Prin această modalitate considerăm că vor fi respectate cerințele unei sesizări ale organului de urmărire penală, iar ultimul va reacționa prompt la ea și va acționa în vederea respectării accesului liber la justiție și va proceda la efectuarea acțiunilor procesuale ce se impun în vederea cercetării obiective, complete și sub toate aspectele a circumstanțelor cauzei.

Bibliografie:

1. Cod penal al Republicii Moldova.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova .
3. Hotărârea Guvernului nr. 158 din 28.02.2013, cu privire la aprobarea formularului și modului de utilizare a mandatului avocatului și al avocatului stagiar.
4. Hotărârea Curții Constituționale nr. 25 din 17.09.2013 pentru controlul constituționalității unor prevederi referitoare la examinarea petițiilor

¹⁶ <http://politia.md/ro/content/comunicat-de-informare> (vizitată la 12.04.2020).

- anonime (Sesizarea nr. 14a/2013).
5. Codul administrativ al Republicii Moldova, nr. 116 din 19.07.2018. Publicat: 17-08-2018 în Monitorul Oficial nr. 309-320 art. 466.
 6. Legea nr. 91 din 27.06.2014 privind semnătura electronică și documentul electronic. Publicată la 04.07.2014 în Monitorul Oficial nr. 174-177 art. 397.
 7. Directiva 1999/93/CE a Parlamentului european și a consiliului din 13 decembrie 1999 privind un cadru comunitar pentru semnăturile electronice. Regulamentul (UE) nr. 910/2014 al Parlamentului european și al Consiliului din 23 iulie 2014 privind identificarea electronică și serviciile de încredere pentru tranzacțiile electronice pe piața internă și de abrogare a Directivei 1999/93/CE.
 8. Hotărârea Guvernului nr. 1140 din 20.12.2017 pentru aprobarea Regulamentului privind activitatea prestatorilor de servicii de certificare în domeniul aplicării semnăturii electronice.
 9. Ordinul Serviciului de Informații și Securitate nr. 69 din 15.07.2016 cu privire la aprobarea Normelor tehnice în domeniul semnăturii electronice avansate calificate.
 10. Ordinul Serviciului de Informații și Securitate nr. 70 din 15.07.2016 cu privire la aprobarea unor acte normative în domeniul organizării funcționării prestatorilor de servicii de certificare în domeniul aplicării semnăturii electronice.
 11. Ordinul Serviciului de Informații și Securitate nr. 29 din 16.04.2009 cu privire la aprobarea Regulamentului de soluționare a situațiilor litigioase în domeniul aplicării semnăturii electronice.
 12. Ordinul Serviciului de Informații și Securitate nr. 25 din 17.03.2017 cu privire la aprobarea Regulamentului privind procedura de avizare a dispozitivelor de creare și/sau verificare a semnăturii electronice și a produselor asociate semnăturii electronice.
 13. https://gov.md/sites/default/files/dispozitia_4_din_24.03.2020.pdf (vizualizată la 12.04.2020).
 14. <http://politia.md/ro/content/comunicat-de-informare> (vizitată la 12.04.2020).
 15. Ion Neagu, *Tratat de procedură penală. Partea specială, ediția a II-a, revăzută și adăugită*, Ed. Universul Juridic, București, 2010.
 16. Vintilă Dongoroz [et al.]. *Noul cod de procedură penală și codul de procedură penală anterior – prezentare comparativă*, Ed. Politică, București, 1969.

ОСОБЕННОСТИ ПОЛНОМОЧИЙ ОФИСА ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА УКРАИНЫ ВО ВРЕМЯ УГОЛОВНОГО ПРОИЗВОДСТВА В РАМКАХ МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

Наталя Валерьевна ПАВЛОВА,

*кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры
криминалистики и домедцинской подготовки
Днепропетровского государственного университета внутренних дел*

Владимир Михайлович ФЕДЧЕНКО,

*кандидат юридических наук, доцент, профессор кафедры
уголовного процесса Днепропетровского государственного
университета внутренних дел*

Резюме

В статье проводится теоретическое исследование процессуальной и иной законодательной регламентации деятельности Офиса Генерального прокурора Украины как субъекта международного сотрудничества в сфере уголовного производства. Обосновано, что сотрудничество с компетентными органами других государств Офиса Генерального прокурора осуществляет по вопросам проведения процессуальных действий в расследовании уголовных правонарушений, выдачи лиц, которые их совершили и по другим вопросам, предусмотренным международными договорами. Рассматривается порядок обращения Офиса Генерального прокурора к другим государствам с запросом относительно предоставления правовой помощи в уголовном производстве, а также порядок рассмотрения запросов иностранных компетентных органов.

Ключевые слова: Офис Генерального прокурора, международное сотрудничество, уголовное производство, порядки обращений, запрос иностранных компетентных органов.

Resume

The article analyses the question of procedural and other legislation regulation activity of the Prosecution General of Ukraine as a subject of international cooperation in criminal justice of Ukraine and found out the features of its powers with regard to international cooperation in this area. It says that the General Prosecutors Office carries out the cooperation with the competent authorities of other countries concerning the procedural actions during the investigation of criminal violations, extradition of persons who committed them and other issues provided by international agreements. The order of the Prosecution General appeals to other states asking about the legal assistance in criminal proceeding and the procedure of appeal with requests to foreign competent Authorities are considered.

Key words: Prosecutors General, international cooperation, criminal justice, order of requests, the request to foreign competent authorities.

Особенность института правовой помощи в уголовных производствах проявляется в том, что он имеет смешанную отраслевую принадлежность, то есть регулируется уголовным процессуальным, уголовным и международным правом. Украина подписала и ратифицировала: Европейскую конвенцию о выдаче правонарушителей; Конвенцию ООН о борьбе против незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ; Конвенцию о правовой помощи и правовых отношениях в гражданских, семейных и уголовных делах от 22.01.1993 г., Протокол к ней от 29.03.1997 г. (Ратифицированный Законом Украины от 03.08.1998 г.) и ряд других договоров о международной правовой помощи в уголовном производстве [1;2;3;4]. Предоставление международной правовой помощи в уголовных производствах возможно только относительно преступлений, наказания за которые на момент обращения за правовой помощью, подпадает под юрисдикцию уполномоченных органов государств, которые с таким запросом обратились. Закон Украины «Про прокуратуру» регламентирует отдельные вопросы международного сотрудничества в сфере уголовного производства. Органы прокуратуры, в соответствии с международными договорами, ратифицированных Парламентом, а также уголовным процессуальным законодательством Украины, осуществляют сотрудничество с компетентными органами других государств по вопросам проведения процессуальных действий по расследуемым преступлениям. А также выдачи лиц их совершивших, передачи уголовного производства, и, с иных вопросов, предусмотренных такими договорами. А при отсутствии международного договора Украины, сотрудничество в этой сфере осуществляется органами прокуратуры на основании письменных гарантий. В случаях предусмотренных законодательством, Офис Генерального прокурора Украины (далее ОГПУ) выступает центральным органом, ответственным за исполнение международных договоров Украины (ст. 92). На ОГПУ возложена и обязанность, брать участие в подготовке международных договоров в сфере уголовного производства, и заключать их, с согласия Министерства иностранных дел Украины с соответствующими государственными органами других государств и международными организациями, в компетенции которых находятся вопросы, что регулируются такими договорами (ст. ст. 93, 94) [5]. Такая регламентация относительно международного сотрудничества в сфере уголовного производства не случайная. Механизм реализации международной правовой помощи не может эффективно действовать без активного участия на стадии судебного расследования, - ОГПУ, а на стадии судебного рассмотрения

– Министерством юстиции Украины (ст. 545 КПК). Непосредственное международное сотрудничество во время уголовного производства, состоит в проведении необходимых мероприятий с целью предоставления международной правовой помощи путем вручения документов, выполнения отдельных процессуальных действий, выдачи лиц, которые совершили уголовное правонарушение, временной передачи лиц, передачи уголовного преследования, передачи осужденных лиц и выполнения приговоров. Кроме этого, международными договорами Украины могут быть предусмотрены и другие формы сотрудничества во время уголовного производства. Указанные положения прямо отображены в ст. 542 УПК Украины) [6].

Решения в рамках оказания и предоставления международной правовой помощи на стадии досудебного расследования могут быть приняты центральным органом. Таким органом в соответствии с нормами УПК выступает ОГПУ. В соответствии с положениями действующего УПК, центральный орган Украины в случае его обращения к другому государству с запросом о предоставлении правовой помощи по уголовному производству, обязан письменно гарантировать стороне, к которой обращается с таким запросом, рассмотреть в будущем и ее запрос о предоставлении такого ж самого вида международной правовой помощи. Аналогичные полномочия имеет и ОГПУ касательно рассмотрения запроса иностранного государства, которое обращается за такой помощью. А именно, только при наличии письменной правовой гарантии данного государства на принципах взаимодействия о принятии и рассмотрении в будущем запроса Украины об оказании правовой помощи. В случае ж отсутствия такого международного договора с соответствующим государством, уполномоченный (центральный) орган Украины направляет запрос о предоставлении такой помощи в Министерство иностранных дел Украины с целью дальнейшей передачи запроса компетентному органу иностранного государства дипломатическим путем (ст. 544 КПК).

ОГПУ обращается с запросом о международной правовой помощи в уголовном производстве во время досудебного расследования, а также, рассматривает соответствующие запросы иностранных компетентных органов, за исключением досудебного расследования уголовных преступлений, которые относятся к подсудственности Национального антикоррупционного бюро Украины, которое в указанных случаях осуществляет функции центрального органа Украины. Более того, ОГПУ в течении трех дней обязан справкой направить до Национального антикоррупционного бюро Украины полученные в рамках предоставления

международной правовой помощи материалы, относящиеся к финансовым и коррупционным уголовным правонарушениям.

Законом предусматривается, что Центральный орган Украины может принять к рассмотрению и запрос, который поступил от обратившегося государства электронным, факсимильным либо иным способом связи. Но исполнение такого запроса, осуществляется исключительно при условии подтверждения отправки либо передачи его оригинала. Поэтому, отправка компетентному органу иностранного государства материалов относительно исполнения запроса, возможна лишь после получения украинской стороной оригинала данного запроса.

Только центральный орган, имеет право принять решение по запросу относительно: присутствия представителя компетентного органа иностранного государства во время предоставления международной правовой помощи; предоставления компетентным органам иностранного государства гарантий относительно получения их от других государств, касательно условий исполнения запроса; временной передачи лица, создания совместных следственных групп. Последние, создаются для проведения досудебного расследования обстоятельств уголовных правонарушений, совершенных на территориях нескольких государств, либо если нарушаются интересы этих государств. Именно ОГПУ рассматривает и решает вопросы о создании совместных следственных групп по запросу следственного органа досудебного расследования Украины, прокурора Украины и компетентных органов иностранных государств (ст. 571 КПК). В большинстве своем, основаниями к обращению в компетентные органы иностранных государств выступает необходимость получения доказательств за границей, в связи с невозможностью их получения при проведении процессуальных действий на территории Украины.

Особенности доказывания в уголовных производствах относительно предоставления международной правовой помощи, тесно связаны с процессом формирования такого свойства доказательств как допустимость, а именно законность источников получения информации, процессуальной формы собирания, проверки информации и субъекта, который собирает, проверяет и оценивает информацию [7, р. 58-59; 8, р. 40].

Закон, дает право суду, прокурору либо следователю по согласованию с прокурором направлять в ОГПУ запрос об оказании международной правовой помощи в уголовном производстве, которое он расследует. Запрос должен содержать: название органа, обратившегося за

помощью и название компетентного органа стороны обратившейся с запросом; ссылку на соответствующий международный договор либо на соблюдение принципа взаимопомощи; наименование уголовного производства, в рамках которого запрашивается международная правовая помощь; краткое содержание правонарушения, выступающего предметом уголовного производства и его правовая квалификация; информацию о сообщении подозрения, обвинения, с изложением полного текста соответствующих статей УК Украины; информацию в отношении данного лица. И кроме этого, четкий перечень запрашиваемых процессуальных действий с обоснованием их связи с предметом уголовного производства, а также ведомости в отношении лиц, присутствие которых необходимо во время исполнения процессуальных действий, и обоснование этому. Кроме того, иные данные, которые могут содействовать исполнению запроса либо предусмотренные международным договором, либо соответствующие требования компетентного органа стороны, которая обратилась с запросом.

По окончанию рассмотрения запроса на предмет его обоснованности, соответствия требованиям законов и международных договоров, ратифицированных Украиной, ОГПУГ на протяжении 10 дней направляет его уполномоченному (центральному) органу запрашиваемой стороны напрямую, либо дипломатическим путем. А в случае отказа в направлении запроса, все материалы на протяжении 10 дней возвращаются его инициатору с изложением недостатков, которые необходимо исправить, либо с пояснениями причин невозможности отправления запроса.

Запрос компетентного органа иностранного государства об оказании международной правовой помощи исполняется на протяжении одного месяца от даты его поступления к непосредственному исполнителю. В случае необходимости исполнения сложных, больших по объему процессуальных действий, в том числе и таких, которые требуют согласия прокурора, или же проводится с разрешения следственного судьи, срок их исполнения может быть продлен ОГПУ, либо органом, который уполномочен вступать в отношения с компетентными органами иностранных государств (ч. 3 ст. 545 УПК).

Подводя итог всему сказанному, необходимо отметить, что институт правовой помощи в уголовных производствах, имеет смешанную отраслевую принадлежность, ибо регулируется как уголовным, уголовным процессуальным так и международным правом. ОГПУ выступает субъектом международного сотрудничества в сфере уголовного судопроизводства. Он не только берет участие в подготовке

международных договоров Украины по сотрудничеству в этой сфере, но и заключает их (по согласованию с Министерством иностранных дел Украины) с соответствующими государственными органами иностранных государств и международными организациями, к компетенции которых относятся вопросы, которые регулируются этими договорами.

Библиографические ссылки

1. Європейська конвенція Про видачу правопорушників // Офіційний вісник України. 2004. №26. Ст. 1734.
2. 2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин [Електронний ресурс]: дата підписання Україною 16 берез. 1989 р.: набуття чинності 27 лист. 1991 р.: . URL: <http://zakon.nau.ua/doc/>.
3. 3. Конвенція Про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах : Минск, 22 января 1993 г. // Офіційний вісник України. 1998. № 13. Ст. 324.
4. 4. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 08 листопада 1990 року . URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_029.
5. Закон України Про прокуратуру від 14 жовтня 2014 року - № 1697-VII // Відомості Верховної Ради, 2015, № 2-3, Ст. 12.
6. 6 Кримінальний процесуальний кодекс України : [Електронний ресурс] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
7. 7. Березняк В. С. Екстрадиція як інститут кримінально-процесуального права України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Березняк Василь Сергійович. Дніпропетровськ, 2009. 253 с.
8. Федченко В.М. Особливості доказування у кримінальному процесі у рамках міжнародного співробітництва // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (24 вересня 2015 року, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 39-41.

INTERPRETAREA SEMNELOR ESTIMATIVE ALE INFRAȚIUNII DE EXCES DE PUTERE SAU DEPĂȘIRE A ATRIBUȚIILOR DE SERVICIU (ART. 328 C.PEN. AL R. MOLDOVA) ÎN PROCESUL DE INSTRUIRE A STUDENȚILOR

Radion COJOCARU

*doctor în drept, conferențiar universitar,
director al Școlii doctorale Științe penale și drept public
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Vladimir PUICĂ,

doctorand, Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Rezumat

Infrațiunea de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu incriminată la art. 328 C.pen. al R. Moldova este descrisă prin intermediul unor semne estimative care comportă dificultăți la interpretarea judiciară și doctrinară. Mai mult decât atât, unele dintre aceste semne au fost declarate anticonstituționale, fapt ce a restrâns substanțial sfera de aplicare a răspunderii penale pentru o infrațiunea sus-menționată. Acest studiu este dedicat criteriilor de interpretare a semnelor estimative aferente infrațiunii incriminate la art. 328 C.pen. al R. Moldova, iar ca finalitate a fost propus un criteriu de clasificare a acestor semne reieșind din exigențele pe care le implică principiul legalității incriminării.

Cuvinte cheie: exces de putere, depășire a atribuțiilor de serviciu, semn estimativ, legalitatea incriminării etc.

Summary

The offence of power excess or exceeding the service attributions incriminated by art. 328 of the Criminal Code of the Republic of Moldova is described by means of estimating signs that involve difficulties in judicial and doctrinal interpretation. Moreover, some of these signs were declared unconstitutional, which substantially restricted the sphere of criminal liability for the above-mentioned crime. This study is dedicated to the criteria for interpreting the estimated signs related to the crime incriminated by art. 328 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, and finally, a criterion for classifying these signs was proposed, based on the requirements implied by the principle of legality of incrimination.

Keywords: power excess, exceeding of the service duties, estimative sign, legality of the incrimination etc.

1. În limitele incriminatorii ale art. 328 C.pen. al R. Moldova sunt stipulate două infrațiuni prin care poate fi comisă fapta de „exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu”. Prima infrațiune este incriminată la

art. 328 alin. (1) C.pen al R. Moldova și constă în: „Săvârșirea de către o persoană publică a unor acțiuni care depășesc în mod vădit limitele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice”. În esență norma prevede răspunderea penală pentru excesul de putere propriu-zis, care constă în depășirea de către persoana publică sau persoană cu funcție de demnitate publică a limitelor competenței funcționale.

Cea de a doua infracțiune, formulată ca modalitate specială a excesului de putere sau a depășirii atribuțiilor de serviciu este consacrată la art. 328 alin. (1¹) C.pen. presupune: „Refuzul neîntemeiat de eliberare a actului permisiv care a condus la restrângerea dreptului de desfășurare a activității de întreprinzător, inclusiv desfășurarea neîntemeiată a unor controale, dacă aceasta a cauzat daune drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, în valoare de cel puțin 10 salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei”.

Potrivit art. 328 alin. (2) C.pen. se agravează răspunderea penală pentru acțiunile sus-menționate dacă au fost comise *cu aplicarea armei*. Forma deosebit de agravată a excesului de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu este consacrată la art. 328 alin. (3) C.pen. și presupune comiterea faptei în prezența a trei circumstanțe calificative: *săvârșirea faptei de o persoană cu funcție de demnitate publică; săvârșirea în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale; soldate cu urmări grave*,

2. Din interpretarea textului de lege al art. 328 C.pen. al R. Moldova reiese că infracțiunea examinată este descrisă prin intermediul a trei semne estimative (definitorii) care caracterizează această componentă de infracțiune:

- daune în proporții considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice [art. 328 C.pen.];
- daune în proporții considerabile intereselor publice [art. 328 C.pen. alin. (1) C.pen.];
- urmări grave [art. 328 alin. (3) C.pen.].

Prin intermediul acestor semne legiuitorul descrise urmările prejudiciabile ale excesului de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu, marcând astfel gradul prejudiciabil al infracțiunii prin prisma schimbărilor pe care acțiunea criminală trebuie să le producă în lumea obiectivă. Fără constatarea unuia dintre semnele alternative sus-menționate nu poate fi identificată componenta de infracțiune descrisă la art. 328 alin. (1) C.pen. al R. Moldova. Prin urmare, organele abilitate de a aplica legea penală în fiecare,

caz în parte, prin estimarea acestor semne estimatorii, trebuie să constate dacă fapta prejudiciabilă întrunește sau nu condiția de gravitate cerută de lege.

În doctrina penală de specialitate, autorul V. Kudreavțev a desemnat semnele estimative sau de evaluare ca fiind acele situații juridice la baza constatării cărora stă conștiința juristului ce aplică legea penală, prin luarea în considerație a prevederilor Codului penal și a împrejurărilor de fapt ce caracterizează cauza penală concretă [1, p. 134].

De pe aceleași poziții autorul A. Borodac afirmă că existența noțiunilor definatorii în legea penală se explică prin aceea că ele permit a lua în considerație schimbarea condițiilor social-politice și economice, circumstanțele specifice ale cauze penale, dat fiind faptul că acestea nu întotdeauna pot fi exprimate și consfințite în lege [2, p. 63].

Într-o altă lucrare, autorul mai susține că semnele de evaluare se stabilesc în interpretările efectuate de însuși legiuitor, de hotărârile Plenului CSJ, de practica judiciară, de conștiința juristului [3, p. 69].

Într-o viziune mai recentă exprimată în literatura de specialitate autohtonă se consideră că semnele estimative ale dreptului penal sunt concepțe juridico-penale neconcretizate în lege sau alt act normativ-juridic, menite să reflecte nu obiectul în plenitudine a sa, ci proprietățile sau relațiile acestuia, conținutul cărora este stabilit de către persoana care aplică norma juridico-penală, în baza circumstanțelor concrete ale cazului [4, p. 58].

În viziunea autorului rus A. Malinovski conceptul de „semn estimativ” presupune descrierea unor fenomene și procese ale realității juridice prin criterii generale. În activitatea practică aceste semne se stabilesc prin interpretarea normei juridice sau în baza unor clarificări și explicații făcute de instanțe superioare, precum și prin noțiuni reglementate de acte subordonate legii [5, 234].

În accepțiunea lui S. Șumilov semnele definatorii cu caracter penal sunt semnele care se conțin în normele penale și care sunt concretizate de către organul aplicativ prin evaluarea factorilor care determină aplicarea legea penală [6].

3. În literatura de specialitate au fost evidențiate mai multe criterii de clasificare ale semnelor estimative ale componenței de infracțiune.

Un prim criteriu se referă la elementele componenței de infracțiune căruia îi aparține respectivul semn. În funcție de acest criteriu distingem: a) semne estimative care se referă la obiectul infracțiunii; b) semne estimative care se referă acțiunea sau inacțiunea prejudiciabilă, urmarea prejudiciabilă, metoda și mijloacele de comitere a infracțiunii; c) semne estimative care se referă la motivul și scopul de comitere a infracțiunii; d) semne care se referă

la subiectul infracțiunii [6].

În viziunea noastră semnele estimative pot fi clasificate în două categorii:

- semne estimative a căror gravitate poate fi evaluată în baza unor criterii legale stabilite de către legiuitor;
- semne estimative pentru care legiuitorul nu prevede careva criterii în baza cărora ar putea fi evaluat gradul de gravitate.

La prima categorie se atribuie semnele estimative pentru evaluarea cărora sunt instituite expres criterii legale prin care poate fi apreciată gravitatea acestora de la caz la caz. De exemplu, pentru determinarea *daunelor materiale în proporții considerabile* pot fi folosite următoarele criterii estimative prevăzute expres în dispoziția art. 126 alin. (2) C.pen., prin care se va determina în fiecare situație dacă dauna patrimonială este sau nu considerabilă pentru victimă:

- valoarea bunurilor pentru victimă;
- cantitatea bunurilor pentru victimă;
- însemnătatea bunurilor pentru victimă;
- starea materială a victimei; venitul victimei;
- existența persoanelor întreținute de către victimă; alte circumstanțe care influențează esențial asupra stării materiale a victimei.

Cu referință la art. 328 C.pen. se poate constata că la categoria acestor semne poate fi atribuit semnul exprimat prin sintagma *daune în proporții considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice*. În privința acestui semn legiuitorul, la art. 126 alin. (2) C.pen. prevede în calitate de criteriu de evaluare „gradul de lezare” a acestor drepturi și interese ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

La cea de a doua categorie se atribuie semnele estimative pentru evaluarea cărora legiuitorul nu instituite expres criterii legale prin care acestea pot fi stabilite în procesul de calificare al infracțiunilor.

Infracțiunea de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu (art. 328 C.pen.) este descrisă prin prisma a două semne de acest fel. Este vorba despre semnul descris prin expresia „daune în proporții considerabile intereselor publice” [art. 328 alin. (1) C.pen.] și „urmări grave” [art. 328 alin. (3) C.pen.].

În doctrina de specialitate se arată că pentru determinarea acestor semne poate fi utilizată interpretarea judiciară, interpretarea logică și interpretarea doctrinară a legii penale [2, p. 126-127].

De exemplu, potrivit Hotărârii Plenului CSJ al Republicii Moldova *Cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribu-*

.....
țiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu nr. 7 din 15.05.2017: „La aprecierea caracterului considerabil al daunei nepatrimoniale, cauzate interesului public, instanțele de judecată vor ține cont de anumiți factori, precum: statutul și poziția oficială a persoanei care a comis fapta; durata activității infracționale a făptuitorului; caracterul sistematic sau unitar al activității infracționale; numărul de persoane afectate de actele nejustificate sau ilegale ori deciziile adoptate și amprenta lor la nivel local, național sau internațional; nivelul autorităților, ale căror reputație a fost afectată; gradul de lezare a credibilității autorității sau instituției, în care activează făptuitorul; impactul ingerinței, în funcționarea normală a autorității de stat și tipul acestei ingerințe etc. La examinarea acestei întrebări, trebuie să se țină seama de faptul că, uneori, un act și consecința infracțională pot fi inseparabile (de exemplu, activitățile ilegale ale unei persoane publice constituie, în același timp, deprecierea reputației unei autorități publice)” [7].

De asemenea, potrivit aceluiași Hotărâri explicative a CSJ „urmările grave” ce apar în conținutul agravat al infracțiunilor, prevăzute la lit. c) alin. (2) art. 327 CP, lit. d) alin. (3) art. 328 CP, lit. b) alin. (2) art. 329 CP, au o natură estimativă, motiv din care existența sau inexistența urmărilor grave și dimensiunea graduală a acestora (obișnuită, considerabilă, gravă) trebuie să fie stabilită de instanță, în fiecare caz în parte [7].

La „urmări grave” se raportează: daune manifestate în proporții deosebit de mari; sistarea activității unei autorități, a unei instituții ori întreprinderi; survenirea insolvenței unei întreprinderi ori lichidarea acesteia; sinuciderea sau tentativa de sinucidere a victimei sau apropiaților ei; survenirea decesului victimei (cu excepția lit. b) alin. (2) art. 329 CP, dat fiind incidența lit. a) alin. (2) art. 329 CP); inundarea spațiilor în care locuiesc persoane; provocarea unor accidente în transportul de persoane; provocarea prăbușirii clădirilor și construcțiilor locuite; provocarea alunecărilor de teren; pieirea în masă a animalelor; provocarea ruperii barajelor; provocarea unor contagieri; provocarea avariilor, catastrofelor; provocarea unui dezastru ecologic sau social etc. [7].

În hotărârea sus-menționată se mai statuează că acuzatorii de stat sunt obligați să indice în rechizitoriu criteriile și să precizeze circumstanțele, care au servit drept temei de a concluziona prezența uneia dintre urmările prejudiciabile indicate *supra*, precum și natura dreptului, respectiv, interesului lezat, invocându-se actul normativ, care asigură protecția efectivă a acestor prerogative. Această obligație este atribuită și instanței de judecată, care, la rândul său, le va indica în partea descriptivă a sentinței (în limitele conținutului rechizitoriului) [7].

4. Dificultatea procesului de interpretare a „semnelor estimative” ale

componentelor de infracțiune este determinat atât de factori obiectivi, cât subiectivi.

La categoria factorilor obiectiv poate atribuită însăși lipsa reglementărilor penale prin care s-ar stabili anumite criteriile măsurabile în baza cărora urmează a fi determinate la calificare semnele estimative (definitorii) ale componentei de infracțiune. Cu referință la infracțiunea de exces de putere este vorba de „daunele în proporții considerabile intereselor publice” – [art. 328 alin. (1) C.pen.] și „urmări grave” – [art. 328 C.pen. alin. (3) C.pen.].

La categoria factorilor subiectivi poate fi atribuită conștiința juridică scăzută a interpretului legii penale, pregătirea precară a specialiștilor în domeniul dreptului penal sau chiar lipsa de experiență a acestora la interpretarea legii penale.

În afară de aceasta, existența unor semne cu caracter estimatoriu oferă posibilitatea unei aprecieri subiective a normelor penale, aprecieri care nu de fiecare dată se subscriu voinței legiuitorului. Mai mult decât atât, aceste aprecieri favorizează aplicare arbitrară a legii penale prin încălcarea gravă a principiului legalității incriminării.

Este bine știut că normele penale formulate prin semne definitorii sunt lipsite de claritate și previzibilitate la descrierea conduitelor criminale. Acest lucru duce la încălcarea condițiilor de calitate ale normelor penale ce-rute de principiul legalității incriminării statuat în prima parte a textului de la art. 7 paragr. 1 din CEDO, potrivit căruia: „Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, în momentul în care a fost săvârșită, nu constituia o infracțiune, potrivit dreptului național sau internațional”.

Legalitatea incriminării, după cum este prevăzută în textul sus-menționat al Convenției, este un principiu din materia dreptului penal, destinat asigurării unei protecții efective împotriva urmărilor și condamnărilor penale arbitrare din partea autorităților. Acest principiu se referă la condamnărilor pentru faptele care constituie infracțiuni potrivit normelor dreptului penal intern [8, p. 129].

Noțiunea de „lege” folosită la art. 7 din Convenție corespunde cu cea a „legii” care apare în alte articole ale Convenției; ea implică condiții calitative, inclusiv cele legate de accesibilitate și previzibilitate [9].

O normă este **accesibilă și previzibilă** numai atunci când este redactată cu suficientă precizie, în așa fel încât să permită oricărei persoane să-și corecteze conduita și să fie capabilă, cu consiliere adecvată, să prevadă, într-o măsură rezonabilă, consecințele care pot apărea dintr-o normă. Legea trebuie să fie accesibilă într-un mod adecvat: cetățeanul trebuie să aibă un indiciu adecvat, în circumstanțe concrete, asupra reglementărilor legale aplicabile” [10].

Persoana este în drept să cunoască, în termeni foarte clari, ce acte și omisiuni sunt de natură să-i angajeze responsabilitatea penală [11]. Atunci când un act este privit ca infracțiune, judecătorul poate să precizeze elementele constitutive ale infracțiunii, dar nu să le modifice, în detrimentul acuzațului, iar modul în care el va defini aceste elemente constitutive trebuie să fie previzibil pentru orice persoană consultată de un specialist [12].

Prin urmare, potrivit standardelor ChEDO o infracțiune trebuie să fie clar definită de lege și că această condiție se consideră îndeplinită atunci când individul poate cunoaște din textul dispoziției relevante sau, dacă este necesar, folosind interpretarea acesteia de către instanțele judecătorești sau de un aviz juridic explicativ cu referire la acte și omisiuni ar implica răspunderea sa penală.

Astfel, principiul legalității incriminării impune legiuitorului exigențe importante în planul tehnicii legislative. Sub acest aspect, se impune cerința elaborării unor texte simple și clare, conținând formulări de cât o mai mare transparență și accesibilitate publică. În funcție de calitatea elaborării textelor de drept penal se află nu numai gradul de adresabilitate, dar și aptitudinea de a evita arbitrariul judiciar, favorizat întotdeauna de exprimările vagi și imprecise ale legii penale.

Exigențele care decurg din gradul înalt de evoluție a standardelor justiției penale denotă faptul că norma penală trebuie să fie formulată cu precizie și claritate maximă, astfel încât, pe de o parte, din conținutul acesteia să derive comportamentul criminal concret ce se pretinde a fi pedepsit, iar pe de altă parte, să nu lase loc de interpretări abuzive din partea autorităților. Prin urmare, considerăm că legiuitorul național trebuie să facă un efort în plus în ceea ce privește fie reformularea, fie dezincriminarea infracțiunilor descrise prin intermediul semnelor estimative sau definitive.

După cum conchide pe bună dreptate autorul N. Giurgiu, principiul legalității incriminării pretinde legiuitorului adoptarea unor texte cât mai complete pentru a acoperi toate ipotezele de bază ale incriminării și cât mai precise pentru a servi la stabilirea comodă și exactă a sensului unor termeni sau expresii și la determinarea faptei fără echivoc a limitelor reale ale câmpului incriminării [13, p. 27].

Pe de altă parte, ca urmare firească a legalității incriminării, judecătorilor nu le revine nici un rol în procesul de creare a normelor de drept penal, drepturile și obligațiile puterii judecătorești înscriindu-se numai în sfera aplicării acestor norme la cazurile concrete, în limite și proceduri dinainte prestabilite prin lege. Cu alte cuvinte, nefiind creator de normă juridică, judecătorul nu are dreptul de a institui noi infracțiuni pentru uzul uneia sau a mai multor cauze și nici de a modifica pe cale existente în lege [13, p. 27].

Plecând de la ideea că dreptul autohton face parte din cadrul sistemului de drept continental pentru care precedentul judiciar în calitate de izvor formal al dreptului este străin, interpretarea noțiunilor de „estimative” sau „definitorii” prin atribuirea unor modalități de comitere a infracțiunii ne-specificate de legea penală i-ar atribui judecătorului calitatea de creator al normelor penale. Precedentul judiciar cu caracter normativ este însă complet străin sistemului de drept continental (romano-germanic), din care face parte și sistemul de drept al Republicii Moldova – unde doar legiuitorul este creatorul normelor de drept material sau formal [14, p. 62-63].

5. Utilizarea în legea penală a semnelor estimative fără prevederea unor criterii legale de evaluare în activitatea practică de transpunere în viață a legii penale contravine principiul legalității incriminării. Asemenea formulări sunt ambigue și nu întrunesc condițiile de claritate și previzibilitate ale legii penale. Nici judecătorul, nici interpretul doctrinar al legii penale nu trebuie să-l substituie pe legiuitor și să intervină acolo unde legea penală nu este clară.

Din atare rațiuni atât semnul „daune în proporții considerabile intereselor publice” – [art. 328 alin. (1) C.pen.], cât și semnul „urmări grave” – [art. 328 C.pen. alin. (3) C.pen.] ce caracterizează excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu au fost declarate anticonstituționale de către Curtea Constituțională a R. Moldova.

În speță, prin Hotărârea Curții Constituționale din 27.06.2017, la examinarea prevederilor art. 328 alin. (1) din Codul penal, Curtea a constatat că una din urmările prejudiciabile ale infracțiunii de exces de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu o constituie cauzarea unor daune considerabile „intereselor publice”. Curtea a constatat că art. 328 alin. (1) din Codul penal prevede o infracțiune materială și include interesul public în urmările prejudiciabile ale acesteia, însă norma de trimitere (art. 126 alin. (2) din același cod), în temeiul căreia se evaluează *in concreto* prejudiciul cauzat în fiecare caz, nu stabilește *expressis verbis* „interesul public” ca valoare socială care poate fi determinată. În speță, Curtea subliniază că lipsa unor prevederi pentru evaluarea caracterului considerabil al urmărilor prejudiciabile cauzate intereselor publice deschide un teren larg arbitrarului, existând riscul ca acțiunile persoanei publice care depășesc limitele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege, indiferent de gravitatea faptei săvârșite, să cadă sub incidența normei penale. Concluzionând cele menționate, Curtea reține că utilizarea în art.328 alin. (1) din Codul penal a noțiunii „intereselor publice”, care constituie o noțiune generică, ce nu poate fi definită, încalcă articolele 1 alin. (3) și 22 din Constituție (principiul legalității incriminării și pedepsei penale), precum și articolul 23 din Constituție (calitatea legii pe-

nale) [15].

Într-o altă speță, Curtea a remarcat că nu există niciun text normativ care ar defini noțiunea de „urmări grave”, utilizată în articolul 328 alin.(3) lit.d) din C.pen. De asemenea, legea nu stabilește nici un criteriu material care să cuantifice gravitatea urmării prejudiciabile. Astfel, există riscul ca gravitatea să fie apreciată în baza unor criterii arbitrare și discreționare de către cei dotați cu competența aplicării legii penale. De asemenea Curtea a reținut că, având în vedere multitudinea semnificațiilor acestei sintagme, destinatarul normei penale nu poate cunoaște care este acțiunea/inacțiunea prohibită astfel, încât să-și adapteze conduita în mod corespunzător. În practică, stabilirea acestora nu poate fi făcută de către cei competenți să aplice legea penală, decât în baza unor criterii lipsite de suport legal. Chiar dacă se face apel la consultanța de specialitate, destinatarul normei ar putea fi privat de posibilitatea conformării cu prevederile legale. Curtea menționează că norma contestată îi acordă instanței de judecată o marjă largă de discreție, fapt care a generat o practică judiciară neunitară (a se vedea: decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 27 ianuarie 2015, în dosarul nr.1ra-1/15; decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 12 mai 2015, în dosarul nr.1ra-394/2015; decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 29 septembrie 2015, în dosarul nr.1ra-822/2015). De asemenea, Curtea a constatat că unii judecători care s-au confruntat cu problema calificării cazurilor cu „urmări grave” au aplicat direct Convenția Europeană, menționând, între altele, că pentru a se reține un astfel de semn calificativ, este necesar să fie cunoscut conținutul acestuia, iar condamnarea persoanei în baza unor asemenea norme ar genera instituirea unui regim represiv și nu a unuia preventiv (hotărârea Judecătoriei Centru, municipiul Chișinău, din 12 mai 2015, în dosarul nr.1-23/2015) [16].

În temeiul celor menționate Curtea Constituțională a concluzionat că în lipsa unor repere fixe, inclusiv normative, calificarea urmărilor prejudiciabile ale infracțiunii ca fiind „urmări grave” se face la discreția celor care aplică legea penală, justițiabilul aflându-se într-o stare de insecuritate juridică. Rezumând cele enunțate *supra*, Curtea conchide că prevederile articolului 328 alin.(3) lit.d) din C.pen. sunt formulate de o manieră imprecisă și neclară și le conferă autorităților care le aplică o marjă excesivă de discreție. Prin urmare, ele nu îndeplinesc standardul calității legii penale, fiind contrare articolelor 1 alin.(3) și 22, coroborate cu articolul 23 alin.(2) din Constituție [16].

Descrierea componentei de infracțiunii de exces de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu prin intermediul semnelor estimative face dificilă și chiar pe alocuri imposibilă aplicarea art. 328 C.pen. în privința unor fapte

ale persoanelor publice care în esență comportă pericol social și face necesară aplicarea legii penale. Aceste fapte se află în afară câmpului incriminator nu din cauza lipsei gradului prejudiciabil, ci din cauza lipsei unei legi specialitate care ar corespunde standardelor de calitate pretinse de principiul legalității. Din atare rațiuni considerăm oportună de *lege ferenda* propunem fie înlocuirea acestor noțiuni estimative cu definiții clare și precise, prin care să fie concretizate urmările prejudiciabile, fie prevederea de către legiuitor a unor criterii legale în baza cărora aceste urmări să fie evaluate.

Referințe bibliografice:

1. Кудрявцев В.Н., Общая теория квалификации преступлений, Москва, Юридическая литература, 1972.
2. Borodac A. Drept penal, Calificarea infracțiunilor. Chișinău, Ed. Știința, 1996, 63.
3. Borodac A. Gherman M. Calificarea infracțiunilor. Chișinău, Ed. Tipografia Centrală, 2006, p. 69.
4. Lealin Iu. Teoria semnelor estimative în dreptul penal substanțial: blocul conceptual. În: Revista Institutului Național de Justiție. Nr. 1, 2011.
5. Малиновский А.А. Оценочные понятия в законодательстве. În: Законодательная техника современной России: состояние, проблемы совершенствования. Сборник статей. В 2 т. / Под ред. В.М.Баранова, 2001. Т. 1.
6. Шумилова О. С. Оценочные понятия в уголовном кодексе Российской Федерации и их использование в правоприменительной деятельности. Диссертация на соискание степени кандидата юридических наук. Москва, 2002. <https://www.dissercat.com/content/otsenochnye-ponyatiya-v-ugolovnom-kodekse-rossiiskoi-federatsii-i-ikh-ispolzovanie-v-pravopr> (accesat la 20.09.2020).
7. Hotărârea Plenului CSJ al Republicii Moldova Cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu nr. 7 din 15.05.2017. http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=216 (accesat la data de 15.02.2020).
8. Cojocar R. Larii Iu. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materia Dreptului penal. Suport de curs. Ed. Cartea Militară, Chișinău, 2020, p. 129. (p. 137). ISBN 978-9975-3362-8-4.
9. Hotărârea ChEDO din 25.10.2015, Vasiliauskas v. Lituania.
10. Hotărârea ChEDO in 23.03.1983, Silver și alții v Regatul Unit.

11. Hotărârea ChEDO din 25.05.1993, Kokkinakis v. Grecia.
12. Hotărârea ChEDO din 7.05.1982, X. v. Regatul Unit.
13. Giurgiu N. Legea penală și infracțiunea (doctrină, legislație, practică judiciară), Ediție revăzută și adăugită, Ed. GAMA, 1995, p. 27.
14. Cojocaru R. Politica penală a Republicii Moldova în domeniul criminalizării și decriminalizării: tendințe actuale și soluții de perspectivă. În: Criminalitatea în spațial Uniunii Europene și al Comunităților Statelor Independente: evoluție, tendințe, probleme de prevenire și combatere. Materialele conferinței științifico-practice internaționale din 12-13 iunie 2012. Ed. Academiei „Ștefan cel Mare” al MAI al R. Moldova, Chișinău, 2012, p. 58-64. ISBN 978-9975-4407-2-1. 401 p.
15. Hotărârea privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 328 alin. (1) din Codul penal (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu) din 27.06.2017 (sesizările nr. 113g/2016 și nr. 8g/2017). <http://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/roh2227062017ro7bc1c.pdf>.
16. Hotărâre privind excepția de neconstituționalitate a articolului 328 alin. (3) lit.d) din Codul penal – excesul de putere și depășirea atribuțiilor de serviciu soldate cu urmări grave (Sesizarea nr.94g/2018) nr. 22 din 01.10.2018. În baza de date Moldlex (accesat la data de 03.09.2020).

ПРАВОМІРНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ЗБРОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Армен Сабірович НЕРСЕСЯН,

*кандидат юридических наук, старший науковий співробітник
відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою
Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України*

Резюме

У переважній більшості країн виключне право на володіння зброєю мають представники правоохоронних органів, органів забезпечення правопорядку – поліцейські. Застосування вогнепальної та іншої зброї поліцейськими у зарубіжних країнах, дозвіл на носіння якої наданий державою, регламентується національними та міжнародними нормативно-правовими актами, чітко фіксується уповноваженими на те державними органами, а кожен такий випадок ретельно розслідується. Існують ряд держав, де поліцейські не мають права на носіння зброї, за виключенням тих випадків, коли ситуація така потребує того, щоб ці засоби впливу у поліції були. Дозвіл на застосування зброї поліцейськими у своїй професійній діяльності по забезпеченню правопорядку обумовлюється наявністю підстав, зазначених у законодавстві. Це обумовлюється необхідністю чітко врегулювання такої діяльності у зв'язку з тим, що застосування зброї поліцейським завжди є крайнім заходом для забезпечення правопорядку. Наявність вказаного права у поліцейських, які забезпечують правопорядок у суспільстві обумовлюється також і специфікою такої діяльності, яка пов'язана із небезпекою, що може загрожувати як самому поліцейському, так і іншим особам. Оскільки, і інші особи, і самі поліцейські мають однакове право на захист свого власного життя чи життя іншої особи від протиправних посягань, то право поліцейських на застосування зброї має чітке підґрунтя. Ті держави, в яких поліцейські мають право у передбачених законом випадках застосовувати зброю, таким чином підвищують рівень забезпечення безпеки у суспільстві.

Ключові слова: вогнепальна зброя, застосування зброї поліцейським, носіння зброї, застосування зброї, дозвіл на застосування вогнепальної зброї.

Summary

In the vast majority of countries, the exclusive right to possess weapons have representatives of law enforcement agencies, law enforcement agencies - the police. The use of firearms and other weapons by police officers in foreign countries, permitted to be issued by the state, is regulated by national and international regulations, clearly recorded by authorized state bodies, and each such case is thoroughly investigated. There are a number of states where police officers do not have the right to bear arms, except when the situation does require the police to have these means of influence. Permission for the use of weapons by police officers in their professional activities to ensure law and order is subject to the grounds specified in the legislation. This is due to the need for a clear regulation of such activities, given that the use of weapons by the police is always a last resort to maintain law and order. The presence of this right in police officers who maintain law and order in society is also determined by the specifics of such activities, which are associated with danger that may threaten both the police officer and others.

.....
Since both other persons and the police themselves have the same right to protect their own life or the life of another person from unlawful encroachment, the right of police officers to use weapons has a clear basis. Those states in which the police have the right to use weapons in cases provided by law, thus increase the level of security in society.

Key words: firearms, use of weapons by police officers, carrying weapons, use of weapons, permission to use firearms.

Зброя визнається джерелом підвищеної небезпеки. Джерелом підвищеної небезпеки є об'єкт матеріального світу, який володіє шкідливими властивостями та створює підвищену ймовірність заподіяння шкоди внаслідок неможливості повного контролю з боку людини у процесі його використання [1, с. 84]. Саме тому практично у кожній країні зброя наділена особливим статусом, а її обіг серед населення чітко регламентований чинним законодавством.

У різних країнах обіг зброї регламентується по-різному. Ряд країн встановлює сувору заборону на володіння і використання зброї (окрім гладкоствольної мисливської) пересічними громадянами (Україна, Японія [2]); інші легалізували використання зброї за умов проходження особою певної процедури її отримання (наприклад, Чехія, де застосовують тестування) [3]; у третій групі країн обіг зброї повністю легалізований (США, Швейцарія та інші). Але у переважній більшості країн виключне право на володіння зброєю мають представники правоохоронних органів, органів забезпечення правопорядку – поліцейські.

У даній роботі буде акцентовано увагу на таких аспектах: по-перше, чи у всіх країнах поліцейські мають право на володіння зброєю; по-друге, чи у всіх країнах, де у поліцейських є таке право, застосування зброї є правомірним, і, якщо є, то у яких випадках?

Щодо першого питання, то відразу зазначимо, що існують ряд держав, де поліцейські не мають права на носіння зброї, а тому не мають вогнепальної зброї постійно, за виключенням тих випадків, коли ситуація все ж таки потребує того, щоб ці засоби впливу у поліції були. До таких країн можна віднести Ісландію (де, до речі, немає навіть власних збройних сил), Ірландію, Мальдіви, Об'єднане Королівство (окрім Північної Ірландії), Нова Зеландія [4].

Але, як зазначалося, у переважній більшості країн працівники органів охорони правопорядку мають право на носіння зброї. Така позиція держав регламентується не лише внутрішніми національними нормативно-правовими актами, але і Основними принципами застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами по підтримці правопорядку [5], Міжнародними стандартами для органів з підтрим-

ки правопорядку (так званий «кишеньковий посібник з прав людини для працівників поліції»), які були розроблені Центром по захисту прав людини ООН у 1996 р. [6]

Відповідні положення включені у розділ «Обставини, що дозволяють використання вогнепальної зброї». Зазначені положення повною мірою відповідають принципу 9 Основних принципів застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами по підтримці правопорядку (Спеціальні положення). Вказується наступне:

- вогнепальна зброя використовується лише у крайніх випадках;
- вогнепальна зброя застосовується лише у випадку самозахисту чи захисту інших осіб від неминучої загрози смерті чи серйозного поранення;
 - або для запобігання особливо небезпечного злочину, що тягне за собою серйозну загрозу життю;
 - або з метою арешту чи запобігання втечі особи, що являє собою таку небезпеку і яка опирається спробам зупинити загрозу;
 - або у будь-якому випадку, але лише тоді, коли менш радикальні засоби є неефективними;
 - умисне застосування сили із летальним наслідком може мати місце лише тоді, коли воно є абсолютно неминучим для захисту життя людини.

Зазначені вище положення повною мірою відповідають принципу 9 Основних принципів застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами по підтримці правопорядку (Спеціальні положення).

Саме цими положеннями керувалися у державах, де поліцейські мають дозвіл на носіння та застосування зброї [4]. До таких країн, зокрема, належать:

- Австралія, де поліцейські зазвичай носять зброю, яка видається їм особисто; усі випадки стрілянини із летальним наслідком реєструються Австралійським інститутом кримінології і підлягають розслідуванню;
- Австрія, де з 2006 року ведеться чіткий облік про використання вогнепальної зброї поліцією із вказівкою на види заподіяних травм та летальні наслідки (за даними Міністерства внутрішніх справ Австрії);
- Данія, де поліцейські носять не лише вогнепальну зброю, але і перцевий балончик; застосування зброї реєструється департаментом поліції; в Законі «Про діяльність поліції» закріплені положення щодо правомірності застосування зброї, що є тотожними до вказаного вище принципу застосування сили;
- Франція, в якій поліцейські регулярно носять зброю; орган, що контролює застосування зброї поліцейськими, відсутній, як і статистика щодо її застосування і летальних випадків внаслідок її застосування;

- Німеччина: тут поліцейські постійно носять зброю; кількість летальних випадків внаслідок її використання дуже невелика;
 - Ямайка, де носіння і застосування зброї відбувалося порівняно часто (інколи внаслідок застосування поліцейськими зброї помирало до 355 чоловік на рік); з 2010 року Незалежна комісія з розслідування ретельно контролює і слідкує за використанням зброї поліцейськими;
 - Японія, в якій дозволено носіння зброї поліцейськими (револьвер); у виключних ситуаціях спеціальним підрозділам дозволено носити більш тяжке озброєння (пістолети-кулемети, гвинтівки);
 - Нідерланди: працівники правоохоронних органів носять зброю постійно; кожен випадок використання зброї не підлягає розслідуванню – лише ті, коли відбулося попадання у людину; результати таких розслідувань оприлюднюються;
 - Норвегія, де поліцейські зобов'язані постійно носити зброю з собою (до 2019 року зброя повинна була знаходитися у службових автомобілях); детальну статистику щодо застосування поліцейськими зброї веде і публікує департамент поліції;
 - ПАР, у якій поліція підконтрольна незалежній поліції слідчого управління; вказаний орган фіксує кожен випадок смерті внаслідок застосування зброї поліцією та смерті у поліцейському відділку (вказані діяння кваліфікуються як смерть у результаті дій поліції); у статистичній звітності враховуються випадки пострілу із службової вогнепальної зброї, пострілу із поліцейської вогнепальної зброї, недбалого поводження із вогнепальної зброї, що призвело до смерті;
 - Швеція, де поліція завжди носить зброю; у розслідуванні використання зброї поліцейськими детально описується таке використання; звітність враховує лише найбільш серйозні випадки застосування зброї;
 - Фінляндія, в якій поліцейські регулярно носять зброю; використання зброї поліцейськими контролюється Міністерством внутрішніх справ Фінляндії, яке веде детальну статистику у цій сфері;
 - США, де озброєні всі співробітники правоохоронних органів; всі летальні випадки внаслідок застосування поліцейськими зброї фіксуються Департаментом поліції; Федеральне бюро розслідувань публікує кількість виправданих вбивств з боку правоохоронних органів;
 - Україна, де право поліцейських на володіння зброєю та її використання регулюється Законом України «Про Національну поліцію» [7]; положення щодо застосування зброї повною мірою корелюються із вказаними вище положеннями Міжнародних стандартів для органів з підтримки правопорядку та Основними принципами застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами по підтримці правопорядку.
- Отже, застосування вогнепальної та іншої зброї поліцейськими

у зарубіжних країнах, дозвіл на носіння якої наданий державою, чітко фіксується уповноваженими на те державними органами, а кожен такий випадок ретельно розслідується. Власне ж дозвіл на застосування зброї поліцейськими у своїй професійній діяльності по забезпеченню правопорядку обумовлюється наявністю підстав, що були викладені нами вище. Це обумовлюється необхідністю чіткого врегулювання такої діяльності у зв'язку з тим, що застосування зброї поліцейським завжди є крайнім заходом для забезпечення правопорядку.

Наявність вказаного права у поліцейських, які забезпечують правопорядок у суспільстві обумовлюється також і специфікою такої діяльності – така їх діяльність нерідко пов'язана із небезпекою, яка може загрожувати як самому поліцейському, так і іншим особам. А, оскільки, і ці інші особи, і самі поліцейські мають однакове право на захист свого власного життя чи життя іншої особи (а поліцейські – ще й обов'язок захистити життя та здоров'я інших людей) від протиправних посягань, то право поліцейських на застосування зброї має чітке підґрунтя. І ті держави, в яких поліцейські мають право у передбачених законом випадках застосовувати зброю, таким чином підвищують рівень забезпечення безпеки у суспільстві.

Список використаної літератури

1. Лесько Ю.В. Поняття та ознаки джерела підвищеної небезпеки. Університетські наукові записки. 2015. № 55. С. 74-86
2. Балик Д. Легалізація зброї в Україні: за і проти. URL: <http://iac.org.ua/legalizatsiya-zbroyi-v-ukrayini-za-i-proti/>
3. Бусол О.Ю. Зарубіжний досвід легалізації вогнепальної зброї та можливість запровадження на території України. URL: http://www.nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2757:zarubizh-nij-dosvid-legalizatsiji-vognepalnoji-zbroji&catid=8&Itemid=350
4. Использование огнестрельного оружия полицией по странам. URL: https://ru.qaz.wiki/wiki/Police_firearm_use_by_country#ref_AIC
5. Основные принципы применения силы и огнестрельного оружия должностными лицами по поддержанию правопорядка від 07.09.1990. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_334#Text
6. Международные стандарты для органов по поддержанию правопорядка. Карманное пособие по правам человека для работников полиции . Организация Объединенных Наций. Нью-Йорк, Женева, 1996. 27 с. URL: <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/training5Add1ru.pdf>
7. Про Національну поліцію. Закон України № 580-VIII від 2.07.2015 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1249-18#Text>

СПОРНЫЕ ВОПРОСЫ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ОТДЕЛЬНЫЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРОТИВ СВОБОДЫ ЧЕЛОВЕКА В ПРОЕКТЕ УГОЛОВНОГО КОДЕКСА УКРАИНЫ

Анна Сергеевна ПОЛИТОВА,
кандидат юридических наук, доцент
(г. Мариуполь, Украина)

Резюме

Статья посвящена анализу отдельных положений проекта Уголовного кодекса Украины, вынесенного на обсуждение (по состоянию на 19 октября 2020 года). Проанализированы нормы, предусматривающие ответственность за эксплуатацию человека, торговлю людьми и торговлю несовершеннолетним. Обоснована необходимость рассматривать эксплуатацию человека не как отдельный состав преступления, а как элемент субъективной стороны торговли людьми (цель).

Ключевые слова: уголовная ответственность, торговля людьми, эксплуатация человека, несовершеннолетний

Abstract

This article is concerning on analysis of certain provisions of the draft of the Criminal code of Ukraine proposed for consideration (as on October 19th, 2020). Norms stipulated responsibility for exploitation of the human, human trafficking and juvenile trafficking have been studied. The necessity to rank exploitation of the human as an element of subjective side of the human trafficking (aim) rather than separate body of crime has been substantiated.

Keywords: criminal responsibility, human trafficking, exploitation of the human, juvenile.

Проблема соблюдения прав и свобод личности, обеспечение гарантий их осуществления приобретает в современных условиях большое значение. Во Всеобщей декларации прав человека, утвержденной Генеральной Ассамблеей Организации Объединенных Наций 10 декабря 1948 г., отмечается, что при осуществлении своих прав и свобод каждый человек должен подвергаться только таким ограничениям, какие установлены законом исключительно с целью обеспечения должного признания и уважения прав и свобод других и удовлетворения справедливых требований морали, общественного порядка и общего благосостояния в демократическом обществе.

Торговля людьми является одной из сфер криминального бизнеса, которая в последние годы развивается наиболее быстро. Сегодня

масштабы этого вида преступной деятельности в мире таковы, что торговля людьми стоит на третьем, а по данным некоторых неправительственных организаций – и на втором месте, после торговли оружием и наркотиками. Тень торговли людьми, к сожалению, распространяется на весь цивилизованный мир. Не стала исключением и наша страна.

В Украине уголовная ответственность за торговлю людьми установлена с 1998 г. К сожалению, со временем эта проблема не только не исчезла, но и приобрела новые формы. Уже сейчас можно говорить о возникновении новых способов эксплуатации человека (например, проведение медицинских опытов, насильственное изъятие органов для донорства, принудительная беременность и т.д.), что повышает риски стать жертвой торговли людьми для всех групп населения. Этому способствует ряд факторов, а именно:

- 1) повышение уровня мобильности населения;
- 2) увеличение количества населения, живущего за чертой бедности в развивающихся странах;
- 3) появление внутренне перемещенных лиц и связанная с этим трудовая миграция населения;
- 4) экономическая нестабильность, высокий уровень безработицы;
- 5) наличие теневой экономики;
- 6) недостаточность материальных доходов граждан;
- 7) социальное и экономическое неравенство в стране;
- 8) многодетность семей;
- 9) недостаточная осведомленность в сфере трудоустройства за рубежом.

Не ставя перед собой задачу углубляться в факторы, способствующие распространению торговли людьми, рассмотрим более детально отдельные аспекты ответственности за преступления против свободы человека в проекте УК Украины, который сейчас разрабатывается рабочей группой по вопросу развития уголовного права.

Раздел 4.4. «Преступления против свободы человека» Книги 4. «Преступления против прав человека» Особенной части проекта УК Украины содержит такие нормы: «Противоправное лишение свободы человека» (ст. 4.4.4.), «Насильственное исчезновение» (ст. 4.4.5), «Потакание насильственному исчезновению» (ст. 4.4.6.) «Торговля человеком» (ст. 4.4.7.), «Торговля несовершеннолетним человеком» (ст. 4.4.8.), «Принуждение» (ст. 4.4.9.), «Эксплуатация человека» (ст. 4.4.10.), «Принуждение к браку» (ст. 4.4.11.), «Принуждение как условие освобождения заложника» (ст. 4.4.12).

Следует отметить, что в ст. 4.4.10. «Эксплуатация человека» проекта УК Украины предусмотрено, что: «Лицо, принуждающее другого

человека к

а) сексуальным действиям в любой форме (сексуальная эксплуатация),

б) участию в порнобизнесе,

в) работе или оказанию услуг без оплаты или с оплатой, которая явно не соответствует интенсивности и характера труда или оказанию услуг,

г) покорению в рабство или обычаи, сходные с рабством,

г) подневольному состоянию,

д) пребыванию в долговой кабале,

е) предоставлению согласия на изъятие у него органов,

е) предоставлению согласия на проведение над ним опытов,

ж) усыновлению (удочерению) с целью наживы,

с) оплодотворению,

а) прерыванию беременности,

и) занятию попрошайничеством,

и) преступной деятельности, или

и) участию в вооруженном конфликте...» [1].

Таким образом, членами рабочей группы предлагается предусмотреть эксплуатацию человека как отдельный состав преступления. Но будет ли это правильным?

Обратимся к международно-правовым актам по вопросу противодействия торговле людьми. В Протоколе о предупреждении и пресечении торговли людьми, особенно женщинами и детьми, и наказании за нее, дополняющий Конвенцию Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности, принятом 15 ноября 2000 г., в п. «а» ч. 1 ст. 3 дано следующее определение: «Торговля людьми – осуществляемые в целях эксплуатации вербовка, перевозка, передача, укрывательство или получение людей путем угрозы силой или ее применения или других форм принуждения, похищения, мошенничества, обмана, злоупотребления властью или уязвимостью положения, либо путем подкупа, в виде платежей или выгод, для получения согласия лица, контролирующего другое лицо. Эксплуатация включает, как минимум, эксплуатацию проституции других лиц или другие формы сексуальной эксплуатации, принудительный труд или услуги, рабство или обычаи, сходные с рабством, подневольное состояние или извлечение органов» [2, с. 3].

Также при толковании термина «торговля людьми» отмечается, что эксплуатация включает: эксплуатацию проституции других лиц или другие формы сексуальной эксплуатации, принудительный труд и услуги, рабство или обычаи, сходные с рабством, подневольное со-

стояние и трансплантации органов [3, с. 40].

Как видно, в международных актах по противодействию торговле людьми, эксплуатация рассматривается как цель торговли людьми. Вместе с тем, рассматривая эксплуатацию человека как цель торговли людьми, мы можем ее классифицировать как торговлю людьми с целью:

- использования их в сексуальных целях (например, для производства порнографических материалов или занятия проституцией);
- эксплуатации труда;
- вовлечения в долговую кабалу;
- использования в вооруженных конфликтах;
- вовлечения в преступную деятельность;
- усыновления (удочерения) в коммерческих целях;
- изъятия органов, проведение опытов над человеком без его согласия;
- соблюдения обычаев, сходных с рабством;
- использования подневольного состояния;
- использования принудительного беременности.

И этот перечень не является исчерпывающим, поскольку общество не стоит на месте, в силу чего могут появиться новые варианты эксплуатации.

Проект УК Украины содержит ст. 4.4.7. «Торговля человеком», где указано, что «Лицо, из корыстных побуждений совершившее торговлю человеком, а именно:

- а) вербовку,
 - б) перемещение,
 - в) передачу,
 - г) сокрытие или
 - г) получение человека, -
- если они были совершены путем:
- i) насилия,
 - ii) принуждения,
 - iii) обмана или злоупотребления доверием,
 - iv) использования уязвимого состояния человека, или
 - v) подкупа третьего лица, контролирующего человека...» [1].

Хотелось бы отметить, что при такой конструкции составов преступлений эксплуатация человека и торговля людьми, цель торговли людьми – эксплуатация – не будет считаться обязательным признаком, а образует самостоятельный состав преступления, что не соответствует положениям международного права. Логичным будет вопрос: смогут ли правоохранительные органы доказать факт торговли

людьми и всегда ли лицо, совершающее это преступление, преследует лишь корыстный мотив? Мы считаем, что нет, поскольку при торговле людьми могут быть и иные мотивы (личные, хулиганские, неприязненные и т.д.).

Что же касается ст. 4.4.8. «Торговля несовершеннолетним человеком», то она предусматривает, что «лицо, из корыстных побуждений совершает торговлю несовершеннолетним человеком, независимо от способа совершения деяния...» [1].

Подводя итог нашего небольшого исследования, следует напомнить, что по мнению В. Навроцкого приемы разграничения составов преступлений, правила квалификации при конкуренции уголовно-правовых норм давно известны, признаются всеми и их применение не должно было бы вызвать особых трудностей. Но когда дело доходит до конкретных правоприменительных ситуаций, то сложности заключаются не в том, чтобы вспомнить содержание соответствующего правила уголовно-правовой квалификации, а в определении типа соотношения [4, с. 123]. И это в полной мере касается терминология, которая будет применяться в вышеперечисленных статьях, что свидетельствует об их несовершенстве.

Список литературы:

1. Проект Кримінального кодексу України. Станом на 19.10.2020. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2020/10/21/kontrolnyj-proekt-kk-19-10-2020.pdf>. (дата обращения 15.11.2020)
2. ООН. Пересмотренный проект протокола о предупреждении и пресечении торговли людьми, особенно женщинами и детьми, и наказании за неё, дополняющего конвенцию ООН против транснациональной организованной преступности. 11 сессия. Вена, 2-27 октября 2000 г. 18 с.
3. ООН. Генеральная Ассамблея. Сессия (55;2000; Нью-Йорк). Резолюции. Конвенция ООН против транснациональной организованной преступности. Протокол о предупреждении и пресечении торговли людьми, особенно женщинами и детьми и наказании за нее, дополняющий Конвенцию. Протокол против незаконного ввоза мигрантов по суше, морю и воздуху, дополняющий Конвенцию. Нью-Йорк: ООН, 2001. 63 с.
4. Навроцький В.О. Перспективи кримінально-правової регламентації торгівлі людьми та деяких суміжних посягань. Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми: матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозіуму (м. Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 року). 2019. С. 121-125.

SOS¹ PENTRU RE(DE)-FORMAREA TERITORIALĂ A REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL EUROPEAN

Ștefan STAMATIN,
doctor în drept, profesor universitar

Nu-i de ajuns să hotărâm ce trebuie să facem sau să nu facem,
ci mai trebuie să și rămânem la ceea ce am hotărât.

Cicero, Fin., 1, 46

Rezumat

În ultimii ani s-au intensificat substanțial dezbaterile ce au ca subiect oportunitatea de re(de)formare teritorială a țării, iar opiniile privind modalitatea de reformare sunt extrem de vaste, uneori chiar contradictorii. Reforma dată ar trebui să asigure cadrul necesar pentru multiple de „D”: democratizare, descentralizare, desconcentrare, deconspirare, demonopolizare, deetatizare, dezvoltare, dezoligarhizare. În fond, Republica Moldova este unica țară care are o organizare a teritoriului său din punct de vedere administrativ de tip sovietic.

Cuvinte-cheie: reforma administrativ-teritorială, dezvoltare regională, descentralizare, autonomie locală, administrație publică locală, dezvoltare economică.

Anii 1990 pot fi considerați, pe bună dreptate, anii reparațiilor istorice, mai cu seamă pentru țările cu un trecut socialist. Multe dintre ele, și îndeosebi țările care au rezultat din destrămarea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, au profitat pe deplin de oportunitatea istorică, dar nu și Republica Moldova. Noi am ratat toate șansele pe diferite dimensiuni: de la cele globale și foarte importante, cum ar fi lichidarea consecințelor pactului Ribbentrop-Molotov² sau statutul limbii române până la unele, la fel de importante, dar mai puțin globale cum ar fi organizarea administrativ-teritorială sau redefinirea organului legislativ suprem în denumirea sa originală de Sfatul Țării. Acestea sunt pilonii care ne determină pe noi ca comunitate statală și care determină și dezvoltarea multidimensională a Republicii Moldova.

În cele ce urmează, vom trece în revistă încercările statului moldav de a trasa o strategie privind organizarea administrativă a teritoriului său, mai cu seamă, regionalizarea și unitățile teritorial-administrative. Aceste elemente pun temelia unei dezvoltări durabile atât social-economică, cât și culturală. Republica Moldova nu a făcut absolut nimic la acest capitol, cu

.....

excepția adoptării unor legi și hotărâri de guvern³. Considerăm că activarea plenară a întregului potențial al acestui domeniu poate fi făcută doar prin soluționarea complexă a mai multor probleme ce-și așteaptă rezolvarea ani sau chiar decenii în șir: autonomia locală, autonomia financiară, autonomia deciziei, dimensiunea unității teritorial-administrative de nivelul unu și doi, descentralizarea administrativă, desconcentrarea administrativă. În ultimele două decenii, reformele ce implică re(de)formarea teritorială au devenit comune pentru toate țările, inclusiv cele membre ale UE.

Politica de dezvoltare promovată de Uniunea Europeană este o politică de coeziune economică și socială, bazată preponderent pe măsuri active de dezvoltare. De aceea sprijinul financiar și politic acordat de UE are ca scop atingerea unui nivel de dezvoltare superior, capabil să ofere avantaje economice și sociale atât pe plan intern, cât și extern.

Deși cele mai multe state europene au fost și continuă să fie state unitare, descentralizarea deciziei la nivel local, provincial și/sau regional este o idee unanim acceptată. Astfel, regionalizarea a devenit o tendință comună a evoluției organizării teritoriale a statelor europene și regiunilor, aceste colectivități publice situate la un nivel intermediar, structurile răspunzătoare de asigurare a convergenței instituționale a statelor membre ale UE. Deși apariția regiunilor nu este o consecință a politicii de dezvoltare regională a UE, nivelul ridicat al fondurilor destinate realizării obiectivului general al acesteia (obținerea coeziunii economice și sociale la nivelul întregii UE prin eliminarea și prevenirea dezechilibrelor între regiuni) a avut o contribuție importantă asupra regionalizării, precum și asupra stabilirii unor strategii, planuri și programe de dezvoltare regională care pot asigura într-un mod eficace repartizarea și utilizarea resurselor.

Principiile unei politici de dezvoltare regională sunt stabilite, la nivel european, încă din 1957, odată cu semnarea Tratatului de la Roma de către cele 6 țări „din prima linie”, care au pus bazele Comunității Economice Europene (CEE)⁴.

Politica regională propriu-zisă a UE a apărut în 1975, odată cu constituirea Fondului European de Dezvoltare Regională (FEDER)⁵ și, începând cu anul 1980, această politică a devenit una dintre politicile-cheie ale UE. Creșterea importanței politicii regionale a UE a fost determinată în mod special de creșterea bugetului alocat Fondurilor Structurale și de Investiții Europene (fondurile ESI)⁶ (circa 213 miliarde euro în anul 1999, iar pentru perioada 2014-2020, a câte 454 miliarde! EUR anual).

Politica regională a UE s-a construit în jurul conceptului de coeziune economică și socială. Acest concept vizează reducerea dezechilibrelor în nivelul de dezvoltare al regiunilor, sprijinirea regiunilor rămase în urmă și diminuarea discrepanțelor care le separă de regiunile dezvoltate ale UE.

Această politică este, înainte de toate, o politică a solidarității. Ea se bazează pe solidaritatea financiară a statelor membre și, ca urmare, o parte substanțială a contribuției acestora la bugetul Comunității este îndreptată către regiunile mai puțin prospere și grupurile sociale dezavantajate. Prin această politică, sprijinită financiar din Fondurile Structurale, UE ajută regiunile a căror dezvoltare este rămasă în urmă și sprijină reconversia zonelor industriale în dificultate, diversificarea activităților economice în zonele rurale aflate în dificultate și regenerarea urbană a orașelor în declin.

Deși împărțirea pe regiuni este larg răspândită în organizarea teritorială a țărilor europene, este imposibil să definim un concept de bază comun pentru regiunile existente.

Termenul „regiune” are un sens diferit în funcție de contextul discuției. Din perspectiva globală înseamnă aria geografică care include mai multe state (Regiunea Bazinului Mării Negre, Regiunea Balcanilor, Regiunea Orientului Apropiat...). Alteori, termenul este folosit pentru asocierea regiunilor țărilor vecine, constituită pentru atingerea unui sau mai multor obiective și interese comune (euroregiuni). Legislația moldavă stipulează că „regiunea de dezvoltare este o unitate teritorial-funcțională, care reprezintă cadrul de planificare, implementare și evaluare a politicii de dezvoltare regională”⁷.

Din perspectiva politicii dezvoltării regionale, regiunea este o zonă în interiorul țării, omogenă geografic, cu caracteristici comune sau similare a tradițiilor, culturii, caracteristicilor etnice. Și aici se nasc trei idei cu care doresc să mă împărtășesc: Prima idee pe care am avut-o în vedere se referă la faptul că, în concepția noastră, regiunea, deci această construcție regională, reprezintă un proces de organizare teritorială a țării sub aspect administrativ. A doua se referă la faptul că avem în vedere ca regiunea să fie axată în primul rând pe dezvoltarea economică. Regiunea este un teritoriu care, după părerea noastră, poate să cuprindă teritorii mari. Și cea mai importantă – a treia idee – cele două tipuri de unități teritoriale, pe de o parte, regiunile de dezvoltare, iar pe de altă parte, unitățile teritorial-administrative de nivelul doi, să se suprapună. Astfel, putem avea trei raioane (așa cum cere norma constituțională), ele fiind și regiuni de dezvoltare cu denumirea raionul Țara de Sus, raionul Țara de Mijloc și raionul Țara de Jos⁸ și, desigur, unitățile teritoriale autonome. În acest fel, pot fi realizate proiecte de mai mare anvergură, în mod deosebit în domeniul infrastructurilor, în domeniul unor proiecte economice. În continuare termenul de regiune sau regionalizare va fi folosit doar în sensul suprapunerii celor două tipuri de unități teritoriale: ca și regiune de dezvoltare și ca unitate teritorial-administrativă.

Dar cel mai important aspect pentru crearea unor unități teritoriale (ca și unitate teritorial-administrativă și ca regiune de dezvoltare) sunt factorii care permit creșterea socioeconomică a zonei respective. De aceea

factorii care urmează a fi luați în considerare de legiuitorul moldav pentru consolidarea unui sistem de unități teritoriale funcționale și de un potențial succes al acestora sunt:

- factori istorici, ce țin de tradiție, cultură;
- factorul geografic (omogenitate naturală și conexiunea cu hotarul statului);
- dimensiune adecvată pentru o activitate socioeconomică reală și eficientă;
- un număr echilibrat de locuitori (standardele țărilor dezvoltate);
- un număr de centre de dezvoltare/ creștere potențială (orașe cu capacitate de creștere și cu o dinamică bidirecțională socioeconomică în raport cu periferia);
- criteriu de mediu și infrastructură;
- multă perseverență și voință politică, rezultată din interesul general al comunității moldave.

În Republica Moldova, acest nou tip de politică vine, în primul rând, în întâmpinarea unor necesități reale ale colectivităților locale și regionale. Politica regională poate fi caracterizată ca reprezentând un nou mod de abordare a dezvoltării, o abordare de jos în sus, bazată pe inițiativele, planurile și programele de dezvoltare ale colectivităților locale și regionale. Promovarea propriilor politici de dezvoltare regională, de către autoritățile administrației publice locale, pornește de la premisa că nimeni nu poate cunoaște mai bine necesitățile reale ale acestor colectivități decât ele însele și cei aleși să le reprezinte.

Din păcate, în RM procesul de legiferare a regionalizării teritoriului s-a produs într-un ritm fulger, din care motiv regionalizarea propriu-zisă din unghiul din care privesc eu lucrurile s-a produs și se petrece în continuare fără mare succes și a devenit un element de pervertire, pentru că s-a produs, în primul rând, pe baza unor teritorii mici, desăvârșite mai devreme sau mai târziu ca autonomii limitate, iar în al doilea rând, s-a produs în afara unităților teritorial-administrative⁹. Sunt necesare regiuni medii ca extindere teritorială care să cuprindă în limita posibilului relief variat, acest lucru ar aduce un progres economic. Trebuie ținut cont de orașele care se vor afla în interiorul unei regiuni astfel încât să se stabilească un echilibru între acestea din punctul de vedere al numărului și de ce nu și al gradului de dezvoltare al așezărilor urbane.

Aceste regiuni pentru a rezista foarte mult trebuie gândite din prezent în perspectiva viitorului și oportunităților imediat prealabile integrării europene. Armonizarea legislației Republicii Moldova cu standardele europene la capitolul dezvoltării regionale are ca scop și absorbirea unor fonduri europene. Însă, pentru a avea acces la fonduri, țările candidate vor trebui să

aiabă un sistem adecvat implementat până la data aderării.

Pentru a beneficia de sumele considerabile alocate de Uniunea Europeană, Republica Moldova trebuie să îndeplinească însă anumite condiții. Până să ajungă la proiecte, este nevoie, în primul rând, de îndeplinirea criteriului privind organizarea teritorială. Țările candidate trebuie să convină cu Comisia Europeană asupra unei clasificări NUTS¹⁰ pentru implementarea fondurilor structurale.

Statisticile regionale la nivelurile NUTS 2 și NUTS 3 sunt folosite de Comisia Europeană pentru stabilirea eligibilității regiunilor pentru a primi sprijin financiar din Fondurile Structurale. Astfel, cea mai mare parte a acestor fonduri este alocată regiunilor Obiectiv 1, regiuni clasificate numai la nivelul teritorial-statistic NUTS 2.

Nivelul teritorial-statistic NUTS 2 reprezintă, fără îndoială, cel mai important element al politicii de dezvoltare regională deoarece actualele criterii de alocare a Fondurilor Structurale se bazează pe indicatori statistici calculați la acest nivel. Însă legea „Privind dezvoltarea regională în Republica Moldova” constituie 6 regiuni de dezvoltare, dintre care doar două dintre ele întrunesc condițiile minime ale nivelului NUTS 2. Așadar, care este miza legislatorului nostru la capitolul dat¹¹?

Și din acest punct de vedere, ar fi necesară și posibilă organizarea administrativ-teritorială a țării noastre în baza regiunilor de dezvoltare, discutată mai devreme supra. E necesar să menționăm că totuși cele mai multe state membre ale UE au realizat o suprapunere a celor două tipuri de unități, obținând astfel o mai bună eficiență în implementarea programelor de dezvoltare. Sunt sigur că regionalizarea în formula noastră are legătură directă și cu zonele fierbinți (ex. Transnistria, Găgăuzi-Eri) ale peisajului politic de astăzi.

Governarea, inclusiv cea curentă, a abordat această temă căutând rațiuni în regionalizarea administrativ-economică, justificând modelul centralizat. Modelul centralizat poate construi o strategie de dezvoltare la nivelul statului național, din redistribuiri, mai coerentă și mai omogenă, cu condiția ca la nivelul statului național să existe o clasă politică altruistă și dezinteresată și un aparat administrativ, local, loial intereselor naționale. Oricum în sociologie se știe că aceste criterii țin de un romantism politic, sursa guvernării transparente și eficiente trebuie căutată în acel model de guvernare capabil să gestioneze pe baze contractuale toate resursele, inclusiv cele culturale și identitare. Acesta poate fi acela al unei regiuni, provincii istorice, sau al altei unități administrativ-teritoriale, definită organic, care își asumă sarcina unei guvernări autonome, dar totodată complementară guvernării naționale.

Tehnica guvernării centralizate lasă de cele mai multe ori provinciile

și periferiile în sărăcie, chiar dacă acestea contribuie substanțial la bugetul central, sau administrează abuziv, neadecvat și cu costuri foarte ridicate strategiile de dezvoltare ale acestora, neținând cont de specificități locale, de tradiții și de un spațiu definit organic.

Tehnica guvernării regionale este un model direct de administrare a resurselor, nu prin interpuși, mai transparent, mai eficient și cu costuri mult mai reduse decât cel centralizat. Acest nivel de guvernare simplifică și ușurează guvernarea națională prin transferarea competențelor acolo unde sunt resursele și problemele. Politicile de dezvoltare regională pot fi definite prin cooperare cu nivelul de guvernare național, pe proiecte exact definite, a căror surse de finanțare pot fi multiple: cele regionale, naționale, externe, sau cele de la nivelul localității/ comunității căreia i se adresează dezvoltarea .

O adevărată politică regională, coerentă, credibilă și adaptată la specificul zonei nu poate fi promovată mai bine nici de Guvern, nici de fiecare autoritate locală în parte. Prin urmare, este vorba de o asociere menită să producă efectul de sinergie scontat. Aceasta poate fi una din vocațiile regionalismului.

Cu alte cuvinte, politica de dezvoltare regională întărește rolul și responsabilitățile administrației publice locale și ale organismelor regionale în dezvoltarea economică și socială a fiecărei localități în parte, precum și a regiunilor de dezvoltare, concomitent cu diminuarea implicării instituțiilor guvernamentale în astfel de activități. Astfel, politica de dezvoltare regională devine o componentă esențială a autonomiei locale. Potențialul global al diferitor regiuni este – inevitabil – diferit, dar el trebuie valorificat prin formarea și consolidarea piețelor competitive, identificarea polilor de creștere specifici, acordarea de stimulente financiare pentru inițiativele locale, în cadrul unei politici regionale sistematice, credibile și eficiente.

Dar autonomia locală nu are doar motivații de natură economică, ci și politică, ea fiind un factor de democrație, de participare reală a cetățeanului la opțiuni și decizii. Ea permite un control mai bun al aleșilor de către alegători, ca și o mai bună înțelegere a nevoilor și problemelor oamenilor. De asemenea, autonomia locală permite un mai bun control al furnizării serviciilor publice. În fine, autonomia locală poate fi un factor favorizant al dezvoltării, ea punând mai bine în valoare resursele specifice, rețelele de comunicații ale unei comunități și facilitând cooperarea intra- și intercomunitară.

Autonomia locală înseamnă, în primul rând, independență financiară, iar gradul de independență ne dă nivelul de autonomie. De multe ori, autoritățile locale se văd învestite cu calitatea, responsabilitatea de decidenți, în chestiuni foarte importante, fără să dispună însă de sursele și resursele financiare care să le susțină decizia. Și atunci descentralizarea rămâne o vor-

bă goală, o formă fără fond, o iluzie. Pe lângă resursele financiare, autonomia locală presupune, desigur, organe și instituții proprii de administrare și o legislație pe care să o respecte, mai ales în relațiile cu statul.

La toate nivelurile de organizare administrativă trebuie urmărit și consfințit principiul echilibrului, al egalității relative între resursele acestora și activitățile de finanțare, în baza unor patrimoniilor și reguli clar stabilite. Comunitățile locale nu trebuie discriminate, spre binele tuturor.

Prin urmare, intervenția puterii centrale pentru armonizarea dezvoltării teritoriale nu constituie deloc o garanție a succesului, după cum nici sistemul piețelor în funcționarea sa nu poate oferi singur o astfel de garanție. Soluția constă deci într-o intervenție mixtă: piață + stat, mixtură adaptată fiecărei situații specifice.

Politica dezvoltării regionale nu poate avea succes într-un mediu economic național deprimat, cu piețe reprimite și creșteri negative. „Miracolele” unor regiuni mai dezvoltate într-un asemenea context și bunăstarea lor relativă nu vor dura și, oricum, ele nu există decât prin comparație cu standarde precare.

Succesul reformei regionale și funcționarea democrației înseși depind în mare măsură de contextul social. Iar învățămintele experienței altor țări (de ex. experiența dezvoltării regionale a Italiei¹²), care înseamnă, de fapt, instituirea unor noi forme ale democrației, sunt clar formulate: legăturile civice orizontale (între diferitele forme de organizare ale cetățenilor, de la bresle la cluburi de fotbal și asociații literare) favorizează performanța economică și instituțională. Pe când relațiile pe verticală atrag neîncrederea, dependența, înșelătoria, izolarea, dezordinea, corupția, criminalitatea, înapoierea care se susțin una pe alta. Guvernarea depinde în mare măsură de infrastructura socială de comunități civice, pentru că într-o asemenea comunitate, cetățenii doresc o guvernare mai bună, cer servicii publice mai eficiente și le obțin și prin participarea proprie.

Deși a fost creat un cadru european corespunzător descentralizării, guvernarea moldavă nu a avut forța politică de a face o reformă administrativă fără anestezie, așa cum s-a întâmplat în Polonia, unde guvernul nu s-a pierdut în amănunte. Dacă îi întrebi pe politicienii Republicii Moldova dacă sunt de acord cu 32 (37) de raioane, ei ar vrea 60 pentru că astfel vor avea 60 de unități administrative aflate sub conducerea partidului aflat la putere.

Totodată se menționează și următorul aspect: Republica Moldova, încă din perioada sovietică și din perioada suveranității statale, a continuat să aibă un sistem de administrare prea centralist. Și la această dată aproape tot fluxul financiar înseamnă o cale de la plătitorul de impozite până la bugetul de stat, iar apoi retur, dar de multe ori acest retur nu este un retur așezat echilibrat în teritoriu, în funcție de contribuția fiecăruia, a fiecărei regiuni,

a fiecărui raion, a fiecărei comune, ci se realizează după alte criterii. Considerăm că regiunea trebuie să fie o unitate administrativ-teritorială care trebuie să aibă un consiliu regional ales și un președinte de consiliu, care, de asemenea, trebuie să fie ales prin vot direct.

Concluzii. Rezultatul tendinței de evoluție a organizării teritoriale în statele europene de astăzi este regionalizarea, unde regiunile reprezintă o comunitate publică ce răspunde necesității de teritorializare și dezvoltare economică.

Regionalizarea statelor este un element al integrării și un factor de democratizare, având ca scop echilibrarea sau prevenirea dezechilibrelor regionale, acordând legitimitate regiunilor și acelor instituții care le reprezintă interesele.

Integrarea în Uniunea Europeană este considerată în Republica Moldova ca un obiectiv prioritar. Iată de ce experiența acumulată în timp de către țările europene trebuie valorificată pe măsură, astfel încât aceasta să fie pregătită pentru transformările care vor avea loc.

Prin urmare, Republica Moldova, țara care-și dorește partinitatea la UE, trebuie să se integreze în spiritul și realitățile europene, să dezvolte o politică regională coerentă și activă, pregătindu-și, în același timp, teritoriul pentru a corespunde cerințelor formulate de Uniunea Europeană.

În acest sens, propunerea noastră de a organiza teritoriul Republicii Moldova sub aspect administrativ în trei raioane (termenul de raion este unul constituțional), ele fiind și regiuni de dezvoltare cu denumirea raionul Țara de Sus, raionul Țara de Mijloc și raionul Țara de Jos, este una din variantele posibile.

Bibliografie

1. În utilizarea populară, SOS a devenit asociat cu acronimul unor expresii cum ar fi Save Our Souls („Salvați sufletele noastre”), sau Send Out Succour („Trimiteți ajutor”). Am utilizat acest termen SOS cu privire la organizarea teritoriului Republicii Moldova din punct de vedere administrativ, pentru că reforma administrativ-teritorială a RM strigă în gura mare, de zeci de ani buni, „ajutor și salvați sufletele noastre”.
2. Pactul Ribbentrop-Molotov, cunoscut și ca Pactul Stalin-Hitler, a fost un tratat de neagresiune încheiat între Uniunea Sovietică și Germania nazistă, semnat la Moscova, la 23 august 1939 de șeful guvernului și ministrul de Externe al URSS Veaceslav Molotov și ministrul de Externe german Joachim von Ribbentrop, în prezența lui Stalin, prin care cele două state au împărțit Europa în două sfere de influență. Încorporarea în Uniunea Sovietică a Basarabiei, nordului Bucovinei și ținutului Herța a fost una

dintre consecințele pactului Molotov-Ribbentrop.

3. De ex.: Legea nr. 438-XVI din 28 decembrie 2006 „Privind dezvoltarea regională în Republica Moldova” (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 21-24, art. 68); Hotărârea Guvernului nr. 127 din 8 februarie 2008 „Cu privire la măsurile de realizare a Legii nr. 438-XVI din 28 decembrie 2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova” (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 34-36, art. 200); Hotărârea Guvernului nr. 1305 din 21 noiembrie 2008 „Cu privire la Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale” (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 211-212, art. 1317); Legea nr. 191 din 12 noiembrie 1998 „Privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova” (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 116, 30.12.1998), ulterior abrogată.
4. <https://lege5.ro/Gratuit/heztsnrx/tratatul-de-instituire-a-comunitatii-europene-din-25031957> Chiar în preambulul tratatului se fac referințe explicite la nevoia de consolidare a unității economice a statelor membre „să întărească unitatea economiilor lor și să asigure dezvoltarea lor armonioasă, prin reducerea diferențelor existente între diferitele regiuni și reducerea rămânerii în urmă a regiunilor mai puțin favorizate”.
5. În anul 1962 când a fost agreată creșterea politicii agricole comune a fost înființat Fondul European de Orientare și garantarea Agriculturii Europene, fond care și în prezent sprijină agricultura din cadrul Comunității. În 1964, fondul a fost separat în două secțiuni: una de Orientare și alta de Garantare, secțiuni ce contribuie la reforma structurală din agricultură și la promovarea unor forme noi de dezvoltare rurală. Odată cu aderarea Danemarcei, Irlandei și Marii Britanii a fost creat, în 1975, Fondul European de Dezvoltare Regională – ca prim fond structural în adevăratul sens al cuvântului – care inițial a sprijinit regenerarea zonelor industriale în declin. Ulterior, prin aderarea Greciei, Spaniei și Portugaliei fondul a fost extins pentru a ajuta toate regiunile mai puțin dezvoltate. În 1986, Actul Unic European a introdus pentru prima dată conceptul de coeziune economică și socială, stabilind fundamentele unei politici regionale reale, bazate pe solidaritate.
6. Fondurile Structurale și de Investiții Europene (fondurile ESI) sunt instrumentele financiare prin care Uniunea Europeană acționează pentru eliminarea disparităților economice și sociale între regiuni, în scopul realizării coeziunii economice și sociale. Fondurile Structurale și de Investiții Europene (fondurile ESI) cu un buget total de 454 miliarde EUR pentru perioada 2014-2020, cuprind astăzi 5 tipuri de fonduri, fiecare cu istoria și rolul său bine determinate, dar toate alcătuind în prezent un ansamblu coerent și integrat. Cele 5 fonduri sunt.

7. Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR) – creat în 1975 și este fondul structural care finanțează în principal infrastructura, investițiile generatoare de locuri de muncă, proiectele de dezvoltare locală și ajutoarele pentru întreprinderile mici și mijlocii.
8. Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR) – creat în 1962 și este instrumentul de tip structural, parte a Politicii Agricole Comune, care contribuie la îndeplinirea obiectivelor de creștere a competitivității agricole și forestiere, de management agricol și mediu, de îmbunătățire a calității vieții și diversificare a activităților economice în perimetre ce variază de la zone rurale cu populație redusă până la zonele rurale periurbane aflate în declin sub presiunea centrelor urbane;
9. Fondul European pentru Pescuit (FEP) – creat în 1993 și este instrumentul de tip structural, parte a Politicii Comune de Pescuit, care se concentrează asupra continuității activităților de pescuit și exploatare rațională și protejării resurselor de pescuit, dezvoltării de întreprinderi viabile în sectorul de pescuit, dezvoltării și îmbunătățirii calității vieții din zonele dependente de pescuit.
10. Fondul Social European (FSE) – este cel mai vechi fond creat în 1957 și care promovează reintegrarea în muncă a șomerilor și a grupurilor defavorizate, prin finanțarea activităților de formare profesională și asistență în procesul de recrutare.
11. Fondul de Coeziune (FC) este instrumentul structural ce cofinanțează nu programe, ci mari proiecte în materie de mediu, rețele de transport trans-europene și domenii de dezvoltare durabile ce aduc beneficii protecției mediului (eficiență energetică și energie regenerabilă, transport intermodal, transport urban și transport public ecologic;
12. Legea nr. 438-XVI din 28 decembrie 2006 „Privind dezvoltarea regională în Republica Moldova” (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 21-24, art. 68), art. 1, noțiuni principale.
13. Într-o lucrare a sa, autorul acestui articol a propus organizarea teritoriului Republicii Moldova din punct de vedere administrativ în trei părți: Țara de Sus, Țara de Mijloc și Țara de Jos. Pentru informații suplimentare vezi: Stamatin Ștefan „Вопрос о местной публичной администрации” în Aspecte Juridice ale societății civile: relații și perspective. Materialele conferinței teoretico-științifice internaționale (26-27 februarie 2003). Ch.:F.E.-P. „Tipografia Centrală”, Chișinău 2003, p. 350-355; vezi, de asemenea, și Stamatin Ștefan „Re(De)-formarea teritorială a Republicii Moldova în contextul European” în Administrarea publică în domeniul asigurării ordinii de drept – una din sarcinile prioritare ale statului. Materialele conferinței teoretico-științifice internaționale dedicată jubileului de 50 ani de activitate și 80 ani de viață ai profesorului universitar

-
- Victor Guțuleac (24 ianuarie 2020). Ch.:F.E.-P. „Tipografia Centrală”, Chișinău 2020, p. 131-140.
14. Despre aceasta am preîntâmpinat guvernarea de pe timpuri, mai de vreme de a fi adoptată legea privind dezvoltarea regională în Republica Moldova într-o lucrare de pe atunci. Pentru informații suplimentare vezi: Stamat, Ștefan „Dezvoltarea regională în contextul european” în Drep-tul național în contextul proceselor integraționiste europene. Materialele conferinței științifico-practice internaționale (22 decembrie 2006). Ch.: IRIM, 2006 (Tipogr. USM). Chișinău 2007, p. 58-67.
15. La începutul anilor 1970, Eurostat a elaborat „Nomenclatorul Unităților Statistice Teritoriale” (NUTS) ca un sistem unic, coerent, pentru diviza-re teritoriului UE pentru a putea elabora statistici regionale pentru Co-munitate. Pentru aproape 30 de ani, implementarea și actualizarea cla-sificării NUTS a fost gestionată în cadrul unor acorduri gen „gentleman” între țările membre și Eurostat. Munca asupra unui regulament care ar atribui NUTS un statut legal a început în 2000. Regulamentul (CE) nr. 1059 NUTS a fost adoptat la 26 mai 2003 și a fost modificat în mai multe rânduri (în 2005, 2008, 2013 și 2017), în special la aderarea unor noi state membre la UE. NUTS este o clasificare ierarhică cu niveluri regio-nale de la 1 la 3. NUTS subdivizează fiecare stat membru într-un număr de regiuni de nivelul NUTS 1. Fiecare din acestea este apoi subdivizată în regiuni de nivelul NUTS 2, și acestea, la rândul lor – în regiuni de NUTS de nivel 3. Indiferent de structura administrativă, Regulamentul stipulează limitele minime și maxime pentru regiunile NUTS în baza criteriului populației: NUTS1 – de la 3 la 7 milioane; NUTS2 – 800 000-3 milioane; NUTS3 – 150 000 – 800 000 locuitori. La un nivel mai detaliat sunt dis-trictele și municipalitățile. Acestea sunt numite „Unități administrative locale” (LAU) și nu constituie subiect al Regulamentului NUTS.
16. Hotărârea Guvernului nr. 570 din 19 iulie 2017 „Cu privire la aprobarea Nomenclatorului unităților teritoriale de statistică al Republicii Moldo-vala” (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 253-264, art. 663).
17. A se vedea: Frederic Michel, Nivelul intermediar al administrației în Italia: de la „fragmentare” la „regionalism cooperativ” // Nivelul inter-mediatar al administrației în țările europene. Bururești, 2002.; Anna Bull, Regionalismul în Italia // Regionalism și/sau descentralizare. Ed. Altera. Bururești, 1999; https://ro.wikipedia.org/wiki/Regiunile_Italiai.

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ЗАХВАТ ЗАЛОЖНИКОВ ПО УГОЛОВНОМУ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ УКРАИНЫ И РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Михаил АКИМОВ,

*кандидат юридических наук, доцент,
доцент кафедры уголовного права
Национальной академии внутренних дел
(Украина)*

Резюме

Проанализированы особенности ответственности за захват заложников по уголовному законодательству Украины и Республики Молдова. Сделан вывод о формировании определенных тенденций в правовом регулировании данной ответственности в Украине и об изменении подхода к ее регламентации в Республике Молдова. Рассмотрены преимущества и недостатки соответствующих уголовно-правовых норм.

Ключевые слова: захват заложников, объект преступления, формы объективной стороны, адресат угроз, момент окончания преступления.

Abstract

Peculiarities of responsibility for hostage taking according to criminal legislation of Ukraine and Republic of Moldova have been analyzed. A conclusion on forming of certain tendencies of such responsibility's legal regulation in Ukraine (as well as on change of approach to its rulemaking in Republic of Moldova) has been made. Benefits and burdens of the relevant criminal legal norms have been considered.

Key words: hostage taking, object of crime, forms of the objective side of the crime, addressee of threats, crime termination moment.

Принятие 17 декабря 1979 года Генеральной Ассамблеей ООН Международной конвенции о борьбе с захватом заложников [1] (далее – Конвенция) обусловило криминализацию данного посягательства практически во всех странах мира. При этом регламентация ответственности за конкретное деяние основывается на особенностях правовой системы, традициях правотворчества и опыте правоприменения каждого государства.

И Украина, и Республика Молдова дополнили действующие уголовные кодексы (далее – УК) нормой об ответственности за захват заложников еще в 1987 году, будучи союзными республиками в составе СССР (при этом Украина предварительно присоединилась к вышеупо-

мянутой Конвенции, тогда как Республика Молдова сделала это только в 2002 году). Обретя независимость в 1991 году, оба государства пошли своим путем в создании нового уголовного законодательства в ходе государственного строительства.

Различия начинаются уже со способа решения вопроса об объекте захвата заложников – иными словами, с места статьи об ответственности за данное преступление в Особенной части УК. В Украине законодатель, руководствуясь ст. 3 Конституции, предпочел установить усиленную уголовно-правовую охрану человека, его неприкосновенности и безопасности, чести и достоинства. Именно из этих соображений ст. 147 «Захват заложников» была помещена в раздел III «Уголовные правонарушения против свободы, чести и достоинства лица» Особенной части УК Украины [2]. Следует сказать, что и в предыдущем УК нашей страны (1960 года) эта норма находилась в главе III «Преступления против жизни, здоровья, свободы и достоинства лица» Особенной части. Таким образом, можно говорить об определенной последовательности в уголовно-правовом регулировании охраны соответствующих ценностей в Украине.

В то же время в УК Республики Молдова [3] ст. 280 «Захват заложников» размещена в главе XIII «Преступления против общественной безопасности и общественного порядка» Особенной части. На наш взгляд, эта позиция объясняется тем, что без реального обеспечения безопасности общества в целом невозможна безопасность конкретного члена такого общества в частности (провозглашение приоритета человека, его прав, свобод и законных интересов будет в таких условиях носить исключительно декларативный характер). В данном случае молдавский законодатель отошел от прежней позиции, поскольку в предыдущем УК (1961 года) норма об ответственности за захват заложников находилась в главе II «Преступления против жизни, здоровья, свободы и достоинства личности» Особенной части.

Нельзя не отметить, что подобное решение существенно упрощает отграничение захвата заложников от смежных преступлений – незаконного лишения свободы и похищения человека. Нахождение статей, криминализирующих эти посягательства, в одном разделе (одной главе) уголовного закона указывает на единый родовой объект, что явно ошибочно в отношении захвата заложников. Последнее посягает на неопределенно широкий круг общественных отношений, причиняя одновременно ущерб нескольким объектам, поставленным под охрану уголовного закона, путем нарушения отношений, регламентирующих безопасные условия существования общества в целом. Состояние защищенности общества, убежденности каждого в действенной охране от правонарушений и есть общественная безопасность. Именно ее на-

рушает виновное лицо, захватывая заложников. Напротив, преступления против свободы, чести и достоинства причиняют (создают угрозу причинения) вред конкретному лицу и не ставят под угрозу безопасность общества. В данном контексте нужно признать, что решение молдавского законодателя относительно места нормы об ответственности за захват заложников выглядит более удачным с точки зрения науки уголовного права и практики уголовно-правовой квалификации, чем традиционный путь, избранный законодателем в Украине: различие в объекте позволяет точно показать социальную сущность и общественную опасность посягательства.

Действия, составляющие объективную сторону рассматриваемого деяния, в УК Украины и Республики Молдова сформулированы не в соответствии со ст. 1 Конвенции (по которой «любое лицо, которое захватывает или удерживает другое лицо и угрожает убить, нанести повреждение или продолжать удерживать другое лицо (здесь и далее именуемое как «заложник»), для того чтобы заставить третью сторону, а именно: государство, международную межправительственную организацию, какое-либо физическое или юридическое лицо или группу лиц – совершить или воздержаться от совершения любого акта в качестве прямого или косвенного условия для освобождения заложника, совершает преступление захвата заложника по смыслу настоящей Конвенции»).

Но если украинский законодатель упростил норму (в диспозиции ст. 147 УК указаны только формы совершения и цель захвата заложников), то в ст. 280 УК Республики Молдова деяние искусственно разделено (на «захват или удержание лица в качестве заложника...» и «...угроза смертью, причинением телесных повреждений или иного вреда здоровью либо дальнейшим удержанием лица в этом качестве с целью понуждения государства, международной организации, юридического или физического лица либо группы лиц совершить какое-либо действие либо воздержаться от его совершения в качестве условия освобождения»). Больше того, перечень способов возможного причинения вреда заложнику расширен (за счет введения «иного вреда здоровью») – решение более чем дискуссионное с учетом положений ч. 3 ст. 1 УК Республики Молдова, закрепляющих приоритет международного права перед нормами национального законодательства.

Характерной составляющей захвата заложников (позволяющей – по крайней мере, в теории – отграничить данное посягательство от незаконного лишения свободы и похищения человека) является выдвижение виновным лицом требований о совершении (либо несовершении) каких-либо действий как условия освобождения потерпевшего. Перечень адресатов угроз (тех лиц (организаций), к которым виновное лицо обращает эти требования) в УК Украины и Республики Мол-

дова отличается от положений Конвенции. При этом перечень в ст. 280 УК Республики Молдова («государства, международной организации, юридического или физического лица либо группы лиц») всего лишь на одно слово меньше («межправительственная» в характеристике международной организации), тогда как в ст. 147 УК Украины вместо «государства» указаны «государственное или иное учреждение, предприятие или организация», добавлены «родственники задержанного» и не указана «группа лиц». На наш взгляд, в этом вопросе украинскому законодателю явно стоит обратить внимание на необходимость совершенствования рассматриваемой статьи и привести перечень адресатов угроз в соответствии с положениями Конвенции.

Кроме основного состава, ст. 147 УК Украины содержит еще и квалифицированный, а ст. 280 УК Республики Молдова – квалифицированный и особо квалифицированный. Следует вновь отдать должное молдовскому законодателю: как число указанных обстоятельств (вдвое большее, нежели в норме уголовного закона Украины), так и их дифференциация позволяют более гибко и эффективно осуществлять уголовно-правовую оценку содеянного.

Совершенно одинаково в обеих странах регламентирован вопрос субъекта захвата заложников: возраст, с которого лицо может нести ответственность за это деяние, снижен (по сравнению с общим возрастом уголовной ответственности) с 16 до 14 лет.

В завершение необходимо указать, что регулирование уголовной ответственности за захват заложников в Украине и Республике Молдова имеет больше различного, нежели общего (несмотря на длительное пребывание обоих государств в едином правовом пространстве и изначально одинаковую криминализацию рассматриваемого деяния). Законодательные формулировки отображают присущие данным странам законодательные традиции и особенности следственно-судебной практики. Несомненно, что определенные черты соответствующей статьи украинского и молдовского уголовного закона представляют интерес для взаимного изучения и возможного заимствования.

Библиографические ссылки

1. International Convention Against the Taking of Hostages : adopted by the General Assembly of the United Nations on December 17th, 1979. URL: <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/english-18-5.pdf>
2. Criminal code of Ukraine : adopted on April 5th, 2001. URL: <https://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/16257/preview>.
3. Criminal code of Republic of Moldova : adopted on April 18th, 2002. URL: https://www.legislationline.org/download/id/8281/file/Moldova_CC_2002_am2018_en.pdf.

О ПРОБЛЕМЕ ВОВЛЕЧЕНИЯ СМИ, ПРАВООЩИТНИКОВ И ИНТЕРНЕТ-СООБЩЕСТВА В ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ РАССЛЕДОВАНИЮ ПЕНИТЕНЦИАРНЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ

Александр Владимирович АКЧУРИН,

*кандидат юридических наук, доцент,
начальник кафедры уголовного процесса и криминалистики
Академия ФСИИ России*

Резюме

В статье предпринимается попытка выявления проблемы с которой в последнее время все чаще стали сталкиваться как следователи, так и сотрудники пенитенциарных учреждений. Средства массовой информации, интернет-сообщества, блогеры в погоне за рейтинговой информацией активно используют любые сведения (зачастую даже непроверенные), которые способны привлечь интерес адресной аудитории. Анализ практики показал, что применительно к освещению деятельности пенитенциарных учреждений подобные субъекты масмедиа основу своего информационного потока базируют на любых негативных сведениях функционирования исправительных учреждений, стремлении широкого освещения нарушений прав осужденных. Подобная односторонность подачи информации выгодна лидерам групп отрицательной направленности из числа осужденных, которые стремятся использовать деятельности субъектов масмедиа в реализации своих противоправных замыслах.

Ключевые слова: исправительные учреждения, пенитенциарные преступления, осужденные, противодействие расследованию, масмедиа.

По состоянию на 1 ноября 2020 г. в 679 исправительных колониях уголовно-исполнительной системы отбывало наказание 382 048 осужденных [1]. Концентрация на относительно небольшой изолированной территории исправительного учреждения лиц, имеющих преступный опыт, в ряде случаев приводит к совершению новых преступлений, которые принято называть пенитенциарными.

Ежегодно Федеральная служба исполнения наказаний регистрирует около тысячи преступлений, совершаемых осужденными в исправительных колониях [2]. Анализ статистических данных ФСИИ России о состоянии преступности среди лиц, содержащихся в учреждениях уголовно-исполнительной системы, за 2015–2019 гг. дает основание выделить следующие наиболее характерные группы преступлений:

– насильственные преступления (убийство, умышленное причинение вреда здоровью и др.) – около 12 %;

- преступления, связанные с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ – около 26 %;
- побеги из мест лишения свободы – около 13%;
- дезорганизация деятельности учреждений, обеспечивающих изоляцию от общества – около 21 %.
- иные преступления – 28 %.

Демократические процессы, активизировавшиеся в нашей стране в начале 90-х годов прошлого столетия постепенно привели к открытости и доступности для гражданского общества пенитенциарной системы и всего того, что в ней происходит. Очевидно, что они играют позитивную роль, прежде всего, в деле обеспечения и защиты прав и свобод осужденных. Общественные, правозащитные организации и СМИ пользуясь такой доступностью учреждений, обеспечивающих изоляцию от общества, зачастую весьма активно освещают их деятельность, либо выстраивают свою деятельность в русле тесного контакта с ними.

К сожалению, подобного рода интерес общественных, правозащитных организаций и СМИ не так часто идет в конструктивном диалоге с администрацией и бывает направлен на решение насущных жизненных вопросов и совершенствование процесса исправления оступившихся лиц, содержащихся в местах лишения свободы. Довольно часто подобный интерес к ИУ и СИЗО вызван банальными потребностями в погоне за скандальными новостями, позволяющими поднимать собственные рейтинги, формировать у общества ложное представление об антигуманности, коррумпированности, бюрократизме «государственной машины», обрабатывая, таким образом, денежные средства выделяемые отдельными негосударственными организациями, преследующими деструктивные цели в отношении государственного устройства страны. А категория оппозиционных политических сил зачастую выступает в роли «правдорубов», которые стремятся на фоне скандальных заявлений и «разоблачений» просто заработать голоса электората [3].

Особо актуальным направлением организационных мер преодоления противодействия расследованию пенитенциарных преступлений должны быть меры по взаимодействию со СМИ. Для предотвращения однобокости освещения деятельности ИУ и СИЗО в медийном пространстве администрации данных учреждений необходимо проводить ежедневную, конструктивную работу по информированию широкой общественности о своей социальной ориентированной миссии, той большой и общественно значимой и полезной работе, которую проводят учреждения в сфере не только исправления осужденных, предотвращения и предупреждения совершения ими новых престу-

плений, но и в вопросах патриотической, ветеранской, спортивной, просветительской и иной работы. Размещение соответствующей информации в новостной ленте официального сайта ИУ или СИЗО, публикация как на сайте, так и в открытой печати интервью с отличившимися сотрудниками (например, олимпийскими чемпионами, призерами соревнований, викторин и т.п.), представителями ветеранских организаций, с осужденными, пересмотревшими свой взгляд на криминальное прошлое, с их родственниками позволит не только сформировать общее позитивное общественное мнение, но и в ходе постоянного взаимодействия со СМИ позволит наработать хорошие межличностные отношения, которые могут предотвратить скороспелые «вбросы» непроверенной информации в медийное пространство.

В конкретных ситуациях размещения в СМИ данных, негативно влияющих на расследование конкретного пенитенциарного преступления следует незамедлительно реагировать на подобные факты. Совместными усилиями учреждений и органов ФСИН России с органами предварительного расследования устанавливать организаторов размещения подобной информации, выяснять возможных заказчиков, источников финансирования; информировать общественность через официальные СМИ о реальной обстановке, складывающейся на территории ИУ или СИЗО; своевременно выступать с опровержениями заказных публикаций в СМИ; предотвращать дезинформирование родственников лиц, пребывающих в учреждениях УИС [4].

Особое внимание следует обратить именно на организацию информирования родственников подозреваемых, обвиняемых и осужденных путем размещения на официальном сайте интересующей их информации в виде ответов на типичные вопросы; размещение телефона доверия в общедоступном месте (на сайте, на информационном стенде и т.п.). В случае осложнения оперативной обстановки организовать оперативный штаб, который будет координировать деятельность не только по взаимодействию со всеми заинтересованными учреждениями и органами в наведении соответствующего порядка, но и информировании общественности путем предоставления регулярной актуальной информации о расследовании конкретных пенитенциарных преступлений. Также следует выделить телефон, по которому родственники смогут уточнить актуальную информацию о произошедшем. Привлечь к данной работе психолога, который имеется в штате любого учреждения и органа УИС.

При этом представителям ФСИН России и органов предварительного расследования, осуществляющим взаимодействие со СМИ следует учитывать особенности такого общения. Крайне недопустимо общение со СМИ (а также и с родственниками осужденных, и предста-

вителями всяческих правозащитных организаций) большого количества лиц, причастных к процессу расследования конкретного пенитенциарного преступления. Практика показывает, что все, что прозвучит из уст представителя правоохранительного органа, любые его предположения, его личное мнение, догадки, суждения, в т.ч. на отвлеченные темы могут быть неправильно истолкованы и представлены широкому кругу общественности [5].

В целях предотвращения подобных негативных сценариев функцию официального представителя, информирующего СМИ, родственников подозреваемых, обвиняемых и осужденных, других представителей общественности следует возлагать на сотрудника пресс-службы территориального органа ФСИН России, где имеются алгоритмы подачи соответствующей информации, комментирующей произошедшее событие, в таком виде, который не позволит недобросовестным СМИ самовольно толковать информацию, подавая ее в негативном свете [6, с.38].

Библиографические ссылки

1. Краткая характеристика уголовно-исполнительной системы // <http://fsin.gov.ru/structure/inspector/iao/statistika/Kratkaya%20har-ka%20UIS/> (дата обращения: 23.11.2020).
2. Характеристика лиц, содержащихся в исправительных колониях для взрослых // <https://fsin.gov.ru/structure/inspector/iao/statistika/Xar-ka%20lic%20sodergahixsya%20v%20IK/> (дата обращения: 23.11.2020).
3. *Масленников Е.Е.* Общая характеристика и классификация групповых неповиновений осужденных и лиц, содержащихся под стражей, и особенности их предупреждения // Вестник Кузбасского института. 2015. № 4. С. 57–61.
4. *Беляков А.В.* Методика расследования дезорганизации деятельности учреждений, обеспечивающих изоляцию от общества: дис. ...канд. юрид. наук. Псков, 2010. 215 с.
5. *Бирюков В.В.* Организационно-тактические основы общения следователя с представителями СМИ при осмотрах мест происшествия, по фактам взрывов и обнаружения взрывных устройств // Актуальные проблемы расследования преступлений: мат-лы Всерос. науч.-практ. конф памяти И.Ф. Герасимова (Екатеринбург, 31 янв.2020 г.). Екатеринбург, 2020. С. 31.
6. *Тюменцев А.Н.* Организационно-правовые и тактические вопросы использования средств массовой информации при расследовании и профилактике преступлений: дис. ... канд. юрид. наук. Волгоград, 2000. 238 с.

CONȘTIINȚA PATRIOTICĂ: CONCEPT ȘI CARACTERIZARE

Valentin CHIRIȚA,

doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Drept penal și criminologie” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Olga CHIRIȚA,

master în psihologie, doctorand, asistent universitar al Catedrei „Științe manageriale, socioumane și comunicare profesională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Rezumat

În funcție de felul în care omul însușește și acceptă morala, de măsura în care el raportează comportamentul și convingerile sale la normele și principiile morale în vigoare, putem judeca despre nivelul moralității sale. O normă morală obligatorie pentru o personalitate matură este prezența sentimentului de răspundere pentru comportamentul, activitatea sa, pentru destinul poporului său în general. Educația acestui sentiment constituie una din direcțiile de activitate a muncii privind formarea conștiinței patriotice, întrucât tocmai patriotismul ca sentiment contribuie la conștientizarea de către om a răspunderii sus-menționate.

Cuvinte cheie: conștiința patriotică, Patrie, patriotism, norme morale, educația patriotică.

Summary

Depending on the way the person learns and accepts morals, the extent to which he relates his behavior and beliefs to the moral norms and principles in force, we can judge about the level of his morality. A mandatory moral norm for a mature personality is the presence of the feeling of responsibility for the behavior, its activity, for the destiny of its people in general. The education of this feeling is one of the directions of work activity regarding the formation of the patriotic conscience, as precisely the patriotism as a feeling, which contributes to the awareness of the aforementioned responsibility by man.

Keywords: patriotic conscience, Motherland, patriotism, moral norms, patriotic education.

Conștiința patriotică a personalității este o formare unitară foarte complicată, care reprezintă totalitatea cunoștințelor despre rădăcinile genetice ale personalității, conștientizarea realității sociale înconjurătoare, perspectivelor dezvoltării ei, obiectivul de a fi disponibil pentru slujirea cu devotament a Patriei sale ca o tendință dominantă a personalității în contextul perspectivelor existenței ei [7, p.304].

Fiind o formă superioară, specific umană a psihicului, conștiința apare în procesul activității. Ea reprezintă o formă superioară a reflectării psihice a realității. Ca rezultat al muncii prealabile a cunoașterii se manifestă „credința”, de care este legată dezvoltarea unei calități a personalității precum patriotismul.

Pentru a stabili concret abordările conceptuale referitoare la formarea conștiinței patriotice, precum și căile de dezvoltare a forțelor interioare ale omului, care condiționează formarea sa ca cetățean, ne vom opri asupra modului în care se examinează doctrinar chestiunile legate de problematica dată și vom începe, înainte de toate, cu noțiunile generale privind patriotismul.

Actualmente nu există o tratare unică a conceptului de „patriotism”, mai cu seamă din perspectiva aspectului psihologic.

În percepția sa clasică, fenomenul patriotismului reprezintă un concept legat de conștiința socială, și are o natură psihosocială. Acesta se formează pe baza conștiinței naționale, ce presupune existența unei societăți [5].

Cuvântul „patriotism” provine de la grecescul πατρίς, *patris* – patrie, țară [1].

Potrivit Dicționarului explicativ al limbii române moderne, prin patriotism se înțelege dragoste și devotament față de patrie și de popor; faptul de a fi gata de luptă și de jertfă pentru interesul patriei [1].

Patriotismul este determinat în mod obiectiv de existența unor patrii, ca entități distincte, cu particularități socioculturale specifice. Constituirea popoarelor și a națiunilor s-a făcut în limitele unui spațiu geografic, fapt care a generat un anumit segment de reuniune între membrii colectivității respective și a condus la conturarea unui sentiment de apartenență față de acel spațiu. De aici, patriotismul este o stare a omului într-o existență socială concretă, în dubla ipostază – istorică și actuală. Cele două dimensiuni se prezintă într-o relație de complementaritate, ce se amplifică și se îmbogățește cu noi nuanțe, pe măsura înaintării în istorie, a scurgerii prezentului din și în trecut [3, p.131].

În interpretarea contemporană, noțiunea de „patriotism” se definește ca „dragostea de Patrie, atașamentul față de locul nașterii sale, de locul unde trăiești” [8].

Vom cita, de asemenea, definiția patriotismului aparținând autorului Kaliujnâi A.S., care confirmă înțelegerea profundă a fenomenului respectiv. „Patriotismul reprezintă sentimentul înalt al dragostei față de Patrie, propriu majorității oamenilor care locuiesc pe pământul lor natal, înțelegerea profundă de către ei a datoriei, răspunderii pentru tot ce se întâmplă în țară,

pentru viitorul ei. Patriotismul înseamnă ansamblul ideilor, convingerilor, sentimentelor și acțiunilor orientate spre dezvoltarea constantă, prosperarea patriei sale... Patriotismul este o mișcare care cheamă înaintea, un factor de natură spirituală care contribuie la păstrarea tuturor elementelor pozitive acumulate de omenire, de un popor, societate și stat concret în care locuiește și acționează o personalitate reală, este forma existenței sale” [10, p.38].

De noțiunea de „patriotism” este direct legată și noțiunea de „Patrie”, bazată pe dragostea față de ea.

În lucrarea marelui Nicolae Iorga „Adevăratul patriotism”, patriotul este privit ca cel în care vorbește în adevăr, ca cel al cărui suflet entuziast și făcător de minuni se revarsă în acțiuni, ca cel ce are sânge de dat pentru Patrie fără îndoială [2, p.5].

Patria reprezintă deci o componentă de bază a existenței umane care s-a cristalizat și s-a îmbogățit continuu de-a lungul vremurilor, prin lupta și prin sacrificiile membrilor săi [3, p.133].

„Patria” este un mediu social-economic, politic, format din punct de vedere istoric, în care s-a născut omul, cu care este legată istoria poporului său. „Patria este țara unde s-a născut, a crescut, trăiește omul, este locul care a influențat formarea omului ca personalitate, locul unde au trăit străbunii, locul care rămâne în sufletul nostru și la care ne vom întoarce toată viața noastră, chiar dacă în amintiri.

Patriotismul nu este altceva decât o rezultată a procesului de socializare. Un individ cu cât este mai aproape, mai integrat în societate, cu atât deține mai multe norme și valori temeinice, caracteristice societății din care face parte, cu atât va simți mai mult un atașament puternic față de societatea de apartenență. Mihail Eminescu menționa că patriotismul nu este numai iubirea trecutului în care te-ai născut, ci mai ales, iubirea trecutului, fără de care nu există iubirea de țară [3, p.135].

Pentru neamul nostru atașamentul față de „Patrie” a avut întotdeauna un anume sens religios, filosofic și moral.

În funcție de felul în care omul însușește și acceptă morala, de măsura în care el raportează comportamentul și convingerile sale la normele și principiile morale în vigoare, putem judeca despre nivelul moralității sale. O normă morală obligatorie pentru o personalitate matură este prezența sentimentului de răspundere pentru comportamentul, activitatea sa, pentru destinul poporului său în general. Educația acestui sentiment constituie una din direcțiile de activitate a muncii privind formarea conștiinței patriotice, întrucât tocmai patriotismul ca sentiment contribuie la conștientizarea de

către om a răspunderii sus-menționate.

Sentimentul dragostei și conștientizarea Patriei sale apare la om treptat, fiecare abordează în felul său aceste sentimente. Odată cu nașterea, fiind un om mic, el încearcă sentimentul dragostei față de părinți, iar pe măsură ce crește în el se naște atașamentul față de prieteni, de casa, de strada, satul sau orașul lui. Când omul acumulează experiență și cunoștințe, el conștientizează apartenența sa la Patrie. Astfel, se formează cetățeanul, se naște patriotul.

Fiind un fenomen multilateral, patriotismul reprezintă un complex de proprietăți și caracteristici care se manifestă în mod diferit la diverse niveluri de funcționare a sistemului social.

Patriotismul este un sentiment al valorii și necesității pentru viața fiecărui om, includerea lui în individualitatea holistică majoră a unui popor și, pe de altă parte, instinctul de autoconservare a unei individualități populare specifice [9, p.31].

Conștiința – fiind nivelul superior al oglinzirii și regulării psihice, este proprie doar omului ca ființă socială. Din punct de vedere practic, conștiința se prezintă drept un ansamblu de forme sentimental-mentale ce se află într-o continuă schimbare, ce apar nemijlocit la subiect în interiorul lumii sale lăuntrice anticipând activitatea sa practică [12, p.72].

Concepțiile psihologice principale care examinează formarea și dezvoltarea conștiinței împărtășesc concepția că omul este o ființă conștientă.

Astfel, conștiința pornește de la conștiința de sine, a cărei bază o alcătuiește sentimentul propriului „Eu”, o formă trecută a autopercepției [14 p. 204].

Ca urmare a acțiunii mecanismelor psihice, o persoană se distinge din mediul înconjurător și își realizează individualitatea, își formează „Conceptul de sine”, care constă în totalitatea ideilor unei persoane despre sine, despre realitatea înconjurătoare și locul său în societate. Datorită conștiinței, persoana are capacitatea de a-și regla comportamentul în mod independent, adică fără influența excitanților mediului. La rândul său, „Conceptul de sine” este nucleul sistemului său de autoreglare. O persoană trece toate informațiile percepute despre lumea înconjurătoare prin sistemul său de idei despre sine și își formează comportamentul pe baza unui sistem de valori, idealuri și atitudini motivaționale. Anume de aceea, „Conceptul de sine” deseori este numit și autoconștiință [6].

Principalele caracteristici ale conștiinței sunt:

– Conștiința este un corp de cunoștințe despre lume. Cuvântul „conștiință” în sine implică acest lucru: conștiința este cunoașterea comună, agregată, adică conștiința individuală nu se poate dezvolta separat de

conștiința socială, iar limbajul care este baza gândirii abstracte reprezintă cea mai înaltă formă de conștiință. Astfel, structura conștiinței include toate procesele cognitive - senzație, percepție, memorie, gândire, imaginație, cu ajutorul cărora o persoană își reface continuu cunoștințele despre lume și despre sine. Încălcarea oricăruia dintre procesele cognitive devine automat o încălcare a conștiinței în general;

– În conștiință se stabilește o distincție clară între subiect și obiect, între „eu” și „nu eu”. Omul este singura creație care se poate distinge de restul lumii și se poate contrapune cu aceasta. La etapa inițială a dezvoltării sale, conștiința umană este îndreptată spre exterior. Omul înzestrat cu organe senzoriale de la naștere pe baza datelor furnizate de analizatori percepe lumea ca ceva separat de el și nu se mai identifică cu tribul său, cu fenomenele naturii etc.;

– Doar omul este capabil să-și îndrepte activitatea mentală asupra lui însuși. Aceasta înseamnă că structura conștiinței include atât autoconștiința cât și autocunoașterea, adică capacitatea de a face o evaluare conștientă a comportamentului său, a calităților sale individuale, a rolului său și a locului în relațiile sociale. Evidențierea proprie în calitate de subiect și dezvoltarea conștiinței de sine s-a produs în filogeneza și are loc în procesul ontogenezei fiecărei persoane;

– Conștiința asigură realizarea activității umane planificate. La sfârșitul procesului de muncă, se obține un rezultat real, care într-o formă ideală deja a fost format în conștiința persoanei înaintea începerii procesului de muncă. Persoana și-a imaginat anterior obiectivul și produsul final al activității sale, formând astfel motivația. Aceasta și-a planificat acțiunile, și-a subordonat eforturile sale volitive, și-a corectat activitatea deja în stadiul implementării sale, astfel încât rezultatul final să corespundă la maximum cu ideile inițial planificate. Derogarea de la implementarea activității inițial planificate, de la coordonarea și orientarea acesteia constituie o formă de afectare a conștiinței;

– Structura conștiinței include și sfera emoțională a omului. Ea este responsabilă pentru formarea evaluărilor emoționale în relațiile interpersonale și autoaprecierea reacțiilor emoționale la fenomenele lumii înconjurătoare, precum și la fenomenele interne. Caracterul adecvat al evaluărilor și reacțiilor emoționale ale omului contribuie atât la reglarea proceselor psihice și comportamentului său, cât și la corecția relațiilor interpersonale. La existența unor boli mintale, afecțiunile conștiinței se exprimă anume prin devierile în sfera sentimentelor și relațiilor [4].

Prin urmare, caracteristicile conștiinței patriotice ale cetățeanului sunt:

– Reflectarea în conștiință a fenomenelor care se întâmplă în societate, legate de spațiul social al personalității în proces de formare a activității ei (aspectul ontologic);

– Analiza rezultatelor procesului social-istoric al dezvoltării naționale în formă de idealuri ale societății, de manifestări ale spiritualității, de simboluri care se manifestă ca o analiză subiectivă a rezultatelor evoluției vieții culturale a societății (aspectul gnoseologic);

– Acceptarea valorilor existente în societate, care au un caracter selectiv și sunt orientate spre dezvoltarea autocunoașterii omului în mediul social, formarea lumii spirituale a personalității (aspectul axiologic).

Conștiința patriotică este analizată, de asemenea, în calitate de conștiință socială și individuală a personalității. *Conștiința individuală* a omului în creștere în procesul educației este determinată de un ansamblu întreg de interacțiuni și acțiuni. În esența sa, ea se deosebește de conștiința socială.

Din acest punct de vedere, prezintă interes explicația dată de autorul Lihaciov B.T. Acesta scria: „Formula «existența determină conștiința», care stabilește dependența conștiinței sociale a unei sau altei păături sociale de existența lor socială, nu înseamnă cătuși de puțin că conștiința individuală a personalității rămâne neapărat la nivelul existenței sale socioindividuale [11, p. 94].

Această obligație poate fi considerată justă, în caz contrar, nu ar exista evoluția societății în general.

Problema relației dintre conștiința socială și individuală poate fi abordată sub alt aspect. *Conștiința socială* concentrează în sine tot ce este avansat, progresist, cele mai bune cerințe față de om. Ea se bazează pe practica socială înaintată, pe tot ce este mai bun în etica general umană, susținută de opinia publică. Astfel, dragostea de Patrie, apărarea intereselor ei, integrității ei, ca sentimente ale conștiinței sociale, reprezintă sentimente patriotice, sociale, care dau naștere conștiinței patriotice sociale.

Totuși aceasta nu înseamnă că fiecare membru al societății este înzestrat cu o conștiință patriotică individuală. Conștiința individuală se formează sub influențe ale micromediului înconjurător. Micromediul înglobează diverse relații care alimentează atât conștiința avansată, pozitivă, cât și pe cea negativă.

Dezvoltarea conștiinței patriotice a unei persoane se evidențiază în trei etape:

Etapă conștiinței etnico-teritoriale timpurii, este una fundamentală în educația patriotică a copiilor. Aceasta este proprie vârstei preșcolare și vârstei școlare primare. Anume la această etapă se pun bazele formării senti-

mentului de patriotism;

Etapa conștiinței național-politice, se identifică în adolescență, când sunt înlocuite principalele instituții de socializare și copilul se încadrează în mediul social. La această etapă are loc aderarea tinerilor la diverse organizații și asociații social-politice și de tineret, care sunt capabile să contribuie la educarea acestora;

Etapa conștiinței statal-patriotice, se caracterizează prin manifestarea dragostei, afecțiunii și respectului față de statul său [15, p. 576].

Astfel, parcurgerea cu succes a etapelor sus menționate indică maturitatea civico-patriotică a persoanei.

Formarea patriotică a individului, are loc printr-un proces format din două părți interdependente:

a) la nivel ideologic – formarea conștiinței patriotice, viziunilor, ideilor și convingerilor;

b) la nivel psihologic – formarea sentimentelor, deprinderilor, dispozițiilor și aspirațiilor [13, p. 225].

Așadar, conștiința patriotică constituie principala caracteristică cultural-spirituală a persoanei, una din componentele de bază ale conștiinței individuale cât și a celei sociale. Viziunile și sentimentele patriotice se formează sub influența mai multor determinante, cum ar fi cele legate de melea, cultură, religie, istorie, limbă etc.

Referințe bibliografice

1. Dicționarul limbii române moderne. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958. 961 p.
2. Iorga N. Adevăratul patriotism. Idei dintr-o conferință ținută la Galați în ziua de 8 septembrie 1914. Tipografia „Neamul românesc”, 1914. 17 p.
3. Vicol N. Contextualizarea metodologică a educației patriotice și a valorificării sentimentului patriotic. În: Culegerea „Perspective metodologice de formare, dezvoltare a competențelor elevilor în contextul axiologic (coord. T. Cazacu). Chișinău, 2015. p. 131-150.
4. <https://mirznanii.com/a/198077-14/obshchaya-psikhologiya-14>.
5. <https://sibac.info/studconf/hum/xlii/53606>.
6. https://studopedia.su/10_135764_v-strukturno-soznaniya-vhodyat-takzhe-opredelennye-otnosheniya.html.
7. Бирюков А.А. и др. Патриотически ориентированное образование: методология, теория, практика. Под общ. ред. А.Н. Вырщикова. 2-е издание доп. и перераб. Волгоград: Панорама, 2008. 718 p.

8. Большой энциклопедический словарь. Под редакцией А.М. Прохорова. Москва, 1993. 1632 р.
9. Еремина М.А. Патриотизм как психологический феномен. În: Формирование традиций патриотизма. Материалы научно-практической конференции. Барнаул, 2015. р. 31-38.
10. Калужный А.С. Личностно-ориентированное воспитание в высшей военной школе. Новгород, 2004. 214 р.
11. Лихачев Б.Т. Методологические основы педагогики. Самара. Издательство СИУ, 1998. 200 р.
12. Маклаков А.Г. Общая психология. Учебник для вузов. СПб: Питер, 2007. 583 с.
13. Рубинштейн Л.С. Основы общей психологии. СПб: Питер, 2007.
14. Соловьев В.С. Собр. соч. в 10-ти т. Т. 5. Санкт-Петербург: Книгоиздательское товарищество «Просвещение», 1912. 482 с.
15. Сухарев А.В. Этнофункциональная парадигма в психологии. Москва: Институт психологии РАН, 2008.

JUSTIȚIA RESTAURATIVĂ – CAUZĂ DE REFORMĂ SAU NOUA APORIE PENAL-APLICATIVĂ ÎN CONTEXTUL LEGISLAȚIEI PENALE EUROPENE

Valeriu BRUS,
doctor în drept

Rezumat

În doctrina penală recentă a fost introdusă o nouă cauză a liberării de pedeapsa penală a inculpatului în cazul în care acesta exprimă bunăvoință și depune întregul efort întru eliminarea consecințelor nefaste ale faptei sale. O adevărată reformă penală motivată atât de fenomenul suprasolicitării instituțiilor penitenciare, cât și de oferirea unei oportunități infractorului de a-și reface viața, aducând o contribuție pozitivă societății. Toate aceste premise riscă să producă nu doar o adevărată revoluție în contextul legislației penale, dar și să creeze polemici și dezbateri politice în societatea civilă.

Cuvinte-cheie: victimă, parte civilă, justiție reparatorie, aporie penală, răspundere penală, proces penal.

Summary

A new concept was introduced in the recent criminal doctrine, which concludes that defendants that willingly offer to put in all the effort it takes to repair the adverse consequences of their acts should have their criminal punishments eliminated. This criminal reform is motivated both by the phenomenon of overcrowded penitentiary institutions and by the intention of offering defendants an opportunity to restore their lives and to contribute positively to society. These premises risk producing not only a true revolution in the context of criminal law but also political debates in civil society.

Keywords: victim; civil party; restorative justice; criminal dilemma; criminal liability; criminal process.

Introducere. Cu adoptarea definitivă a propunerii de lege C. 4368 și adoptarea *Legii nr. 103 din 23 iunie 2017 (așa-numita Reforma Orlando)* care conținea modificări de substanță în materia penală (reducerea duratei proceselor, simplificarea justiției penale) a fost introdusă o nouă clauză care prevedea liberarea de pedeapsa penală a vinovatului în cazul reparării prejudiciului infracțiunii comise de acesta (art. 162-ter C.p.It.) [1, p. 5]. În afara provocării unei dezbateri în sfera politică a statului, această inovație a legislatorului italian a produs o adevărată revoluție atât în contextul disciplinei dreptului procesual-penal, cât și penitenciar la nivel european.

Luând în considerare intensitatea ecoului resimțit în contextul juridic european ca rezultat al aplicării în practică a acestei reforme, precum

și entitatea cataclismelor produse de aceasta în termeni de amendamente legislative la textul legii penale, propunem discutarea acestui subiect la nivel comparativ în scopul relevării atât a logicii intrinsece a acestei reforme legislative italiene, cât și a utilității sale practice pentru întreaga comunitate civilă.

Metode aplicate și materiale utilizate. În scopul realizării obiectivelor investigației propuse, autorul publicației a recurs la lucrările și opiniile savanților italieni din domeniu, aplicând metodele clasice de investigație precum: observația, metoda deducției, metoda comparativă, sistemică și cantitativă. Un fapt pe cât de banal pe atât de necesar în vederea conștientizării și perceperii esenței tehnico-juridice a subiectului propus spre investigație.

Rezultate obținute și discuții. Repararea prejudiciului cauzat de infracțiune, în viziunea doctrinei penale italiene, poate fi interpretată drept formă de sancțiune fără aplicarea unei pedepse ulterioare (sancțiune autonomă), ca pedeapsă complementară unei sancțiuni penale principale sau să devină parte componentă a acesteia; reprezintă un concept relațional care nu se poate autodetermina și care necesită specificarea modalității de interacțiune cu pedeapsa penală de bază. În fiecare din aceste ipoteze anterior enunțate, repararea prejudiciului devine o adevărată dilemă procesuală atât în determinarea vinovăției inculpatului, cât și în subminarea sau compromiterea scopului pedepsei penale.

Luând în considerare că primele două ipoteze anterior descrise nu trezesc polemici sau neclarități, nu ne rămâne decât să procedăm la analiza posibilității de liberare de pedeapsa penală a inculpatului în cazul reparării prejudiciului cauzat de fapta sa. Dificultatea identificării unui acord social și politic este determinată de faptul că aplicarea practică a acestei clauzule penale depinde nemijlocit de discreția judecătorului, faptul că victima nu joacă decât un rol marginal în exprimarea consimțământului la aplicarea acesteia și îndeosebi adoptarea acestei sancțiuni „atenuante” în pofida existenței unei dezaprobări în masă.

Nu pare cert nici faptul că aplicarea acesteia în practică va soluționa problema suprasolicitării instituțiilor penitenciare în statul italian, care de fapt reprezintă scopul de bază urmărit de autorii acestei inițiative legislative [2].

Utilitatea „Justiției reparatorii” poate fi concepută ca oferirea unei noi posibilități persoanelor care au comis o infracțiune de a se reabilita și integra în societatea care îi înconjoară, prevenind astfel comiterea de noi infracțiuni din partea acestora, deși oponenții acestei teze par a fi sceptici în realizarea acestor idealuri sau obiective iluzorii [3].

Introducerea acestei condiții de liberare de răspundere penală a fost realizată în scopul eschivării de la procesul penal și al sancțiunii penale în special nu răspunde decât exigenței de decongestionare a procesului penal italian [4, p. 916-918], urmează a fi privită ca o intenție a legislatorului în vederea reducerii numărului proceselor penale existente în stat, precum și a diminuării duratei complexe a acestora; o situație dificilă care s-a creat de-a lungul anilor în sistemul penitenciar italian caracterizat de o suprasolicitare a instituțiilor sale, precum și un număr sporit de dosare intentate, iar cu aceasta și o creștere semnificativă a duratei procesului penal care datorită existenței principiului prescripției nu că ajunge la faza pronunțării rechizitoriului, dar nici nu depășește faza audierii părților în proces. Legislatorul, conștient de existența lacunelor în sistemul judiciar și penal, este constrâns să recurgă la așa-numita practică de dezincriminare în concret, care, spre deosebire de forma dezincriminării în abstract, nu este orientată spre eliminarea componentelor de infracțiuni consacrate în legea penală, dar se limitează la a oferi infractorilor „mai puțin periculoși” o posibilitate reală de a se eschiva de la procesul penal care îi vizează [5].

Conform dispoziției art.162-ter C.p.It., în cazul unui proces penal intentat în baza plângerii persoanei vătămate (susceptibilă de remitere), judecătorul, în termenul maxim de declarare a deschiderii ședinței de audiere a părților în proces, declară procesul penal clasat dacă învinuitul a reparat integral prejudiciul cauzat victimei și a eliminat consecințele nefaste ale faptei sale. Despăgubirea daunelor provocate poate avea și expresia unei oferte reale conform dispoziției art. 1208 C.ci.It., altfel spus, cazul în care învinuitul rambursează pierderile suferite de victimă, iar aceasta refuză, judecătorul, examinând circumstanțele cazului și apreciind ca adecvată valoarea despăgubirii, dispune remiterea cazului.

Deci în primul rând dispozițiile art. 162-ter C.p.It. vor găsi aplicație practică doar în cazul proceselor penale intentate în baza plângerii prealabile a victimei susceptibile de remitere, excluse fiind cauzele intentate în baza plângerilor cu titlu irevocabil și autosesizările organului de urmărire penală sau a procurorului. Analizând legislația procesuală autohtonă, găsim o analogie în:

a) dispozițiile art. 276, alin. (5) și alin. (7) „*Pornirea urmăririi penale în baza plângerii victimei*”:

„...*la împăcarea părții vătămate cu bănuitul, învinuitul, inculpatul în cazurile menționate la alin. (1), urmărirea penală încetează. Împăcarea este personală și produce efect doar dacă intervine până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești*”.

„...*Împăcarea părților poate avea loc și prin aplicarea medierii conform*

Legii cu privire la mediere”.

b) art. 285, alin. (1) pct. 2 „**Încetarea urmăririi penale**”:

„...Încetarea urmăririi penale are loc în cazurile de nereabilitare a persoanei, prevăzute la art. 275 pct. 4-9 din prezentul cod, precum și dacă există cel puțin una din cauzele prevăzute la art. 53 din Codul penal sau dacă se constată că plângerea prealabilă a fost retrasă de partea vătămată, a fost încheiată o tranzacție în cadrul procesului de mediere sau părțile s-au împăcat – în cazurile în care urmărirea penală poate fi pornită numai în baza plângerii prealabile sau legea penală permite împăcarea”.

c) precum și în conținutul dispoziției art. 332, alin. (1) C.p.p. „**Încetarea procesului penal în ședința de judecată**”:

„...în cazul în care, pe parcursul judecării cauzei, se constată vreunul din temeiurile prevăzute în art. 275 pct. 5-9, 285 alin.(1) pct. 1, 2, 4, 5, precum și în cazurile prevăzute în art. 53-60 din Codul penal, instanța, prin sentință motivată, încetează procesul penal în cauza respectivă”.

Textul articolului expus mai sus pare a reflecta un conținut similar Reformei Orlando în statul italian, dacă nu ar pune în evidență un detaliu important, și anume cel al consimțământului părții vătămate. De fapt, art. 162-ter C.p.It. admite încetarea procesului penal, indiferent de faptul exprimării voinței în acest sens a părții vătămate, iar cu aceasta riscă să lezeze anumite principii fundamentale care nu doar reglementează desfășurarea procesului penal, dar și constituie pilonii doctrinei penale contemporane.

Polemici și mai aprinse a suscitat propunerea conținută în cuprinsul Legii nr. 103 din 23 iunie 2017 (așa-numita Reforma Orlando) care a delegat guvernului italian adoptarea noilor decrete legislative, în termenul stabilit de un an, în scopul extinderii sferei de aplicare a dispozițiilor art. 162-ter C.p.It. și altor categorii de infracțiuni prevăzute în legea penală.

Conceptul de bază al art. 162-ter C.p.it. este deci axat pe eliminarea consecințelor cu caracter nociv din partea persoanei vinovatului până la deschiderea ședinței de audiere a părților în proces. Această rigoare a legislatorului este justificată de faptul recunoașterii acestei clauzule penale a caracterului de *conditio sine qua non*, adică, a atribuirii calității procesuale de indispensabil sau imperativ în componența unui raport juridic fără respectarea căreia raportul de bază nu poate fi realizat și urmează a fi declarat nul de instanța de judecată. Judecătorul, imediat după audierea părților în proces, precum și a părții vătămate, declară clasat procesul spre examinare cu condiția că inculpatul a reparat integral dauna cauzată de fapta sa, restituind sau rambursând valoarea prejudiciului și, unde a fost posibil, a eliminat consecințele nefaste ale infracțiunii comise de acesta. Deci în prezența premiselor sus-menționate, legislatorul impune judecătorului emite-

rea hotărârii de clasare a procesului cu liberarea de răspundere penală a persoanei vinovatului, adică persoana respectivă urmează a fi considerată fără antecedente penale.

Antecedentele penale, în optica legislatorului autohton, reprezintă o stare juridică a persoanei, ce apare în momentul rămânerii definitive a sentinței de condamnare, generând consecințe de drept nefavorabile pentru condamnat până la momentul stingerii antecedentelor penale sau reabilitării (art. 110 C.p.p. RM). Stingerea antecedentelor penale prezumă, în primul rând, o sentință de condamnare cu caracter definitiv, pe când elementul de inovație al legislației penale italiene exclude o astfel de eventualitate din considerentele că judecătorul este obligat să se pronunțe *in gratiam* persoanei vinovatului și să claseze dosarul fără desfășurarea tuturor etapelor unui proces ordinar (audierea părților, părții vătămate, procesul de probațiune, desfășurarea contradictoriului etc.). În contextul art. 110 C.p.p. RM nu este menționată modalitatea stingerii antecedentelor penale prin metoda reparării de către inculpat a prejudiciului cauzat de propria infracțiune.

O oarecare similitudine Reformei Orlando poate fi găsită în conținutul art. 112 C.p.p. RM, conform căruia:

„Una dintre condițiile pentru primirea cererii de reabilitare judecătorească este cazul când condamnatul a achitat integral despăgubirile civile, la plata cărora a fost obligat prin hotărâre judecătorească, precum și cheltuielile de judecată.”

Legislatorul național presupune posibilitatea anulării antecedentelor penale inculpatului (până la momentul expirării termenelor de stingere a acestora) doar prin depunerea cererii de reabilitare și la momentul în care procesul penal este declarat încheiat cu pronunțarea unei hotărâri judecătorești rămasă definitivă. Deci neconcordanța care rezultă din legislația autohtonă și cea italiană în ceea ce privește stingerea antecedentelor penale pare a fi alimentată de următoarele considerente:

1. *disciplina procesuală națională prevede posibilitatea anulării antecedentelor penale prin depunerea cererii, dar nu face uz de un termen ca „stingere” a acestora;*

2. *depunerea cererii vizează persoana inculpatului căruia i-a fost pronunțată o hotărâre judecătorească definitivă, adică momentul post factum al unui proces penal care și-a consumat timpul său fiziologic;*

3. *prezentarea instanței de reabilitare de către inculpat este posibilă doar în momentul în care a executat pedeapsa penală și cu condiția că inculpatul a dat dovadă de o comportare ireproșabilă;*

4. *acordarea reabilitării (iar cu aceasta și a anulării antecedentelor penale) nu este automată și cu atât mai mult impusă persoanei judecătorului.*

.....
Acest fapt rămâne la discreția ultimului după o analiză minuțioasă a tuturor circumstanțelor cazului precum și a persoanei inculpatului.

Diferită pare optica legislatorului italian, acesta utilizează imperativul „judecătorul declară liber de pedeapsa penală bănuitul” în cazul în care acesta a reparat prejudiciile cauzate de fapta sa, recunoscându-le ca fiind adecvate sau suficiente. Această circumstanță denotă o deosebire uimitoare de dispoziția art. 162-ter, co. 2) C.p.It. care acordă judecătorului posibilitatea suspendării procesului penal pentru a permite persoanei vinovatului de a înlătura consecințele social-periculoase ale faptei sale și a repara dauna produsă victimei; sau de dispoziția art. 162 bis și 169 C.p.It. care presupun suspendarea condiționată a procesului și a iertării judiciare, în aceste cazuri legislatorul nu impune judecătorului o astfel de linie de comportament, chiar dacă s-au verificat premisele sus-enunțate.

Luând în considerare cele expuse anterior, ajungem la concluzia că audierea bănuitului precum și a persoanei victimei este finalizată exclusiv odată cu cumularea tuturor elementelor necesare pentru aprecierea adecvării entității rambursării sau reparării daunei cauzate de infracțiune [6].

Acest fapt înseamnă că victima are dreptul de a fi ascultată în proces, dar nu va putea refuza „oferta” bănuitului în cazul când judecătorul va aprecia drept adecvată suma despăgubirilor suportate de persoana vinovatului. Cu atât mai mult, legislatorul oferă bănuitului posibilitatea de a achita datoria sa față de victimă în termen de 6 luni, suspendând discutarea cauzei până la noul termen indicat de judecător, dacă acesta va demonstra că nu a avut posibilitatea reală de a îndeplini acest lucru până la proces. Mai mult decât atât, vinovatului i se acordă posibilitatea de a achita prejudiciile cauzate victimei în rate, termenele de prescripție fiind suspendate pe aceeași perioadă de timp ca și procesul. Dacă se va adeveri existența despăgubirii, judecătorului nu-i rămâne decât să libereze de pedeapsa penală persoana bănuitului.

Reforma Orlando la alin. (2), (3) și (4) ale unicului său articol prevede că dispozițiile sale pot fi aplicate și altor procese penale în executare, adică intentate până la momentul intrării în vigoare a Legii nr. 103 din 2017, care a introdus *de facto* și *de iure* art. 162 ter C.p.It., cu excepția proceselor penale care se află în examinare la Curtea Supremă de Justiție italiană (Corte di Cassazione). Cu alte cuvinte, realizarea principiului de retroactivitate a legii penale mai blânde:

„...în cazul în care de la săvârșirea infracțiunii până la judecarea definitivă a cauzei au intervenit una sau mai multe legi penale, se aplică legea cea mai favorabilă” [7].

În lumina acestor afirmații, putem deduce cu siguranță contribuția perceptiv-inovatoare a alin. (2), (3) și (4) ale art. 1 din Legea nr. 103/2017

(Reforma Orlando), și anume: aceste dispoziții presupun liberarea de răspundere penală a vinovatului în cazul achitării despăgubirilor cauzate victimei sale într-un termen și mai vast decât cel expres prevăzut în conținutul art. 162 ter C.p.It., adică a deschiderii ședinței de audiere a părților în proces. O oportunitate meschină *ad abundantiam*, deoarece presupune o adevărată metodă legalizată de eschivare de la procesul penal, iar cu aceasta și de la pedeapsa penală de către infractori cărora legea, în schimbul unei despăgubiri considerate juste, le oferă o nouă posibilitate de reafirmare personală în pofida oricărei contestații făcute de victimele lor.

Concluzii. Luând în considerare cele expuse anterior, putem deduce cu certitudine că Reforma Orlando în contextul legislației penale italiene a produs aceleași efecte devastatoare ca o explozie de nitroglicerină, provocând atât dezbateri la nivel legislativ, cât și un val de proteste din partea societății contemporane. Aceasta riscă să spulbere nu doar stereotipurile justiției italiene, ci și să alimenteze un climat de scepticism și de frustrare în esența justiției actuale.

Sintetizând conținutul acestei publicații, ajungem la următoarele concluzii:

1. Utilitatea practică a Justiției reparatorii în intenția legislatorului inițial consta în acordarea unei posibilități de reabilitare și integrare socială a infractorilor, deși ulterior s-a demonstrat ca fiind doar expresia unei necesități stringente a suprasolicitării instituțiilor penitenciare, precum și a decongestionării numeroaselor procese penale rămase nedefinitivate până în prezent;

2. Introducerea acestei clauzule de liberare de răspundere penală, de facto, a fost realizată în scopul asigurării unei posibilități de eschivare de la procesul penal a potențialilor infractori și nu posedă un alt scop practic decât cel de decongestionare a procesului penal în general și a celui penitenciar în special;

3. Ideea primordială a legislatorului era de a extinde aplicația practică a dispozițiilor *Reformei altor categorii de infractori*;

4. Scopul și obiectivele propuse de legislatorul italian, prin intermediul modificărilor introduse de Reforma Orlando, nu reprezintă altceva decât rezultatul deschiderii ex novo a cutiei Pandorei, iar cu aceasta a creării unor dificultăți procesuale ulterioare în urmărirea vinovaților și tragerea acestora la respectiva răspundere penală.

Referințe bibliografice

1. Cascini, Il nuovo art. 162 ter C.p.: esempio di „restorative justice” o isti-

- tuto orientato ad una semplice funzione deflattiva?, in *Archivio Penale*, 2, 2017.
2. Ferranti, Giustizia riparativa e stalking: qualche riflessione a margine delle recenti polemiche, in *Diritto Penale Contemporaneo*, 2017.
 3. Demuro G.P., L'estinzione del reato mediante riparazione: tra aporie concettuali e applicative, in *Rivista Italiana di Diritto e Procedura Penale* N. 1/2019.
 4. Johnstone, Gerry., *Restorative Justice: Ideas, Values, Debates*. United Kingdom, Taylor&Francis, Second Edition, Routledge, 2013.
 5. Corso, Le ricadute processuali dell'estinzione del reato per condotte riparatorie, in *Archivio Penale*, 3, 2017.
 6. Caradonna, Le modifiche della riforma Orlando al codice penale, in *Rivista Penale*, 2017, nr. 11.
 7. Caporotundo F., L'estinzione del reato per condotte riparatorie: luci ed ombre dell'art. 162- ter C.p.
 8. Pedone, *Condotte riparatorie: La nuova causa di estinzione del reato*, in antonellapedone.com, 2017.
 9. Alexandra-Raisa Roșcan, *Universul Juridic*, 20 noiembrie 2017 (nr. 11/2017).

ОТДЕЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ КВАЛИФИКАЦИИ УГОЛОВНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЙ ПРОТИВ СЕМЬИ И НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

Асель АЛИБЕКОВА,

кандидат юридических наук, доцент кафедры специальных юридических дисциплин Академии правоохранительных органов при Генеральной прокуратуре Республики Казахстан

Резюме

В статье рассматриваются отдельные вопросы квалификации уголовных правонарушений против семьи и несовершеннолетних по законодательству Республики Казахстан. Определяется, что несовершеннолетние в качестве потерпевшего обладают особыми характеристиками, имеющие существенное значение при квалификации уголовных правонарушений. Обосновывается необходимость выделения в отдельную категорию потерпевших малолетнего. В этой связи автором предлагаются меры по совершенствованию норм уголовного законодательства в части дополнения некоторых статей главы 2 Уголовного кодекса Республики Казахстан особо квалифицирующим признаком, тем самым ужесточая уголовную ответственность за совершение деяния в отношении малолетнего.

Ключевые слова: уголовные правонарушения против семьи и несовершеннолетних, несовершеннолетние, потерпевший, малолетний.

Summary

The article deals with certain issues of qualification of criminal offenses against the family and minors under the legislation of the Republic of Kazakhstan. It is determined that minors as victims have special characteristics that are essential for the qualification of criminal offenses. In this regard, the author suggests measures to improve the norms of criminal legislation in terms of adding some articles of Chapter 2 of the Criminal code of the Republic of Kazakhstan with a special qualifying feature, thereby tightening criminal liability for committing an act against a minor.

Keywords: criminal offenses against the family and minors, minors, victim, minor.

Стабильное развитие государства возможно при благополучии подрастающего поколения. Обеспечение безопасности, охраны и защиты детства является одним из основополагающих принципов государства.

Детей следует относить к наиболее нуждающимся в защите слоям населения. Осознание и понимание данного обстоятельства позволяет государству должным образом проводить и реализовывать

правовую политику по обеспечению стабильного, полноценного, нормального физического, интеллектуального и нравственного развития детей.

В послании Главы государства народу Казахстана «Казахстан в новой реальности: время действий» отмечается, что «особое внимание нужно уделить вопросам безопасности и охраны прав детей» [1]. Создание благоприятных условий для полноценного развития детей, в том числе малолетних, несовершеннолетних, способствует формированию полноценного, всесторонне развитого человека, личности, с точки зрения физического и нравственного развития. Как справедливо отмечает Белов В.Ф. «все, что представляет угрозу для несовершеннолетних, представляет угрозу для будущего общества» [2, с.52].

Согласно п.1 ст. 19 Конвенции о правах ребенка «государства-участники принимают все необходимые законодательные, административные, социальные и просветительские меры с целью защиты ребенка от всех форм физического или психологического насилия, оскорбления или злоупотребления, отсутствия заботы или небрежного обращения, грубого обращения или эксплуатации, включая сексуальное злоупотребление, со стороны родителей, законных опекунов или любого другого лица, заботящегося о ребенке» [3].

Уголовно-правовая охрана прав, свобод и интересов несовершеннолетних обеспечивается нормами действующего уголовного законодательства Республики Казахстан. Так, главой 2 Уголовного кодекса Республики Казахстан от 3 июля 2014 года (далее – УК РК) предусматривается ответственность за совершение уголовных правонарушений совершаемых против семьи и несовершеннолетних. Нормами УК РК предусматривается ответственность за вовлечение несовершеннолетнего в совершение уголовных правонарушений (ст.132), вовлечение несовершеннолетнего в совершение анти общественных действий (ст. 133), вовлечение несовершеннолетнего в занятие проституцией (ст.134), торговлю несовершеннолетними (ст. 135), подмену ребенка (ст. 136), незаконную деятельность по усыновлению (удочерению) (ст. 137), разглашение тайны усыновления (удочерения) (ст.138), неисполнение обязанностей по уплате средств на содержание детей, уклонение от уплаты средств на содержание нетрудоспособных родителей, нетрудоспособного супруга (супруги) (ст. 139), неисполнение обязанностей по воспитанию несовершеннолетнего (ст. 140), ненадлежащее исполнение обязанностей по обеспечению безопасности жизни и здоровья детей (ст. 141), злоупотребление правами опекуна или попечителя (ст. 142), незаконный вывоз несовершеннолетнего лица за преде-

лы Республики Казахстан (ст. 143), вовлечение несовершеннолетних в изготовление продукции эротического содержания (ст. 144) [4].

Анализ составов указанных норм свидетельствует о наличии необходимых уголовно-правовых инструментов для защиты прав, свобод и интересов несовершеннолетних, как лиц обладающих особыми признаками. Солидарны с мнением Хановой З.Р., которая отмечает: «Принимая во внимание, что в преступлениях, совершаемых против несовершеннолетних, личность потерпевшего имеет ряд специфических черт, учитывая ряд особенностей психики несовершеннолетнего, разрушающее влияние совершенного преступления на нормальное психофизическое развитие несовершеннолетнего, следует считать все преступления, совершаемые в отношении несовершеннолетних, имеющими высокую степень общественной опасности. За их совершение должна быть предусмотрена повышенная уголовная ответственность по сравнению с преступлениями, совершаемых в отношении взрослого» [5, с. 69].

В соответствии с нормами Общей части Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее – ГК РК) (ч.1 ст.22, ч.1 ст.23) несовершеннолетними признаются лица в возрасте от четырнадцати до восемнадцати лет, а также лица, не достигшие четырнадцати лет (малолетние) [6].

Согласно нормам уголовного законодательства в качестве несовершеннолетних признаются лица, которым ко времени совершения уголовного правонарушения исполнилось четырнадцать, но не исполнилось восемнадцати лет (ч.1 ст.80 УК РК) [4]. Из смысла указанной статьи следует, что в УК РК малолетние не определяются в качестве несовершеннолетних и выделяются в отдельную категорию. Учитывая, что термин малолетние применяется нормами УК РК, представляется необходимым законодательное закрепление данного понятия в ст.3 УК РК (Разъяснение некоторых понятий, содержащихся в настоящем Кодексе).

Малолетние рассматриваются в УК РК в качестве потерпевших в ряде составов уголовных правонарушений, к примеру, развращение малолетних (ст.124 УК РК), изготовление и оборот материалов или предметов с порнографическими изображениями малолетнего либо его привлечение для участия в зрелищных мероприятиях порнографического характера (ст. 312 УК РК).

Кроме того, Законом Республики Казахстан от 27 декабря 2019 года «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам совершенствования

уголовного, уголовно-процессуального законодательства и усиления защиты прав личности» статьи УК РК об ответственности за убийство (ст. 99), изнасилование (ст.120), насильственные действия сексуального характера (ст.121) дополнены таким особо квалифицирующим признаком, как совершение указанных деяний в отношении малолетнего [7].

Применительно к уголовным правонарушениям против семьи и несовершеннолетних, то малолетние признаются в качестве потерпевших только в одной статье главы 2 УК РК. Так, в соответствии с ч.ч.1 и 2 ст. 141 УК РК ответственность наступает за ненадлежащее исполнение обязанностей по обеспечению безопасности жизни и здоровья детей, повлекшее по неосторожности причинение малолетнему тяжкого или средней тяжести вреда здоровью либо смерти.

Учитывая особый статус малолетних, необходимость обеспечения максимальной защиты в силу их возраста, уровня психологического развития и степень общественной опасности уголовных деяний, совершаемых в отношении малолетних, в статьях 135, 140, 143 главы 2 УК РК предлагается предусмотреть в качестве особо квалифицирующего признака «совершение деяния в отношении малолетнего». Кроме того, считаем необходимым внести изменения и дополнения в наименование статей: «Торговля несовершеннолетними и малолетними» (ст. 135 УК РК), «Неисполнение обязанностей по воспитанию несовершеннолетнего и малолетнего (ст. 140), «Незаконный вывоз несовершеннолетнего и малолетнего лица за пределы Республики Казахстан (ст. 143 УК РК). Указанное позволит законодательно определить права, свободы и интересы малолетних в качестве объекта особой охраны.

Библиографические ссылки

1. «Казахстан в новой реальности: время действий» Послание Главы государства народу Казахстана от 1 сентября 2020 года. [Электронный ресурс]. - Режим доступа <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K2000002020> - Дата доступа: 17.11.2020.
2. Белов В.Ф. Преступления против семьи и несовершеннолетних в аспектах de lege lata и de lege ferenda / - М.: Изд-во «Русаци», 2002. - 80 с.
3. Конвенция о правах ребенка 20 ноября 1989 г., ратифицирована постановлением Верховного Совета Республики Казахстан от 8 июня 1994 года [Электронный ресурс]. - Режим доступа http://adilet.zan.kz/rus/docs/B940001400_#z0 - Дата доступа: 17.11.2020.

4. Уголовный кодекс Республики Казахстан Кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года № 226-V ЗРК. [Электронный ресурс]. - Режим доступа http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1400000226/k226_.htm - Дата доступа: 17.11.2020.
5. Ханова З.Р. Общий анализ преступлений против несовершеннолетних // Бизнес в законе. 2015. №2. - С. 69-70.
6. Гражданский кодекс Республики Казахстан Кодекс Республики Казахстан от 27 декабря 1994 года № 268-XIII. [Электронный ресурс]. - Режим доступа http://adilet.zan.kz/rus/docs/K940001000_- Дата доступа: 18.11.2020.
7. Закон Республики Казахстан от 27 декабря 2019 года № 292-VI ЗРК «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам совершенствования уголовного, уголовно-процессуального законодательства и усиления защиты прав личности» [Электронный ресурс]. - Режим доступа <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1900000292> - Дата доступа: 18.11.2020.

MODALITĂȚI SPECIALE DE SESIZARE A ORGANULUI DE URMĂRIRE PENALĂ

Dinu OSTAVCIUC,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Iurie ODAGIU,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
prim-prorector pentru studii și management al calității
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Potrivit legii procesual-penale, organul de urmărire penală poate fi sesizat prin moduri generale și moduri speciale de sesizare. În calitate de moduri speciale de sesizare, reieșind din prevederile actuale ale Codului de procedură penală, sunt următoarele mijloace de sesizare: plângerea prealabilă și acordul organului prevăzut de lege.

În conformitate cu prevederile art. 28 CPP, procurorul și organul de urmărire penală au obligația, în limitele competenței lor, de a porni urmărirea penală în cazul în care sunt sesizate, în modul prevăzut de lege, că s-a săvârșit o infracțiune și de a efectua acțiunile necesare în vederea constatării faptei penale și a persoanei vinovate. Totodată, instanța de judecată efectuează acțiunile procesuale din oficiu, în limitele competenței sale, în afară de cazul când prin lege se dispune efectuarea acestora la cererea părților.

Această normă ne vorbește despre oficialitatea procesului penal – legea impune imperativ necesitatea activității procesuale într-o formă oficială. Totuși există și unele excepții și anume când este pusă în discuție sesizarea organului de urmărire penală prin plângere prealabilă. Anume din acest motiv plângerea prealabilă are forma mijlocului special de sesizare.

În argumentarea poziției respective vin prevederile art. 262 alin. (2) CPP, care stipulează faptul că, dacă, potrivit legii, pornirea urmăririi penale se poate face numai la plângerea prealabilă, urmărirea penală nu poate începe în lipsa acesteia, chiar dacă semnele infracțiunii sunt evidente. Cu alte cuvinte, instituția plângerii prealabile se înscrie ca o excepție de la principiul oficialității.

Plângerea prealabilă ca mijloc special de sesizare a organului de urmărire penală oferă posibilitate victimei infracțiunii să decidă dacă sesizează

organul de urmărire penală în vederea tragerii la răspundere penală a persoanei ce a comis infracțiunea în privința sa ori se abține.

Ținând cont de cele invocate, ne aliniem păreriilor unor autori care susțin că plângerea prealabilă se înfățișează ca o instituție care dă expresie juridică unor interese sociale privind declanșarea și desfășurarea procesului penal. În același timp, referindu-ne la importanța plângerii prealabile și efectele juridice produse de aceasta, este de menționat și faptul că această instituție este strâns legată nu doar de dreptul procesual penal, dar și de dreptul material.

În ceea ce privește dreptul procesual penal, plângerea prealabilă are un rol deosebit, în unele cazuri, pentru declanșarea procesului penal și a urmării penale, iar în cazul lipsei plângerii prealabile, aceasta reprezintă o circumstanță care exclude urmărirea penală.

Acest aspect este direct indicat în prevederile art. 275 pct. 6) CPP, unde se stipulează că urmărirea penală nu poate fi pornită, iar dacă a fost pornită, nu poate fi efectuată, și va fi încetată în cazul în care lipsește plângerea victimei în cazurile în care urmărirea penală începe, conform art. 276 CPP, numai în baza plângerii acesteia sau plângerea prealabilă a fost retrasă.

Referindu-ne la dreptul material, constatăm că acesta nu reglementează în mod expres noțiunea de plângere prealabilă și efectul său juridic. Totuși, având în vedere prevederile art. 109 alin. (1) Cod penal, reținem faptul că, împăcarea este actul de înlăturare a răspunderii penale, atât în cazurile prevăzute de legea penală, precum și în cazurile prevăzute de procedura penală.

În situația în care Codul penal utilizează în norma respectivă sintagma „în cazurile prevăzute de procedura penală”, considerăm că plângerea prealabilă poate fi considerată și ea o cauză de înlăturare a răspunderii penale.

Din cele invocate, rezultă că plângerea prealabilă are o natură juridică mixtă: în situația dreptului material – cauză care înlătură răspunderea penală, iar în situația dreptului procesual penal – circumstanță care exclude urmărirea penală. În aceeași ordine de idei, considerăm că în aspectul dreptului procesual penal, plângerea prealabilă are un caracter juridic ce produce două efecte distincte fazelor procesului penal: începerea procesului penal și a urmării penale, de pe o parte, și încetarea urmării penale și a procesului penal, pe de altă parte.

Cazurile expuse, permit victimei să decidă asupra începerii procesului penal și a urmării penale, precum și încetarea urmării penale (în lipsa plângerii prealabile și în cazul retragerii plângerii prealabile).

În conformitate cu prevederile art. 276 alin. (1) CPP, urmărirea penală se pornește numai în baza plângerii prealabile a victimei în cazul infracțiunilor prevăzute în articolele: 152 alin. (1), 153, 155, 157, 161, 173, 177, 179

alin. (1) și (2), 193, 194, 197 alin. (1), 198 alin. (1), 200, 202, 203, 204 alin. (1), 2461, 274 din Codul penal, precum și al furtului avutului proprietarului săvârșit de minor, de soț, rude, în paguba tutorelui, ori de persoana care locuiește împreună cu victima sau este găzduită de aceasta.

Analizând norma respectivă, susținem opinia autorului Ion Neagu, care menționează faptul că declanșarea procesului penal a fost lăsată, în anumite cazuri, la aprecierea victimei datorită gradului redus de pericol social pe care-l prezintă anumite infracțiuni. Alteori, deși infracțiunile pentru care legea prevede necesitatea plângerii prealabile a victimei au un pericol social ridicat, desfășurarea procesului penal, prin publicitatea pe care ar genera-o, ar putea reînnoi sau accentua suferințele victimei sau ar da naștere la diferite conflicte între persoane care fac parte din aceeași familie sau din același mediu social.

Legislația națională, prin prisma normei menționate supra, pe lângă persoanele care fac parte din aceeași familie sau din același mediu social, indică și minorii. În cazul plângerii prealabile, se are în vedere orice minor, indiferent dacă face sau nu parte din categoria persoanelor indicate, astfel încât statutul protejează, într-un fel sau altul, prioritatea minoratului. Cu alte cuvinte, în cazul comiterii infracțiunii de către minor, legislatorul oferă posibilitatea de a nu începe urmărirea penală fără a avea o plângere prealabilă și pe infracțiuni ce prezintă un caracter social mai periculos.

Prin derogare de la prevederile art. 276 alin. (1) CPP, în cazul în care organul de urmărire penală depistează nemijlocit sau este sesizat despre săvârșirea sau pregătirea pentru săvârșirea unor infracțiuni prevăzute la art. 185² din Codul penal, cu excepția infracțiunilor prevăzute la alin. (23), și la art. 185³ din Codul penal, acesta notifică titularul de drepturi sau autoritatea abilitată conform legislației privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate despre acestea. Dacă titularul de drepturi sau autoritatea abilitată conform legislației privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate, în termen de 15 zile lucrătoare de la data primirii notificării, nu depune plângerea prealabilă, organul de urmărire penală nu începe urmărirea penală în conformitate cu CPP.

După cum observăm, legea procesual penală face unele excepții în cazurile când este afectat domeniul proprietății intelectuale. Astfel, atunci când organul de urmărire penală depistează nemijlocit sau este sesizat despre săvârșirea sau pregătirea pentru săvârșirea acestor infracțiuni, legea procesual penală, alături de legea privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate, acordă o protecție proprietății intelectuale, deoarece titularul de drepturi sau autoritatea abilitată poate să nu cunoască despre aceste încălcări, pe de o parte, iar statul, pe

de altă parte, prin intermediul organului de urmărire penală, are obligația pozitivă de a cerceta aceste fapte.

Totuși legislația procesual penală, în astfel de cazuri, ținând cont de prioritatea drepturilor persoanelor ce fac parte din această categorie, acordă expresie voinței victimei ca procese penale să pornească doar după semnarea plângerii prealabile.

Astfel, organul de urmărire penală deși este sesizat de comiterea infracțiunilor de acest gen, pornind procesul penal, este obligat să solicite titularului de drepturi și Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI) opinia referitoare la începerea urmăririi penale. În acest caz, organul de urmărire penală acordă un termen de 15 zile lucrătoare acestor entități, pentru ca ultimele să decidă asupra faptului depunerii sau nedepunerii unei plângeri prealabile.

Fișec este faptul că, în cazul depunerii acestei plângeri, organul de urmărire penală să continue investigațiile, pornind urmărirea penală în acest sens, iar în caz contrar, va propune procurorului clasarea procesului penal din motivul lipsei plângerii prealabile.

Situația este diferită atunci când organul de urmărire penală depistează nemijlocit sau este sesizat despre săvârșirea sau pregătirea pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute la art. 185² alin. (23) și art. 185³ ale Codului penal. În acest caz, nu este necesară plângerea prealabilă, organul de urmărire penală nu este nici obligat să solicite titularului de drepturi și Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI) opinia referitoare la începerea urmăririi penale.

Legislatorul a reglementat această excepție, deoarece în situația infracțiunilor menționate se încalcă interesele statului și pot fi afectate principiile juridice internaționale. Astfel, este de reținut faptul că, în conformitate cu prevederile art. 4 din Legea nr. 66 din 27.03.2008, privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate, protecția juridică a indicațiilor geografice, a denumirilor de origine și a specialităților tradiționale garantate pe teritoriul Republicii Moldova se asigură în temeiul înregistrării lor la AGEPI, în modul stabilit de legea în referință, sau în baza tratatelor internaționale, inclusiv a acordurilor bilaterale, la care Republica Moldova este parte.

Totodată, menționăm faptul că AGEPI este autoritatea competentă a Republicii Moldova în cadrul Uniunii Speciale a Țărilor Membre la Aranjamentul de la Lisabona și aceasta reprezintă Republica Moldova în Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale, în alte organizații internaționale și interstatale pentru protecția proprietății intelectuale, întreține cu ele relații de cooperare în domeniu.

Așadar, ținând cont de aceste prevederi, legea procesual penală a pre-

văzut excepția plângerii prelabile în cazurile comiterii infracțiunilor din domeniul proprietății intelectuale atunci când este vorba despre protejarea acesteia de către normele internaționale sau normele ce se nasc în urma încheierii unor acorduri bilaterale.

Cât privește excepția lipsei plângerii prelabile în cazul infracțiunii de declarații intenționate false în documentele de înregistrare ce țin de protecția proprietății intelectuale, menționăm faptul că legea procesual penală reglementează acest deziderat, deoarece această infracțiune are un obiect juridic special complex. Bunăoară, obiectul juridic special principal reprezintă totalitatea relațiilor sociale condiționate de protejarea proprietății intelectuale, iar obiectul juridic special secundar reprezintă relațiile sociale condiționate de protejarea autorității publice prin autenticitatea declarațiilor. Adică, în cazul acestei infracțiuni se atentează la relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității în sfera publică. Respectiv, este afectat și interesul statului.

Totodată, CPP indică o altă excepție cu privire la începerea urmăririi penale în lipsa plângerii prelabile, chiar dacă infracțiunile ce au fost comise sunt de categoria celor pentru care legea interzice urmărirea penală fără a avea o plângere prelabilă în acest sens. Această excepție este reglementată în art. 276 alin. (4) CPP și constă în faptul că, în cazul în care victima din cauza incapacității sau a capacității de exercițiu limitate, a stării de neputință sau a dependenței față de bănuț sau din alte motive nu este în stare să-și apere drepturile și interesele legitime, procurorul pornește urmărirea penală chiar dacă această victimă nu a depus plângere.

Unii autori sunt de părerea că plângerea prelabilă poate fi depusă de minor cu capacitate de exercițiu restrânsă, doar cu încuviințarea reprezentantului legal. Nu putem să fim de acord cu această părere, deoarece legislatorul moldav foarte corect a stipulat faptul că victima minoră dacă nu este în stare să-și apere drepturile și interesele legitime, procurorul pornește urmărirea penală chiar dacă această victimă nu a depus plângere. Totodată, legislatorul nu interzice depunerea plângerii prelabile de persoanele susindicate. În acest fel, prin sintagma procurorul pornește urmărirea penală chiar dacă această victimă nu a depus plângere considerăm că legislația procesual penală națională protejează pe deplin drepturile și interesele acestui grup de victime.

Este important a analiza situația și a răspunde la întrebarea: când victima depune plângerea prelabilă și în ce condiții aceasta are dreptul să și-o retragă. Prima situație este simplă, deoarece victima depune plângerea prelabilă în orice timp pentru a se începe procesul penal și urmărirea penală. Or, fără voința sa, după cum am relatat, acest fapt nu poate avea loc.

În ceea ce privește retragerea plângerii prelabile, situația este una in-

terpretabilă. Sunt câteva situații: victima poate să-și retragă plângerea prealabilă până la terminarea urmăririi penale, până la terminarea cercetării judecătorești, până la retragerea completului în camera de deliberare sau până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești.

Considerăm că victima sau partea vătămată poate să-și retragă plângerea prealabilă până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești. Această părere derivă din aspectul că institutul retragerii plângerii prealabile este strâns legat de institutul împăcării părților. Ambele instituții exprimă manifestări unilaterale și, respectiv, bilaterale de voință ale persoanelor prin care acestea opresc desfășurarea procesului penal sau, cu alte cuvinte, pun capăt acestuia.

Așadar, potrivit art. 276 alin. (5), (6) și (7) CPP, odată cu împăcarea părții vătămate cu bănuitul, învinutul, inculpatul, în condițiile legii, urmărirea penală încetează. Împăcarea este personală și produce efect doar dacă intervine până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești. Pentru persoanele incapabile, împăcarea se poate face numai de reprezentanții lor legali. Persoanele cu capacitate de exercițiu limitată se pot împăca cu încuviințarea reprezentanților lor legali. Împăcarea poate avea loc și în cazul în care urmărirea penală a fost pornită de către procuror din oficiu. Împăcarea părților poate avea loc și prin aplicarea medierii conform Legii cu privire la mediere.

Plus la aceasta, în cazul în care două instituții au același regim juridic și produc același efect, iar unul din instituții sau unele situații nu sunt reglementate expres, ele se interpretează și se aplică prin analogie.

În susținerea acestei păreri vin și prevederile art. 276 CPP – Pornirea urmăririi penale în baza plângerii victimei. Astfel, legislatorul a conceput legătura dintre cele două instituții (retragerea plângerii prealabile și împăcarea), care au același efect juridic și care au fost oglindite în aceeași normă juridică.

Un alt aspect important la care dorim să ne referim constă în modul de activitate a organului de urmărire penală în cazurile pluralităților de infractori (participației) și în cazuale infracțiunii cu o pluralitate de victime.

Astfel, CPP ne indică necondiționat că, în cazul în care, în urma infracțiunii, au fost prejudiciate mai multe persoane, pornirea urmăririi penale se face chiar dacă plângerea prealabilă se înaintează doar de una dintre victime. Tot legea procesual penală stipulează faptul că, dacă la comiterea unei infracțiuni au participat mai mulți făptuitori, chiar dacă plângerea prealabilă a fost depusă numai în privința unuia din făptuitori, urmărirea penală se efectuează în privința tuturor făptuitorilor.

În continuare, reieșind din aspectele dictate de CPP, vom încerca să facem o clasificare a persoanelor care pot depune plângere prealabilă. Așadar,

plângerea prealabilă poate fi depusă de victima infracțiunii, deoarece stipularea legală în privința acestui institut vine să ocrotească interesele acesteia. Plus la aceasta, dreptul depunerii plângerii prealabile are un caracter personal și volitiv al victimei infracțiunii.

Majoritatea doctrinarilor din România consideră că titularii plângerii prealabile sunt doar persoanele fizice. Nu putem împărtăși opinia acestor autori din următoarele considerente. Potrivit legislației autohtone victima este considerată orice persoană fizică sau juridică căreia, prin infracțiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale. În același timp, odată ce legislatorul a prevăzut în alin. (11) art. 276 CPP obligația de notificare a titularului de drepturi sau a autorității abilitate (exemplu – AGEPI), care decide asupra depunerii plângerii prealabile, atunci, necondiționat, titular al acestui mod special de sesizare devin și persoanele juridice.

Cât privește dreptul de a fi depusă plângerea prealabilă prin reprezentanți împuterniciți în condițiile legii, menționăm faptul că victima are dreptul să înainteze plângere prealabilă prin intermediul acestor persoane în condițiile și modul plângerii (ca mod general de sesizare).

К ВОПРОСУ ОБ ОТГРАНИЧЕНИИ ТОРГОВЛИ ДЕТЬМИ ОТ ВЫДАЧИ ЗАМУЖ ДЕВОЧКИ, НЕ ДОСТИГШЕЙ БРАЧНОГО ВОЗРАСТА ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН

Б.Р. БУХОРИЗОДА,

*заместитель начальника факультета № 2
Академии МВД Республики Таджикистан,
кандидат юридических наук, майор милиции*

Аннотация

В статье проведен сравнительный анализ норм об ответственности за выдачу замуж девочки, не достигшей брачного возраста и торговлю детьми по Уголовному Кодексу Республики Таджикистан, а также рассматриваются некоторые вопросы отграничения торговли детьми от ст. 168 УК РТ.

Ключевые слова: торговля детьми, выдача замуж девочки, не достигшей брачного возраста, отграничение.

Summary

The article provides a comparative analysis of the norms on responsibility for the marriage of a girl under marriageable age and trafficking in children under the Criminal Code of the Republic of Tajikistan, and also discusses some issues of delimiting trafficking in children from Art. 168 of the Criminal Code of the Republic of Tajikistan.

Key words: child trafficking, marriage of a girl who has not reached marriageable age, delimitation.

Безусловно, торговля детьми¹ является более общественно опасным преступлением по сравнению с торговлей взрослыми людьми. Об этом свидетельствуют и международные документы [1], принятые мировым сообществом и направленные на противодействие данному феномену. Также данные документы обязывают государства соблюдать и исполнять их положения.

В законодательстве Республики Таджикистан несовершеннолетним уделено особое внимание. Так в Конституции Республики Таджикистан (далее – Конституция РТ) в ст. 34 сказано, что «мать и ребенок находятся под особой защитой и покровительством государства». Осо-

¹ В рамках данной работы термины «торговля детьми» и «торговля несовершеннолетними» будет использоваться равнозначно.

бую роль семьи, как основную ячейку общества отмечает также Президент Республики Таджикистан [2].

Реализация международных и конституционных прав несовершеннолетнего осуществляется разными средствами, однако основным «рычагом» противодействия посягательствам в отношении них является Уголовный кодекс. В связи с этим в 1998 году законодатель Республики Таджикистан учел важность охраны семьи и несовершеннолетних и отдельно обозначил главу 20 «Преступления против семьи и несовершеннолетних» в Уголовном кодексе Республики Таджикистан (далее – УК РТ) и поместил в нее отдельный состав преступления – торговля несовершеннолетними (ст. 167 УК РТ), которая в связи с изменениями и дополнениями, внесенными в 2019 году, стала именоваться как «торговля детьми». Ранее в УК ТССР аналогичная глава и норма отсутствовала. Таким образом, криминализовав торговлю детьми Таджикистан реализовал международные обязательства, иссекаемые из международных документов, по охране прав ребенка.

Представляется, что при криминализации определенного деяния в УК, в частности ст. 167 УК РТ встает вопрос отграничения данного деяния от смежных составов. В нашем случае на практике затруднительным считается разграничение ст. 167 от ст. 168 УК РТ.

Традиционно разграничение норм начинается с объекта преступления. Объектом торговли детьми, с нашей точки зрения, понимается нормальное развитие и воспитание несовершеннолетнего. Однако существует другая точка зрения среди ученых [3], которые под объектом торговли детьми подразумевают личную свободу, а нормальное физическое и нравственное развитие несовершеннолетних предлагают считать дополнительным объектом. Под объектом преступления, предусмотренного ст. 168 УК РТ понимаются, общественные отношения в сфере нормального развития лица, не достигшего брачного возраста. А.Ш. Ализода и С.Х. Хусейнзода под объектом данного преступления также еще понимают равенство несовершеннолетней [4, С 91-92]. Таким образом, объекты данных преступлений схожи.

Объективная сторона преступления заключается в выдаче замуж несовершеннолетней, не достигшей брачного возраста родителями или лицами, на иждивении которых она состоит, или лицами, от которых она является зависимой. Содействие или пособничество в выдаче замуж несовершеннолетней также составляет данное преступление. Содействие в выдаче замуж несовершеннолетней выражается в помощи организации брачных мероприятий, поиске помещений для проведения свадьбы, поиск мулл, проводящих обряды бракосочетания и др. Пособничество выражается в предоставлении информации,

в даче советов, указаний, проведения муллами религиозных брачных обрядов и т.д.

Объективная сторона нормы о торговле детьми состоит из таких действий как любой акт или любая сделка. Таким образом, ст. 167 как ст. 168 УК РТ предусматривает такой акт как передача ребенка иному лицу. По объективной стороне рассматриваемые преступления также схожи. Однако если содействие и пособничество в выдаче замуж будет квалифицироваться без ссылки на ст. 36 УК РТ, такие действия при торговле детьми будут оценены как соучастие и ссылка на ст. 36 УК РТ будет обязательна.

Субъективная сторона ст. 168 УК РТ характеризуется наличием умысла. Как выдавший замуж несовершеннолетнюю, так и все соучастники этого преступления знают, что она не достигла брачного возраста, но сознательно заключают этот брак. Если жених и другие соучастники преступления не знали, что она не достигла брачного возраста, уголовная ответственность исключается.

Мотив может быть разным (корысть, выдача замуж в связи с тяжелым положением семьи и др.) и для квалификации значения не имеет. Целью ст. 168 УК РТ является выдача замуж девочки, не достигшей брачного возраста, иными словами не просто отдать потерпевшую в чужую семью, а именно создание семьи. А.Ш. Ализода, С.Х. Хусейнзода и Ш.К. Хасанов утверждают, что целью преступления является получение материальной выгоды или боязнь того, что потерпевшая останется без мужа [5, С. 75].

Субъективная сторона торговли детьми выражается в умышленной форме вины, а целью является эксплуатации либо получения материальной или иной выгоды, а также незаконное усыновление (удочерение) ребенка.

В связи с этим вторым отличительным признаком данных преступлений является цель. То есть передача несовершеннолетней преследует цель именно выдачи замуж, тогда как в торговле детьми как было указано выше эксплуатация либо получение материальной или иной выгоды, а также незаконное усыновление (удочерение) ребенка. Ст. 168 УК РТ является специальной по отношению к ст. 167 УК РТ.

По ст. 168 УК подлежат ответственности родители или опекуны, либо лица, в зависимости у которых находится потерпевшая. Подстрекатели, а также другие лица, которые способствовали к выдаче замуж несовершеннолетней, подлежат уголовной ответственности без ссылки на ст. 36 УК РТ. Священники (муллы), осуществившие религиозное бракосочетание, подлежат ответственности как пособники. Лицо, которое вступило в брак с несовершеннолетней, несет ответственность

по ст. 169 УК РТ.

Исходя из диспозиции статьи 167 УК РТ, следует, что к уголовной ответственности за торговлю детьми привлекаются только родители, иные законные представители или другие лица (группа лиц), на постоянном или временном попечении которых находится ребенок, передающие ребенка другому лицу. Таким образом, круг субъектов преступления ст. 168 УК РТ намного шире, чем ст. 167 УК РТ.

Вместе с тем, необходимо отметить, что получение ребенка в целях эксплуатации не подпадает под ст. 167 УК РТ, а охватывается ст. 1301 УК РТ. Исходя из диспозиции ст. 167 УК РТ, если ребенок будет продан соседом, то его действия не охватываются данной нормой. Так же лицо, принимающее ребенка, т.е. вступающее в брак с ней квалифицируется по другой норме (ст. 169 УК РТ).

Необходимо отметить, что действие в ст. 168 УК РТ является длящимся, соответственно положения сроков давности не распространяются на данное деяние, следовательно, лицо, совершившее его, привлекается к уголовной ответственности в не зависимости от того когда была выдана потерпевшая замуж. Однако недостаток данной нормы заключается в том, что виновные могут быть привлечены к ответственности через значительное время после выдачи замуж несовершеннолетней, когда потерпевшая достигает совершеннолетия и в семье имеются дети.

Норма о торговле детьми не является длящимся, что указывает на отличительное ее свойство от ст. 168 УК РТ.

Составы обоих преступлений формальные. В ст. 168 УК РТ моментом окончания считается выдача несовершеннолетней замуж, а в ст. 167 УК РТ передача ребенка иному лицу.

Санкции вышеуказанных норм также отличаются. Санкция основного состава ст. 167 УК РТ, является кумулятивной и предусматривает лишение свободы на срок от пяти до восьми лет с конфискацией имущества, а санкция ст. 168 УК РТ предусматривает исправительные работы сроком до двух лет или ограничением свободы на срок до пяти лет.

Все вышесказанное приводит к выводу о том, что данные преступления имеют несколько отличительных свойств. В объективной стороне, т.е. такие действия как пособничество и содействие в ст. 168 описаны и квалифицируются без ссылки на ст. 36 УК РТ, а по ст. 167 УК РТ данные действия будут квалифицироваться со ссылкой на ст. 36 УК РТ. Цели данных преступлений различаются в торговле детьми – это эксплуатация либо получение материальной или иной выгоды, а также незаконное усыновление (удочерение) ребенка, а в ст. 168 УК РТ

– это выдача замуж. Круг субъектов преступления, предусмотренного ст. 168 УК РТ по сравнению с торговлей людьми более широк. Санкция ст. 168 УК РТ является более мягкой по отношению к санкции ст. 167 УК РТ.

Список использованной литературы:

1. Конвенция о правах ребенка и дополняющие ее Протоколы // Международные акты о правах человека. Сборник документов. – М., 2000. С. 306–323; Конвенция против транснациональной организованной преступности и дополняющие ее Протоколы // Собр. законодательства Рос. Федерации. 2004. № 40. Ст. 3882.
2. Послание Президента Республики Таджикистан Эмомали Рахмона Маджлиси Оли Республики Таджикистан от 23.04.2014 года, город Душанбе // [Электронный ресурс]. Режим доступа: URL:<http://www.president.tj/ru/node/6599>.
3. Зырянов В.Н. Попустительство по службе, совершаемое в правоохранительной сфере (уголовно-правовая оценка, проблемные ситуации в законодательстве и правоприменительной практике и пути их решения). Ставрополь, 1999. С. 98.; Ищенко Г.К. Уголовно-правовые и криминологические меры противодействия торговле людьми и использованию рабского труда: дис. ... канд. юрид. наук. Ростов-на-Дону, 2010. С. 84. и др.
4. Ализода А.Ш., Хусейнзода С.Х. Преступления против семьи и несовершеннолетних (на тадж. языке). Душанбе. 2017. С. 91-92.
5. Ализода А.Ш., Хусейнзода С.Х. и Хасанов Ш.К. Уголовно-правовая защита и уголовная ответственность несовершеннолетних в Республике Таджикистан (на тадж. языке). – Душанбе. 2019. С. 75.

NECESITATEA IDENTIFICĂRII ȘI STUDIERII FACTORILOR CRIMINOGENI PENTRU PREVENIREA OMORURILOR

Alexandru CICALA,

*doctor în drept, conferențiar universitar interimar
al Catedrei „Activitate specială de investigații și anticorupție”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

În acest articol ne propunem să analizăm modalitățile tactice de identificare și studiere a factorilor criminogeni pentru prevenirea infracțiunilor de omor, precum și necesitatea îndeplinirii acestor activități de către angajații Ministerului Afacerilor Interne, care sunt direct responsabili pentru realizarea acestor sarcini.

Cuvinte-cheie: omor, crimă, factori criminogeni, cauză, condiție, criminalitate, infracțiuni, infractor etc.

Summary

In this article we aim to analyze the tactical ways of identifying and studying criminogenic factors for the prevention of homicides, as well as the need for these activities by employees of the Ministry of Internal Affairs, who are directly responsible for carrying out these tasks.

Keywords: murder, murder, criminogenic factors, cause, condition, crime, crimes, offender, etc.

Introducere. Omorurile constituie pentru R. Moldova o problemă națională și provoacă un prejudiciu ireparabil moral populației. Pentru prevenirea eficientă a omorurilor, se face necesară studierea sub toate aspectele a acestui fenomen și a dimensiunilor pe care le comportă.

Astfel, bazându-ne pe materialele empirice oferite de statisticile penale sau alte surse, vom supune studierii sub aspect teoretic infracțiunile de omor. Urmare acestor activități, va fi posibil de elaborat recomandări eficiente privind desfășurarea unor măsuri de prevenire a acestor infracțiuni cu caracter extrem de violent. O bună parte din aceste recomandări urmează a fi luate în considerare și de către alți specialiști din sfera economiei, sociologiei, politologiei, jurisprudenței de diferit profil în scopul studierii lor aprofundate prin prisma cunoștințelor speciale și elaborării unui complex de măsuri menite să înlăture sau să neutralizeze cauzele și condițiile fenomenelor criminale.

Conținut de bază. În opinia criminologului V. Bujor, care susține că premisa necesară eficacității măsurilor de control al criminalității este rezolvarea justă a problemelor legate de cunoașterea esenței fenomenului de crimă, aprecierea stării și tendințelor criminalității în stat; descoperirea determinantelor fenomenului în cauză, a factorilor și împrejurărilor ce favorizează săvârșirea infracțiunilor; pronosticarea criminalității și modelarea noii realități sociale în raport cu procesul economic și cultural; elaborarea concepției, strategiei de combatere a criminalității și crearea unui sistem efectiv de combatere a infracționalității. De aici apare unul din scopurile criminologiei ce ar consta în elaborarea și propunerea măsurilor de control al criminalității în baza cunoașterii esenței și a manifestărilor fenomenului de crimă [2, p.103-106].

Drept urmare, una din dimensiunile prioritare ale studiului în cauză o constituie investigarea factorilor criminogeni ai omorurilor. Din păcate, acești factori de-a lungul timpului au provocat modificări esențiale în mentalitatea populației, în special toleranța crescută a comunității față de aceste comportamente, degradarea normelor morale, anomia (fostele reglementări și ierarhii specifice societății tradiționale nu mai funcționează, iar cele noi deocamdată nu s-au constituit), precum și răspândirea comportamentelor deviate (alcoolismul, narcomania). Importanța lor însă pentru prevenirea eficientă a omorurilor este indubitabilă, întrucât doar profunda cunoaștere a acestora va permite elaborarea unui mecanism preventiv eficient al lor.

Factorii determinanți sau determinantele criminalității îmbină într-un termen comun cauzele criminalității și condițiile care conduc la săvârșirea infracțiunilor aflate într-o strânsă dependență obiectivă cu alte fenomene ale naturii și ale societății.

După cum susțin distinșii criminologi C. Păun și Gh. Nistoreanu, cauzalitatea este legătura obiectiv-existentă, dependența dintre două sau câteva fenomene, în cadrul căreia un fenomen naște cu obligativitate și necesitate un alt fenomen; cauza este fenomenul care precede și determină sau generează un alt fenomen – efectul, acționând în circumstanțe care favorizează sau frânează producerea efectului [10, p. 178].

La abordarea cauzalității în știința criminologică se mai face o distincție netă între cauze și condiții ale criminalității.

Astfel, prin *cauză* a criminalității se înțelege fenomenul care precedă și generează săvârșirea infracțiunilor. Cauzele criminalității, la rândul lor, acționează în anumite circumstanțe care favorizează producerea efectului, adică a infracțiunilor. Aceste circumstanțe sunt denumite *condiții* de săvârșire a infracțiunilor. Prin urmare, condițiile sunt împrejurări care, lipsite de eficiența cauzală propriu-zisă, prin prezența lor influențează cauza, favorizând-o și potențând-o până la stadiul producerii efectului [7, p. 40].

Fără a face oarecare clarificări conceptuale în acest sens și pentru a nu depăși limitele acestui studiu, ne solidarizăm cu opinia autorului Iu. Larii, potrivit căruia aprecierea unor fenomene în calitate de cauze, iar a altora – în calitate de condiții, poartă un caracter relativ, fiindcă în diferite situații unul și același fenomen poate apărea sau ca o cauză, sau ca o condiție. Cauzele criminalității și condițiile care o favorizează sunt unificate deseori într-un singur termen – factorii sau determinantele criminalității [6, p. 27].

Înainte de a trece la analiza cauzalității infracțiunii de omor, este necesar a face anumite precizări de principiu.

În primul rând, este cert și neîndoielnic faptul că studiul cauzalității prezumă o analiză sistemică a criminalității, care, la rândul său, presupune desprinderea de cazul individual și identificarea proceselor și a conjuncturilor care, prin impactul lor social și prin repetabilitatea statistică pe perioade mari de timp, se constituie în cauze și condiții atât necesare, cât și suficiente producerii actului infracțional. Plecând de la această legitate, studiul cauzalității fenomenologiei omorurilor urmează a fi realizat inclusiv prin prisma studiului de caz și evident prin prisma informațiilor oferite de către Serviciul Tehnologii Informaționale al Ministerului Afacerilor Interne și Direcția analitică a Inspectoratului național de investigații a Inspectoratului General al Poliției al Ministerului Afacerilor Interne, perioada de referință – 2018-2019.

În al doilea rând, la abordarea factorilor criminogeni ai infracțiunii de omor, se va lua în considerare mecanismul specific de comitere a acestei infracțiuni, precum și circumstanțele favorabile și determinante create care au servit drept imbold pentru comiterea acestui gen de infracțiune.

Distinsul criminolog francez J. Pinatel consideră că orice infracțiune de omor este determinată de anumiți factori criminogeni și clasifică acești factori în: factori geografici, economici, culturali și politici. Pentru o mai bună înțelegere a acestor factori se impune o scurtă prezentare a lor [3, p. 92-96].

Astfel, factori economici pot fi considerați: industrializarea, șomajul, nivelul de trai, crizele economice care duc la scăderea nivelului de trai al păturilor defavorizate. Există o criminalitate și în cazul nivelurilor de trai ridicate pe care Edexim Lutherland a numit-o „criminalitatea gulerelor albe”. Una din teoriile economice general acceptate este aceea conform căreia baza economică determină suprastructura socială, politică, culturală, instituțională. În consecință, situația economică a unui stat determină anumite comportamente umane, inclusiv comportamentul infracțional.

Printre factorii demografici pot fi amintiți: rata natalității, unde relația dintre rata natalității și criminalității este de natură indirectă, la amplificarea delincvenței juvenile contribuind o multitudine de alți factori dintre

care: componența familială, rolul negativ al mass-media etc.; mobilitatea socială și urbanizarea.

Alți factori criminogeni sunt cei socioculturali din categoria cărora fac parte familia, religia, discriminarea etc.

Referindu-ne la familie, vom observa că ea joacă un rol important în formarea personalității individului. S-a constatat că persoanele provenite din familii destrămate sunt înclinate spre săvârșirea infracțiunilor mai mult decât cele provenite din familii organizate. De asemenea, s-a observat că familiile infractoare își implică copiii în activități infracționale.

O influență hotărâtoare asupra formării personalității copilului o are climatul conjugal, relațiile dintre soți, pe de o parte, și dintre aceștia și copii, pe de altă parte. În familiile în care părinții nu muncesc, duc o viață parazită sau au antecedente penale, riscul apariției unei manifestări antisociale este mult mai ridicat.

De asemenea, un loc important în formarea personalității individului îl ocupă școala. Indivizii cu un volum redus de cunoștințe, fără o reprezentare exactă a valorilor și normelor sociale, nu discern binele de rău, licitul de ilicit.

Și mediul social global poate juca un rol semnificativ în apariția conduitei antisociale, în formarea personalității infractorului.

Analizând societatea actuală din Republica Moldova, observăm că începând cu anul 1990, criminalitatea contra vieții în țara noastră își are cauze și motivații strâns legate de perioada de criză pe care o traversăm.

Una dintre cauze este specifică evenimentelor revoluționare și rezidă în declanșarea unei stări anormale de ansamblu. Această stare înțelegem ca o stare de anormalitate socială determină o devalorizare a sistemului de norme și valori care par să aparțină unei epoci trecute. Această situație a condus la o diminuare considerabilă a respectului față de lege și față de instituțiile însărcinate cu impunerea acesteia. O altă cauză a reprezentat-o lipsa de reacție a factorilor de putere în cazul unor tensiuni sociale, politice și economice.

Alții cercetători sunt de părerea că principalii factori criminogeni care determină comiterea infracțiunii de omor sunt de ordin intern (endogeni) – temperamentul, caracterul, ereditatea, inteligența, pasiunile, starea psihică, educația și factori externi (exogeni) – gradul de civilizație, deficiențele de integrare socioprofesională, situațiile conflictuale [11, p. 58-61].

Totodată, autorul Barbu Nicu Damian consideră că nu pot fi omiși și factorii declanșatori (imediați), precum:

- consumul exagerat de băuturi alcoolice;
- conflictele spontane;
- exacerbarea unor vechi sentimente de ură sau răzbunare;
- încăierările între grupuri sau perechi;

– relațiile extraconjugale etc. [1, p. 403-404].

Suștinem pe deplin poziția autorilor vizați că principalii factori criminogeni ce influențează comiterea infracțiunilor de omor de către unii indivizi pot fi divizați în două grupe mari separate, însă în cadrul demersului nostru științific ne propunem să identificăm și să analizăm pe scurt factori care au determinat nemijlocit comiterea infracțiunilor de omor pe parcursul anilor 2018-2019, pe teritoriul Republicii Moldova.

Astfel, reieșind din analiza materialelor cauzelor penale intentate pentru infracțiunile de omor în Republica Moldova, au fost identificate următoarele cauze care au stat la baza săvârșirii acestei fapte:

- nivelul scăzut de educație;
- starea materială și financiară precară a populației, condiționată de criza economică, fapt care provoacă scandaluri și acțiuni violente în familii și asupra altor persoane;
- răspândirea narcomaniei, abuzului de alcool, în primul rând, printre tineri și activitatea insuficientă în combaterea acestor fenomene;
- răspândirea cazurilor de păstrare ilicită a armelor de foc, munițiilor, dispozitivelor explozive;
- influența negativă a publicațiilor din mass-media, emisiuni, filme la televiziune, cărți care propagă violența;
- dezmembrarea statului, prezența unei regiuni necontrolate de către organele constituționale, unde este răspândit fenomenul crimei organizate, există formațiuni criminale care practică pe tot teritoriul țării omoruri, inclusiv la comandă, traficul ilicit de arme și muniții, infracțiuni violente cu caracter patrimonial;
- munca insuficientă a Poliției și a altor organe de drept în realizarea activităților de prevenire.

În cele ce urmează, ne vom strădui să prezentăm fiecare dintre cauzele sus-menționate și măsura în care ele influențează recurgerea la infracțiunea de omor.

Nivelul scăzut de educație. Suntem total solidari cu opinia autorului Ancuța Elena Franț că educația trebuie să ne ajute să ne formăm pe deplin personalitatea și să conviețuim unii cu alții. A conviețui cu ceilalți înseamnă, printre altele, a nu săvârși fapte de natură să iei viața altei persoane.

În literatura de specialitate, educația are mai multe forme. Ea poate fi de natură pur științifică sau poate avea în vedere latura emoțională, de asemenea, poate fi laică, morală sau religioasă. Putem vorbi de o educație primară, care se oferă copiilor și adolescenților, și de o educație continuă, prin care oamenii acumulează informații de-a lungul întregii vieți.

Nu putem omite rolul și importanța familiei în promovarea unei educații corecte. Considerăm că mai importantă decât educația pur științifică

în demersul de prevenire a infracțiunilor este educația morală. Aceste două tipuri de educații în linii generale se suprapun, însă în nici un caz nu se confundă. Există persoane care nu au beneficiat de educație științifică, dar care au un acut simț cu privire la ceea ce este moral și ceea ce încalcă regulile etice. Unul dintre cele mai importante medii în care o persoană poate să asimileze regulile morale este mediul familial. Învățarea regulilor etice se poate face nu doar prin educare expresă în acest scop, ci, în primul rând, prin observarea modului în care funcționează familia. În esență, o familie este o societate în miniatură, cu propriile sale reguli. Dacă aceste reguli se bazează pe respect, atunci copilul va asimila involuntar aceste reguli și le va aplica, la rândul său, atât față de proprii săi copii, cât și în societate. O familie disfuncțională, în care relațiile se bazează pe violență (fizică sau psihică) și lipsă de respect, va impregna copiii care cresc în astfel de familii cu aceleași repere de comportament.

Astfel, se va transmite mai departe un mod de a relaționa care are toate șansele să ducă la un comportament infracțional. Raționamentele de mai sus cu privire la modul în care familia poate fixa și transmite repere morale, deși se verifică în multe cazuri, totuși în unele situații eșuează. Altfel spus, există situații în care din familii bazate pe relații de respect provin persoane care au un comportament antisocial. De asemenea, sunt și cazuri în care copii proveniți din familii disfuncționale s-au integrat foarte bine în societate și au întemeiat familii în care relațiile membrilor se bazează pe respect și încredere. Iată, așadar, că apare necesară discuția despre un element deja recurent în lucrarea de față, și anume despre factorul imprevizibil. Într-adevăr, se pare că modelele teoretice, bazate pe raționamente logice și verificabile în multe situații reale, pur și simplu uneori nu se aplică, din rațiuni greu predictibile. Astfel, se reiterează opinia exprimată mai sus conform căreia se pare că asumarea comportamentului antisocial este o rezoluție intimă a omului, care, dincolo de anumite limite, este independentă de factorii externi [11, p. 59].

În această ordine de idei, nu se poate nega existența unei legături între nivelul de educație și săvârșirea infracțiunilor, cu atât mai mult și infracțiunile de omor. Studiile din domeniu au demonstrat că nivelul ridicat al educației duce la scăderea infracționalității, cel puțin în ceea ce privește infracțiunile săvârșite cu violență. O posibilă explicație ar fi faptul că educația crește răbdarea oamenilor și duce la o anumită toleranță față de ceilalți, ceea ce duce la scăderea riscului săvârșirii de fapte violente.

În contextul argumentelor enunțate, susținem fără rezerve că educația joacă un rol important în prevenirea săvârșirii infracțiunilor de omor. Oricum, costurile sociale și economice pe care le cauzează săvârșirea infracțiunilor sunt atât de mari încât, chiar dacă educația ar reduce foarte puțin riscul săvârșirii infracțiunilor, tot s-ar justifica o atenție și o investiție

sporită cu privire la educație.

Un alt factor al infracțiunii de omor este **starea materială și financiară precară a populației, condiționată de criza economică, fapt care provoacă scandaluri și acțiuni violente în familii și asupra altor persoane.**

În cele ce urmează ne-am propus să elucidăm, pe cât ne permite spațiul, rolul sărăciei în condiționarea complexă a comportamentului infracțional la infracțiune de omor în Republica Moldova.

Sărăcia nu are doar o dimensiune economică obiectivă, ci și o dimensiune spirituală. Dimensiunea obiectivă se raportează la un nivel mediu de trai într-o societate sau epocă precizată. Dimensiunea subiectivă se referă la percepția individuală, la evaluarea personală pe care individul o face statutului său economic, situației financiare într-un mediu social și în epoca în care trăiește, iar în funcție de nevoile și aspirațiile sale el își va considera nivelul de trai satisfăcător, ori de-a dreptul mizer. Același salariu poate fi considerat foarte bun de unele persoane, în timp ce altele îl pot cataloga ca insuficient pentru un trai decent.

În mare parte, sărăcia este determinată de șomaj. Potrivit datelor statistice oficiale pentru anul 2017, constatăm că în R. Moldova, din numărul total de 2 604 510 persoane apte de muncă, populația antrenată în câmpul muncii a constituit doar 1 169 900 de persoane.

Situația financiară scăzută este unul din factorii determinanți la infracțiunea de omor. Sărăcia, mai ales din mediul rural, determină unii indivizi ai societății să recurgă la unele acțiuni ireparabile și anume să ia viața altor persoane și, de regulă, asemenea cazuri se finalizează cu sinuciderea făptuitorului.

Una dintre acestea a fost comisă în toamna anului 2003. Un locuitor din Sângera și-a omorât soția și cei trei fii pentru că nu avea cu ce-i întreține. Vasile Talpă, în vârstă de 39 de ani, care lucra ca operator la un cinematograful din capitală, și-a ucis cu bestialitate, cu ajutorul unui topor, soția, Olga Talpă, de 34 de ani, și fiii: Mihai (de 8 ani), Alexandru (de 9 ani) și Ion de numai 4 anișori, după care dând foc casei, a încercat să-și pună capăt zilelor.

Piromanul a fost salvat de vecinii săi, care au observat incendiul. Poliția a descoperit în casa arsă până la temelie cadavrele carbonizate ale soției și copiilor. Bărbatul a continuat să susțină că și-a măcelărit familia și a vrut să se sinucidă din cauza sărăciei. Tot el a mai declarat că, în ultimul timp, se împăca rău cu soția, care o „îndesise” cu păhărelul. El a mărturisit, de asemenea, că nevasta sa lucra ca femeie de serviciu la primărie de unde primea 130 de lei lunar – bani ce nu ajungeau nici pentru pâine, iar capul familiei avea un salariu de 390 de lei. Din cauza insuficienței de mijloace financiare în sânul familiei, toată ziua izbucneau certuri între soți, fapt care l-a determinat pe Vasile Talpă să premediteze crima și să o înfăptuiască [9].

Răspândirea narcomaniei, abuzului de alcool, în primul rând, printre tineri și activitatea insuficientă în combaterea acestor fenomene – reprezintă un alt factor iminent ce generează comiterea infracțiunilor de omor atât în rândurile populației din mediul rural, cât și cel urban.

Se crede ca alcoolul în doze mici duce la eliberarea indivizilor de propriile inhibiții. Consumul de alcool duce la unele infracțiuni săvârșite din culpă cum ar fi accidentele de circulație și cele de muncă prin diminuarea atenției, reflexelor și creșterea timpului de reacție. Intoxicația cu alcool contribuie indirect la săvârșirea altor infracțiuni și anume cele comise prin violență, manifestându-se prin impulsivitate și excitabilitate.

În opinia autorului Constantin Mitroi, acest viciu al consumului de băuturi alcoolice nu poate fi considerat o cauză în sine a săvârșirii infracțiunilor de omor, deoarece săvârșesc astfel de fapte și persoanele care consumă băuturi alcoolice, la data comiterii infracțiunii, și persoanele care nu consumă astfel de băuturi, în general, și, cu atât mai puțin, în ziua când s-a săvârșit fapta.

De asemenea, trebuie avut în vedere și faptul că unele persoane, care se află sub influența băuturilor alcoolice, au comportări violente și sunt predispușe să provoace scandal fără nici un motiv. Alteori, aceste persoane au o atitudine provocatoare față de cei din jur și determină acțiuni de respingere din partea acestora, mergându-se până la a le produce vătămări corporale grave și chiar omor.

Consumul exagerat de băuturi alcoolice constituie unul din factorii de risc victimal cel mai frecvent întâlnit, el însuși generator și al altor aspecte de comportament neindicat (provocare, imprudență etc.). Se știe că în, cantități mari, alcoolul aduce persoana fizică în incapacitatea de a-și mai coordona în mod corespunzător atitudinile comportamentale și ținuta, îi diminuează vizibil rezistența fizică. Toate acestea constituie o înlesnire pentru elementele parazitare cu comportament agresiv de a trece la actul de violență asupra victimelor respective. De multe ori, această manifestare violentă scapă de sub control și, pe un „fond praeterintențional”, consecințele pentru victimă sunt dintre cele mai grave.

O retrospectivă a infracțiunilor de omor în plan național ar putea releva faptul că în peste 60% din cazuri victima se afla în stare de ebrietate sau, oricum, sub influența băuturilor alcoolice.

În cultura poporului moldovean, a bea un pahar cu cineva înseamnă a-l respecta și a nu bea cu cineva care vrea să-i facă cinste înseamnă a nu respecta persoana. Apoi, mulți chiar folosesc aceasta ca să lege practica consumului de alcool cu creștinismul, zicând că „acesta-i sângele Domnului, se poate, chiar și mai mult dacă poți”. Vinul nu este sângele Domnului, ci simbolizează sângele Domnului doar atunci când cineva își aduce aminte de

sângele lui Hristos, care a fost vărsat (nu turnat) pentru păcatele noastre, nu în jurul butoiului cu tot felul de cuvinte obscene în gură. La început, aproape fiecare este învățat de altcineva (de obicei, o rudă apropiată) cum se bea, luând doar un păhărel. Apoi, îndemnat de alții, mai bea un păhărel. Apoi, se repetă situația și cu alte ocazii, și așa, una după alta, pahar după pahar, până se îmbată pentru prima dată. Apoi, persoana încearcă mai multe păhărele, ca să arate că este „bărbat“. Apoi, se încep petreceri cu băutură de fiecare dată. Apoi, într-un necaz începe să recurgă la băutură, ca să uite puțin de probleme. Și, ca rezultat, ajunge omul să bea vin în loc de apă, să se îmbete de câteva ori pe zi, să vândă tot ce are pe lângă casă pentru a obține alcool [8, p. 212-231].

Multe dintre familiile din Republica Moldova, mai ales din mediul rural, au cel puțin câte unul din membri dependenți de alcool, care au ajuns să vândă tot din casă pentru băutură sau să-și bată joc de alții sau să-și bea întreg salariul/venitul etc. Și, aici este o legătură foarte mare între felul cum acceptă întreaga familie băutura (alcoolul). Dacă familia nu petrece nici o sărbătoare fără băuturi alcoolice, aceasta pentru unii din membrii ei nu poate avea un efect negativ, dar pentru alții are negreșit un efect distrugător. Mai mult, fiecare nuntă sau aniversare, oriunde, oricând, este motiv de consum al diferitor băuturi alcoolice.

De cele mai multe ori, consumul de alcool în coroborare cu o simplă discuție în contradictoriu poate duce la violențe grave și la omoruri. Iar de cele mai multe ori, victima este soțul sau o rudă apropiată.

În concluzie, consumul de alcool poate provoca atât moartea celui ce-l consumă, cât și a celor ce pot fi afectați de comportamentul celui ce consumă.

Consumul abuziv de droguri deseori impune persoanele dependente să recurgă la comiterea diferitor infracțiuni, pentru a obține sursele financiare necesare pentru procurarea acestor substanțe. Aceste categorii de persoane sunt în stare să recurgă la diferite fapte ilegale de la contravenții/infracțiuni de furt până la cazuri de tâlhărie, ba chiar și infracțiuni de omor doar pentru obținerea cantității necesare pentru satisfacerea necesității in-suportabile.

Astăzi traficul ilicit de droguri a căpătat un caracter global și a devenit un obstacol serios în dezvoltarea social-economică, politică și culturală a societății moderne. Este unanim recunoscut că consumul substanțelor narcotice și circulația ilegală a acestora au un impact negativ asupra sănătății oamenilor, distrugându-le viața și familiile, compromițând dezvoltarea armonioasă a personalității, generând deseori infracțiuni de omor [6, p. 141].

Influența alcoolismului și narcomaniei asupra criminalității este cunoscută de mult timp. Starea de ebrietate alcoolică și narcotică reduce sau chiar stopează autocontrolul comportamental, modifică fundamental men-

talitatea individului, dezvoltă agresivitate și impulsivitate, determină gelozia și săvârșirea, în baza acesteia, a multiplelor infracțiuni, îndeosebi cu caracter violent.

În același timp, alcoolismul și narcomania conduc la degradarea personalității, deprecierea valorilor sociale și morale, destrămarea relațiilor familiale și a celor din colectivul de muncă etc. De regulă, alcoolicii și narcomanii nu lucrează, iar pentru a dobândi surse necesare procurării băuturilor alcoolice spirtoase și a drogurilor comit omoruri din interes material sau alte infracțiuni violente cu consecințe destul de grave. Spre exemplu, anumite studii ce vizează infracțiuni violente relevă faptul că autorii acestora au consumat alcool sau droguri în proporții de: 54% în cazul infracțiunilor de omor, 41% în cazul violurilor și 36% în cazul tâlhăriilor [7, p. 21].

Un alt factor care generează comiterea infracțiunii de omor este **răspândirea cazurilor de păstrare ilicită a armelor de foc, munițiilor, dispozitivelor explozive**. Pe parcursul anului 2019, conform datelor oferite de Inspectoratul național de securitate publică al Inspectoratului General al Poliției, pe teritoriul Republicii Moldova s-au înregistrat 159 de incidente cu folosirea armei de foc, deținute ilegal. Astfel, în 6 cazuri au fost comise infracțiuni de omor, dintre care în 4 cazuri a fost stabilită armă și în 2 cazuri actualmente se desfășoară acțiuni de urmărire penală și măsuri speciale de investigații pentru stabilirea armei de foc.

De asemenea, în perioada de referință s-au înregistrat 3 cazuri de tentativă de omor și în 12 cazuri au fost intentate cauze penale în baza art.155 Cod penal (amenințare cu omor), folosind bineînțeles arma de foc deținută în condiții de ilegalitate.

Din păcate, în prezent sunt încă foarte multe persoane care dețin ilegal, în anumite ascunzișuri fie la domiciliul lor sau în alte locuri arme de foc sau materiale explozive. În urma cercetării, angajații poliției au stabilit că proveniența armelor de foc ce au fost folosite pentru comiterea infracțiunilor de omor sunt din timpul războiului de pe Nistru din anii 1991-1992.

În asemenea circumstanțe, persoanele care dețin la domiciliul lor aceste arme, fac uz de ele doar în situații tensionate în timpul unui conflict cu membrii familiei sau alte persoane și conform statisticii prezentate mai sus, deseori se soldează cu infracțiuni de omor al unei persoane sau al mai multe persoane.

Totodată, armele de foc obținute sau păstrate în condiții de ilegalitate sunt utilizate pe larg de către autorii infracțiunilor de omor la comandă.

Influența negativă a publicațiilor din mass-media, emisiuni, filme la televiziune, cărți care propagă violența sunt un alt factor criminogen și în cazul persoanelor tinere chiar decisiv care generează comiterea infracțiunilor de omor.

Mass-media ca principal mijloc de informare influențează negativ comportamentul prin informațiile pe care le prezintă: amplifică importanța unei situații date pentru a produce panică în scop comercial, relatează numeroase cazuri de violuri comise de tineri care anterior au vizionat filme erotice prezentate pe micul ecran, comiterea unor omoruri cu sadism ai căror autori au mărturisit ca au văzut filme la cinema sau televizor.

Un studiu realizat de autorii români Gheorghe Ivan și Mihaiela Maxim a demonstrat că din 329 de criminali, inculpați ai infrațiunii de omor, 5 din ei au fost influențați de mass-media, 3 s-au inspirat din filme și din emisiuni, iar restul, din alte surse, cum ar fi presa. Procentul nu este mare, însă relevă că mass-media pot determina conduita criminală [4].

Dezmembrarea statului, prezența unei regiuni necontrolate de către organele constituționale, unde este răspândit fenomenul crimei organizate, există formațiuni criminale care practică pe tot teritoriul țării omoruri, inclusiv la comandă, traficul ilicit de arme și muniții, infrațiuni violente cu caracter patrimonial.

Concluzie. În lumina celor prezentate, putem concluziona că printre factorii criminogeni ai omorurilor din Republica Moldova se înscriu: nivelul scăzut de educație; starea materială și financiară precară a populației, condiționată de criza economică, fapt care provoacă scandaluri și acțiuni violente în familii și asupra altor persoane; răspândirea narcomaniei, abuzului de alcool, în primul rând, printre tineri și activitatea insuficientă în combaterea acestor fenomene; răspândirea cazurilor de păstrare ilicită a armelor de foc, munițiilor, dispozitivelor explozive; influența negativă a publicațiilor din mass-media, emisiuni, filme la televiziune, cărți care propagă violența; dezmembrarea statului, prezența unei regiuni necontrolate de către organele constituționale, unde este răspândit fenomenul crimei organizate, există formațiuni criminale care practică pe tot teritoriul țării omoruri, inclusiv la comandă, traficul ilicit de arme și muniții, infrațiuni violente cu caracter patrimonial; munca insuficientă a Poliției și a altor organe de drept în realizarea activităților de prevenire etc.

Referințe bibliografice

1. Nicu Damian Barbu, Investigații criminale, Craiova, Ed. SITECH, 2015, p. 403-404, 457 p.
2. V. Bujor, Cuvânt în apărarea criminologiei, în Materialele conferinței științifice, Starea actuală și perspectivele științei criminologice în Republica Moldova, Chișinău, 2002, p.103-106.
3. André Davidovitch, Jean Pinatel, La criminologie. In: Revue française de sociologie, 1962, p. 92-96.

4. Ivan Gheorghe, Maxim Mihaela, Studiu criminologic privind infracțiunile de omor (simplu și calificat) și de loviri sau vătămări cauzatoare de moarte ce au făcut obiectul trimerilor în judecată în perioada anilor 2011-2015 https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/PUBLICATII/analiza_crim_2018.pdf (vizitat 20.09.2020). Iu. Larii, R. Cojocaru, V. Ionașcu, I. Rotaru, Criminalitatea violentă în Republica Moldova: tendințe generale, cauze și condiții, Chișinău, Tipografia Academiei „Ștefan cel Mare”, 2018, p. 21.
5. Iurie Larii, Criminologie, Chișinău, Ed. „Cartea Militară”, 2020, p.141.
6. Iu. Larii, R. Cojocaru ș.a., Criminalitatea violentă în Republica Moldova: tendințe generale, cauze și condiții, Chișinău, Tipografia Academiei „Ștefan cel Mare”, Chișinău, 2018, 40 p.
7. Constantin Mitroi, Cauzele și condițiile criminalității în săvârșirea infracțiunii de omor asupra soțului, soției sau unei rude apropiate. În: Studii Juridice Universitare nr.3-4, 2011, p. 212-231.
8. Neagu Gheorghe, Sărăcia – factor favorizant al comportamentului infracțional: http://dspace.usarb.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/2365/neagu_112_-117_conf_ziua_jurist_Drept_2005.pdf?sequence=1&isAllowed=y (vizitat 20.10.2020).
9. Gh. Nistoreanu, C. Păun, Criminologie, București, Editura Didactică și Pedagogică R.A., 1995, p. 178.
10. Ala Opalco, Factorii care contribuie la comiterea infracțiunii de către minor. În: Revista națională de drept, nr. 4, 2012, p.58-61.

РЕАЛИЗАЦИЯ ПРОФИЛАКТИКИ ПРЕСТУПНОГО ПОВЕДЕНИЯ ПРИ РАССЛЕДОВАНИИ УГОЛОВНЫХ ДЕЛ

Екатерина Александровна СМЕРНОВА,

*кандидат юридических наук, заместитель начальника учебного
отдела Академии ФСИН России, подполковник внутренней службы*

Дмитрий Алексеевич ГРИШИН,

*кандидат юридических наук, доцент,
докторант факультета подготовки научно-педагогических кадров
Академии ФСИН России, подполковник внутренней службы*

Резюме

В статье анализируется сущность профилактики преступлений и особенности ее осуществления в рамках уголовного судопроизводства. Обращается внимание на полномочия следователя, дознавателя, направленные на установление причин и условий, способствовавших совершению расследуемого преступления для реализации данной информации в ходе профилактической деятельности правоохранительных органов.

Ключевые слова: профилактика преступлений, профилактическая деятельность следователя, причины и условия преступлений.

Профилактику следует рассматривать как совокупность предупредительных мероприятий, направленных на сохранение и укрепление нормального состояния, порядка [5]. В юридическом словаре термин профилактика это «предупреждение преступности; комплекс мер, направленных на выявление, ограничение или устранение факторов преступности в целом и её отдельных видов, общественной опасности личности преступника» [8]. Существует законодательное определение [1] профилактики правонарушений, под которой понимается совокупность мер социального, правового, организационного, информационного и иного характера, направленных на выявление и устранение причин и условий, способствующих совершению правонарушений, а также на оказание воспитательного воздействия на лиц в целях недопущения совершения правонарушений или антиобщественного поведения.

Согласно закону профилактика преступлений должны основываться на определенных принципах, среди которых следует выделить

системность и единство подходов при осуществлении профилактики правонарушений, непрерывность, последовательность, своевременность принимаемых мер [4, с. 183]. К указанным фундаментальным положениям рассматриваемой деятельности представляется допустимым добавить необходимость взаимодействия различных правоохранительных органов, консолидирующих свои усилия для достижения эффективности противодействия преступной деятельности.

Анализ деятельности уполномоченных лиц в ходе уголовного судопроизводства позволяет утверждать, о ее сложной организации, наличии в ней активности, относящейся к различным сферам общественных отношений.

На наш взгляд, максимальной эффективности борьба с преступностью может достигнуть в том случае, если в рамках предварительного расследования и последующего судебного разбирательства будут установлены не только обстоятельства совершенного уголовно наказуемого деяния, но также условия и причины, детерминировавшие асоциальное поведение лица, привлекаемого к уголовной ответственности. Кроме того обязательным следует признать исключение возможности совершения новых преступлений участниками уголовного процесса при производстве по уголовному делу.

Не случайно в научной литературе отмечается, что важнейшим направлением уголовной политики любого государства является предупреждение совершения новых преступлений за счет принятия совокупности мер различного характера. Следует согласиться с тем, что проблемы профилактики преступлений относятся к числу наиболее актуальных и приоритетных [3, с. 3].

Несмотря на то, что ни при закреплении в УПК РФ назначения уголовного судопроизводства, ни в других положениях, регулирующих уголовно-процессуальную деятельность прямое указание на функцию предупреждения преступлений отсутствует, мы склонны вести речь о наличии соответствующего направления реализуемого участниками уголовного процесса, наделенными властными полномочиями.

Предыдущий уголовно-процессуальный закон, а именно УПК РСФСР иначе регулировал указанный вопрос. УПК РСФСР в ст. 2 содержал положения, согласно которым одной из задач уголовного судопроизводства являлось предупреждение и искоренение преступлений, а ст. 21 данного кодифицированного нормативного правового акта закрепляла обязанность органа дознания, следователя, прокурора и суда выявить причины и условия, способствовавшие совершению преступления.

Однако исследование положений УПК РФ все же позволяет сде-

лать вывод, что в ходе уголовного судопроизводства имеет место деятельность профилактическая деятельность, реализуемая по нескольким направлениям.

Во-первых, есть все основания утверждать, что при производстве по уголовному делу обеспечивается общая превенция. Реализация требования неотвратимости ответственности за совершенное преступление имеет предупредительное значение в рамках борьбы с преступностью. Каждый факт успешного расследования уголовного дела с последующей передачей его в суд и применением мер уголовной ответственности является предупреждением для лиц, вынашивающих намерение совершить преступление, об отказе от планируемой ими противоправной линии поведения.

Во-вторых, закрепленная законодателем обязанность дознавателя, следователя, суда по установлению обстоятельств, способствовавших совершению преступления, безусловно имеет профилактическое значение и позволяет минимизировать возможность совершения некоторого количества преступлений в будущем. Действительно, какого-либо интереса для расследования и привлечения к ответственности подобная информация не представляет. Правильное, полное и своевременное выявление причин и условий совершенного преступления позволит принять предупредительные меры, направленные на устранение обстоятельств, способствовавших противоправной деятельности. Минимизация указанных факторов в перспективе может привести к сокращению количества преступлений, а соответственно и нагрузки на следственные подразделения.

Профилактическая деятельность должна быть системной и начинаться на стадии предварительного расследования, в ходе которого следует определить обстоятельства и факты, которые могли бы способствовать совершению преступного деяния. Так согласно ч. 2 ст. 73 УПК РФ, устанавливающей содержание предмета доказывания по уголовному делу [2, с. 5], подлежат выявлению также обстоятельства, способствовавшие совершению преступления. То есть следователь должен установить причины и условия, обусловившие противоправное поведение лица, привлекаемого к уголовной ответственности. При этом следователь обязан обращать особое внимание как на те факты, которые представляют собой основу преступного (девиантного) поведения, так и на обстоятельства, способствовавшие совершению преступления или облегчившие его совершение. Если в процессе исследования будут выявлены факты и обстоятельства, свидетельствующие о возможности совершения нового преступного деяния, следователь обязан выявить их и передать необходимую информацию на рассмо-

трение в компетентные органы. Законодатель предоставил следователю единственное средство профилактической работы – вынесение последним представления. Так, выявив наличие обстоятельств, способствовавших совершению преступления, следователь имеет право направить представление с требованием устранения указанных выше обстоятельств.

В-третьих, задача предупреждения преступлений в рамках уголовного судопроизводства может решаться и посредством применения предусмотренных законом средств для обеспечения безопасности участников уголовного процесса. Нормативную основу противодействия противоправной деятельности в отношении участников уголовного судопроизводства составляет ФЗ РФ от 20.08.2004 N 119-ФЗ «О государственной защите потерпевших, свидетелей и иных участников уголовного судопроизводства». Согласно указанному нормативному правовому акту в рамках государственной защиты осуществляются меры безопасности, направленные на защиту жизни, здоровья и имущества соответствующих лиц в связи с их участием в уголовном судопроизводстве. При этом применение данных мер возможно в случае поступления сведений о наличии реальной угрозы безопасности защищаемого лица, уничтожения или повреждения его имущества в связи с участием в уголовном судопроизводстве [6, с. 735].

И наконец, предусмотренный в УПК РФ институт мер процессуального принуждения также способствует предупреждению совершения новых преступлений. Например, в качестве основания для применения мер пресечения закрепляется обоснованное предположение о том, что подозреваемый, обвиняемый скроются от дознания, предварительного следствия или суда, продолжат заниматься преступной деятельностью, будут угрожать участникам уголовного судопроизводства, примут меры к уничтожению доказательств, иным образом будут препятствовать производству по уголовному делу [7, с. 142].

С учетом установленных обязанностей следователя, дознавателя, прокурора и суда целесообразно предусмотреть в качестве назначения уголовного судопроизводства и принятия мер, направленных на предупреждение совершения новых преступлений за счет выявления факторов, способствующих противоправному поведению.

Используемая литература

1. Федеральный закон от 23.06.2016 N 182-ФЗ «Об основах системы профилактики правонарушений в Российской Федерации» // СЗ РФ. 2016. № 26 (Часть I). Ст. 3851.

2. Антипов А.Ю. Проблемы доказательств в уголовном судопроизводстве // сборник тезисов докладов III международной научно-практической конференции «Борьба с преступностью: теория и практика». 2015. С. 5-8.
3. Данилова С.И. Профилактика преступлений в современном уголовном судопроизводстве: анализ и оценка степени законодательной регламентации // Сборник научных трудов «Тенденции развития современного уголовно-процессуального законодательства Российской Федерации». 2015. С. 3-8.
4. Нуждин А.А. Предупреждение преступности: теоретико-правовой аспект // Сборник тезисов выступлений и докладов участников III Международного пенитенциарного форума «Преступление, наказание, исправление». 2017. С. 183-186.
5. Ожегов С.И. Словарь русского языка. [Электронный ресурс] режим доступа: <http://ozhegov.ru/slovo/41973.html> (Дата обращения 21.12.2019).
6. Шигуров А.В., Шигурова Е.И. Проблемы законодательного регулирования применения мер безопасности в отношении участников уголовного процесса // Современные научные исследования и инновации. 2016. № 11 (67). С. 735-739.
7. Широкова А.В. Основания и процессуальный порядок применения меры пресечения в виде заключения под стражу // материалы конференции «Уголовно-процессуальный кодекс российской федерации: теория, проблемы применения». 2019. С. 141-146.
8. Юридический словарь терминов [электронный документ] режим доступа: <http://lawcanal.ru/html.acti.terminu.actii.p.html> (Дата обращения 21.12.2019).

VALOAREA SOCIALĂ A MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAȚII EFECTUATE DE POLIȚIE ÎN LUPTA CU CRIMINALITATEA

Boris GLAVAN,

dr. în drept, conf. univ.

*al Catedrei „Activitate specială de investigații și anticorupție”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Ghennadi CALCAVURA,

doctorand, asistent universitar

*al Catedrei „Activitate specială de investigații și anticorupție”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al R. Moldova*

Rezumat

În articol este scoasă în evidență valoarea socială a măsurilor speciale de investigații realizate de ofițerii de investigație ai Inspectoratului General al Poliției din subordinea Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Este tras un semnal de alarmă asupra efectelor negative pe care le produce și astăzi reforma activității speciale de investigație din 2012 asupra consolidării statului de drept și ocrotirii drepturilor și intereselor legitime ale cetățeanului. Sunt evidențiate dificultăți pe care le întâmpină ofițerii de investigații la realizarea sarcinilor activității speciale de investigație, fiind vorba despre prevenirea și curmarea infracțiunilor, culegerea informațiilor despre posibile evenimente și acțiuni ce ar putea pune în pericol securitatea statului.

Cuvinte-cheie: activitate specială de investigații, măsuri speciale de investigații, utilizare rezultate, tehnici speciale de investigare, metode, sarcini, infracțiune, răspundere penală, teme, proces penal, urmărire penală, probe.

Summary

The article highlights the social value of the special investigative measures carried out by the investigative officers of the General Police Inspectorate subordinated to the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova. An alarm is being made about the negative effects of the 2012 special investigative work on strengthening the rule of law and protecting the legitimate rights and interests of the citizen. Difficulties encountered by investigative officers in carrying out the tasks of the special investigative activity are highlighted, namely the prevention and curtailment of crimes, the gathering of information about possible events and actions that could endanger the security of the state.

Keywords: special investigative activity, special investigative measures, use results, special investigative techniques, methods, tasks, crime, criminal liability, cause, criminal trial, criminal prosecution, evidence.

Introducere. Explicație. *Măsurile speciale de investigație în limbajul internațional sunt numite tehnici speciale de investigare [12], în legislația României se folosește termenul Metode speciale de supraveghere sau cercetare [3]; legislația Federației Ruse operează cu – măsuri operative de inves-*

.....
tigație [13], legislația Ucrainei – acțiuni de investigație (de căutare) secrete [15] sau drepturi ale subdiviziunilor care desfășoară activitate specială de investigație [14].

Valoarea socială a măsurilor speciale de investigație se exprimă prin realizarea unui șir de sarcini foarte importante, necesare și utile pentru statul de drept la care aspiră și Republica Moldova, fiind vorba despre prevenirea, curmarea, cercetarea infracțiunilor, asigurarea securității statului, identificarea și căutarea persoanelor vinovate de comiterea infracțiunilor și a celor care se sustrag de la răspundere penală, căutarea persoanelor dispărute etc. (art.2) [9].

Conform legislației naționale în domeniul investigațiilor speciale, majoritatea din respectivele sarcini revine ofițerilor de investigație ai Inspectoratului General al Poliției din subordinea Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Problema este că, deși legislația actuală prevede un nomenclator bogat de măsuri speciale de investigație menite să satisfacă sarcinile indicate mai sus, în total fiind vorba de 20 de măsuri, trebuie să evidențiem faptul că majoritatea din ele, fiind și cele mai eficiente, sunt concentrate pentru realizarea unei singure sarcini, *cercetarea și descoperirea infracțiunilor*, aceasta efectuându-se doar în cadrul urmăririi penale și doar după ce infracțiunea s-a comis, celelalte sarcini rămânând fără suport eficient de realizare.

Situația în cauză a devenit specifică pentru Republica Moldova odată cu reforma juridică din 2012, prin care conceptul investigațiilor speciale (operative) s-a schimbat radical – din investigații prioritar *proactive*, focusate pe realizarea măsurilor speciale de investigații în vederea culegerii de informații necesare realizării tuturor sarcinilor activității speciale de investigații, în special fiind vorba de sarcinile de până la pornirea urmăririi penale, în investigații *reactive*, concentrate pe realizarea măsurilor corespunzătoare în vederea obținerii probelor pentru cercetarea și descoperirea infracțiunilor deja comise.

Prin urmare, reforma în domeniul activității speciale de investigație a creat dificultăți majore ofițerilor de investigații la realizarea sarcinilor de prevenire și curmare a infracțiunilor, de culegere a informațiilor despre posibile evenimente și acțiuni ce ar putea pune în pericol securitatea statului. Pe lângă acestea reforma a generat și unele incoerențe legislative care pun în dificultate înțelegerea unitară a conținutului actului normativ de reglementare și aplicare promptă a măsurilor eficiente de culegere a informațiilor necesare pentru contracararea actului infracțional.

Drept reacție la această situație, prin Decizia comisiei securitate națională, apărare și ordine publică CSN/7 nr.257 din 10 iunie 2015 s-a decis ca Guvernul prin intermediul Ministerului Justiției să creeze un grup de lucru

și să înainteze conform procedurii stabilite proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative ce vizează activitatea specială de investigație reieșind din problemele identificate în aplicarea legislației corespunzătoare [11].

În urma activității respectivei comisii s-au făcut mai multe proiecte de modificare a legislației în acest domeniu, însă, până în prezent, niciunul nu a fost prezentat Parlamentului. Reprezentantul Ministerului Justiției comunică în fiecare an Comisiei indicate a Parlamentului despre activitatea grupului de lucru de elaborare a modificărilor și completărilor în actele legislative corespunzătoare, însă din cauza diverselor viziuni contradictorii proiectul nu a fost definitivat.

Metodologia cercetării derivă din obiectul, scopul și sarcinile cercetării. Studiul reprezintă o sinteză a gândirii teoretico-practice asupra evoluției și definirii măsurilor speciale de investigații.

Rezultate obținute și discuții. Valoarea socială a măsurilor speciale de investigație pentru consolidarea și apărarea statului de drept împotriva fenomenului infracțional poate fi asociată cu importanța armelor pentru sistemul de apărare al țării împotriva dușmanului.

De aceea, amploarea și diversificarea fenomenului infracțional, în general, precum și a criminalității organizate și a rețelelor criminale inclusiv a celor transfrontaliere, în special, dar și resursele logistice deosebite alocate de acestea pentru consolidarea activităților ilicite au făcut ca procedeele investigative clasice folosite de organele de urmărire penală să devină practic ineficiente și nerealiste. Ca urmare, societatea modernă a impus crearea unor instrumente investigative complexe, dublate de adoptarea unor decizii-standard la nivel național și internațional, menite să confere autorităților statale capacități sporite de control și combatere a infracționalității grave, chiar dacă, de multe ori, adoptarea și utilizarea unor astfel de mijloace au ridicat serioase controverse în materia încălcării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În abordarea tehnică a acestei teme de analiză trebuie plecat și de la ideea că pentru forme speciale de criminalitate trebuie găsite forme speciale de combatere [7].

Identificarea și reglementarea juridică la nivel național a unor măsuri speciale de investigație care să satisfacă nevoia de combatere promptă și eficientă a celor mai complexe forme de criminalitate a fost o chestiune mai mult tehnică, de ajustare și traducere a textului de lege zămislit la răscrucea dintre apusul statului sovietic și răsăritul gândirii statului de drept. Criza de timp și lipsa suportului teoretico-științific în stil democratic însă au fost principalii factori care au condus la nivelul calitativ precar al respectivelor reglementări normative.

Adoptarea în 1994 a Legii RM nr.45 cu privire la activitatea operativă

de investigații s-a dovedit a fi mai degrabă un colac de salvare pentru moment decât o armă puternică pentru apărarea securității tânărului nostru stat și al drepturilor și intereselor legitime ale cetățeanului contra noii criminalități.

Rigorile statului de drept la care aspiră Republica Moldova au pus în evidență multiple carențe ale legii indicate, fiind în cele din urmă contestate la CEDO de către un grup de apărători ai drepturilor cetățeanului [1]. Obiectul cauzei a fost lipsa în Legea nr.45 din 12.04 1994 *cu privire la activitatea operativă* a suficientelor garanții împotriva unor eventuale abuzuri privind aplicarea măsurilor operative (speciale) de investigație, nefiind raportat vreun caz concret de abuz. Curtea a confirmat faptul lipsei garanțiilor suficiente împotriva eventualelor abuzuri, recomandând ca acestea să fie înlăturate, dar nu a spus nimic referitor la aplicarea măsurilor speciale de investigație în vederea realizării sarcinilor de prevenire și curmare a infracțiunilor, adică în afara limitelor urmăririi penale.

Ca reacție la observațiile CEDO, în 2012 a fost reformat cadrul normativ privind investigațiile speciale, fiind adoptată o nouă lege specială și, totodată, completat CPP cu un șir de măsuri speciale de investigație în calitate de procedee probatorii noi menite să satisfacă necesitatea probării unor genuri de infracțiuni [2]. Este important să menționăm că reforma investigațiilor speciale s-a produs practic în aceleași condiții ca și adoptarea legii anterioare, fără dezbateri științifice și cu un deficit încă prea mare de literatură de specialitate, puținele cercetări și observații care reușiseră totuși să vadă lumina tiparului rămânând și ele oculte pentru autorii respectivului proiect de lege.

Reformele juridice din 2012 privind reglementarea măsurilor speciale de investigație operate atât la nivelul legilor speciale, cât și la cel al Codului de procedură penală au urmărit în general să satisfacă remarca CEDO cu privire la introducerea în legislația națională a unor garanții care să excludă eventualele abuzuri în vederea aplicării măsurilor speciale de investigații, fără a se ține cont de valoroasele sarcini indicate mai sus.

În loc să fie identificate, formulate și introduse în lege discutatele garanții, s-a procedat mai simplu, serviciile speciale pur și simplu au fost lipsite de dreptul de a aplica măsurile eficiente în afara urmăririi penale. Altfel spus, ofițerii de investigație au rămas împovărați cu aceleași sarcini extrem de valoroase pentru întreaga societate, doar că, din frica unor eventuale abuzuri, li s-au luat cele mai eficiente instrumente juridice de realizare a lor.

Concretizăm că până în 2012, adică până la reforma activității speciale de investigații, întregul set de măsuri speciale a fost posibil de aplicat pentru realizarea tuturor sarcinilor activității speciale de investigații (prevenirea, curmarea, cercetarea infracțiunilor, asigurarea securității statului

etc.), iar după respectiva reformă întregul acest potențial anticriminogen a rămas nevalorificat, mai exact a fost apreciat doar în privința unei singure sarcini posibil de îndeplinit doar în limitele urmăririi penale – descoperirea și cercetarea infracțiunilor. Astfel, dacă nu s-a pornit urmărirea penală, adică nu s-a comis încă infracțiunea, nu pot fi realizate nici măsurile speciale de investigație care ar putea să dea rezultate verosimile despre evoluția actului criminal ce ar permite nu doar curmarea lui, dar și tragerea la răspundere a vinovaților pentru actele preparatorii. Cu alte cuvinte, omorul la comandă sau actul terorist, spre exemplu, trebuie mai întâi să se producă, după care să fie pornită urmărirea penală și tocmai după întrunirea altor câteva condiții va fi posibil de realizat măsurile speciale eficiente pentru obținerea informațiilor. Evident că aceste informații vor fi utile doar pentru descoperirea și cercetarea infracțiunilor, nu și pentru prevenirea și curmarea lor.

Remarcăm și faptul că reforma din 2012 a creat condiții favorabile pentru mediul criminal național și transnațional, devenind extrem de dificilă combaterea infracțiunilor, în primul rând, legate de corupție, cele contra securității și ordinii publice, trafic de substanțe narcotice, psihotrope și radioactive, trafic de arme, omor la comandă, și nu în ultimul rând a celor economice. Apropo, furtul miliardului a devenit posibil nu înainte dar după respectiva reformă, după ce serviciile speciale de investigație, inclusiv cele din subordinea MAI, SIS, CNA au fost lipsite de cele mai eficiente instrumente juridice de obținere a informației. În schimb, cetățeanul Republicii Moldova, rămânând cu buzunarele goale, se poate mândri că-i sunt „garantate” drepturile contra eventualelor abuzuri privind aplicarea măsurilor speciale de investigație.

Cităm din memorie afirmațiile unui judecător al CSJ făcute cu câțiva ani în urmă în cadrul unui atelier de lucru pe problemele activității speciale de investigație: *un ofițer operativ iscusit întotdeauna va găsi modalități cum să ocolească legea și să aplice măsurile speciale necesare pentru documentarea infracțiunilor*. Era un judecător cu experiență, iar cuvintele rostite aveau greutatea dânsului. Știa magistratul cum și cui să facă dreptate și spusele sale erau poate pline de adevăr, numai că, cel puțin pentru noi, rămâne confuză arhitectura statului de drept bazat pe iscusința de ocolire a legii.

În acest context, se iscă întrebarea firească – cu ce mesaj trebuie să venim noi, dascălii, în fața studenților, viitori apărători ai ordinii de drept? Le vom spune cum să respecte legea sau să-i învățăm să gândească combinații și modalități de ocolire a legii pentru realizarea sarcinilor legate de culegerea informațiilor corespunzătoare și acționarea promptă în vederea curmării și neadmiterii infracțiunilor și a faptelor care ar pune în pericol securitatea statului.

Probabil, în activitatea practică astfel de combinații sunt la ordinea

zilei, însă apare întrebarea firească, ce valoare pot avea materialele obținute prin ocolirea legii și mai ales în cazul când acestea sunt puse la baza învinuirii în calitate de probe, ori aprecierea lor se face tot prin interpretări de ocolire a legii în funcție de statutul politico-social al celui inculpat. Legea spune expres că rezultatele obținute prin realizarea măsurilor speciale de investigație pot avea valoare probantă dacă au fost efectuate în cadrul unei cauze penale (art.24) [9]. Respectiv, dacă materialele au fost acumulate în afara cauzei penale, adică până la pornirea urmăririi penale, ele nu pot servi în calitate de probe.

Din conținutul unor hotărâri de judecată pronunțate pe cazuri de corupție ne putem da seama că ofițerii de investigație, neavând instrumente legale de a documenta acțiunile infracționale până la pornirea urmăririi penale, recurg la dotarea cu mijloace tehnice de înregistrare a martorului denunțător pentru verificarea respectivelor declarații și, ulterior, dacă este cazul, pornesc urmărirea penală. Pentru că o astfel de practică nu este tocmai legală, ofițerii de investigație îl învață pe respectivul martor să mintă, adică să susțină că a acționat fără supravegherea organelor de stat și că mijloacele tehnice de înregistrare îi aparțin. După runda reușită de negocieri supravegheate dintre martor și persoana suspectă, martorul vine și face din nou o sesizare, dar considerată ca fiind făcută pentru întâia oară, la care alipește materialele audio-video din care rezultă că persoana denunțată a comis actul infracțional, ceea ce constituie temei pentru pornirea urmăririi penale. Deja în cadrul urmăririi penale se realizează măsurile speciale de investigație corespunzătoare care permit documentarea ulterioarelor acțiuni de corupție și reținerea bănuțului. În acest fel, vinovăția persoanei este argumentată ca fiind ruptă din context, din dosare lipsind probele referitoare la prima întâlnire reală dintre martor și suspect la care nu se exclud provocările.

Nu spunem că astfel de practici de documentare a infracțiunilor de corupție au devenit o legitate pentru sistemul de drept național, însă acestea se potrivesc perfect și la documentarea traficului de substanțe narcotice, psihotrope, arme, muniții etc. Conform observațiilor unor cercetători, în ultima perioadă foarte rar se întâlnesc cazuri în care lipsesc înregistrările audio-video obținute până la pornirea urmăririi penale și tot la fel de rar se întâlnesc cazuri în care astfel de probe să nu fie contestate de către apărare într-o formă sau alta [10].

Poziția instanțelor de judecată în aprecierea probelor obținute prin modalități de ocolire a legii este neunitară, de obicei, instanțele de fond și de apel susțin că acțiunile de documentare descrise anterior sunt perfect legale, și pretențiile apărării sunt doar niște alegații ce fac parte din strategia de apărare, iar instanța de recurs în unele cazuri susține poziția instanțelor inferioare [4], în alte cazuri, le consideră inadmisibile și le declară nule [6].

Reflectând asupra efectelor reformei amintite mai sus, prin care s-a schimbat vectorul politicii investigațiilor speciale – dintr-o activitate informativă în una probatorie, putem spune că la prima vedere această schimbare de accent se ar putea părea plauzibilă, deoarece la acțiunile procesuale tradiționale s-au adăugat un șir de alte acțiuni noi care oferă mai multe oportunități de acumulare a probelor. Realitatea însă nu este la fel de previzibilă, dat fiind faptul că probele pot fi acumulate doar în cadrul urmăririi penale, iar realizarea noilor acțiuni de urmărire penală după pornirea urmăririi penale, adică după comiterea infracțiunii, nu întotdeauna își găsesc rostul.

Reforma juridică a activității speciale de investigație și măsurilor speciale de investigație a generat și alte probleme majore care pun în dificultate înțelegerea unitară a conținutului actului normativ. Pornind de la incertitudinea noțiunii *activitate specială de investigație*, tratată diferit în legi diferite și continuând cu neclaritatea statutului subiecților investiți cu dreptul de realizare a măsurilor speciale, statutul juridic al măsurilor speciale de investigație, conținutul, limitele de realizare și metodologia lor de aplicare.

Rămâne nesoluționată până la capăt problema utilizării sau valorificării rezultatelor obținute prin realizarea măsurilor speciale de investigații care în viziunea noastră este una crucială pentru procesul probator ținând cont, pe de o parte, de perfecționarea continuă a actului infracțional, sporirea nivelului intelectual al infractorului și dezvoltarea permanentă a tehnologiilor aplicate, și, pe de altă parte, de cerințele tot mai avansate ce vizează statul de drept.

În **concluzie** la cele menționate mai sus, menționăm:

Valoarea socială a măsurilor speciale de investigație efectuate de poliție în lupta cu criminalitatea se exprimă prin realizarea tuturor sarcinilor prevăzute de lege: prevenirea, curmarea, cercetarea infracțiunilor, asigurarea securității statului, identificarea și căutarea persoanelor vinovate de comiterea infracțiunilor și a celor care se sustrag de la răspunderea penală, căutarea persoanelor dispărute. Îndeplinirea acestor sarcini are un rol foarte important, necesar și util pentru statul de drept la care aspiră și Republica Moldova, iar valorificarea insuficientă a măsurilor speciale de investigație poate crea probleme serioase pentru viitorul prosper al țării noastre.

Reforma activității speciale de investigație din 2012 a subestimat valoarea socială și potențialul anticriminogen al măsurilor speciale de investigație, producând și astăzi efecte negative asupra combaterii criminalității, serviciile speciale de investigație fiind practic în imposibilitate legală de a-și realiza sarcinile de prevenire și curmare a infracțiunilor, de culegere a informațiilor despre posibile evenimente și acțiuni ce ar putea pune în pericol securitatea statului.

Aplicarea unor practici de ocolire a legii în vederea combaterii criminalității nu este compatibilă cu rigorile statului de drept, este o practică nesănătoasă cu un mod de gândire abuziv ce prezintă o amenințare reală la adresa drepturilor și libertăților cetățeanului Republicii Moldova.

Recomandări. 1. Încurajarea proiectelor de cercetare în domeniul activității speciale de investigații ce ar permite soluționarea multiplelor probleme care există referitoare la statutul juridic al măsurilor speciale de investigație, al subiecților care realizează aceste măsuri, conținutul și limitele de realizare a măsurilor speciale, metodologia de aplicare a măsurilor speciale, valorificarea informațiilor obținute prin realizarea diferitor categorii de măsuri speciale de investigații, determinarea exactă a răspunderii subiecților care încalcă intenționat legea la realizarea măsurilor speciale de investigații etc.

2. Organizarea conferințelor științifice naționale și internaționale cu tematica măsurilor speciale de investigații cu participarea judecătorilor, procurorilor, ofițerilor de investigație, ofițerilor de urmărire penală, avocaților, cercetătorilor și colaboratorilor științifici.

3. Identificarea bunelor practici în materia măsurilor speciale de investigație și promovarea lor în programele de instruire inițială și continuă a ofițerilor serviciilor speciale de investigație.

4. Efectuarea cât mai urgentă a schimbărilor necesare la nivel legislativ astfel încât ofițerii de investigații să poată aplica întreg spectrul de măsuri speciale de investigații pentru realizarea tuturor sarcinilor care le revin.

5. Elaborarea instrucțiunilor departamentale și interdepartamentale cu privire la realizarea măsurilor speciale de investigație în vederea documentării diferitor genuri de infracțiuni.

Referințe bibliografice

1. Cauza Iordachi și alții contra Moldovei din 10.02.2009;
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122-XV din 14.03.2003;
3. Codul de procedură penală al României din 2010 (art.138);
4. Dosar nr 1ra-1201/2017 08.09.2017 Curtea Supremă de Justiție;
5. Dosar nr 1ra-265/2016 din 05.10.2016 Curtea Supremă de Justiție;
6. Dosar nr 1ra-938/2016 din 05.10.2016 Curtea Supremă de Justiție;
7. G.C. Maior, Un război al minții, Intelligence, servicii de informații și cunoaștere strategică în secolul XXI, București, Ed. RAO 2011, p. 10;
8. Hotărârea CEDO din 14 septembrie 2009 în cauza „Iordachi și alții contra Moldovei” [on-line]. Disponibil: http://justice.md/file/CEDO_

judgments/Moldova/IORDACHI%20SI%20ALTII%20(ro).pdf Vizitat: 18.03.2019.

9. Legea RM nr.59 din 29.03.2012 cu privire la activitatea specială de investigație.
10. M. Timocea, Interceptările audio-video realizate anterior începerii urmăririi penale nu pot constitui mijloace de probă în procesul penal ([http://www.iordachescu-law.ro/Studii-de-caz/Interceptarile - audio - video-realizate - anterior - inceperii - urmaririi - penale - nu - pot - constitui-mijloace - de - proba - in - procesul - penal --- avocat-Milu-Constantin-TIMOCE--eID86.html](http://www.iordachescu-law.ro/Studii-de-caz/Interceptarile_-_audio_-_video_realizate_-_anterior_-_inceperii_-_urmaririi_-_penale_-_nu_-_pot_-_constitui_mijloace_-_de_-_proba_-_in_-_procesul_-_penal_---_avocat-Milu-Constantin-TIMOCE--eID86.html) - vizitat la 12.03.2019).
11. Ordinul ministrului Justiției nr. 288, la data de 3 iulie 2015 cu privire la formarea grupului de lucru interdepartamental pentru elaborarea propunerilor de modificare și completare a actelor legislative ce vizează activitatea specială de investigații.
12. Recomandarea (2005) 10 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei; Protocolul al doilea al Convenției europene de asistență juridică în materie penală nr. 1959 din 20.04.1959.
13. Закон РФ об оперативно-розыскной деятельности от 12.08.1995 N 144-ФЗ (ст.6).
14. Закон Украины об оперативно-розыскной деятельности от 18.02.1992 № 2135-XII (ст.8).
15. Уголовный процессуальный кодекс Украины (УПКУ, УПК) от 13.04.2012 № 4651-VI (ст.246).

РЕТРОСПЕКТИВНЫЙ АНАЛИЗ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ ВОПРОСАМИ МИГРАЦИИ В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Александр Александрович ЗАТОЛОКИН,
кандидат юридических наук доцент кафедры конституционного
и административного права Краснодарского университета МВД
России

Резюме

Проведен исторический анализ возникновения и развития института государственных услуг в сфере миграции, на основе которого выделены этапы его становления. Намечены пути совершенствования государственных услуг в сфере миграции.

Ключевые слова: переселенческая политика в Российской империи, указывающие грамоты, паспортные столы, паспортно-визовая служба, документы, удостоверяющие личность, миграционная служба, отделы по вопросам миграции, государственные услуги, электронные государственные услуги.

Summary

A retrospective analysis of the emergence and development of the institution of public services in the field of migration is carried out. The presence of certain stages in the formation of the institution under consideration is substantiated. On the basis of the analysis, ways of improving public services in the field of migration are outlined.

Keywords: resettlement policy in the Russian Empire, indicating certificates, passport offices, passport and visa service, identity documents, migration service, migration departments, government services, electronic government services.

В Российской Федерации история подразделений по вопросам миграции исчисляется со времен Петра I (Указ от 31.08.1719 (по новому стилю 11.09.1719)). Царским указом на полицию возлагались обязанности по контролю и учету приезжающих граждан, при этом документом, удостоверяющим личность, впервые называется «паспорт» [1, р. 88].

Время правления Петра I, по праву считается временем зарождения рассматриваемой деятельности, поскольку впервые, были урегулированы важнейшие вопросы государственного управления, связанные с осуществлением контроля и надзора за передвижением иностранцев, выдачей разрешений на въезд в Российскую империю

и выезда из нее, а также получили закрепление в праве полицейские меры принуждения, применяемые в случае неисполнения или ненадлежащего исполнения предписываемых правил [2, p. 16].

Нормативно-правовые документы, завизированные Екатериной II, продолжили правовое совершенствование миграционной политики, на тот момент были приняты важнейшие документы («О свободном поселении иностранцев в России» и «О дозволении всем иностранцам въезжающим, селиться, где пожелают» [3]), позволившие осуществлять государственное управление в конструктивном, правовом русле. Однако, несмотря на наличие существенных положительных реформ в рассматриваемой сфере, все же вести речь о выстраивании полноценной системы государственного управления в миграционной сфере на рубеже XVII-XVIII веков не приходится.

Однако, несмотря на определенные шаги в вопросах государственного управления, говорить о сформированности единой правовой системы можно лишь в начале XIX века. Данное время характеризуется созданием единой правовой базы, позволяющей осуществлять контроль за въездом и расселением иностранцев, в том числе благодаря вошедшим в широкий оборот документам - паспортам. Впервые иностранцы рассматриваются, как самостоятельные субъекты права, имеющие обособленный административно-правовой статус.

Последующим совершенствованием государственного управления в сфере миграции стало принятие Положения о видах на жительство 1884 г. и Устава о паспортах 1903 г. [4, p. 44]. Следует отметить, что именно на тот момент сформировались действующие по настоящее время требования к основному документу, подтверждающему личность, а именно, паспорту (или паспортной книжке), который выдавался строго по месту жительства, в него включались сведения о семье, месте проживания.

Дальнейшие изменения в правовом регулировании вопросов миграции, в целом, и процедуре выдачи паспортов, в частности, связаны с происходившими общественно-политическими преобразованиями в государстве. Статус документа, удостоверяющего личность на территории молодой республики в 1919 году, приобретает трудовая книжка, в которой, по аналогии с паспортом вносятся сведения о месте жительства владельца (прописке) [3]. С развитием социалистического государства, развивается и деятельность по выдаче документов, удостоверяющих личность, так с 1924 года на территории страны вводились срочные удостоверения личности, а государственным органом, отвечающим за данный вид деятельности, стал НКВД (аналог современного МВД). Далее, подразделения, занимающиеся выдачей основного

документа, удостоверяющего личность гражданина, преобразуются в Паспортно-визовую службу (также в составе силовых структур).

Распад СССР повлек ломку и системы госуправления, что в свою очередь изменило статус подразделений по вопросам миграции. В 1992 году, была создана Федеральная миграционная служба, которая в разные периоды имела как самостоятельный статус, так и была структурным подразделением различных министерств, выполняя при этом исторически сложившиеся функции. Промежуток времени от 1992 по 2016 годы характеризуется общей парадоксальной ситуацией, при которой происходило дублирование функций силовых и иных государственных структур, ярким примером которого является деятельность ФСКН России и соответствующих отделов Уголовного розыска МВД России, а также ФМС России и ПВС МВД России. Благодаря очередному витку административной реформы подобные ситуации были нивелированы, и с момента вступления в силу соответствующего Указа Президента [5] подразделения по вопросам миграции начали отсчет своей новой истории, но уже в составе МВД.

Осуществляя ретроспективный анализ института государственных услуг в сфере миграции, необходимо выделить определенные исторические периоды.

1. «Становление» (XVII-XVIII веков). Выбор именно этого рубежа обусловлен, как уже было отмечено ранее, созданием правовой базы для осуществления государственного управления в вопросах миграции, хотя определенная деятельность по регистрации и контролю за прибытием иностранцев осуществлялась и до Указа Петра I. Данный период характеризуется принятием в правовом поле первых, базисных положений, обуславливающих отличие государственного управления в вопросах миграции от иных сфер. Развитие государственности, создание империи, предполагало участие иностранцев в различных вопросах жизнедеятельности русского общества. Причем, даже в то далекое время, становится понятно, что отличить иностранца, от подданного отечества можно по соответствующему документу (паспорту), выдавать и контролировать использование которого должны государственные органы.

2. «Развитие правовой базы, создание модели государственного управления в вопросах миграции» (XIX век – начало XX века). Несмотря на то, что в рассматриваемый период времени страна имела и монархический и республиканский строй, все же это время обладает одной общей тенденцией, заключающейся в формировании единых принципов государственной деятельности в сфере миграции. В начале XIX века иностранные граждане впервые в российском праве стали рас-

смагиваться как обособленные субъекты, что подразумевает их отличный от подданных империи, административно-правовой статус. Промежуток времени от царствования Екатерины II и вплоть до создания государственности в формате СССР характеризуется интеграцией России в мировое пространство, что подразумевает приток на территорию страны большого количества иностранных граждан, что в свою очередь актуализирует государственное управление в вопросах миграции. Именно в этот период паспорта (в разное время назывались по-разному) получают статус основного документа, удостоверяющего личность как граждан страны, так и иностранцев. Совершенствуется деятельность по учету, регистрации, контролю за лицами, прибывающими из иных государств.

3. «Прединституционный (осуществление государственного управления в вопросах миграции посредством паспортно-визовой службы (ПВС))» (XX век (1932 – 1992 годы)). В конце 20-х, начале 30-х годов XXвека наметилось усиление роли государственного контроля в различных сферах жизни общества, в том числе и в вопросах миграции. Именно в данный временной промежуток создается единая паспортная система страны и единый государственный орган, отвечающий за выработку и реализацию соответствующего направления государственной политики [7]. В населенных пунктах создаются паспортные отделы (столы), совершенствуется адресно-справочная работа. Структурно ПВС традиционно относилась к самому многочисленному правоохранительному органу – милиции, поскольку по-прежнему, значительная часть полномочий заключалась в осуществлении государственного контроля и надзора. Сотрудники ПВС в своей деятельности осуществляли широкое применение административно-правовых норм [8, p. 34].

4. «Институционный (гуманизация государственной политики в сфере различных функций, обособление института государственных услуг)» (конец XX - начало XXI века (1992-2016 годы)). Начало 90-х годов ознаменовалось ломкой всей государственной системы, отторжением (и неприятием) прежних названий и проецированием западного образца построения системы государственного управления на отечественную действительность. Развал страны, ставшие практически нормой, локальные вооруженные конфликты, обострение национальных противоречий и межконфессиональных столкновений, вынудили значительные массы (в основном русских людей) покидать места жительства и переезжать из национальных республик в Российскую Федерацию. Стараясь подчеркнуть важность государственного управления в вопросах миграции 14 июня 1992 года на базе Комитета по делам

миграции населения при Министерстве труда и занятости населения Российской Федерации создается Федеральная миграционная служба [3]. В 1999 году миграционная служба реорганизуется и получает статус Министерства по делам Федерации, национальной и миграционной политики Российской Федерации, которое просуществовав на протяжении двух лет упраздняется, а ее функции передаются в МВД России.

Далее, ко всем ранее указанным детерминантам добавляется набирающая обороты административная реформа и, в 2004 году вновь создается ФМС с наделением ее полным объемом полномочий в сфере реализации государственной политики в сфере миграции. Именно административная реформа, провозгласившая гуманизацию государственного участия в различных сферах жизни общества, пересмотра подходов к предоставлению государственных услуг, «разворота бюрократической машины лицом к человеку (потребителю услуг)», позволила выделить в деятельности ФМС целый ряд социально-значимых, государственных услуг. Ведомственные документы (административные регламенты) - стали дальнейшей основой для совершенствования деятельности по предоставлению государственных услуг, в том числе и в МВД России.

5. «Постинституционный (совершенствование функций по предоставлению государственных услуг)» (2016 год по н.в)). После упразднения ФМС и передачи ее полномочий МВД России, продолжилось дальнейшее совершенствование процедур предоставления государственных услуг, только уже Министерством внутренних дел. Был проделан значительный объем работы, направленный на переработку административных регламентов предоставления государственных услуг, которые в настоящее время урегулированы ведомственными приказами МВД России.

Подводя итог вышеуказанному, следует отметить, что признаки деятельности по предоставлению государственных услуг в сфере миграции прослеживались исторически давно, но наиболее явственно стали проявляться с проведением реформ государственного управления Петром I. Традиционно услуги в сфере миграции предоставлялись аналогом современных подразделений по вопросам миграции, которые за более чем трехсотлетнюю историю своего существования имели различные наименования, структурно входили в разнообразные государственные органы, однако суть их деятельности сводилась к осуществлению контроля (надзора) за миграционными потоками (как внешними, так и внутренними) и выдаче документов, удостоверяющих личность.

В качестве предложения по совершенствованию структуры органов государственной власти следует учредить Федеральное агентство по предоставлению государственных услуг. Новый орган государственной власти мог бы перенять весь накопленный положительный опыт деятельности МВД России и многофункциональных центров по предоставлению государственных услуг, избавив в тоже самое время сотрудников полиции от несвойственных им функций. Таким образом, констатируя определённую удовлетворенность в настоящий промежуток времени от качества оказываемых государственных услуг в сфере миграции, все же позволим себе заметить, что постинституционный период является далеко не завершающим в развитии данной сферы деятельности.

Список используемой литературы

1. Чернышев К.И. Генезис миграционного законодательства в России // Наука. Общество. Государство. 2018. №4 (24). (Chernyshev K. I. Genesis of migration legislation in Russia / / Nauka. Society. State. 2018. # 4 (24).)
2. Мишунина А.А. Административная ответственность за нарушение режима пребывания иностранных граждан в Российской Федерации: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.14 / А.А. Мишунина. — Тюмень, 2004. (Mishunina A. A. Administrative responsibility for violation of the regime of stay of foreign citizens in the Russian Federation: author's abstract ... Cand. legal Sciences: 12.00.14 / A. A. Mishunina. - Tyumen, 2004.)
3. Официальный сайт МВД Российской Федерации [Электронный ресурс]: <https://57.xn--b1aew.xn--p1ai/news/item/17480448> (3. Official website of the Ministry of internal Affairs of the Russian Federation).
4. Фатихов Д. Р. История правового регулирования Российской паспортной системы // Юридическая наука и правоохранительная практика. 2013. №3 (25) (Fatikhov D. R. History of legal regulation of the Russian passport system / / Legal science and law enforcement practice. 2013. No. 3)
5. Указ Президента РФ от 05.04.2016 № 156 (в послед. ред.) «О совершенствовании государственного управления в сфере контроля за оборотом наркотических средств, психотропных веществ и их прекурсоров и в сфере миграции» (Decree of the President of the Russian Federation of 05.04.2016 No. 156 (in the latest edition) "on improving state management in the sphere of control over the turnover of narcotic drugs, psychotropic substances and their precursors and in the sphere

of migration)

6. Постановление ЦИК СССР, СНК СССР от 27.12.1932 № 1918 «Об образовании Главного управления рабоче-крестьянской милиции при ОГПУ Союза ССР» [Электронный ресурс]: <https://home.garant.ru> (Resolution of the CEC of the USSR, SNK of the USSR of 27.12.1932 No. 1918 “on the formation of the Main Directorate of the workers ‘and peasants’ militia under the OGPU of the USSR “ [Electronic resource]: <https://home.garant.ru>)
7. Труфанов М.Е. О стабильной актуальности исследований по применению административно-правовых норм// Вестник Всероссийского института повышения квалификации сотрудников Министерства внутренних дел Российской Федерации. 2020. № 2 (54) (Trufanov M. E. on the stable relevance of research on the application of administrative and legal norms// Bulletin of the all-Russian Institute for advanced training of employees of the Ministry of internal Affairs of the Russian Federation. 2020. No. 2 (54).
8. Затолокин А.А. Предоставление государственных услуг ГИБДД в электронном виде//Общество и право. 2019. № 2 (68) (Zatolokin A. A. Providing state services to the traffic police in electronic form// Society and the law. 2019. № 2 (68).)

ПРЕДПОСЫЛКИ ВОЗНИКНОВЕНИЯ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ДВИЖЕНИЮ «АРЕСТАНТСКОЕ УГОЛОВНОЕ ЕДИНСТВО»

Рената Николаевна КИСЕЛЁВА

*кандидат психологических наук, доцент, начальник кафедры
психологии профессиональной деятельности в УИС, Академия ФСИН
России (г. Рязань)*

Владимир Владимирович ОРЛОВ

*кандидат медицинских наук,
доцент кафедры психологии профессиональной деятельности в УИС,
Академия ФСИН России (г. Рязань)*

Аннотация

В статье рассматриваются особенности деятельности движения АУЕ после признания его экстремистским и определяются некоторые возможные пути противодействия ему, в том числе психологические.

Ключевые слова: АУЕ, криминальная субкультура, противодействие распространению субкультуры.

Abstract

The article discusses the prospects of the AUE movement after its recognition as extremist and identifies some possible ways to counter it.

Key words: «AUE», criminal subculture, counteraction to distribution of subculture.

17 августа 2020 года Верховный суд России по иску Генеральной прокуратуры постановил признать международное общественное движение «Арестантское уголовное единство» (далее АУЕ) экстремистской организацией [7].

Движение АУЕ появилось в местах лишения свободы в девяностых годах прошлого века. Около 2000-го года это явление вышло за пределы исправительных учреждений и начало стремительное распространение, особенно, в среде несовершеннолетних. С 2011-го года идеи АУЕ стали широкопропагандироваться через Интернет и рост числа их приверженцев принял экспоненциальный характер. На момент признания организации экстремистской, только в одной россий-

ской социальной сети насчитывалось 39 тысяч групп АУЕ, в которых состояло более 6,5 миллиона пользователей. В настоящий момент в соцсетях Азербайджана действуют более 40 групп АУЕ, Армении – 22 группы, Грузии – семь групп; в Казахстане идеологией АУЕ интересуются около 60 тысяч интернет-пользователей [8].

Таким образом, движению АУЕ, не располагающему чёткой организационной структурой, координационными центрами, оформленной идеологией, административным и финансовым ресурсами, удалось создать сообщество масштаба международной экстремистской организации. Так же необходимо признать болезненный факт, что криминальные структуры полностью переиграли правоохранные органы в вопросах рекламы и пропаганды, особенно, в молодёжной среде, поскольку более 40% активных последователей АУЕ – дети и подростки в возрасте от 12 до 17 лет.

Мы видим ряд социально-психологических причин распространения данного явления:

Исходно негативное отношение в России общества к органам правопорядка. Причём, эта традиция произрастает ещё из времён Российской империи, где с подачи либеральной интеллигенции любое сотрудничество с «сатрапами» (полицией, сотрудниками охранного отделения, казачеством, персоналом тюрем) считалось грязным делом, недостойным благородного человека.

Разобщение власти и общества. Большинство населения не чувствует, что его мнение будет услышано, а действия власти будут реализованы в интересах простых граждан.

Иррациональная симпатия русского народа к преступникам (разбойникам), которые в коллективном бессознательном немотивированно героизировались и наделялись чертами неких народных заступников, восстанавливающих преступными методами социальную справедливость (Стенька Разин, Кудеяр-атаман, Рах-разбойник, Ванька Каин и пр.). Это явилось предтечей следующего пункта.

Романтизация преступного мира. Достаточно сказать, что песенный жанр «шансон» в России полностью переродился в положенную на музыку «блатную лирику» и иначе, как «тюремное творчество» теперь не воспринимается. Огромнейший вклад в дело популяризации преступного образа жизни вносит кинематограф (фильмы «Воры в законе», «Бумер»; сериалы «Бригада», «Бандитский Петербург» и т.п.). В определённом ракурсе (правоохранные органы насквозь коррумпированы, искать у них помощи и защиты бесполезно, а криминальный мир верен «понятиям» и всегда готов «порешать вопросы») подают информацию некоторые СМИ [3, с. 45].

Высокая популярность идей АУЕ среди подростков обусловлена целым рядом факторов. Основной из них – психологическая незрелость и сопровождающая её неразвитость критической оценки мира [4, с. 312]. Видя предлагаемый им информационный продукт, подростки не представляют себе реального положения вещей и не способны просчитать последствий своих действий.

Принадлежность к некоей группе, объединённой общими интересами (в т.ч. и идеями АУЕ), позволяет подросткам реализовать возрастной «инстинкт стайности». Кроме того, принадлежность к группе позволяет её участникам компенсировать индивидуальную незрелость или некомпетентность массовостью. Это даёт каждому участнику чувство (как правило ложной) уверенности в силе группы и своей защищённости.

В своей среде принадлежность к ячейке АУЕ даёт возможность заработать авторитет или хотя бы выделиться среди сверстников, в случае если это недостижимо иными деяниями [2, с. 18].

Адепты АУЕ уверены, что их участие в движении даёт им некие преференции, и, в случае помещения их в места лишения свободы, их заслуги «на воле» будут зачтены, «прописка» не будет «жёсткой», а статус в криминальном мире сразу выше, чем у ровесников.

В некоторых случаях участие в АУЕ способствует улучшению материального положения участника. Однако, это бывает крайне редко, поскольку, если ячейка занимается добыванием денежных средств (якобы для передачи «грева» в места лишения свободы), она строго отчитывается по финансовым показателям перед «смотрящим» [5, с. 100].

Использование пропагандистами идей АУЕ понятных и популярных методов коммуникации (прежде всего, сети Интернет) и доступных средств выражения (молодёжный слэнг, блатные понятия, оформленные в формате интернет-мемов или статусов социальных сетей (например, «кто не был, то будет, кто был – не забудет»)) [2, с. 20].

Отсутствие идеологических альтернатив и иных жизненных ориентиров [2, с. 20].

Необходимо отметить, что юридический запрет движения АУЕ не устранил ни одной из перечисленных причин. Соответственно, говорить о победе над этим явлением преждевременно. Напротив, есть высокая вероятность того, что, потеряв какое-то число адептов, движение перейдёт на конспиративные методы работы и продолжит существование. Таким образом, перед правоохранительными органами и государством в целом стоит вопрос выработки стратегии противодействия данному явлению. А поскольку большинство описанных при-

чин субъективно, то основными методами борьбы с ними необходимо признать психологические методы.

И если установки, глубоко внедрённые в коллективное бессознательное, не представляется изжить в течение жизни одного поколения, то индивидуальная психологическая работа с подростками и молодёжью должна, с нашей точки зрения, делать упор на следующем.

Во-первых, для развенчания так называемой «блатной романтики», достаточно донести до молодёжи реальную картину жизни осуждённых в исправительных учреждениях. Причём, помимо неприглядности быта, необходимо показать, что никакого «воровского братства» не существует и декларируемые принципы «братства» служат лишь прикрытием корыстных мотивов лиц, находящихся на более высоких ступенях иерархии преступного мира, стремящихся за счёт других осуждённых улучшить исключительно своё положение [5, с. 101]. Лучшим наглядным примером этого может служить тот, игнорируемый «идеологами» АУЕ, факт, что субкультура АУЕ не распространена в местах лишения свободы и действует только в молодежной среде (которая рассматривается криминалом всего лишь, как «кормовая база» и источник материальных благ, но ни в коем случае не как «младшие партнёры»).

Не гарантирует принадлежность к преступной группировке и чаемой защищённости. Участник группировки может попасть под прессинг со стороны враждебных групп или групп, не подчиняющихся криминальной субкультуре (например, этнических или религиозных). Впрочем, и отношения между группировками, имеющими сходные взгляды, далеки от форм продуктивного сотрудничества – занимая одну «экологическую нишу», эти группы обречены либо на поглощение слабой группы более сильной, либо на вытеснение первой группой второй [8, с.164].

Фактически невозможен «карьерный рост» и внутри группы. Их структура никогда не строится на демократических принципах, а подразумевает авторитарный уклад и доминирование личного начала. Только лидер (авторитет) имеет право толковать криминальные законы в зависимости от сиюминутных требований. В результате складывается ситуация, когда ведущую роль начинает играть не закон, а судья. Понятно, что такой статус всячески оберегается от посягательств, а наличие хотя бы двух сильных личностей внутри одной группы становится фактором неизбежного внутригруппового конфликта.

При этом, как любая закрытая иерархичная группа, ячейка АУЕ строится на принципах доминирования. Т.е. не только каждый ниже-

стоящий уровень подвергается прессингу со стороны вышестоящего (например, в вопросах выполнения плана по вносу денежных средств «в общак»), но и на одном уровне происходит постоянная борьба за положение. Что так же никак не соответствует декларируемым принципам «воровского братства». В этом случае повышение самооценки за счёт принадлежности к АУЕ, может оказаться компенсировано за счёт трудностей, связанных с нахождением в ней.

Ну, и, наконец, необходимо разъяснить подросткам, что криминальное поведение на воле не гарантирует им высокого статуса в воровском мире в случае потенциального попадания в места лишения свободы [2, с. 20]. Высший статус, достижимый в АУЕ (честный фраер или честный пацан), является низшей ступенью воровской иерархии в МЛС.

Таким образом, запрет движения АУЕ не устранил проблему, а лишь создал предпосылки для её ухода в подполье. В связи с этим, разработка методов противодействия этому явлению не должна прекращаться. При этом, эффективное противодействие этому явлению возможно лишь в случае комплексного подхода с участием государства.

На государственном уровне это должно проявиться созданием идеологических доктрин, способных вытеснить «идеологический вакуум», заполняемый сейчас идеями АУЕ, и привлечением молодёжи в массовые детско-юношеские движения (типа «Юнармия», экологические и спортивные движения) [4,с.317].

На ведомственном уровне (со стороны правоохранительных органов, прежде всего) должна быть усилена политика по развенчанию мифов о «блатной романтике» и «воровском братстве»; активизированы контрпропаганда и профориентационная работа с молодежью [5, с.102].

Однако, наибольший и наискорейший эффект нам видится в ежедневной, кропотливой, систематической психологической и педагогической работе на индивидуальном уровне не только с криминально настроенной частью молодежи, но и с той её частью, которая ещё не определилась в своих предпочтениях, уводя их от нейтрального маргинального поведения к законопослушному. Особенно актуальна эта работа в воспитательных колониях, где основной штат сотрудников составляют педагоги и психологи. Психологическое просвещение, изменение ценностно-смысловых ориентаций, развитие морально-нравственной сферы осужденных молодежного возраста способны сформировать устойчивость личности против деструктивного влияния.

Библиографические ссылки

1. Баева Л.В. Молодежный экстремизм в современной России // Обзор. НЦПТИ. 2015.- 17с.
2. Борисов Е.А. Распространение криминальной субкультуры АУЕ среди молодежи: ключевые факторы, угрозы, меры противодействия // Вестник Прикамского социального института. 2020. №1 (85). С. 16-21.
3. Лядова А.С. Противодействие распространению криминальной субкультуры в молодежной среде как составляющая профилактики экстремизма // Вестник Пермского государственного гуманитарно-педагогического университета. 2018. №1 (3). С. 43-48.
4. Маринкин Д.Н. Актуальные вопросы профилактики преступности несовершеннолетних. Особенности их личности // Защита прав человека в современных условиях: теория и практика: матер. VII Междунар. науч.-практ. конф., 20 апреля 2017 года // Филиал ОУ ВО «Санкт-Петербургский институт внешнеэкономических связей, экономики и права» - Пермь, 2017. - С. 312-318.
5. Самойлов С.Ф. Критика криминальной идеологии как средство профилактики организованной преступности в молодежной среде // Вестник Краснодарского университета МВД России. 2019. №2 (44). С. 99-103.
6. Сочивко Д.В., Полянин Н.А. Молодежь России: образовательные системы, субкультуры, исправительные учреждения / М.: МПСИ, 2009. - 264 с.
7. Официальный сайт Генеральной прокуратуры Российской Федерации [Электронный ресурс] // URL: <https://genproc.gov.ru/smi/news/genproc/news-1886554/> (дата обращения 23.11.2020).
8. Электронный вестник ветеранских и общественных организаций Уральского федерального округа «Жизнь Отечеству» [Электронный ресурс] URL:<https://www.usprus.ru/component/k2/itemlist/tag/АУЕ,%20молодежь,%20гибридная%20война> (дата обращения 23.11.2020).

УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА НЕЗАКОННОЕ ОБОГАЩЕНИЕ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ И МОЛДОВЫ

Ольга КРИШЕВИЧ,

*кандидат юридических наук, профессор, профессор кафедры
уголовного права Национальной академии внутренних дел, (Киев)*

Богдан БЕЗГИНСКИЙ,

*адъюнкт кафедры уголовного права Национальной академии
внутренних дел (Киев)*

Аннотация

В статье рассматриваются правовые аспекты внедрения уголовной ответственности в законодательство Украины и Молдовы. Раскрываются основные уголовно-правовые аспекты ответственности за незаконное обогащение, при этом основное внимание сконцентрировано на законодательстве Украины и Молдавии, а именно на объективных и субъективных признаках.

Ключевые слова: незаконное обогащение, международное законодательство, уголовная ответственность, предмет преступления, объективные признаки, субъективные признаки.

Summary

The article examines the legal aspects of the introduction of criminal liability into the legislation of Ukraine and Moldova. The main criminal-legal aspects of liability for illegal enrichment are revealed, with the main focus on the legislation of Ukraine and Moldova, namely on the objective and subjective components.

Key words: illegal enrichment, international legislation, criminal liability, subject of crime, objective signs, subjective signs.

Коррупция существует в любом обществе, хотя есть и разные уровни принятия коррупции населением стран. Общим является то, что в целом сама коррупция, как явление, осуждается в любой культуре: это подтверждается тем, что большинство стран приняли антикоррупционное законодательство. На современном этапе развития деятельности правовых государства, приоритетным вопросом остается противодействие коррупционным правонарушениям совершенных должностными лицами. Статья о незаконном обогащении появилась в украинском уго-

ловном кодексе (УК) еще в 2011 году, но фактически была «мертвой», а в 2014-м ее доработали и со следующего года начали использовать. Это было одним из требований Брюсселя Плана действий по визовой либерализации ЕС и меморандума сотрудничества Украины с Международным валютным фондом. Хотя ни одного судебного решения по этой статье так и не было вынесено, но есть более полусотни уголовных дел, которые расследовали Национальное антикоррупционное бюро Украины (НАБУ) или уже переданы в суд. 26 февраля 2019 года, Конституционный суд (КС) признал неконституционной ст. 368-2 Уголовного кодекса «незаконное обогащение», которая позволяла привлекать чиновников к ответственности в случае, когда их имущество и расходы явно превышают официальные доходы. Ст. 368-2 УК Украины «Незаконное обогащение» предусматривала уголовную ответственность за приобретение лицом, уполномоченным на исполнение функций государства или местного самоуправления (проще говоря – чиновника), в собственность активов в значительном размере, законность оснований приобретения которых не подтверждена доказательствами, а так же передача ему таких активов любому другому лицу. КС Украины указал, что статья в исследуемой редакции противоречит презумпции невиновности, нарушает принцип свободы от саморазоблачения и возлагает бремя доказывания со стороны обвинения на сторону защиты, которая должна доказывать законность происхождения активов. Проблемность вопроса состояло в формулировке «законность оснований приобретения которых не подтверждена доказательствами». Тогда решение КС Украины раскритиковала общественность, а европейские партнеры требовали вернуть статью в Уголовный кодекс как логического продолжения антикоррупционных реформ. Также вызвало резкую критику со стороны антикоррупционных организаций в Украине, заявивших в этой связи, что декриминализация незаконного обогащения означает полную амнистию для абсолютно всех должностных лиц с сомнительными доходами и практически нивелирует всю антикоррупционную реформу в стране. В результате были закрыты 65 уголовных производств в отношении народных депутатов, министров, руководителей госучреждений, военных прокуроров, заместителей председателя СБУ и других топ-чиновников, которые подозревались в коррупционных действиях и незаконном обогащении. В Украине в 2019 году в Уголовный кодекс введена новая статья 368-5 «Незаконное обогащение», а также введении института взыскания в доход государства необоснованных активов государственных служащих и чиновников местного самоуправления. При этом под активами подразумеваются денежные средства (в том числе наличные средства, средства, находящиеся на банковских счетах

или на хранении в банках или других финансовых учреждениях), другое имущество, имущественные права, нематериальные активы, в том числе криптовалюта, объем уменьшения финансовых обязательств, а также работы или услуги, предоставленные лицу, уполномоченному на выполнение функций государства или местного самоуправления. При определении разницы между стоимостью приобретенных активов и законными доходами не учитываются активы, являющиеся предметом производства в делах о незаконном обогащении и их взыскании в доход государства. За приобретение чиновниками активов, стоимость которых более чем на 6,5 тысяч необлагаемых минимумов доходов граждан превышает их законные доходы, карается лишением свободы на срок до 10 лет с запретом занимать определенные должности на срок до трех лет. Также внесены изменения в Гражданский процессуальный кодекс Украины, согласно которым дела о признании активов необоснованными и их взыскании в доход государства рассматривает Высший антикоррупционный суд. Статья 290 Гражданского процессуального кодекса Украины предусматривает, что иск о признании необоснованными активов и их взыскании в доход государства предъявляется относительно активов, приобретенных после дня вступления в силу этого закона, если разница между их стоимостью и законными доходами лица, уполномоченного на выполнение функций государства или местного самоуправления, в 500 и более раз превышает размер прожиточного минимума для трудоспособных лиц, а также относительно доходов от этих активов. Расследованием незаконного обогащения занимаются Национальное антикоррупционное бюро и Специализированная антикоррупционная прокуратура. Именно они должны собрать достаточно доказательств для того, чтобы подтвердить, что задекларированные активы не соответствуют доходам, полученным законным способом. Есть и другой путь открытия уголовного производства. Это либо информация из общедоступных источников о наличии у чиновника активов, явно несоразмерных с его доходами, либо непосредственно заявление о совершении уголовного преступления. Должны доказать связь имущества с чиновником как прямую, так и через любого другого человека, если будет доказано, что такое приобретение было осуществлено по поручению самого чиновника. Правоохранители не могут просто констатировать факт существования незаконных средств, активов и не выяснить источник их происхождения, а источник не может иметь легальный характер, создавая новый состав преступления. Однако ни Уголовный, ни Уголовный процессуальный кодексы не требуют такого расследования, не требуют установления источника происхождения доходов. Т.е. ответственность за незаконное обогащение становится мощным инструмен-

том судебного преследования должностных лиц. Она не требует доказательства коррупционной составляющей, позволяя суду делать выводы из того факта, что чиновник имеет доходы, которые не могли быть получены из законных источников. Статья 20 Конвенции ООН против коррупции призывает государства-участники рассмотреть возможность принятия таких законодательных и других мер, которые могут потребоваться для признания умышленного незаконного обогащения, то есть значительного увеличения активов публичного должностного лица, превышающих его законные доходы и которые он не может разумным образом обосновать, преступлением. Однако государство, имплементируя данное положение, не должно слепо следовать рекомендациям, а разумно прописать механизм привлечения к ответственности, чтобы статья о незаконном обогащении не осталась мертвой нормой кодекса или потом была прямо разгромлена в ЕСПЧ.

Закон «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины относительно конфискации незаконных активов лиц, уполномоченных на выполнение функций государства или местного самоуправления, и наказание за приобретение таких активов» был принят депутатами Верховной Рады 31 октября 2020 года. В документе указано, что активы, стоимость которых равна или превышает 200 размеров минимальной заработной платы, являющиеся предметом спора и на которые наложен арест с запретом использования, передаются по согласию владельца или судом Национальному агентству по вопросам выявления, розыска и управления активами, полученными от коррупционных и других преступлений. Меры по выявлению необоснованных активов и сбор доказательств их необоснованности возлагаются на Национальное антикоррупционное бюро (НАБУ) и Специализированную антикоррупционную прокуратуру (САП), в отдельных случаях – на Государственное бюро расследований (ГБР) и Генеральную прокуратуру. Согласно документу, прокурору с целью выявления необоснованных активов и сбора доказательств их необоснованности предоставляется прямой доступ к автоматизированным информационным и справочным системам, реестрам и банкам данных, держателем (администратором) которых являются государственные органы или органы местного самоуправления. При этом право на обращение в суд с соответствующим иском предлагается предоставить НАБУ по согласованию с прокурором САП, кроме дел, где ответчиком является должностное лицо НАБУ и прокуроры САП.

В 2014 Уголовным кодексом Республики Молдова (далее - УК Республики Молдова) впервые введен уголовная ответственность за незаконное обогащение. Так, ст. 330-2 УК Республики Молдова предусмо-

трено, что владение должностным или публичным лицом, лично либо через третьих лиц, имуществом, стоимость которого существенно превышает полученные им средства и в отношении которого установлено на основании доказательств, что оно не могло быть получено законным путем, материальный объект преступления незаконного обогащения (ст. 330-2 УК Республики Молдова) составляют товары, стоимость которых «существенно превышает» законные доходы. Конституционный Суд Республики Молдова считает, что ст. 330-2 УК Республики Молдова, которая предусматривает ответственность за незаконное обогащение, не противоречит Конституции Республики Молдова (решение от 16 апреля 2015 № 60a / 2014). Аргументом Суда является то, что по Конституции государство правомочно решать, должны определенные отношения регулироваться нормами уголовного закона; презумпция законности приобретения собственности является одной из форм презумпции невиновности, но это не препятствие расследовать незаконность приобретенного имущества; эти презумпции не нарушены оспариваемым правовым регулированием, поскольку обязанность доказывать незаконное обогащение возлагается на органы государственной власти. [4]. проблема состава преступления, предусмотренного ст. 330-2 УК Республики Молдова, заключается в том, что являясь формальным составом, он требует наличия двух элементов: качества активного субъекта (должностное лицо, публичное лицо и лицо, исполняющее ответственную государственную должность) и факта владения несоразмерным имуществом. Кроме того, законодатель, к сожалению, не урегулировал форму вины преступления. При нынешней формулировке закона наказывается не коррупционный акт как таковой, а специальный субъект за продолжаемый акт удерживания необоснованного богатства.

Остановимся на основных аспектах разграничения уголовно-правовых аспектов законодательства Украины и Молдовы. Предмет состава уголовного преступления предусмотренного ст. 368-5 УК Украины и 330-2 УК Республики Молдова отличается друг от друга. Предметом состава уголовного преступления предусмотренного ст. 368-5 УК Украины активы, под которыми в соответствии с ч. 3 ст. 368-5 УК Украины следует понимать денежные средства (в том числе наличные средства, средства, находящиеся на банковских счетах или на хранении в банках или других финансовых учреждениях), иное имущество, имущественные права, нематериальные активы, в том числе криптовалюта, объем уменьшения финансовых обязательств, а также работы или услуги, предоставленные лицу, уполномоченному на выполнение функций государства или местного самоуправления [3]. Предметом

незаконного обогащения ст. 330-2 УК Республики Молдова является имущество. Обязательным признаком объективной стороны состава незаконного обогащения по законодательству Украины и Молдовы является совершение общественно опасного деяния. Объективная сторона незаконного обогащения предусмотренного законодательством Украины раскрывается в ч.2 ст. 368-5 УК Украины заключающаяся в: 1) приобретение лицом, уполномоченным на выполнение функций государства или местного самоуправления, в собственность активов; 2) приобретение активов в собственность другим физическим или юридическим лицом, если доказано, что такое приобретение было осуществлено по поручению лица, уполномоченного на выполнение функций государства или местного самоуправления; 3) лицо, уполномоченное на выполнение функций государства или местного самоуправления, может прямо или косвенно совершать в отношении таких активов действия, тождественны по смыслу осуществлению права распоряжения ими. Объективная сторона незаконного обогащения предусмотренного законодательством Молдовы состоит в: владение должностным или публичным лицом лично имуществом и владение должностным или публичным лицом имуществом через третьих лиц. по квалифицирующим составом (ч. 2 ст. 330-2 УК Молдовы). То же действие, совершенное лицом, исполняющим ответственную государственную должность, а в Украине не устанавливает квалифицирующих признаков указанного состава уголовного преступления.

Список использованной литературы

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 документ 995_c16, [Електронний ресурс] Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.
2. Кримінальний кодекс Республіки Молдови [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ru/md/md099ru.pdf>.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 документ 2341-III [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. О контроле конституционности некоторых положений Уголовного кодекса и Уголовно-процессуального кодекса (расширенная конфискация и незаконное обогащение) : постановление Конституционного Суда Республики Молдова от 16 апреля 2015 г. № 6 (обращение № 60а/2014). URL: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=358414&lang=2> (дата обращения: 18.05.2019).

RANSOMWARE – SPECTRUL UNUI DELICT NEOCONCEPTUAL

Valeriu BRUS,
doctor în drept

Rezumat

La începutul secolului XXI a fost înregistrat un progres semnificativ în domeniul informațional-cibernetice, iar odată cu acesta și noi oportunități în satisfacerea celor mai diverse exigențe ale umanității cu pierderi minime de forță motrice și timp. Paralel acestuia s-a înregistrat o transformare morfologică și funcțională a fenomenului cybercrime prin metoda ransomware, desemnând o adevărată metamorfoză virală de tip informațional care necesită un studiu aprofundat și o atenție deosebită.

Cuvinte-cheie: progres cibernetic, virus informațional, profit ilegal, estorcare.

Summary

Since the beginning of the 21st century, we have seen quite the progress in the dissemination of cyber information. With that, we have seen opportunities in favor of the most diverse human needs with minimal losses of space and time, where information is at one's fingertips. At the same time, there is the need for a morphological and functional transformation in the realm of the cyber phenomenon Ransomware, which will designate a true viral metamorphosis of informational tips that require in-depth study and careful attention.

Keywords: cyber progress, malware, illegal profit, extortion.

Introducere. În prezent posesia unui computer nu prezintă un fapt deosebit precum se manifesta acesta la începutul anilor 1990. Progresul științific și îndeosebi cel tehnico-informațional a făcut pași colosali în termeni de performanță și descoperiri inovative. Dacă inițial erau unici cei care posedau un computer sau ceva mai târziu și un telefon mobil, atunci astăzi lucrurile par schimbate în direcție diametral opusă; cei care nu posedă un computer sau un smartphone au devenit excepții de la regula generală. Banal pare deja faptul că noua generație de copii nu găsește vreun obstacol în utilizarea noilor dispozitive electronice (computer, telefonie mobilă, aparate de uz casnic preponderent în bucătărie etc).

A face un click cu mouse-ul sau utilizarea funcției touch-screen în smartphone-ul personal au devenit gesturi cotidiene și fac parte deja din nomenclatorul obiceiurilor fiecăruia dintre noi. Direct de la telefonul mobil astăzi reușim să achităm serviciile comunale, să navigăm în rețea având acces la orice informație care ne interesează, să supraveghem locuința perso-

nală, să monitorizăm activitatea și reușitele copiilor noștri aflați la studiu, să efectuăm unele tranzacții cu caracter economico-financiar... cu alte cuvinte, să realizăm o multitudine de lucruri care până nu demult implicau consumarea unei cantități enorme de energie și timp. Totul pare a fi perfect, deși, trebuie să nu ne „lăsăm pradă” acestor „înlesniri ispititoare” care adesea sunt supuse unor atacuri raider, transformându-ne, fără cunoștința noastră, în potențiale victime ale așa-numitului ransomware.

Metode aplicate și materiale utilizate. În procesul studierii acestui argument, autorul publicației a făcut apel la manuscrisele savanților din domeniu, la recomandările și sugestiile personalului tehnic nemijlocit implicat în depistarea și sistarea formelor viral-cibernetice, utilizând metodele clasice de investigație doctrinară a observației, studiului comparat și de deducție logică.

Rezultate obținute și discuții. În 1989, biologul american Joseph Popp inventase primul ransomware, un virus informatic (trojan) denumit ulterior „AIDS” cunoscut încă în spațiul IT (Informational Technologies) ca „PC Cyborg”, esența căruia era prezentarea unui mesaj electronic utilizatorului unui computer prin care se avertiza de expirarea licenței de utilizare a unor software-uri instalate în computerul personal și care cripta file-urile de pe un hard disk, obligând astfel utilizatorul să transfere echivalentul sumei de 189 de dolari SUA pe un cont offshore deschis în oficiul poștal în Panama în scopul deblocării sistemului operațional. În consecință, Joseph Popp a fost arestat de către autoritățile Statelor Unite, dar nu a fost posibilă condamnarea definitivă a acestuia, fiind declarat ulterior persoană iresponsabilă, deși, constrâns, a transferat profitul obținut ilegal în fondul benefic experimentării și profilaxiei maladiei SIDA [1, p. 3-6].

Ransomware reprezintă o tipologie de virus informațional, prin intermediul căruia se comite infracțiunea de estorcare de tip cibernetic. Infracțiunea de estorcare, conform dispozițiilor legislatorului italian [2], constă în constrângerea victimei prin violență fizică sau psihică la anumite acțiuni sau inacțiuni, în scopul procurării pentru sine sau altă persoană a unui profit ilegal, în prejudiciul persoanei intimidată.

Amenințarea reprezintă o previziune de injustiție care depinde de voiața făptuitorului, care poate fi realizată pe cale cibernetică, precum spre exemplu, prin intermediul e-mail, social network, chat-line sau avizuri care apar pe monitorul computerului. Metoda ransomware reprezintă o estorcare de tip cibernetic, în contextul căreia tehnologia reprezintă un mijloc de acțiune a subiectului reo (infractorului, cracker).

Această metodă inovativă de estorcare a banilor pare o demnă concurență altor forme de malware-uri deja existente în dimensiunea cibernetică, din cauza răspândirii rapide și agresivității sale, ransomware reprezintă un

pericol potențial și iminent pentru subiecții micro- și macroeconomici [3, p. 6].

Termenul ransomware derivă de la expresiile engleze *malware* (program virus) și *ransom* (răscumpărare) și indică o tipologie de virus informațional care, în funcție de specificul său, este în stare de a cripta, oculta sau nega accesul la baza de date și informații, sau limita accesul la sistemul informatic, cu scopul de a constrânge victima la achitarea unei sume de bani pentru redobândirea propriului device. După virusarea sistemului informațional, ransomware criptează file-urile memorizate pe hard-disk (documente, file personale, archive, imagini, informații de orice tip), creând obstacol în accesul posesorului său și făcându-le inaccesibile și irecuperabile. După criptarea informației personale, pe monitorul computerului apare avizul de infectare a sistemului operațional, care anexează în conținutul său și cererea de răscumpărare a accesului la sistemul de date virusat. Suma corespunzătoare de bani urmează a fi achitată în termenul prestabilit pentru a obține din nou accesul la informația capturată. Efectul unui malware este și acela de a compromite buna funcționare a sistemului operațional, ca spre exemplu transformând desktop-ul ocult (suspendat/ inert) sau creând obstacole în repornirea computerului.

În afara pericolului criptării datelor informaționale conținute în computerul victimei, există și un alt risc potențial reprezentat de *data breach*, adică, probabilul risc că datele personale criptate au fost și sustrase de către subiectul activ (*cracker*). Actualmente, în mediul informațional sunt răspândite o multitudine de ransomware, printre acestea putem menționa următoarele tipologii: Crypt010cker, CTB-Locker, TeslaCrypt, Locky, Cerber, Zepto etc.

În rețeaua cibernetică există o multitudine de denumiri ale fenomenului „ransomware” – *ранжонгический, программа-вымогатель, Computervirus mit Erpresserischen Absichten* [4] etc., deși definit neomogen în fiecare context geo-politic, acesta pare a găsi o similitudine surprinzătoare în identificarea a două faze inerente de realizare a acestui fenomen social-periculos inovativ:

1. *Prima fază, denumită și „preparatorie” sau „antecedentă”, constă în atacarea resurselor informatice (informații personale, date, arhive etc.);*
2. *A doua fază (finală, consumatorie) prezumă o exteriorizare a intenției infracționale și se manifestă prin monitorizarea amenințării telematice.*

Suma răscumpărării accesului nu este atât de importantă în termeni de echivalent economic, deseori fiind determinată cu câteva sute de euro sau dolari. Acest fapt nu este întâmplător, deoarece potențiala victimă va prefera să cedeze cerințelor ilegale ale subiectului activ (*cracker*), achitând suma corespunzătoare, decât să riște pierderea definitivă a informației personale

conținute în computerul personal virusat. Odată ce suma a fost achitată de către victimă, aceasta va recepționa de la cracker un mesaj la adresa e-mail personală care va conține și programul decriptării sistemului operațional al computerului personal. Au fost înregistrate cazuri când victima în ciuda faptului că a achitat suma pretinsă de cracker, a redobândit doar accesul la computerul său, informațiile personale în consecință fiind distruse în mod ireversibil. Achitarea „serviciilor” cracker-ului, de regulă, se realizează prin intermediul criptoalutiei anonime (bitcoin) sau prin alte mijloace de plată care nu poate fi urmărit, asigurând anonimatul destinatarului său.

Importanța descoperirii oportune și inițierii urmăririi penale a infracțiunii „ransomware” este motivată din următoarele considerente:

a) *în primul rând*, obiectivul sau victimele potențiale ale acestui gen de infracțiune (*cybercrime*) sunt reprezentate atât de către persoanele fizice (comune, de rând), cât și de către persoanele juridice private sau publice (întreprinderi, firme, societăți, infrastructuri informatice strategice pentru economia națională, spitale, organizații care prestează servicii publice indispensabile etc..).

b) *în al doilea rând*, acest tip de virus cibernetic de ultimă generație este în măsură de a ataca nu doar target-ul inițial (serverul central), ci și alte sisteme operaționale (periferice) care urmează a fi conectate în rețea cu acesta, dispozitivele back-up, file-urile altor operatori informatici, compromițând nu doar buna funcționare a unui singur computer sau sistem operativ, dar și a unei întregi rețele de programe, care asigură ordinea funcționării întregului sistem.

Virusul ransomware poate fi procurat fie prin descărcarea atașamentelor, apelând la unele link-uri necunoscute, răspunzând la niște scrisori e-mail false sau fie chiar din cauza vulnerabilității propriului sistem informațional, cum ar fi cazul banal al unui computer cu un program antivirus depășit în timp și neperformant sau în genere lipsit de aceasta. În funcție de configurarea sa, acest tip de virus informațional poate fi inclus în nomenclatorul software-urilor utilizate în scopul compromiterii disponibilității și integrității datelor și sistemelor informaționale atât la nivel național, cât și la nivel european sau global.

Statele europene convinse de necesitatea de a urmări, cu prioritate, aplicarea unei politici penale comune, destinată să protejeze societatea împotriva criminalității cibernetice, în special prin adoptarea unei legislații adecvate, precum și îmbunătățirea cooperării internaționale, conștiente de profunde schimbări determinate de digitalizarea, convergența și globalizarea continuă a rețelilor de calculatoare, recunosc importanța promovării cooperării cu statele terțe în acest scop [5].

Această opinie pare a nu fi împărtășită în mod unanim de toți investi-

gatorii din domeniu. Anumiți cercetători americani [6] susțin teza conform căreia existența unei legi *ad-hoc* care are drept scop persecutarea unor astfel de crime nu prezintă un obstacol sau remediu de prevenire a acestor infracțiuni, ci dimpotrivă, stimulează și mai mult aceste atacuri raider asupra rețelelor electronice. Campaniile publicitare realizate în promovarea și informarea publicului de acest pericol precum și de existența unor pedepse aspre pentru comiterea unor astfel de crime nu a diminuat numărul acestor infracțiuni ci, dimpotrivă, l-a sporit considerabil.

Dacă *subiectul activ* al infracțiunii ransomware poate fi reprezentat de oricare persoană fizică (subiect general), atunci calitatea *subiectului pasiv* se modifică în funcție de circumstanțele cazului, victimă poate fi o persoană fizică sau juridică (o instituție de stat, o bancă comercială, o casă de cură etc.). Victima infracțiunii date nu neapărat trebuie să coincidă cu persoana împotriva căreia este în act un comportament ilegal de acest gen, deoarece în afara patrimoniului persoanei lezate, ransomware atentează atât la libertatea personală a subiectului pasiv, cât și a persoanelor terțe (cum ar fi cazul pacienților cărora nu le-a fost aplicat la timp tratamentul medicamentos necesar din cauza black-out sistemului operativ al spitalului cauzat de acest malware), drept obiect de atentare poate fi și proprietatea intelectuală și alte drepturi conexe protejate de tratatele internaționale *ad-hoc* semnate [7].

Să presupunem infectarea cu acest tip de virus informațional a unui sistem de aprovizionare a unei instituții spitalicești cu echipament performant și de primă necesitate pentru combaterea unei epidemii cum este cazul pandemiei mondiale Covid-19. Imaginați-vă ce consecințe ar putea cauza acesta atât în termeni materiali, cât și în pierderea unor vieți omenești. Dacă comiterea unei infracțiuni de acest gen se va demonstra ca fiind preexecutivă procurării unor leziuni corporale de diversă entitate victimei, în acest caz nu vom avea o infracțiune unică (art. 28 C.p. RM), ci o pluralitate de infracțiuni (art. 32 C.p. RM), și anume: infracțiunea de estorcare telematică (ransomware) și infracțiunea de cauzare a unei leziuni corporale victimei (art. 151, 152 C.p. RM în funcție de gradul leziunilor corporale suportate de victima infracțiunii) sau, dacă cumulul circumstanțelor nefaste a dus la decesul persoanei – infracțiunea de omor (art. 145 C.p. RM).

Estorcarea cibernetică în viziunea legislatorului italian. Legislatorul italian, deși recunoaște implicit infracțiunea ransomware drept subspecie a infracțiunii de estorcare, face o distincție expresă între aceste două manifestări comportamentale ilegale, precizând următoarele: în cazul în care virusul afectează nu doar sistemul operativ sau anumite programe singulare ale computerului, dar are ca obiectiv nemijlocit capturarea datelor și informațiilor personale prezente în sistemul operativ țintă (target), deteriorându-le natura originală, fapta dată nu poate fi calificată juridic ca o expresie

.....
a violenței prevăzută în dispoziția art. 629 C.p.It. „Estorsione”(estorcare). În acest caz, fapta urmează a fi calificată conform dispozițiilor art. 635-bis C.p.It. „Danneggiamento di dati, informazioni e programmi” (deteriorarea datelor, informațiilor și programelor) sau conform dispozițiilor art. 635-ter C.p.It. „Cancellazione o soppressione” (eliminarea definitivă a informației). Prin termenul „cancellazione” (distrugere, ștergere) se subînțelege orice acțiune de înlăturare provizorie și iremediabilă a unei informații de tip cyber, principiu de drept afirmat și de Curtea Supremă de Justiție a Italiei (Corte di Cassazione): în cazul unui atac cibernetic, fapta va fi calificată conform dispozițiilor art. 635-ter C.p.It. infracțiunea fiind considerată consumată, iar baza de date respectivă distrusă indiferent de faptul recuperării ulterioare a acesteia datorită intervenției operatorilor informatici.

Ne rezultă că prevederile art. 635-bis C.p.It. vor găsi aplicare practică doar în cazul în care cyberatacul s-a soldat cu pierderea definitivă și irecuperabilă a bazei de date informaționale. Dar dacă malware-ul a compromis doar buna funcționare a sistemului operațional, blocând, spre exemplu, accesul la monitorul computerului, atunci violența „informatică” va configura cyber-estorcare, fiind considerată drept consumată, cumulativ și nu alternativ, prin intermediul violenței și amenințării.

Timpul și locul delictului în cazul estorcării prin metoda ransomware.

Infracțiunea de estorcare prin metoda ransomware se consideră consumată din momentul în care se verifică realizarea unui profit ilegal în interesul subiectului activ (cracker) cu cauzarea implicită a unui prejudiciu material subiectului pasiv (victimă) prin diverse metode informatice.

În cazul nesimilitudinii evenimentelor, infracțiunea se consideră consumată în momentul și locul în care se certifică existența unui profit ilegal. *Cyber-torsion prin metoda ransomware*, de regulă, se realizează cu recurgerea la mijloace de plată fără posibilitate de urmărire (criptovalută) și deci, individualizarea momentului și locului par a fi dificil de determinat, iar pentru o corectă stabilire a acestora va fi necesară utilizarea criteriilor de specificitate suplimentare prevăzute în dispoziția art. 9 C.p.p. It. „Regole suppletive” (reguli suplimentare).

De regulă, acest tip de infracțiune urmărește scopul de a cauza un prejudiciu în mod nediscriminator, fie luând în considerare criteriul etnico-social, cât și cel geo-politic (național, european sau în general transnațional), unicul scop al său fiind dobândirea unui profit ilegal cât mai mare și un proces de probațiune dacă nu improbabil, atunci cel puțin dificil de documentat [8, p. 239-256].

Fenomenul ransomware nu are doar o importanță teoretică în vederea investigării sale, ci și implică în mod elocvent studierea sa empirică, în scopul potențării capacităților organelor de drept în procesul de anihilare

precum și de descoperire a acestui gen de infracțiune cibernetică. Periculozitatea neclară pe care o prezumă în sine fenomenul ransomware semnifică implicit și generarea unei stenahorii în procesul asigurării integrității sistemului operațional public, iar cu aceasta și periclitarea îndeplinirii celor mai diverse sarcini de ordin vital pentru întreaga societate. Din cele enunțate anterior putem deduce următoarele **concluzii**:

1. Ransomware reprezintă o expresie inovativă a estorcării cu aplicarea metodelor cibernetico-informaționale, prin intermediul căreia subiectul activ al infracțiunii sistează buna funcționare a sistemului operativ al computerului potențialei victime, iar pentru recuperarea accesului la informația capturată o constrânge pe ultima la acțiuni sau inacțiuni în folos propriu sau al unor persoane terțe;

2. Victima acestui gen de infracțiune poate fi persoana fizică și juridică, iar cu aceasta se prezumă posibilitatea unui atentat la ordinea activității organizațiilor/ instituțiilor atât private, cât și de stat responsabile de furnizarea serviciilor indispensabile comunității civile;

3. Estorcarea de tip informațional reprezintă un pericol social sporit, deoarece nu periclitează doar integritatea datelor personale ale victimei, dar prezumă suplimentar un prejudiciu în termeni economici acestuia;

4. Descoperirea infracțiunii în litigiu necesită cunoștințe teoretice și practice din partea organelor de drept în scopul prevenirii și tragerii la răspunderea penală a persoanelor responsabile de comiterea acesteia;

5. Absența unei previziuni legislative în textul legii penale precum și a neinformării publicului de eventualitatea acestui pericol informațional poate favoriza implicit comiterea acestei infracțiuni.

Recomandări și propuneri practice. Autorul acestei publicații propune, în primul rând, includerea infracțiunii de estorcare cibernetico-informațională (ransomware) în conținutul material al legii penale în special, în contextul Capitolului VI „Infracțiuni contra patrimoniului”, drept componentă de infracțiune distinctă de infracțiunea escrocheriei, după cum urmează:

Art. 190¹ „Estorcarea cibernetică (Ransomware)” C.p. RM.:

„Ransomware sau infracțiunea de estorcare cu aplicarea metodelor cibernetico-informaționale care se caracterizează prin faptul sistării (blocării) unui sistem operativ și capturarea informațiilor personale, necesare pentru a constrânge persoana victimei la anumite acțiuni sau inacțiuni în scopul dobândirii unui profit ilicit pentru sine sau pentru persoane terțe”.

În al doilea rând, în funcție de natura și quantumul prejudiciului cauzat, propunem legislatorului național includerea următoarelor circumstanțe agravante în cadrul acestei componente de infracțiuni:

„... alin. (2): acțiunile prevăzute în alin. (1) care au cauzat prejudicii materiale victimei în proporții mari sau deosebit de mari.

Alin. (3): acțiunile prevăzute în alin. (1) care au provocat decesul unei sau mai multor persoane”.

Se recomandă organizarea unei campanii de informare a publicului privind eventualitatea acestui pericol iminent, modalitatea de comitere a infracțiunii ransomware și de identificare a potențialelor victime, precum și a modului de alertă și sesizare a organelor de drept în vederea prevenirii și descoperirii infracțiunii, cu tragerea ulterioară la răspundere penală a vinovaților. La fel, este binevenită organizarea unor cursuri de perfecționare continuă a personalului de resort, cu participarea specialiștilor din domeniu în scopul îmbogățirii cunoștințelor acestui fenomen social relativ nou, precum și de instituire a unui schimb de experiență bilateral convenabil.

Referințe bibliografice

1. J. Bates, Trojan Horse: AIDS. Information Introductory Diskette Version 2.0, Wilding E, Skulason F(eds) Virus Bulletin Ltd., Oxon, England, 1990;
2. Art. 629 Codice penale (R.D. 19 ottobre 1930, n. 1398), [Aggiornato al 27/11/2019].
3. Ransomware: A New Cyber Hijacking Threat to Entreprises, Xin Luo (The University of New Mexico, USA) and Qinyu Liao (The University of Texas at Brownsville, USA) Handbook of Research on Information Security and Assurance Copyright, 2009.
4. www.demarches.interieur.gouv.fr; www.ru.m.wikipedia.org; www.de.m.wikipedia.org.
5. Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea informatică, Budapesta, 23 noiembrie 2001.
6. Factors Encouraging and Deterring Illegal Computer Hacking: Replicating and Extending Young and Zhang's Treatise on Illegal Computer Hacking, Crouse, Kevin. Northcentral University, ProQuest Dissertations Publishing, 2019; Cyber Security Awareness Campaigns: Why do they fail to change behaviour? Maria Bada, Angela M. Sasse, Jason R. C. Nurse, International Conference on Cyber Security for Sustainable Society, 2015.
7. Actul de la Paris din 24 iulie 1971 care revizuieste Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice a Acordului privind aspectele comerciale ale drepturilor de proprietate intelectuală și a Tratatului OMPI privind proprietatea intelectuală; Convenția internațională pentru protecția artiștilor interpreți sau executanți, a producătorilor de fonograme și a organismelor de radiodifuziune, Convenția de la Roma, semnată la data de 26 octombrie 1961.
8. Network investigations of cyber attacks: the limits of digital evidence, David Chaikin, Crime Law Soc Change 46, 2006.

ОСОБЕННОСТИ ТАКТИКИ ИЗЪЯТИЯ И ОСМОТРА МОБИЛЬНЫХ СРЕДСТВ СОТОВОЙ СВЯЗИ

Д.Н. ЛОЗОВСКИЙ,

*доктор юридических наук, доцент, профессор кафедры уголовного
процесса Краснодарского университета МВД России*

Резюме

В статье рассмотрены отдельные тактические особенности изъятия и осмотра мобильных средств сотовой связи. Предложены рекомендации направленные на оптимизацию и повышение эффективности действий сотрудников полиции при производстве следственных действий, связанных с изъятием электронных носителей информации.

Ключевые слова: тактика осмотра, изъятие электронных носителей информации, мобильные средства сотовой связи.

Summary

The article discusses some tactical features of the seizure and inspection of mobile cellular communication devices. Recommendations aimed at optimizing and improving the effectiveness of police officers' actions in the course of investigative actions related to the seizure of electronic data carriers are proposed.

Keywords: inspection tactics, seizure of electronic data carriers, mobile cellular communications

На протяжении вот уже нескольких десятилетий мы являемся очевидцами неуклонного технического прогресса. Практически невозможно сегодня представить себе жизнь без постоянного использования ресурсов Глобальной информационно-телекоммуникационной сети Интернет, средств мобильной связи, программ мгновенного обмена сообщениями - мессенджеров.

К сожалению, далеко не всегда результаты технического прогресса используются в законных целях и нередки случаи, когда новые возможности, предоставляемые современными информационными технологиями, используются при совершении преступлений.

Эффективность расследования преступлений напрямую зависит от профессионализма и практического опыта следователя, осуществляющего расследование уголовного дела, а также знаний тактики производства отдельных следственных действий и особенностей ее применения.

В связи с этим особую актуальность приобретает разработка от-

дельных рекомендаций по проведению отдельных следственных действий, связанных с изъятием средств мобильной связи.

При производстве обыска, либо иного процессуального действия, связанного с изъятием предметов, в частности - при изъятии средств мобильной связи и электронно-вычислительной техники у группы лиц, в первую очередь, необходимо выяснить, кому принадлежит то или иное средство мобильной связи и электронно-вычислительной техники, о чём делаются соответствующие записи в протоколе следственного действия.

Несоблюдение этого простого требования впоследствии затрудняет, или делает вообще невозможным, установление ролей отдельных лиц в составе преступной группы.

В современных смартфонах информация об основных сведениях устройства, как правило, содержится в программном обеспечении. К этим сведениям относятся: IMEI (международный идентификатор мобильного оборудования), модель телефона, серийный номер телефона, операционная система, версия прошивки, телефонный номер сим-карты, IP адрес, MAC адрес, наименование сетей Wi-Fi, к которым телефон ранее подключался. При наличии повреждений или дополнительных аксессуаров в виде чехла или украшений описать их вид, размер и расположение.

Наибольшую ценность представляет информация, хранящаяся в памяти телефона. При изучении контактов можно выявить и дополнительную информацию о дате рождения, адреса проживания, электронной почты, сведения о профиле в социальных сетях, фотографии. При осмотре телефона подозреваемого, криминалистически важную информацию можно получить при изучении истории просмотра веб-страниц и закладок в браузере. Детальному анализу должны быть подвергнуты страницы в социальных сетях и иные сайты, посещаемые владельцем телефона. Полученная информация поможет установить, раскрыть и детализировать способ совершения преступления, выявить преступные эпизоды. Кроме того следует обратить внимание на наличие в телефоне программ, предназначенных для общения (WhatsApp, Viber, Telegram и др.). При их наличии следует изучить имеющиеся списки контактов, содержание переписки между абонентами, фотографии, видео [1, с.23]

Использование дактилоскопического исследования для определения принадлежности изымаемых средств мобильной связи в условиях современного развития техники представляется нецелесообразным по следующим причинам. При осмотре распространенных ранее «кнопочных» моделей телефонов существенное доказательное значе-

ние нередко имели следы рук, обнаруженные на внутренних поверхностях аппарата - стенках аккумуляторного отсека, где, как правило, находился и разъем для установки sim-карты, самой аккумуляторной батареи. Части телефонного аппарата при этом представляли собой достаточную по размерам следовоспринимающую поверхность.

В современных «смартфонах», используемых, как правило, для информационного обмена через программы - «мессенджеры», аккумуляторы выполнены несъемными, для установки sim-карты используется отдельное «гнездо», а размеры используемых в «смартфонах» sim-карт формата «микро» недостаточны для отображения на них следовой информации, необходимой для идентификации личности. Кроме того, относительно высокая «рабочая» температура внутри современного «смартфона» ускоряет разрушение потожирового вещества, образующего следы рук.

Изъятие же следов рук с внешних поверхностей изымаемого «смартфона», в частности - с поверхности экрана, может быть затруднительно, вследствие отсутствия надлежащего оборудования и специалиста соответствующего профиля, а использовать изъятый «смартфон» для продолжения проведения оперативно-розыскных мероприятий, в частности - переговоров от имени задержанного в рамках ОРМ «Оперативный эксперимент» с целью выявления иных лиц, причастных к совершению незаконного оборота наркотических средств, представляется более целесообразным по сравнению с получением дополнительных доказательств принадлежности изъятого аппарата.

Зачастую средства мобильной связи и электронно-вычислительная техника, используемые обвиняемыми в целях конспирации своей противоправной деятельности блокируются паролями. Самым простым способом конспирации и невозможности извлечения информации, находящейся в гаджете - является сброс контента и настроек телефона, а также неправильный ввод (более 10 раз) пароля для разблокировки устройства.

При изъятии средств мобильной связи либо электронно-вычислительной техники необходимо установить наличие или отсутствие паролей на принадлежащих подозреваемым устройствах, по возможности выяснить пароль для разблокировки данных устройств, а также пароли для доступа к данным программ - «мессенджеров», информацию о паролях необходимо указывать в протоколе изъятия, а также указывать в пояснительных записках при упаковке изымаемых устройств. Факт отказа сообщить соответствующие пароли фиксировать в протоколе следственного действия.

Во избежание утраты данных, содержащихся в переписке, осуществляемой соучастниками противоправной деятельности посредством программ - «мессенджеров», которая может быть удалена дис-

танционно, все изъятые устройства необходимо незамедлительно переводить в «авиарежим».

Кроме того, в случае задержания отдельных участников ОПС, руководители и организаторы противоправной деятельности, выяснив для себя факт задержания соучастника, спустя непродолжительное время отключают его от участия в группах общения («чатах») используемых программ - «мессенджеров», что, в свою очередь, влечёт удаление переписки между задержанным лицом и его соучастниками. Эти обстоятельства делают весьма желательным в ходе изъятия средств мобильной связи их незамедлительный, во избежание утраты доказательственной информации, осмотр, выполнение штатными средствами «скриншотов» («снимков экрана») с перепиской, либо, в случае большого объёма изымаемых объектов, видеофиксацию информации, отображаемой на экране изъятого средства мобильной связи или электронно- вычислительной техники.

Упаковка сотовых телефонов должна исключать возможность непроцессуальной работы с ними, разукomплектовки и физического повреждения. Важно правильно опечатывать упаковку с изымаемыми объектами, так, чтобы из нее было невозможно изъять объект без повреждения опечатывающих наклеек [2, с.32].

Обязательным следственным действием в ходе последующего предварительного расследования будет в данном случае назначение компьютерно-технической судебной экспертизы, в постановлении о назначении которой необходимо указывать наличие паролей доступа в исследуемом устройстве и их значение, исключая факты назначения экспертиз при их отсутствии, тем самым снижая непроизводительную нагрузку на ведомственные экспертные учреждения.

Таким образом, грамотная организация и тактика проведения следственных действий, связанных с изъятием средств сотово-мобильной связи позволит повысить эффективность расследования преступлений.

Список литературы

1. Расследование мошенничеств, совершаемых с использованием мобильной связи: учебное пособие / авт.-сост. О.П. Грибунов, М.В. Старичков, А.А. Шаевич, О.В. Трубкина, Е.И. Третьякова, В.А. Родивилина. – Иркутск: ФГКОУ ВО ВСИ МВД России, 2018.
2. Гайдин А.И. Особенности тактики изъятия и осмотра мобильных средств сотовой связи // Тезисы докладов III Международной научно-практической конференции «Борьба с преступностью: теория и практика» . В 2-х частях. Издательство: Учреждение образования «Могилевский институт Министерства внутренних дел Республики Беларусь» (Могилёв). 2015.

CALITĂȚILE UNUI MANAGER DIN SERVICIUL POLIȚIENESC

Mariana PAVLENCU,

*doctor în drept, conferențiar universitar
al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

Profesionalizarea managementului organizației, indiferent de specificul acesteia presupune, în special, ridicarea nivelului de pregătire în domeniu, însușirea principiilor managementului modern, perfecționarea stilului și metodelor de muncă cu subordonații, cultivarea receptivității față de nou și nu în ultimul rând ridicarea nivelului de conștiință profesională și civică a managerilor.

În prezent, știința managerială oferă o gamă diversificată de instrumente și modele pentru a se obține performanță managerială. În activitatea de poliție, mai ales în contextul integrării europene, performanța managerială este indisolubil legată de perfecționarea stilului de muncă al managerilor.

Cuvinte-cheie: știința managerială, management, perfecționare, metode, subordonați, conștiință profesională, stil de muncă, manageri.

Summary

Management professional organization, regardless of its specific means, in particular, raising the level of skill in the art, learning the principles of modern management, improving the style and methods of work with subordinates, growing receptivity to new and not least raising the level of professional awareness and civic managers.

Today, science offers a wide range of management tools and models to obtain managerial performance. In police work, especially in the context of European integration, performance management is inextricably linked to improving work style of managers.

Keywords: knowledge management, management, training methods, subordinates, professional awareness, work style, managers.

Profesionalizarea managementului organizației, indiferent de specificul acesteia, presupune, în special, ridicarea nivelului de pregătire în domeniu, însușirea principiilor managementului modern, perfecționarea stilului și metodelor de muncă cu subordonații, cultivarea receptivității față de nou și nu în ultimul rând ridicarea nivelului de conștiință profesională și civică a managerilor.

În prezent, știința managerială oferă o gamă diversificată de instrumente și modele pentru a se obține performanță managerială. În activitatea de poliție, mai ales în contextul integrării europene, performanța managerială este indisolubil legată de perfecționarea stilului de muncă al managerilor.

Referitor la stilul de muncă al managerului, vom afirma că este influențat direct de propriul temperament. Este știut că fiecare tip de temperament tinde în mod natural către un anumit tip de a conduce. De exemplu, colericul care este predispus la metode autoritare, în timp ce melancolicul tinde spre cele tolerante. În afară de temperament, pregătirea managerului exercită o influență însemnată asupra stilului de muncă. Cu cât nivelul de pregătire este mai ridicat, cu atât sunt mai accesibile metodele participative manageriale. O altă influență este determinată de motivație, adică de interesul managerului pentru activitatea unității respective.

Stilul de muncă al managerului vădește comportamentul general al acestuia. El este organic legat de metodele și mijloacele care se utilizează în întregul proces managerial. Acest stil trebuie să fie diferențiat în funcție de condițiile și sarcinile societății comerciale, de gradul de dezvoltare al salariaților. Stilul de muncă al managerului trebuie să se caracterizeze prin încredere, îmbinată cu exigență și cu respectul față de salariați.

Stilul de muncă al managerului și al echipei manageriale nu reprezintă o noțiune abstractă. Stilul reprezintă modul propriu de a se exprima al unui manager sau echipe manageriale, o metodă sau o manieră de lucru, de interpretare, un mod sau altul de a fi, de a acționa, de a se comporta [6].

Stilul de muncă al managerului este strâns legat de calitățile și personalitatea celui ce îl exercită și de modul în care folosește timpul avut la dispoziție. Acestea din urmă au influență asupra profesiunii și stabilesc elementele de legătură dintre profesiune și stil. De regulă, se atribuie omului un stil numai atunci când are o personalitate bine definită și reușește să o valorizeze prin atitudine și activitate.

Stilul de muncă al managerului poate fi apreciat și ca un anumit mod de influențare practică a salariaților pe baza statutului, a principiilor și normelor activității în organizația respectivă. Prin stil de muncă vom înțelege modul personal de a gândi, acționa și comporta, al managerului în procesul de conducere. Stilul de muncă, de asemenea, exprimă o mulțime de metode, modalități de a acționa, pe care managerul știe să le aplice la specificul societății comerciale [4]. Pentru aceasta, managerul apelează uneori la fermitate, alteori la flexibilitate și motivație. Stilul de muncă poate fi privit ca un sistem de modalități de acțiune cu scop bine determinat, un sistem de metode de intervenție în activitatea salariaților prin influențarea lor activă.

Contactul dintre manager sau echipa managerială și angajați are un caracter funcțional, în sensul că fiecare trebuie să-și îndeplinească atribuțiile și rolul său.

La angajarea în rândul organelor interne funcționează principiul ierarhic, unde absolut orice post de manager este ocupat prin concurs, după ce candidații fac dovada cunoștințelor profesionale și a aptitudinilor mana-

geriale [2].

În acest proces, apare necesitatea social-umană, etică, în sensul că managerul să asculte cu solitudine și atenție pe angajați și să facă eforturi de a soluționa cererile acestora, iar atunci când nu este posibil, să le explice cu răbdare și bunăvoință motivul, adică nu este îngăduit de lege, regulament etc.

În întreaga sa activitate, managerul trebuie să țină seama de dorința fiecărui salariat de a i se recunoaște personalitatea sau de a-și rezolva anumite interese.

Doctrinarul W.J. Reddin pornește de la propria teorie tridimensională a conducerii, potrivit căreia valoarea unui șef este dată de preocuparea pentru sarcini, preocuparea pentru contacte și preocuparea pentru randament, evidențiază următoarele opt tipuri de stiluri manageriale, cărora le corespund opt tipuri de manageri. Vom detalia în continuare aceste tipuri de manageri [5]:

1. Tipul negativ, care nu posedă aproape nici una din cele trei caracteristici, având în general slabe trăsături de manager, lipsit de interes, evită problemele în general și pe cele specifice în special, nu acceptă inovațiile și nici propunerile ce vin de la subordonați, iar prin întregul său comportament își demoralizează colaboratorii;

2. Birocratul care se ocupă de randament în cadrul unor reguli rigide, emite puține idei, nu încurajează pe subalterni, neglijează îndeplinirea sarcinilor și subestimează contactele umane;

3. Altruistul este interesat de relațiile umane, îndeosebi, urmărește crearea unei atmosfere cordiale și plăcute, ceea ce atrage un randament slab și dezorganizare;

4. Promotorul este atras de randament în activitate și strâns legat de oameni, stimulează și atrage în activități pe colaboratorii săi, dezvoltându-le interesul și creând o atmosferă favorabilă de muncă;

5. Autocratul situează sarcinile de moment înaintea oricăror altor considerente, neglijează relațiile cu salariații în favoarea realizării sarcinilor și obținerii unui randament crescut, consideră că salariații trebuie să fie constrânși, controlați, dirijați și amenințați ca să obțină un randament bun de la ei, respinge inițiativele personale, înăbușă orice conflict, creează un climat psihosocial de anxietate;

6. Autocratul cu bunăvoință este preocupat atât de randament, cât și de sarcini, acordă atenție problemelor organizației, știe să-i facă pe oameni să execute ceea ce le cere fără ca ei să se irite;

7. Ezitantul sau oscilantul este preocupat de sarcini și contacte, cu interes scăzut pentru rezultate, nu formulează decizii decât presat de evenimente, stimulează pe alții dar în măsură redusă, este înclinat spre compro-

misuri;

8. Realizatorul sau managerul profesionist insistă pe organizarea eficace a eforturilor colaboratorilor pentru obținerea de rezultate, pretinde de la salariați un randament ridicat, cunoaște calitățile și defectele colaboratorilor și lucrează cu ei în mod diferențiat, eficient, deoarece se angajează atât pe plan uman, cât și pe cel de producție, este receptiv la părerile altora, dovedește pricepere în soluționarea situațiilor conflictuale.

În prezent, nu există un singur model acceptat de management practic în cadrul forțelor polițienești și nici nu ar trebui să existe. Un conținut practic al stilului de muncă managerial trebuie să fie adecvat scopurilor și va fi diferit atât de la o formațiune la alta, cât și în cadrul aceleiași structuri.

Considerăm că principalele particularități ale unui conținut practic al stilului de muncă managerial polițienesc ar putea fi [1]:

1. Claritatea stabilirii rolurilor și responsabilităților autorităților polițienești, ale șefului poliției și ale managerilor de la toate nivelurile de funcționare;

2. O schemă care leagă funcționarea, pe de o parte, cu planificarea corporativă, sursele bugetare la dispoziție și managementul resurselor, pe de altă parte;

3. Procesul de analizare și revizuire a performanței forțelor polițienești să aparțină șefului poliției, care să se implice activ;

4. Există structuri, corespondente la toate nivelurile pe verticală și pe orizontală, de evaluare a performanței și de angajare a răspunderii personalului instituției de la nivelul departamentelor atât operaționale, cât și auxiliare;

5. Recunoașterea, aprecierea unei funcționări bune, precum și o monitorizare atentă și strictă acolo unde se înregistrează deficiențe;

6. O evidentă cultură politică organizațională de îmbunătățire a activității;

7. Priorități clar articulate și exprimate, care sunt cunoscute și înțelese la toate nivelurile, de comandă și execuție (întregului personal);

8. Retrospective ale dezvoltării performanței individuale și estimări legate direct de funcționare;

9. Informații și date precise, oportune și relevante sunt folosite pentru a fundamenta procesul de luare a deciziilor;

10. Datele cu privire la performanță sunt captate cu ușurință și raportate cu claritate.

Managerul investit cu atributul conducerii trebuie să posede o serie de calități, cum ar fi: spirit de organizare, de observație, de cuprindere a problemelor, capacitate de motivare și angajare a oamenilor, o bună cunoaștere din interior a problemelor tehnice, organizatorice, tăria morală de a aprecia, ju-

deca, decide, autoritate și prestigiu, credibilitate în tot ceea ce afirmă etc. [7].

Orice manager poate utiliza un anumit stil de conducere, efectele acestuia punându-și amprenta asupra climatului de muncă, asupra atitudinii față de sarcinile de serviciu ale subordonaților, asupra motivației și rezultatelor acțiunilor.

Managerul este cel care influențează activ încheierea grupului din subordinea sa, înrâurind procesul de formare și menținere a coeziunii pe două căi: indirect, prin stilul său de muncă, reflectat în calitatea situației din grup, precum și în mod direct, prin activitatea conștientă, deliberat îndreptată spre crearea și menținerea coeziunii grupului [3].

Creând condiții, care favorizează acțiunea factorilor cu funcții coeziive, managerul are în același timp în vedere că principala cale de realizare și menținere a coeziunii colectivului este instaurarea unor relații regulamentare principiale, caracterizate prin încredere, respect, ajutor, spirit colectiv [8].

Stilul de conducere este în primul rând influențat de nivelul ierarhic al managerului. Reieșind din acest stil, se pot forma patru distincte căi de management:

Democratic: Creează decizia participativ; supervizează îndeaproape polițiștii;

Autocrat: creează decizia unilateral; supervizează îndeaproape polițiștii;

Permisiv democrat: creează decizia participativ; li se permite subordonaților să ia decizii în ceea ce privește desfășurarea muncii lor;

Permisiv autocrat: creează decizia unilateral; li se permite subordonaților să ia decizii în ceea ce privește desfășurarea muncii lor.

Ceea ce se impune însă cu preponderență la managerii polițiști este faptul că trebuie să-și ajusteze stilul de muncă în concordanță cu situația care li se prezintă (spre rezolvare). Managementul eficient în sistemul polițienesc este tot mai interesat de creșterea eficienței activității personalului. Perfecționarea stilului și metodelor de muncă în activitatea managerului polițist se datorează nu de puține ori aplicării unor diverse metode specifice domeniilor și stilului de muncă.

Referințe bibliografice

1. Bomboș S., „Răspunderea managerială”, București, Ed. Tribuna Economică, 2003.
2. Chirilă V., „Controlul managerial macrostructurat exercitat în Ministerul Administrației și Internelor”, București, Ed. Ministerului Administrației și Internelor, 2005.
3. Constantinescu D.A., Ungureanu A.M., „Management strategic”, Bucu-

- rești, Ed. Colecția Națională, 2000.
4. Crișan S., „Management, elemente fundamentale”, Sibiu, Ed. Mira-Design, 2001.
 5. Lock D., „Manual Gower de management”, București, Ed. Codex, 2000.
 6. Matei L., „Management public”, București, Ed. Economică, 2001.
 7. Лакман Макдауэлл Гэйл, Баваро Джеки «Карьера менеджера IT-проекта», Санкт Петербург, Изд-во Питер, 2014.
 8. https://books.google.md/books?id=4c4eBQAAQBAJ&pg=PA215&lpg=PA215&dq=%D0%9C%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%80%D1%8B+%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D1%8B+%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%B8&source=bl&ots=8VDNI785OE&sig=zaiivf0lZWdtfgPCta4YvXhQWo&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwi2m4qvtM_fAhXLEiwKHReqBy0Q6AEwB3oECAIQAQ#v=onepage&q=%D0%9C%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%80%D1%8B%20%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D1%8B%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%B8&f=false (vizitat la 12.06.20).
 9. Хилюк С.О., Пенионжек Е.В. «Психология кадрового менеджмента», Екатеринбург, 2018 [https:// books.google.md/books?id = PoFy DwAAQBAJ&pg = PA114&lpg = PA114&dq= %D0%9C%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%80%D1%8B+%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D1%8B+%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%B8&source = bl&ots = qTbMGONWTS&sig=Gf1kpHxXl7GEHc6AOhLXxQ82f9g&hl= ru&sa = X&ved = 2ahUKEwi2m4qvtM_fAhXLEiwKHReqBy0Q6AEwBnoECAkQAQ#v=onepage&q=%D0%9C%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%80%D1%8B%20%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D1%8B%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%B8&f=false](https://books.google.md/books?id=PoFyDwAAQBAJ&pg=PA114&lpg=PA114&dq=%D0%9C%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%80%D1%8B+%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D1%8B+%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%B8&source=bl&ots=qTbMGONWTS&sig=Gf1kpHxXl7GEHc6AOhLXxQ82f9g&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwi2m4qvtM_fAhXLEiwKHReqBy0Q6AEwBnoECAkQAQ#v=onepage&q=%D0%9C%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%80%D1%8B%20%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D1%8B%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%B8&f=false) (vizitat la 12.06.20).

ДОТРИМАННЯ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРАЦІВНИКАМ ОРГАНІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ

Анна Валентинівна ЛАНДІНА,

*к.ю.н., старший науковий співробітник відділу
проблем кримінального права, кримінології та судоустрою
Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України*

Резюме

Основоположні права і свободи закріплені у виді стандартів у міжнародних та національних нормативно-правових актах і їх дія розповсюджується рівною мірою на осіб, потерпілих від злочину, осіб, винних у вчиненні цих злочинів, а також осіб, що здійснюють діяльність з охорони правопорядку. Поліцейськими найчастіше вчинюються такі протиправні діяння, що порушують права людини, як обмеження особистої свободи та недоторканності (шляхом незаконного затримання або арешту), посягання на честь та гідність, катування та жорстоке поводження, застосування сили щодо особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Підвищення рівня дотримання прав людини поліцейськими можна досягти шляхом розвитку правосвідомості самих поліцейськими: під час навчання та при підготовці до практичної діяльності поліцейських акцентувати увагу на тому, що права людини, незалежно від того, чи є вона потерпілим, чи правопорушником, є невід'ємними, і у своїй діяльності поліцейські зобов'язані дотримуватися тих основоположних принципів, які закріплені у національних та міжнародних нормативно-правових актах. У цьому вирішальну роль повинні відіграти не лише механізми внутрішнього та зовнішнього контролю над діяльністю поліцейських, але й усвідомлення самими працівниками органів забезпечення правопорядку прав і свобод людини. Найбільшу ефективність у цьому здатна забезпечити саме виховно-просвітницька діяльність щодо роз'яснення сутності та необхідності дотримання прав і свобод суб'єкта злочину.

Ключові слова: орган забезпечення правопорядку, поліція, права і свободи людини, національна безпека, суб'єкт кримінального правопорушення

Summary

Fundamental rights and freedoms are enshrined in the form of standards in international and national regulations and their effect extends equally to victims of crime, persons guilty of these crimes, as well as persons engaged in law enforcement. Police officers most often commit such illegal acts as violating human rights, such as restriction of personal liberty and inviolability (by unlawful detention or arrest), assault on honor and dignity, torture and ill-treatment, and the use of force against a person who has committed a criminal offense. Improving the level of respect for human rights by police officers can be achieved by developing the legal awareness of police officers themselves: during training and in preparation for practical activities of police officers, emphasize that human rights, regardless of whether they are victims or offenders, are

inalienable. and in their activities, police officers are obliged to adhere to the fundamental principles enshrined in national and international regulations. Not only the mechanisms of internal and external control over the activities of the police should play a crucial role in this, but also the awareness of human rights and human rights law enforcement officers themselves. The most effective in this can be provided by educational activities to explain the nature and necessity of the rights and freedoms of the subject of the crime.

Key words: law enforcement agency, police, human rights and freedoms, national security, subject of criminal offense.

Орган забезпечення правопорядку в країні – це гарант законності у суспільстві. Своєю діяльністю працівники цього органу (поліцейські) мають забезпечувати національну безпеку на всіх рівнях, і у першу чергу природні та конституційні права та свободи людини. Враховуючи принцип рівності, поліцейські однаковою мірою повинні забезпечувати захист прав як потерпілих осіб чи осіб, яким реально загрожує небезпека, так і осіб, які вчинюють правопорушення (з урахуванням певних законом визначених обмежень). Але чи є так на практиці, чи забезпечуються права правопорушника – суб'єкта злочину або особи, яка підозрюється у вчиненні правопорушення, належним чином?

Суб'єкт злочину – це не лише ключова фігура злочинного діяння (саме ця особа як правило виконує об'єктивну сторону злочину), але і один із найважливіших учасників кримінального провадження, оскільки саме він є носієм кримінально-правових відносин, які виникають між злочинцем і державою. І у цих правовідносинах, як і у інших суспільних відносинах, в яких перебуває особа, потрібно притримуватися певних принципів, одним з яких є дотримання прав, інтересів та основоположних свобод людини.

Основоположні права і свободи людини закріплені у Загальній декларації прав людини 1948 року (далі Декларація) та Європейській конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 року (далі Конвенція) і викладені у цих документах у виді стандартів¹. До стандартів, на яких має здійснюватися діяльність поліцейських, належать наступні:

- всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах (ст. 1 Декларації);
- кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголо-

¹ Під європейськими стандартами розуміють угоду про мінімальні вимоги до певного об'єкту регулювання – у даному випадку до регулювання відносин по забезпеченню прав людини.

шені Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища; не повинно проводитися ніякого розрізнення на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни чи території, до якої людина належить, незалежно від того, чи є ця територія незалежною, підопічною, несамоврядованою або інакше обмеженою у своєму суверенитеті (ст. 2 Декларації);

- кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність (ст. 3 Декларації, ст. 2 Конвенції);

- ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання (ст. 5 Декларації); заборона катувань (ст. 3 Конвенції);

- всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якої різниці, на рівний їх захист законом; усі люди мають право на рівний захист від якої б то не було дискримінації, що порушує Декларацію, і від якого б то не було підбурювання до такої дискримінації (ст. 7 Декларації); користування правами та свободами має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою – статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою (ст. 14 Конвенції);

- ніхто не може зазнавати безпідставного арешту, затримання або вигнання (ст. 9 Декларації); кожен має право на свободу та особисту недоторканність; нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом (ст. 5 Конвенції);

- кожна людина має право шукати притулку від переслідувань в інших країнах і користуватися цим притулком; це право не може бути використане в разі переслідування, яке в дійсності ґрунтується на вчиненні неполітичного злочину, або діяння, що суперечить цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй (ст. 14 Декларації);

- кожна людина має право на соціальний і міжнародний порядок, при якому права і свободи, викладені в Декларації, можуть бути повністю здійснені (ст. 28 Декларації);

- кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому тільки й можливий вільний і повний розвиток її особи; при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення спра-

ведливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві; здійснення цих прав і свобод ні в якому разі не повинно суперечити цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй (ст. 29 Декларації);

- ніщо у Декларації не може бути витлумачено як надання будь-якій державі, групі осіб або окремим особам права займатися будь-якою діяльністю або вчиняти дії, спрямовані на знищення прав і свобод, викладених у цій Декларації (ст. 30 Декларації).

Ці стандарти (а також інші, передбачені у Декларації та Конвенції) стосуються усіх суб'єктів, що включені у сферу дії відповідних нормативно-правових актів. Оскільки вказані міжнародні нормативно-правові акти стосуються кожної людини без виключення, дія включених у ці акти норм розповсюджується рівною мірою на осіб, потерпілих від злочину, осіб, винних у вчиненні цих злочинів, а також осіб, що здійснюють діяльність з охорони правопорядку.

Дані положення регламентовано як національними нормативно-правовими актами, так і міжнародними документами. Так, зокрема, положення щодо обов'язку дотримання вказаних положень закріплене у Міжнародних стандартах для органів з підтримки правопорядку, розроблених ООН у 1996 р. [1] (далі – Міжнародні стандарти):

- міжнародне законодавство з прав людини є юридично обов'язковим для всіх держав-членів і їх представників, у тому числі службових осіб з підтримки правопорядку;

- службові особи по підтримці правопорядку зобов'язані знати і застосовувати міжнародні стандарти з прав людини;

- службові особи з підтримки правопорядку постійно поважають і дотримуються закону;

- службові особи з підтримки правопорядку постійно виконують покладені на них законом обов'язки, здійснюючи службу у суспільстві та захищаючи усіх осіб від протиправних актів у відповідності до високого ступеню відповідальності, яка вимагається їх професією;

- службові особи з підтримки правопорядку поважають і захищають людську гідність і підтримують та захищають права людини по відношенню до всіх осіб;

- всі дії поліції дотримуються принципів законності, необхідності, відсутності дискримінації, пропорційності та гуманності;

- при захисті і служінні суспільству поліція не проводить незаконного розмежування (дискримінації) за будь-якими ознаками;

Поліцейське розслідування, арешт, тримання під вартою, застосування сили та вогнепальної зброї, здійснювані поліцією, так само

врегульовані Основними принципами застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами по підтримці правопорядку [2] і закріплені у вже вказаних Міжнародних стандартах.

І саме у Міжнародних стандартах міститься вказівка (поряд із іншими), яка вказує на певні моменти щодо захисту прав людини у діяльності органів забезпечення правопорядку: повинні бути розроблені ефективні механізми, що забезпечать внутрішню дисципліну і зовнішній контроль, а також ефективний нагляд над службовими особами з підтримки правопорядку. І це важливе зауваження повинно бути враховано при вирішенні питань підвищення ефективності правоохоронної діяльності.

Як показує практика, поліцейськими найчастіше вчинюються такі протиправні діяння, що порушують права людини, як обмеження особистої свободи та недоторканності (шляхом незаконного затримання або арешту), посягання на честь та гідність, катування та жорстоке поводження, застосування сили щодо особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Так, зокрема, вказується, що у діяльності поліції найбільш поширеним явищем є незаконне затримання [3]. Також дуже часті випадки порушення прав та основоположних свобод людини з боку працівників поліції у виді насильницьких дій різного характеру [4]. І супутньою проблемою у цьому випадку є те, що, незважаючи на злочинність кожного випадку незаконного затримання, реальної відповідальності за такі практично не настає, а до суду доходять одиниці справ про подібні кримінальні правопорушення.

Порушення прав людини працівниками поліції, навіть тієї, що вчинила кримінальне правопорушення, - це явище, яке не повинно мати місця у демократичній правовій державі. Але цього можна досягти лише піднявши правосвідомість самих поліцейських на вищий рівень. Тому, під час навчання та при підготовці до практичної діяльності поліцейських потрібно акцентувати увагу на тому, що права людини, незалежно від того, чи є вона потерпілим, чи правопорушником, є невід'ємними, і у своїй діяльності поліцейські зобов'язані дотримуватися тих основоположних принципів, які закріплені у національних та міжнародних нормативно-правових актах. І у цьому вирішальну роль повинні відіграти не лише механізми внутрішнього та зовнішнього контролю над діяльністю поліцейських, але, в першу чергу, усвідомлення самими працівниками органів забезпечення правопорядку прав і свобод людини, що є невід'ємними у будь-якій життєвій ситуації. І найбільшу ефективність у цьому здатна забезпечити саме виховно-просвітницька діяльність щодо роз'яснення сутності та необхідно-

сті дотримання прав і свобод суб'єкта злочину. Адже дотримання вказаних вище стандартів виступає додатковою гарантією забезпечення прав суб'єктів злочинів у процесі застосування норм кримінального законодавства щодо призначення покарання.

Список використаної літератури

1. Международные стандарты для органов по поддержанию правопорядка. Карманное пособие по правам человека для работников полиции . Организация Объединенных Наций Нью-Йорк, Женева, 1996. 27 с. URL: <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/training5Add1ru.pdf>
2. Основные принципы применения силы и огнестрельного оружия должностными лицами по поддержанию правопорядка від 07.09.1990. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_334#Text
3. Права людини в діяльності української поліції – 2017. Загальний огляд / За заг. ред. Крапивіна Є. О. К. : Софія-А, 2018 р. 36 с. URL: http://umdpl.info/wp-content/uploads/2018/06/Styslyy-vyklad_ukrai-nskoju.pdf
4. Національний моніторинг незаконного насильства в поліції в Україні протягом періоду 2004-2018 рр., Харків, Харківський інститут соціальних досліджень (ХІСД). 2019. URL: <https://khisr.kharkov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Monytorynh-nasylyia-2018-1.pdf>

AUTOPSIA VIRTUALĂ (VIRTOPSIE) – REALITATE SAU HIMERĂ. METODE INOVAȚIONALE ÎN SFERA TANATOCRONOLOGIEI

Valeriu BRUS,
doctor în drept

Vadim CHIANU,
expert judiciar medico-legal,
Subdiviziunea histologie medico-legală, Centrul de Medicină Legală,
Republica Moldova

Rezumat

Autopsia a reprezentat mereu atât o sursă primordială de probă, cât și un reper al organelor de urmărire penală în vederea orientării acțiunilor lor în procesul descoperirii infracțiunilor de omor sau de moarte în condiții suspecte. Descoperirea unor infracțiuni de omor necesită permanent atât perseverență și înalt profesionalism din partea persoanelor ce investighează faptele, cât și existența unei baze logistice coerente în vederea asigurării organelor de drept cu mijloacele necesare realizării cu succes a activității lor. Complexitatea stratagemelor criminale precum și natura mijloacelor de acțiune utilizate de persoanele cărora li se incriminează aceste fapte implică necesitatea aplicării noilor tehnologii și resurse umane în vederea extrapolării aspectului latent al crimei comise. Examenul virtual (virtopsy) pare a fi o soluție adecvată acestei exigențe stringente.

Cuvinte-cheie: infracțiune de omor, virtopsy, autopsie psihologică, concentrația amino-acizilor liberi în umoarea vitroasă a globulului ocular și lichidului cerebrospinal, laser scanner 3D.

Summary

The autopsy has always been both a primary source of evidence and a benchmark for criminal prosecution bodies in order to guide it's actions in the process of discovering the crimes of murder of death in suspicious conditions. The discovery of murder crimes permanently requires both perseverance and high professionalism on the part of the persons investigating the facts, as well as the existence of a coherent logistical base in order to ensure the law enforcement bodies with the necessary means to successfully carry out it's activity. The complexity of the criminal strategies as well as the nature of the means of action used by the persons who are incriminated for these deeds, imply the need to apply new technologies and human resources in order to extrapolate the latent aspect of the crime committed. Virtual examination (virtopsy) seems to be an appropriate solution to this stringent requirement.

Keywords: crimes of murder, autopsy, virtopsy, free amino acid concentrations in vitreous humor and cerebrospinal fluid, psychological autopsy, laser scanner 3D.

Introducere. Expertiza medico-legală reprezintă un procedeu cu caracter practic, care utilizează datele științifice medico-legale în soluționarea problemelor de ordin penal și civil cu respectarea cerințelor normelor de

drept în vigoare. Sfera competenței expertizei medico-legale cuprinde următoarele obiecte de investigație: a) persoanele agresate (victimele, bănuți); b) cadavrele persoanelor decedate prin moarte violentă sau suspectate de aceasta; c) diverse corpuri delictive și mijloace cu ajutorul cărora s-a produs fapta infracțională; d) materialele dosarelor penale sau civile, alte documente medicale [1].

Autopsia tradițională reprezintă sursa primordială de probațiune pentru organele de urmărire penală în cercetarea infracțiunilor de omor, prin procurarea de către acestea a surselor de probă și a indicațiilor practice în vederea orientării anchetei penale și stabilirii complexului de măsuri operative-investigative care necesită o realizare neîntârziată. În pofida acestui fapt, practica medico-legală a înregistrat și eșecuri în acest sens, fiind impotentă în soluționarea obiectivelor activității sale practice.

Autopsia medico-legală tradițională prezumă o intervenție de specialitate cu caracter invaziv, deoarece implică leziunea țesuturilor moi cu secționarea ulterioară a țesuturilor osoase în vederea prelevării probelor biologice pentru efectuarea examenelor biologice, toxiconarcologice și histologice necesare. O altă circumstanță peculiară este reprezentată de caracterul ireversibil al intervenției sale; de facto, prelevarea probelor biologice presupune o denaturare a integrității structurale a țesuturilor, excluzând repetarea operațiunilor de acest gen. Problematika elucidării cauzelor de deces poate fi determinată suplimentar de factorul uman prin fapte intenționate sau prin simplul fapt de neglijență [6].

În vederea eliminării acestor eventuale problematici savanții Richard Dirnhofer și Michael J. Thali în anul 2000 au dat naștere proiectului de studiu cu privire la virtopsie, demonstrând tuturor importanța utilizării aparatelor tehnice de ultimă generație cum ar fi: TC spiral sau multistrat, RM 1,5 Tesla care permit modernizarea precum și lărgirea spectrului de posibilități în cadrul examenului medico-legal tradițional – autopsia.

Virtopsia reprezintă punctul de tangență a două discipline medicale care ar fi radiodignostica și medicina legală, ea reprezintă în același timp nu doar evoluția, ci și o adevărată revoluție în sfera medicinei legale contemporane. Termenul „virtopsia” a fost inventat de profesorul Richard Dirnhofer, directorul Facultății de „Medicină legală” a Universității din Berna și care reprezintă fuziunea cuvintelor „virtual” și „autopsie” [2, p. 1-11].

Valoarea expertizei medico-legale pentru organele de drept se exprimă prin contribuția adusă la descoperirea actelor criminale, iar valoarea probatorie a expertizei medico-legale constă în folosirea informațiilor și a posibilităților reale pentru demonstrarea legăturilor de cauzalitate dintre faptele antisociale și consecințele lor asupra victimelor agresate, evident, fără astfel de examinări importante, normele juridice privitoare la proteja-

rea drepturilor omului, la viață și sănătate ar fi minimalizate esențial. Scopul principal al expertizei medico-legale în cadrul cercetării cadavrelor constă în analiza informațiilor de cauzalitate obținute și în prezentarea rezultatelor într-o formă accesibilă organelor de drept. Concluziile expertului trebuie să corespundă întotdeauna setului de întrebări adresate pentru soluționare. În procesul stabilirii diagnosticului și identificării unității nozologice principale, medicul legist apreciază legătura de cauzalitate dintre toate procesele patologice depistate și deces, astfel fiind elucidat lanțul tanatogenerator. Chiar dacă organul de urmărire penală nu ridică în fața expertizei medico-legale problema legăturii de cauzalitate, aceasta este soluționată de medic odată cu stabilirea diagnosticului și tanatogenezei [7, p. 125-129].

Până nu demult părea a fi imposibil a imagina aspectul Rx (normal, nu patologic) al organelor interne ale unui cadavru la stadiul descompunerii, formării de gaze, al fazei lividităților cadaverice (*livor mortis*) sau de modificare a temperaturii corporale. Pe parcursul anilor progresul tehnico-științific și îndeosebi cel medico-legal a înregistrat succese colosale în domeniul *imaging post-mortem*.

Diferența substanțială dintre *imaging*-ul unei persoane vii și cel *post-mortem* deseori pare a fi și până în prezent o adevărată enigmă, cum ar fi, spre exemplu, cazul determinării unei hemoragii intracerebrale. O diversitate întreagă de descoperiri radiologice *post-mortem* la prima vedere banale, cum ar fi bulele de gaze generate în urma procesului de putrefacție, rămân a fi un spațiu până la etapa actuală neexplorat de persoana medicului radiolog.

Subiecte precum edemul cerebral, hiperdensitatea sinusului sagital, precum și gazul intrahepatic sunt bine cunoscute medicului radiolog, dar în amploarea sa posedă o semnificație diversă, ba chiar diametral opusă concepțiilor cu privire la o persoană decedată, indiferent de procesele biologice care decurg într-un organism viu. De regulă, gazul intravenos hepatic poate să indice o anumită cauză a decesului unei persoane, și nemijlocit prezența acestuia în corpul neînsuflă certifică doar consecința unei traume deschise sau a prezenței unei descompuneri.

Diferit de imaginile clinice ale corpului viu, *imaging*-ul *post-mortem* prezintă o adevărată stenahorie în necesitatea asigurării unui contrast intravenos după arestul circulator, spre exemplu, analiza unor leziuni vasculare în astfel de cazuri se va dovedi a fi mai dificilă, mai puțin sensibilă sau nu atât de specifică.

În cazul aplicării *imaging*-ului *post-mortem*, este absolut necesar să conștientizăm și să ținem cont de complexitatea modificărilor bio-fiziologice în organismul uman după moarte, pentru a evita confundarea acestora cu semnele patologice ce urmează a fi relevate și documentate în mod adecvat.

Unul dintre avantajele *virtopsiei* este reprezentat de faptul absenței

artefactelor generate de mișcare, de respirație, de peristaltism intestinal și de pompa cardiacă, în afara eliminării problemei de expunere razelor X, cu excluderea oricărei limitări în acest context.

De fapt, absența mijlocului de contrast în parte este compensată de calitatea excelentă a imaginilor obținute prin intermediul acestei tehnologii inovative, în condițiile lipsei unor mișcări cardiace sau respiratorii.

Utilizarea metodologiei TC în sfera tanatologică va facilita în mod exponențial investigarea cazurilor cu implicarea leziunilor provocate de armele albe sau de foc, iar cu aceasta identificarea orificiului de intrare și ieșire a unui proiectil din cutia craniană, la faza ante- sau post-mortem. În ambele cazuri va fi posibilă relevarea fragmentelor de oase pe tot parcursul traiectoriei glontelui, de la penetrare până la părăsirea craniului victimei [1].

La fel de utilă această metodă de investigare pare a fi în cazurile de strangulare sau asfixie. Deseori medicii legiști sunt solicitați să se pronunțe referitor atât la intensitatea, cât și la gradul pericolozității atacului suportat de victima care a supraviețuit acestuia. Simplul examen clinic nu pare a fi de mare folos practic, pe când examenul TC înregistrează posibilități majore în vederea depistării unei hemoragii cutanee, subcutanee, musculare (deseori este implicat mușchiul sternocleidomastoidian și platisma), leziuni precum și deformări ale cartilajului laringean, edeme și hemoragii în ganglionii limfatici, examenul TC post-mortem posedă o sensibilitate majoră, în diagnosticarea unei fracturi a osului hioid, spre deosebire de clasicul examen autoptic.

Ruptura traumatică a aortei rezultă mai evidențiată prin aplicarea TC cu aplicarea mijlocului de contrast la persoana vie. În cazul TC post-mortem fără utilizarea contrastului deseori nu este posibilă vizualizarea acesteia, deși utilizarea combinată a TC și RM crește posibilitățile diagnosticării de la 75% la 100% [2, p. 1-11].

Deseori, rezoluția pe care o oferă examenul TC sau RM este insuficientă pentru a da explicații unor întrebări delicate de ordin medico-legal. Ca răspuns la aceste stringente exigențe a fost elaborată ideea analizei prin metoda micro-TC sau micro-RM a țesuturilor umane. Spre exemplu, analizarea unui țesut osos afectat de o armă albă sau cazul stabilirii tipologiei armei de foc folosită de infractor. Tehnologia micro-TC a fost elaborată în cadrul Institutului de Fizică Medicală din orașul Erlangen, Germania și reprezintă un mijloc tehnic apt de a crea mape 3D ale campioanelor cu diametrul de la 4 la 40 mm, cu o definiție spațială exprimată în micrometri. Aceste noi tehnologii deschid noile orizonturi ale așa-numitei histologii virtuale [3].

Această inovație permite combinarea metodicii de investigare de tip neinvaziv cu cea minimal invazivă, oferă posibilitatea de a cerceta corpul uman de experții din sfera citologiei, histologiei, analizei chimice și microbiologice.

Spre deosebire de metoda tradițională de documentare a rezultate-

lor unei expertize medico-legale (care deseori este irecuperabilă din cauza incinerării corpului, descompunerii acestuia sau organizării funerariilor), documentarea prin metoda efectuării expertizei virtuale permite conservarea perpetuă a informațiilor examenului efectuat în format electronic, iar cu aceasta și disponibilitatea acestora ca surse de probă atât în prezent, cât și pe viitor (*freezing*). Documentarea de tip digital este memorizată prin intermediul suportului PACS (*picture archiving and communication system*), sistem operativ de ultimă generație a arhivării și transmiterii de imagini diagnostice digitale, care permite prelucrarea imaginilor salvate, precum și reconstrucția în formatul 3D.

În Spania, la spitalul universitar San Carlo din orașul Madrid actualmente se desfășoară cursuri de studiu cu referire la utilizarea ultrasonografiei asupra cadavrelor, un proiect de cercetare cu denumirea „ECOPSY”. În cadrul acestuia au fost examinate 130 de cadavre, cărora le-a fost exportat în mod eco-dirijat eşantioane de țesuturi, anterior efectuării autopsiei. Utilizarea acestei metode este recomandată în cazurile persoanelor decedate de maladii infecțioase a căror cercetare prin metode tradiționale ar pune în grav pericol viața și sănătatea anatomopatologului.

„Călcâiul lui Ahile” (punctul vulnerabil) al virtopsiei este absența mijlocului de contrast, fapt care determină o dificultate ulterioară în studierea sistemului cardiovascular. Un examen post-mortem cu mijloc de contrast ar putea fi de mare folos medicinei legale contemporane. În Elveția, în prezent, în caz de necesitate, se realizează *angiografia post-mortem*.

A fost inventată o nouă metodă care reproduce în mod artificial acțiunea pompei cardio-circulatorie, prin intermediul unui aparat de tip inimă-plămân modificat, care permite perfuzia lichidului sub o presiune controlată. Se utilizează un lichid de perfuzie care substituie sângele uman precum și un mijloc de contrast compatibil cu lichidul injectat. Sunt utilizate soluții de ulei colorate cu sudan roșu, care posedă capacitatea de a se răspândi prin vasele sangvine, în țesuturile limitrofe, și nu rezultă că ar fi edemate. Soluțiile de ulei sunt marcate cu contrast liposolubil „Lipidol Ultrafluid”.

La început, sunt introduse canule în două vase sangvine: în arteră pentru introducerea soluției și în venă pentru a permite ieșirea acestuia. Ulterior acestea sunt conectate la aparatul de tip inimă-plămân și se generează circulația de tip artificial, care permite pomparea lichidului oleos prin vasele sangvine; acesta va apărea în canula venoasă împreună cu sângele restant în cadavru și micile coagulări. După 2-5 min. de circulație artificială, este introdus lichidul Lipidol Ultrafluid care, ulterior, va permite nu numai relevarea imaginilor prin metoda RX tradițional sau MSCT, dar și fixarea cu memorizarea acestora la un interval de câteva minute una de la alta [4].

În viitorul apropiat se prevede crearea unui vitorobot, un sistem ope-

rațional de tip cibernetic care ar permite combinarea mijloacelor 3D surface scanner, radiological scanner, angiografia post-mortem, biopsia, micro-TC și micro-RMN [5, p. 9-16].

Metode inovatoare în sfera tanatocronologiei

Similar fenomenului infrațional care își perfecționează *in perpetuo* manifestările, medicina legală a înregistrat recent reușite performante în ceea ce privește sfera tanatocronologiei, implementând metode științifice noi eficiente în vederea stabilirii cu o precizie surprinzătoare a spațiului temporal dintre fapta-cauză a decesului și momentul survenirii *de facto* a decesului victimei. Este vorba de o adevărată revoluție în doctrina medico-legală, susceptibilă a crea o perturbație sau chiar o inversiune a vechilor teoriilor puse în practică până în prezent.

Studiul aprofundat al lichidului globulului ocular. Rolul pe care îl joacă tanatocronologia în doctrina medico-legală și criminologie este imposibil de definit în termeni lingvistici. Responsabilă de determinarea spațiului temporal în care s-a comis crima, de apreciere și evaluare a schimbărilor morfologice produse în organism ca o consecință a lezării unui sistem integru, aceasta furnizează informații și surse de probă inestimabile persoanelor implicate în descoperirea infracțiunii de omor. Similar altor fenomene sociale, aceasta a evoluat în timp, modificând concepțiile și tezele sale în vederea perfecționării și cizelării bazei sale metodologice. Recent acest domeniu al medicinei legale a descoperit noi oportunități practice prin intermediul studiului aprofundat al lichidului globulului ocular.

Recent, un grup de cercetători italieni de la Universitatea de medicină din Verona în colaborare cu colegii lor de breaslă din Moscova au reușit să pună în practică așa-zisa metodă de estimare a momentului survenirii decesului unei persoane prin intermediul studiului lichidului globulului ocular [8]. Dacă mai ieri acest fapt părea a fi o himeră, astăzi se prezintă ca o realitate ce oferă societății contemporane noi oportunități în domeniul medicinei legale. Este o realizare empirică cu o semnificație colosală atât pentru extinderea posibilităților expertizei judiciare, cât și pentru facilitarea activității organelor de urmărire penală în procesul descoperirii infracțiunilor de omor.

Această metodă se bazează pe investigarea concentrației aminoacizilor liberi în umoarea vitrosă a globulului ocular și a lichidului cerebrospinal. Luând în considerare intervenția minimă asupra unui cadavru, este necesară efectuarea puncției globulului ocular și canalului cerebrospinal în scopul prelevării lichidului din aceste cavități pentru stabilirea empirică a concentrației în acestea a aminoacizilor liberi. Fapt care permite stabilirea cu precizie a intervalului temporal dintre momentul survenirii decesului la persoană și faza descoperirii acestuia de investigatori.

Autopsia psihologică. Este similară analizei morții echivoce, fiind fo-

calizată pe studiul unui individ decedat și având drept scop reconstrucția profilului personalității acestuia în baza interogărilor rudelor, prietenilor, medicilor curanți, precum și a altor indivizi care au avut contact nemijlocit cu acesta [10]. Specificul acesteia constă în faptul că un *profiler* examinează scena decesului și dirijează în primă persoană interpelarea persoanelor de interes investigativ și nu se bazează pe materialele cumulate de alți investigați ai cazului în litigiu. Autopsia psihologică, de fapt, reprezintă o tipologie a investigației indirecte care își axează tezele metodologice pe materialele interogărilor sau interpelării persoanelor care nemijlocit au făcut parte din anturajul persoanei victimei; persoanei *profiler*-ului i se pune obiectivul de a reconstrui starea mentală subiectivă a acesteia prin formularea unor evaluări psihologice cu caracter juridico-penal [11, p. 325-340].

Savantul american Shneidman a definit autopsia psihologică drept reconstrucția retrospectivă a vieții unei persoane decedate, în scopul indentificării naturii intențiilor sale, precum și al dinamicii evenimentelor anterioare survenirii decesului victimei [9, p. 110-117]. Acest procedeu tehnic are o deosebită importanță preponderent în cazurile în care este imposibil a deduce cu certitudine decesul unei persoane ca o consecință a unei intenții autolezioniste și când probele cumulate de către medicul legist nu permit formularea unei concluzii definitive în acest sens. În vederea realizării cu succes a acestei proceduri particulare este necesară participarea activă și colaborarea celor mai diverși specialiști și experți din domeniu cum ar fi: psihiatri, criminologi, medici, grafologi, balisticieni etc.

Punctul critic în ceea ce privește autopsia psihologică este determinat de absența unei proceduri standardizate, de fapt, aceasta nu prezintă o formulă identică sau un bloc de stereotipuri empirice monosemantice, selectarea procedurilor și tehnicilor fiind subiectivă, reflectând astfel ineluctabil profesionalismul și măiestria *profiler*-ului care le aplică în activitatea sa. Importanța efectuării acesteia în procesul investigației cazurilor de moarte suspectă, în Europa, la momentul actual este subapreciată, fiind aplicată în cazuri separate și de natură cu totul excepțională.

Lasere scanner 3D. Tipărirea în formatul 3D este în prezent utilizată în procesul studierii traumelor și a fragmentelor osoase ale cadavrelor dezmembrate. În baza descoperirilor tomografice efectuate asupra rămășițelor de oase a fost posibilă identificarea și tipărirea diverselor fragmente, examinarea caracteristicilor morfometrice ale acestora, facilitând astfel reconstrucția unității scheletice a cadavrului spre examinare. Reprezintă o activitate propedeutică a investigațiilor osemintelor care s-a demonstrat a fi mai precisă și efectivă.

La spectrul performanțelor tehnologice înregistrate de aplicarea laserului scanner 3D putem asocia și reproducția tridimensională a scenei

crimei sau a unor zone de interes operativ-investigativ, toate acestea vor permite pe viitor reproducerea virtuală atât a dinamicii infracțiunii comise, cât și a cauzării unui efect letal victimei. În viitorul apropiat tehnologia 3D va oglindi nu doar caracteristicile exterioare ale obiectelor de studiu, ci vor cuprinde și proprietățile fizice ale acestora. Un model care va reprezenta în mod fidel particularitățile morfologice sau structurale ale originalului, prezumând astfel identificarea mijlocului de agresiune nu doar prin metoda *fit-matching*, ci chiar în absența unor presupuneri investigative (o specie de algoritm digital) [13].

Implementarea virtopsiei în activitatea practică a organelor de resort răspunde nu doar exigenței sporirii posibilităților practice de cumulare a surselor de probă necesare organelor de urmărire penală în scopul descoperirii infracțiunilor de omor, ci și asigură, nemijlocit, integritatea personalului medico-legal în cazul examinării unor cadavre potențial contagioase.

Autorii publicației sunt ferm convinși de utilitatea social-juridică și practică a autopsiei virtuale și mizează pe implementarea acesteia și a altor metode inovatoare descrise în conținutul prezentei lucrări în vederea sporirii eficacității activității combinate a organelor de urmărire penală și instituțiilor de medicină legală în procesul descoperirii infracțiunilor de omor, fapt care va necesita ulterior un proces de instruire a cadrelor de resort și a reglementare normativă *ad-hoc* în acest context.

Concluzii și recomandări practice:

1. Virtopsia reprezintă o metodă inovatoare de investigație în sfera medicinei legale, aceasta a permis deschiderea orizontului oportunităților în vederea cumulării surselor de probă indispensabile procesului de descoperire a infracțiunilor de omor.

2. Utilitatea practică a acesteia derivă din creșterea reușitelor de diagnostic radiologic, precum și din aplicarea metodelor cu caracter noninvasiv, asigurând astfel integritatea structurală a defunctului.

3. Introducerea virtopsiei oferă noi garanții și siguranță personalului medico-legal implicat în procesul descoperirii infracțiunilor de omor și nu numai.

4. Implementarea virtopsiei ar asigura un coeficient și mai înalt de descoperire a infracțiunilor de omor, precum și crușarea eforturilor personalului de specialitate implicat în descoperirea acestora.

5. Este necesară atât o reglementare normativă, cât și o perfecționare profesional-deontologică a organelor de resort în vederea aplicării virtopsiei în practică.

6. Autorii acestei lucrări recomandă:

– implementarea virtopsiei precum și a altor metode inovatoare de specialitate în activitatea practică a Centrului de Medicină Legală;

- previziunea normativă a acestei noi metodologii de investigații, precum și reglementarea juridică a aplicării practice a acestora;
- dotarea Centrului de Medicină Legală cu mijloace tehnice performante de ultimă generație care ar permite aplicarea efectivă a acestor metode în activitatea cotidiană a medicilor legiști;
- asigurarea perfecționării cadrelor de specialitate prin intermediul organizării conferințelor științifice internaționale și schimb de experiență multilaterală privind aplicarea metodelor inovatoare în sfera tanatocronologiei.

Referințe bibliografice

1. Papi L., Bassi Luciani A., Pedretti M., Caramella D. ed altri, Incidente venatorio mortale da proiettile ad alta velocità. Utilità della metodica TC multislice con ricostruzione 3D, Zacchia, Atti del VII Convegno Nazionale G.I.P.F. Santa Margherita Ligure, 2012, vol. 30.
2. Thali M.J., Dirnhofer R., Peter Vock, The virtopsy approach: 3D optical and radiological scanning and reconstruction in forensic medicine; Bern, Taylor&Francis Group, 2009.
3. Weilemann Y., Thali M.J., Kneubuehl B.P., Bolliger S.A., Correlation between skeletal trauma and energy in falls from great height detected by post-mortem multi-slice computed tomography(MSCT), 2009.
4. Ross S., Spendlove D., Bollinger S., Christe A., Oesterhelveg L., Post-mortem whole body CT angiography: evaluation of two contrast media solution, AJR AMJ Roentgenol, 2008.
5. Baciú Gh., Bazele legislative și procedurale ale activității serviciului medico-legal din Republica Moldova, în revista „Info-med”, 2004, nr. 2.
6. Biondani Paulo, Troppi errori nelle perizie che decidono le sentenze, în la Repubblica L'espreso+, 29 marzo 2019.
7. Baciú Gh., Pădure A., Problema de cauzaliatē în medicină, Anale științifice ale USMF Nicolae Testemițanu, Volulul I, Chișinău, 2009.
8. daily.veronanetwork.it, L'ateneo di Verona apre nuovi scenari per la medicina legale, 29 octombrie 2019.
9. Shneidman E. S. & Faberow N. L., Cry for help, New York, 1961, McGraw-Hill.
10. B. Bonicatto, Pères T. G., Lòpez R. R., L'autopsia nei casi di morte violenta o dubbia, Milano, Ed. Franco Angeli, 2006.
11. Shneidman E.S., The psychological autopsy, in Suicide & Life Threatening Behavior, nr. 11, 1981.
12. Curtotti D., Saravo L., Manuale delle investigazioni sulla scena del crimine, Giappichelli Editore, 2019.
13. Fais P., Applicazioni della stampa 3D in medicina legale e forense, in OrthoAcademy, 16 gennaio 2018.

УЧАСТИЕ РАБОТНИКОВ ИСПРАВИТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В ВЫЯВЛЕНИИ ОБСТОЯТЕЛЬСТВ, СПОСОБСТВОВАВШИХ СОВЕРШЕНИЮ ПЕНИТЕНЦИАРНЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ

Андрей Александрович НУЖДИН,
кандидат юридических наук, доцент

докторант факультета подготовки научно-педагогических кадров
Академия ФСИН России

Резюме

Статья посвящена вопросам, касающимся деятельности различных должностных лиц по выявлению обстоятельств, способствовавших совершению пенитенциарных преступлений. Автор постарался дать краткую характеристику всем категориям работников уголовно-исполнительной системы, которые в том или ином объеме оказывают содействие должностным лицам органов предварительного расследования по выявлению обстоятельств, способствовавших совершению пенитенциарных преступлений.

Ключевые слова: работники, исправительное учреждение, пенитенциарное преступление, обстоятельства, способствовавшие совершению преступлений.

Summary

The article is devoted to issues related to the activities of various officials to identify the circumstances that contributed to the Commission of penitentiary crimes. The author has tried to give a brief description of all categories of employees of the penitentiary system who, in one way or another, assist officials of the preliminary investigation bodies in identifying the circumstances that contributed to the Commission of penitentiary crimes.

Keywords: employees, correctional institution, penitentiary crime, circumstances that contributed to the commission of crimes.

Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации устанавливает обязанность должностного лица при производстве по уголовному делу доказывать ряд определенных обстоятельств (ч. 1 ст. 73 Уголовно-процессуального кодекса Российской Федерации). Также данная статья (ч. 2) обязывает «выявлять обстоятельства, способствовавшие совершению преступления». Не вдаваясь в семантический анализ термина «обстоятельства», определим, что в данном конкретном случае он синонимичен «причинам и условиям», способствовавшим совершению преступлений. Можно сделать вывод, что при производстве по уголовному делу также необходимо выявлять причины и условия,

способствовавшие совершению преступлений (с целью их последующего устранения). В данной норме по факту и заключается предупредительное значение уголовно-процессуального законодательства, несмотря на то, что как цели закона оно не указано. Всё рассмотренное выше можно отнести к преступлениям, совершаемым осужденными в период отбывания наказания в виде лишения свободы.

Предупреждение пенитенциарных преступлений – во всех случаях является активной деятельностью, которая предполагает наличие субъекта. В самом широком смысле субъектом предупреждения пенитенциарных преступлений может являться абсолютно любое лицо, которое каким-либо способом контактирует с осужденными (родственники осужденных, другие осужденные, представители правоохранительных органов, члены общественных объединений, духовенство и так далее). Данное определение субъекта предупреждения (именно предупреждения, а не выявления обстоятельств, способствовавших совершению преступления) больше подходит для криминологических и уголовно-исполнительных аспектов. С точки зрения уголовно-процессуального предупреждения (или криминалистического, как средств, приемов и методов предупреждения) выявлять обстоятельства, способствовавшие совершению пенитенциарных преступлений, имеет право определенных круг субъектов.

Мы рассмотрим классификацию субъектов выявления обстоятельств, способствовавших совершению пенитенциарных преступлений (предупреждения пенитенциарных преступлений), из числа работников уголовно-исполнительной системы. Конечно же, все работники учреждений уголовно-исполнительной системы в том или иной объеме, прямо или косвенно выполняют функции по предупреждению преступлений.

В первую очередь субъектом выявления обстоятельств, способствовавших совершению пенитенциарных преступлений, является лицо, в производстве которого находится уголовное дело (дознатель, следователь). В соответствии с Уголовно-процессуальным кодексом Российской Федерации следователь вправе «давать органу дознания обязательные для исполнения письменные поручения о проведении оперативно-розыскных мероприятий, производстве отдельных следственных действий, об исполнении постановлений о задержании, приводе, об аресте, о производстве иных процессуальных действий, а также получать содействие при их осуществлении» [1].

Вопросы об отнесении отдельных должностных лиц исправительных учреждений к органу дознания, а также уголовно-процессуальные компетенции некоторых сотрудников уголовно-исполнительной системы остаются открытыми [2].

В организационно-штатную структуру уголовно-исполнительной системы входят сотрудники оперативных подразделений. В соответствии с оперативно-розыскным [3] и уголовно-исполнительным [4] законодательством данные сотрудники вправе проводить оперативно-розыскные мероприятия. Практика показывает, что по указанию следователя, данные сотрудники активно используют вверенные им законом полномочия для выявления обстоятельств, способствовавших совершению пенитенциарных преступлений.

Практика деятельности исправительных учреждений показывает, что активную помощь в выявлении обстоятельств, способствовавших совершению пенитенциарных преступлений, оказывают представители отделов безопасности, которые выполняют основные функции контроля за осужденными, соблюдения ими установленного порядка отбывания наказания, проводят весь комплекс режимных мероприятий [5].

Сотрудники отделов охраны выполняют функцию по контролю допуска на режимную территорию и выход за ее пределы. Основная функция представителей отделов охраны – предупреждение побегов осужденных. Так же сотрудники отделов охраны выполняют функции, связанные с перекрытием каналов поступления запрещенных предметов на территорию учреждения уголовно-исполнительной системы. Сотрудники отделов охраны оказывают максимальное содействие должностным лицам, производящим предварительное расследование, с целью выявления обстоятельств, способствовавших совершению преступлений.

Важными субъектами выявления обстоятельств, способствовавших совершению пенитенциарных преступлений, могут выступать представители воспитательных отделов, которые в первую очередь выполняют функции индивидуально-воспитательной работы с осужденными и, как следствие, обладающие криминалистически значимой информацией.

Важно понимать, что практически все категории работников исправительных учреждений могут оказывать содействие в выявлении обстоятельств, способствовавших совершению пенитенциарных преступлений. Так, сотрудники психологических подразделений уголовно-исполнительной системы, социальные работники осуществляют психологическое, диагностическое обследование осужденных, участвуют во внесении предложений о постановке тех или иных осужденных на профилактический учет.

Стоит отметить, что работники производственных, медицинских, тыловых, финансово-экономических структурных подразделений уголовно-исполнительной системы являются носителями важной, с точки зрения криминалистического предупреждения, информации. Сотрудники данных подразделений выполняют узкоспециализиро-

ванные задачи, но в ходе своей деятельности способствуют выявлению (и последующему устранению) причин и условий преступного поведения осужденных. Так, представители медицинских подразделений при осмотре осужденных могут выявить какие-либо телесные повреждения, полученные насильственным способом. Или сотрудники производственных, тыловых подразделений, организуя труд осужденных, выполняют функции профилактического воздействия. Так же к данным субъектам можно отнести педагогические коллективы образовательных организаций субъектов Российской Федерации, которые в соответствии с Уголовно-исполнительным кодексом Российской Федерации «оказывают помощь администрации исправительного учреждения в воспитательной работе с осужденными» [4].

С широкой точки зрения, деятельность по выявлению обстоятельств, способствовавших совершению пенитенциарных преступлений, осуществляется широким кругом субъектов с использованием различных методов и мер. С одной стороны эта деятельность направлена на профилактику, предотвращение общественно опасного, правонарушающего поведения, с другой – на пресечения уже начавшегося преступления. Знание и владение каждым работником уголовно-исполнительной системы оперативной обстановки, быстрое реагирование на изменения режима, системно налаженная профилактическая работа будет способствовать не только борьбе с пенитенциарной преступностью, но и предупреждению совершения конкретного преступления.

Список литературы

1. 1. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации от 18.12.2001 № 174-ФЗ. Собрание законодательства Российской Федерации, № 52 (1 часть), 24.12.2001, ст.4921.
2. 2. Воеводина И.В., Шурухнов Н.Г. Еще раз об уголовно-процессуальной компетенции начальников учреждений и органов уголовно-исполнительной системы // Государственная служба и кадры. 2018. № 1. С. 112-116.
3. 3. Об оперативно-розыскной деятельности: Федеральный закон от 12.08.1995 № 144-ФЗ: Собрание законодательства Российской Федерации, № 33, 14.08.1995, ст.3349.
4. 4. Уголовно-исполнительный кодекс Российской Федерации от 08.01.1997 №1-ФЗ. Собрание законодательства Российской Федерации, № 2, 13.01.1997, ст.198.
5. 5. Гришин Д.А. Процессуальные аспекты взаимодействия при расследовании преступлений // Закон и право. 2017. № 12. С. 98-101.

СОЦИАЛЬНОЕ НАЗНАЧЕНИЕ УГОЛОВНОГО НАКАЗАНИЯ

Вусал Алигисмет оглы АХМЕДОВ

кандидат юридических наук, руководитель научно-исследовательского и судебно-прецедентного отдела Академии юстиции Министерства юстиции Азербайджанской республики, докторант отдела «проблем уголовного права, криминологии и судоустройства» Института государства и права им. В.М. Корецкого НАН Украины

Резюме

В работе рассмотрено понятие наказания и его социальное назначение. Определены цели наказания. Аргументировано, что законодатели Азербайджанской Республики и Украины по-разному подходят к формулировке цели наказания. Уголовный закон Украины видит назначение наказания не только в наказании, но и в исправлении осужденных, а также в предотвращении совершения новых преступлений как осужденными, так и другими лицами. В то же время, законодатель Азербайджанской Республики основную цель уголовного наказания видит в восстановлении социальной справедливости.

Ключевые слова: справедливость, социальная справедливость, уголовное видповиальність, криминальне наказание.

Summary

The article considers the concept of punishment and its social purpose. The goals of punishment are determined. It is argued that the legislators of the Republic of Azerbaijan and Ukraine have different approaches to the formulation of the purpose of punishment. The criminal law of Ukraine sees the appointment of punishment not only in punishment, but also in the correction of convicts, as well as in preventing the commission of new crimes by both convicted and other persons. At the same time, the legislator of the Republic of Azerbaijan sees the main purpose of criminal punishment in the restoration of social justice.

Key words: justice, social justice, criminal law, criminal punishment.

Высказывается мнение [1, с. 58], что наказание является основным внутренним социально-психологическим смыслом, то есть сутью уголовного наказания. Наказание – это справедливое осуждение, порицание виновного, объективная в своей основе ответная реакция на совершенное лицом правонарушение. Казнь в уголовном праве – это не месть, и не возмездие или требование усиления санкций, а цивилизованная мера справедливости, проявляющееся в применении к лицу, виноватому в совершении преступления, предусмотренных уго-

ловным законом неблагоприятных для нее последствий за то, что это лицо совершило, и в мере того, что оно совершило, с целью обеспечения справедливости, исправления виновного и предупреждения совершения новых преступлений. В этом смысле наказание очень близко к таковому признаку уголовного наказания как способность уголовного наказания выражать негативную оценку преступника и его деяния государством. При этом, наказание не может быть самоцелью наказания. Казнь необходима только как средство. Если цель можно достичь минимальным наказанием, применение сурового наказания было бы не только не оправдано, но и незаконным и несправедливым. И наоборот, если с целью предупреждения преступлений следует применить суровое наказание, мягкая мера наказания была бы недопустимым либерализмом.

Как отмечает А.Н. Костенко [2, с. 75-76], только справедливое наказание может быть гуманным. При этом, суть принципа гуманизма, очевидно, заключается не в том, чтобы наказание было несправедливо мягким, а в том, чтобы при назначении наказания наиболее полно учитывать природу человека, поскольку гуманизм с позиций социального натурализма – это учет природы человека при решении любых социальных проблем.

По своему социальному назначению наказание может быть средством самозащиты общества от криминальных нарушений нормальных условий его существования. Назначение наказания представляет общественно полезную деятельность государства, ведь таким образом государство отвечает на действия преступника, посягает на права, свободы и законные интересы личности, общества и государства.

Важным элементом общественной полезности наказания, его существенная интегративная цель состоит в том, что наказание является способом восстановления нарушенного социально-психологического порядка. Социальное назначение наказания состоит в реальности угрозы уголовного наказания, поэтому каждый акт применения наказания за совершенное преступление способствует снижению преступной склонности.

Социальное назначение наказания лучше проявляется в его целях, установленных уголовным законом. Цели наказания – это и социальная польза, достижение которой преследуется применением мер уголовно-правового воздействия. Это, в частности, исправление осужденного, частное предупреждение – цели, осуществляемые в отношении конкретного лица, и восстановление социальной справедливости,

общее предупреждение – цели, осуществляемые в отношении неопределенного круга лиц [3, с. 14, 27].

Беккариа отмечал, что цель наказания содержится только в том, чтобы помешать виноватому вновь нанести вред обществу и удержать других от совершения того же [4, с. 184]. М.С. Таганцев, определяя цели наказания, писал, что, будучи личным страданием, наносимый виновным за совершенное им деяние, наказание должно быть организовано так, чтобы оно служило или могло служить той цели, которую преследует государство, наказывая виновное лицо [5, с. 4].

А.Н. Костенко понимает соотношение казни и исправления в концепции уголовного наказания как соотношение между репрессией и конкуренции в системе противодействия преступности [6, с. 276]. Этот ученый доказывает, что роль наказания как карательного средства противодействия преступности заключается в том, что оно, наводя страх, подавляет проявление в поведении свободы воли человека, который имеет форму произвола, поскольку, удовлетворяя таким своевольным поведением свои потребности, человек посягает на безопасность человека. Влияние репрессии заставляет человека, свобода воли которого находится в форме произвола, приспосабливаться к законам природы через социальную конкуренцию, которая реформирует ее волю, устраняя форму произвола. Иначе говоря, роль наказания как карательного средства противодействия преступности заключается в том, чтобы страхом заставить своевольное человека поддаться влиянию социальной конкуренции как некарального средства противодействия преступности, исправляет этого человека тем, что устраняет у нее свободу в форме произвола, но не ограничивает ее свободу. Таким образом, причастность репрессии и конкуренции в системе противодействия преступности определяется так: запугать наказанием, чтобы исправить конкуренции. Только конкуренция зло-чинцам со стороны конкурентоспособных незлочинцев может преступников исправить, потому что иначе они не смогут выжить в борьбе за существование.

По мнению отдельных азербайджанских ученых [7], назначения наказания – это торжество правосудия по уголовным делам, воплощение справедливости, поправленной совершением преступных деяний, акт возмездия за причиненное зло. Практический эффект уголовного законодательства проявляется прежде всего в назначенном наказании лица, виновного в совершении преступления.

В то же время, И.М. Рагимов, принципиально не отрицая, что наказание является специфическим средством государства для содержа-

ния людей от совершения преступлений, в чем проявляется исторический неразрывную связь наказания и преступления, подчеркивает, что такое формальное определение понятия наказания не позволяет познать сущность и социальное назначение этого феномена [8]. Склоняясь к убеждениям древних философов, И.М. Рагимов считает, что только через философские категории возможно познать истину этого явления. Ведь такие элементы наказания как наказание, зло, добро, страдания, справедливость, цель, полезность и т.д. входят в сферу этики, является категорией философской, а не правовой.

Справедливым представляется мнение отдельных ученых [9, с. 61], что цель выражает не только то, что должно произойти в будущем, но и то, что нужно делать, как и какими средствами, к чему стремиться, чтобы осуществить желаемое. В этом – особенность цели, обозначает не любое будущее, а лишь необходимый результат, который достигается через деятельность. В ней заложено волевое, практическое отношение к внешнему миру, процесс преобразования в интересах человека.

В целом, определения цели наказания является одним из самых принципиальных и актуальных вопросов уголовного права, ведь от его решения зависит не только содержание многих институтов этой отрасли права, но и целенаправленное применение самого уголовного законодательства» [10, с. 52].

В ст. 50 УК Украины определяется, что наказание имеет целью не только наказание, но и исправление осужденных, а также предупреждения совершения новых преступлений как осужденными, так и другими лицами. Наказание не имеет целью причинение физических страданий или унижение человеческого достоинства.

По ст. 41 УК АР, наказание применяется в целях восстановления социальной справедливости, исправления осужденного и предупреждения совершения новых преступлений осужденными и другими лицами.

Поэтому украинский законодатель указывает на цель через казнь; исправление осужденного; специальную и общую превенцию по совершению преступлений. Обращает внимание, что законодатель Азербайджанской Республики, в отличие от украинского, отдельно отмечает восстановлению социальной справедливости как цель уголовного наказания. Считаем такой подход научно обоснованным и целесообразным.

Азербайджанские исследователи считают [11, с. 245], что цель

восстановления социальной справедливости с наибольшей полнотой выражает социальную сущность наказания. Ее реализация уменьшает количество зла в обществе, которое возросло в результате злочну. Наказание преступника должно быть соизмеримым с совершенным преступлением и личностными характеристиками субъекта преступления и, таким образом, имеет восстанавливать справедливость в глазах потерпевшего, его близких, всех, кому известный факт преступления.

Восстановление нарушенного права (справедливости) как цель уголовного наказания выделял и Н. Д. Шаргородский, добавляя при этом также и воспитания, исправления (моральное и юридическое), перевоспитания, ресоциализации [12]. Указание на восстановление нарушенного права, а особенно справедливости, в целом является не только целью наказания, но и целью осуществления правосудия. Более того, органы правосудия (дознания, досудебного следствия, суд и т.д.) имеют целью установления объективной истины. По воспитанию и перевоспитанию, то их справедливо считают средствами достижения такой цели как исправление. Ресоциализация также играет значительную роль в достижении целей общей и специальной превенции [13].

Мы пришли к выводу, что законодатели Азербайджанской Республики и Украины по-разному подходят к формулировке цели наказания. Уголовный закон Украины видит назначение наказания не только в наказании, но и в исправлении осужденных, а также в предотвращении совершения новых преступлений как осужденными, так и другими лицами. В то же время, законодатель Азербайджанской Республики основную цель уголовного наказания видит в восстановлении социальной справедливости.

Список литературы

1. Вереша Р.В., Лоенко К.Ю. Мета покарання: теорії (концепції), історія та сучасний стан. Вісник Академії адвокатури України. 2010. № 2(18). С. 54–61.
2. Костенко О.М. Основне питання правознавства з позиції соціального натуралізму. Проблеми філософії права. 2003. № 10. С. 75–76.
3. Самир Ахмед оглы Велиев. Правовые и этические аспекты назначения наказания. Автореферат на соискание научной степени доктора юридических наук. Баку, 2006. 34 с.
4. Беккариа Чезаре. О преступлении и наказании. Москва: ИНФРА, 2004. 184 с.

5. Таганцев Н.С. Русское уголовное право. Общая часть: лекции. Москва: Наука, 1994. 380 с.
6. Костенко О.М. Культура і закон – у протидії злу: монографія. Київ: Атіка, 2008. 352 с.
7. Долгополов К.А., Магомедов Г.Б. Проблемные вопросы назначения наказания за преступления против правосудия. Уголовный процесс, криминалистика, уголовное право и криминология: Юрист-Правоведь. 2016. Вып. 4(77). С. 53–56.
8. Рагимов И.М. О нравственности наказания / предисловие докт. юрид. наук, проф. Х.Д.Аликперова. Санкт-Петербург: Юридический центр, 2016. 224 с.
9. Чучаев А.И. Цели наказания в советском уголовном праве. Москва : ВЮЗИ, 1989. 84 с.
10. Ной И.С. Сущность и функции уголовного наказания в советском государстве. Саратов, 1973. 189 с.
11. Агаев И.Б., Ревин В.П. Уголовное право Азербайджанской Республики. Общая и Особенная части: учебник. Москва, 2009. 684 с.
12. Шаргородский М. Д. Наказание, его цели и эффективность. Ленинград: Изд-во Ленинградского университета, 1973. 115 с.
13. Шепітько М.В. Кримінальна відповідальність за завідомо неправдиве показання. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Харків, 2011. 246 с.

ПРЕОДОЛЕНИЕ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ РАСКРЫТИЮ И РАССЛЕДОВАНИЮ ПРЕСТУПЛЕНИЙ, В ТОМ ЧИСЛЕ, НЕРАСКРЫТЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ПРОШЛЫХ ЛЕТ В ТАДЖИКИСТАНЕ И РОССИИ

Назар Мурадович САМИЕВ,

*кандидат юридических наук, начальник отдела адъюнктуры
Академии МВД Республики Таджикистан, полковник милиции*

Аннотация

В статье раскрываются особенности проблемы, связанной с противодействием расследованию преступлений по уголовно-процессуальному законодательству Республики Таджикистан и Российской Федерации, представляется анализ мнений отечественных и российских юристов в этом направлении, представляется авторская позиция решения проблемы.

Ключевые слова: преступления, расследование, уголовное дело, признаки, деятельность, правоохранительные органы, раскрытие, расследование

Summary

The article reveals the features of the problem related to countering the investigation of crimes under the criminal procedural legislation of the Republic of Tajikistan and the Russian Federation, an analysis of the opinions of domestic and Russian lawyers in this direction is presented, the author's position on the solution of the problem is presented.

Keywords: crime, investigation, criminal case, signs, activity, law enforcement agencies, disclosure, investigation

В Уголовно-процессуальном кодексе Республики Таджикистан (далее – УПК Республики Таджикистан) и УПК Российской Федерации до сих пор отсутствует термин «противодействие расследованию преступлений», однако за последние 20 лет это понятие стало одним из ключевых (и в то же время проблемных, дискуссионных) для теории, по крайней мере, четырех наук так называемого криминального цикла: криминалистики, уголовного процесса, уголовного права и теории оперативно-розыскной деятельности.

Проблема эта является общей для Таджикистана и России. Так, по данным ГИАЦ МВД Таджикистана, в 2010 г. в целом в республике было зарегистрировано 14 548 преступлений разных видов, из которых в том же году было раскрыто 12 423 преступления, (85,39%). В 2011 г. зарегистрировано 16 864 преступления, из них раскрыто 15 178 (90%); в

2012 г. – 16 593 преступления, из них раскрыто 14 522 (87,52%); в 2013 г. в Республике Таджикистан зарегистрировано 18 336 преступлений, из них раскрыто 86,88% – на 1 743 преступления (или на 11%) больше по сравнению с 2012 г. В 2014 г. зарегистрировано 19 352 преступления, из них раскрыто 87,71%. В 2015 г. зарегистрировано 21 585 преступлений, из них раскрыто 19 118, что составляет 88,5%. В 2017 г. 1 835 преступлений приостановлено, в 2018 г. 1 940 приостановлено преступлений¹.

Только представители одной научной школы под руководством российских профессоров Р.С. Белкина, А.Ф. Волынского, И.И. Колесникова, И.М. Лузгина, В.П. Лаврова, И.А. Цховребовой в эти годы выполнили свыше 20 диссертационных исследований, по отдельным актуальным, новым аспектам проблемы противодействия расследованию и методам его нейтрализации.

Следует также отметить специально посвященные этой проблеме монографические работы В.И. Фадеева (1998) и В.В. Дементьева (2004) – об инсценировках преступных событий; О.Л. Стулина – о тактических основах противодействия (1999); И.А. Николайчука – о противодействии расследованию как форме сокрытия (2000); И.А. Бобракова (1997), В.В. Трухачева (2001) – о правовых и криминалистических средствах предупреждения, выявления и нейтрализации преступного воздействия на доказательственную информацию; А.Е. Маслова – о следственной тайне как средстве преодоления противодействия расследованию (2001); С.А. Бурлина – о противодействии расследованию по делам об уклонении от уплаты налогов (2002); В.И. Брылева и И.И. Фуражкиной – о противодействии расследованию наркопреступлений (2004); Б.В. Роцинского – о сговоре как элементе противодействия и путях его преодоления (2004).

В литературе существует немало отличающихся друг от друга по форме определений понятия «противодействие расследованию». По существу же речь идет об одном и том же – о выделении различных «системообразующих» свойств, признаков этой категории деятельности.

Приведем определение, сформулированное В.П. Лавровым еще в 2003 г. и опубликованное в одном из спецкурсов. Оно не противоречит, а, наоборот, соответствует сущности противодействия, выраженной в формулировках Р.С. Белкина, В.Н. Карагодина, Н.П. Яблокова, И.Ю. Кулевой и многих других ученых. Мы полностью разделяем позицию В.П. Лаврова, который определил противодействие расследованию преступлений нами понимается как совокупность умышленных противоправных и иных действий преступников (а также связанных с ними

¹ ГИАЦ МВД Республики Таджикистан. Душанбе, 2019.

лиц), направленных на воспрепятствование деятельности правоохранительных органов по выявлению, раскрытию и расследованию преступных деяний².

Подчас в противодействии принимают участие должностные лица (депутаты законодательных органов, представители административных органов и т.п.), иногда не являющиеся, по нашему мнению, субъектами противодействия в прямом смысле этого термина, но, тем не менее, служащие инструментом в «цепочке» всего противодействия расследованию по делу.

Надо иметь в виду, что в соответствии с УПК Республики Таджикистан задерживать доставленное лицо свыше трех часов запрещается. Задержание и последующее водворение в приемник-распределитель «в целях установления личности», хотя лицо предъявило необходимые документы, удостоверяющие его личность, и применение иных оперативных методов ОРД в обход действующего уголовно-процессуального законодательства, как известно, может расцениваться как незаконные действия сотрудников правоохранительных органов и чреваты дисциплинарной либо уголовной ответственностью должностного лица.

Для возобновления производства по делу и установления нового срока расследования по нему в данной ситуации требуется согласие прокурора, то есть, будет он согласен с этим или нет, еще вопрос. Все зависит от мотивировки постановления следователя и того, насколько он сможет убедить прокурора в необходимости проведения следственных действий по уголовному делу.

На наш взгляд, целесообразно возратить ст.195 УПК Таджикской ССР в уголовно-процессуальный кодекс Республики Таджикистан (1961), которая обязывала следователей и органы дознания без возобновления приостановленных уголовных дел проводить по ним все необходимые следственные действия и мероприятия в целях раскрытия преступления и установления местонахождения разыскиваемого лица. Если последний задержан, то в этом случае потребуются возобновление уголовного дела, притом без ходатайства перед прокурором.

В деятельности правоохранительных органов Республики Таджикистан и в Российской Федерации много общего, но есть и специфика, связанная с менталитетом, традициями и обычаями народа Таджикистана. При этом необходимо отметить, что какие-либо криминалистические разработки в Таджикистане по противодействию расследованию пока отсутствуют.

Например, летом 2006 года в ОМВД района Фирдоуси г. Душанбе

² Криминалистическое обеспечение раскрытия и расследования корыстно-насильственных преступлений. М.: 2003. С. 86.

поступило телефонное сообщение о том, что на лестничной площадке между седьмым и восьмым этажом девятиэтажного дома по улице Н. Карабаева обнаружен труп обнаженной неизвестной молодой женщины местной национальности с признаками насильственной смерти. Прибытие на место происшествия следственно-оперативной группы (СОГ) в составе следователя прокуратуры, судмедэксперта и т.д. При тщательном осмотре места происшествия было установлено, что убийство совершено как указал судмедэксперт колото-режущим предметом в другом месте, а труп перенесли на лестничную площадку. Заместителем начальника ОМВД по оперативной работе полковником милиции Шариповым Т.К. незамедлительно был организован поквартирный обход и опрос жителей данного подъезда силами оперативных сотрудников и участкового инспектора милиции (УИМ).

Подозрение оперативных сотрудников на основании опроса соседей упало на квартиросъемщиков восьмого этажа братьев «Ч» и «Л». На их поиски били задействованы лучшие оперативные сотрудники и криминалисты, вскоре их нашли и доставили на место происшествия, так как не прошёл и один час с момента их задержания, а тщательный осмотр места происшествия еще продолжался.

По требованию сотрудников милиции открыли входную дверь квартиры где проживали братья-квартиранты и вместе под руководством полковника милиции Шарипова Т.К. зашли в квартиру. Несмотря на то, что вещи в квартире были приведены в порядок, хотя их было немного ковёр и несколько курпачей (национальное одеяло) при внимательном осмотре были обнаружены следы, указывающие на присутствие ранее в комнате нескольких человек, то есть на достархане (национальная скатерть) три пиалки (национальная чашка для чая), открытая консервная банка и на половину съеденная в ней килька в томатном соусе, две ложки и т.д., а на трупе обнаженной женщины обнаружены следы борьбы. После наружного осмотра, труп женщины был направлен на судмедэкспертизу для вскрытия и установления точной причины смерти.

Практика неоднократно показала, что для раскрытия умышленных убийств первоначально необходимо установить личность трупа и мотив убийства, на что были сосредоточены основные силы и внимание сотрудников милиции. После сбора улик и эффективного метода опроса один из братьев-квартирантов «Ч» подробно рассказал о совершенном им убийстве. В частности, «Ч» рассказал, что имя потерпевшей женщины «П», они познакомились около магазина напротив рынка «Саховат», где собираются женщины лёгкого поведения и договорились об интимной связи за определенную сумму, после чего пришли в съемную

квартиру. После совершения полового акта «П» потребовала обещанную сумму денег, на что «Ч» ответил отказом, якобы у него нет денег. После неоднократных требований с её стороны и получения очередного отказа «П» бросилась в «Ч» и схватив его за горло стала душить. Так как по комплекции и телосложению женщина была крупнее «Ч» и он понимал, что силы покидают его и он может не справиться с озлобленной и разерённой женщиной, «Ч» каким-то образом нащупал лежавший на достархане кухонный нож и несколько раз нанёс удар в живот «П», от чего она и скончалась там же. Он взял нож вымыл его под краном водой на кухне, чтобы удалить свои отпечатки пальцев. После в два часа ночи «Ч» вытащил труп женщины на лестничную площадку между седьмым и восьмым этажом, а сам утром рано покинул квартиру, тем самым готовил себе алиби якобы в момент совершения убийства он находился у своего старшего брата «Л». Следовательно, его брат «Л» подтвердил его ложное алиби, якобы «Ч» находился у своего брата дома.

К тому времени судмедэксперт по телефону предварительно подтвердил причину наступления смерти гражданки «П», которая скончалась от воздействия колото-режущего предмета в жизненно-важные органы. Кроме того, ответил на вопрос следователя, что в желудке потерпевшей «П» была обнаружена та самая рыбная консерва кильки в томатном соусе, которую поела незадолго до своей смерти. Это послужило дополнительным неопровержимым доказательством о том, что убийство «П» совершил гражданин «Ч» именно в съёмной квартире и его показания и причина, а также давность наступления смерти, потерпевшей полностью совпали. Данное убийство было раскрыто по горячим следам, менее суток.

Наиболее типичные, специфические для Таджикистана, в сравнении с Россией, приемы противодействия и их проявления:

а) связанные с религиозными догматами, традициями и обычаями: необходимость быстрого (почти в течение суток) захоронения тела убитого (погибшего); недопущение родственниками (односельчанами, единоверцами и т.п.) вскрытия трупов потерпевших при судебно-медицинской экспертизе; запрет освидетельствования живых лиц по делам об изнасилованиях и других половых преступлениях; воспрепятствование проведению судебно-медицинской экспертизы новорожденных и выброшенных младенцев (с захоронением их на кладбище, даже без вскрытия) в целях определения живорожденности, причины смерти и т.д.;

б) негативное влияние мулл на поведение религиозных участников судопроизводства: свидетелей, потерпевших, своего рода запрет давать показания («ничего не видел и не слышал....»), а подчас и обе-

спечение подозреваемым (обвиняемым) ложного алиби;

в) сами следователи (дознаватели) подчас попадают под влияние религиозных деятелей при проведении отдельных следственных действий и решении некоторых тактических задач; Преодолеть такое религиозное влияние на следователей (дознавателей) правоохранительные органы Таджикистана пытаются путем проведения пропаганды и агитации в мечетях и среди населения;

г) круговая порука, омерта («закон молчания» – в Италии) распространена особенно в сельских районах Таджикистана (подобные факты имеют место и в России);

д) в отдельных отдаленных от центра регионах республики, например, в ГБО (Горно-Бадахшанской области) имеет место недовольство населения назначением (правительством республики) на должности начальников органов внутренних дел, прокуроров и судей лиц из числа жителей (уроженцев) других регионов, не знающих и недостаточно учитывающих в своей работе, как полагают жители Горного Бадахшана, их интересы и особенности менталитета. Отсюда подчас нежелание оказывать «посторонним назначенцам» содействие в раскрытии, расследовании преступлений и привлечении своих провинившихся близких, родственников, земляков к уголовной ответственности.

В отдельных из таких регионов подавляющее большинство жителей при допросах в качестве свидетелей, оказывая противодействие расследованию, заявляют, что ничего не видели, не слышали и ничего конкретно об обстоятельствах расследуемого преступления сообщить не могут.

Меры по выявлению и преодолению такого противодействия – это любые следственные действия, а также оперативно-розыскные мероприятия, предусмотренные ст. 6 Федерального Закона «Об оперативно-розыскной деятельности» Российской Федерации 1995г. № 144-ФЗ (с последующими изменениями и дополнениями 2011г.) и ст. 6 Закона РТ «Об оперативно-розыскной деятельности» от 2011 г. № 687 (изм. и доп. на 13.07. 2017г.), а также меры организационно-управленческого характера.

По нашему мнению, необходимо повысить ответственность должностных лиц за создание волокиты, бюрократизм и халатное отношение к своим служебным обязанностям, что послужит основой для устранения противодействия эффективному расследованию преступлений в том числе и нераскрытых преступлений прошлых лет.

Юридическое значение противодействия расследованию состоит в его всевозрастающей опасности для системы судопроизводства как в Таджикистане, так и в России. Противодействие расследованию,

особенно организованное, существенно затрудняет достижение задач уголовного процесса по конкретным делам, приводит к тому, что большая доля совершенных преступлений остается невыявленными, а среди выявленных – нераскрытыми. В связи с этим значительная часть ущерба, причиняемая преступлениями гражданам, коммерческим организациям и государству, остается невозмещенной.

Непосредственно существование противодействия расследованию со стороны должностных лиц правоохранительных органов, как это ни парадоксально звучит, обусловлено наличием в российском уголовно-процессуальном законе некоторых норм об отказе в возбуждении уголовного дела³ и института возбуждения уголовного дела⁴, что на протяжении ряда последних лет вызывает обоснованную критику значительной части ученых и большинства практических работников.

Под выявлением противодействия понимается, прежде всего, деятельность следователя (дознателя, оперативного работника) по обнаружению, оценке и документированию признаков как начавшегося противодействия, так и возможного в последующем.

Особое место в системе планирующих документов в сфере выявления и преодоления противодействия расследованию занимают государственные программы. Так, реализация мероприятий по обеспечению безопасности потерпевших, свидетелей и иных участников уголовного судопроизводства рассматривается как составная часть основных мероприятий Государственной программы Российской Федерации «Обеспечение общественного порядка и противодействие преступности», реализуемой в 2013 - 2020 годах (п. 21)⁵. В системе МВД России перечень мероприятий по выполнению программы, как правило, уточняется специальным планом, обязательным для всех

³См. об этом: Гордиенко В.В. Законодательное установление уголовного проступка и исключение института отказных материалов // Российский следователь. 2010. № 15. С. 11-13; Гаврилов Б.Я. Современное уголовно-процессуальное законодательство и реалии его применения // Российский следователь. 2010. № 15. С. 17-20 и др.

⁴ См. об этом: Быков В.М. Проблемы стадии возбуждения уголовного дела // Журнал российского права. 2006. № 7 С. 58; Вицин С.Е. Институт возбуждения уголовного дела в уголовном судопроизводстве // Российская юстиция. 2006. №6. С. 56; Гаврилов Б.Я. Правовое регулирование защиты конституционных прав личности в уголовном судопроизводстве. М., 2004. С. 341; Гирько С.И. Актуальные проблемы производства дознания // Юридический консультант. 2006. № 6 С. 14; Деришев Ю.В. Стадия возбуждения уголовного дела – реликт «социалистической законности» // Российская юстиция. 2003. №8. С. 34-36. Петрухин И.Л. Возбуждение уголовного дела по действующему УПК РФ // Государство и право. 2005. № 1. С. 64.

⁵ Распоряжение Правительства Российской Федерации от 6 марта 2013 г. № 313-р. СЗ РФ. 2013. № 11. Ст. 1145.

органов внутренних дел. Организаторами исполнения мероприятий выступают профильные департаменты и управления МВД России⁶.

При выполнении функции организации могут решаться вопросы организационного обеспечения и функции управления. Как правило, анализ причин приостановления предварительного следствия по основаниям, предусмотренным п. 1-3 ч. 1 ст. 208 УПК РФ, организация работы по делам этой категории (учёт серийных преступлений; вопросы соединения межрайонных преступлений; государственной защиты участников уголовного судопроизводства) выделяются в качестве специальных линий служебной деятельности сотрудников контрольно-методических подразделений ГСУ, СУ, СО территориальных органов МВД России на региональном уровне⁷.

Для выявления серийных преступлений создаются специальные рабочие группы. Так, в Республике Татарстан созданы специализированные аналитические группы по анализу и контролю за раскрытием и расследованием грабежей и разбойных нападений, краж из жилищ и садово-дачных домиков граждан⁸.

В качестве оснований для выделения направлений организации деятельности органов внутренних дел по выявлению и преодолению противодействия расследованию практическими работниками предлагается учитывать следующее:

- специфику деятельности ранее выделенных отраслевых подсистем;
- стадии работы подчинённых;
- характер и видовое разнообразие расследуемых преступлений;
- особенности использования специальных знаний;
- ресурсное (информационное, материально-техническое, финансовое и др.) обеспечение деятельности⁹. Организация работы

⁶ См., например: Комплексный план реализации мероприятий Государственной программы «Обеспечение безопасности потерпевших, свидетелей и иных участников уголовного судопроизводства на 2009-2013 годы»: утв. Министром внутренних дел Российской Федерации 20 ноября 2009 г. № 1 / 9322.

⁷ См., в частности: Закрепление по линиям работы сотрудников контрольно-методического отдела СУ МВД по Республике Удмуртия от 3 августа 2013г.: доведено письмом от 8 августа 2013г. № 6 / 2063.

⁸ См.: приказы МВД по Республике Татарстан от 1 октября 2012 г. № 571 и от 1 октября 2012 г. № 572 // Материалы командировки преподавателя кафедры УОРП М.П. Корнеевой в МВД по Республике Татарстан. Справочно-информационный фонд Академии управления МВД России.

⁹ См. об этом: Александров М.А. Организация работы органов предварительного следствия системы МВД России по раскрытию и расследованию преступлений прошлых лет // Предварительное следствие. 2009. № 4. С. 19-27; а также статьи о деятельности подразделений органов внутренних дел в сборнике «Проблемы расследования нераскрытых преступлений прошлых лет». М.: Академия управления МВД России, 2008. 424 с.

на каждом выделенном направлении выявления и преодоления противодействия расследованию будет иметь свои специфические черты, анализу и описанию которых, полагаем, следует посвятить специальные исследования в дальнейшей нашей научной работе.

Рассмотрение обозначенных выше функций управления органами внутренних дел по выявлению и преодолению противодействия показывает сложность и многогранность управленческой деятельности руководителей и сотрудников аппаратов управления органами расследования преступлений. Каждое направление организации деятельности подчинённых должностных лиц, подразделений и органов должно отвечать реально складывающейся оперативной обстановке. Следует помнить, что управление призвано создавать условия для успешной деятельности подчинённых, должно быть направлено на координацию и согласование усилий должностных лиц, специализирующихся на выполнении конкретных действий по выявлению и преодолению противодействия расследованию.

Список использованной литературы

1. Закон Республики Таджикистан «О принятии и введении в действие Уголовно – процессуального кодекса Республики Таджикистан» (Ахбори Маджлиси Оли Республики Таджикистан, 2009, № 12 (1409), ст. 816) – Душанбе, 03. 12. 2009 г. № 564. – 210 с. (изм. и дополн. по состоянию на 2015 г.).
2. Уголовно-процессуальный кодекс Таджикской ССР от 17. 08. 1961 г. вст. в силу 01. 10. 1961 г., с изм. и доп. по состоянию на 2004 г.
3. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Таджикистан (Ахбори Маджлиси Оли Республики Таджикистан 2009 г., № 12 (1409), ст. 816) вст. в силу 01. 04. 2010 г., с изм. и доп. по состоянию на 2015 год.
4. Закон Республики Таджикистан «Об оперативно-розыскной деятельности» от 23.03.2011 г. № 687 // Ахбори Маджлиси Оли Республики Таджикистан. – 2011. – № 3. – 155 с.
5. Закон Республики Таджикистан «О милиции» от 17. 05. 2004 г., № 41 // АМО РТ, № 6, 2004. Ст. 3415. – С. 123-135.
6. Аверьянова Т.В. Интеграция и дифференциация научных знаний как источники и основы новых методов судебной экспертизы. – М., Академия МВД России, 1994. – 123 с.
7. Белкин Р.С. Курс криминалистики: В 3 т. Т. 3: Криминалистические средства, приёмы и рекомендации. – М.: Юристъ, 1997. – 480 с.
8. Колесников И.И., Валов С.В., Гаврилов Б.Я. Организация расследования преступлений органами внутренних дел: курс лекций / под

- ред. И.И. Колесникова. – М.: Академия управления МВД России, 2011. Часть 1.– 248с.
9. Кулеева И.Ю., Мазунин Я.М. Правовое регулирование и криминалистическое обеспечение расследования нераскрытых преступлений прошлых лет: монография. – М.: Юрлитинформ, 2013 – 192 с.
 10. Лавров В.П. Особенности расследования нераскрытых преступлений прошлых лет: учеб. пособие. – М.: НИ и РИО Высш. шк. МВД СССР, 1972. – 87с.
 11. Лавров В.П. Расследование нераскрытых преступлений прошлых лет: учебное пособие /под ред. Б.Я. Гаврилова. – М.: Академия управления МВД России, 2013. – 72 с.
 12. Мешков В.М. Основы криминалистической теории временных связей. – М., Академия МВД России, 1994. – 63 с.
 13. Ткачук Т.А. Розыскная деятельность: проблемы и современное состояние научно-технического обеспечения: монография – Владимир: ВЮИ ФСИН России, 2010. – 180 с.
 14. Ткачук Т.А. Научно-техническое обеспечение розыскной деятельности в уголовном процессе России: монография. М., «ЦСОТ», 2011, 432с.
 15. Лавров В.П. Проблемы расследования преступлений, совершаемых рецидивистами // Труды Академии управления МВД России. – 2012. – № 1 (21). – С.64–67.
 16. Лавров В.П. Методика анализа материалов приостановленного уголовного дела о нераскрытом преступлении // Проблемы управления органами расследования преступлений, уголовного розыска и криминалистики. – М.: Академия управления МВД России, 2011. – С. 44–55.
 17. Лавров В.П. Допрос как средство нейтрализации противодействия расследованию преступлений // Труды Академии МВД Республики Таджикистан. – 2015. – №3 (27). – С. 92–96.
 18. Цховребова И.А. Тактико-криминалистическое обеспечение расследования похищения у гражданина паспорта или другого важного личного документа // Судебная экспертиза в парадигме российской науки (к 85-летию Ю.Г. Корухова): Сб. мат-лов 54-х криминалистических чтений: В 2-х ч. Ч.1 – М.: Академия управления МВД России, 2013. – С. 320–329.

UNELE ASPECTE LEGATE DE COMPETENȚA ORGANELOR DE UR- MĂRIRE PENALĂ

Dinu OSTAVCIUC,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Iurie ODAGIU,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
prim-prorector pentru studii și management al calității
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

În conformitate cu prevederile art. 2 al Legii nr. 216 din 29.05.2003 cu privire la Sistemul informațional integral automatizat de evidență a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni, organele de urmărire penală reprezintă organe care, conform legii, au dreptul de a efectua urmărirea penală.

Articolul 253 CPP stipulează că urmărirea penală se efectuează de către procuror și de către organele constituite conform legii în cadrul: Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului Vamal, Centrului Național Anticorupție și Serviciul Fiscal de Stat¹.

Tot această normă prevede că organele de urmărire penală sunt organizate în structuri centrale și structuri teritoriale și sunt reprezentate de ofițeri de urmărire penală anume desemnați în cadrul instituțiilor menționate *supra* și subordonați organizațional conducătorului instituției respective. Ofițerii de urmărire penală sunt independenți, se supun legii și indicațiilor scrise ale procurorului. Statutul ofițerului de urmărire penală este stabilit prin lege².

Cu alte cuvinte, organul de urmărire penală este împuternicit de stat și care în faza prejudiciară desfășoară activități legate de acumularea probelor necesare cu privire la existența componentei de infracțiune, la identificarea făptuitorului sau a făptuitorilor și la stabilirea răspunderii acestora. De asemenea, organele de urmărire penală au obligația să ia toate măsurile prevăzute de lege pentru cercetarea sub toate aspectele, completă și obiectivă a circumstanțelor cauzei pentru stabilirea adevărului.

¹ Începând cu 01.01.2021 organe de urmărire penală se constituie și în cadrul Serviciului Fiscal de Stat (Legea pentru modificarea unor acte normative nr. 188 din 11.09.2020. Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 259-266 art. 557 din 09.10.2020).

² A se vedea Legea nr. 333 din 10.11.2006 privind statutul ofițerului de urmărire penală.

De menționat că organele de urmărire penală din cadrul instituțiilor vizate trebuie să îndeplinească diferite activități, astfel încât crearea lor să răspundă criteriului logic de organizare și funcționare pentru a se exclude dublele sarcini. Este firesc ca organele de urmărire penală menționate să se deosebească prin delimitarea sarcinilor ce revin fiecărui organ de urmărire penală în parte.

Astfel, pentru a putea desfășura activități procesuale, organul de urmărire penală trebuie să fie competent de a efectua acțiuni de urmărire penală în fiecare cauză penală concretă. Cauzele penale fiind deosebit de diversificate prin gravitatea faptelor, locul unde au fost comise, ori persoana făptuitorului, acestea se impun a fi repartizate pentru o justă apreciere de organele de urmărire penală. Din aceste considerente, CPP a delimitat sarcinile acestor organe de urmărire penală după *competența teritorială, materială și după calitatea persoanei*.

„În dreptul procesual penal, prin competență înțelegem aptitudinea recunoscută de lege unui organ judiciar de a îndeplini anumite atribuții în cadrul procesului penal.”³ „Definim competența ca sfera atribuțiilor pe care le are de îndeplinit, potrivit legii, fiecare categorie de organe judiciare în cadrul procesului penal.”⁴

Competența organelor de urmărire penală are două înțelesuri, unul fiind dreptul și obligația organelor de urmărire penală de a efectua urmărirea penală pe o anumită cauză și altul referitor la repartizarea legală a cauzei penale atribuțiilor unui anumit organ de urmărire penală. A stabili competența unui organ de urmărire penală cu privire la o anumită cauză penală, înseamnă a verifica dacă acel organ are dreptul și obligația de a proceda la efectuarea acțiunilor de urmărire penală.

După cum am menționat mai sus, delimitarea sarcinilor organelor de urmărire penală se efectuează conform competenței teritoriale, materiale și personale (după calitatea persoanei).

Este de reținut faptul că unii autori⁵, pe lângă aceste tipuri de competențe, menționează că există și competența funcțională a organelor de urmărire penală (organelor judiciare).

„**Competența funcțională** conturează categoriile de activități pe care le poate desfășura un anumit organ în cadrul competenței sale generale”⁶.

Aceasta prevede sau conturează cadrul de atribuții ce revine fiecărui organ de urmărire penală în raport cu atribuțiile procurorului și a judecăto-

³ Apetrei Mihai, Nae Laurențiu. Comentariu privind modificările Codului de procedură penală. București: Albatros, 1996, p. 176.

⁴ Neagu Ion. Drept procesual penal. București: Ed. Academiei, 1988, p. 220.

⁵ Ibidem

⁶ Ibidem

rului de instrucție.

Alfel spus, competența funcțională este direct reglementată de lege, din care derivă din obiectul și scopul urmăririi penale, precum și din sarcinile organului de urmărire penală, și anume:

– organul de urmărire penală este obligat să acumuleze probele necesare pentru a cerceta obiectiv, complet și sub toate aspectele circumstanțele cauzei;

– organul de urmărire penală este obligat să acumuleze probe atât în favoarea, cât și în defavoarea bănuțitului, învinuitului, pentru a demonstra vinovăția sau, respectiv, nevinovăția;

– organul de urmărire penală trebuie să acumuleze și să confrunte probele de acuzare și cele care nu confirmă acuzarea sau o atenuează (obligația aceasta se menține și în cazul în care bănuțitul sau învinuitul recunoaște vinovăția);

– organul de urmărire penală trebuie să manifeste un rol activ și la explicarea drepturilor și obligațiilor părților și altor participanți la procesul penal;

– organul de urmărire penală este obligat să acumuleze date cu privire la împrejurările care au determinat, înlesnit, favorizat sau contribuit la săvârșirea infracțiunii;

– alte atribuții reglementate în CPP.

Este de menționat că competența funcțională se atribuie și procurorului. Această competență reiese din atribuțiile procurorului la conducerea și exercitarea urmăririi penale, precum și de susținere a învinuirii în calitate de acuzator de stat⁷. În unele cazuri, și anume în cazul procuraturilor specializate, competența funcțională a acestora este prevăzută expres în raport cu organele de urmărire penală.

Așadar, potrivit art. 270¹ alin. (2) CPP, Procuratura Anticorupție conduce urmărirea penală în cauzele în care urmărirea penală este efectuată de organul de urmărire penală al Centrului Național Anticorupție. În conformitate cu prevederile art. 270² alin. (2) și (3) CPP, Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale conduce urmărirea penală în cauzele în care urmărirea penală este efectuată de către organele de urmărire penală cu competența pe întreg teritoriul Republicii Moldova, menționate la art. 266, 268 și 269² CPP⁸. Totodată, Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale exercită sau conduce ur-

⁷ A se vedea prevederile art. 52-531 CPP.

⁸ În acest caz se are în vedere exercitarea urmăririi penale de către Direcția generală urmărire penală a Inspectoratului General al Poliției al Ministerului Afacerilor Interne, de Direcția urmărire penală a Serviciului Fiscal de Stat (din 01.01.2021) și de către Direcția urmărire penală a Serviciului Vamal (adică a organelor de urmărire penală centrale).

mărirea penală în cauzele transmise acesteia de către Procurorul General.

Competența materială (ratione materiae) determină repartiziția cauzelor penale între organele judiciare de grade diferite în raport de natura și gravitatea infracțiunilor ce urmează a fi soluționate. „Competența materială realizează o delimitare pe linie verticală a competenței, întrucât prin ea se repartizează cauzele penale între organe de grade diferite. Repartizarea cauzelor penale pe baza competenței materiale se face, de regulă, prin două sisteme importante: determinare abstractă, determinare concretă”⁹.

Potrivit legislației procesual penale naționale, organele de urmărire penală nu sunt delimitate pe criteriul liniei verticale și, respectiv, aceste organe sunt deopotrivă în ceea ce privește sarcinile legale ce le revin și nu sunt ierarhic superioare sau ierarhic inferioare unul în raport cu celălalt. Potrivit normelor procesuale (art. 253, 266-269² CPP) și reieșind din prevederile Legii nr. 333 din 10.11.2006 privind statutul ofițerului de urmărire penală, organele de urmărire penală din Republica Moldova se divizează doar după cercetarea genurilor de infracțiuni sau, altfel spus, după obiectul de cercetare. Deci competența materială este determinată de obiectul cauzei penale, adică de acțiunea ilicită care a dus la săvârșirea infracțiunii.

După cum am reținut, competența materială a organelor de urmărire penală este reglementată de art. 266-269² ale CPP.

Astfel, art. 266 CPP stipulează **competența materială a organului de urmărire penală al Ministerului Afacerilor Interne**. Potrivit acestei norme procesuale, organul de urmărire penală al Ministerului Afacerilor Interne efectuează urmărirea penală pentru orice infracțiune care nu este dată prin lege în competența altor organe de urmărire penală sau este dată în competența lui prin ordonanța procurorului.

Din cele expuse, se desprinde determinarea următoarelor infracțiuni cu drept de examinare de către organul de urmărire penală al Ministerului Afacerilor Interne, după cum urmează:

- infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei (art. 145-163 Cod penal);
- infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei (art. 164-166, art. 167-169 Cod penal);
- infracțiuni privind viața sexuală (art. 171-175¹ Cod penal);
- infracțiuni contra drepturilor politice, de muncă și altor drepturi constituționale ale cetățenilor (art. 176-181, art. 182-185 Cod penal);
- infracțiuni contra patrimoniului (art. 186-199⁵ Cod penal)¹⁰;

⁹ Neagu Ion. Drept procesual penal. București: Ed. Academiei, 1988, p. 220.

¹⁰ Infracțiunile contra patrimoniului sunt date în competența organului de urmărire penală al Ministerului Afacerilor Interne, cu excepția art. 190 și art. 191 ale Codului penal, dacă au fost săvârșite cu folosirea situației de serviciu de: persoane cu funcții de demnitate publică în

**Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne
și alte organe de drept**

.....

- infracțiuni contra familiei și minorilor (art. 201-209 Cod penal);
- infracțiuni contra sănătății publice și conviețuirii sociale (art. 211-222¹ Cod penal);
- infracțiuni economice (art. 245¹⁰, 247 și 256 Cod penal);
- infracțiuni în domeniul transporturilor (art. 263-276 Cod penal);
- infracțiuni contra securității publice și ordinii publice (art. 278, 278¹, 279¹-282, art. 285-293, art. 296-302 Cod penal);
- infracțiuni contra justiției (art. 303, 309-323 Cod penal)¹¹;
- infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică (art. 330¹, 330² Cod penal);
- infracțiuni de corupție în sectorul privat (art. 335¹ Cod penal);
- infracțiuni contra autorităților publice și securității de stat (art. 347-363 Cod penal);
- infracțiuni militare (art. 364-388 Cod penal).

Art. 268 CPP stipulează competența materială a organului de urmărire penală al Serviciului Vamal. În baza normei vizate, organul de urmărire penală respectiv efectuează urmărirea penală în privința infracțiunilor prevăzute în art. 248, 249 din Codul penal.

Este de menționat faptul că, din păcate, există un conflict de competență între organul de urmărire penală al Serviciului Vamal și procuror. Astfel, potrivit art. 270 alin. (1) pct. 2) lit. c) CPP, procurorul exercită urmărirea penală în cazurile infracțiunilor menționate în art. 270 CPP, implicit și al celor prevăzute la art. 248 și 249 din Codul penal.

De reținut că, în conformitate cu prevederile art. 271 alin. (3) CPP, conflictul de competență între organele de urmărire penală este inadmisibil. Chestiunile legate de conflictul de competență se soluționează de procurorul care exercită controlul asupra urmăririi penale sau, după caz, de procurorul ierarhic superior.

sensul art. 123 alin. (3) din Codul penal, cu excepția primarilor și viceprimarilor satelor și comunelor, consilierilor locali ai satelor și comunelor, funcționari publici de conducere de nivel superior, ofițeri de urmărire penală și ofițeri de investigații, avocați, executori judecătorești, administratori autorizați, persoane ce reprezintă conducerea întreprinderilor de stat și a societăților pe acțiuni cu capital majoritar de stat, persoane ce reprezintă conducerea băncilor comerciale, secretarul Consiliului Suprem de Securitate, șeful Marelui Stat Major al Armatei Naționale, alte persoane cu funcții de răspundere din cadrul Statului Major General al Forțelor Armate, precum și de persoane care dețin gradul militar de general sau un grad special corespunzător acestuia, indiferent de calitatea persoanei, dacă suma de bani, valoarea bunurilor, serviciilor, privilegiilor, avantajelor sub orice formă și altor foloase, pretinse, promise, acceptate, oferite, date sau primite, depășesc 5000 de unități convenționale sau dacă valoarea prejudiciului cauzat prin infracțiune depășește 50 000 de unități convenționale.

¹¹ Este de menționat faptul că în cazurile infracțiunilor menționate organul de urmărire penală al MAI este competent de a efectua urmărirea penală, cu excepțiile prevăzute la art. 270 alin. (1) pct. 1) CPP.

În baza celor expuse *supra* constatăm că legea nu admite *a priori* conflictul de competențe între organele de urmărire penală. În acest fel, este necesară și se impune analiza și explicarea normelor invocate.

În cazul în care procurorul soluționează conflictul de competențe, precum și ținând cont de faptul că potrivit art. 270 alin. (9) CPP, procurorul, în caz de necesitate, poate exercita personal urmărirea penală în orice cauză penală, se va ține cont de prevederile art. 270 alin. (1) pct. 2) lit. c) CPP, și nu de prevederile art. 268 CPP.

Cu alte cuvinte, competent de a efectua urmărirea penală în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 248 și 249 Cod penal este procurorul.

Conform practicii de urmărire penală, în cazul comiterii infracțiunilor prevăzute la art. 248 și 249 din Codul penal, competența efectuării urmăririi penale îi revine procurorului¹². La fel, în aceeași ordine de idei, este important de a ține cont de prevederile Legii nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative¹³.

Potrivit art. 7 alin. (3) al Legii cu privire la actele normative, în cazul în care între două acte normative cu aceeași forță juridică apare un conflict de norme, se aplică prevederile ultimului act normativ adoptat, aprobat sau emis, cu excepția situațiilor prevăzute la art. 5 alin. (3) și (4) din Legea nr. 100 din 22.12.2017¹⁴.

Reieșind din cele invocate, menționăm faptul că dispoziția art. 268 CPP a fost adoptată prin Legea nr. 122 din 14.03.2003, publicată la 05.11.2003, pe când art. 270 alin. (1) pct. 2) lit. c) CPP a fost modificat, prin atribuirea competenței procurorului la exercitarea urmăririi penale a infracțiunilor prevăzute la art. 248 și 249 din Codul penal, prin Legea nr. 213 din 25.10.2018, în vigoare din 16.11.2018. Respectiv, după cum am menționat și *supra*, competența materială la exercitarea urmăririi penale a acestor infracțiuni îi revine procurorului și nicidecum organului de urmărire penală al Serviciului

¹² Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 24.12.2019, Dosarul nr. 1-19174361-12-1-01102019 (1-4271/2019), Disponibilă: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/db291e7e-48f2-4529-b21f-71d8055feb05 (vizualizată la 24.04.2020). Sentința Judecătorei Hîncești, sediul Central din 12.03.2020. Dosarul Nr. 1-19/2020 /PIGD 1-20008409-32-1-21012020/ (2019874142), Disponibilă: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/65fb8608-83eb-4af9-a562-1ada46999a30 (vizualizată la 24.04.2020).

¹³ Legea nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative. Publicat: 12.01.2018, MO Nr. 7-17 art. 34.

¹⁴ Normele juridice speciale sunt aplicabile în exclusivitate anumitor categorii de raporturi sociale sau subiecți strict determinați. În caz de divergență între o normă generală și o normă specială, care se regăsesc în acte normative de același nivel, se aplică norma specială. Normele juridice derogatorii sînt diferite în raport cu reglementarea-cadru în materie și sunt aplicabile unei situații determinate. În caz de divergență între o normă generală sau specială și o normă derogatorie, care se regăsesc în acte normative de același nivel, se aplică norma derogatorie.

Vamal.

În lumina celor expuse, apare întrebarea logică legată de activitatea ofițerilor de urmărire penală din cadrul organului de urmărire penală al Serviciului Vamal, care au rămas fără de competențe. Practica a găsit soluția alternativă care constă în implicarea de către procuror a acestor ofițeri în grupul de urmărire penală anume în cauzele pornite pe astfel de infracțiuni.

Această alternativă, în viziunea noastră, nu este una ce ar corespunde rigorilor legale, deoarece prin Legea nr. 213 din 25.10.2018 organului de urmărire penală al Serviciului Vamal i s-a retras competențele de exercitare a urmăririi penale, întrucât art. 268 CPP este o normă nefuncțională și neaplicabilă.

În conformitate cu prevederile art. 269 CPP, organul de urmărire penală al Centrului Național Anticorupție efectuează urmărirea penală în privința infracțiunilor prevăzute la art. 239–240, 243, 279 și 324–335 din Codul penal, precum și a celor săvârșite în conexiune cu acestea, cu excepțiile prevăzute de CPP. Astfel, această normă stipulează competența materială a acestui organ de urmărire penală.

Referitor la competența materială a organului de urmărire penală al Centrului Național Anticorupție au existat unele prevederi, în special până la adoptarea și intrarea în vigoare a Legii nr. 179 din 26.07.2018 pentru modificarea unor acte legislative¹⁵, prin care a fost completat și modificat art. 270 CPP.

Astfel, organul de urmărire penală al Centrului Național Anticorupție efectua, sub conducerea procurorului, urmărirea penală în privința infracțiunilor date în competența sa, indiferent de calitatea subiectului acestora, cu excepția infracțiunilor și persoanelor prevăzute la art. 270 alin. (1) pct.1) lit. a) și h) și pct. 2)-4) CPP.¹⁶

Cu alte cuvinte, organul de urmărire penală respectiv efectua urmărirea penală în privința infracțiunilor date în competența sa indiferent de calitatea subiectului, cu excepția infracțiunilor comise de Președintele țării și a celor comise de minori. Această abordare, după noi, era una greșită, deoarece venea în contradicție cu prevederile art. 270 alin. (1) pct. 1) lit. b)-g) și i) CPP. Era un paradox, fiindcă organul de urmărire penală respectiv putea, în viziunea autorilor, să efectueze urmărirea penală în privința procurorilor, angajaților Centrului Național Anticorupție, deputaților, judecătorilor, membrilor Guvernului etc.

O dată cu adoptarea și intrarea în vigoare a Legii nr. 179 din 26.07.2018 pentru modificarea unor acte legislative s-a făcut o claritate în această

¹⁵ Publicat: 17.08.2018 în Monitorul Oficial nr. 309-320 art. 498.

¹⁶ http://www.procuratura.md/file/0909_Studiu_comparativ_privind_sistemele_organelor_penale-PG-2012.pdf (vizitat 10.10.2020).

privință.

Actualmente, organul de urmărire penală al Centrului Național Anticorupție efectuează urmărirea penală în privința infracțiunilor prevăzute la art. 239–240, 243, 279 și 324–335 din Codul penal, precum și a celor săvârșite în conexiune cu acestea, cu excepțiile prevăzute la art. 270 CPP, care sunt de competența procurorului, implicit a infracțiunilor date în competența procuraturilor specializate.

În conformitate cu prevederile art. 269² CPP, organul de urmărire penală al Serviciului Fiscal de Stat efectuează urmărirea penală în privința infracțiunilor prevăzute la art. 241–242, 244, 244¹, 250–253 și 335¹ din Codul penal, cu excepția infracțiunilor care sunt atribuite prin lege în competența procurorului¹⁷.

Astfel, prin Legea nr. 188 din 11.09.2020 a fost modificat CPP, prin care s-a creat organul de urmărire penală în cadrul Serviciului Fiscal de Stat, având competența materială în vederea efectuării urmăririi penale a următoarelor infracțiuni: practicarea ilegală a activității de întreprinzător; practicarea ilegală a activității financiare; pseudoactivitatea de întreprinzător; evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor; evaziunea fiscală a persoanelor fizice; transportarea, păstrarea sau comercializarea mărfurilor supuse accizelor, fără marcarea lor cu timbre de control sau timbre de acciz; fabricarea ilegală a semnelor de marcă de stat, punerea în circulație și utilizarea acestora; însușirea, înstrăinarea în cazurile nepermise de lege, tănuirea bunurilor gajate, înghețate, luate în leasing, sechestrate sau confiscate; insolvabilitatea intenționată; insolvabilitatea fictivă; falsul în documente contabile.

Considerăm că această modificare a legislației va aduce plus valoare în vederea cercetării obiective, complete și sub toate aspectele a infracțiunilor din domeniul financiar, fiscal și contabil. Or, competența constatării acestor infracțiuni îi revine anume Serviciului Fiscal de Stat, sunt infracțiuni specifice, unde persoanele care le vor investiga vor trebui să aibă o pregătire specială în acest domeniu. Totodată, considerăm că în acest caz se va respecta principiul operativității.

Organul de urmărire penală nou-creat va trebui să-și elaboreze actele corespunzătoare care vor reglementa organizarea, funcțiile, atribuțiile, conlucrarea cu organele de constatare etc. Concomitent, este necesar selectarea și recrutarea personalului calificat și alte aspecte organizaționale, logistice și instituționale specifice unui organ de urmărire penală.

Referindu-ne la un alt aspect al competenței materiale, este de

¹⁷ Legea pentru modificarea unor acte normative nr. 188 din 11.09.2020. Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 259-266 art. 557 din 09.10.2020. În vigoare începând cu 01.01.2021.

menționat faptul că legea procesuală penală stabilește o **competență materială comună organelor de urmărire penală** în privința infracțiunilor contra justiției.

Așadar, potrivit art. 269¹ CPP, în cazurile privind infracțiunile prevăzute la art. 311-316 și 323 din Codul penal, urmărirea penală se efectuează de organul în a cărui competență se află infracțiunea în legătură cu care a fost pornită urmărirea penală.

Infracțiunile respective pot fi divizate în două categorii: infracțiuni legate de avertizarea subiectului procesual din partea organului de urmărire penală și infracțiuni săvârșite în legătură cu buna desfășurare a urmăririi penale.

Din prima categorie fac parte infracțiunile prevăzute la art. 311-313 din Codul penal¹⁸, iar din a doua categorie fac parte infracțiunile prevăzute la art. 314-316 și 323 din Codul penal¹⁹.

Urmărirea penală în asemenea situații se va efectua de același organ de urmărire penală care a constatat infracțiunile respective și care este competent să cerceteze infracțiunea în legătură cu care a fost pornită urmărirea penală. Astfel, legiuitorul a stabilit competența materială comună organelor de urmărire penală, deoarece în aceste cazuri există împrejurări ce nu se răsfrâng negativ asupra efectuării depline și obiective a urmăririi penale și cercetării judecătorești.

Referindu-ne la prima categorie de infracțiuni, adică a celor de avertizare a subiectului procesual, este de menționat faptul că acestea au fost denumite astfel, fiindcă legislația procesuală penală impune organului de urmărire penală unele cerințe imperative, care sunt obligatorii până la efectuarea acțiunii procesuale propriu-zise.

Ca pildă, persoana care efectuează acțiunea procesuală previne martorul asupra răspunderii ce o poartă în caz de refuz de a depune declarații, precum și pentru declarații mincinoase, făcute cu bună știință²⁰. Exemplu elocvent este și în cazul prezentării spre recunoaștere, dacă cel chemat spre a face recunoașterea este martor sau parte vătămată, el este avertizat despre răspunderea penală, prevăzută în art. 313 din Codul penal, pentru refuzul de a face declarații, în art. 312 din Codul penal, pentru declarațiile mincinoase²¹.

¹⁸ Denunțarea falsă sau plângerea falsă. declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă. refuzul sau eschivarea martorului ori a părții vătămate de a face declarații.

¹⁹ Determinarea la depunerea de declarații mincinoase, la formularea de concluzii false sau la efectuarea de traduceri incorecte. divulgarea datelor urmăririi penale. divulgarea datelor privind măsurile de asigurare a securității aplicate față de judecător, executorul judecătoresc, participantul la procesul penal sau angajatul organului abilitat cu protecția martorilor. favorizarea infracțiunii.

²⁰ A se vedea dispoziția art. 105 alin. (6) CPP.

²¹ A se vedea dispoziția art. 116 alin. (2) CPP.

Un alt exemplu convingător este cazul denunțului sau plângerii. În această situație, persoanei care face denunț sau plângere i se explică răspunderea pe care o poartă în caz dacă denunțul sau plângerea este intenționat calomnios/oasă, fapt care se consemnează în procesul-verbal sau, după caz, în conținutul denunțului sau al plângerii și se confirmă prin semnătura persoanei care a făcut denunțul sau plângerea²².

Din cele ce precedă, reiese că organul de urmărire penală în a cărui competență se află infracțiunea în legătură cu care a fost pornită urmărirea penală, avertizează subiecții procesuali despre răspunderea penală pentru comiterea categoriilor de infracțiuni menționate. Respectiv, odată ce acest organ de urmărire penală în cauza pe care deja o cercetează avertizează subiecții, competența de a efectua urmărirea penală a primei categorii de infracțiuni îi revine aceluiași organ.

Cu referire la categoria infracțiunilor săvârșite în legătură cu buna desfășurare a urmăririi penale este de menționat faptul că legislatorul a prevăzut competența materială comună organelor de urmărire penală, deoarece, pe de o parte, acestea derivă din probele administrate în cauza penală aflată deja în gestiunea acestor organe, iar pe de altă parte, organul de urmărire penală care a constatat infracțiunea va putea obiectiv, complet și sub toate aspectele să cerceteze infracțiunea respectivă. În acest sens, nu vor fi încălcate principiile procesului penal, cum ar fi cel al operativității, rolului activ al organului de urmărire penală, accesului liber la justiție etc.

Cu alte cuvinte, este logic acest fapt, deoarece organul de urmărire penală în a cărui competență se află infracțiunea în legătură cu care a fost pornită urmărirea penală, la constatarea unei alte infracțiuni prevăzute de art. 314-316 și 323 din Codul penal, se va autosesiza și va începe urmărirea penală. Probele administrate în prima cauză penală vor avea efectul probatoriu în ambele cauze penale, fapt ce va genera cercetarea rapidă a acestora, având și temeii de conexitate.

CPP atribuie și procurorului competență la exercitarea urmăririi penale. Este de specificat faptul că, pe lângă sarcinile pe care le are procurorul²³, acestuia îi revine obligația de a exercita personal urmărirea penală.

Referindu-ne la competența materială a procurorului, aceasta este stipulată în art. 270 CPP. Astfel, potrivit art. 270 alin. (1) pct. 2) și 5) CPP, procurorul exercită urmărirea penală în cazurile următoarelor infracțiuni: atentatele la viața polițiștilor, ofițerilor de urmărire penală, ofițerilor de informații și securitate, procurorilor, judecătorilor, dacă atentatul este legat de exercitarea atribuțiilor de serviciu, precum și la viața membrilor fami-

²² A se vedea dispoziția art. 263 alin. (7) CPP.

²³ A se vedea prevederile art. 52-531 CPP.

liilor acestora; infracțiuni date în competența procuraturilor specializate, conform prevederilor art. 270¹ și 270² CPP; infracțiunile prevăzute la art. 183, 185¹-185³, 223-240, 242¹, 242², 245-245⁹, 245¹¹-246², 248, 249, 255, 257-261¹ și 262 din Codul penal²⁴; infracțiuni de tortură, tratament inuman sau degradant, prevăzute la art. 166¹ din Codul penal.

Din imperative legale se desprinde că competent să exercite urmărirea penală în cazurile menționate *supra* este procurorul de la procuratura în a cărei rază teritorială a fost săvârșită infracțiunea sau, după caz, procurorul din procuratura specializată.

Totodată, este de menționat și faptul că legea²⁵ acordă dreptul procurorului, în caz de necesitate, să exercite personal urmărirea penală în orice cauză penală. În acest sens, se are în vedere că procurorul poate retrage de la organul de urmărire penală orice cauză penală și să efectueze urmărirea penală personal. Cu alte cuvinte, în cazul în care procurorul conduce urmărirea penală într-o cauză ce se află în gestiunea organului de urmărire penală și acesta consideră că se tergiversează termenul examinării cauzei, fie din alte motive obiective, acest procuror poate retrage această cauză penală și s-o rețină în gestiunea sa, exercitând personal urmărirea penală, revenindu-i, în acest caz, atribuțiile organului de urmărire penală²⁶.

Din cele ce precedă, susținem opinia unor autori care menționează faptul că, în ipoteza în care urmărirea penală reprezintă un atribut de competență exclusivă a procurorului, îndeplinirea de către acesta numai a unor acte de urmărire penală și redactarea rechizitoriului nu sunt suficiente, deoarece toate actele de urmărire penală trebuie efectuate, de regulă, de către procuror, și nu numai o parte dintre acestea²⁷.

În continuarea analizei competenței materiale a procurorului este cazul să ne referim la competența materială a Procuraturii Anticorupție și a Procuraturii pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale.

Așadar, potrivit art. 270¹ CPP, Procuratura Anticorupție exercită urmărirea penală în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 181¹, 181², 242¹, 242², 324-329, 332-335 din Codul penal și în cazul infracțiunilor comise cu folosirea situației de serviciu, prevăzute la art. 190 și 191 din Codul penal dacă au fost săvârșite de: persoane cu funcții de demnitate publică în sensul art. 123 alin. (3) din Codul penal, cu excepția primarilor și viceprimarilor satelor și comunelor, consilierilor locali ai satelor și comunelor; funcționari publici

²⁴ Legea pentru modificarea unor acte normative nr. 188 din 11.09.2020. Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 259-266 art. 557 din 09.10.2020. În vigoare începând cu 01.01.2021.

²⁵ A se vedea prevederile art. 270 alin. (9) CPP.

²⁶ A se vedea prevederile art. 52 alin. (1) pct. 2) CPP.

²⁷ Ion Neagu, *Tratat de procedură penală. Partea specială*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 45.

de conducere de nivel superior; ofițeri de urmărire penală și ofițeri de investigații; avocați; executori judecătorești; administratori autorizați; persoane ce reprezintă conducerea întreprinderilor de stat și a societăților pe acțiuni cu capital majoritar de stat; persoane ce reprezintă conducerea băncilor comerciale; secretarul Consiliului Suprem de Securitate, șeful Marelui Stat Major al Armatei Naționale, alte persoane cu funcții de răspundere din cadrul Statului Major General al Forțelor Armate, precum și de persoane care dețin gradul militar de general sau un grad special corespunzător acestuia.

Totodată, potrivit acestei norme procesuale, Procuratura Anticorupție este competentă de a exercita urmărirea penală indiferent de calitatea persoanei, dacă suma de bani, valoarea bunurilor, serviciilor, privilegiilor, avantajelor sub orice formă și altor foloase, preținse, promise, acceptate, oferite, date sau primite, depășesc 5000 de unități convenționale sau dacă valoarea prejudiciului cauzat prin infracțiune depășește 50 000 de unități convenționale.

La fel, Procuratura Anticorupție este competentă de a exercita urmărirea penală dacă valoarea finanțării, resurselor administrative, a donațiilor, alocațiilor de la bugetul de stat și/sau mijloacelor din fondul electoral utilizate la săvârșirea infracțiunii depășește 5000 de unități convenționale – în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 181² din Codul penal.

Din cele expuse se desprinde faptul că în cazul Procuraturii Anticorupție competența materială coroborează cu competența personală sau după calitatea persoanei. Adică, legislatorul a scos în evidență primară competența materială a acestei instituții, pe de o parte, și a subliniat în privința căror persoane această competență se va aplica, pe de altă parte. Competența materială este consolidată de competența personală numai în cazurile reglementate de art. 270¹ alin. (1) pct. 1) CPP, deoarece în cazurile menționate la art. 270¹ alin. (1) pct. 2) și 3) CPP vorbim doar despre competența materială.

Astfel, înțelegem că prin metoda excluderii, atunci când aceste infracțiuni vor fi comise de către alte persoane decât cele menționate la art. 270¹ alin. (1) pct. 1) CPP, efectuarea urmăririi penale va fi de competența organelor de urmărire penală sau, după caz, de competența procuraturilor teritoriale.

În conformitate cu prevederile art. 270² alin. (1) CPP, Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale exercită urmărirea penală în cazul infracțiunilor cu caracter terorist în sensul art. 134¹¹ din Codul penal²⁸; infracțiunilor prevăzute la art. 135–144, art. 166¹ alin. (3) și (4), art. 283, 284, 295–295², 337–346 din Codul penal; infracțiunilor pre-

²⁸ Prin infracțiune cu caracter terorist se înțelege una din infracțiunile prevăzute la art. art. 140¹, 142, 275, 278, 278¹, 279¹, 279², 279³, 280, 284 alin. (2), art. 289¹, 292 alin. (1¹) și alin. (2) în partea ce vizează faptele prevăzute la alin. (1¹), art. 295, 295¹, 295², 342 și 343.

văzute la art. 244, 248, 249, 259–261¹ din Codul penal, dacă valoarea prejudiciului cauzat prin infracțiune depășește valoarea de 50 000 de unități convenționale; infracțiunilor săvârșite de un grup criminal organizat în sensul art. 46 din Codul penal, al infracțiunilor deosebit de grave și excepțional de grave, cu excepția celor menționate la art. 270¹ alin. (1) CPP²⁹; infracțiunilor săvârșite de o organizație (asociație) criminală în sensul art. 47 din Codul penal.

Este de menționat faptul că, potrivit art. 270² alin. (1) lit. d) CPP, Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale exercită urmărirea penală în cazul infracțiunilor săvârșite de un grup criminal organizat în sensul art. 46 din Codul penal, al infracțiunilor deosebit de grave și excepțional de grave, cu excepția celor menționate la art. 270¹ alin. (1) CPP. Cu alte cuvinte, Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale este competență a exercita urmărirea penală în privința infracțiunilor enunțate, însă o data ce au fost comise infracțiunile prevăzute la art. 270¹ alin. (1) CPP, indiferent de gravitatea acestora și de formele participației, urmărirea penală în privința acestora va fi efectuată de către Procuratura Anticorupție.

Bibliografie

1. Apetrei Mihai, Nae Laurențiu. Comentariu privind modificările Codului de procedură penală. București: Albatros, 1996, p. 176.
2. Ion Neagu, Tratat de procedură penală. Partea specială, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 45.
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova.
4. Codul penal al Republicii Moldova.
5. Legea pentru modificarea unor acte normative nr. 188 din 11.09.2020. Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 259-266 art. 557 din 09.10.2020.
6. Legea nr. 333 din 10.11.2006 privind statutul ofițerului de urmărire penală.
7. Legea nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative. Publicat: 12.01.2018, MO Nr. 7-17 art. 34.
8. http://www.procuratura.md/file/0909_Studiu_comparativ_privind_sistemele_organelor_penale-PG-2012.pdf (vizitat 10.10.2020)
9. Legea pentru modificarea unor acte normative nr. 188 din 11.09.2020. Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 259-266 art. 557 din 09.10.2020. În vigoare începând cu 01.01.2021
10. Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 24.12.2019, Dosarul

²⁹ A celor ce țin de competența Procuraturii Anticorupție.

- nr. 1-19174361-12-1-01102019 (1-4271/2019), Disponibilă: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/db291e7e-48f2-4529-b21f-71d8055feb05 (vizualizată la 24.04.2020).
11. Sentința Judecătorei Hîncești, sediul Central din 12.03.2020. Dosarul Nr. 1-19/2020 /PIGD 1-20008409-32-1-21012020/ (2019874142), Disponibilă: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/65fb8608-83eb-4af9-a562-1ada46999a30 (vizualizată la 24.04.2020).

ЭКСПЕРТНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ИДЕНТИФИКАЦИОННЫХ ОБОЗНАЧЕНИЙ НА ТРАНСПОРТНЫХ СРЕДСТВАХ

Виталий Анатольевич СВЕТИЧНЫЙ,

*кандидат технических наук, доцент,
доцент кафедры информационных технологий
и кибербезопасности Харьковского национального
университета внутренних дел Украины*

Аннотация

В статье рассмотрены вопросы выявления изменений, подделок или замены идентификационного номера, номеров двигателя, шасси или кузова транспортного средства с помощью вихретоковых дефектоскопов.

Ключевые слова: транспортное средство, уголовный кодекс, экспертиза, экспертное исследование, вихретоковый дефектоскоп.

Summary

The article deals with the issues of identifying changes, fakes or replacements of the identification number, engine numbers, chassis or vehicle body using eddy current flaw detectors.

Keywords: vehicle, Criminal code, examination, expert research, eddycurrent flaw detector.

Постановка проблемы. Покупка транспортного средства - дело непростое, возле этого процесса крутится немало мошенников и аферистов, которые обманым путем могут обмануть покупателя, продать ему автомобиль, который имеет криминальное прошлое или незаконно ввезен на территорию страны. Это связано со значительным расширением рынка автомобилей, в том числе и в Украине. Поэтому значительно распространилось количество подделок или изменений идентификационного номера кузова или шасси автомобиля, номеров двигателя, кузова, без разрешения соответствующих органов номерной панели с идентификационным номером транспортного средства.

Анализ исследований и публикаций. В различное время наиболее полно исследуемую проблему изучали О.Р. Шляхов, А.И. Винберг, Е.Р. Россинский, О.М. Зинин, М.В. Салтевський. Непосредственно анализом способов уничтожения, подделки или замены номеров узлов и агрегатов транспортного средства занимались украинские и зарубежные ученые: Н.Н. Алексейчук, А.Н. Брисковська, А.С. Бычков, А.А. Воз-

нюк, В.В. Вискунов, П.А. Жердев, Д.А. Петрелюк, М.Г. Щербаковский и другие. Однако еще много теоретических и практических аспектов этой тематики остаются недостаточно изученными.

Цель статьи – определить особенности процесса выявления изменений, подделок или замены идентификационного номера, номеров двигателя, шасси или кузова транспортного средства с помощью вихретоковых дефектоскопов.

Изложение основного материала. Действующая редакция статьи 290 Уголовного кодекса(УК) Украины предусматривает штраф от пятидесяти до двухсот необлагаемых минимумов доходов граждан или исправительными работами на срок до двух лет, или ограничением свободы на срок до трех лет, за подделку или уничтожение идентификационного номера, номеров двигателя, шасси или кузова.

Предметом преступления являются: идентификационный номер; номера двигателя, шасси или кузова; номерная панель с идентификационным номером транспортного средства. Индивидуальный номер двигателя, шасси (кузова) транспортного средства наносится заводом-изготовителем на передней панели под капотом легкового автомобиля или над аркой переднего колеса и дублируется на отдельных табличках, закрепленных в салоне. Данные номера предназначены для идентификации автомобиля, например: при его регистрации, перерегистрации, технического осмотра, указываются в свидетельстве о регистрации транспортного средства и содержатся в автоматизированных информационно-поисковых системах министерства внутренних дел и Национальной полиции Украины.

Объективная сторона преступления может проявляться в следующих формах: уничтожение, подделка или замена идентификационного номера, номеров двигателя, шасси или кузова, а также замена без разрешения соответствующих органов номерной панели с идентификационным номером транспортного средства.

К наиболее распространенным видам экспертиз при расследовании преступлений, предусмотренных ст.290 УК Украины, принадлежит экспертиза идентификации номеров транспортного средства. Экспертиза подразумевает:

- исследование мест соединения (крепления) маркированной панели с другими панелями кузова (или рамной конструкции с кузовом автомобиля) маркированной панели на предмет замены ее фрагмента (части) путем демонтажа;
- выявление знаков идентификационной маркировки, нанесенных на маркированную панель, заводских маркировочных табличек с идентификационной маркировкой;

- идентификационной маркировки сохраненной на электронных носителях;
- маркированной панели в случае установления факта изменения или уничтожения первичной (заводской) идентификационной маркировки;
- производственного (внутризаводского) номера автомобиля; индивидуальной маркировки коробки передач и других элементов комплектации, номера которых зафиксированы в информационной базе данных предприятия-изготовителя;
- номера двигателя, а также оценку результатов экспертного исследования маркировочных обозначений транспортного средства.

Зачастую, работниками экспертной службы для выявления фактов изменения (подделки), уничтожение идентификационных номеров транспортных средств используются относительно простые технические устройства и средства. Например: бинокулярный микроскоп, фонарик, фотоаппарат, зеркало, линейка, лупа, ультрафиолетовая лампа, шлифовальная бумага и т.д.[1]. Главным преимуществом перечисленных подручных средств и технических устройств является то, что они позволяют непосредственно и, как правило, количественно оценить контролируемые параметры объекта исследования, например размеры и расположение нарушения целостности сварного соединения. Однако, эффективно решать задачи для точного выявления и фиксации признаков изменения (подделки) идентификационных номеров автомобилей, выполненные правонарушителями с применением новейшего оборудования, указанные средства и устройства не способны. Кроме того они по своей сути являются разрушающими, так как вызывают повреждения или даже разрушения лакокрасочного покрытия автотранспортных средств. Поэтому важным практическим моментом в проведении судебных экспертиз является применение методов и устройств, имеющих неразрушающий характер, и направленных на максимальное сохранение объектов исследования.

Во время комплексного исследования транспортных средств и их сопроводительных документов особую сложность вызывает именно исследования идентификационных номеров и маркировочных обозначений автомобилей и их агрегатов. В этих обстоятельствах специалисты научно-исследовательских учреждений приспособляют к нуждам практических исследований различные универсальные и узкоспециализированные технические устройства, разрабатывают и совершенствуют специальные аппаратные комплексы, помогающие точно и правильно решать поставленные перед экспертом вопросы.

На наш взгляд, наиболее перспективными методами экспертного

исследования являются методы неразрушающего контроля. Такие методы абсолютно не влияют на объект исследования и при этом не требуют длительных затрат времени. По особенностям технической реализации методы неразрушающего контроля подразделяются на виды: вихретоковые, ультразвуковые, рентгеновские, магнитопорошковые, магнитные, феррозондовые, электроискровые, термоэлектрические, радиационные, инфракрасные, радиоволновые, электронно-оптические и капиллярные. Сейчас в области неразрушающего контроля все большее распространение получает вихретоковый метод. Принцип действия вихретоковых диагностических приборов основан на анализе взаимодействия внешнего электромагнитного поля с электромагнитным полем вихревых токов, наводимых индуктивной катушкой в металлическом объекте. Плотность вихревых токов в зависимости от геометрических, электромагнитных параметров объекта, а также от взаимного положения устройства и объекта. В качестве преобразователя преимущественно используются индуктивные катушки. Синусоидальный или импульсный электрический ток, создает электромагнитное поле, которое возбуждает вихревые токи в металлическом объекте. Электромагнитное поле вихревых токов влияет на индуктивные катушки устройства, создавая в них электродвижущую силу либо изменяя их импеданс[2]. Таким образом, главное преимущество вихретокового метода выявления подделки или замены идентификационного номера, номера двигателя, шасси или кузова транспортного средства заключается в том, что его можно проводить без механического повреждения корпуса, лакокрасочного покрытия или двигателя транспортного средства.

Практическое использование в экспертной практике. Вихретоковые дефектоскопы, структуромеры, толщиномеры могут быть достаточно успешно использованы для установления дефектов кузовов автомобилей и определения фактов замены маркировочных обозначений кузова[3]. Например, вихретоковые дефектоскопы позволяют выявлять: напайку, наклейку или вваривания металлических фрагментов с маркировочными обозначениями, изменение толщины и однородности листового металла, а также скрытые отклонения (дефекты) в металлическом материале транспортного средства. Использование дефектоскопов позволяет установить места возможной локализации дефектов, неоднородностей металла или сварных соединений без нарушения целостности лакокрасочного покрытия кузова. Устройства компактны, могут комплектоваться индикаторами различных типов (звуковые, световые) и позволяют быстро проверить различные участки поверхности кузова автомобиля. Устройства позволяют без

удаления лакокрасочного покрытия эффективно диагностировать возможное наличие сварных швов (в том числе и кустарных), следов заводского происхождения (следы штамповки в сгибах номерных панелей, следы подпора нумератора) и другие неоднородности.

Применение вихретоковых дефектоскопов наиболее эффективно при исследовании замены первичного номера на иной номер, который реализуется путем замены панели (фрагмента панели, участки металла) с номером кузова или замены номерных панелей вместе со смежными элементами кузова. Методика экспертного исследования с использованием вихретоковых дефектоскопов определяется способом изменения маркировки кузова. Вначале изучаются участки панели, прилегающие к месту маркировки. Срабатывание индикации прибора может свидетельствовать как о наличии сплошного дефекта металла в виде сварного шва, трещины, так и наличия посторонних материалов. По характеру срабатывания прибора можно определить размеры и локализацию дефектов (наличие или отсутствие сплошного замкнутого контура), оценить их возможное происхождение. В случае подозрений относительно возможного криминального происхождения дефектов необходимо проводить проверку данного участка металла со снятием лакокрасочного покрытия и при необходимости с применением методов химического или электрохимического травления. Если дефектов в зоне, прилегающей к маркировочной площадке, обнаружить не удалось, тогда проверяется наличие (отсутствие дефектов) по всей длине номерной детали [4].

К недостаткам вихретоковых дефектоскопов следует отнести отдельные ложные срабатывания сигнализации прибора при наличии на исследуемом металле пятен с неоднородными магнитными свойствами, например, пятен от механических ударов (деформаций) на металле [5]. Кроме того проблемными могут оказаться области вблизи сварных швов или значительно изогнутых поверхностях. Поэтому при проведении криминалистических исследований нецелесообразно использовать вихретоковый дефектоскоп как основное достоверное устройство, но при этом вполне оправдано использование при обнаружении определенных видов подделки, что позволяет значительно ускорить процесс исследования и минимизировать повреждения внешнего вида транспортного средства.

Библиографические ссылки

1. Бессонов В.В. Вопросы экспертного исследования характера дефектов покрытий кузовов автомобилей / В.В. Бессонов, Т.М. Черноива-

- нова // Теория и практика судебной экспертизы и криминалистики: сб.матер. междунар. науч. практической.конф.- Харьков, Право, 2002. - С.362-365.
2. Неразрушающий контроль. Справочник в 7 т. : Т.2 /Подобщ. ред. В.В.Клюева.- М.:Машиностроение, 2003. - 688с.
 3. Светличный В.А. Применение вихретоковых дефектоскопов в экспертной практике / В.А.Светличный, И.А.Князев // Криминалистический вестник.Наук.-практической. сб. НИЭКЦ МВД Украины; НА ВДУ.- К.: тов. «ЕлитПринт», 2012 -№2 (18) 2012 - С.131-137.
 4. Светличный В.А. Применение вихретоковых дефектоскопов при проведении судебно-экспертных исследований/ В.А. Светличный, Ю.Е. Хорошайло// Сборник тезисов докладов научно-практической конференции «Применение информационных технологий в подготовке и деятельности сил охраны правопорядка» - Харьков: Академия внутренних войск МВД Украины, 2013. - С.82-84.
 5. Світличний В.А. Особливості судово-експертного дослідження ідентифікаційних номерів транспортних засобів за допомогою вихретокових пристроїв / В.А. Світличний, // Процесуальне та техніко-криміналістичне забезпечення досудового розслідування : тези доп. всеукр. наук.- практ. конф. (28 листоп. 2019 р., м. Харків) МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Координатор проектів ОБСЄ в Україні. – Харків : ХНУВС, 2019. С. 153-155/

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОМІРНОГО ПРОНИКНЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ДО ЖИТЛА АБО ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ

Вячеслав ТАШМАТОВ,

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри
тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Олександр ГЕРАЩЕНКО,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри
тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Аннотація

Питання законного проникнення до житла або іншого володіння особи, в тому числі без дозволу власника чи вмотивованого рішення суду, представниками правоохоронних органів різних країн постійно було актуальним. Такі дії завжди обмежують конституційні права людей. Але при цьому, питання боротьби зі злочинністю, захист законних інтересів громадян від протиправних посягань або інших негативних явищ мають більший пріоритет. В даній статті ми розглянемо визначення житла або іншого володіння особи, терміну «проникнення» та законних підстав для поліцейських проникати до житла або володіння особи.

Ключові слова: житло або інше володіння особи, проникнення, превентивний поліцейський захід.

Summary

The issue of lawful entry into a person's home or other property, including without the permission of the owner or a reasoned court decision, by law enforcement officials from different countries has always been relevant. Such actions always restrict people's constitutional rights. However, the issues of combating crime, protection of the legitimate interests of citizens from unlawful encroachments or other negative phenomena have a higher priority. In this article, we will consider the definition of housing or other property of a person, the term "penetration" and the legal grounds for police officers to enter a person's home or property.

Key words: housing or other property of a person, penetration, preventive police action.

В Україні діє загальноправова засада забезпечення недоторканості житла чи іншого володіння особи. Ця засада закріплена Конституцією України, міжнародними правовими договорами, галузевим

законодавством. Обмеження таких прав і свобод можливо лише в передбачених законами. Україна у своїй діяльності вимушена застосовувати поліцейські заходи, що обмежують права людини. Але ці заходи повинні застосовуватися виключно на підставах, передбачених Законом України «Про Національну поліцію». Ми детально розглянемо такий превентивний поліцейський захід як проникнення до житла чи іншого володіння особи.

Стаття 38 Закону України «Про Національну поліцію» відповідає основним міжнародним нормативно-правовим актам стосовно основних принципів дотримання прав і свобод людини. Так, відповідно до статті 12 Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, тайну його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань. Стаття 8 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. визначає, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

Поняття житла, іншого володіння особи на сьогодні визначене у ч. 2 ст. 233 Кримінального процесуального кодексу, де вказано, що під житлом особи розуміється будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також усі складові частини такого приміщення. Не є житлом приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені за законом. Під іншим володінням особи розуміються транспортний засіб, земельна ділянка, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення тощо, які знаходяться у володінні особи.

На наш погляд, в Україні під поняттям «житло» в кримінально-процесуальному розумінні слід розглядати:

- особистий будинок зі всіма приміщеннями, які призначені для постійного чи тимчасового проживання в них, а також ті приміщення, які хоча й не призначені для постійного чи тимчасового проживання в них, але є складовою будинку;
- будь-яке житлове приміщення, незалежно від форми власності, яке належить до житлового фонду і використовується для постійного або тимчасового проживання;
- будь-яке інше приміщення або забудова, які не належать до

житлового фонду, але використовуються для тимчасового проживання. Тобто це можуть бути приватний будинок, квартира в будинку будь-якої форми власності, окрема кімната в квартирі, дача, садовий будиночок, кімната в гуртожитку, номер у готелі, лікарняні та санаторні палати, кімнати баз відпочинку, туристичні палатки тощо. В окремих випадках, наприклад при тривалому перебуванні, тимчасовим житлом можуть бути визнані купе поїздів та каюти кораблів.

Стаття 379 Цивільного кодексу України вказує що, житлом фізичної особи є житловий будинок, квартира, інше приміщення, призначені та придатні для постійного проживання в них. Під житлом у житловому праві розуміють не тільки житлові (у тому числі багатоквартирні) будинки і дачі, призначені для постійного проживання, а й відокремлені квартири та інші ізольовані приміщення (наприклад, окремі ізольовані кімнати в квартирах), гуртожитки, будинки-інтернати, спеціальні будинки для громадян похилого віку й інвалідів та ін., що зареєстровані в державних органах як житлові приміщення. В цивільному праві під житлом розуміють перш за все об'єкт права власності та інших речових прав, що має особливий правовий режим.

Житло згідно з положеннями Цивільного кодексу України є поєднуючим поняттям, яке включає в себе житловий будинок, квартиру, сандибу, котедж, дачу, розраховані на тривалий строк служби та призначені для проживання. На нашу думку, з точки зору цивільного права, не можуть вважатися житлом окремі виробничі приміщення, вагончики, підвали, сараї, гаражі, збірно-розбірні, пересувні, контейнерні та інші підсобні споруди, а також приміщення, призначені для тимчасового (готель, лікарня) або недобровільного (в'язниця) перебування особи.

На думку коментаторів Цивільного кодексу України, з точки зору цивільного права не можуть вважатися житлом окремі виробничі приміщення, вагончики, сараї, гаражі, збірно-розбірні, пересувні, контейнерні та інші підсобні споруди, а також приміщення, призначені для тимчасового (готель, лікарня) або недобровільного (в'язниця) перебування особи.

Під іншим володінням особи розуміється транспортний засіб, земельна ділянка, гараж, інші споруди чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення тощо, які знаходяться у володінні особи.

Визначення терміну «проникнення» дано свого часу в листі Верховного Суду СРСР від 23 червня 1983 р. № 01-16 / 31-83. Зокрема, в ньому зазначено, що «проникнення» – це вторгнення в закриті чи незакриті (незамкнені) приміщення або житло, яке здійснюється (без відповідного дозволу) всупереч волі громадян, які проживають, пра-

цують або через інші обставини законно перебувають (або в даний час відсутні) в уюму місці. Воно може здійснюватись як з подоланням перешкод (замків, закритих дверей, вікон, люків та ін.) чи опору людей, так і без цього, наприклад, шляхом обману відповідних осіб або з використанням тощо, що ці особи (особа) залишили приміщення (житло) незакритим, без охорони. «Проникнення» може бути здійснене також за допомогою різних пристроїв (крюків, магнітів, шлангів, тощо), коли особа безпосередньо не входить у відповідне приміщення. Аналогічне роз'яснення дано в постанові Пленуму Верховного Суду СРСР від 26 квітня 1984 р. №2. Зокрема, в цій Постанові роз'яснюється, що «проникнення» – це таємне або відкрите вторгнення в приміщення, інше сховище чи житло. Воно може здійснюватись як із подоланням перепон або опору людей, так і без цього. «Проникнення» може бути здійснене також за допомогою пристроїв, коли стороння особа досягає відповідного результату без входження у відповідне приміщення.

Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Поліцейський може правомірно проникнути до житла чи іншого володіння особи:

За добровільною згодою особи. Законодавство конкретно не вказує, у якій формі має бути викладена добровільна згода особи, яка є володільцем житла. Для уникнення ускладнень в роботі правоохоронних органів, у разі коли особа спочатку надає таку добровільну згоду усно, а потім відмовляється від неї, краще щоб така згода була писомовою.

Поліцейський має право проникнути до приміщення чи іншого володіння особи за рішенням суду. Таке рішення приймаються:

Для проведення деяких слідчих дій у кримінальних провадженнях, передбаченим кримінальним процесуальним законодавством;

Для проведення деяких оперативно-розшукових заходів, передбаченим Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність»;

На підставах зазначених в Законі України «Про виконавче провадження». Цим законом передбачено що державний виконавець при здійсненні виконавчого провадження має право при виконанні судових рішень безперешкодно входити на земельні ділянки в жилі та інші приміщення боржників-фізичних осіб, провадити і цих приміщеннях огляд, за необхідності примусово відкривати їх в установленому порядку із залученням працівників поліції, опечатувати ці приміщення,

арештовувати, опечатувати та вилучати належне боржникові майно, яке там знаходиться і на яке за Законом можна звернути стягнення.

Під час перевірки дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб.

У невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи.

У разі рятування життя людей та цінного майна під час надзвичайних ситуацій.

При безпосередньому переслідуванні осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення.

У разі припинення злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні.

При чому вищезначені останні чотири пункти передбачають можливість поліцейським здійснювати проникнення до житла або іншого володіння особи без згоди власника(користувача) або відповідного дозволу суду.

Таким чином, законодавство України надає українським поліцейським достатній перелік необхідних підстав для проникнення до житла або іншого володіння особи з метою виконання поліцейських функцій.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 року Електронний ресурс <http://zakon2.rada.gov.ua/>
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року Електронний ресурс <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року Електронний ресурс <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
4. Закон України «Про Національну поліцію» від 05.07.2015 року - Електронний ресурс zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19.
5. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 року Електронний ресурс <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

ОТСРОЧКА ОТБЫВАНИЯ НАКАЗАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН: УГОЛОВНО-ПРАВОВЫЕ И ПЕНИТЕНЦИАРНЫЕ АСПЕКТЫ

Оксана Борисовна ФИЛИПЕЦ,

*кандидат юридических наук, доцент кафедры специальных
юридических дисциплин Академии правоохранительных
органов при Генеральной прокуратуре Республики Казахстан*

Резюме

В статье дан анализ уголовного и уголовно-исполнительного Республики Казахстан касательно отсрочки отбывания наказания. Отсрочка отбывания наказания предусмотрена уголовным законодательством многих стран и является альтернативной наказанию мерой реагирования на совершенное уголовно-наказуемое деяние. Проведенный анализ позволил выявить ряд существенных недостатков в действующем уголовном и пенитенциарном законодательстве Республики Казахстан. Коллизии в законодательстве любого государства влекут за собой проблемы в практике применения закона, а значит, требуют своего устранения. Отсрочка отбывания наказания является важнейшим уголовно-правовым институтом, свидетельствующем о проявлении гуманизма государства в отношении лица, совершившего преступное посягательство.

Ключевые слова: отсрочка отбывания наказания, Республика Казахстан, Уголовный кодекс, уголовное правонарушение.

Summary

The article provides an analysis of the criminal and criminal executives of the Republic of Kazakhstan regarding the postponement of serving a sentence. The postponement of serving a sentence is provided for by the criminal legislation of many countries and is an alternative to punishment as a response to a committed criminal offense. The analysis made it possible to identify a number of significant shortcomings in the current criminal and penitentiary legislation of the Republic of Kazakhstan. Collisions in the legislation of any state entail problems in the practice of applying the law, and therefore require their elimination. The postponement of serving a sentence is the most important criminal law institution, testifying to the manifestation of the state's humanism in relation to a person who has committed a criminal offense.

Keywords: deferral of serving a sentence, the Republic of Kazakhstan, Criminal code, a criminal offense.

Республикой Казахстан в 2014 году принят Уголовный кодекс (далее - УК РК), который призван реализовывать политику республики по противодействию преступности: с одной стороны это ужесточение уголовной ответственности за отдельные категории уголовных

правонарушений (коррупционные, террористические, экстремистские преступления, преступления против половой неприкосновенности несовершеннолетних лиц, преступления, совершенные в составе преступной группы), с другой стороны гуманизация в отношении иных преступных деяний (экономических уголовных правонарушений, отдельных посягательств против собственности и др.) и лиц их совершивших (несовершеннолетние, беременные женщины, лица, имеющие малолетних детей, лица пенсионного возраста).

Большинство ученых и практических работников, склоняются к позиции, что наказание не является единственным и основным средством противодействия преступности. Уголовный закон и Уголовно-исполнительный кодекс (далее - УИК РК) Республики Казахстан закрепляют положение о том, что помимо наказания к лицам, совершившим уголовные проступки или преступления возможно применение иных мер уголовно-правового воздействия (ч.2 ст.2 УК РК и ст.1 УИК РК). Мы полностью разделяем мнение У. С. Джекебаева, который уже в 80-е годы XX века указывал: «В борьбе с преступностью уголовное наказание является не единственным, и даже не основным средством борьбы» [1, с. 35]. К числу таких альтернативных средств противодействия преступности в Республике Казахстан следует отнести отсрочку отбывания наказания беременным женщинам и женщинам, имеющим малолетних детей, мужчинам, в одиночку воспитывающим малолетних детей (ст.74 УК РК) и отсрочку отбывания наказания вследствие стечения тяжелых обстоятельств (ч.2 ст.76 УК РК).

Институт отсрочки отбывания наказания, не предусмотрен в Модельном Уголовном кодексе для государств - участников Содружества Независимых Государств от 17 февраля 1996 года. Данный стандарт носит рекомендательный характер, и содержит в отношении беременных женщин и женщин, имеющих детей в возрасте до трех лет, возможность освобождения от наказания (ст.80), хотя по своей правовой природе фактически норма предполагает отсрочку отбывания наказания, поскольку предусматривает реальное отбывание осужденной наказания, в случае, когда она отказалась от ребенка или передала его в детский дом, уклоняется от воспитания ребенка и ухода за ним, нарушает общественный порядок. По достижении ребенком трехлетнего возраста или в случае его смерти суд, в зависимости, от поведения осужденной, может освободить ее от отбывания наказания или заменить его более мягким наказанием, либо направить осужденную для отбывания наказания, назначенного приговором [2].

Уголовное законодательство большинства стран-участниц СНГ содержит положения об отсрочке отбывания наказания, которые не-

сколько различны по основаниям применения и категориям лиц, в отношении которых суд имеет право отсрочить наказания, но в целом эти нормы имеют сходный характер и направлены на реализацию целей наказания, без его реального исполнения.

Так, Уголовный кодекс Республики Молдова от 18 апреля 2002 года в ст.96 закрепляет отсрочку отбывания наказания беременным женщинам и лицам, имеющим детей в возрасте до восьми лет [3].

Уголовный кодекс Российской Федерации 13 июня 1996 года содержит нормы об отсрочке отбывания наказания в отношении беременных женщин, женщин, имеющих ребенка в возрасте до четырнадцати лет, и мужчины, имеющего ребенка в возрасте до четырнадцати лет (ст.82) и отсрочку отбывания наказания больным наркоманией (ст.82.1) [4].

В Уголовном кодексе Грузии от 22 июля 1999 года предусмотрена отсрочка отбывания наказания беременным женщинам (ст.75) [5].

Уголовный кодекс Республики Беларусь от 9 июля 1999 года в ст.77 регламентирует осуждение с отсрочкой исполнения наказания в отношении лица, впервые осуждаемого к лишению свободы, за преступление, не являющееся тяжким [6].

В Республике Казахстан из числа предусмотренных уголовным законом двух видов отсрочки отбывания наказания, отсрочка отбывания наказания вследствие стечения тяжелых обстоятельств (ч.2 ст.76 УК РК) за период действия УК РК с 1 января 2015 года судами республики не раз не применялась.

Второй вид отсрочки отбывания наказания в отношении беременных женщин и женщин, имеющих малолетних детей, мужчин, в одиночку воспитывающих малолетних детей (ст.74 УК РК и ст.163 УИК РК), судами применяется, но содержит ряд моментов уголовно-правового и пенитенциарного характера, требующих законодательной доработки, поскольку действующая редакция указанных норм порождает ряд серьезных вопросов в практике применения уголовного и пенитенциарного законов.

Во-первых, в соответствии с уголовным законом отсрочка отбывания наказания беременным женщинам применяется на срок до одного года (ч.1 ст.74 УК РК) [7]. В соответствии с уголовно-исполнительным законом Республики Казахстан отсрочка исполнения наказания беременным женщинам предусмотрена на срок до пяти лет (ч.1 ст.163 УИК РК), что говорит о коллизии закона [8].

Второе, УК РК запрещает применять отсрочку отбывания наказания, осужденным к лишению свободы на срок свыше пяти лет за тяжкие или особо тяжкие преступления против личности, террори-

стические преступления, экстремистские преступления, преступления, совершенные в составе преступной группы, преступления против половой неприкосновенности малолетних [7]. Здесь следует обратить внимание на то, что казахстанская уголовно-правовая политика в части усиления уголовной ответственности и наказания за половые посягательства в отношении лиц, не достигших 18-летнего возраста, запрещает применение поощрительных норм (освобождение от уголовной ответственности, условное осуждение, условно-досрочное освобождение от наказания) к этой категории лиц. При этом в ч.1 ст.74 УК РК, налагает запрет на применение отсрочки отбывания наказания исключительно в отношении лиц, совершивших преступления против половой неприкосновенности малолетних, то есть лиц до 14-ти лет. Это противоречит политике нашего государства в части ужесточения ответственности за преступления против половой неприкосновенности несовершеннолетних лиц.

В-третьих, уголовно-исполнительный закон Республики Казахстан содержит единственное ограничение в применении отсрочки исполнения наказания - осуждение на срок более пяти лет за совершение тяжких и особо тяжких преступлений против личности (ч.2 ст.163 УИК) [8], что опять же противоречит положениям УК РК, который содержит, как было указано выше, большее количество ограничений по применению отсрочки отбывания наказания в зависимости от вида совершенного деяния и наличия соучастия (в составе преступной группы).

Четвертое, при применении отсрочки отбывания наказания, возникает справедливый вопрос, возможно ли ее распространить на дополнительные наказания, если они будут применены к осужденному наряду с основным наказанием? Уголовный закон Республики Казахстан, не дает ответа на этот вопрос.

Интересным и правильным здесь представляется опыт белорусского законодателя, где он в ч.1 ст.77 Уголовного кодекса Республики Беларусь допускает отсрочку исполнения дополнительных наказаний [6].

Указанные недостатки в действующих уголовном и уголовно-исполнительном законах Республики Казахстан необходимо устранить. С учетом выше изложенного, казахстанскому законодателю следует исключить имеющиеся коллизии между УК РК и УИК РК, поскольку они препятствует единообразной практике применения законов и представляются недопустимыми. В части вопроса о возможном применении отсрочки отбывания наказания наряду с основным к дополнительным наказаниям, нам следует принять во внимание опыт

законотателя Республики Беларусь, и в самом уголовном законе предусмотреть положение, допускающее применение отсрочки отбывания наказания к дополнительным видам наказаний.

Библиографические ссылки

1. Джекебаев У.С., Судакова Р.Н., Шапинова С.А., Балтабаев К.Ж. и др. Криминологические и уголовно-правовые проблемы наказания. Алма-Ата: Наука, 1983. 208 с.
2. Модельный Уголовный кодекс для государств - участников Содружества Независимых Государств, принят Постановлением Межпарламентской Ассамблеи государств - участников Содружества Независимых Государств Санкт-Петербург 17 февраля 1996 года. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.icrc.org/ru/doc/assets/files/other/crim.pdf> - Дата доступа: 14.11.2020.
3. Уголовный кодекс Республики Молдова от 18 апреля 2002 года № 985-XV. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://continent-online.com> - Дата доступа: 15.11.2020.
4. Уголовный кодекс Российской Федерации 13 июня 1996 года № 63-ФЗ. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.consultant.ru/document/cons_doc - Дата доступа: 15.11.2020.
5. Уголовный кодекс Грузии от 22 июля 1999 года № 2287-ВС. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://matsne.gov.ge/ru> - Дата доступа: 15.11.2020.
6. Уголовный Кодекс Республики Беларусь № 275-3 от 9 июля 1999 года. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://kodeksy-by.com/ugolovnyj_kodeks_rb.htm - Дата доступа: 15.11.2020.
7. Уголовный кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года № 226-V ЗРК.. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://adilet.zan.kz> - Дата доступа: 15.11.2020.
8. Уголовно-исполнительный кодекс Республики Казахстан от 5 июля 2014 года № 234-V ЗРК. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://adilet.zan.kz> - Дата доступа: 15.11.2020.

ABORDAREA NOȚIUNII OBIECTULUI INFRAȚIUNII ÎN DOCTRINA PENALĂ ACTUALĂ

Alexandru ZOSIM,
doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Drept penal și criminologie”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Oksana HRYTENKO,
doctor în drept,
conferențiar universitar,
profesor la catedra drept penal și criminologie,
Universitatea de stat a MAI din Odesa, Ucraina

Rezumat

Articolul este consacrat noțiunii obiectului infracțiunii. Autorul evidențiază principalele probleme ale definirii obiectului infracțiunii în doctrina penală actuală. Se argumentează că obiectul infracțiunii îl constituie interesele protejate de către legea penală.

Cuvinte-cheie: obiectul infracțiunii, norma penală, dreptul penal, valori sociale, relații sociale, interese sociale, Codul penal.

Résumé

L'article se concentre sur la notion d'objet du crime. L'auteur met en évidence les principaux problèmes de définition de l'objet du crime dans la doctrine pénale actuelle. On fait valoir que ce sont les intérêts protégés par le droit pénal qui font l'objet du crime.

Mots-clés: l'objet du crime, la norme pénale, le droit pénal, les valeurs sociales, les relations sociales, les intérêts sociaux, le Code pénal.

Introducere. Obiectul infracțiunii reprezintă elementul obligatoriu al componenței de infracțiune și în această calitate este absolut necesar pentru stabilirea existenței sau inexistenței temeiurilor răspunderii penale. Această înseamnă că fapta care aduce prejudicii unui obiect care nu este protejat de către legislația penală nu constituie infracțiune și nu atrage răspunderea penală.

Totodată, obiectul infracțiunii în mod nemijlocit influențează asupra gradului prejudiciabil al faptei și, în acest sens, în mare parte determină atribuirea infracțiunii la o categorie sau alta. În afară de aceasta, el contribuie la delimitarea infracțiunilor de alte încălcări de drept, precum și la delimitarea

infracțiunilor unele de altele.

Specialistul sovietic Nikiforov B.S., investigând problema obiectului infracțiunii, menționa că „...este dificil să evidențiem o altă problemă de drept penal care ar fi mai discutabilă decât teoria obiectului infracțiunii. În literatura de specialitate nu este soluționată nici chiar întrebarea ce constituie obiectul infracțiunii – relațiile sociale sau altceva” [13, p. 6]. În pofida faptului că aceste idei au fost expuse în 1960, ele continuă să fie actuale.

Metode și materiale aplicate. În limitele de studiu al acestui articol, în calitate de metodă de cercetare principală a fost utilizată metoda comparativă de studiere a obiectului infracțiunii. În afară de metoda comparativă au mai fost utilizate o serie de metode cum ar fi: metoda analizei logice, interpretării logice, clasificării etc.

Conținut de bază. Ceea la ce atentează infracțiunea în doctrina dreptului penal tradițional poartă denumirea de „obiect al infracțiunii”. Caracterul prejudiciabil al infracțiunii se reflectă în faptul că ea cauzează daune sau generează stări de pericol pentru oameni priviți atât ca indivizi aparte, cât și ca colectivități umane. Astfel, autorii ruși Kozacenko I.Ia. și Neznamova Z.A. consideră că obiectul infracțiunii este „cel împotriva căruia ea se comite, adică indivizii aparte sau unele colectivități umane, valorile materiale și nemateriale ale cărora fiind protejate juridico-penal sunt supuse atentării infracționale, în urma căreia acestor persoane li se cauzează prejudiciu sau se creează pericolul cauzării de prejudiciu” [15, p. 135].

Probabil, în acest sens, ar fi corect de specificat omul și societatea în ansamblu în calitate de obiect al infracțiunii, însă, luând în considerare, pe de o parte, multitudinea aspectelor prin care se caracterizează personalitatea umană și societatea, aspecte care posedă o valoare diferită și care sunt prejudiciate în mod diferit prin săvârșirea infracțiunilor, iar, pe de altă parte, necesitatea respectării principiului diferențierii răspunderii penale s-a cristalizat cerința de a indica în calitate de obiect al infracțiunii categorii mai speciale care ar caracteriza aspectele concrete ale personalității și societății și, astfel, ar servi drept criteriu de diferențiere a gradului prejudiciabil al infracțiunilor. Aceasta fiindcă obiectul infracțiunii nu doar indică spre ce este îndreptat atentatul infracțional, dar și servește drept unul dintre criteriile de delimitare a infracțiunilor.

Respectiv, în doctrina penală s-au iscat opinii diferite referitoare la faptul care dintre aspectele personalității și societății sunt mai potrivite pentru a fi indicate în calitate de obiect al infracțiunii. În afară de poziția menționată mai sus, pe care o apreciem ca fiind corectă, însă prea largă și de aceea incomodă, de cele mai dese ori se indică în calitate de obiect al infracțiunii: valorile sociale, relațiile sociale, interesele, normele juridice.

Teoria normativistă a obiectului infracțiunii este una dintre cele mai vechi și respectiv una dintre cele mai criticate. Reprezentații acestei teorii considerau că obiectul infracțiunii constituie însăși norma penală care descrie această infracțiune. Este corect că infracțiunea încalcă norma penală, însă norma a fost creată ca răspuns la cerința socială de a proteja anumite interese, și anume aceste interese sunt ținta infracțiunii descrise.

În doctrina penală actuală a României predomină două concepții, care au ca punct comun valoarea socială. Astfel, de exemplu M. Zolyneak [11, p. 237] și M. Basarab [2, p. 157] apreciază că obiect al infracțiunii sunt valorile sociale apărate de legea penală. Autorii Rodica-Mihaela Stănoiu, Ioan Criga și Tiberiu Dianu consideră că „la construirea oricărei norme de incriminare se are întotdeauna în vedere o valoare socială care se ocrotește, precum și urmarea (răul) împotriva căreia se creează această ocrotire. În fiecare dispoziție incriminatoare găsim o îmbinare a celor două noțiuni, îmbinare care oglindește sintetic ideea de justiție penală” [8, p. 67]. Într-o astfel de poziție regăsim influența școlii sovietice de drept penal, școală bazată pe ideile marxist-leniniste. Aceasta, deoarece Vintilă Dongoroz în manualul de drept penal editat în 1939 scria: „La întocmirea dispozițiilor incriminatoare, se are totdeauna în vedere *interesul* ce se ocrotește și *răul* în contra căruia se creează ocrotirea; pe baza acestor două noțiuni, se construiește norma incriminatoare. De aceea, în fiecare dispoziție incriminatoare, găsim o îmbinare a celor două noțiuni, (ideea primară și ideea adiacentă) îmbinare care oglindește sintetic ideea de drept” [6, p. 164]. Observăm că influența socialistă a înlocuit în conținutul obiectului infracțiunii interesul cu valoarea socială.

Reprezentanții poziției a doua largesc conținutul obiectului incluzând în el și relațiile sociale formate în jurul acestor valori sociale. O astfel de opinie este susținută de către C. Bulai [4, p. 195], A. Ungureanu [10, p. 74], A. Borodac [9, p. 74-75].

Între noțiunile de valoare și interes există o legătură strânsă. Astfel, V. Drăghici consideră că „bunurile, interesele prețuite ca atare de întreaga comunitate constituie valori sociale” [7, p. 13]. Rodica-Mihaela Stănoiu, Ioan Criga și Tiberiu Dianu apreciază că „valorile sociale nu se formează însă în vid, ci în jurul unor realități, se obiectivizează în anumite *interese*. În toate formele incriminate vom avea întotdeauna un *interes* ocrotit în general, pe care norma incriminatoare îl protejează indirect și un *interes* ocrotit în special, pe care norma incriminatoare îl ocrotește în mod direct” [8, p. 67].

Conform DEX valoarea reprezintă „însușire a unor lucruri, fapte, idei, fenomene de a corespunde necesităților sociale și idealurilor generate de acestea; suma calităților care dau preț unui obiect, unei ființe, unui fenomen etc.; importanță, însemnătate, preț, merit” [5, p. 1145]. Astfel, aprecierea

unui fenomen drept valoare se bazează pe corespunderea lui „necesităților sociale și idealurilor generate de acestea”. Sub acest aspect noțiunea de „valoarea socială” se prezintă a fi mai îngustă în raport cu noțiunea de „interes”, deoarece ultima presupune nu neapărat ceva important pentru întreaga societate, ci și ceva apreciat doar de colectivități mai mici, ba chiar și de persoane aparte. Pe de altă parte, această legătură se manifestă în faptul că doar unele interese sunt apreciate drept valori.

Aprecierea că tot ce este apărut de legea penală de atentate infracționale constituie valori sociale era convenabilă statului socialist, ai cărui guvernanți se autoapreciau că au creat cea mai corectă și mai ideală justiție. Evident, un astfel de calificativ nu poate fi atribuit niciunui dintre statele existente. Respectiv nu putem aprecia că statul socialist sau oricare alt stat a relevat și a apreciat fără erori toate acele fenomene sociale, care constituie real valori sociale, adică sunt importante pentru majoritatea membrilor societății și, ceea ce este mai important, nu au abuzat de funcția legislativă pentru a oferi protecție juridico-penală unor interese mai înguste decât cele care posedă valoare socială reală. Perioada socialistă în dezvoltarea României constituie un exemplu elocvent în acest sens, când nu toate „valorile socialiste” pe care le apăra și, în acest mod, le promova Codul penal al României socialiste erau real valoroase pentru întreaga societate. Astfel, deși legislația penală ar trebui să tindă să protejeze doar valorile cu adevărat sociale, la momentul actual în esența fenomenelor care constituie obiectul infracțiunii nu putem releva trăsătura comună de valoare socială, ci doar aceea de interes protejat prin legea penală.

În esență dorim să afirmăm că nu tuturor fenomenelor protejate de legea penală li se poate atribui calificativul de valoare socială. Însă, evident din moment ce aceste fenomene se bucură de protecție juridico-penală, ele constituie un *interes* important ori pentru întreaga societate, ori pentru o colectivitate mai mică, însă care are influență asupra procesului legislativ. Astfel, conținutul obiectului infracțiunii include nu doar valorile sociale, dar și anumite interese pe care legiuitorul a considerat oportun să le protejeze de atentatele infracționale. Per ansamblu, noțiunea de „interes” este mai largă decât cea de „valoare socială”, deoarece o include pe ultima și astfel reflectă mai bine ceea ce este protejat prin legea penală și la ce atentează infracțiunea, adică – conținutul obiectului infracțiunii.

În acest sens este relevantă următoarea poziție a juristului rus Taganțev N.S.: „Manifestarea vitală a normei poate fi doar ceea ce a generat apariția ei, ceea ce îi oferă conținut, îi servește drept justificativ – interesul vital, interesul conviețuirii sociale... Viața socială în manifestările sale individuale și sociale creează interese și generează protecția lor juridică” [14, p. 31-32].

Cu referire la relațiile sociale juristul rus Gauhman L.D. menționează că ele există obiectiv și se manifestă în calitate de interese [12, p. 61]. Astfel, considerând că membrii societății sunt interesați de integritatea anumitor relații sociale. Totuși unii autori consideră că relațiile sociale constituie legături tipice, stabile, obiective formate între membrii societății. În cadrul acestor relații se deosebesc subiecții relației și obiectul relației, în funcție de care de obicei se indică un anumit interes. Descriind componentele unor infracțiuni concrete, autorii de obicei menționează că obiectul nemijlocit al infracțiunii constituie o anumită relație socială care asigură sau protejează un interes, o valoare socială. De exemplu, A. Borodac indică în calitate de obiect nemijlocit al infracțiunilor contra vieții „relațiile sociale ale căror existență și normală desfășurare sunt condiționate de *ocrotirea vieții* persoanei împotriva faptelor prin care se aduce atingere acestei valori sociale” [3, p. 47]. Astfel, se prezumă că în societate deja există o relație socială care obligă membrii societății să protejeze viața altor persoane, adică, în esență, deja există o regulă corespunzătoare de conduită, care și este încălcată. Regula de conduită însă în societatea noastră este numită normă, iar normele deja au fost trecute în legi, inclusiv în cele penale. Într-o astfel de viziune reiese că obiectul infracțiunii iarăși este norma penală, care însă, în esență, și este izvorul relației sociale de protecție a interesului.

În realitate, nici norma penală, și nici relația socială reglementată de către această normă de la sine nu pot proteja interesele membrilor societății fără activitatea corespunzătoare a organelor de aplicare a acestor norme. Atunci când interesele majorității oamenilor coincid, apare un interes major de a oferi protecție juridică acestui interes. Anume acest interes generează crearea normei penale corespunzătoare, iar deja ultima reglementează cum ar trebui să se desfășoare relațiile sociale legate de aceste interese.

În concluzie, vom susține poziția acelor juriști care consideră că obiectul infracțiunii îl constituie interesele protejate de către legea penală de atentatele infracționale.

Referințe bibliografice

1. Codul penal al R. Moldova, Legea nr.985-XV din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 128-129/1012 din 13.09.2002.
2. Basarab M. Drept penal. Partea generală. Vol. I. București: Ed.: Lumina Lex, 2002.
3. Borodac A. Manual de drept penal. Partea specială. Chișinău, 2004.
4. Bulai C. Manual de drept penal. Partea generală. București, 1993.
5. Dicționarul explicativ al limbii române, ediția a II-a. Academia Română,

- Institutul de Lingvistică. București: Ed. Univers Enciclopedic, 1998.
6. Dongoroz V. Drept penal. (Reeditarea ediției din 1939). București, 2000.
 7. Drăghici V. Obiectul juridic al infracțiunii. București, 2004.
 8. Drept penal. Partea generală. Note de curs. Sub redacția Rodica-Mihaela Stănoiu, Ioan Criga, Tiberiu Dianu. București, 1992.
 9. Drept penal. Partea generală. Manual sub redacția lui A. Borodac. Chișinău, 1994.
 10. Ungureanu A. Drept penal român. București: Ed. Lumina Lex, 1995.
 11. Zolyneak M. Drept penal român. Partea generală, vol. II, Iași: Ed. Fundația Chemarea, 1992.
 12. Гаухман Л.Д. Квалификация преступлений: закон, теория, практика. Москва, 2005.
 13. Никифоров Б.С. Объект преступления по советскому уголовному праву. Москва: Госюриздат, 1960.
 14. Таганцев Н.С. Русское уголовное право. Лекции. Часть общая. В 2-х т. Т. 1. Москва, 1994.
 15. Уголовное право. Общая часть. Учебник. Отв. Ред. И.Я. Козаченко и З.А. Незнамова. Москва, 1997.

**ПРИЧИНЫ СОВЕРШЕНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ПРОТИВ
ПОЛОВОЙ НЕПРИКОСНОВЕННОСТИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ
ПО МАТЕРИАЛАМ УГОЛОВНЫХ ДЕЛ ПО ГОРОДУ НУР-СУЛТАН
(РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН)**

Алия Курманаевна АБИШЕВА,
*докторант Академии правоохранительных органов
при Генеральной Прокуратуре Республики Казахстан*

Резюме

В статье приведен анализ изучения материалов уголовных дел и приговоров лиц, осужденных за преступления против половой неприкосновенности несовершеннолетних по городу Нур-Султан (Республика Казахстан). Автором выделены основные детерминанты совершения таких противоправных деяний. А также отмечена необходимость дальнейшего полового просвещения детей в целях усиления эффекта виктимной профилактики.

Ключевые слова: половое просвещение, преступления против половой неприкосновенности несовершеннолетних, причины, уголовная ответственность.

Resume

The article analyzes the study of materials of criminal cases and sentences of persons convicted of crimes against the sexual integrity of minors of the capital of the Republic of Kazakhstan - Nur-Sultan city. The author highlights the main determinants of such illegal acts. It is also noted the need for sex education for children in order to enhance the effect of victim prevention.

Keywords: sex education, crimes against sexual integrity of minors, reasons, criminal liability.

Республика Казахстан идет по пути дальнейшего ужесточения уголовной ответственности за преступления против половой неприкосновенности несовершеннолетних, к которым законодатель в соответствии с п.42) ст.3 Уголовного кодекса Республики Казахстан относит деяния, совершенные в отношении малолетних и несовершеннолетних, предусмотренные статьями 120 (изнасилование), 121 (насильственные действия сексуального характера), 122 (половое сношение или иные действия сексуального характера с лицом, не достигшим 16-летнего возраста), 123 (понуждение к половому сношению, мужеложству, лесбиянству или иным действиям сексуального характера), 124 (развращение малолетних) УК [1].

Согласно данным Комитета по правовой статистике и специальным учетам Генеральной Прокуратуры Республики Казахстан в стране за 6 месяцев 2020 года осуждены 197 лиц, за преступления против половой неприкосновенности несовершеннолетних [2]. Данная категория уголовных деяний вызывает негативный общественный отклик, что неудивительно и ожидаемо в обществе правового и цивилизованного государства, где защита прав и свобод детей является одной из приоритетных задач.

В своем очередном послании Президент Республики Казахстан Касым-Жомарт Токаев отметил о значительном ужесточении уголовной ответственности за действия сексуального характера в отношении несовершеннолетних. «...проблема остается острой. Такие преступники заслуживают более сурового наказания, без права на помилование и тем более досрочное освобождение. Они должны содержаться в учреждениях максимальной безопасности. Каждое подобное дело должно быть на особом контроле органов прокуратуры. Бездействие или халатное отношение со стороны социальных и правоохранительных органов будет строжайше наказываться» [3]. Таким образом, Глава государства дал понять, что обязанность противодействия таким противоправным деяниям возложена не только на органы внутренних дел и прокуратуры республики, но и на все органы, занимающиеся социальной стороной жизнедеятельности людей: органы опеки и попечительства, отделы занятости и социальных программ при местных исполнительных органах каждого региона и др.

Вместе с тем, не стоит возлагать всю ответственность на государственные органы, родителям и близким родственникам также следует проводить воспитательную работу и просвещать ребенка о половом воспитании для своевременного реагирования и предотвращения страшных последствий.

В силу своего возраста и присущему несовершеннолетнему психологического развития, дети длительное время могут воспринимать недопустимое поведение взрослых родственников как нормальное, считая совершаемые с ними сексуальные действия дозволенными. Так, например, в 2018 году был задержан и осужден гражданин Д., 1952 г.р., который в течение продолжительного времени совершал действия сексуального характера, выражавшиеся в поглаживании и удовлетворении своих половых потребностей в присутствии своих обнаженных внуков 2010 и 2014 г.р., которым на момент совершения преступных деяний было 8 и 4 года [4].

Другой пример, когда родственники, вместо воспитательного и должного нравственного отношения, пользуясь своим физическим и психологическим превосходством, совершают в отношении ребенка низменные противоправные действия. В 2017 году был осужден гражданин А., 1981 г.р., ранее не судим, имеющий высшее образование, работавший

на государственной службе, воспитывающий двух несовершеннолетних детей, совершал действия сексуального характера в отношении родной племянницы, 2001 г.р., на момент совершения насильственного деяния, учащаяся 10 класса средней школы [4]. В этом случае, жертва, осознавала, что с ней совершают противоправные деяния против ее воли, однако рассказать кому-либо сразу не могла, боясь угрозы и осуждения со стороны семьи и родственников. И таких примеров немало, которые можно было бы предотвратить своевременным вмешательством и обращения внимания на поведения своих детей в присутствии некоторых взрослых.

Это еще раз говорит о необходимости усиления профилактических мер, одной из которых выступает постепенное половое просвещение детей: половое воспитание в школах в соответствии с их возрастным развитием; родителям рекомендуется говорить со своими детьми открыто на тему сексуального воспитания, развития физиологии девочек и мальчиков, о недопустимости действий сексуального характера в отношении детей со стороны любых лиц. В подростковом возрасте, дети все больше нуждаются в таком разговоре именно с родителями и близкими людьми, выстраивания с ними доверительных отношений.

Социальные причины и условия рассматриваемых преступлений в некоторых случаях связаны в первую очередь с упущениями в области нравственно-полового воспитания детей, особенно мальчиков, которые например, соглашаясь распивать спиртные напитки со взрослыми, своим легкомысленным поведением создают условия, становясь жертвой половых преступлений. Примером может быть случай, произошедшем в 2019 году, потерпевший З., 2006 года рождения распивая спиртные напитки со своими сверстниками на строительной площадке, решил продолжить распивания с осужденным У., 1957 г.р., который проходил мимо и предложил продолжить выпить более крепкий алкоголь у последнего дома. Несовершеннолетний согласился пройти с ним, где осужденный хотел воплотить свой преступный умысел и совершить действия сексуального характера путем введения своего полового органа в ротовую полость несовершеннолетнего. Однако последнему удалось убежать на улицу и попросить помощи у прохожих, которые впоследствии и вызвали сотрудников полиции и помогли задержать гражданина У. [4].

Низкий уровень нравственного воспитания, неблагоприятные жилищные условия, безработица, детская травма пережитого насилия в детстве и неоказания своевременной психологической помощи – являются основными причинами совершения сексуального насилия в отношении несовершеннолетних. Изучая социальные характеристики лиц, осужденных за преступления против половой неприкосновенности детей, можно вывести среднестатистический портрет насильника:

каждый второй, не имеет постоянного места работы, страдает алкогольной/наркотической зависимостью, каждый третий ранее судимый, состоящий на учете у психиатров, как лицо, страдающее психическим расстройством.

Анализ изученных архивных материалов уголовных дел в городе Нур-Султанза 2015 по 2020 годы, позволил сделать вывод, о том, что большинству лиц, осужденных за сексуальные преступления против несовершеннолетних характерны: низкая и искаженная ценность половой свободы и половой неприкосновенности жертвы, что обусловлено, тем фактом, что они ранее были отвергнуты противоположным полом. Доказательством тому, является изнасилование, совершенное гражданином Д., 1991 года рождения над потерпевшей несовершеннолетней Е., 1999 г.р., который воспользовавшись превосходством физической силы и в целях удовлетворения своей потребности, совершил половое сношение с применением насилия. При последующем допросе в качестве подозреваемого, мотивировал свой поступок тем, что «желал на ней жениться, так как она еще непорочна и не сможет в последующем его отвергнуть» [4].

Проведенный анализ акцентирует внимание на необходимости при исполнении наказаний в отношении лиц, осужденных за насильственные преступления против половой неприкосновенности лиц, не достигших 18-летнего возраста, применять психологические методы в процессе отбывания наказания, целями которых является исправление и недопущение осужденными повторных преступных деяний, поскольку причина каждого совершенного насилия – глубокие внутриличностные проблемы преступника.

Библиографические ссылки

1. Уголовный кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://adilet.zan.kz>. – Дата доступа: 14.11.2020.
2. Статистические сведения Комитета по правовой статистики и специальным учетам Генеральной Прокуратуры Республики Казахстан.[Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://inforpublic.pravstat.kz/> – Дата доступа: 12.11.2020.
3. Послание Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана. 1 сентября 2020 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.akorda.kz/ru/addresses/> – Дата доступа: 12.11.2020.
4. Сведения архивных материалов Специализированного межрайонного суда по уголовным делам города Нур-Султан – данные за период с 2015 по 2020 года.

REGLEMENTAREA JURIDICĂ DE APLICARE A MIJLOACELOR TEHNICO-ȘTIINȚIFICE ÎN ACTIVITATEA JUDICIARĂ

Anatolie ANDRONACHE,

*doctorand, șeful al Direcției dezvoltare profesională
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

Actualmente, sporirea eficacității cercetărilor proceselor penale este determinată de nivelul de implementare în activitatea practică a metodelor și mijloacelor tehnico-științifice destinate descoperirii, fixării, ridicării, relevării, copierii, examinării prin intermediul cărora se compensează datele lipsă omise de persoană în procesul de percepție, memorare, salvare, reproducere, sistematizare și transmitere a informației. Astfel, ca rezultat al aplicării mijloacelor și metodelor tehnico-științifice, datele probante devin mai precise și complete, determinând noi posibilități tactice de efectuare a acțiunilor de urmărire penală. Cu alte cuvinte, fixarea tehnică oferă noi posibilități organului judiciar.

Abstract

Forthwith the increase of the effectiveness of criminal processes research is determined by the level of implementation of methods and technological-scientific means for detection, fixing, picking up, revealing, copying and examination. These means help to provide the missing data that has been omitted by a person in the perception process, storage, saving, reproduction, systematization and transmission of information. As a result of using the technological-scientific means and methods, the evidentiary data become more precise and complete. It determines new tactical possibilities for carrying out criminal prosecution actions. Otherwise stated, the technological fix offers new possibilities to the judicial body.

Perioada de timp aflată la intersecția secolelor XIX și XX se caracterizează printr-un nivel sporit de descoperiri tehnico-științifice și invenții. Schimbările provocate de lumea științifică, într-un mod direct, a atins și sfera probațiunii. Ca urmare, ofițerul de urmărire penală, procurorul, polițistul au început să folosească mijloace tehnico-științifice, metode și procedee noi în activitatea de cercetare, descoperire și prevenire a infracțiunilor.

Legislația procesuală penală a Republicii Moldova în conținutul art. 260 reglementează întocmirea unui proces-verbal privind acțiunea de urmărire penală și obligă, ca faptele constatate în cadrul efectuării acțiunii de urmărire penală să fie descrise amănunțit, dar ofițerul de urmărire penală consemnează doar ceea ce după propria sa convingere are importanță pen-

tru cauză. Iar în privința procedurii probator „audierea” nu există nici o normă care să reglementeze modalitatea de fixare a informației orale sau scrise ce are importanță pentru justa soluționare a cauzei. În aceste condiții persoana care audiază aplică recomandările tactico-criminalistice, care pe lângă cerințele de bază prevăd fixare textuală a declarațiilor.

În practică această recomandare se aplică permanent după posibilitate. De cele mai dese ori persoana care audiază alege și consemnează în procesul-verbal de audiere datele care conform convingerii sale lăuntrice au importanță pentru cauza penală. Astfel, procesul de consemnare a declarațiilor obține un caracter subiectivist. Iar subiectivismul poate să se manifeste și prin resemnarea în procesul-verbal de audiere a unor informații importante, dar neevidente la momentul audierii. Mijloacele tehnico-științifice aplicate în cadrul acțiunilor de urmărire penală nu au astfel de lacune.

Analizând normele procesual-penale autohtone care reglementează aplicarea mijloacelor tehnice, constatăm că legea le clasifică astfel:

1. În funcție de mijlocul tehnic aplicat:
 - descoperire (art.118 alin.(3), art.132⁶ alin.(1) CPP al RM etc.);
 - relevare (art.134³ alin.(1) CPP al RM etc.);
 - ridicare (art.118 alin.(3), art.124 CPP al RM etc.);
 - fixare (art.118 alin.(3), art.134¹ alin.(3), art.134³ alin.(1) CPP al RM etc.);
 - copiere (art.118 alin.(3), art.134¹ alin.(3) CPP al RM etc.);
 - examinare (art. 151 alin.(2) CPP al RM etc.).
2. În funcție de etapa procesului penal:
 - proces penal (art.118 CPP al RM etc.);
 - urmărire penală (alin.(3) art. 125, alin.(2) art.126 CPP al RM etc.);
 - judecată (art.316 alin.(3), art. 336 alin.(2) CPP al RM etc.).
3. În funcție de persoana ce aplică mijlocul tehnic:
 - ofițerul de urmărire penală (art.118 alin.(3), art. 264 alin.(2) CPP al RM etc.);
 - procuror (art.118 alin.(3), art. 264 alin.(2) CPP al RM etc.);
 - specialist, expert (art.87 alin.(5) pct.5, art.151 alin.(2) CPP al RM etc.);
 - judecător (art.110¹ alin.(1) CPP al RM etc.);
 - alte persoane (art.127 alin.(6) CPP al RM etc.).
4. În funcție de persoana ce solicită:
 - bănuitul, învinutul, inculpatul, partea vătămată, martor (art.115 alin.(1), art.127 alin.(6) CPP al RM etc.);
 - organul de urmărire penală (art.115 alin.(1) CPP al RM etc.);
 - instanța de judecată (art.115 alin.(1) CPP al RM etc.);
5. În funcție de importanță:

– obligatorii (art.110¹ alin.(1), art.116 alin.(3), art.264 alin.(2) CPP al RM etc.);

– în caz de necesitate (art.114 alin.(5), art. 118 alin.(3), art.122 alin. (1) CPP al RM etc.).

Codul de procedură penală, din totalitatea de mijloace tehnico-științifice aplicate la cercetarea cauzei, un loc aparte îl rezervă mijloacelor tehnico-științifice de fixare. Practic, la orice acțiune de urmărire penală (audierea, cercetarea la fața locului, prezentarea spre recunoaștere, verificarea declarațiilor la locul infracțiunii etc.) și alte activități judiciare (consemnarea autodenunțului etc.) organul de urmărire penală aplică mijloace tehnice de fixare, de exemplu, mijloace tehnice de fotografiere, de înregistrare audio sau video.

Dacă facem o retrospectivă în istoria mijloacelor tehnico-științifice de fixare aplicate în activitatea judiciară, constatăm că modalitățile de fixare au rămas aceleași (fotografia judiciară, înregistrarea audio, video), s-a modernizat numai mijlocul tehnic, care asigură fixarea activității judiciare.

Analizând evoluția reglementării autohtone a mijloacelor tehnico-științifice aplicate în activitatea judiciară, constatăm că progresul tehnico-științific determină o interferență, tot mai pronunțată, a științei criminalistice cu procesul penal în materia reglementării asistenței tehnico-științifice folosite la cercetarea faptelor infracționale. Interferență care poate fi realizată prin două modalități:

– modificarea legislației actuale;
– elaborarea și definirea regulilor de efectuare a acțiunilor noi de urmărire penală.

Prima modalitate o identificăm în dispoziția ce reglementează aplicarea mijloacelor tehnice la audiere. De exemplu, dispoziția art. 115¹ **Aplicare înregistrărilor audio la audiere** CPP al RSSM prevedea: *la audierea învinutului, bănuțului, martorului sau a victimei, la decizia organului de urmărire penală, pot fi aplicate înregistrările audio.*

Înregistrările audio, la fel, pot fi aplicate la cererea învinutului, bănuțului, martorului sau a victimei.

Organul de urmărire penală ia decizie cu privire la aplicarea înregistrărilor audio și anunță despre aceasta până la începerea audierii...

Această normă s-a modificat astfel: art.115 CPP al RM **Aplicare înregistrărilor audio sau video la audierea persoanelor**

(1) *La audierea bănuțului, învinutului, inculpatului, părții vătămate, a martorilor pot fi aplicate, la cererea acestora sau din oficiu, de către organul de urmărire penală ori instanță, înregistrări audio sau video. Despre aplicarea înregistrărilor audio sau video se comunică persoanei care urmează să fie audiată înainte de începerea audierii...*

Cu toate că legislația procesual-penală autohtonă se dezvoltă într-un ritm dinamic, fapt demonstrat de multiplele modificări și completări, evoluția reglementării autohtone a mijloacelor tehnico-științifice aplicate în activitatea judiciară este una lentă. Rezultatul progresului tehnico-științific pătrunde cu greu în conținutul normei procesual-penale. Până în prezent constatăm reglementări din CPP al RSSM în actualul cod. Astfel, conținutul art. 115 CPP al RSSM: *dacă în cadrul acțiunii de urmărire penală s-a aplicat fotografia, filmările, înregistrările audio, executate mulaje atunci procesul-verbal trebuie să conțină mențiuni cu privire la mijloacele tehnice, condițiile și regulile de aplicare a acestora, obiectele față de care s-a aplicat mijlocul tehnic și rezultatele obținute. Procesul-verbal trebuie să conțină mențiuni că înainte de a se utiliza mijloacele tehnice, despre aceasta s-a comunicat persoanelor care participă la efectuarea acțiunii de urmărire penală*, practic, nu se deosebește cu nimic de conținutul pct.6 alin.(2) art.260 CPP al RM: *mențiunea privind efectuarea, în cadrul realizării acțiunii de urmărire penală, a fotografierii, filmării, înregistrării audio, interceptării convorbirilor telefonice și a altor convorbiri sau executarea mulajelor și tiparelor de urme, privind mijloacele tehnice utilizate la efectuarea acțiunii respective de urmărire penală, condițiile și modul de aplicare a lor, obiectele față de care au fost aplicate aceste mijloace, rezultatele obținute, precum și mențiunea că, înainte de a se utiliza mijloacele tehnice, despre aceasta s-a comunicat persoanelor care participă la efectuarea acțiunii de urmărire penală.*

A doua modalitate de interferență este reprezentată de articolul 132⁸, 134⁸ CPP al RM.

În același context, urmează de specificat că legislația procesual penală autohtonă, în materia reglementării mijloacelor tehnico-științifice aplicate în activitatea judiciară, cu toate că suferă modificări ce îmbunătățesc derularea procesului penal, nu conține idei criminalistice și procesual-penale clar formulate. Completările și modificările în parte țin de:

– mijlocul tehnic aplicat: s-a trecut de la fotoaparat cu peliculă, mijloace tehnice de înregistrare audio, filmul judiciar (fonogramă, casetă audio) la aparat fotografic cu peliculă, film judiciar, mijloace tehnice de înregistrare audio, **video** (fonogramă, casetă audio și **video**).

– statutul procesual al persoanei față de care se aplică mijloacele tehnice: de la bănuț, învinut, martor, victimă la bănuț, învinut, **inculpat**, martor, **parte vătămată**.

– solicitantul aplicării mijlocului tehnic: de la decizia ofițerului de urmărire penală, cererea învinutului, bănuțului, martorului, victimei la decizia organului de urmărire penală, **a instanței** sau la cererea bănuțului, învinutului, inculpatului, părții vătămate, a martorilor.

Regulile determinate de CPP al Republicii Moldova, în ceea ce privește

aplicarea mijloacelor și metodelor tehnico-științifice, în mare parte frânează implementarea rezultatelor inovaționale ale tehnicii și științei în activitatea practică de cercetare a infracțiunilor. În opinia noastră, actualmente există o evidentă neconcordanță între sistemul reglementării mijloacelor tehnico-științifice și progresul tehnico-științific, sporirea necesităților și criteriilor noi de asigurare a eficacității procesului penal.

Problema reglementării aplicării mijloacelor și metodelor tehnico-științifice utilizate în cadrul activității judiciare permanent a fost în atenția doctrinarilor criminaliști și procesualiști. Anume întrei ei, după cum menționează autorul Landau I., începând cu anii '60-'70 ai secolului al XX-lea, se purtau discuții acerbe privind reglementarea aplicării mijloacelor și metodelor tehnico-științifice în activitatea de urmărire penală [1]. Unii autori precum Makarov I. propuneau elaborarea „Regulamentului criminalistic” care ar prevedea regulile de aplicare a mijloacelor și metodelor tehnico-criminalistice în activitatea judiciară [1]. Paniușkin V. propunea reglementarea amănunțită a mijloacelor tehnice aplicate în cadrul procesului penal. Reprezentanții criminalisticii, la fel, erau preocupați de această problemă. Astfel, autorii Potapov S., Iakimov I. Belkin R. [2] pun la îndoială necesitatea existenței unui „Regulament criminalistic” și a reglementării amănunțite a aplicării mijloacelor tehnice în cadrul procesului penal și pledează pentru crearea unei dispoziții generale procesual penale ce a reglementat principiile generale ale aplicabilității mijloacelor tehnice în cadrul procesului penal.

Autorii Kraveț E., Martânov A. Șuvalov N., de asemenea, susțin această opinie, dar precizează că nu este de ajuns crearea unui singur articol, ci elaborare unei secțiuni [3]. Despre necesitatea unei norme cu caracter general ce ar reglementa aplicarea mijloacelor tehnice ne vorbește și autorul Lupinski P. care menționează că operativitatea și eficacitatea cercetării este dependentă de nivelul tehnico-științific al metodelor și mijloacelor aplicate la descoperirea și examinarea probelor. Vorbind despre mijloacele tehnico-științifice în activitatea de probațiune este importantă și opinia autorului Enikeev Z. [4]. El menționa că o normă care ar determina regulile generale de aplicare a mijloacelor tehnico-științifice este binevenită și obligatorie.

Susținem opinia autorilor Belkin R., Potapov S., Iakimov I., Lupinski P., Enikeev Z. și în special a lui Kraveț E., Martânov A., Șuvalov N. din mai multe considerente:

– dacă s-ar elabora „Regulamentul criminalistic”, acesta ar contraveni principiilor de bază ale procesului penal. Conform alin. (1) art. 2 CPP al RM procesul penal se reglementează de prevederile Constituției Republicii Moldova, de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte și de prezentul cod, iar conform alin.(4) art.2 CPP al RM normele juridice cu caracter procesual din alte legi naționale pot fi aplicate numai cu condiția

incluserii lor în codul de procedură penală. Rezultă că orice normă prevăzută într-un alt act normativ, cu excepția celor trei izvoare, nu are putere procesual penală. Și totuși dacă se acceptă crearea unui act normativ, la nivel de lege, care ar reglementa realizările progresului tehnico-științific în activitatea judiciară, considerăm că ar fi mai rațional ca o astfel de reglementare să existe în codul de procedură penală, deoarece:

– codul de procedură penală actual conține norme care reglementează aplicarea mijloacelor tehnico-științifice în carul procesului penal, de exemplu art. 110, 110¹, 114 alin.(3), 115 CPP al RM etc.;

– eficacitatea normei crește în cazul în care ea interacționează și se combină cu alte norme ale codului de procedură penală.

Legislația procesuală penală este permanent determinată de necesitățile sale practice să se modifice, iar prin elaborarea unei norme cu caracter general, ce ar lărgi noțiunea „**mijlocului de probă**” ar exista posibilitatea aplicării mijloacelor tehnico-științifice, rezultat al progresului tehnico-științific, fără a face modificări în legislația procesual penală.

Dezvoltarea dreptului procesual penal este indispensabilă fără dezvoltarea instituțiilor din partea generală. În primul rând, aceasta se referă la teoria probațiunii. Evoluția științelor și a mijloacelor tehnice, implementarea noilor tehnologii în activitatea judiciară determină necesitatea conștientizării rolului și a importanței probelor obținute prin aplicarea mijloacelor tehnico-științifice.

Prin introducerea unei norme cu caracter general se va crea o claritate în ceea ce privește sintagma: „*tot ce nu este interzis de lege totul se permite*”. Sintagma poate crea o reacție în lanț în ceea ce privește aplicarea mijloacelor tehnice nereglementate de legislația penală. Deoarece participanții la procesul penal, pe drept, pot aplica orice mijloace tehnice fiindcă legea nu interzice.

Ținând cont de acest fapt, propunem completarea art. 6 CPP al RM cu termenii: mijloc tehnic și metodă tehnică. Codul de procedură penală al R. Moldova utilizează, de acum, acești termeni în conținutul lit.g) pct.1 alin. art.132², art.134³, alin.(2) art.148, art.151, alin.(3) art.156 CPP al RM, dar nu sunt definiți.

Mijloacele tehnico-științifice – aparate, dispozitive, instrumente, utilaje, echipamente, accesorii și materiale, inclusiv seturi de mijloace tehnice cu diverse destinații criminalistice, care sunt aplicate la descoperirea, fixarea, ridicarea și examinarea obiectelor, ce sunt sau pot fi utilizate ca mijloace de probă în cadrul procesului penal. Tot la mijloace tehnico-științifice se referă și sistemele, rețelele informaționale de căutare, care permit acumularea, sistematizarea, extragerea și folosirea informației în vederea realizării sarcinilor criminalistice.

Procedee și metode tehnico-științifice – includ un sistem de operațiuni și reguli de lucru cu mijloacele tehnico-științifice, procedee și metode tactice de acumulare, administrare și investigare a probelor, inclusiv celelalte opțiuni științifice ce permit realizarea sarcinilor fără utilizarea mijloacelor tehnice (de exemplu, descrierea persoanei în baza semnalmentelor exterioare etc.).

În opinia noastră, refuzul de a reglementa exhaustiv, în legislația procesual penală, a mijloacelor tehnico-științifice de fixare și a purtătorilor tehnici de informație ar permite ca legislația procesuală să țină permanent pasul cu inovațiile tehnice, permițând astfel aplicarea lor în procesul judiciar. Totodată, l-ar lipsi pe legiuitor de necesitatea de a opera schimbări permanente în codul de procedură penală.

Susținem opinia elaborării unei norme cu caracter general, în conținutul CPP al RM, ce ar reglementa aplicarea mijloacelor și metodelor tehnico-științifice în activitatea de urmărire penală și de judecată. Acest proces juridic de reglementare trebuie să corespundă anumitor cerințe, care ar asigura aplicarea corectă și eficientă a rezultatelor progresului tehnico-științific, ne propunem în continuare să analizăm aceste cerințe.

Astfel, prima cerință înaintată față de reglementarea juridică a mijloacelor și metodelor tehnico-științifice este **plenitudinea**. Cu alte cuvinte, reglementarea juridică trebuie să se răsfrângă asupra tuturor realizărilor progresului tehnico-științific aplicat în activitatea de urmărire penală și de judecată, fără excepții.

Reglementarea juridică a aplicării realizărilor progresului tehnico-științific în activitatea de urmărire penală și de judecată trebuie să corespundă **necesităților real-practice ale organului de urmărire penală și ale instanțelor de judecată** și să reflecte aceste necesități. În funcție de reușita respectării cerinței date depinde eficacitatea procesului judiciar, fapt demonstrat de anumite perioade istorice. Procesul dat capătă un caracter mai dinamic în perioada revoluțiilor tehnico-științifice.

Analizând cerința dată, considerăm că influența progresului tehnico-științific asupra activității judiciare va fi permanent în creștere, ceea ce va determina sporirea posibilității de aplicare a realizărilor tehnico-științifice în procesul judiciar.

O importanță majoră o are **respectarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanei** în cazul aplicării mijloacelor și metodelor tehnico-științifice. De aceea este rațional respectarea și acestui criteriu în procesul de reglementare a aplicării realizărilor progresului tehnico-științific în activitatea judiciară.

O altă cerință de care trebuie să se țină cont la reglementarea aplicării mijloacelor și metodelor tehnico-științifice este raportul dintre **acceptabilitatea și obligativitatea** aplicării normei. În opinia noastră, norma trebuie

.....

să aibă un caracter permițător, ceea ce corespunde tendințelor generale de dezvoltare a dreptului. Dar în unele cazuri trebuie să existe și să acționeze prescrierile cu caracter obligatoriu.

Desigur, la elaborarea normelor ce reglementează aplicarea mijloacelor și metodelor tehnico-științifice în activitatea judiciară este rațional de utilizat **experiența legislativă a altor țări**.

Concluzionând cele expuse mai sus, constatăm că reglementarea juridică a aplicării mijloacelor și metodelor tehnico-științifice în activitatea judiciară trebuie să corespundă următoarelor cerințe:

- plenitudine;
- legătura cu practica;
- stabilitate;
- dinamism;
- statutul procesual al persoanei în cadrul procesului penal;
- folosirea experienței legislative a altor țări în domeniul aplicării realizărilor progresului tehnico-științific în activitatea judiciară.

Reglementarea legislativă a aplicării mijloacelor tehnico-științifice are și alte neajunsuri:

- sfera de aplicare a mijloacelor tehnico-științifice este limitată, de exemplu, în conținutul alin.(3) art.116 CPP al RM fixarea persoanelor prezentate spre recunoaștere este limitată doar la fotografie;
- nu e clar cine aplică mijloacele tehnico-științifice, de exemplu în faza de judecată cine aplică mijloacele tehnice de fixare;
- necesită modificare ordinea procesuală de aplicare a unor mijloace tehnico-științifice (procese – înregistrare audio, video);
- lipsa caracterului de pronostic;
- legislația procesual-penală nu conține norme cu caracter general care să reglementeze aplicarea mijloacelor și metodelor tehnico-științifice. Astfel de norme sunt necesare pentru a putea reglementa principiile generale ale aplicării realizărilor progresului tehnico-științific în activitatea judiciară (criteriile admisibilității aplicării cunoștințelor științifice și a mijloacelor tehnico-științifice).

Analizând cele enunțate mai sus, conchidem că Codul de procedură penală al Republicii Moldova are nevoie de norme ce ar reglementa:

- criteriile admisibilității aplicării realizărilor progresului tehnico-științific;
- regulile generale și ordinea aplicării cunoștințelor științifice;
- regulile generale și ordinea aplicării mijloacelor tehnico-științifice.

Norme ce s-ar regăsi în conținutul părții generale a CPP al RM, sub forma unei secțiuni.

Când vorbim despre criteriile admisibilității aplicării mijloacelor teh-

.....
nico-științifice, trebuie să înțelegem că ele se vor răsfrânge asupra tuturor mijloacelor tehnico-științifice aplicate în activitatea judiciară, indiferent de faza procesului penal.

În unele țări criteriile admisibilității sunt specificate nemijlocit în norma procesuală. Astfel, CPP al Republicii Kazahstan [5] în art. 126 arată că aplicarea mijloacelor tehnico-științifice se va considera admisibilă dacă acestea:

- 1) sunt expres prevăzute de lege sau nu contravin normelor și principiilor ei;
- 2) sunt validate științific;
- 3) asigură eficacitatea activităților în cauza instrumentată;
- 4) sunt inofensive.

Problema admisibilității aplicării mijloacelor tehnico-științifice a fost cercetată de mai mulți savanți. Astfel, autorul Levi A. menționa că mijloacele tehnico-științifice „trebuie să se bazeze pe diverse fenomene profund studiate de ramurile fizicii, chimiei, biologiei etc. Este inadmisibil obținerea cu ajutorul lor a informației incomplete sau denaturării ei în procesul de fixare, păstrare, transmitere, examinare și reproducere. Aplicarea acestor mijloace și metode în niciun caz nu poate umili onoarea și demnitatea cetățenilor; ea trebuie să fie inofensivă pentru viața și sănătatea oamenilor și să se manifeste ca garant al respectării drepturilor participanților la proces [6].

Orice instrument tehnic sau metodic, cu toată eficacitatea lui, nu poate fi folosit, dacă el contravine normelor de drept. Pe de altă parte, trebuie însă observat că aplicarea mijloacelor tehnico-criminalistice în procesul penal este orientată tocmai pentru a asigura legalitatea [7]. Deci principiul în cauză nu poate fi privit alături de altele, întrucât doar sistemul celor din urmă asigură această legalitate – scopul suprem al procesului penal, iar tehnica criminalistică se manifestă ca mijloc de atingere a acestui scop.

Analizând cele expuse anterior, susținem că legalitatea este un prim criteriu al admisibilității aplicării mijloacelor tehnico-științifice, care are două aspecte:

- legalitatea posibilității folosirii realizărilor progresului tehnico-științific;
- legalitatea aplicării de fapt a realizărilor progresului tehnico-științific.

Când vorbim despre legalitatea aplicării de fapt a realizărilor progresului tehnico-științific, trebuie să înțelegem că ea include:

- aplicarea realizărilor progresului tehnico-științific în toate cazurile prevăzute de lege (cazuri obligatorii: alin.(3) art.116, alin.(2) art.264 CPP al RM, după necesitate: alin.(5) art.114, alin.(1) art.115, alin.(3) art.118 CPP al RM);

– aplicarea realizărilor progresului tehnico-științific de către persoana autorizată de lege și în limitele competenței sale (alin.(3) art.118, pct.5 alin.(5) art.87);

– respectarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanei la aplicarea realizărilor progresului tehnico-științific;

– ordinea de aplicare a realizărilor progresului tehnico-științific trebuie să corespundă cerințelor normei procesual-penală;

– fixarea în actele procesuale a ordinii și rezultatelor aplicării realizărilor progresului tehnico-științific, dacă întocmirea acestora este prevăzută de legislația procesual-penală.

Un alt criteriu al admisibilității este **autenticitatea științifică**. Acest criteriu prevede că atât rezultatul progresului tehnico-științific, cât și aplicarea lui trebuie să aibă o autenticitate științifică.

Autenticitatea științifică a realizărilor progresului tehnico-științific este condiționată de următorii factori: corespunderea nivelului actual de dezvoltare al tehnicii și științei; probarea experimentală; garantarea obținerii rezultatelor autentice; existența posibilității de verificare și apreciere a rezultatelor în urma aplicării realizărilor progresului tehnico-științific.

Necesitatea reglementării aplicării mijloacelor tehnico-științifice în activitatea de urmărire penală este dictată și de necesitatea asigurării drepturilor și intereselor legale ale persoanei în timpul aplicării mijloacelor tehnico-științifice. Fiecare caz de aplicare ilegală și imorală a mijloacelor tehnice se răsfrânge negativ asupra acelor participanți ai procesului penal care au tangență cu acestea, și stingherește soluționarea sarcinilor procesului penal.

Ținând cont de cele expuse mai sus, considerăm că necesitatea unei reglementări procesual penale a rezultatului progresului tehnico-științific este condiționată de:

– necesitatea existenței unei reglementări normative a relațiilor sociale ce apar în legătură cu aplicarea mijloacelor și metodelor tehnico-științifice;

– caracterul juridic al activității de cercetare a infracțiunilor;

– particularitățile interacțiunii dreptului procesual-penal cu dreptul penal;

– prezența greutăților la implementarea realizărilor științei și tehnicii în activitatea judiciară și de urmărire penală;

– necesitatea identificării procedurii de aplicare a rezultatelor progresului tehnico-științific;

– existența consecințelor negative ca rezultat al implementării rezultatelor progresului tehnico-științific;

– statutul persoanei în calitate de subiect al procesului penal.

În final am dori să specificăm că în funcție de cum vor fi soluționate chestiunile: 1) de ce avem nevoie de o reglementare a aplicării mijloacelor și

metodelor tehnico-științifice în activitatea judiciară; 2) căror cerințe ea trebuie să corespundă, se va determina rolul și destinația reglementării aplicării mijloacelor tehnico-științifice în activitate judiciară.

Referințe bibliografice

1. Макаров И.В. Соблюдение социалистической законности при использовании криминалистической техники // Труды Высшей школы МООП СССР. М., 1967. Вып. 15. С. 108.
2. Белкин Р.С. Курс советской криминалистики. М., 1977. Т.1. С. 219–220 ; Макаров И. В., Скоромников К.С. Видеомагнитофонная запись – метод фиксации доказательств // Труды Высшей школы МВД СССР. М., 1972. С. 149-151.
3. Кравец Е.Г., Мартынов А.Н., Шувалов Н.В. Регламентация применения научно-технических средств в процессе технико-криминалистического обеспечения производства отдельных следственных действий. Волгоградская академия МВД России, р. 64.
4. Еникеев З. Механизм уголовного преследования. Учебное пособие. - Уфа: Изд-во БГУ, 2004.
5. УПК Республики Казахстан от 04.07.2014, № 231-V с изм. и доп. на 26.07.2016. <http://online.zakon.kz/doc> (vizitat 12.10.2016).
6. Леви А.А. Вопросы правовой регламентации применения научно-технических средств в уголовном судопроизводстве. В: Теория и практика собирания доказательственной информации техническими средствами на предварительном следствии. Киев: ВШ МВД СССР, 1980, с. 16-17.
7. Doraș S. Gh. Criminalistica. Vol.I. Tehnica criminalistică. Chișinău: Știința, 1996. 88, 192 p.

ОТДЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПОЛИЦИИ ВО ВРЕМЯ РАССЛЕДОВАНИЯ МОШЕННИЧЕСТВА ПРИ ПОКУПКЕ-ПРОДАЖЕ ТОВАРОВ ЧЕРЕЗ СЕТЬ ИНТЕРНЕТ

Сергей Витальевич ЧУЧКО,

*адъюнкт кафедры криминалистики и домедцинской подготовки
Днепропетровского государственного университета внутренних дел*

Резюме

Акцентируется внимание на том, что под обеспечением расследования преступлений понимается система правовых, научных, организационных мероприятий по разработке, внедрению и практическому использованию криминалистических средств и методов в целях успешного раскрытия, расследования и предупреждения преступлений. Эта система включает в себя не только совокупность криминалистических, уголовно-процессуальных, управленческих знаний, средств и методов, но также и деятельность правоохранительных органов, органов правосудия и других государственных органов по созданию условий для эффективного использования указанных средств и методов в решении задач по раскрытию, расследованию, предупреждению преступлений.

Поддерживается позиция, взаимодействие следователей с оперативно-розыскными органами – это основанная на законе и согласована по всем принципиальным условиям деятельности указанных лиц и органов, направленная на раскрытие преступлений и решение всех других задач их расследования и предупреждения.

Автором отмечается, что среди возможных форм взаимодействия следственных и оперативных подразделений Национальной полиции при расследовании мошенничества при купле-продаже товаров через Интернет существуют следующие: согласованное планирование деятельности по выявлению и пресечению преступлений; совместное обсуждение вопросов об определении направлений расследования; совместное определение тактики и методов проведения проверки имеющейся информации; совместное планирование по делу следственных действий и оперативно-розыскных мероприятий.

Ключевые слова: мошенничество, сеть Интернет, расследование, взаимодействие, оперативные подразделения, следователь, формы взаимодействия.

Summary

Emphasis is placed on the fact that the investigation of crimes means a system of legal, scientific, organizational measures for the development, implementation and practical use of forensic tools and methods for the successful detection, investigation and prevention of crimes. This system includes not only a set of forensic, criminal procedure, management knowledge, tools and methods, but also the activities of law enforcement, justice and other government agencies to create conditions for the effective use of these tools and methods in solving disclosure problems, investigation, crime prevention.

The position is supported that the interaction of investigators with operational and investigative bodies is a law-based activity of these persons and bodies agreed upon in all terms and conditions, aimed at solving crimes and solving all other tasks of their investigation and prevention.

The author notes that among the possible forms of interaction between investigative and operational units of the National Police during the investigation of fraud in the purchase and sale of goods over the Internet are the following: coordinated planning of activities to detect and stop crimes; joint discussion of issues on determining the directions of the investigation; joint definition of tactics and methods of verification of available information; joint planning in the case of investigative actions and operational and investigative measures; mutual information and joint discussion of the results of investigative, search and operational-search activities; coordinated use of forces and means of interacting units in the implementation of operational and investigative measures, criminal procedure and other activities; execution of the investigator's instructions by the operative.

Keywords: fraud, Internet, investigation, interaction, operational units, investigator, forms of interaction.

Взаимодействие является обязательным категорией для успешного осуществления любой совместной деятельности. Не является исключением и расследования уголовных преступлений. Ведь эффективность сочетания сил и средств правоохранительных органов обеспечит наиболее быстрое привлечение к ответственности виновных в совершении противоправного деяния. Расследование мошенничества при купле-продаже товаров через Интернет также требует от соответствующих подразделений Национальной полиции совместных мероприятий и проведения процессуальных действий.

Следует отметить, что по исследуемой категории уголовных преступлений около 12% совершались группами лиц. Рассматривая взаимодействие следственных и оперативных подразделений, сразу следует указать на то, что она является наиболее необходимым для эффективного и быстрого расследования в любых уголовных процессах.

Так, в период с 25.05.2016 г. по 06.03.2017 г. гр. Ж., имея преступный умысел направленный на незаконное обогащение, с помощью компьютерной техники размещала ложные объявления на странице интернет магазина «olx.ua», социальной сети «ВКонтакте» под различными псевдонимами («Татьяна Сергеева», «Аля Жужа») о продаже товаров, а именно женской одежды и обуви. Большое количество лиц, введенных в заблуждение гр. Ж., просматривали указанные объявления и направляли по требованию последней денежные средства на

указанную карту в качестве предоплаты. После перевода средств покупатель товаров не получали и уже не могли связаться с гр. Ж. [1]. Только благодаря эффективному взаимодействию следственных и оперативных подразделений работники правоохранительных органов смогли собрать ориентирующую информацию на начальном этапе расследования.

В данном разрезе уместно привести позицию В. П. Лаврова, который акцентировал внимание на том, что под обеспечением расследования преступлений понимается система правовых, научных, организационных мероприятий по разработке, внедрению и практическому использованию криминалистических средств и методов в целях успешного раскрытия, расследования и предупреждения преступлений. Эта система включает в себя не только совокупность криминалистических, уголовно-процессуальных, управленческих знаний, средств и методов, но также и деятельность правоохранительных органов, органов правосудия и других государственных органов по созданию условий для эффективного использования указанных средств и методов в решении задач по раскрытию, расследованию, предупреждению преступлений [2, р. 3]. Соглашаясь с приведенным мнением, считаем необходимым определить понятие взаимодействия подразделений Национальной полиции.

Например, А. Я. Хитрая определяет взаимодействие следователя с сотрудниками оперативных подразделений при осуществлении уголовного производства как основанную на законе и общности задач в уголовном судопроизводстве коллективную деятельность, которая предусматривает эффективное использование правовых мер и сил следователей, обусловленных их компетенцией и формами деятельности и направленную на расследование и предупреждение преступлений [3, р. 6]. В свою очередь, другие ученые отмечают, что взаимодействие следователей с оперативно-розыскными органами – это основанная на законе и согласованная по всем принципиальным условиям деятельность указанных лиц и органов, направленная на раскрытие преступлений и решение всех других задач их расследования и предупреждения [4, р. 363].

Мы поддерживаем позицию авторов, которые указывают, что исследуемая категория состоит в согласованной деятельности следственных и оперативных подразделений по обеспечению успешного раскрытия и расследования преступлений, осуществляется каждой из сторон в рамках своей компетенции присущими ей средствами и ме-

тодами [5, р. 252]. То есть соответствующие органы выполняют свои функции с использованием соответствующих средств и методов.

В то же время, необходимо понимать, что при расследовании мошенничества при купле-продаже товаров через Интернет встречаются случаи, в которых определяется только общая задача и соглашаются пути его выполнения, а место и время проведения соответствующих действий избираются самими взаимодействующими органами. То есть работники соответствующих подразделений должны самостоятельно выбрать линию поведения.

В других случаях, как отмечает В. М. Плишкин, согласовываются место или время выполнения общих задач, а пути и методы решения задач избираются субъектами самостоятельно. Практике известно достаточное количество случаев взаимодействия, осуществляется не в результате заранее скоординированной деятельности, и не через соответствующую регламентацию ее в нормативном акте, а в результате инициативы одного из субъектов взаимодействия [6, р. 38].

Необходимо подчеркнуть, что следователь определяет необходимость совместной деятельности на основе имеющихся в его распоряжении доказательств и других данных, учета следственной ситуации и состояния процесса расследования. Как отмечают отдельные ученые, важным элементом взаимодействия является оперативный обмен информацией о состоянии и результатах работы. В обмене информацией между следователем и оперативным работником органа дознания выражается двусторонний характер их взаимопомощи. Взаимное информирование необходимо для корректировки и согласования планов следственных действий и оперативно-розыскных мероприятий. Особое значение это имеет при планировании оперативно-тактических комбинаций, успех которых полностью зависит от того, насколько точно соблюдаются ее участники сроков и очередности оперативно-розыскных мероприятий и следственных действий [7, р. 493].

Мы поддерживаем позицию, что среди основных форм взаимодействия следственных и оперативных подразделений Национальной полиции существуют следующие: согласованное планирование деятельности по выявлению и пресечению преступлений; совместное определение направлений расследования; совместное определение тактики и методов проведения проверки имеющейся информации; совместное планирование по делу следственных действий и оперативно-розыскных мероприятий; взаимное информирование и совместное обсуждение результатов следственных, поисковых и оперативно-ро-

зыскных мероприятий; согласованное использование сил и средств взаимодействующих подразделений при осуществлении оперативно-розыскных мероприятий, уголовно-процессуальной и иной деятельности; выполнение оперативным работником поручений следователя; содействие оперативного работника следователю при осуществлении последним следственных действий; совместная согласованная деятельность в составе следственно-оперативной группы [8, р. 126].

Анализ опроса работников следственных и оперативных подразделений полиции позволил выделить среди процессуальных форм взаимодействия при расследовании мошенничества при купле-продаже товаров через Интернет следующие:

- выполнение поручений следователя о проведении следственных (розыскных) действий и негласных следственных (розыскных) действий – 86%;

- предоставление следователю материалов, собранных в ходе оперативно-розыскной деятельности, для решения вопроса о внесении сведений в Единый реестр досудебных решений – 75%;

- содействие следователю при проведении отдельных следственных (розыскных) действий – 59%;

- выполнение оперативным подразделением поручений следователя по проверке оперативно-розыскным путем сведений, имеющих значение для установления наличия или отсутствия оснований для внесения сведений в Единый реестр досудебных решений по оперативным материалам – 29%.

Подводя итог, отметим, что взаимодействие следственных и оперативных подразделений при расследовании мошенничества при купле-продаже товаров через Интернет является залогом успешного выявления виновных лиц. Наиболее распространенными формами взаимодействия в исследуемой категории дел являются выполнение поручений следователя о проведении следственных (розыскных) действий и негласных следственных (розыскных) действий, а также предоставление следователю материалов, собранных в ходе оперативно-розыскной деятельности, для решения вопроса о внесении сведений в Единый реестр досудебных решений.

Библиографические ссылки

1. Справа № 591/2696/17, Архив Зарічного районного суду м. Суми, 2017 р.

2. 2. Лавров В. П. Криминалистическое обеспечение расследования как задача криминалистической тактики и методики расследования отдельных видов преступлений : лекция / М., 2004. 37 с.
3. 3. Хитра А. Я. Взаємодія слідчого та органу дізнання при провадженні кримінальних справ: курс лекцій / А. Я. Хитра, В. О. Кучер. Львів: Держ. ун-т внутрішніх справ, 2009. 100 с.
4. 4. Криминалистика / под. ред. Н. П. Яблокова и В. Я. Колдина. М.: МГУ, 1990. 463 с.
5. 5. Техніка, тактика, організація і методика розслідування злочинів / Під ред. Р.С. Белкина, В.Г. Коломацького. А.Г. Філіппова. Волгоград: ВСШ МВС Росії, 1994. 559 с.
6. 6. Плішкін В.М.І Теорія управління органами внутрішніх справ: підручник / за ред. канд. юрид. наук Ю.Ф. Кравченка. К.: Національна академія внутрішніх справ України, 1999. 702 с.
7. 7. Белкин Р. С. Криминалистика : учебник для вузов / М.: Изд. гр. НОРМА-ИНФРА, 1999. 693 с.
8. 8. Уголовный процесс: [учебник] / под ред. С.А. Колосовича, Н.А. Заичевой. М.: ИМЦ-ГУК МВД России, 2003. 235 с.

SOLUȚIONAREA PROCESULUI PENAL, LA FAZA URMĂRIIRII PENALE, CU DREPT DE REABILITARE

Olesea CREȚU,

master în drept, formator,

*Departamentul formare continuă și managerială
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

Încetarea procesului penal în faza urmăririi penale are loc în cazul când nu este constatată existența faptului infracțiunii, în cazul neprevederii faptei de lege penală ca infracțiune, în cazul neîntrunirii de către faptă a elementelor constitutive ale infracțiunii. De asemenea, încetarea procesului penal în faza de urmărire penală poate fi efectuată și în conformitate cu temeiurile prevăzute la art.35 „Cauzele care înlătură caracterul penal al faptei” din Codul penal: legitima apărare (art.36 C.pen.), reținerea infractorului (art.37 C.pen.), starea de extremă necesitate (art.38 C.pen.), constrângerea fizică sau psihică (art.39 C.pen.), riscul întemeiat (art.40 C.pen.), executarea ordinului superiorului sau dispoziției superiorului (art.40¹ C.pen.). Toate aceste temeiuri de încetare a urmăririi penale sunt temeiuri reabilitante, deoarece confirmă nevinovăția persoanei învinuite.

Încetarea urmăririi penale are loc în orice moment al urmăririi penale, dacă se constată prezența temeiurilor corespunzătoare și poate fi aplicată numai în privința unei persoane sau în privința uneia din faptele persoanei.

Încetarea urmăririi penale poate fi totală sau parțială. Numai încetarea integrală, și nu parțială, a urmăririi penale față de o persoană generează dreptul de reabilitare a acesteia.

Cuvinte-cheie: proces penal, încetarea procesului penal, ordonanță, infracțiune, reabilitare.

Summary

The termination of the criminal process in the phase of the criminal investigation takes place in case the existence of the fact of the crime is not ascertained, in case of non-provision of the deed by the criminal law as a crime, in case the deed does not meet the constitutive elements of the crime. Also, the termination of the criminal process in the criminal investigation phase may be carried out in accordance with the grounds provided in the art. 35 „Cases that remove the criminal character of the deed” from the Criminal Code: self-defense (art.36 C. Code), detention of the offender (art.37 C. Code), state of extreme necessity (art.38 C. Code), physical or mental coercion (art.39 C. Code), the justified risk (art.40 C. Code), the execution of the superior’s order or the superior’s disposition (art.40¹ C. Code). All these grounds for terminating the criminal investigation are rehabilitative grounds, as they confirm the innocence of the accused person.

The termination of the criminal investigation takes place at any time of the criminal investigation, if the presence of the corresponding grounds is found and can be applied only related to the person or in respect of one of the acts of the person.

Termination of the criminal investigation may be total or partial. Only the com-

.....
plete, and not partial, termination of the criminal investigation against a person generates the right to rehabilitate him.

Keywords: criminal trial, termination of criminal trial, ordinance, crime, rehabilitation.

Sarcina de a descoperi o infracțiune impune existența unei faze independente în procesul penal – urmărirea penală [4, p. 149].

Urmărirea penală – este activitatea desfășurată de către organele de urmărire penală, ofițeri de urmărire penală și procuror în vederea descoperirii infracțiunii și are ca scop colectarea și verificarea probelor care dovedesc faptul infracțional, care identifică persoana și probează vinovăția ei.

Urmărirea penală are ca obiect acumularea probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea făptuitorului și la stabilirea răspunderii acestora [5, p. 101].

Efectuarea activităților de urmărire penală au un rol deosebit de important în realizarea scopului procesului penal înscris în art. 1 C.pr.pen. [6]. Atingerea acestui scop nu se realizează întotdeauna prin transmiterea cauzei în judecată. Organul de urmărire penală, pe baza probatoriului poate ajunge și la alte concluzii, care demonstrează fie lipsa de vinovăție a celui în cauză, fie existența unor împrejurări de natură a împiedica tragerea la răspundere penală, situații care generează stingerea procesului penal la faza de urmărire penală.

În acest context organul de urmărire penală poate solicita o soluție de încetare a urmăririi penale atât în privința persoanei, cât și în privința faptei.

Încetarea urmăririi penale este actul de liberare a persoanei de răspunderea penală și de terminare a acțiunilor procedurale, în cazul în care pe temei de nereabilitare legea împiedică continuarea acesteia.

Temeiurile de încetare a procesului penal cu drept de reabilitare, și anume:

- nu există faptul infracțiunii (art.275, pct.1 C.pr.pen.);
- fapta nu este prevăzută de legea penală ca infracțiune (art.275, pct.2 C.pr.pen.);
- fapta nu întrunește elementele infracțiunii, cu excepția cazurilor când infracțiunea a fost săvârșită de o persoană juridică (art.275, pct.3 C.pr.pen.);
- în privința unei persoane există o hotărâre judecătorească definitivă în legătură cu aceeași acuzație sau prin care s-a constatat imposibilitatea urmăririi penale pe aceleași temeuri (art.275, pct.7 C.pr.pen.);

– în privința unei persoane există o hotărâre neanulată de neînceptare a urmăririi penale sau de încetare a urmăririi penale pe aceleași acuzații (art.275, pct.8 C.pr.pen.);

– cauzele care înlătură caracterul penal al faptei: *legitima apărare* (art.36 C.pen.), *reținerea infractorului* (art.37 C.pen.), *starea de extremă necesitate* (art.38 C.pen.), *constrângerea fizică sau psihică* (art.39 C.pen.), *riscul întemeiat* (art.40 C.pen.), *executarea ordinului superiorului sau dispoziției superiorului* (art.40¹ C.pen.).

Conform Codului penal, „Infrațiunea este o faptă (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penală” [2, art.14].

Infrațiunea determină răspunderea penală și pedeapsa, în sensul că fără infrațiune nu poate exista răspundere penală, iar fără răspundere penală nu se poate concepe aplicarea unei pedepse [7, p. 101].

Nu constituie infrațiune acțiunea sau inacțiunea care, deși formal conține semnele unei infrațiuni prevăzute de legea penală, dar fiind lipsită de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infrațiuni [2, art. 14].

Conform art.51 C.pen., fapta prejudiciabilă săvârșită este temei real al răspunderii penale, iar inexistența faptei exclude răspunderea penală și, respectiv, exclude pornirea sau desfășurarea urmăririi penale, adoptându-se după pornire ordonanță de clasare sau, după caz, de scoatere de sub urmărirea penală.

Existența acestui temei presupune existența evenimentului, dar care nu este rezultat al unei acțiuni sau inacțiuni umane, ci al unor factori naturali sau al acțiunilor persoanei prejudiciate.

Neexistența faptului infrațiunii exclude nu doar răspunderea penală, dar oricare altă răspundere, cum ar fi răspunderea contravențională, civilă, administrativă sau disciplinară.

Nici o persoană nu poate fi trasă la răspundere penală pentru o faptă care, la momentul săvârșirii ei, nu este prevăzută de lege ca infrațiune.

Temeiul dat rezultă din principiul legalității incriminării, prevăzut de art. 3 C.pen., exprimat prin adagiul latin „Nullum crimen sine lege” (nu există infrațiune fără lege). Numai legea penală prevede care fapte constituie infrațiuni. Deci pentru existența unei infrațiuni nu este suficientă existența unei fapte prejudiciabile săvârșite cu vinovăție, ci în mod obligatoriu trebuie ca această faptă să fie prevăzută de lege ca infrațiune și sancționată cu o anumită pedeapsă [8].

La acest temei se referă și situația dezincriminării faptei, *a abroga o dispoziție incriminatoare atunci când o faptă penală a încetat să mai prezinte un pericol social* [9].

Astfel, dacă la momentul săvârșirii fapta era prevăzută de legea penală

ca infracțiune, dar la momentul sesizării organului de urmărire penală sau în cursul urmăririi penale intervin modificări în legea penală care înlătură caracterul infracțional al faptei săvârșite prin metoda dezincriminării, se va refuza începerea urmăririi penale sau, după caz, se va ordona scoaterea de sub urmărire penală, dacă fapta nu este contravenție, sau încetarea urmăririi penale, dacă această faptă constituie o contravenție. Situația dezincriminării operează în cazul dat prin efectul retroactiv al legii penale, prevăzut de art. 10 din C.pen. [10, p. 437].

„Fapta nu întrunește elementele infracțiunii, cu excepția cazurilor când infracțiunea a fost săvârșită de o persoană juridică” este un alt temei de încetare a procesului penal.

Conform art.52 C.pen., se consideră componența a infracțiunii totalitatea semnelor obiective și subiective, stabilite de legea penală, ce califică o faptă prejudiciabilă drept infracțiune concretă. Imposibilitatea dovedirii de către organul de urmărire penală a tuturor semnelor componenței de infracțiune atrage stingerea procesului penal în fapt sau în persoană.

În cazul când un element al infracțiunii lipsește ori nu poate fi constatat referitor la fapta unei persoane și se exclude posibilitatea săvârșirii acestei fapte de către altă persoană, se dispune scoaterea de sub urmărire penală și încetarea urmăririi penale în cauza dată.

Circumstanța comentată poate fi aplicată ca temei de neîncepere a urmăririi penale, dacă din actul de sesizare și acțiunile extraprocesuale de verificare rezultă, fără echivoc, inexistența anumitor semne ale oricărei componente a infracțiunii.

Derogarea de la regula dată „cu excepția cazurilor când infracțiunea a fost săvârșită de o persoană juridică” se referă numai la cazurile prevăzute de alin. (4) art. 21 din C.pen. Astfel, în cazul infracțiunilor expres indicate la alin. (5) art. 21 C.pen. fapta unei persoane fizice poate să nu întrunească unul din elementele constitutive (de exemplu, vinovăția persoanei fizice), dar în privința persoanei juridice există toate semnele componenței infracțiunii prevăzute de Partea specială a Codului penal și condițiile menționate la alin. (3) art. 21 C.pen.

Una din instituțiile fundamentale cunoscute încă din dreptul roman, consacrată în dreptul național și cel internațional, este principiul „non bis in idem”, dreptul de a nu fi urmărit, judecat sau pedepsit de mai multe ori.

În acest sens legislatorul a prevăzut ca temeiuri de încetare a urmăririi penale cu drept de reabilitare următoarele circumstanțe:

- în privința unei persoane există o hotărâre judecătorească definitivă în legătură cu aceeași acuzație sau prin care s-a constatat imposibilitatea urmăririi penale pe aceleași temeiuri (art.275, pct.7 C.pr.pen.);
- în privința unei persoane există o hotărâre neanulată de neîncepe-

re a urmăririi penale sau de încetare a urmăririi penale pe aceleași acuzații (art.275, pct.8 C.pr.pen.).

Este un temei de neîncepere a urmăririi penale sau, după caz, de încetare a urmăririi penale ce rezultă din principiul stabilit la art. 22 C.proc.pen. și art. 4 al Protocolului nr. 7 al CEDO „Dreptul de a nu fi urmărit, judecat sau pedepsit de mai multe ori” [11].

Astfel, în cazul existenței unei sentințe sau decizii de achitare, încetare a procesului penal sau de condamnare în privința unei persoane pentru aceeași faptă, nu se admite începerea sau reluarea urmăririi penale.

Alte temeiuri de încetare a procesului penal, la faza urmăririi penale, sunt cazurile care exclud caracterul penal al faptei: *legitima apărare* (art.36 C.pen.), *reținerea infractorului* (art.37 C.pen.), *starea de extremă necesitate* (art.38 C.pen.), *constrângerea fizică sau psihică* (art.39 C.pen.), *riscul întemeiat* (art.40 C.pen.), *executarea ordinului superiorului sau dispoziției superiorului* (art.40¹ C.pen.).

Pentru cauzele enumerate este caracteristic un șir de trăsături comune, formal aceste fapte intră sub incidența semnelor uneia din infracțiunile prevăzute în articolele părții speciale a Codului penal, însă în prezența unor condiții determinate ele nu se recunosc ca ilegale, deoarece nu conțin elementul material al infracțiunii – caracterul prejudiciabil al faptei, dar se realizează în prezența condițiilor, care le transformă din periculoase în utile sau neutre pentru interesele publice.

Corespunzător, cauzele care înlătură caracterul penal al faptei sunt considerate faptele îndreptate către înlăturarea pericolului apărut pentru relațiile sociale [12, p. 8].

Cetățeanul posedă drepturile și obligațiile prevăzute de legislație, ocupă în cadrul societății un anumit statut juridic, poartă răspundere în fața statului, dar totodată se află sub protecția acestuia.

În cazul încetării procesului penal la faza urmăririi penale în baza unuia din temeiurile menționate mai sus, subiectul în privința căruia a fost dispusă această hotărâre are dreptul la reabilitare.

Încetarea urmăririi penale poate fi totală sau parțială. Numai încetarea integrală, și nu parțială, a urmăririi penale față de o persoană generează dreptul de reabilitare a acesteia.

Hotărârea privind încetarea urmăririi penale poate fi dispusă prin ordonanța procurorului din oficiu sau la propunerea organului de urmărire penală. Odată cu emiterea actului de stingere a procesului penal, procurorul trebuie să menționeze în ordonanță și aspecte ce țin de revocarea măsurilor preventive, dacă acestea au fost aplicate, și nu în ultimul rând aspecte referitoare la reabilitarea persoanei bănuite sau învinuite în cauza respectivă.

Așadar, în concluzie putem afirma că numai temeiurile prevăzute la

pct.1-3 art.275, art.390 C.pr.pen. și la art.35 C.pen. sunt temeuri care certifi-
că nevinovăția persoanei, determinând reabilitarea acesteia.

Referințe bibliografice

1. Codul de procedură penală, Legea nr. 122-xv din 14 martie 2003 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 104-110/447 din 07.06.2003.
2. Codul penal, Legea nr. 985, din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74 din 14.04.2009.
3. Legea nr. 1545 din 25-02-1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești.
4. Orândaș V., Procedura penală, Chișinău: USM, 2001.
5. Neagu I., Tratat de procedură penală, Ed. Pro, București, 1997.
6. Procesul penal are ca scop protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.
7. Botnaru S., Șavga A., Grosu V., Grama M., Drept penal, partea generală, Cartier, Chișinău, 2005, ISBN 9975-79-318-5.
8. Berliba V., Incorectitudinea normelor juridico-penale și legalitatea în statul de drept. În: Materialele Conferinței internaționale științifico-practice cu genericul „Edificarea statului de drept”. Chișinău: 26-27 septembrie 2003, p. 212-215.
9. <https://dexonline.ro/definitie/fapt%C4%83> (accesat 20.10.2020, ora 19.40).
10. Dolea Ig., Roman D. și colect. de autori, Drept procesual penal, Ed. Cartier Juridic. Ediția a treia revizuită și completată. Chișinău. 2009.
11. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, ratificat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1298 din 24 iulie 1997, art. 4 Protocolul nr. 7.
12. Якубович М. И., Обстоятельства, исключаящие общественную опасность и противоправность деяния, Москва, 1970.

LIMITELE RĂSPUNDERII PENALE PENTRU EROAREA DE DREPT ȘI EROAREA DE FAPT

Roman EREMCIUC,

*procuror, adjunct al procurorului-șef al Procuraturii mun. Chișinău,
șef al Oficiului Centru, doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
al Republicii Moldova*

Cercetarea erorii de drept este extrem de actuală din următoarele considerente: instabilitatea legii penale; intensificarea criminalizării; extinderea cercului de norme juridico-penale cu dispoziții de blanchetă („în alb”); precum și instabilitatea legilor extrapenale care sunt menite pentru suplینirea conținutului unor astfel de dispoziții; incriminarea excesivă a faptelor infracționale cu grad redus și incert de prejudiciabilitate.

Observăm că legea penală a Republicii Moldova nu conține vreo normă specială care ar reglementa răspunderea penală pentru prezența erorii, iar conceptul erorii și impactul acesteia asupra răspunderii penale este explicat în exclusivitate în teoria dreptului penal.

Eroarea este o convingere incorectă a persoanei despre caracterul real faptic sau juridic al faptei comise, precum și al consecințelor survenite. Există două tipuri de erori în dreptul penal: eroare de drept și eroare de fapt.

Dacă *eroarea de fapt* este concluzia incorectă a persoanei despre împrejurările factice referitoare la obiectul și latura obiectivă a infracțiunii comise de el, atunci *eroarea de drept* alcătuiește reprezentarea incorectă a subiectului despre caracterul infracțional sau non-infracțional al faptei comise de el, precum și al urmărilor acesteia, despre calificarea juridico-penală a faptei, despre categoria și mărimea pedepsei, care poate fi aplicată pentru săvârșirea acestei fapte.

Ca fenomen juridic, eroarea în dreptul penal este înglobată în raportul juridico-penal de protecție, fiind inclusă în fapta infracțională, care conține semnele componentei de infracțiune puse la baza acestui raport juridic, și care, în anumite condiții, va conduce la modificarea aprecierii juridico-penale a faptei infracționale comise. Astfel, putem conchide că includerea erorii în structura faptului juridic, ce generează apariția raportului juridico-penal, are o însemnătate considerabilă asupra limitelor răspunderii penale a persoanei care a comis fapta infracțională.

În cadrul acestui fragment de cercetare științifică, considerăm necesară identificarea percepției eronate și a greșelii din perspectiva filosofiei

dreptului. Astfel, menționăm că percepția eronată a realității obiective (ilu-
zia) reprezintă o interpretare subiectivă a persoanei, și care nu corespunde
manifestărilor acesteia obiective și adevărate, ca urmare a cunoașterii de-
fectuoase fie sensitive, fie raționale. Cu toate acestea, greșeala este un model
de conduită umană bazat pe convingere subiectivă eronată și, care de obicei,
conduce la consecințe nefaste atât pentru persoana care a admis greșeala,
cât și pentru societate, în general. Uneori, astfel de consecințe se proliferază
în survenirea răspunderii penale.

Consemnăm că eroarea de drept este generată de o iluzie (o conclu-
zie, o opinie greșită), ce ține de realitatea juridică. Din perspectiva teoretică,
eroarea de drept se află într-un raport strâns sau fiind încadrat în limitele
uneia din următoarele activități (activitatea de legiferare, activitatea de apli-
care a legii penale, activitatea de ocrotire a normelor de drept, raporturile
juridice, cultura juridică și conștiința juridică a persoanei)¹.

În contextul legii penale, după cum susține autorul I.N. Goriacev,
cunoașterea legii presupune, în primul rând, „conștientizarea caracterului
prohibitiv al faptei comise de către subiectul infracțiunii”². În opinia autorului
sus-numit, „prezumția cunoașterii legii penale este o ficțiune juridică având
hotarele bine determinate ce coincid cu durata aplicării legii penale în timp,
cunoscând și anumite excepții de la această regulă”³.

În opinia noastră, conștientizarea prohibiției juridico-penale
depășește limitele conținutului vinovăției, deoarece ultima presupune doar
conștientizarea de către făptuitor a caracterului prejudiciabil al faptei co-
mise. Așadar, înțelegerea și cunoașterea prohibiției normative (voinței le-
giuitorului) se încorporează perfect într-un derivat al principiului legalității,
cum ar fi „*ignorantia legis non excusat*”, și necesită prevederi speciale în
conținutul Părții Generale și celei Speciale a Codului penal.

Conform regulii generale, eroarea de drept fiind condiționată de
perceperea greșită a persoanei referitor la prohibițiunea juridico-penală
a faptei infracționale comise, nu are niciun efect asupra deciziei cu privire

¹ Прохоров А.Ю. *Институт ошибки в романно-германском уголовном праве: корпоративистский и теоретико-прикладные аспекты*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. – Краснодар: Кубанский государственный университет, 2014б (222 с.), с. 4;

² Горячев И.Н. *Презумпция знания уголовного закона и принцип несущественности юридической ошибки в уголовном праве России*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.08 – Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Екатеринбург, 2010, с.8;

³ Горячев И.Н. *Презумпция знания уголовного закона и принцип несущественности юридической ошибки в уголовном праве России*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.08 – Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Екатеринбург, 2010, с.8;

la survenirea răspunderi penale. Astfel, în mod special, eroarea de drept condiționată de convingerea eronată referitoare la aprecierea juridico-penală (calificarea) faptei infracționale comise sau la limitele pedepsei aplicate, nu va influența asupra survenirii răspunderii penale.

Potrivit doctrinei penale moderne, eroarea de drept presupune închipuirea falsă referitoare la trăsăturile juridico-penale ale faptei săvârșite de către făptuitor. În mod tradițional, sunt evidențiate trei tipuri de erori de drept: eroarea în prohibițiune; eroarea în pedeapsă; eroarea în calificarea faptei comise⁴.

Conform regulii generale, eroarea de drept nu influențează aprecierea juridico-penală a conduitei făptuitorului, fiind incluse chiar și cazuri de faptă infracțională aparentă, atunci când persoana presupune că comite o infracțiune, însă, în realitate, această faptă nu este una infracțională.

În cazurile în care persoana nu cunoștea caracterul interzis de legea penală, și, reieșind din circumstanțele cauzei, nu trebuia și nici nu putea să cunoască, iar prejudiciabilitatea faptei nu era una evidentă, răspunderea penală se va exclude. În acest sens, un rol deosebit de important îl are eroarea în prohibițiune juridico-penală, sub imperiul căreia persoana consideră că fapta comisă de ea nu este interzisă de lege, deși în realitate ea constituie infracțiune. În acest caz, va acționa regula devenită deja axiomatică pentru dreptul penal și care poate fi exprimată prin maxima latină „*ignorantia juris semper nocet*”. Putem observa că utilizarea prezumției cunoașterii legii exclude posibilitatea persoanei care a comis fapta infracțională să facă vreo referire la necunoașterea existenței prohibițiunii respective.

În același timp, pot apărea situații în care persoana într-adevăr nu a conștientizat că încalcă vreo normă juridico-penală. În asemenea cazuri, putem susține că prezumția cunoașterii legii nu funcționează, prin urmare, regula conform căreia necunoașterea legii nu eliberează de la răspunderea penală nu poate fi aplicată.

Eroarea de drept ce constă în neconștientizarea reală de către persoană a prohibițiunii juridico-penale și ce urmează a fi recunoscută în calitate de circumstanță care înlătură caracterul penal al faptei, poate fi recunoscută drept o închipuire falsă relevantă și de bună-credință referitoare la interzicerea faptei săvârșite de ea și, prin urmare, poate fi catalogată ca eroare scuzabilă în caracterul prohibitiv al faptei.

Analiza doctrinei și a practicii de aplicare a legii penale ne permite să constatăm cu certitudine că astfel de închipuiri și percepții eronate de bună-credință pot fi extrem de diverse, iar tipurile acestor erori relevante

⁴ Дорогин Д.А. Разновидности юридической ошибки, исключяющей уголовную ответственность. В: „Lex Russica”, «Науки криминального цикла», 2019, № 8(153), с.74-85, с.74. (ISSN 1729-5920);

(de bună-credință) necesită a fi sistematizate⁵. În această ordine de idei, ne vom solidariza cu clasificarea erorilor de drept relevante propusă de autorul D.A. Doroghin care purcede la utilizarea a două criterii, fiecare cuprinzând câte două forme de manifestare:

cauza închipuirii false/ percepției eronate (viciul legiferării/ al tehnicii legislative sau viciul percepției subiective de către persoana care a încălcat norma juridico-penală);

caracterul erorii (necunoașterea prezenței prohibițiunii juridico-penale sau necunoașterea conținutului acesteia)⁶.

Din cercetarea minuțioasă a acestei clasificări, putem desprinde patru forme ale erorii de drept care exclude răspunderea penală: eroarea generată de viciul legiferării care presupune necunoașterea prezenței prohibițiunii juridico-penale; eroarea generată de viciul legiferării care presupune necunoașterea conținutului normei prohibitive; eroarea generată de viciul percepției eronate subiective de către persoana care presupune necunoașterea existenței normei prohibitive; eroarea generată de viciul percepției eronate subiective de către persoana care presupune necunoașterea conținutului normei prohibitive.

Reieșind din cele relatate, conchidem că, în legea penală, eroarea de drept de bună-credință urmează a fi aplicată în calitate de împrejurare ce are un impact asupra răspunderii penale a făptuitorului (în calitate de circumstanță atenuantă, cauză care înlătură intenția făptuitorului, cauză care înlătură vinovăția persoanei). Instanța de judecată întotdeauna va ține cont de prezența unei erori de drept de bună-credință.

Considerăm că caracterul scuzabil al erorii de drept se întemeiază pe invincibilitatea și/sau tipicitatea erorii. Invincibilitatea erorii de drept înseamnă lipsa posibilității reale la subiect de a o evita (lipsa posibilității de a conștientiza caracterul prohibitiv al faptei infracționale comise). Lipsa obligației de a cunoaște caracterul prohibitiv al faptei prejudiciabile este privită în dreptul penal în calitate de cauză care exclude caracterul penal al faptei. Tipicitatea erorii constă în prezența la subiect a temeiurilor suficiente și rezonabile pentru a crede că fapta comisă de acesta este una legitimă.

Erorile factice se caracterizează prin perceperea subiectivă greșită admisă de către făptuitor care consideră neîntemeiat și incorect că latura obiectivă a faptei infracționale dorite este completamente executată. Aceas-

⁵ Дорогин Д.А. *Разновидности юридической ошибки, исключаящей уголовную ответственность*. В: „Lex Russica”, «Науки криминального цикла», 2019, № 8(153), с.74-85, с.74. (ISSN 1729-5920);

⁶ Дорогин Д.А. *Разновидности юридической ошибки, исключаящей уголовную ответственность*. В: „Lex Russica”, «Науки криминального цикла», 2019, № 8(153), с.74-85, с.74. (ISSN 1729-5920);

.....

tă închipuire denaturată are loc în urma evaluării incorecte de către infractor a fenomenelor și a evenimentelor lumii înconjurătoare.

În urma percepției subiective greșite, făptuitorul săvârșește o altă infracțiune care nu este cuprinsă de intenția acestuia, însă această împrejurare nu este conștientizată de el.

Cu toate că fapta infracțională comisă întotdeauna se caracterizează prin prejudicierea relațiilor sociale, totuși este încălcată norma juridico-penală care nu este conștientizată de către infractor. Cu alte cuvinte, fapta infracțională comisă cuprinde atât infracțiunea acoperită de intenția făptuitorului, cât și unele semne ale unei alte componente de infracțiune, obiectul juridic special al căreia suferă în urma atentatului criminal.

Putem distinge erorile de fapt în funcție de închipuirea greșită a făptuitorului față de obiectul de atentare, dezvoltarea legăturii de cauzalitate, precum și în funcție de prezența sau absența semnelor facultative ale laturii obiective.

Sistemul erorilor faptice cuprinde 1) eroarea bazată pe perceperea greșită cu privire la împrejurările faptei ce determină prejudiciabilitatea faptei infracționale comise; 2) eroarea bazată pe percepția greșită cu privire la împrejurările obiective care constituie elementele componente de bază a infracțiunii; 3) eroarea bazată pe percepția greșită cu privire la circumstanțele atenuante și agravante, inclusiv a semnelor calificative și privilegiate⁷.

Primul grup de erori faptice cuprinde erorile ce servesc principiului „*ignoratio facti non nocet*” (exclud răspunderea penală); precum și erorile comise de către făptuitor în domeniul activității care este percepută ca fiind legitimă, însă percepută greșit deja din altă perspectivă, fiind catalogată drept infracțională. În astfel de cazuri, va surveni răspunderea penală pentru cauzarea din imrudență a unor urmări prejudiciabile. Erorile prevăzute în *cel de al doilea și cel de al treilea grup* apar în exclusivitate în limitele exercitării activității infracționale, ceea ce este conștientizat de persoana care săvârșește atentatul infracțional.

Deși în literatura de specialitate contemporană se susține că „*fapta prejudiciabilă comisă sub imperiul erorii de fapt urmează a fi calificată ca o faptă infracțională consumată în funcție de intenție manifestată*”⁸, nu putem fi de

⁷ Прохоров А.Ю. Институт ошибки в романно-германском уголовном праве: корпоративистский и теоретико-прикладные аспекты: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.08 – Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Краснодар: Кубанский государственный университет, 2014б (222 с.), с.5-6;

⁸ Безрукова Т.И. Фактическая ошибка: вопросы классификации и квалификации: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.08 – Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Екатеринбург, 2008, с.9;

acord cu această opinie doctrinară și considerăm că săvârșirea de către persoană a faptei prejudiciabile sub imperiul percepției eronate asupra împrejurărilor faptice ale celor comise, care a fost întreruptă și nu a fost dusă până la capăt, va conduce la survenirea răspunderii penale pentru fapta neconsumată în baza articolului respectiv din Partea Specială a Codului penal și în baza art.27 care prevede răspunderea penală pentru tentativa de infracțiune.

În cazul în care perceperea eronată a făptuitorului care a săvârșit fapta prejudiciabilă manifestată față de circumstanțele faptice ale celor comise nu va deveni obstacol pentru ducerea la capăt a faptei prejudiciabile, răspunderea penală va surveni pentru fapta consumată. Totodată, dacă persoana care a comis fapta prejudiciabilă a avut o închipuire greșită față de gravitatea urmărilor posibile, atunci cauzarea unor urmări mai grave decât celor care au fost cuprinse de intenția făptuitorului va conduce la survenirea răspunderii penale pentru cauzarea din imprudență a unor astfel de urmări, fie în forma încrederii în sine exagerate (persoana a prevăzut survenirea urmărilor, însă, în mod ușuratic, a mizat pe evitarea acestora), fie în forma neglijenței (persoana nu a prevăzut survenirea urmărilor prejudiciabile, deși trebuia și putea să le prevadă).

Săvârșirea intenționată a faptei prejudiciabile de către făptuitor care a manifestat eroarea față de împrejurările faptice care sunt prevăzute de legea penală în calitate de un semn privilegiat, ce a lipsit în realitate la momentul comiterii infracțiunii, va conduce la survenirea răspunderii penale cu luarea în considerare de către instanța de judecată a unei astfel de împrejurări privilegiate, dacă persoana nu a conștientizat și, în urma circumstanțelor cauzei, nu putea să conștientizeze caracterul eronat al presupunerii sale.

Cu toate acestea, săvârșirea intenționată a faptei prejudiciabile de către făptuitor care a manifestat eroarea cu privire la prezența unei împrejurări faptice prevăzute de legea penală în calitate de un semn calificativ (o circumstanță agravantă), care în realitate nu exista la momentul comiterii infracțiunii, va conduce la survenirea răspunderii penale luând în considerare semnul calificativ respectiv, dacă persoana nu a conștientizat și, în urma circumstanțelor cauzei, nu putea să-și dea seama de caracterul eronat al presupunerilor sale.

În acest perimetru de cercetare științifică am constatat că în doctrina penală modernă se propune completarea Părții Generale a Codului penal cu o normă juridico-penală de sine stătătoare care ar prevedea reglementarea erorii de fapt în prezența cauzelor care înlătură caracterul penal al faptei (Iu.E. Duhovnik)⁹. Nu putem fi de acord cu această sugestie, deoarece s-ar

⁹ Духовник Ю.Е. Ошибка в наличии обстоятельств, исключающих преступность деяния, в уголовном праве Республики Беларусь и Российской Федерации: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.08 – Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Москва: Московский университет МВД РФ им. В.Я. Кикотя, 2016, с.11;

ajunge la îngreunarea excesivă a conținutului legii penale. În opinia noastră, ar fi oportună doar reglementarea generală a erorilor de drept și de fapt, iar explicarea limitelor răspunderii penale pentru fapta infracțională săvârșită sub imperiul erorii de fapt de acest tip să revină doctrinei penale.

În acest context, susținem că persoana nu va fi supusă răspunderii penale pentru cauzarea prejudiciului aflându-se sub influența erorii, considerând cu bună-credință că există împrejurare care exclude caracterul penal al faptei, și această persoană nu conștientiza, nu trebuia și nici nu putea să conștientizeze caracterul eronat al propriilor convingeri. Constatăm că persoana va fi supusă răspunderii penale pentru depășirea limitelor cauzei care exclude caracterul penal al faptei doar în cazul în care, aflându-se sub influența erorii, considerând cu bună-credință că această împrejurare există, persoana nu conștientiza, nu trebuia și nici nu putea să conștientizeze caracterul eronat al propriilor convingeri, și, cu toate acestea, în mod intenționat a cauzat prejudiciu care în prezența reală a condițiilor de legalitate ar constitui depășire/ exces. În același timp, dacă persoana nu a conștientizat, deși trebuia și putea să conștientizeze convingerea sa eronată referitoare la împrejurare care exclude caracterul penal al faptei, atunci aceasta urmează a fi supusă răspunderii penale pentru cauzarea prejudiciului din imprudență.

Într-un alt context, observăm că reglementarea erorii în dreptul penal ar fi una insuficientă fără vreo prevedere specială la etapa aplicării pedepsei, or eroarea de drept sau de fapt, în final, are un impact considerabil nu doar asupra calificării faptei infracționale, ci și asupra individualizării pedepsei penale.

În concluzie, ținând cont de cele analizate *supra*, intervenim cu propunerea de lege ferenda care constă în completarea Părții Generale a Codului penal al Republicii Moldova cu un articol având următorul conținut:

„Articolul 79¹. *Aplicarea pedepsei în situația erorii faptice.*

Termenul închisorii sau mărimea pedepsei penale pentru persoana care a comis infracțiunea în stare de eroare de fapt nu poate să depășească două treimi din termenul maxim sau din mărimea celei mai severe pedepse penale pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute la articolul respectiv al Părții speciale din Codul penal.

Este interzisă aplicarea detențiunii pe viață persoanei care a săvârșit fapta infracțională în stare de eroare de fapt”.

Referințe bibliografice

1. Безрукова Т.И. Фактическая ошибка: вопросы классификации и квалификации: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.08 – Уго-

- ловное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Екатеринбург, 2008.
2. Горячев И.Н. Презумпция знания уголовного закона и принцип несущественности юридической ошибки в уголовном праве России: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.08 – Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Екатеринбург, 2010.
 3. Дорогин Д.А. Разновидности юридической ошибки, исключающей уголовную ответственность. В: "Lex Russica", «Науки криминального цикла», 2019, № 8(153), с.74-85, с.74. (ISSN 1729-5920).
 4. Духовник Ю.Е. Ошибка в наличии обстоятельств, исключающих преступность деяния, в уголовном праве Республики Беларусь и Российской Федерации: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.08 – Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Москва: Московский университет МВД РФ им. В.Я. Кикотя, 2016.
 5. Прохоров А.Ю. Институт ошибки в романно-германском уголовном праве: корпоративистский и теоретико-прикладные аспекты: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. – Краснодар: Кубанский государственный университет, 2014.

RĂSPUNDEREA MATERIALĂ A ANGAJATORULUI PENTRU SALARIATUL POLIȚIST

Oxana EȘANU

Rezumat

Răspunderea juridică materială este acea formă a răspunderii juridice care se întemeiază pe normele dreptului muncii și pe prejudiciile materiale cauzate de către angajatul salariat/ angajator, în urma cărora angajatorul/ organele competente aplică sancțiuni materiale corespunzătoare față de făptuitor (compensarea prejudiciului material, repararea prejudiciului material, restituirea bunului material etc.). Răspunderea materială (patrimonială) a părților contractului individual de muncă, consfințită în dispozițiile art. 327-347 din Codul Muncii al RM, reprezintă o formă distinctă (de sine stătătoare) a răspunderii juridice, de drept al muncii și nicidecum nu poate fi recunoscută ca o varietate a răspunderii civile contractuale. Analizând prevederile art. 327-347 din CM al RM, putem conchide că răspunderea materială în dreptul muncii poate fi caracterizată prin următoarele trăsături: este o răspundere specială, condiționată de existența raportului juridic de muncă; la baza răspunderii materiale stă vinovăția celui în cauză; este reglementată prin normele legale imperative, modificarea ei prin clauze ale contractului individual de muncă, derogatorii de la lege în defavoarea salariatului, este inadmisibilă. Potrivit art. 327 alin. (2) din CM al RM, contractul individual sau cel colectiv de muncă poate specifica răspunderea materială a părților. În acest caz, răspunderea materială a angajatorului față de salariat nu poate fi mai mică, iar a salariatului față de angajator — mai mare decât cea prevăzută de CM al RM și de alte acte normative; este o răspundere individuală.

Cuvinte-cheie: răspundere, răspundere juridică, răspundere materială, angajator, salariat, polițist.

Summary

Material legal liability is that form of legal liability which is based on the rules of labor law and on material damages caused by the employee/ employer, following which the employer/ competent bodies apply appropriate material sanctions against the perpetrator (compensation for material damage, reparation of material damage, restitution of the material good, etc.) The material (patrimonial) responsibility of the parts of the individual labor contract, enshrined in the provisions of art. 327-347 of the Labor Code of the Republic of Moldova, is a distinct (independent) form of legal liability, labor law and can not be recognized as a variety of contractual civil liability. Analyzing the provisions of art. 327-347 of the CM of the Republic of Moldova, we can conclude that the material liability in labor law can be characterized by the following features: it is a special liability, conditioned by the existence of the legal employment relationship; the material liability is based on the guilt of the person in question; it is regulated by the imperative legal norms, its modification by clauses of the individual employment contract, derogating from the law to the detriment of the employee, is inadmissible.

Keywords: liability, legal liability, material liability, employer, employee, police officer.

Răspunderea materială a angajatorului apare în următoarele cazuri: [2].

- Neexecutarea de către angajator a obligațiilor asumate prin CIM;
- Privarea ilegală a salariatului de posibilitatea de a munci;
- Refuzul neîntemeiat de angajare a persoanei;
- Obligația de asigurare a protecției muncii;
- Obligația de asigurare a salariaților contra accidentelor de muncă și a bolilor profesionale.

Privarea ilegală a salariatului de posibilitatea de a munci (art.330 alin. (1) CM):

- refuz neîntemeiat de angajare: este interzis (art.8, 47 CM); se compensează paguba cauzată egală cu mărimea salariului la funcția pentru care i s-a refuzat angajarea;
- eliberare ilegală din serviciu sau transfer ilegal la o altă muncă: se compensează salariul pentru toată perioada lipsei forțate de la serviciu până la data restabilirii în funcție; în caz de transfer ilegal – diferența de salariu de la funcția transferată (în caz de transfer real la o altă funcție) sau salariul deplin (în situația neacceptării transferului) pentru toată perioada transferului ilegal.

Mărimea prejudiciului moral nu poate fi mai mică decât un salariu mediu lunar al salariatului [5, p. 87].

Salariatul poate solicita și compensarea cheltuielilor suplimentare legate de contestarea transferului sau a eliberării din serviciu (servicii de asistență juridică, cheltuieli de judecată etc.) – art.90 CM [2].

Privarea ilegală a salariatului de posibilitatea de a munci: (art.330 alin. (1) CM) [2].

- staționare a unității din vina angajatorului: salariații beneficiază de o indemnizație ce nu poate fi mai mică de 75 % din salariul lor de bază. În cazul depășirii duratei șomajului tehnic pe o perioadă mai mare decât 3 luni într-un an calendaristic, indemnizația pentru perioada ce depășește 3 luni de șomaj tehnic va fi achitată în mărimea salariului deplin ca pentru perioada lipsei forțate de la serviciu (art. 80 CM).

- reținere a eliberării carnetului de muncă: compensarea salariului mediu ratat pentru toată perioada reținerii carnetului de muncă (art. 66 CM).

- reținere a plății salariului: se compensează prin indexarea obligatorie a salariului neachitat și se referă la sumele datorate, fie pentru munca efectiv prestată în favoarea unității în cazul când salariatul continuă să muncească, fie pentru privarea ilegală de dreptul de a munci în cazul constatării acestei încălcări prin legătură cauzală cu situația când întreprinderea nu a achitat salariul persoanei eliberate.

Angajatorul este obligat să repare integral prejudiciul material și cel moral cauzat salariatului în legătură cu îndeplinirea de către acesta a obligațiilor de muncă sau ca rezultat al privării ilegale de posibilitatea de a munci, dacă prezentul cod sau alte acte normative nu prevăd altfel. Prejudiciul moral se repară în formă bănească sau într-o altă formă materială determinată de părți. Litigiile și conflictele apărute în legătură cu repararea prejudiciului moral se soluționează de instanța de judecată, indiferent de mărimea prejudiciului material ce urmează a fi reparat. Angajatorul este obligat să compenseze persoanei salariul pe care aceasta nu l-a primit, în toate cazurile privării ilegale de posibilitatea de a munci [10, p. 98].

Această obligație survine, în particular, în caz de [9, p. 77]:

- refuz neîntemeiat de angajare;
- eliberare ilegală din serviciu sau transfer ilegal la o altă muncă;
- staționare a unității din vina angajatorului, cu excepția perioadei șomajului tehnic;
- reținere a eliberării carnetului de muncă;
- reținere a plății salariului;
- reținere a tuturor plăților sau a unora din ele în caz de eliberare din serviciu;
- răspândire, prin orice mijloace (de informare în masă, referințe scrise etc.), a informațiilor calomnioase despre salariat;
- neîndeplinire în termen a hotărârii organului competent de jurisdicție a muncii care a soluționat un litigiu (conflict) având ca obiect privarea de posibilitatea de a munci.

Angajatorul care, în urma îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor sale prevăzute de contractul individual de muncă, a cauzat un prejudiciu material salariatului repară acest prejudiciu integral. Mărimea prejudiciului material se calculează conform prețurilor de piață existente în localitatea respectivă la data reparării prejudiciului, conform datelor statistice. Prin acordul părților, prejudiciul material poate fi reparat în natură. Cererea scrisă a salariatului privind repararea prejudiciului material și celui moral se prezintă angajatorului. Angajatorul este obligat să înregistreze cererea respectivă, să o examineze și să emită ordinul (dispoziția, decizia, hotărârea) corespunzător în termen de 10 zile calendaristice din ziua înregistrării acesteia, aducându-l la cunoștință salariatului sub semnătură [4, p. 213].

Dacă ordinul (dispoziția, decizia, hotărârea) nu a fost emis în termenul prevăzut la alin.(1), salariatul este în drept să se adreseze cu o cerere în instanța de judecată pentru soluționarea litigiului individual de muncă apărut.

Răspunderea materială a polițistului

Polițistul răspunde material pentru pagubele cauzate patrimoniului unității, potrivit legislației aplicabile personalului civil din Ministerul de Interne. Răspunderea materială este o formă a răspunderii juridice și constă în obligarea polițiștilor de a repara o pagubă materială directă, certă și actuală, cauzată unității în care aceștia își desfășoară activitatea sau unor terțe persoane și la a cărei despăgubire a fost obligat Ministerul de Interne, ca urmare a unei fapte ilicite comisă cu vinovăție [8, p. 106].

Polițiștii răspund material pentru pagubele în legătură cu formarea, administrarea și gestionarea resurselor financiare și materiale ale unității unde își desfășoară serviciul.

Caracterele răspunderii materiale a polițiștilor:

– Răspunderea materială are caracterul unei obligații ce revine polițistului de a repara o pagubă adusă Ministerului de Interne sau terțelor persoane, la a cărei reparare a fost obligat Ministerul de Interne.

– Caracterul unei dezdăunări. Răspunderea materială are un caracter reparator independent de alte măsuri cu caracter disciplinar sau penal, care se iau împotriva celui vinovat de producerea pagubei. Deci imputațiile ce se fac reprezintă numai despăgubirea pe care trebuie să o plătească polițistul din vina căruia a fost pagubit patrimoniul Ministerului de Interne [6, p. 98].

Funcțiile răspunderii materiale

Răspunderea materială se fundamentează pe ideea reparării prejudiciului cauzat prin săvârșirea de către polițist a unei fapte ilicite, de aici rezultând două funcții:

– funcția de apărare a patrimoniului ministerului și a proprietății publice;

– funcția de ocrotire a intereselor legitime ale persoanelor încadrate în minister, prin care se asigură garantarea veniturilor cuvenite salariaților ministerului, împotriva consecințelor nefavorabile ale faptelor ilicite cauzatoare de prejudicii.

Trăsăturile răspunderii materiale. Spre deosebire de răspunderea civilă, cea materială are o serie de trăsături caracteristice care îi definesc conținutul, ea derivând din raporturi juridice de muncă, distincte de raporturile patrimoniale ce formează obiectul dreptului civil, fiind o instituție specifică dreptului muncii [7, p. 219].

a) Este o răspundere specială, condiționată de existența raportului juridic de muncă. Spre deosebire de răspunderea civilă care poate fi delictuală sau contractuală, răspunderea materială se stabilește întotdeauna în sarcina unei persoane fizice care are calitatea de persoană încadrată în muncă pe

baza unui contract.

b) Este o răspundere materială limitată sub 3 aspecte:

– sub aspectul întinderii despăgubirii (polițistul răspunde doar pentru daunele efective, nu și pentru foloasele care nu sunt realizate de unitate, spre deosebire de dreptul civil unde daunele cuprind și beneficiul de care a fost lipsit creditorul);

– polițistul răspunde numai pentru prejudiciile actuale, nu și pentru cele viitoare. Răspunderea materială intervine numai după ce s-a constatat paguba;

– răspunderea materială este limitată sub aspectul executării silite a creanței unității ce reprezintă despăgubiri, în sensul că executarea silită vizează, de regulă, numai o cotă din salariu.

c) La baza răspunderii materiale stă vinovăția care trebuie dovedită de unitate. Polițiștii răspund numai pentru pagubele produse din vina lor. Pentru pagubele inerente îndeplinirii serviciului sau datorate unor împrejurări neprevăzute, riscului normal al serviciului sau în caz de forță majoră operează exonerarea de răspundere. De asemenea, polițistul nu răspunde de pagubele cauzate patrimoniului unității, dacă acestea sunt consecința unei acțiuni desfășurate în limitele legii.

d) Răspunderea materială este o răspundere individuală

Condițiile răspunderii materiale a polițiștilor [3]:

Calitatea de polițist funcționar civil cu statut special, încadrat într-o unitate a Ministerului de Interne, în momentul producerii pagubei.

Caracterul ilicit al faptei prin care s-a produs paguba. Fapta ilicită să fi fost comisă în legătură cu îndeplinirea atribuțiilor de serviciu și să fie o faptă personală.

Existența unui prejudiciu.

Concluzii. Răspunderea materială ia naștere numai ca urmare a producerii unei pagube materiale unității din care face parte polițistul. Prin prejudiciu se înțelege orice diminuare a mijloacelor materiale și bănești aflate în patrimoniul Ministerului de Interne, fie prin micșorarea activului (degradarea unui bun, neîncasarea unei sume cuvenite unității, lipsă în gestiune etc.), fie prin majorarea pasivului (obligarea unității la plata de dobânzi, locații, penalizări, amenzi etc.).

Referințe bibliografice

Acte normative:

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial nr. 78 din 29.03.2016.

2. Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154 din 28.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 159-162 din 29.07.2003.
3. Codul de conduită pentru polițiști adoptat prin Rezoluția Adunării Generale nr.14169 din 17.12.1979.
4. Declarația cu privire la poliție elaborată în 1979 de către Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei.

Cărți, monografii:

5. Boișteanu E., Romandaș N. *Dreptul Muncii. Manual*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 736 p.
6. *Ghidul polițistului, culegere selectivă de acte normative vizând activitatea polițienească*. Vol.II., Chișinău, 2004. 187 p.
7. Guceac I. *Statul și poliția*. Chișinău: Cartier, 1997. 234 p.
8. Guțuleac V. *Bazele teoriei dirijării de stat*. Chișinău: Cartier, 2000. 217 p;
9. Romandaș N., Boișteanu E., Eșanu O., Lungu A. *Dreptul Muncii. Indicații metodice (pentru lecții practice)*. Chișinău: CEP USM, 2011. 196 p.
10. Stamatini Șt., Grati V., *Activitatea administrativă a organelor afacerilor interne (partea generală)*, Chișinău: Cartier 2003. 231 p.

ÎMBUNĂTĂȚEA PRACTICILOR POLIȚIEI ÎN VEDEREA PREVENIRII DICRIMINARII COMUNITĂȚILOR ROME

Aliona GUMENCO,

*doctorand, ofițer principal al Serviciului informare și relații publice
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

În secolul XXI tot mai mult s-a dezvoltat democrația și discriminarea pe bază de etnie. Astăzi mai există cazuri de discriminare, iar printre cei mai discriminați se consideră romii. În Republica Moldova, în mod oficial, locuiesc peste 12 mii de romi, neoficial - de la 150 până la 200 de mii. Membri ai organizațiilor societății civile care promovează drepturile romilor în R. Moldova susțin că în societate și în instituțiile de stat se dezvoltă fenomenul discriminării și al urii rasiale. Atitudinea față de persoanele de etnie romă este dictată de prejudecăți, iar în consecință reprezentanții etniei devin victime ale violenței.

Cuvinte-cheie: discriminarea romilor, ură rasială, drepturile romilor, deficit de activitate a poliției.

Summary

In the 21st century, democracy and ethnic discrimination have increasingly developed. Today there are cases of discrimination, and among the most discriminated are the gypsies. Officially, over 12,000 gypsies live in the Republic of Moldova, unofficially - from 150 to 200 thousand. Members of civil society, organizations promoting gypsies rights in Moldova claim that the phenomenon of discrimination and racial hatred is developing in society and state institutions. Attitudes towards gypsies are dictated by prejudices and, as a result, ethnic representatives become victims of violence.

Keywords: discrimination against gypsies, racial hatred, gypsies rights, activity deficit of the police.

În conformitate cu un număr de rapoarte publicate de către organizațiile europene (ECRI, ERRC, Consiliul Europei, FRA, Amnesty International, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Comisia Europeană, OSCE, ENAR) comunitățile de romi sunt unul dintre grupurile etnice cele mai vulnerabile la situații de discriminare, în multe țări din Europa. Raportul Eurobarometru 263 privind discriminarea în UE, arată că 77% dintre europeni consideră că a fi rom este un dezavantaj în societate. Mai mult decât atât, studiul subliniază că gradul de conștientizare cu privire la existența unor legi antidiscriminare rămâne destul de scăzut în Uniunea Europeană.

În Republica Moldova conform legii cu privire la asigurarea egalității toți cetățenii au drepturi și obligațiuni egale în sfera politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar. Cu toate acestea, romii sunt discriminați atât de către autorități și instituțiile publice, cât și de membrii societății. Discriminarea romilor este o problemă sistemică în societatea noastră.

Comportamentul romilor a devenit tot mai delictuos, fiind unanim dezaprobat de către comunitate. Cu toate acestea, populația consideră că singura și cea mai eficientă soluție prin care romii infractori pot fi obligați să respecte legea este intervenția fermă a organelor de ordine ale statului. În absența unor asemenea măsuri de protecție, unii cetățeni se văd nevoiți să se preocupe singuri de apărarea familiilor și a bunurilor lor sau să se unească singuri în grupuri pentru a putea face față agresiunilor, tâlhăriilor și altor infracțiuni comise de țigani. Mediarea conflictelor potențiale între membrii etniei rom și comunitate este o atribuție deosebită a fiecărui polițist. Atunci când polițistul este sesizat că un anume rom sau anumiți romi organizați în grup au săvârșit infracțiuni ori alte fapte antisociale, el este obligat să ia măsuri urgente de restabilire a legalității prin forțe proprii sau în colaborare cu alte forțe ajutătoare. În conformitate cu strategia prevenirii criminalității, polițistul sau fiecare organ de poliție are obligația să inițieze măsuri pentru a dezvolta sentimentul de solidaritate în cadrul comunității, pentru a identifica și instrui anumite persoane capabile să-l ajute în situații de criză pentru stabilirea legalității, capturarea și arestarea infractorilor. Va avea totodată grijă ca, după capturarea infractorilor, aceștia să fie tratați cu respectarea legilor în vigoare, orice vătămare ce depășește limita legitimei apărări sau necesităților de imobilizare a infractorilor, putând fi imputate ulterior polițistului [1].

Pentru a evita astfel de conflicte, poliția a luat măsuri de cunoaștere a stărilor preconflictuale, pe care prin măsuri concrete le-a dezarmat. Pentru aplanarea unui conflict interetnic s-au distins trei direcții principale de acțiune: a) prevenirea apariției conflictelor; b) mediarea unor conflicte potențiale; c) stingerea conflictelor deja izbucnite și restabilirea ordinii și liniștii publice.

În același timp pentru evitarea apariției acestor conflicte se pot utiliza trei modalități de acțiune: a) supravegherea permanentă a romilor infractori sau a persoanelor predispuse să comită infracțiuni; c) să acționeze cu operativitate și profesionalism în condițiile de legalitate, pentru identificarea, prinderea și tragerea la răspundere a celui responsabil; d) colaborarea cu celelalte autorități publice, instituții, organizații sau reprezentanți ai romilor.

În contextul raportului „Rele tratamente pe motiv de discriminare în Moldova” și reieșind din experiența de lucru și cazurile cu care au avut de-a face ONG-urile locale, cele mai problematice aspecte legate de relele tratamente discriminatorii față de persoanele de etnie romă în Republica Moldova sunt [5]:

a) *Abuzurile reprezentanților organelor de drept*: organele de drept, poliția în mod special, manifestă o atitudine discriminatorie, ostilitate, comportament abuziv și violență fizică și psihologică față de romi, demonstrând și o lipsă de înțelegere față de aceste persoane, mulți dintre care trăiesc în condiții extrem de dificile. Relele tratamente au loc în timpul reținerii/ arestului și au drept scop obținerea mărturiilor și declarațiilor.

b) *Eșecul statului de a investiga, urmări penal și pedepsi infracțiunile săvârșite împotriva romilor*: au fost înregistrate cazuri când autoritățile statului refuzau să investigheze sau să sancționeze cazuri de abuzuri fizice comise de persoane particulare împotriva romilor. Astfel, asemenea încălcări continuă să persiste, creând un climat de impunitate pentru agresori și actorii statali respectivi.

c) *Tendența de a nu reclama cazurile de abuz și rele tratamente*: ONG-urile locale au înregistrat numeroase cazuri când romii refuzau sau evitau să reclame anumite cazuri de abuz sau rele tratamente admise atât de agenți ai statului, cât și de persoane particulare. Acest fapt se explică printr-un nivel scăzut al încrederii în organele de ordine și sistemul de justiție, dar și printr-un nivel scăzut al conștientizării acestei probleme și a lipsei mijloacelor financiare pentru a angaja un avocat și a intenta proces.

Prin urmare, există necesitatea formării în domeniul egalității, diversității, problemelor romilor etc., ca proces continuu, și nu ca măsură provizorie izolată. Formarea trebuie să fie actualizată periodic, pentru a se ține pasul cu o societate aflată în evoluție rapidă, iar poliția ar trebui să fie capabilă să se adapteze la aceste schimbări și să se familiarizeze cu aceste noi realități. Agenții de poliție au nevoie de formare care să le asigure informațiile de bază, conștientizare (inclusiv cunoașterea de sine) și abilitățile necesare rolului pe care îl au în societățile diverse. Această formare ar trebui să asigure faptul că aceștia tratează membrii comunităților rome în mod adecvat și corect și că reacționează în mod adecvat la diferențele culturale care privesc aspecte precum structura familială, rolurile de gen, îngrijirea copiilor și stilul de viață în general. Pentru ca polițiștii să-și îmbunătățească cunoștințele și înțelegerea despre ce implică o bună activitate a poliției în comunitățile rome, în cadrul formării generale a agenților de poliție, ar trebui abordate următoarele subiecte:

- drepturile omului;
- istoria și situația curentă a comunităților rome;

- cultura, tradițiile și stilul de viață ale romilor;
- nevoia de a respecta sistemele de valori ale diferitor grupuri culturale;

- dificultăți în relația dintre poliție și romi [2].

Pentru a contracara această problemă e nevoie de programe și de politici sociale care ar contribui la unirea minorităților și la crearea unui dialog multicultural în societate și în instituțiile de stat. De aceea organizațiile internaționale vin cu un șir de propuneri privind îmbunătățirea practicilor poliției atunci când tratează problema discriminării romilor.

Cele mai importante recomandări publicate sunt următoarele [2]:

- să se producă proceduri pentru o evaluare sistematică a regulamentelor privind activitatea poliției și a practicii în ceea ce privește romii;

- pentru un impact maxim, regulamentele privind activitatea poliției nu ar trebui abordate izolat, ci, mai degrabă, ca parte integrantă a politicilor pentru integrarea romilor, în general, și ca parte a unei strategii mai largi de combatere a discriminării sistematice și de promovare a incluziunii romilor;

- toți pașii strategici pentru îmbunătățirea relațiilor dintre poliție și comunitățile rome, de la nivel legislativ și de politică, până la nivelul managerial și operațional, trebuie făcuți în strânsă cooperare cu toate părțile interesate, inclusiv și mai ales cu reprezentanții comunităților rome, dar și cu alte organizații guvernamentale relevante (de ex. din domeniile educației, locuințelor și sănătății), cu reprezentanții bisericilor, ai societății civile și ai sectorului privat.

- datorită informațiilor directe pe care le dețin despre cultura, obiceiurile, nevoile și preocupările comunităților rome, membrii acestor grupuri ar trebui să participe activ la elaborarea politicilor, la recrutarea agenților de poliție romi, la pregătirea și furnizarea cursurilor de formare a polițiștilor în legătură cu diferite aspecte referitoare la romi, la stabilirea parteneriatelor dintre poliție și comunitățile rome și la tragerea la răspundere a poliției;

- este important ca poliția să ajungă la cât mai multe grupuri de romi pentru a le identifica pe acelea care sunt mai deschise la colaborare. Ajutorul din partea societății civile poate fi foarte util în identificarea și încurajarea acestor grupuri să se angajeze în acest sens.

- pentru a câștiga sprijinul părților interesate, în vederea obținerii schimbării, conducerea politică și cea din cadrul poliției trebuie să fie devotate acestui scop și să-și afirme clar angajamentul de a îmbunătăți activitatea poliției în privința romilor;

- angajamentul pentru schimbare trebuie să fie exprimat în practică prin stabilirea și menținerea de parteneriate pe termen lung între poliție și comunitățile rome și prin împărtășirea exemplelor de reușită a inițiativelor bazate pe parteneriate, dintre orașe, regiuni sau țări din UE;

– să se elaboreze politici care promovează conștientizarea instituțiilor de aplicare a legii în privința situației romilor și care contrabalansează prejudecățile și stereotipurile negative;

– să se elaboreze politici și proceduri care să asigure un răspuns eficient al poliției la violența motivată rasial îndreptată împotriva romilor;

– să se evalueze diferența dintre standardele polițienești internaționale și practicile curente existente la nivel național, în consultare cu forțele de poliție naționale, cu ONG-urile și cu reprezentanții organizațiilor romilor;

– să se elaboreze, dacă este cazul și în strânsă colaborare cu organizațiile internaționale și cu ONG-urile romilor, declarații asupra politicilor publice, coduri de conduită, manuale practice și programe de formare;

– să se încurajeze romii să lucreze în instituțiile de aplicare a legii, ca un mijloc sustenabil de promovare a toleranței și a diversității;

– prevederile legislative ar trebui să fie aplicate în mod eficient, pentru a se asigura că nu există impunitate pentru infracțiunile motivate rasial. Victimele unor asemenea infracțiuni trebuie să fie încurajate activ să le raporteze la poliție sau la alte autorități relevante.

– toată legislația nouă referitoare la antidiscriminare ar trebui să fie însoțită de instrucțiuni destinate autorităților de aplicare a legii, pentru a le asista în aplicarea eficientă a legilor. Agenții de poliție ar trebui să beneficieze de formare la locul de muncă, pentru prevenirea apariției actelor motivate rasial chiar în rândul polițiștilor și ar trebui să se ia măsuri active de prevenire și de urmărire în justiție cu celeritate a unor asemenea acte, pentru a se asigura siguranța și securitatea pe termen lung a romilor;

– statele membre ar trebui să se asigure de faptul că autoritățile municipale și celelalte autorități locale traversează un proces de dezvoltare instituțională, în vederea faptului că aceștia se raportează la comunitățile de romi în mod corect și egal. Formarea personalului, administrarea clară, eficiența în management și supervizare, îndrumarea practică, monitorizarea performanței și procedurile eficiente de depunere a plângerilor sunt instrumente utile care asigură schimbarea la nivel instituțional;

– să se facă cercetări privind profilarea rasială și să se monitorizeze activitățile poliției pentru a se identifica practicile de profilare rasială, inclusiv colectarea datelor pe categorii de origine națională sau etnică, limbă, religie și naționalitate, în legătură cu activitățile relevante ale poliției (cu respectarea legislației referitoare la protejarea datelor personale);

– polițiștii să urmeze cursuri de formare care să vizeze problema profilării rasiale și utilizarea standardului de suspiciune rezonabilă;

– să se asigure faptul că legislația care interzice discriminarea rasială/ etnică directă și indirectă acoperă activitatea poliției;

– să se ia măsuri care să conștientizeze poliția cu privire la faptul că

actele de discriminare rasială și comportamentul necorespunzător motivat rasial, din partea poliției, nu vor fi tolerate;

- să se asigure mecanisme de sprijin și de consiliere pentru victimele discriminării rasiale sau ale comportamentului necorespunzător motivat rasial, manifestate de poliție;

- în măsura în care este posibil, în cazul romilor care nu înțeleg limba oficială, să se asigure accesul la servicii profesionale de interpretariat, în timpul întâlnirilor cu poliția;

- să se asigure faptul că poliția comunică cu mass-media și cu publicul larg într-o manieră care nu perpetuează ostilitatea sau prejudecățile la adresa membrilor grupurilor minoritare;

- să se încurajeze romii care sunt victimele comportamentului necorespunzător al poliției să depună plângeri, oferindu-li-se sprijinul necesar;

- să se asigure faptul că se fac investigații acolo unde există acuze despre existența unui comportament necorespunzător al poliției la adresa romilor și că făptuitorii sunt urmăriți în justiție și pedepsiți;

- să se recruteze și să se formeze un număr corespunzător de mediatori, mai ales provenind din rândul populației rome, pentru a se asigura legătura dintre romi și poliție;

- să se asigure crearea unui organism independent care să investigheze plângerile împotriva poliției, în special cele depuse de către romi.

Totodată, Consiliul Europei și Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței au adoptat recomandări relevante pentru ca poliția să își intensifice eforturile de combatere a discriminării, inclusiv împotriva romilor. Anume Recomandarea de Politici Generale nr. 11 a Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței delimitează principii privind combaterea discriminării rasiale de către poliție:

1) *Statele membre ar trebui să instruiască poliția în asigurarea ordinii într-o societate diversă, în domeniul drepturilor omului, inclusiv dreptul de a nu fi supus rasismului și discriminării rasiale.* Prejudecata legată de rasă, culoare a pielii, originea națională sau etnică afectează modul în care poliția tratează membrii grupurilor minoritare în contextul infracțiunilor legate de discriminarea rasială. Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței subliniază faptul că membrii grupurilor minoritare sunt mai ușor considerați a fi autorii unor infracțiuni de o anume natură. Pe de altă parte, poliția este mai puțin probabil să se încreadă în membrii grupurilor minoritare. Dificultăți în acest domeniu rezultă, de asemenea, din cauza lipsei de competență, în rândul polițiștilor, pentru lucrul într-o societate diversă.

2) *Statele membre ar trebui să prevadă mecanisme de sprijin și consiliere pentru victimele discriminării rasiale sau ale comportamentului rasist al poliției.* Victimele discriminării rasiale și ale comportamentului rasist al poli-

.....

ței se află într-o situație deosebit de vulnerabilă, din moment ce poliția este, în principiu, interlocutorul firesc pentru victimele acestor acte atunci când acestea sunt comise de către alții. Prin urmare, este necesar să se asigure consiliere juridică și un sprijin psihologic adecvat, fie în cadrul poliției sau în afara acesteia. De asemenea, ar trebui să li se garanteze accesul acestora la asistență juridică și asistență medicală.

3) *Statele membre ar trebui să asigure anchete eficiente cu privire la presupusele cazuri de discriminare rasială, inclusiv prin luarea în considerare a actelor rasiste din cadrul infracțiunilor banale și să se asigure că autorii acestor acte sunt pedepsiți în mod adecvat.* Pentru a fi eficientă, o anchetă trebuie să fie, în special, adecvată, cuprinzătoare, temeinică, promptă, rapidă și independentă. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat obligația autorităților naționale de a efectua o investigație asupra posibilelor motive rasiste din spațiile comportamentului organelor responsabile cu aplicarea legii, atunci când există indicii cu privire la existența unor astfel de motive [3].

Pe lângă emiterea unor îndrumări specifice adresate colaboratorilor de poliție, ofițerii mai au nevoie și de unele instruiri, instruirile reprezintă un alt instrument pentru reducerea la minimum a riscului asociat creării unui profil etnic discriminatoriu.

Instruirea ar trebui să vizeze diferite obiective: pregătirea ofițerilor în ceea ce privește legislația privind discriminarea; negarea stereotipurilor și prejudecăților; creșterea gradului de conștientizare a consecințelor discriminării și a importanței încrederii publicului și sfaturi practice privind mijloacele de comunicare cu publicul. În special, guvernele au convenit, prin Codul european de etică al poliției, că „instruirea poliției trebuie să țină pe deplin seama de necesitatea contestării și combaterii rasismului și xenofobiei” în cadrul organizației polițienești propriu-zise. Anumite tipuri de instruire sunt deja instituite în unele țări, cum ar fi „instruirea în spiritul diversității” sau „instruirea în vederea sensibilizării”. Instruirea în spiritul diversității încearcă să se axeze pe sentimentele personale asociate etniei, diferenței și stereotipurilor și pe modul în care acestea influențează viața noastră cotidiană. Cu toate acestea, anumite cursuri pe tema diversității nu vizează neapărat problema discriminării. Anumite studii susțin că formarea culturală și în spiritul diversității poate singulariza și consolida diferențele, contribuind mai curând la sporirea decât la reducerea stereotipurilor. „Instruirea în vederea sensibilizării culturale” (spre deosebire de formarea generală în spiritul diversității) încearcă să pregătească ofițerii în ceea ce privește cultura anumitor grupuri etnice pe care le întâlnesc frecvent, dar cu care nu sunt personal familiarizați. Această instruire vizează acordarea de sfaturi privind practici demne, dar și mai puțin demne de urmat sau privind reguli de politețe văzute din diverse perspective etnice, religioase sau națio-

nale. Instruirea culturală își dovedește eficiența atunci când este elaborată și asigurată cu sprijinul și participarea persoanelor aparținând comunităților relevante [4].

A fi un bun polițist înseamnă să ai abilitatea de a îmbina aplicarea legii așa cum a prevăzut legiuitorul când a creat normele și adaptarea acestora situațiilor din practică, unde se impune să nu uite de principiul umanismului. Relațiile cu comunitatea depind de conduita afișată de polițist, de politețea cu care el tratează fiecare persoană indiferent de mediul din care provine, fără a face discriminări. Când te gândești la această autoritate a statului, te gândești la siguranță și încredere. Aceste două cuvinte trebuie să definească fiecare acțiune a unui polițist. Să ofere încredere cetățenilor că cei ce au săvârșit fapte antisociale vor fi prinși și pedepsiți conform legii și siguranța că sunt ocrotiți în fiecare moment.

Este necesar ca poliția să fie activă și de încredere în îndeplinirea rolului ei de apărător al legislației împotriva discriminării.

Referințe bibliografice

1. Adrian Iacob, Constantin Victor Drăghici & Ionuț-Valentin Marin. *Fenomenul infracțional în rândul populației de etnie romă*. Craiova, Editura Si-tech, 2010, p. 130.
2. Ghid practic pentru serviciile de poliție în vederea prevenirii discriminării comunităților de romi, 2014.
3. Ghid de bune practici privind prevenirea discriminării de către polițiștii care lucrează în centrele de reținere și arestare preventivă, 2016.
4. Ghid pentru înțelegerea și prevenirea creării profilurilor etnice discriminatorii în sprijinul unor practici polițienești mai eficiente, 2010.
5. Raport rele tratamente pe motiv de discriminare în Moldova, Chișinău, 2012, p. 27.

ОТЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ КРИМИНОЛОГИЧЕСКОЙ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛИЧНОСТИ ПРЕСТУПНИКА, СОВЕРШИВШЕГО НАСИЛЬСТВЕННЫЕ ПОЛОВЫЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ

Римма Артуровна ЮРЧЕНКО,

*аспирант Донецкого юридического института МВД Украины
(г. Кривой Рог, Украина)*

Резюме

Личность преступника, совершающего насильственные половые преступления, является актуальной проблемой. Анализ исследований других ученых, а также статистическая информация Офиса Генерального Прокуратура Украины, позволили автору дополнить характеристику личности преступника, совершившего насильственные половые преступления.

Keywords: половая свобода, половая неприкосновенность, личность преступника, насильственные половые преступления.

Summary. Personality of criminal committing violent sexual crimes is a topical problem. An analysis of other researchers' studies and statistical data provided by the Office of Prosecutor General allowed author to supplement the characteristics of personality of criminal committing violent sexual crimes.

Ключевые слова: sexual freedom, sexual immunity, personality of criminal, violent sexual crimes.

Следует отметить, что проблема борьбы с насильственными половыми преступлениями в Украине (в научной литературе также можно встретить название «насильственные преступления, совершенные на сексуальной почве»), остается актуальной. Даже совершенствование законодательства о противодействии уголовным правонарушениям против половой свободы и половой неприкосновенности личности, создание Единого реестра лиц, осужденных за преступления сексуального характера против детей, не уменьшило латентности данной группы преступлений. Вместе с тем, можно констатировать, что указанные нами выше факторы не влияют также на то, что насильственные половые преступления в современном обществе не проявляют тенденции к снижению.

Говоря в целом о насильственных преступлениях, мы понимает,

что это преступления, совершенные путем применения физического, психологического (психического), экономического или сексуального насилия непосредственно в отношении к данному лицу или к группе лиц, а также вещей и иных предметов, имеющие для него значения. Именно выделение нами сексуального насилия позволяет нам утверждать о том, что уголовные правонарушения против половой свободы и половой неприкосновенности относятся к данному виду преступлений и девальвируют формированию криминологической характеристики личности их совершивших.

Отметим, что криминологическое исследование личности преступника, совершившего насильственные половые преступления, является особенно важным, поскольку именно уголовные правонарушения против половой свободы и половой неприкосновенности больше зависят от «внутренних» причин. Личность как предмет криминологического познания является тем необходимым звеном в механизме совершения полового преступления, дающая возможность разработки рекомендаций по предотвращению совершению насильственных половых преступлений [1, с. 4].

Исследователи проблемы насильственных половых преступлений анализируя личность преступника акцентируют внимание на различных аспектах его характеристики. Например, К. Кошель утверждает, что половая преступность обусловлена такими факторами, как алкоголизм, садизм, хулиганство, психоэмоциональная распущенность. 87 % осужденных за изнасилование, в момент совершения преступления находились в состоянии алкогольного опьянения, 13% – в состоянии наркотического опьянения. Для них типичны ранний сексуальный опыт, чрезмерная заинтересованность сексом, легкость обсуждения сексуальных вопросов и установление ранних вербальных контактов [2, с. 126].

С. Косенко отмечает, что материалы эмпирических исследований показывают, что большая часть половых преступлений против несовершеннолетних совершают мужчины (97,5 %). Судьба женщин – 2,5 %, по сравнению с мужчинами – незначительная. Это объясняется тем, что женщина по своей биологической природе более альтруистический и гуманный человек [3, с. 39].

Наиболее полную криминологическую характеристику личности преступника, совершившего насильственные половые преступления, дает О. Синеокий. В своем исследовании ученый обосновывая свою точку зрения проведенным анализом материалов уголовных дел аргументирует, что возрастная разница лиц, совершивших изнасилования «один на один», где потерпевшими были несовершеннолетние

лица женского пола в возрасте от 11 до 16 лет, составляет 6,3 лет в пользу преступника; изнасилование несовершеннолетней группой лиц – 2,1 года в пользу среднего возраста преступников этой группы; изнасилования группой лиц совершеннолетней женщины в возрасте от 18 до 30 лет – 3 года (средний возраст пострадавшей старше, чем насильников группы и причем лишь на 0,8 года моложе старшего из них, и на 9 лет старше самого молодого); изнасилования «один на один» совершеннолетней женщиной определенного возрастного диапазона – преступник старше жертва на 4,5 года; изнасилования взрослой женщины в возрасте от 35 до 45 лет: «один на один» – средний возраст преступника моложе жертвы на 3 года, а группой лиц – моложе, но возрастной диапазон уже существенный и составляет 11 лет (разница между старым и самым молодым в преступлениях этого подвида составляет 17,7 лет); геронтологические изнасилования пожилых женщин от 50 лет и старше совершенные одним лицом со средним возрастной разницей всего 7,1 лет, а группой лиц этот показатель является самым высоким среди всех вышеназванных и составляет 28 лет. В случаях, когда старые женщины подвергаются групповому изнасилованию, лицами в возрасте от 19 до 24,5 лет, а если «один на один», то – в среднем от 40,5 до 44,2 лет. Наименьший уровень образования выявлено у лиц, совершивших «обычные» изнасилование: неполное среднее образование – 19%, среднее – 51 %, среднее специальное – 29 %, незаконченное высшее – 9%, высшее – 2 %. Второе место – у лиц, совершивших сексуальные убийства: неполное среднее образование – 11 %, среднее – 33%, среднее специальное – 41 %, незаконченное высшее – 6,5 %, высшее – 8,5 %. Лица, совершившие нетипичные насильственные сексуальные преступления: неполное среднее образование – 21 %, среднее – 19 %, среднее специальное – 14 %, незаконченное высшее – 12 %, выше – 34%. Срок знакомства преступника и потерпевшего – для сексуальных убийств: больше недели – 1 (2,5%); от суток до часа – 4 (10 %); до одного часа – 19 (47,5 %); не были знакомы до нападения – 16 (40 %); для изнасилований: больше недели – 5 (4,17 %); от суток до часа – 32 (26,67 %); до одного часа – 58 (48,3 %); не были знакомы до нападения – 25 (20,8 %); для насильственного удовлетворения половой страсти неестественным способом: более недели – 3 (8,57 %); от суток до часа – 1 (2,86 %); до одного часа – 14 (40 %); не были знакомы до нападения – 17 (48,57 %). Также отмечено увеличение количества сексуальных преступлений в отношении женщин, проживающих в сельской местности, в возрасте от 30 до 45 лет и старше [4, с. 11].

Вместе с тем, за 10 лет в Польше в делах об изнасиловании было осуждено 34 женщины, которые или подстрекали мужчин к совер-

шению этого преступления, или помогали в его совершении. За аналогичный период по делам о распутных действиях было осуждено 20 женщин, однако не отмечено ни одного случая участия женщины в совершении сексуального убийства [5, с. 85].

Анализ статистической информации Офиса Генерального Прокуратура Украины об лицах, совершивших уголовные правонарушения, за 10 месяцев 2020 года позволяет сделать следующие выводы: общее количество лиц, совершивших уголовные правонарушения – 2581, среди которых лишь 14 совершили уголовные правонарушения против половой свободы и половой неприкосновенности. Что же касается социального статуса личности, совершившего насильственные половые преступления (ст. 152, 153 УК Украины), то среди них 10 имеют среднее образование, 2 – среднее специальное (профессиональное), 2 – высшее. Следует отметить, что среди подозреваемых в совершении изнасилований 117 лиц работали, 12 – безработные, в то время как при сексуальном насилии работающих – 20, безработных – 2. Также 63 лица, совершивших насильственные половые преступления, были в состоянии алкогольного опьянения, 59 – ранее совершали уголовные правонарушения.

Что касается возраста совершения насильственных половых преступлений, то исходя из статистических данных Генеральной прокуратуры Украины это 3 возрастных группы лиц в возрасте 18-28 лет, 29-39 лет, 40-54 года, а также из 14 насильственных половых преступлений лишь одно совершено женщиной.

Приведенные нами лишь некоторые аспекты криминологической характеристики личности преступника, совершившего насильственные половые преступления позволяют отметить следующее:

- отмечается тенденция к снижению количества лиц, совершивших данную категорию преступлений:

- наблюдается определенная корреляция между действием соответствующих социально-демографических факторов агрессивного поведения сексуального направления и соответствующими демографическими и личностными характеристиками индивида, в частности, образованием, профессией;

- просматривается увеличение уровня преступлений данной категории в отношении женщин.

Таким образом, подводя итог нашему небольшому исследованию, можно определить некоторые наиболее общие черты присущие такой личности преступника: чаще всего такое лицо имеет хорошую репутацию, семью, материальное обеспечение. Также это лицо мужского пола, в возрасте от 18 до 54 лет, имеющего высшее образование,

женат, занимает должность, которая позволяет ему совершать давление на подчиненных или материально зависимый человек, но все равно недовольный своим социальным статусом, семейной жизнью и имеет ряд комплексов – сексуальную распущенность.

Список литературы

1. Ларченко М. О. Кримінологічна характеристика особистості злочинця, винного у статевому злочині. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ, 2009. 28 с.
2. Кошель К. Кримінологічна характеристика особи насильницького злочинця. Сучасні проблеми гуманітаристики: світоглядні пошуки, комунікативні та педагогічні стратегії: Матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конфер. Редкол. Бошицький Ю.Л., Залужна А.Є., Малевич Л.Д., Українець С.Я. Рівне, 2019. С. 126-130.
3. Косенко Світлана Сергіївна. Віктимологічна профілактика статевих злочинів щодо неповнолітніх: дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Національна академія внутрішніх справ України. К., 2004. 187 с.
4. Синєокий О. В. Мотивація девіантних форм поведінки особи, що призводить до сексуальних злочинів. Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 – Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Харків, 2006. 20 с.
5. Старович З. Судебная сексология. Пер. с польск. М.: Юрид. лит., 1991. 336 с.

К ВОПРОСУ О ПООЩРИТЕЛЬНОЙ НОРМЕ К СТАТЬЕ 218 УГОЛОВНОГО КОДЕКСА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Гафура Муратовна ЖАКАУПОВА,

*магистрант 2 года обучения, научно-педагогического
направления, Академия правоохранительных органов
при Генеральной прокуратуре Республики Казахстан*

Аннотация

*В данной статье автор на основании проведенного исследования поощри-
тельной нормы к статье 218 УК РК, предлагает внесение в его текст изменений*

*Ключевые слова: противодействие легализации преступного дохода, по-
ощрительная норма, преступление, явка с повинной*

Summary

*In this article, the author, based on the study of the incentive norm to article 218
of the criminal code of the Republic of Kazakhstan, suggests making changes to its text*

*Keywords: countering the legalization of criminal income, incentive rate, crime,
surrender*

Вопрос о противодействии легализации (отмывания) преступных доходов является глобальным и всеобъемлющим не только в нашей Республике, но и далеко за ее пределами. Нормы уголовного законодательства должны соответствовать часто меняющимся способам и методам отмывания преступного дохода, так как они имеют тенденцию трансформироваться, тем самым обретая все более ухищренный вид. При этом следует учитывать, что одной из таких норм является профилактика преступлений и совершенствование поощрительных норм.

Статья 218 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее УК РК) предусматривает ответственность за легализацию денег и (или) имущества, полученных преступным путем. Основной состав данного преступления изложен в следующей редакции: «Вовлечение в законный оборот денег и (или) иного имущества, полученных преступным путем, посредством совершения сделок в виде конверсии или перевода имущества, представляющего доходы от уголовных правонарушений, либо владение и использование такого имущества, сокрытие или утаивание его подлинного характера, источника, места нахождения, способа распоряжения, перемещения, прав на имущество или его при-

надлежасти, если ясно, что такое имущество представляет доходы от уголовных правонарушений, а равно посредничество в легализации денег и (или) иного имущества, полученных преступным путем» [1]

К данной статье имеется примечание, которое гласит: «Лицо, добровольно заявившее о готовящейся либо совершенной легализации денег и (или) имущества, полученных преступным путем, освобождается от уголовной ответственности, если в его действиях не содержится составов преступлений, предусмотренных частями второй или третьей настоящей статьи, или иного преступления» [1].

Получается, что данная поощрительная норма применима только лишь в отношении лиц, совершивших деяния, предусмотренные частью первой ст.218 УК РК.

Возникает закономерный вопрос: насколько целесообразно применение поощрительной нормы в уголовном праве вообще и в данном случае, в частности.

Чтобы получить ответ на данный вопрос сначала обратимся к правовой природе поощрительных норм в уголовном праве.

Для начала, следует отметить, что поощрительные нормы, предусмотренные примечаниями к статьям особенной части уголовного закона, представляют собою звенья единой системы, подчиненной целям и задачам уголовного права. Базовые, принципиальные положения этой системы закреплены в части первой ст.65 УК РК, которая предусматривает, что «лицо, совершившее уголовный проступок либо впервые совершившее преступление, может быть освобождено от уголовной ответственности с учетом личности виновного, его явки с повинной, способствования им раскрытию, расследованию уголовного правонарушения, заглаживания им вреда, нанесенного уголовным правонарушением» [1].

Явка с повинной свидетельствует о раскаянии этого лица в содеянном преступлении. Это позволяет говорить о том, что лицо встало на путь исправления, что полностью соответствует целям и задачам уголовного права. Однако, помимо этого, освобождение лица от уголовной ответственности следует в ответ на позитивное, социально полезное поведение этого лица. В этой связи, по нашему мнению, эти нормы точнее будет называть не поощрительными, а компромиссными. Такое определение уже имеет применение в правовой литературе.

Так, например, Н.В.Петрова определяет компромисс как «основанное или же не основанное на правовых началах соглашение между государством в лице правоохранительного органа, отдельным работником правоохранительных органов и лицом, совершившим преступление. В итоге последнему за его полезные посткриминальные деяния идет смягчение уголовной ответственности, либо он к ней вообще

не привлекается» [2, с.55].

Е.В. Попаденко пишет, что «под институтом компромисса следует понимать освобождение лица, которое совершило преступление, от уголовной ответственности при осуществлении им определенных действий» [3, с.135].

Известный криминолог А.И. Долгова, говоря о компромиссе в противодействии преступности, указывает на то, что «речь идет об определенной сделке между государством и преступником, но это, во-первых, вынужденная сделка, во имя более оптимальных результатов борьбы с преступностью, во-вторых, скорее «сделка-прощение», чем «сделка-компромисс»: преступника освобождают от уголовной ответственности вовсе не потому, что допускают при определенных условиях его преступное поведение» [4, с. 431].

Нам импонирует в этом высказывании то, что автор подчеркивает вынужденный характер данного компромисса со стороны государства. Действительно для того, чтобы ликвидировать большее зло (совершение тяжких и особо тяжких преступлений), государство вынуждено выбирать меньшее – освободить от ответственности лицо, хоть и раскаявшееся, но все же виновное в совершении преступлений.

Применение поощрительно-компромиссных уголовно правовых норм согласуется с общей тенденцией государственной политики настоящего времени, в соответствии с которой взят курс на ускорение, удешевление и упрощение уголовного судопроизводства.

Так, к примеру, в соответствии с обновленным уголовно-процессуальным законодательством в отечественное уголовное судопроизводство введены такие новеллы, как процессуальное соглашение в виде сделки о признании вины и соглашении о сотрудничестве, которые, по сути, можно определить в качестве компромисса между государством и лицом, совершившим преступление.

Однако, по нашему мнению, применение компромиссно-поощрительной нормы только лишь к первой части ст.218 УК РК, предусматривающей уголовную ответственность за легализацию денег и (или) имущества, полученных преступным путем, представляется неудачной по следующим основаниям.

Во-первых, по условиям компромисса обмен уступками должен быть равнозначным. В случае применения норм, предусмотренных примечанием к ст.218 УК РК, государство получает только лишь нейтрализацию преступления средней тяжести, совершенное одним лицом. Причем, анализ статистических данных показывает, что по республике в период с 2015 по 2019 год по ч.1 ст.218 УК РК не зарегистрировано ни одного уголовного правонарушения.

Государство, вынужденное идти на компромисс, должно быть заинтересовано в раскрытии тяжких и особо преступлений, предусмотренных квалифицированными и особо квалифицированными составами ст.218 УК РК.

В данном случае следует сделать некоторую оговорку. Статья 218 УК РК размещена в главе 8 под наименованием «Уголовные правонарушения в сфере экономической деятельности». Однако отличительной особенностью легализации преступных доходов является то, что незаконные манипуляции по легализации проводятся с имуществом, которое добыто не только в результате экономических так и другого рода преступлений. Источник получения имущества может быть выражен как наркопреступность, торговля людьми, оружием, бандитизм и иные опаснейшие виды преступлений, совершаемыми различными формами преступных групп, в том числе и транснациональными.

На наш взгляд, в этой связи будет вполне уместным приведение в качестве сравнительного примера компромиссно-поощрительной нормы, содержащейся в примечании к ст.262 УК РК: «В статьях 262, 263, 264, 265 и 268 настоящего Кодекса лицо, добровольно прекратившее участие в преступной группе и активно способствовавшее раскрытию или пресечению преступлений, совершаемых или совершенных преступной группой, освобождается от уголовной ответственности, если в его действиях не содержится состава иного преступления» [1].

Здесь можно с полной уверенностью утверждать, что компромисс равноценен, так как при этом государство получает возможность раскрыть такие опасные преступления, как участие в организованной группе, преступной организации (ст.262 УК), участие в преступном сообществе (ст.263 УК), участие в транснациональной организованной группе, транснациональной преступной организации (ст.264 УК), участие в транснациональном преступном сообществе (ст.265 УК) и бандитизме (ст.268 УК).

Во-вторых, примечание к ст.218 УК РК не соответствует ч.1 ст.65 УК, которая, как мы уже отметили, является базовой и содержит основные принципиальные положения, среди которых, помимо явки с повинной, еще и способствование лицом раскрытию, расследованию уголовного правонарушения, заглаживание вреда, нанесенного уголовным правонарушением. В примечании к ст.218 УК РК указана лишь явка с повинной.

К примеру, Российская Федерация в своем законодательстве касательно ст.174 УК не предусматривает специального вида освобождения от уголовной ответственности - поощрительной нормы, но в этой части могут применяться нормы содержащиеся в ст. 75 УК РФ, в которых определены условия освобождения от уголовной ответственности в связи с деятельным раскаянием, касающихся преступлений

небольшой и средней тяжести.

В ст. 261 Уголовного Уложения Германии «Отмывание денег, сокрытие неправомерно полученных имущественных ценностей» указывается, что суд может по своему усмотрению смягчить наказание или воздержаться от назначения наказания, если исполнитель путем добровольного сообщения известной ему информации существенно способствовал раскрытию противоправного деяния в объеме, превышающем его собственный вклад, или противоправное деяние другого лица [5, с.190].

Таким образом, немецкое законодательство в качестве условий компромисса предусматривает не только явку с повинной, но еще и способствование раскрытию преступлений других лиц, или же преступлений преступной группы, в котором лицо участвовало. Именно так, по нашему мнению, следует толковать «противоправные деяния в объеме, превышающем» вклад добровольно обратившегося лица.

На основании изложенного представляется, что для восстановления надлежащего соотношения норм общей (ч.1 ст.65 УК) и особенной (примечания к ст.218 УК) части уголовного закона целесообразно внести изменения в формулировку примечания ст.218 УК РК и окончательно представить в следующей редакции: «Лицо, добровольно заявившее о готовящейся либо совершенной легализации денег и (или) имущества, полученных преступным путем, освобождается от уголовной ответственности, при активном способствовании раскрытию, расследованию преступлений, предусмотренных частями второй и третьей настоящей статьи, если в его действиях не содержится составов иного преступления».

Библиографический список литературы

1. Уголовный кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года. \\ Электронный ресурс: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1400000226>
2. Петрова Н.Е. Наделить потерпевшего правом уголовного преследования // Российская юстиция. - 2012. - № 12.
3. Попаденко Е.В. Уголовно-правовая природа компромисса в борьбе с преступностью // Законодательная техника и дифференциация ответственности в современном уголовном праве и процессе России: сб. науч. ст. / Под ред. Л.Л. Кругликова. - Ярославль: Ярослав. гос. ун-т, 2015.
4. Криминология: учебник / под общ. ред. А.И. Долговой. 4-е изд., перераб. и доп. - М.: Норма, 2010.
5. Шишко И.В., Хлупина Г.Н. Легализация (отмывание) денежных средств или иного имущества, приобретенных незаконным путем, по российскому и зарубежному уголовному законодательству // Правовая реформа в России и зарубежный опыт. - Красноярск, 1997.

SUBIECTUL INFRAȚIUNII DE CONSTRÂNGEREA DE A FACE DECLARAȚII

Elena JENUNCHI,

*doctorandă, Universitatea de Studii Politice
și Economice Europene „Constantin Stere”*

Rezumat

Într-un stat de drept asigurarea drepturilor și intereselor legale ale cetățenilor nu este posibilă în lipsa unei justiții eficiente. O justiție eficientă se înfăptuiește doar prin respectarea strictă a legii de către persoanele care contribuie la înfăptuirea justiției. Spre regretul nostru, se întâmplă că anume de către aceste persoane este comisă o infracțiune care subminează grav autoritatea puterii de stat – constrângerea de a face declarații. Infracțiunea în cauză discreditează însuși idealul unei justiții echitabile și viciază autoritatea instituțiilor publice în care activează astfel de persoane. Subiectul infracțiunii de constrângere de a face declarații este unul special, caracteristicile căruia presupun o abordare aparte.

Cuvinte-cheie: constrângere, subiect, subiect special, declarație, acte ilegale, infracțiune.

Summary

In a state governed by the rule of law, ensuring the rights and legal interests of citizens is not possible without effective justice. Effective justice is only possible through strict compliance with the law by those who contribute to the execution of justice. To regret, it happens that it is by these persons that a crime is committed that seriously undermines the authority of state power - coercion to make statements. The offence in question discredits the very ideal of fair justice and vitiates the authority of the institutions and public authorities in which such persons operate. The subject of the crime of coercion to make statements is a special one, the characteristics of which presuppose a special approach.

Keywords: coercion, subject, special subject, statement, illegal acts, offense.

Răspunderea penală pentru infracțiunea de constrângerea de a face declarații în legea penală a Republicii Moldova este prevăzută la art.309 CP RM – Constrângerea de a face declarații. Norma prevede următoarele: „Constrângerea persoanei, prin amenințare sau prin alte acte ilegale, de a face declarații, de a încheia acord de recunoaștere a vinovăției, constrângerea, în același mod, a expertului de a trage concluzia sau a traducătorului, sau a interpretului de a face o traducere sau interpretare incorectă de către per-

soana care constată infracțiunea, ofițerul de urmărire penală, procuror sau de către judecător, dacă aceasta nu constituie tortură, tratament inuman sau degradant, se pedepsesc cu închisoare de la 2 la 6 ani sau cu amendă în mărime de la 1150 la 1350 de unități convenționale, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de 5 ani [1, art. 309]. Dispoziția actuală a articolului orientată spre tradițiile europene în materie este rezultatul perfecționării normei care a pătruns în legislația penală a Republicii Moldova prin filiera rusă.

Subiectul infracțiunii îl constituie persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins o anumită limită de vârstă prevăzută de legea penală. Subiectul infracțiunii este persoana vinovată de săvârșirea unei infracțiuni, fie prin comiterea actului de executare, fie prin inacțiune, acesta mai fiind numit și subiect activ al infracțiunii. Subiect pasiv al infracțiunii este persoana care a suportat consecințele, răul cauzat prin săvârșirea acesteia.

Într-o altă accepțiune este accentuat faptul că persoana care a săvârșit o infracțiune este „infractorul”, el reprezentând „subiectul activ al infracțiunii”. Subiect activ al infracțiunii nu poate fi decât persoana care a comis-o. Nu se poate pune semnul egalității între noțiunea de făptuitor și cea de infractor, deoarece calitatea de făptuitor (penal) este dată de împrejurarea comiterii unei fapte prevăzute de legea penală, care poate sau nu să fie infracțiune. Făptuitorul devine infractor numai dacă fapta pe care a comis-o întrunește toate condițiile obiective și subiective de existență a infracțiunii [2, p. 28].

Subiectul infracțiunii prevăzute la art.309 CP RM este persoana fizică responsabilă care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani. Întrucât subiectul infracțiunii de constrângere de a face declarații este un subiect special, acesta întrunește și unele calități speciale, precum: 1) persoană care constată infracțiunea ; 2) ofițer de urmărire penală ; 3) procuror ; 4) judecător [3, p. 790].

Abordând problema subiectului infracțiunii analizate sub aspect comparativ, constatăm următoarele.

În doctrina română, autorii Vasile Dobrinou și Nicolae Conea susțin că subiectul activ al infracțiunii date poate fi orice persoană care îndeplinește condițiile prevăzute de lege, necerându-se calități speciale sau vreo limitare în acest sens. Participația penală fiind posibilă în toate formele sale: coautor, instigare sau complicitate [4, p. 169].

O asemenea abordare este totalmente conformă modului în care este formulată norma respectivă în CP al României la art. 272 „Influențarea declarațiilor” și care nu conține nici un fel de referințe speciale la subiectul

activ al infracțiunii date. Astfel, alin.(1) art. 272 CP al României prevede răspunderea penală pentru: încercarea de a determina sau determinarea unei persoane, indiferent de calitatea acesteia, prin corupere, prin constrângere ori prin altă faptă cu efect vădit intimidant, săvârșită asupra sa ori asupra unui membru de familie al acesteia, să nu sesizeze organele de urmărire penală, să nu dea declarații, să își retragă declarațiile, să dea declarații mincinoase ori să nu prezinte probe, într-o cauză penală, civilă sau în orice altă procedură judiciară, se pedepsește cu închisoare de la 1 la 5 ani. Dacă actul de intimidare sau corupere constituie prin el însuși o infracțiune, se aplică regulile privind concursul de infracțiuni, și alin. (2) stipulează că nu constituie infracțiune înțelegerea patrimonială dintre infractor și persoana vătămată, intervenită în cazul infracțiunilor pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângere prealabilă sau pentru care intervine împăcarea [5, art. 272].

Autorii ruși Горелик А.С., Лобанова Л.В., în lucrarea **Преступления против правосудия** afirmă că în calitate de subiecți ai infracțiunii de constrângere de a face declarații apar ofițerul de urmărire penală, persoana care efectuează urmărirea penală și alte persoane care efectuează aceleași acțiuni cu consimțământul sau acordul tacit al ofițerului de urmărire penală, persoana care efectuează nemijlocit urmărirea penală. Lista celor care pot fi subiecți ai infracțiunii de constrângere de a face declarații, compusă din ofițerul de urmărire penală și persoanele care efectuează urmărirea penală, pare a fi una exhaustivă [6, p. 392].

În doctrina rusă găsim și referințe expres la faptul că, subiectul infracțiunii studiate poate fi, în primul rând, unul special – ofițerul de urmărire penală sau persoana care desfășurează investigația și în al doilea rând, unul general – orice persoană care exercită constrângerea cu acordul expres sau tacit al ofițerului de urmărire penală sau al persoanei care desfășurează investigația. Subiecți generali pot fi: colaboratorii serviciilor operative; colaboratorii care asigură deplasarea persoanelor suspectate (bănuite) din locurile de detenție; persoanele care efectuează stagiul de practică ș.a. [7, p. 574].

Dacă e să ne referim la subiectul pasiv al infracțiunii de constrângere de a face declarații, acesta poate fi atât unul principal, cât și unul secundar. *Subiectul pasiv principal* este reprezentat de stat, ca titular al valorii sociale ocrotite, investit cu dreptul de a desfășura justiția, desfășurarea căreia este amenințată prin comiterea infracțiunii analizate. *Subiect pasiv secundar sau adiacent* poate fi persoana asupra căreia se exercită constrângerea sau orice altă faptă cu efect vădit intimidant. Cercul acestor persoane este relativ determinat în textul de lege. El include persoanele care ar putea sesiza organele de urmărire penală prin plângere sau denunț, cele care sunt chemate

.....
să dea declarații în calitate de părți, martori, experți, interpreți, care dețin anumite probe.

Spre deosebire de legislația penală a Republicii Moldova, în Federația Rusă legislatorul a lărgit cercul de persoane recunoscute ca subiecți activi ai constrângerii de a face declarații, incluzând orice persoană fizică, cu condiția că aceasta acționează cu acordul expres sau tacit al ofițerului de urmărire penală sau persoanei care efectuează urmărirea penală. În practică, într-adevăr, de multe ori constrângerea este aplicată nu de către ofițerul de urmărire penală, ci de alte persoane. De aici și în doctrina rusă atestăm explicații referitoare la noțiunea „o altă persoană” ca fiind orice persoană care este atât angajată a organelor autorizate pentru a efectua urmărirea penală, cât și o persoană care nu intră în categoria dată. Această persoană trebuie să acționeze cu acordul expres sau tacit al investigatorului sau persoanei care efectuează urmărirea penală.

În legislația penală a RM ipoteza dată este interpretată într-un alt mod. Și anume: dacă o persoană, alta decât persoana care constată infracțiunea, ofițerul de urmărire penală, procurorul sau judecătorul, efectuează acțiuni de constrângere asupra martorului sau părții vătămate cu scopul de a obține de la ei declarații mincinoase, sau asupra expertului pentru a obține concluzii sau declarații false, interpretului sau traducătorului – interpretări sau traduceri incorecte, precum și la eschivarea de la depunerea declarațiilor, de la formularea concluziilor sau declarațiilor, de la efectuarea interpretărilor sau traducerilor, pedeapsa i se va aplica conform art. 314 și nu conform art. 309 CP. [8, p. 718]. Art. 314 CP RM prevede răspunderea penală pentru determinarea la depunerea de declarații mincinoase, la formularea de concluzii false sau la efectuarea de traduceri incorecte.

În concluzie, apreciem drept foarte importantă contribuția teoretică a doctrinarilor atât autohtoni, cât și a celor din străinătate în formularea și argumentarea conceptelor ce țin de subiectul infracțiunii de constrângere de a face declarații. Investigațiile teoretice respective sunt valoroase și din punctul de vedere al valorii lor aplicative, în special prin examinarea caracteristicilor subiectului special al infracțiunii de constrângere de a face declarații și argumentarea ipotezei existenței și a unui subiect general al infracțiunii de constrângere de a face declarații.

În urma studiului efectuat cu privire la subiectul infracțiunii de constrângere de a face declarații se conturează oportunitatea modificării textului legal al art.309 CP RM „Constrângerea de a face declarații”, lărgind cercul de persoane recunoscute ca subiecți activi ai constrângerii de a face declarații. Acesta ar urma să includă și orice persoană fizică, cu condiția că aceasta

acționează cu acordul expres sau tacit al ofițerului de urmărire penală sau persoanei care efectuează urmărirea penală. Aceste persoane, după operarea modificărilor respective în legea penală, urmează să fie trase la răspundere penală conform art.309 CP „Constrângerea de a face declarații” și nu conform art.314 CP „Determinarea la depunerea de declarații mincinoase, la formularea de concluzii false sau la efectuarea de traduceri incorecte”.

Referințe bibliografice

1. Cod penal al RM nr.985-XV din 18.04.2002, în vigoare 12.06.2003, M.O. nr.72-74 art.195 din 14.04.2009, M.Of.nr.128-129 art.1012 din 13.09.2002.
2. Gheorghe Ulianoschi, Ion Curmei, Subiectul și latura subiectivă a infracțiunii de constrângere de a face declarații, Revista națională de drept nr.2/2016.
3. S. Brînză și V. Stati, Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol.II., Chișinău 2015, ISBN 978-9975-53-470-3.
4. Vasile Dobrinou, Nicolae Conea, Drept penal, Partea Specială, Vol.II, Teorie și Practică Judiciară, București, ISBN 973-588-281-7.
5. Codul penal al României. Legea nr.286/2009 / Ministerul Justiției. - Ed. oficială 2014.- București: Monitorul Oficial R.A., 2014, ISBN 978-973-567-866-1.
6. Горелик А.С, Лобанова Л.В. Преступления против правосудия. Санкт-Петербург, 2005.
7. Российское уголовное право: Т.2 Особенная часть: Учебник. Борзенков Г.Н. и др. Под ред.: Иногамовой-Хегай Л.В., Комиссарова В.С., Парога А.И. Москва: Проспект, 2013.
8. S. Brînză și V. Stati, Drept penal. Partea Specială. Vol.II., Chișinău 2011, ISBN 978-9975-53-034-7.

ПРОБЛЕМЫ РЕАЛИЗАЦИИ ПОТЕНЦИАЛА ПРИНЦИПОВ УГО- ЛОВНОГО ПРОЦЕССА В ПРЕОДОЛЕНИИ ПРАВОВЫХ КОЛЛИ- ЗИЙ И ПРОБЕЛОВ

Нургали Берикович РАХИМОВ,

*магистр юридических наук, старший преподаватель кафедры
общеправовых дисциплин, младший советник юстиции,
Академия правоохранительных органов при Генеральной
прокуратуре Республики Казахстан, город Нур-Султан,
Республика Казахстан*

Резюме

В статье раскрывается роль и значимость принципов судопроизводства в правоприменительной практике. Анализируя нормы действующего законодательства, автор обращает внимание на необходимость реализации потенциала правовых принципов в преодолении законодательных коллизий, а также определяет ряд проблемных вопросов и предлагает пути их решения.

Ключевые слова: принципы судопроизводства, законодательные коллизии, противоречия.

Summary

The article describes the role and significance of the principles of legal proceedings in law enforcement practice. Analyzing the norms of the current legislation, the author draws attention to the need to realize the potential of legal principles in overcoming legislative conflicts, and also identifies a number of problematic issues and ways to solve them.

Keywords: principles of legal proceedings, legislative conflicts, contradictions.

В правовой системе принципы занимают особое место как основополагающие и концептуальные положения, определяющие содержание и направления правового регулирования. Они выступают в качестве руководящих идей для законодателя и других субъектов нормотворчества.

В сфере судопроизводства правовые принципы закреплены в статье 77 и других нормах Конституции Республики Казахстан, имеющей высшую юридическую силу и прямое действие на всей территории Республики [1], а также в процессуальных законах.

Согласно части 1 статьи 9 Уголовно-процессуального кодекса Ре-

спублики Казахстан (далее - УПК), принципами являются фундаментальные начала уголовного процесса, определяющие систему и содержание его стадий, институтов и норм, обеспечивающих общие условия реализации прав и обязанностей участников уголовного процесса и решение стоящих перед ним задач.

Значение принципов уголовного судопроизводства заключается в том, что их нарушение в зависимости от его характера и существенности влечет признание процессуального действия или решения незаконным, отмену вынесенных в ходе такого производства решений либо признание собранных при этом материалов не имеющими силы доказательств или состоявшегося производства по делу недействительным [2].

В соответствии с частью 4 статьи 10 УПК в случаях коллизии норм настоящего Кодекса подлежат применению те из них, которые соответствуют принципам уголовного процесса, а при отсутствии в нормах соответствующей регламентации вопросы судопроизводства разрешаются непосредственно на основе принципов уголовного процесса [2].

Из вышесказанного следует вывод о том, что принципы судопроизводства являются ядром, «духом» закона и имеют приоритет перед остальными правовыми нормами, следовательно, играют важную роль в теории и правоприменительной практике.

Возможность использования принципов для преодоления пробелов и коллизий в законодательстве позволяет решать многие проблемные вопросы практики без частых корректировок процессуальных законов.

Приведем несколько примеров. В соответствии с частью 3 статьи 74 УПК (Гражданский ответчик), гражданский ответчик несет обязанности, предусмотренные частью 8 статьи 71 настоящего Кодекса (обязанности потерпевшего), т.е. обязан, в том числе, правдиво сообщить все известные по делу обстоятельства и ответить на поставленные вопросы [2].

Данное положение идет в разрез с правом подозреваемого на отказ от дачи показаний, закрепленным в статье 64 УПК, в случае, когда подозреваемым и гражданским ответчиком является одно и то же лицо.

Возникшее противоречие в рассматриваемой ситуации между двумя статьями УПК разрешается с применением принципа освобождения от обязанности давать свидетельские показания (ст.28 УПК), где указано, что никто не обязан давать показания против себя самого, супруга (супруги) и своих близких родственников, круг которых опре-

делен настоящим Кодексом.

Согласно пункту 4 части 2 статьи 78 УПК, не подлежит допросу в качестве свидетеля священнослужитель – об обстоятельствах, известных ему из исповеди.

Данная норма противоречит части 2 статьи 28 УПК (принцип освобождения от обязанности давать свидетельские показания), согласно которой, священнослужители не обязаны свидетельствовать против доверившихся им на исповеди [2].

Следовательно, в рассматриваемой ситуации священнослужитель вправе давать показания.

Еще один пример, статья 317 УПК предусматривает возможность передачи уголовного дела из одного суда в другой того же уровня в целях его наиболее быстрого, всестороннего и объективного рассмотрения с согласия подсудимого или по ходатайству участников процесса.

На основании этой нормы уголовное дело может быть передано в другой суд и без согласия подсудимого по альтернативному основанию – ходатайству других участников процесса, что противоречит части 2 статьи 12 УПК, которая запрещает изменение подсудности без согласия лица. Следовательно, подлежит применению норма статьи 12 УПК, закрепляющий принцип судебной защиты прав и свобод человека и гражданина.

Таким образом, принципы судопроизводства обладают большим потенциалом не только как основные регуляторы процессуальных правоотношений, но и как надежные правовые инструменты разрешения внутренних противоречий законов.

В то же время, существует отдельные вопросы, связанные с развитием и совершенствованием рассматриваемого института.

Нерешенной теоретической проблемой можно назвать отсутствие порядка разрешения споров в случаях противоречия между принципами судопроизводства.

Определенный риск создает доминирующее положение принципа законности, прямо не закрепленное процессуальным законом, но логически вытекающее из положений процессуального законодательства.

В частности, обращает на себя внимание тот факт, что приоритет принципов уголовного процесса над другими нормами установлен в статье 10 УПК, посвященной принципу законности.

Согласно части 1 статьи 10 УПК, суд, прокурор, следователь, орган дознания и дознаватель при производстве по уголовным делам обязаны точно соблюдать требования Конституции Республики Казахстан, настоящего Кодекса, иных нормативных правовых актов, ука-

занных в статье 1 настоящего Кодекса [2].

Такой подход, на наш взгляд, во-первых, уравнивает все нормы уголовно-процессуального закона, включая принципы, во-вторых, позволяет игнорировать остальные принципы уголовного процесса.

Это объясняется широкими возможностями манипулирования нормами закона путем внесения поправок в Особенную часть УПК, противоречащих отдельным принципам судопроизводства. В таких случаях нарушающие какой-либо другой принцип нормы формально-юридически будут всегда соответствовать принципу законности, поскольку органы, ведущие уголовный процесс, должны точно соблюдать все положения УПК без исключения.

Как следует из части 2 статьи 317 УПК, уголовное дело может передаваться в другой суд без согласия, например, подсудимого, ввиду уважительных причин (отводы или болезни всех судей и т.д.). Это действие вполне согласуется с принципом законности (ст.10 УПК), предписывающего судьям точно соблюдать все нормы УПК.

Как видно, в указанном «противостоянии» одержал победу принцип законности, хотя уголовно-процессуальное законодательство не устанавливает преимущества одних принципов над другими.

Для исключения подобной конкуренции принципов, целесообразным, на наш взгляд, представляется норму в части 4 статьи 10 УПК (Принцип законности) перенести в статью 9 УПК (Принципы уголовного процесса и их значение), изложив в виде следующей дополненной части 3:

«3. В случаях коллизии норм настоящего Кодекса подлежат применению те из них, которые соответствуют принципам уголовного процесса, а при отсутствии в нормах соответствующей регламентации вопросы судопроизводства разрешаются непосредственно на основе принципов уголовного процесса.

В случаях противоречий между принципами настоящего Кодекса, подлежат применению те из них, которые соответствуют Конституции Республики Казахстан».

Другим проблемным вопросом является несовершенство юридической конструкции отдельных принципов судопроизводства.

Положения главы 2 УПК, где закреплены принципы уголовного процесса, имеет ряд недостатков.

Во-первых, в ней не нашли своего отражения отдельные конституционные принципы судопроизводства.

Например, в указанную главу не вошло право каждого быть выслушанным в суде, закрепленное в подпункте 4 пункта 3 статьи 77 Конституции Республики Казахстан.

Между тем, данное право логически могло быть расположено в статье 13 УПК (Судебная защита права и свобод человека и гражданина).

Не нашлось место в главе 2 УПК также конституционному принципу «никто не может быть осужден лишь на основе его собственного признания», который мог бы находиться в статье 19 (Презумпция невиновности) или статье 24 (Всестороннее, полное и объективное исследование обстоятельств дела) УПК.

Схожая по смыслу норма нашла свое закрепление в пункте 3 статьи 115 УПК, согласно которому, признание подозреваемым своей вины в совершении уголовного правонарушения может быть положено в основу обвинения лишь при подтверждении его виновности совокупностью имеющихся по делу доказательств.

Данная норма по своей юридической силе не может сравниться с принципами уголовного процесса, так как не находится в специальной главе УПК.

Во-вторых, формулировка некоторых процессуальных принципов не позволяет использовать их потенциал для разрешения проблем и противоречий, ввиду их зависимости от регламентирующих норм Особенной части УПК.

Одним из них является обеспечение права на квалифицированную юридическую помощь. Согласно статье 27 УПК, каждый имеет право на получение в ходе уголовного процесса квалифицированной юридической помощи в порядке, предусмотренном настоящим Кодексом. В случаях, предусмотренных законом, юридическая помощь оказывается бесплатно.

Как следует из юридической техники приведенных положений, прослеживается полная привязка условий реализации принципа к другим нормам УПК и законодательства. Нет собственной смысловой нагрузки, «независимости» от норм Особенной части, следовательно, этот принцип невозможно применить для устранения правовых коллизий.

Ряд вопросов вызывает реализация презумпции невиновности на досудебных стадиях уголовного процесса.

Из буквального смысла норм статьи 77 Конституции Республики Казахстан и статьи 19 УПК следует, что вина человека в совершении уголовного правонарушения устанавливается только судом.

Однако, рассматриваемый принцип «не действует» в случае прекращения органами уголовного преследования уголовных дел по не реабилитирующим основаниям.

Такие постановления органов уголовного преследования по

своим юридическим последствиям сопоставимы с приговором суда. В частности, они закрывают соответствующим лицам доступ на государственную службу, служат основанием для взыскания в гражданском порядке ущерба, причиненного уголовным правонарушением.

Одним из перспективных вариантов решения данной проблемы, на наш взгляд, может стать утверждение указанного постановления органа уголовного преследования судом.

В обоснование можно сослаться на российского ученого Кирьянова А.Ю., выдвинувшего аналогичное предложение [5].

Список использованной литературы

1. Конституция Республики Казахстан 30 августа 1995 года // Информационно-правовая система «Әділет».
2. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан: Кодекс Республики Казахстан от 4 июля 2014 года // Информационно-правовая система «Әділет».
3. Гражданский процессуальный кодекс Республики Казахстан: Кодекс Республики Казахстан от 31 октября 2015 года // Информационно-правовая система «Әділет».
4. Об административных правонарушениях: Кодекс Республики Казахстан от 5 июля 2014 года // Информационно-правовая система «Әділет».
5. Кирьянов А.Ю. Проблемы реализации презумпции невиновности в современном уголовном процессе России: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Самара, 2012. с.20 // Федеральный правовой портал «Юридическая Россия» (адрес ссылки: <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1480542>)

НЕЙРОЛИНГВИСТИЧЕСКОЕ ПРОГРАММИРОВАНИЕ КАК БАЗОВЫЙ СПОСОБ ДОВЕДЕНИЯ ДО САМОУБИЙСТВА ПУТЕМ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГИЙ

Виолетта Владимировна РЕЦ,

*курсант 4-го курса факультета подготовки специалистов
для органов досудебного расследования*

Научный руководитель: **Наталья Валерьевна ПАВЛОВА,**
*доцент кафедры криминалистики, судебной медицины и психиатрии
Днепропетровского государственного университета внутренних дел*

Резюме

В статье исследованы распространенные приемы нейролингвистического влияния, которые используют администраторы «групп смерти». Вступая именно в эти сообщества, преимущественно подростки совершают суицид. Таким образом организаторы «смертельных сообществ» совершают преступное деяние – доведение до самоубийства. Новизна этих противоправных действий основывается на использовании нестандартного способа их совершения, а именно использование Интернет-технологий. Кроме этого, так называемые экзаменаторы обладают великолепной техникой психологического воздействия, а также набором лингвистических ловушек для того, чтобы подчинить жертву своим командам. Незрелая психика в сочетании с невозможностью иметь поддержку в реальной жизни или просто с поиском острых ощущений толкает юных игроков находить отдушину в виртуальной реальности, последним актом которого становится самоубийство.

Понятие нейролингвистического воздействия включает в себя совокупность приемов, которые составляют собой определенную методику манипулирования интеллектуально-волевой составляющей лица, а именно возможностью действовать тем или иным образом и самостоятельно принимать решения. В аспекте рассмотрения применения данной методики экзаменаторами «групп смерти», то в этом случае стоит отметить исключительно вербальные способы кодирования лица на выполнение определенных действий вопреки ее воле, вплоть до самоубийства. В частности, в статье обращено внимание на специфику методик и приемов нейролингвистического воздействия, так как администраторы «групп смерти» в основном пользуются этими способами манипулирования с целью подчинения воле подростка и его полного управления.

Исследовано алгоритмы нейролингвистического воздействия как базовые составляющие доведения до самоубийства путем использования Интернет-технологий.

Ключевые слова: доведение до самоубийства, Интернет-технологии, нейролингвистическое программирование, алгоритм, «группа смерти», интеллектуально-волевая составляющая.

Abstract

The article examines the common methods of neurolinguistic influence, which are used by administrators of «death groups». By joining these communities, predominantly adolescents commit suicide. Thus, the organizers of the «deadly communities» commit a

criminal act - driving to suicide. The novelty of these illegal actions is based on the use of a non-standard method of their commission, namely the use of Internet technologies. In addition, the so-called examiners have an excellent technique of psychological influence, as well as a set of linguistic traps in order to subordinate the victim to their commands. An immature psyche, combined with the inability to have support in real life or simply with a search for thrills, pushes young players to find an outlet in virtual reality, the last act of which is suicide.

The concept of neurolinguistic influence includes a set of techniques that constitute a certain method of manipulating the intellectual-volitional component of a person, namely the ability to act in one way or another and make decisions independently. In the aspect of considering the application of this technique by the examiners of «death groups», then in this case it is worth noting the exclusively verbal ways of coding a person to perform certain actions against her will, up to suicide. In particular, the article drew attention to the specifics of the methods and techniques of neurolinguistic influence, since the administrators of the «death groups» mainly use these methods of manipulation in order to subordinate the will of the adolescent and his complete control.

Algorithms of neurolinguistic influence as the basic components of driving to suicide by using Internet technologies have been investigated.

Keywords: driving to suicide, Internet technologies, neurolinguistic programming, algorithm, «death group», intellectual-volitional component.

Сегодня доведение до самоубийства путем использования Интернет-технологий является распространенным деянием, которое стало распространенным из-за постоянного усовершенствования возможностей сети. Впервые о «группах смерти» «Синий кит», «Тихий дом», «Красная сова» и т.д. как о глобальной проблеме для общества не отдельного государства, но и мирового сообщества, заговорили в мае 2016 года. Не обошли смертельные сообщества и Украину, потому что сегодня уже известны случаи самоубийства подростков, связанные с их участием в небезопасной игре.

По данным Государственной службы статистики Украины в 2018 году было зарегистрировано 6279 самоубийств. И хотя значительно выше смертность путем самоубийства среди пожилых украинцев в возрасте (70-79 лет), удельный вес этого показателя принадлежит именно лицам подросткового возраста, а среди основных причин самоубийства следует отметить участие в виртуальном квесте «группы смерти» [1].

В связи с появлением современных способов, использующихся преступниками для доведения жертвы до самоубийства, и отсутствием необходимых нормативных формулировок всячески пересматриваются и обновляются отдельные нормы Уголовного кодекса, в том числе и статья 120 УК Украины. В частности, Верховный Совет Украины рассмотрел в 2016 году проект Закона Украины «О внесении изменений в Уголовный кодекс Украины (об установлении уголовной ответственности при содействии совершения самоубийства)» от 17.02.2016

№ 4088, который было представлено в двух чтениях [2]. В 2017 году Верховным Советом Украины уголовно-правовую норму было скорректировано и дополнено следующим образом: «... или систематического противоправного принуждения к действиям, которые перечат ее свободе, склонения к самоубийству, а также других действий, которые способствуют совершению самоубийству» [3].

Понятие нейролингвистического воздействия включает в себя совокупность приемов, которые составляют собой определенную методику манипулирования интеллектуально-волевой составляющей лица, а именно возможность действовать тем или иным образом и самостоятельно принимать решения. В аспекте рассмотрения применения данной методики экзаменаторами «групп смерти», то в этом случае стоит отметить исключительно вербальных способах кодирования лица на выполнение определенных действий вопреки ее воле, вплоть до самоубийства.

Одним из способов доведения до самоубийства является кибербуллинг, или виртуальный террор, что чаще всего встречается у подростков как наиболее психологически неустойчивой и легкомысленной социальной группы. Кибербуллинг — это агрессивный умышленный поступок, совершаемый лицом или группой лиц с использованием электронных форм связи в течение определенного периода против жертвы, которая не в состоянии за себя постоять [4]. Конечно же, это явление изучается в рамках нескольких наук и разделов права, но не менее интересны подобные случаи и криминалистике. Очень важно определить механизм ведения агрессивной виртуальной атаки, принцип, по которым агрессор выбирает жертв, и понять психологическую природу наблюдателя, который равнодушно следит за процессом буллинга. Механизм кибербуллинга основывается преимущественно на психологическом насилии личности, потому что основными его методами является пересылка писем с угрозами, унижениями, попытка шантажа и вымогательство. Как правило, такие действия со стороны обидчика систематичны, что и приводит в дальнейшем к самоубийству.

Также не менее распространенным на сегодняшний день способом доведения до самоубийства, который мастерски используется правонарушителями преимущественно в среде молодых людей, являются так называемые группы смерти. Как пример можно привести группу «Синий кит». Подростки, вступая в данные группы, получали различные задания, выполнение которых приводило в конечном итоге к суициду. Для стимулирования у подростков желания совершить суицид в данных виртуальных сообществах поддерживалась депрес-

сивная обстановка, уста-навливался строгий запрет на сомнение в необходимости совершения самоубийства, идеализировалась смерть и лица, совершившие суицид [5, с. 237–238].

Возвращаясь к нейролингвистическому влиянию на психику участников «групп смерти», особенно подростков, потому что они преобладают в составе этих сообществ. В Украине предупреждением и раскрытием преступлений, связанных с использованием Интернет-технологий, занимаются сотрудники киберполиции. В частности, правоохранители на официальных сайтах в социальных сетях говорят о том, что «группы смерти» являются делом рук профессиональных психологов, которые склоняют подростков к выполнению заданий, тематикой которых является причинение тяжких телесных повреждений или боли, а также финальной миссией участника становится суицид, потому что его травмированная психика не может справиться с прямой манипуляцией и в любом случае покорится воле так называемого «экзаменатора». Обязательное условие выполненного задания – это запись на видео, что в дальнейшем публикуется в «черном интернете», сегменте мировой паутины, которая не индексируется обычными поисковиками.

По словам представительницы «Ла Страда – Украина» тенденция распространения смертельных квестов приобрела угрожающие масштабы, ведь теперь дети, находясь в «группе смерти», не скрывают этого: индивидуальные «квесты» превращаются в групповые, а некоторые подростки даже используют это, чтобы шантажировать родителей, требуя от родителей выполнить их прихоти.

Нейролингвистическое программирование, как и любая эффективная модель «корректировки» мышления, эмоций, поведения человека, группы, масс, имеет свой инструментарий, то есть набор специфических средств воздействия [6, с.78-80].

Основатели нейролингвистического программирования не создавали принципиально нового учения или науки: они лишь проанализировали опыт психотерапевтов, психологов, гипнотизеров; выделили ключевые факторы их успеха в общении; интегрировали основные психологические теории (психоанализ, эриксоновский гипноз, гуманистическую психологию и т.д.); добавили результаты собственных исследований и наблюдений за поведением других людей в коммуникативном процессе. Иначе говоря, основатели нейролингвистического программирования не изобрели, а скорее всего, подметили и расставили акценты на эффективных инструментах психологического воздействия и средства воздействия человека на человека [6, с.78-80].

Именно описанный выше механизм психологического воздей-

ствия взят за основу администраторами «групп смерти», которые совершают преступную деятельность, а именно, доведением до самоубийства путем использования Интернет-технологий.

Итак, доведение до самоубийства путем использования Интернет-технологий - это деяние, которое достаточно распространено не только среди мирового сообщества, но и в Украине. Превентивные меры по предупреждению самоубийств по причинам участия в «группе смерти» должно основываться на корреляции оперативных работников киберполиции и специалистов ювенальной превенции. В частности, надо обратить особое внимание на знание методик и приемов нейролингвистического воздействия, так как администраторы «групп смерти» в основном пользуются этими способами манипулирования с целью подчинения воле подростка и его полного подчинения.

Библиографические ссылки

1. Рынгач Н. По данным ВООЗ, до 15 % депрессий оканчиваются самоубийством. ZN'UA: официальный веб-сайт. URL: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/samogubstva-v-ukrayini-chi-mozhna-uniknuti-340786_.html (дата обращения: 06.10.2020).
2. О внесении изменений в Уголовный кодекс Украины (об установлении уголовной ответственности при содействии совершения самоубийства): Проект Закона Украины от 17.02.2016 № 4088. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58195 (дата обращения: 06.10.2020).
3. Уголовный кодекс Украины: Закон Украины в редакции от 13.08.2020 №2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата обращения: 06.10.2020).
4. Hinduja, S. Bullying, Cyberbullying, and Suicide Cyberbullying / S. Hinduja, J. W. Patchin. Mode of access: http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13811118.2010.494133#.UxHf9fl_uWw. Date of access: 16.01.2020.
5. Гвоздева, И. С. Проблемы расследования побуждения несовершеннолетних лиц к совершению самоубийства с использованием сети «Интернет». Вестн. Саратов. гос. юрид. академии. 2017. № 5 (118). С. 236–241.
6. Присяжнюк М.М., Петрик В.М., Компанцева Л.Ф., Скулиш Е.Д., Бойко О.Д., Остроухов В.В. Суггестивные технологии манипулятивного влияния. 2-ое изд. К.: ЗАТ «ВИПОЛ», 2011. 248 с.

ЛИЦО, НЕ ДОСТИГШЕЕ ШЕСТНАДЦАТИЛЕТНЕГО ВОЗРАСТА, КАК ПОТЕРПЕВШИЙ ОТ УГОЛОВНОГО ПРАВОНАРУШЕНИЯ, ПРЕДУСМОТРЕННОГО СТАТЬЕЙ 155 УГОЛОВНОГО КОДЕКСА УКРАИНЫ

Ольга Анатолиевна СМАГЛЮК,

аспирант Донецкого юридического института МВД Украины

Резюме

Статья посвящена исследованию личности потерпевшего от деяния, предусмотренного ст. 155 УК Украины, – лица, не достигшего шестнадцатилетнего возраста. Автором акцентировано внимание на указании законодателем его возраста, а также на наиболее характерных особенностях такой личности (девочки в возрасте 13-15 лет, которые в своих действиях руководствуются мотивом вступления в сексуальные отношения с совершеннолетними для удовлетворения половой страсти, из мести, желания унижить или сексуально самоутвердиться).

Ключевые слова: потерпевший; лицо, не достигшего шестнадцатилетнего возраста; уголовная ответственность.

Summary

This article is concerned on the study of person of victim of the encroachment stipulated by Art. 155 of the Criminal Code of Ukraine, namely the person under the age of sixteen. The author has stressed that the lawmaker purposely pointed out the victim's age as well as most unique features to this personality (girls in the age of 13-15 years whose actions relied upon motives to have sexual relations with persons of majority age to satisfy their sexual passion, out of revenge, to humiliate or to assert sexually).

Keywords: victim; under the age of sixteen; criminal responsibility.

В соответствии со ст. 3 Конституции Украины человек, его жизнь и здоровье, честь и достоинство, неприкосновенность и безопасность признаются наивысшей социальной ценностью. Уголовные правонарушения против половой свободы и половой неприкосновенности личности являются посягательствами на личность и связаны с грубыми нарушениями норм общественной морали, поэтому уголовным законодательством за их совершение предусмотрено достаточно суровое наказание.

Особое внимание в уголовных правонарушениях против половой свободы и половой неприкосновенности уделяется потерпевшему, поскольку в соответствии с ч. 1 ст. 477 Уголовного процессуального кодекса Украины лишь на основании его заявления следователь, дознаватель, прокурор может начать уголовное производство в форме частного обви-

нения по уголовным правонарушениям, предусмотренным ч. 1 ст. 152 (изнасилование), ч. 1 ст. 153 (сексуальное насилие), ст. 154 (принуждение к вступлению в половую связь) Уголовного кодекса (далее – УК) Украины.

При совершении уголовных правонарушений против половой свободы и половой неприкосновенности личности целесообразно как можно быстрее открыть уголовное производство, поскольку следы, указывающие на совершение данного вида деяний, быстро исчезают и не могут использоваться как доказательства (телесные повреждения, следы спермы, крови и т.д. на одежде и белье потерпевшего лица), а насильники пытаются скрыть эти следы. Если потерпевший указывает вероятного подозреваемого, то проводится судебно-медицинская экспертиза с целью фиксации следов полового акта и телесных повреждений, свидетельствующих о борьбе и самообороне [1, с. 467].

Актуальна сегодня и проблема личности потерпевшего от уголовного правонарушения, предусмотренного ст. 155 УК Украины. Говоря о данной категории лиц, следует отметить, что законодатель четко определил возрастной критерий – лицо, не достигшее шестнадцатилетнего возраста. Вместе с тем в современной доктрине уголовного права проблема потерпевшего от уголовного правонарушения является еще недостаточно разработанной. Прежде всего это связано с тем, что она имеет комплексный, межотраслевой характер. Несмотря на то, что в уголовном процессуальном законодательстве определяется понятие потерпевшего и его правовой статус, в УК Украины отсутствует единое понимание относительно определения понятия «потерпевший от уголовного правонарушения».

Не преследуя цель анализа существующих подходов относительно определения понятия «потерпевшего от уголовного правонарушения», мы считаем, что потерпевшим от уголовного правонарушения является физическое лицо, которому правонарушением причинен физический, имущественный или моральный вред, или существует угроза причинения таких видов вреда; юридическое лицо, которому уголовным правонарушением причинен имущественный ущерб или вред деловой репутации [2, с. 13].

Рассматривая личность потерпевшего от уголовного правонарушения, предусмотренного ст. 155 УК Украины, хотелось бы привести некоторые статистические данные. Например, в 2005 году судами Украины по ст. 155 УК было осуждено 25 человек, что на 30,6 % меньше, чем в 2004 году. Вместе с тем по данным Единого отчета об уголовных правонарушениях за первое полугодие 2020 года были учтены 468 уголовных правонарушений против половой свободы и половой неприкосновенности лиц в Украине. При этом в суд были направлены

только 235 из них, то есть половина. Чем обусловлена такая ситуация?

Нами уже отмечалась высокая латентность уголовных правонарушений против половой свободы и половой неприкосновенности. Доля незарегистрированных деяний этой категории в Украине составляет более 90 %. Основными причинами, по которым потерпевшие не сообщают о совершенном против них преступлении, являются стыд, страх перед обидчиками, а также недоверие к правоохранительной системе [3].

Считаем необходимым отметить и такой момент, прежде чем выделить особенности личности потерпевшего в ст. 155 УК Украины. Социологические исследования уголовных правонарушений против половой свобод и половой неприкосновенности активизировались после подписания Конвенции Совета Европы о предотвращении насилия в отношении женщин и домашнего насилия и борьбу с этими явлениями (Стамбульская конвенция). Одним из обоснований необходимости ее ратификации является то, что 35 % женщин во всем мире испытали те или иные проявления физического или сексуального насилия со стороны интимного партнера или другого лица. В 2015 году почти 120 млн. девочек-подростков (15-19 лет) во всем мире хотя бы раз подвергались сексуальному насилию или других форм принуждения к сексу; 87 % всех случаев сексуального насилия осуществляют знакомые, 47 % – друзья или партнеры [4, с. 24]. В соответствии с Концепцией Государственной социальной программы предотвращения и противодействия домашнему насилию и насилию по признаку пола на период до 2023 года, ежегодно от насилия в Украине страдает почти 100 тыс. человек (90 % которых – женщины). По данным опроса общественного мнения «Насилие в отношении детей в Украине», проведенным в 2014-2015 годах Киевским международным институтом социологии, хотя бы один из видов насилия (физического, сексуального, психологического, экономического) испытывали 65 % детей в возрасте от 12 до 17 лет и 89 % лиц старше 18 лет [5].

Анализ исследований, приговоров в Едином государственном реестре судебных решений, а также статистической информации Офиса Генерального Прокурора Украины позволяет нам сформировать такой портрет потерпевшего по ст. 155 УК Украины. Преимущественно жертвами полового сношения с лицом, не достигшим шестнадцатилетнего возраста, являются девочки в возрасте от 13 до 15 лет. Основным мотивом вступления в половую связь с совершеннолетними является удовлетворение половой страсти, но иногда можно встретить деяния в связи с мезтью, желанием унижить или сексуально самоутвердиться. Это дает основание считать, что неразборчивые, беспорядочные добрачные сексуальные отношения молодых людей является дисгармоничными, угрожают личностному развитию, нередко вызывают разрушительные для психического и соматического здоровья субъекта (а

затем и состояния его благополучия) последствия и могут выступить дестабилизирующим фактором в будущей семье.

Половая зрелость у подростков начинает формироваться в 11-12-летнем возрасте, наступает постепенно в течение 3-6 лет и завершается, как правило, до восемнадцати лет. Достижение указанного возраста свидетельствует не только о половозрелом состоянии, но и о получении необходимых знаний и определенного жизненного опыта [6, с. 11].

Таким образом, личность изученных потерпевших в рамках статьи 155 ККУ характеризуется сочетанием социально-правовых, нравственно-психологических и биофизических качеств, проявление которых в условиях ситуаций, характерных для насильственных преступлений, обуславливает их типичное поведение и связанную с этим поведением большую, чем для общей массы людей, вероятность пострадать от указанных преступлений.

Список литературы

1. Алексеев О., Вакулик О., Ищенко А. Криміналістика. Центр учебної літератури, 2015. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/1700/1/Підручник%20Криміналістика.pdf>.
2. Поліщук О. М. Приватноправові засади в кримінальному праві України : концептуальні аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Одеса, 2013. 24 с.
3. Захистити права людей, що постраждали від домашнього насилля та злочинів на статевому ґрунті. URL: http://comeuroint.rada.gov.ua/news/main_news/73224.html
4. Мартинишин Г. Я. Статева недоторканість як об'єкт кримінально-правової охорони в Україні : дис. ... д-ра філос., канд. юрид. наук : 12.00.08. Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. URL: http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/naukova%20diyalnist/dorobok_zdobuvachiv/martynyshyn_d.pdf.
5. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 № 728-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-p>.
6. Чмут С. В. Кримінальна відповідальність за статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2010. 20 с.

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ліна Миколаївна ТОВПИГА,

*аспірант кафедри теорії держави та права Національної академії
внутрішніх справ викладач правознавства київського медичного
коледжу(Київ, Україна)*

Анотація

У сучасних умовах розвитку світу, посилюються інтеграційні процеси в різних сферах суспільного життя і діяльності держави. Це сприяє формуванню нового підходу до вивчення права, як одного з регуляторів більшості відносин. Згідно вище сказаного, світова спільнота визнає значення загально – правового принципу, для зближення правових систем світу. Це виявляє інтерес до вивчення та взаємного використання досвіду національних законодавств і міжнародно практичних норм в регулюванні поліцейської діяльності. У статті ми розглядаємо системи поліції таких країн як: України, Швеції, Норвегії, Молдови у контексті компаративістики, для запровадження позитивного досвіду для регулювання поліцейської діяльності в Україні.

Ключові слова. Компаративний аналіз, компаративістика, правове регулювання поліцейської діяльності.

Abstract

In modern conditions of world development, integration processes in various spheres of public life and activity of the state amplify. This contributes to the formation of a new approach to the study of law as one of the regulators of most relations. According to the above, the world community recognizes the importance of the general - legal principle for the convergence of legal systems of the world. It is of interest to study and share the experience of national laws and international practices in the regulation of policing. In this article we consider the police systems of such countries as: Ukraine, Sweden, Norway, Moldova in the context of comparative studies, to introduce a positive experience for the regulation of policing in Ukraine.

Keywords. Comparative analysis, comparative studies, legal regulation of policing.

Глибокі трансформаційні процеси, реформи, що проходить держава – Україна, сприйняття суспільством традиційних європейських стандартів демократії та впровадження їх у всі сфері громадянського суспільства, що формується, вимагає від кожного її представника усвідомленого, відповідального ставлення та виконання конституційних обов'язків. Підписання міжнародних угод обумовлює неухильне дотримання стандартів у сфері забезпечення публічного порядку у діяльності поліції. Тому постає нагальна проблема погодити засади діяльності

правоохоронних органів України зі світовими стандартами. Ідеться насамперед про перехід від карального до соціально – сервісного змісту її діяльності. Нагальним завданням є перетворення поліції з карального органу на правоохоронну інституцію європейського зразка, що має надавати правоохоронні послуги громадянам. Актуальним у використанні міжнародного досвіду поліцейської діяльності в сфері забезпечення публічної безпеки громадян [2, с. 95-103].

Документ, який сьогодні регулює діяльність центрального органу виконавчої влади, та служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримки публічної безпеки і порядку в Україні – є Закон України про Національну поліцію від 02.07.2015 року. Де чітко є визначення поліції, зазначені принципи і регулювання поліцейської діяльності на сьогодні. Згідно цього закону «Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [3].

У Швеції, згідно з нормами «Поліцейського акта Швеції» 1997 року, головні завдання поліції полягають в охороні Конституції і суспільного ладу, підтриманні порядку й безпеки. Слід зазначити, що поліція Швеції веде не тільки боротьбу зі злочинністю, але і здійснює інші заходи, зокрема у сфері соціального обслуговування населення. Однак, її місце і роль у системі владних інститутів держави визначаються тим, що головним, початковим її призначенням є «силове» забезпечення правопорядку [1, с. 958-970].

Позитивним є те, що ефективність роботи поліції Швеції оцінюється з урахуванням громадської думки, узагальненої або безпосередньо висвітленої в процесі опитувань, або через парламент і представницькі органи, які здатні об'єктивно оцінити ситуацію, навіть за відсутності відповідної науково-методичної бази. Одним з найбільш важливих показників ефективності функціонування поліції у Швеції, як і в усьому світі, вважається розкриття злочинів. З негативного можемо відзначити, що до сих пір впроваджене силове забезпечення порядку.

Національна поліція Норвегії підпорядковується Міністерству юстиції і національній поліції і є повністю незалежною від збройних сил структурою. Її повноваження закріплені в Законі «Про поліцейську службу» від 1995 року. Вона має 3 рівні. Перший це Національне управління поліції Міністерства юстиції. Другий це поліцейський округ,

третій поліцейські участки. При виникненні надзвичайних ситуацій (природні катаклізми і т.п.) і проведенні рятувальних операцій поліція може вдатися до допомоги воєнізованих структур, якщо можливості цивільних формувань обмежені. В цьому випадку воєнізовані формування підпорядковуються органам поліції і зобов'язані дотримувати встановлених законом процедури, які регламентують діяльність Національної поліції. Основне завдання поліції полягає в організації ефективною, передбачуваною і гнучкою поліцейської діяльності, спрямованою на благо всього суспільства [1, с. 812-826].

Управління поліції Норвегії було утворено в 2001 році з метою забезпечення координації роботи центральних, регіональних та місцевих структур поліції. Структура Національної поліції об'єднує 27 поліцейських округів, керують якими глави поліції, що несуть повну відповідальність за організацію роботи поліції в своїх округах. Кожен поліцейський округ має власний головний офіс і ряд поліцейських постів (в цілому 71 поліцейський пост по всій країні). Поліцейські округи в свою чергу розділені на більш дрібні структурні підрозділи (всього їх налічується 303), командують якими керівники поліції [1, с. 859-862].

Згідно вище сказаного, можемо зазначити, що поліція Норвегії, підпорядковується двом структурам, і є незалежною від збройних сил, а навпаки, керує ними у випадках надзвичайних ситуацій. В Україні, поліція координується Кабінетом Міністрів та Міністерству внутрішніх справ, згідно закону.

В Молдові, закон «Про поліцію» діє з 1990 року. Кожен співробітник поліції на всій території Республіки Молдова, незалежно від займаної посади, місцезнаходження, в будь-який час доби має право вимагати від громадян і посадових осіб припинення правопорушення та дій, що перешкоджають здійсненню повноважень поліції; перевіряти у громадян і посадових осіб документи, що посвідчують їх особу безперешкодно використовувати транспортні засоби (крім належать дипломатичним представникам) для доставлення до лікувальних установ громадян, що потребують термінової медичної допомоги, переслідування осіб, які вчинили злочини і доставки їх в поліцію; безперешкодно користуватися засобами зв'язку, що належать підприємствам, установам, організаціям і громадянам, в разі крайньої необхідності [1, с. 463-470].

Система поліції Молдови дещо схожа на систему поліції України, але ми можемо стверджувати, що поліція Молдови наділена більшими повноваженнями і має більше прав в регулюванні правопорядку.

Таким чином, формування державою засад забезпечення охорони

публічного порядку є складним процесом, спрямованим на оновлення, удосконалення законодавства і адаптацію зарубіжного досвіду щодо організації засобів, інструментів і методів поліцейської діяльності. Сучасна модель демократичної, соціальної і правової держави потребує нових концептуальних підходів щодо вирішення проблем реалізації правоохоронної функції. Тому виключне значення має узагальнення досвіду провідних країн світу, щодо управління діяльністю національних поліцейських структур.

Література

1. Правовые системы стран мира. Энциклопедический справочник - ред. А.Я. Сухарев 3-е изд., перераб. и доп. Москва: 2003. 976 с.
2. Солоненко О. М. Сучасні міжнародні стандарти забезпечення прав і свобод людини в діяльності органів внутрішніх справ. Науковий вісник НАВС, 2011. № 6. С. 95–103.
3. Закон України про Національну поліцію від 02.07.2015р. №580. VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-1> (дата звернення: 21.11.2020).

ПРАВОВЫЕ ВОПРОСЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СУБЪЕКТИВНОЙ СТОРОНЫ ЗАРАЖЕНИЯ ВЕНЕРИЧЕСКИМ ЗАБОЛЕВАНИЕМ

Жанар Саулетовна ТУКЕНОВА,

*магистрант Академии правоохранительных органов
при Генеральной прокуратуре Республики Казахстан*

Резюме

Предметом изучения в настоящей статье являются правовые вопросы определения субъективной стороны заражения венерическими заболеваниями, а также актуальные проблемы правового регулирования вопросов через призму отечественного законодательства и зарубежной практики.

Автор рассматривает проблемные вопросы через призму квалификации деяний, влекущих ответственность за заражение венерическими заболеваниями или поставление в угрозу их заражения, перечень которых законодательством Республики Казахстан не определен.

Рассматривается и анализируется подход к юридическому обоснованию осведомленности, как субъективного признака состава уголовного правонарушения, а также эффективность правоприменительной практики отечественного законодательства в контексте способа уголовной профилактики заражения венерическими заболеваниями.

Ключевые слова: венерические заболевания, инфекции (заболевания), передаваемые половым путем, знание, информация, осведомленность, виновность.

Summary

The subject of this article is the legal issues of determining the subjective side of infection with venereal diseases, as well as current problems of legal regulation of issues through the prism of domestic legislation and foreign practice.

The author considers problematic issues through the prism of qualification of acts that entail responsibility for infection with venereal diseases or putting them at risk of infection, the list of which is not defined by the legislation of the Republic of Kazakhstan.

The article considers and analyzes the approach to the legal justification of awareness as a subjective feature of the criminal offense, as well as the effectiveness of law enforcement practice of domestic legislation in the context of the method of criminal prevention of infection with venereal diseases.

Keywords: sexually transmitted diseases, sexually transmitted infections (diseases), knowledge, information, awareness, guilt.

Одной из актуальных проблем квалификации уголовного правонарушения, предусмотренного статьей 117 Уголовного кодекса Республики Казахстан «Заражение венерической болезнью», является установление такого обязательного признака субъективной стороны как знание виновным о наличии у него заболевания [1].

Определенный Уголовным кодексом перечень признаков, образующих состав преступления, не ставит конкретную точку, а лишь предполагает многозначие в вопросах их установления в фактических обстоятельствах конкретного дела.

Субъективная сторона – обязательный элемент любого состава преступления. С помощью таких юридических признаков, как вина, мотив и цель раскрывается содержание субъективной стороны.

Вина – основной и обязательный признак субъективной стороны преступления.

Вина (виновность) как признак преступления предполагает наличие у лица соответствующего психического отношения к совершенному им. Такое отношение может выражаться в форме намерения или неосторожности.

Диспозицией части 1 статьи 117 УК РК предусмотрена уголовная ответственность за совершение уголовного правонарушения лицом, знавшим о наличии у него венерического заболевания, то есть характеризует осознанность совершаемого действия.

Аналогичная норма присутствует и в Уголовном кодексе Казахской ССР, утвержденном Законом Казахской ССР от 22 июля 1959 года [2].

При этом уголовным законодательством, или иными правовыми актами не конкретизировано понятие такого «знания», которое, в данном случае, используется в виде синонима слову – «осведомленность».

В Большой российской энциклопедии под редакцией Филатова В.П. знание рассматривается, как «результат процесса познания, обычно выраженный в языке или иной знаковой форме [8]. Согласно наиболее распространенной трактовке в современной эпистемологии, знание – это соответствующее реальному положению дел (т.е. истинное), обоснованное фактами и рациональными аргументами убеждение человека».

В толковом словаре Ожегова С.И. знание рассматриваются как «результаты познания, научные сведения. Различные области знания. Совокупность сведений в какой-нибудь области» [9].

По мнению кандидата философских наук, доцента В.Л. Абушенко: «знание— это полученная определённым способом и упорядоченная некоторым образом информация, которая с различной степенью достоверности и объективности отражает в сознании человека те или иные свойства существующей действительности, включая информацию как о внешнем мире, так и о самом человеке» [10].

Тем самым, знание, в широком смысле рассматривается полученная определённым способом и упорядоченная некоторым образом информация, которая с различной степенью достоверности и объективности отражает в сознании человека те или иные свойства суще-

ствующей действительности.

Применительно к положениям статьи 117 УК РК «знание» трактуется как владение достаточными сведениями о наличии признаков, либо констатации факта заражения заболеванием из группы венерических.

На практике доказательство «знания» о наличии заболевания может быть обеспечено только документальным подтверждением обращения за медицинской помощью, либо фактического лечения.

В комментарии к Уголовному кодексу Республики Казахстан под редакцией Рогова, Рахметова рекомендуется доказательство «знания» трактовать из наличия документального подтверждения[5].

Тем самым, отсутствие вышеуказанного перечня документальных данных об осведомленности о наличии заболевания, освобождает лицо от уголовной ответственности.

Вместе с тем, законодатель предусмотрел исключения из обязательного требования осведомленности виновного о наличии у него венерического заболевания при совершении преступлений, предусмотренных статьями 120 (Изнасилование) и 121 (Насильственные действия сексуального характера) УК РК, когда данное обстоятельство, независимо от знания или незнания виновного, выступает в качестве квалифицирующего признака.

Тем самым, фактическое заражение, без учета «знания» правонарушителя о наличии у него венерического заболевания, значительно увеличивает максимальный срок меры наказания от 8 до 12 лет.

При этом, согласно п.13 Нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 11 мая 2007 года N 4 «О некоторых вопросах квалификации преступлений, связанных с изнасилованием и иными насильственными действиями сексуального характера»: «виновный, знавший о наличии у него в момент изнасилования или совершения иных насильственных действий сексуального характера венерического заболевания или заболевания ВИЧ/СПИД, подлежит ответственности не только по статьям 120 УК или 121 УК, но и - при наличии соответствующих последствий - за заражение этими заболеваниями[4].

Таким образом, следуя положениям подпункта 2 пункта 3 статьи 77 Конституции Республики Казахстан, учитывая положения Нормативного постановления Верховного Суда, правонарушитель, знавший о наличии у него заболевания, подлежит уголовной ответственности по статье 120 части 1(тяжкое преступление-максимальное наказание до 8 лет лишения свободы) и по части 1 статьи 117 Уголовного кодекса (уголовный проступок-арест до 45 суток).

Тем самым, умышленное заражение венерическим заболеванием влечет менее строгую ответственность, чем совершенное «по неосто-

рожности».

Нормативное постановление Верховного Суда, в данном случае как источник действующего права, не только не дает разъяснения в части применения судебной практики, но расставляет множество вопросов и создает предпосылки для коррупционных рисков.

В соответствии с частью 2 статьи 39 Уголовного кодекса «наказание применяется в целях восстановления социальной справедливости, а также исправления осужденного и предупреждения совершения новых уголовных правонарушений как осужденным, так и другими лицами».

Тем самым наказание за совершение уголовного правонарушения по статье 117 УК РК, выступает в роли уголовно-правовой профилактики распространения венерических заболеваний на территории Республики Казахстан.

Однако неоднозначная позиция к «знанию» о наличии заболевания ставит вопрос об эффективности такой профилактической меры.

Так лицо, не знавшее о наличии у него венерического заболевания, заразившее иное лицо, освобождается от уголовной ответственности в виду отсутствия умысла на фактическое заражение и не предполагавшее наступление таких последствий.

Вместе с тем, лицо, предполагающее о наличии у него венерического заболевания, в виду ряда характерных признаков, сознательно будет избегать медицинского обследования, как основания привлечения к уголовной ответственности в следствии заражения иного лица венерическим заболеванием.

Тем самым, данная норма не только не следует целям справедливого наказания и предупреждения совершения новых правонарушений, напротив, позволяет избежать наказания за умышленное заражение венерическим заболеванием и способствует бесконтрольному распространению инфекций с устрашающими масштабами.

По оценкам Всемирной организации здравоохранения, ежегодно имеет место 376 миллионов новых случаев заражения хламидиозом, гонореей, сифилисом или трихомониазом, то есть ежедневно диагностируются около 1 миллиона новых случаев [7].

В 2017 году, по данным официального сайта Министерства здравоохранения Республики Казахстан, зафиксировано 24336 фактов заболеваемости инфекциями, передаваемые половым путём, в 2018 году - 21871 (с учетом добровольного обращения в медицинские организации для обследования, не исключает более широкого распространения заболеваний) [10].

При этом в органах полиции начато только 10 досудебных расследований по факту заражения венерическими заболеваниями, то

.....
есть 0,0002% (2017г.-5, 2018г.-5), которые не нашли логического завершения в суде.

Статистика свидетельствует о несостоятельности уголовно-правовых мер профилактики венерических заболеваний именно в том выражении, которое существует в действующем законодательстве и демонстрирует беспомощность правовой системы в обеспечении права на охрану здоровья.

Исправление имеющейся ситуации требует, отчасти, конкретизации понятийного аппарата «знания о наличии заболевания».

Кроме того, важным остается вопрос дифференциации мер уголовного наказания из учета особенностей субъективной стороны.

В Уголовном кодексе Российской Федерации диспозиция статьи 121 (в последней редакции от 01.03.2012 года) аналогична законодательству Республики Казахстан, в части подхода к осведомленности о наличии заболевания, где доказательством знания о наличии заболевания служит документальное подтверждение медицинского обследования, либо наблюдения и лечения.

В уголовном законодательстве Австрии предусмотрена ответственность за заражение опасными заболеваниями, в том числе и СПИД, отдельной нормы для заболеваний, передающихся половым путем не предусмотрено.

Факт заражения рассматривается как нанесение вреда здоровью (телесных повреждений), при этом действия ВИЧ-положительных (носителей опасных заболеваний) подлежат уголовной ответственности как при фактическом заражении, так и при угрозе такового.

Обязательность носителя опасного заболевания оповещать полового партнера о наличии заболевания, даже при наличии добровольного согласия на незащищенный секс, выполняет профилактическую роль.

Однако заражение лица даже при отсутствии сведений о собственном заболевании влечет уголовную ответственность, где максимальное наказание достигает 3-х лет лишения свободы (при наличии осведомленности срок наказания ограничен 8 годами).

Прецедентное право Англии не имеет четких определений осведомленности человека о своей серопозитивности.

При этом, в 2004 году состоялся приговор суда, где мужчина был осужден за заражение ВИЧ-инфекций, хотя отсутствовали сведения о прохождении им медицинского обследования и тестирования на определение наличия инфекции до конкретного судебного разбирательства.

Доказательством осведомленности суд принял то, что виновный был предупрежден о возможном ВИЧ-статусе своей бывшей женой, которая являлась носителем вируса[12].

Криминализация деяния при осведомленности правонарушителя и отсутствия таковой требует достаточно глубокого исследования с учетом так же мирового опыта.

Таким образом, на пути достижения полноценной реализации целей уголовного законодательства необходимо совершенствование нормативно-правовой базы, полагаем необходимым принять подзаконные акты, разъясняющие понятие о «знании-осведомленности о наличии заболевания».

Обеспечение эффективной судебной-следственной практики требует оказание методической и практической помощи правоохранительным органам, а так же единого целостного подхода к решению вопроса, каким может выступить, к примеру, Нормативное постановление Верховного Суда по преступлениям, связанным с заражением венерическими заболеваниями, на основе, к сожалению, фактически отсутствующей судебной практики.

Список использованных источников

1. Уголовный кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года № 226-V ЗРК.
2. Уголовный кодекс Казахской ССР от 22 июля 1959 года.
3. Кодекс Республики Казахстан «О здоровье народа и системе здравоохранения» от 18 сентября 2009 года № 193-IV.
4. Нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан «О некоторых вопросах квалификации преступлений, связанных с изнасилованием и иными насильственными действиями сексуального характера» от 11 мая 2007 года N 4.
5. Рахметов, С.М. Комментарий к Уголовному кодексу Республики Казахстан/С.М.Рахметов, И.И. Рогов.-Алматы: ТОО «Издательство «Норма-К», 2016.-752 с.
6. <https://www.monographies.ru/ru/book/section?id=12533>
7. <https://www.who.int/ru/news/item/06-06-2019-more-than-1-million-new-curable-sexually-transmitted-infections-every-day>.
8. <https://bigenc.ru/medicine/text/4712014>.
9. https://povto.ru/russkie/slovari/tolkovie/ozhegova/search_ozhegov.php?q_tolk_ozh=%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5.
10. <https://gtmarket.ru/concepts/7283>.
11. Теохаров, А.К. Противодействие заражению инфекционными заболеваниями: уголовно-правовой и криминологический аспекты/ А.К.Теохаров.- Омск: Омская академии МВД России, 2013.-19с.
12. https://www.senat.fr/lc/lc151/lc151_mono.html

CAUZELE ȘI CONDIȚIILE CRIMINALITĂȚII LATENTE

Gheorghii VARVARICI,
doctorand

Rezumat

În prezentul articol științific este efectuată analiza cauzelor care influențează apariția și evoluția criminalității latente. Pentru realizarea acestui deziderat, autorul scoate în evidență cauzele obiective și subiective ale fenomenului investigat, pe care le reflectă detaliat prin prisma unei scheme (sinteze). Ca urmare a analizei complexului causal al criminalității latente au fost formulate o serie de concluzii, care pot fi luate în calcul la elaborarea și implementarea sistemului de măsuri preventive ale acestui tip de infracționalitate.

Cuvinte-cheie: criminalitatea latentă; cauzele criminalității latente; cauze obiective ale criminalității latente; cauze subiective ale criminalității latente; condițiile criminalității latente.

Summary

This scientific article analyzes the causes that influence the appearance and evolution of latent criminality. In order to achieve this desideratum, the author highlights the objective and subjective causes of the researched phenomenon, which he reflects in detail through the prism of a scheme (syntheses). As a result of the analysis of the causal complex of latent criminality, a series of conclusions were formulated, which can be taken into account when developing and implementing the system of preventive measures of this type of crimes.

Keywords: latent criminality; the causes of latent criminality; objective causes of latent criminality; subjective causes of latent criminality; the factors of latent criminality.

Cunoașterea criminalității latente este condiționată, în primul rând, de necesitatea stabilirii și diminuării proporțiilor sale reale. Însă între etapa cunoașterii și aprecierii criminalității și etapa organizării luptei cu ea este obligatorie etapa identificării și analizei cauzelor acestui fenomen. În același timp, cunoașterea cauzelor latenței criminalității are o semnificație teoretică și practică deosebită.

În general, prin cauză se are în vedere fenomenul care generează sau produce un alt fenomen, numit „consecință”. Fenomenul (consecința) care a survenit în urma influenței cauzei (cauzelor) depinde de anumite condiții. Una și aceeași cauză poate provoca diferite urmări, în funcție de influența asupra acesteia a diverselor condiții [1, p. 531].

Corelația dintre cauză și condiții este obligatorie sau, cu alte cuvinte, în prezența anumitor condiții cauza va conduce în mod inevitabil la survenirea urmării. Capacitatea de a genera urmări deosebește cauzalitatea de alte categorii de determinante.

Prin cauze care provoacă latența infracțiunilor urmează de avut în vedere ansamblul circumstanțelor (factorilor) cu caracter social, juridic și de altă natură care împiedică constatarea, înregistrarea și evidența infracțiunilor, precum și descoperirea completă a acestora. În cele din urmă, din șirul acestor factori fac parte și anumite lacune în activitatea organelor de drept și a celor de supraveghere și control cu atribuții și competențe specifice în domeniul investigării infracțiunilor și identificării persoanelor care le-au comis, înregistrării și evidenței acestora, exercitării justiției etc.

Criminalitatea latentă, ca fenomen social distinct, este generată de ansamblul cauzelor comune specifice părții înregistrate a criminalității, fiind determinată de aceiași factori sociali, economici, juridici, politici, psihologici etc. Totodată, partea latentă a criminalității, reieșind din dimensiunile criminologice ale acesteia, depășește cu mult consecințele provocate de criminalitatea înregistrată. În același timp, este important de menționat că însăși latența constituie unul din principalii factori care fac parte din complexul cauzal al criminalității.

Analizând problema cauzalității latenței fenomenului criminalității este inadmisibil de a confunda cauzele comiterii infracțiunilor cu cauzele tăinuirii acestora. În ultimul caz este vorba despre aspectele ce se referă la infracțiunea comisă și probabilitatea ca aceasta să rămână în afara reacției oficiale a organelor de drept. În ceea ce privește cauzele comiterii infracțiunilor, indiferent de faptul dacă au devenit sau nu au devenit cunoscute organelor de drept, acestea nu se deosebesc una de alta.

Abordările teoretice consacrate cauzalității criminalității latente permit de a evidenția cele mai răspândite cauze și condiții ale acestui fenomen. Totuși, până a trece nemijlocit la acest subiect, este important de a efectua divizarea internă a respectivei categorii de cauze, fiind vorba despre două grupuri: 1) *obiective*, care nu depind de voința subiectului; 2) *subiective*, care depind de voința persoanei și se reflectă în acțiunea sau inacțiunea acesteia. Prin urmare, poate fi prezentată următoarea schemă (sinteză) a cauzelor care generează latența criminalității.

I. Cauze generale ale latenței criminalității, la care urmează de atribuit:

1. Nivelul pericolului social al infracțiunii comise.
2. Nivelul conștiinței juridice: a) conștiința moral-juridică a populației; b) conștiința juridică și profesională a funcționarilor organelor de drept.

3. Caracterul și gravitatea consecințelor infracțiunilor și aprecierea lor de către victime, martori și alte persoane interesate.

În funcție de cauzele menționate, pot fi evidențiate câteva tipuri de criminalitate obiectiv-latentă:

1. Infracțiuni care nu au ajuns în sistemul de evidență din cauza necoordonării acțiunilor organelor departamentale care înregistrează infracțiunile.

2. Infracțiuni care nu au fost înregistrate din cauza imperfecțiunii legislației care reglementează ordinea de evidență a infracțiunilor. În prezent, evidența infracțiunilor este reglementată de Legea nr. 216 din 29.05.2003 cu privire la Sistemul informațional integral automatizat de evidență a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni [2]. Reieșind din conținutul legii, se constată faptul că prevederile de bază ale acesteia nu permit de a reflecta în mod obiectiv criminalitatea reală în sistemul de evidență statistică.

3. Infracțiuni pe care nu le cunoaște nimeni. De regulă, este vorba despre infracțiuni comise din imprudență. Pe lângă infracțiunile comise din imprudență, în grupul respectiv pot fi incluse infracțiunile soldate cu pagube nesemnificative, deseori necunoscute persoanei care le-a comis în legătură cu interpretarea eronată a acestora ca nefiind cu caracter infracțional.

4. Fapte pe care le cunoaște doar infractorul. La această categorie pot fi atribuite cazurile comiterii infracțiunilor în privința persoanelor aflate în stare de ebrietate, bolnavilor psihic, copiilor etc. La ele se mai referă, de exemplu, faptele de corupere pasivă comise de funcționari publici din domeniul educației, ocrotirii sănătății, culturii etc. [3, p. 24].

Practic aceleași motive se află la baza nivelului sporit de latență al infracțiunilor informatice. Conform unor evaluări ale experților, „...nivelul latenței infracțiunilor informatice îl constituie 90%, iar din cele 10% înregistrate sunt descoperite doar 1%...” [4, p. 28].

Eficiența luptei cu criminalitatea latentă depinde în mare parte de atitudinea populației față de persoanele care încalcă legea. Majorarea numărului funcționarilor din cadrul organelor de drept nu poate fi nelimitată. Chiar și completarea maximă a numărului statelor de personal, cu repartizarea optimă a sarcinilor nu va fi suficientă pentru descoperirea fiecărei infracțiuni. Reușita luptei cu astfel de fapte este determinată, în primul rând, de atitudinea celor din jur față de acțiunile făptașului.

Neprotejarea persoanelor care ajută la înfăptuirea justiției împotriva influențelor ilegale, prin acte de corupere, izolare temporară, șantaj și chiar prin înlăturare fizică le determină să se eschiveze de la îndeplinirea datoriei cetățenești. Despre acest fapt mărturisesc rezultatele unor sondaje ale populației. Astfel, 34,8% din persoane intervievate au răspuns că dacă ar

deveni martori ai comiterii unor infracțiuni, nu ar comunica organelor de drept despre cele întâmplate [5, p. 103].

Urmează de specificat că potrivit art. 3 al Legii nr. 105-XVI din 16.05.2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal [6], măsurile de protecție pot fi aplicate doar în cazul infracțiunilor grave, deosebit de grave și excepțional de grave. Astfel, participanții la proces în legătură cu infracțiunile ușoare sau mai puțin grave nu pot beneficia de protecție. În aceste condiții, lipsa măsurilor de protecție a participanților la procesul penal contra influențărilor din partea persoanelor care au comis infracțiuni îi poate determina să se eschiveze de la îndeplinirea obligației de a face declarații, fapt care constituie o piedică serioasă în activitatea de investigare a infracțiunilor.

Reieșind din cele menționate și luând în considerare faptul că declarațiile participanților la procesul penal au o mare importanță pentru tragerea la răspunderea penală a făptuitorilor, propunem completarea art. 3 al Legii nr. 105 din 16.05.2008, astfel încât și participanții la proces care favorizează descoperirea infracțiunilor ușoare sau mai puțin grave să beneficieze de protecție corespunzătoare.

II. Cauze obiective ale criminalității latente, la care se referă: 1) starea sănătății victimei sau a martorului infracțiunii, motiv pentru care nu a fost posibilă sesizarea organelor de drept cu privire la infracțiunea comisă (de exemplu, victima se afla în stare inconștientă sau avea pierderi temporare de memorie); 2) se afla în locuri unde era dificil sau imposibil de a lua legătura cu reprezentanții organelor de drept; 3) avea insuficientă informație despre infracțiune (a văzut doar fuga persoanei de la locul faptei), de aceea nu a putut califica un astfel de comportament ca fiind infracțional; 4) despre infracțiunea comisă nu cunoaște nici infractorul și nici victima; 5) decesul victimei.

III. Cauze subiective ale criminalității latente pot fi următoarele: 1) lipsa încrederii din partea victimelor sau a martorilor în perspectiva descoperirii infracțiunii; 2) nihilismul juridic, în particular convingerea deplină că organele de drept nu vor reacționa la informația privind infracțiunea comisă și, din aceste considerente, nu este oportun de a pierde timpul în zadar; 3) existența verosimilității descoperirii unor fapte reprobabile sau ilicite, comise cândva de victimă sau de martor; 4) tendința „de a se răfui” cu infractorul cu propriile forțe; 5) frica față de infractori, care ar putea ulterior să se răz-bune pe victimă sau pe membrii săi de familie; 6) compătimirea infractorului, în special dacă infracțiunea este comisă de către un minor, o persoană în etate sau de o persoană bine cunoscută; 7) lipsa dorinței de a da publicității unele aspecte intime care rezultă din conținutul faptelor infracționale săvâr-

site, mai ales în cazurile violurilor; 8) persoana consideră prejudiciul cauzat prin comiterea infracțiunii ca fiind ne semnificativ și nu dorește să piardă timpul pentru comunicarea cu reprezentanții organelor de drept; 9) frica sau neîncrederea unor persoane, care în trecut au fost victime sau martori ai unei infracțiuni comise de reprezentanții organelor de drept.

Criminalitatea tăinuită, denumită și *criminalitate latentă artificială*, adică determinată subiectiv – reprezintă ansamblul infracțiunilor care, deși au fost anunțate organelor de urmărire penală sau le sunt cunoscute acestora, din diferite motive nu au fost ilustrate în datele statisticii oficiale a criminalității. Existența acestei categorii de criminalitate se explică prin: neexaminarea declarațiilor privitoare la infracțiunile comise; aprecierea incorectă a faptei; luarea unei decizii procesuale greșite, inclusiv referința greșită la articolele Codului procesual penal; necompletarea fișei de evidență primară a infracțiunii; comiterea greșelilor de calcul la centralizarea și gruparea datelor statistice și chiar prin defectarea mașinilor electronice de calcul. Uneori criminalitatea latentă artificială este determinată de încălcarea principiilor de evidență a infracțiunilor. În general, această parte a „cifrei negre” a criminalității este atât rezultatul intenției, cât și al imprudenței și lipsei de profesionalism a celor care sunt obligați să lupte cu criminalitatea. O anumită influență asupra acestui tip de criminalitate o au subiecții care oferă date statistice organelor ierarhic superioare și surselor mass-media. Uneori acești subiecți își pun drept scop de a arăta sporirea sau reducerea numărului total de infracțiuni, îmbunătățirea descoperirii acestora etc. [7, p. 197-198].

Astfel, latența artificială este condiționată atât de problemele legate de înregistrare, evidență și notele statistice cu privire la criminalitate, cât și de lacune în activitatea organelor de drept, toleranța excesivă, abuzuri și neglijență din partea persoanelor responsabile să realizeze funcțiile de investigare și descoperire a infracțiunilor.

Una din principalele probleme ce ține de asigurarea procesului de conștientizare a criminalității este organizarea înregistrării și evidenței infracțiunilor. La rândul său, aceasta joacă un rol determinant în colectarea și reflectarea obiectivă a indicatorilor privind starea criminalității și a controlului real al acesteia. Totuși problema veridicității indicatorilor respectivi rămâne a fi una destul de dificilă pentru majoritatea statelor [8, p. 70; 9, p. 122].

Este incorect de a pune responsabilitatea pentru starea de fapt a criminalității doar pe seama organelor de drept, care au în calitate de sarcină prioritară organizarea procesului de prevenire și combatere a fenomenului infracțional. Profesionalismul insuficient și resursele neadecvate generează indicatori reduși de descoperire a infracțiunilor, fapt care influențează

negativ evoluția fenomenului criminalității latente. Aceasta, la rândul său, precum și goana după majorarea procentului de descoperire, îi determină pe unii funcționari să ajusteze indicatorii reali ai infracțiunilor comise la indicatorii doriți sau solicitați de anumiți factori de decizie [10, p. 106-107].

Prin urmare, se constată că situația actuală cu privire la înregistrarea și evidența infracțiunilor încă nu corespunde pe deplin cerințelor înaintate, deoarece acest proces derogă de la principiul imparțialității și obiectivității, denaturând astfel imaginea reală a fenomenului criminalității [10, p. 107].

Reieșind din contextul menționat, considerăm necesar de a revizui *criteriile de apreciere a activității* organelor de drept care desfășoară lupta cu criminalitatea. Aceste criterii trebuie să reflecte procesul de prevenire și combatere a fenomenului infracțional nu doar prin prisma indicatorilor cantitativi, ci și ai celor calitativi. Astfel, aprecierea activității organelor de drept nu trebuie să se bazeze doar pe indicatorii generali de descoperire a infracțiunilor, ci și pe indicatorii de descoperire a infracțiunilor latente. În același timp, la baza aprecierii activității lor nu ar trebui să stea indicatorii cantitativi ai măsurilor aplicate, ci calitatea organizării și implementării acestora, potențialul preventiv și eficiența activității desfășurate din punctul de vedere al perspectivelor pe termen scurt și lung, inclusiv influența respectivelor măsuri asupra stării criminalității și a situației criminogene în ansamblu.

Cauzele obiective și subiective ale criminalității latente artificiale (tănuite de către organele de drept) sunt legate exclusiv de activitatea profesională a reprezentanților respectivelor organe. Din aceste considerente, ele se deosebesc calitativ de cauzele criminalității latente naturale (tănuite de către victimă).

Așadar, la categoria *cauzelor obiective* ale criminalității latente artificiale pot fi atribuite: 1) supraîncărcarea angajaților organelor de drept cu diverse sarcini și activități, fapt care împiedică examinarea deplină și calitativă a sesizărilor despre infracțiuni [11]; 2) baza materială precară și asigurarea tehnică insuficientă a funcționarilor organelor de drept, ceea ce îngreunează activitatea acestora; 3) indicațiile factorilor de decizie privind necesitatea diminuării artificiale a numărului de infracțiuni înregistrate; 4) nivelul scăzut de pregătire profesională a funcționarilor, din care motiv nu sunt în stare să constate și/sau să descopere infracțiunea; 5) aprecierea activității organelor de drept în baza indicatorilor cantitativi de descoperire a infracțiunilor.

La factorii de ordin obiectiv, care contribuie la latența infracțiunilor, urmează a atribui și asigurarea tehnico-materială insuficientă a subdiviziunilor de investigare operativă, dar și a organelor de drept în ansamblu. Se răsfrânge negativ asupra activității lor insuficiența mijloacelor tehnice speciale, mijloacelor de transport, mijloacelor moderne de asigurare informați-

onală, a tehnicii criminalistice etc.

În calitate de *cauze subiective* ale infracțiunilor tănuite de către reprezentanții organelor de drept pot fi: 1) lipsa dorinței de a înregistra infracțiuni greu de descoperit și a celor fără perspectivă judiciară, din temerea de a influența diminuarea procentului infracțiunilor descoperite, fapt care poate avea urmări negative pentru unii funcționari sau pentru organul de drept în ansamblu; 2) atitudinea neglijentă față de activitatea profesională, determinată de indolență sau de alte circumstanțe; 3) perceperea eronată a intereselor de serviciu, exprimată prin tendința de a înregistra indicatori buni în activitate; 4) erori de calificare a acțiunilor ilegale și, prin urmare, refuzuri nemotivate de pornire a urmăririi penale; 5) camuflarea infracțiunilor de către reprezentanții organelor de drept din motive legate de corupție; 6) pasivitatea angajaților organelor de drept în relevarea și descoperirea infracțiunilor comise; 7) indolența și lipsa dorinței de a investiga cauzele dificile din punctul de vedere al probării infracțiunii.

De asemenea, urmează a avea în vedere faptul că deseori o influență negativă asupra respectivului fenomen o au următorii factori: standardele comportamentului profesional specific unor angajați ai subdiviziunilor polițienești sau ai altor organe de drept; timpul parvenirii informației (de exemplu, acesta coincide cu începutul sau cu sfârșitul perioadei de perfecționare a dărilor de seamă); anumite trăsături specifice personalității infractorului sau victimei; nivelul calificării profesionale, precum și atitudinea persoanei care recepționează și înregistrează sesizări sau alte informații despre infracțiuni, inclusiv a persoanei care ia decizii ce produc efecte juridice în urma examinării acestor informații (pornirea sau refuzul de a porni urmărirea penală etc.).

Astfel, reacția organelor de drept la informațiile cu privire la infracțiuni trebuie să se bazeze pe respectarea strictă a prevederilor legislației procesual-penale și a actelor normative care reglementează înregistrarea și evidența deplină a informației parvenite. La rândul său, aceasta ar permite calificarea prealabilă a faptei ca fiind sau nefiind infracțională și, respectiv, luarea unei decizii care produce efecte juridice.

În urma analizei principalelor cauze ale criminalității latente pot fi evidențiate următoarele concluzii: 1) cauzele manifestării latenței au un caracter obiectiv-subiectiv, fiind condiționate de un complex de factori cu caracter economic, ideologic, politic, juridic etc. Respectiv, la fel ca și toate fenomenele subterane, apar ca urmare a rolului diminuat al statului în gestionarea relațiilor sociale, fie în rezultatul unor erori ale unei astfel de gestionări; 2) cauzele respective apar de sine stătător, indiferent de fenomenele care determină criminalitatea în ansamblu.

Referințe bibliografice

1. Кузнецов И.В., Сачков Ю.В. Причинность. В: Философский энциклопедический словарь. Москва, 1983. С. 531-532.
2. Legea nr. 216 din 29.05.2003 cu privire la Sistemul informațional integral automatizat de evidență a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 170-172 din 08.08.2003.
3. Демидов Ю.Н. Организованная преступность и коррупция в социально-бюджетной сфере. В: Право и экономика. 2001. №5. С. 22-24.
4. Российская Е.Р., Усов А.И. Судебная компьютерно-техническая экспертиза. В: Право и закон, Москва, 2001. С. 27-29.
5. Мнение населения о правовой защищенности и деятельности правоохранительных органов в РФ. Москва, 1992. 162 p.
6. Legea nr. 105-XVI din 16.05.2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 112-114 din 27.06.2008.
7. Gladchi Gh. Criminologie: Manual pentru facultățile de drept și polițienești. Chișinău: CEP USM, 2019. 619 p.
8. Лунеев В. Контроль над преступностью: надёжны ли показатели? В: Государство и право, 1995, № 7. С. 69-102.
9. Беляев С. Преступность в США. Анализ уголовной статистики. В: Государство и право, 1997, № 5. С. 122-124.
10. Larii Iu. Criminologie. Ediție revizuită și adăugită. Chișinău: Cartea Militară, 2020. 290 p.
11. Криминология: учебник. Под ред. А.И. Долговой. 4-е изд. Москва: Норма, 2010. 912 с.

APLICAREA PRINCIPIULUI EGALITĂȚII DE GEN LA FORMAREA ȘI PERFEȚIONAREA PROFESIONALĂ A ANGAJATELOR DIN CADRUL ORGANELOR DE DREPT

Mihaela BEJENARI,

asistent universitar,

Facultatea Drept, ordine publică și securitate civilă,

Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

*Stereotipurile de gen emoționale, sexuale și psihologice
încep în momentul în care doctorul spune: „Este o fată.”*

Shirley Chisholm

Viața nu este o competiție între bărbați și femei. Este o colaborare.

David Alejandro Fearnhead

REZUMAT

Prezentul studiu vizează dintr-o perspectivă teoretico-dogmatică, cadrul conceptual reglementat de legislația internațională și națională privind aplicarea principiilor în materia drepturilor omului și anume, asigurarea egalității de gen la formarea și perfecționarea profesională a angajaților din cadrul organelor de drept. Garantarea dreptului la egalitate de tratament și șanse ale femeilor și bărbaților din perspectiva genului, se concentrează pe aplicarea sa în dreptul muncii și al securității sociale - lăsând în afara abordărilor, multe aspecte ale dreptului constituțional, drept civil, drept penal sau drept administrativ, motiv, care stragnează cultivarea respectului față de rolul legii în realizarea protecției drepturilor omului, asigurării valorilor unui stat de drept, creșterii economice și durabilității societății în general

Cuvinte-cheie: *femei, discriminare, egalitate, raporturi juridice de muncă*

SUMMARY

This study aims from a theoretical-dogmatic perspective, the conceptual framework regulated by international and national legislation on the application of human rights principles, namely, ensuring gender equality in the training and professional development of the employed women within the law enforcement institutions. Guaranteeing the right to equal treatment and opportunities of women and men from a gender perspective focuses on its

.....
application in labor and social security law - leaving out many approaches to constitutional law, civil law, criminal law or administrative law, reason, which seeks to cultivate respect for the role of the law in achieving the protection of human rights, ensuring the values of the rule of law, economic growth and the sustainability of society in general.

Keywords: *women, discrimination, equality, labour relationships*

Introducere. Egalitatea de gen reprezintă un angajament central în preambulurile multitudinii de instrumente, constituții care vizează domeniul drepturilor omului, este un drept fundamental a unei societăți democratice, înseamnă oportunități și responsabilități egale pentru fiecare femeie și bărbat întru sporirea abilității, integrării și perfecționării socio-profesionale.

Competența profesională a angajaților, implicarea cu seriozitate în realizarea activităților specifice funcției ocupate din cadrul organelor de drept și rapiditatea cu care se răspunde solicitărilor acestora nu reprezintă numai vorbe, deziderate menite să se regăsească în cuvinte introductive frumos articulate, ci sunt ținte concrete care trebuie să fie realizate.

Funcțiile ocupate de femei se află în fața unor noi provocări, generate în principal de nevoia de adaptare la o realitate complexă, în care competitivitatea capătă noi valențe și formarea profesională reprezintă garantul realizării acesteia.

Cercetare științifică. Odată cu ratificarea Convenției ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW), semnarea și angajarea plenară în realizarea Platformei de la Beijing și a Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului, inclusiv Acordului de Asociere cu UE, Republica Moldova și-a asumat la nivel internațional, alături de alte preocupări majore, obiectivul asigurării egalității de gen în toate domeniile vieții social-economice. [1, p. 4]

La nivel național, asigurarea principiului egalității de sex/gen a fost substanțial îmbunătățit în ultimul an, în special, în viața publică și politică. Această reflectare a evenimentelor marchează o nouă etapă de maturitate pentru țara noastră și o nouă realitate cu care doamnele angajate din cadrul organelor de drept vor interacționa.

Alegerile parlamentare din 2019 s-au desfășurat în premieră în conformitate cu sistemul electoral mixt adoptat în anul 2017, considerat mai puțin favorabil reprezentării politice a femeilor.[2, p. 4] A fost introdusă cota de reprezentare și prevederile de plasament, care presupun ca listele de candidați pentru alegerile locale sunt întocmite respectându-se cota mi-

nimă de 40% pentru ambele sexe, iar poziționarea candidaților pe liste se face conform formulei: minim patru candidați pentru fiecare gen la fiecare 10 locuri. [3, art. 46, alin. 3]] Cu toate acestea, au fost alese 26 de femei deputate (cu 5 mai multe față de alegerile din 2014).

În contextul abilitării economice a femeilor, în 2019, Guvernul a aprobat extinderea **Programului Femei în afaceri**, până în anul 2022. [4]

Cu toate acestea, femeile continuă să fie subreprezentate la nivelul forurilor politice înalte, în funcții de conducere din autorități publice centrale și locale, deși dețin o educație superioară și calificări profesionale avansate. În acest context, menționăm faptul, că prin prisma respectării standardelor nediscriminării, a actelor normative sau a proiectelor de acte normative, au fost identificate mai multe probleme care împiedică asigurarea de facto a nediscriminării și egalității de gen în crearea, dezvoltarea și formarea profesională a femeii.

Printre problemele constatate care, direct sau indirect, au drept consecință discriminarea pe criteriu de sex/gen în formarea profesională a angajaților în cadrul instituțiilor de drept sunt următoarele: - ***lipsa măsurilor corespunzătoare care ar permite și încuraja îmbinarea armonioasă a obligațiilor de serviciu cu cele familiale, precum și refuzul de angajare a persoanei cu responsabilități familiale;***

Atât în rândul bărbaților, cât și a femeilor, există percepția că o funcție mai înaltă ierarhic, va presupune și o dedicare mai intensă a femeilor în activitățile profesionale, iar acest fapt ar putea determina neglijarea familiei. Astfel, în acest sens, ***persistă aspectul tradiționalist privind rolul femeii în gospodărie.*** Actualmente, insuficiența serviciilor de îngrijire a copiilor la etapa preșcolară, precum și participarea redusă a bărbaților în ***creșterea și educația copiilor*** creează mari obstacole în calea afirmării profesionale a femeilor și implicării acestora în activități publice și politice. Un caz elocvent îl specificăm în **cauza nr. 216/18**, unde, petiționara a susținut că, într-un interviu de recrutare, angajatorul i-ar fi comunicat că nu se potrivește funcției, pentru că are doi copii mici, iar programul de lucru de la 09:00- 21:00, care necesită implicare deplină.[5]

Pandemia COVID-19 a dezvăluit, și în același timp, a agravat inegalitățile în divizarea responsabilităților de îngrijire. Sistarea activității instituțiilor de învățământ a determinat o suprasolicitare a părinților, în mod special a femeilor. Această măsură a relevat faptul că zilele de lucru, îndeosebi a părinților care practică lucrul la distanță, sunt puțin compatibile cu îngrijirea copiilor și a adulților dependenți. Dacă considerăm supravegherea activității școlare la distanță a copiilor, atunci volumul muncii de îngrijire la domiciliu crește exponențial. Datele arată că în perioada crizei COVID-19, peste 50% dintre femei au dedicat mai multe ore lecțiilor cu copiii și și-au

asumat munca cea mai solicitantă în gospodărie. [6, p. 4]

Un alt criteriu ar fi **limitarea aplicării garanțiilor pentru persoanele care aveau raporturile de muncă suspendate la data intrării** în vigoare a Legii nr. 270/2018. [7] La data de 29 noiembrie 2019, în adresa Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității (CPEDA) a parvenit solicitarea Curții Constituționale în vederea emiterii unui aviz referitor la excepția de neconstituționalitate a alin. (5) al art. 27 din Legea nr. 270/2018. Din prevederile sus citate, Consiliul a observat că garanțiile de menținere a salariilor care după intrarea în vigoare a legii s-au micșorat, nu se aplică persoanelor care la acea dată aveau contractele individuale de muncă/raporturile de serviciu suspendate, astfel fiind afectate nejustificat anumite categorii de subiecți. Consiliul a constatat că situația creată de legiuitor la alin. (5), art. 27 din lege constituie discriminare indirectă în câmpul muncii pentru următoarele categorii de persoane care, la 1 decembrie 2018, aveau contractele individuale de muncă/raporturile de serviciu suspendate: (i) pe criteriu de sex a femeilor care se aflau în concediu de maternitate; (ii) pe criteriu de gen a femeilor care se aflau în concediu pentru îngrijirea copilului în vârstă de până la 4 ani; (iii) pe criteriu de stare a sănătății a persoanelor care aveau contractul de muncă suspendat pe motiv de boală sau traumatism; (iv) discriminare prin asociere pe criteriu de dizabilitate/stare a sănătății a persoanelor care îngrijesc un copil cu dizabilități sau un membru bolnav al familiei.

O altă problemă de discriminare reținută vizează **criteriul producerii și difuzării publicității sexiste**. Termenul «sexist» este un termen nou pentru legislația Republicii Moldova și întâlnindu-l pentru prima dată, mulți îl confundă cu termenul „sexualitate”, ce este greșit, necâtând la faptul că aceste două cuvinte au o rădăcină comună. Sexualitatea însuși nu are nimic comun cu discriminarea pe gen și se definește ca totalitatea însușirilor morfologice, fiziologice și psihologice care caracterizează sexele. Sexualitatea ține de natura umană și nu este interzisă în publicitate, doar dacă aceasta nu poartă cu caracter sexist sau amoral.

Prin implimentarea Legii nr. 71 din 14.04.2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, s-a permis de a „lupta” efectiv cu așa formă de discriminare ca „sexismul”. Menționăm că:

I. În Legea cu privire la publicitate au fost introduse următoarele modificări și completări: [8]

1. În art. 1 definiția „publicitate neadecvată” după cuvântul „amorală” s-a completat cu cuvântul „sexistă”. Cu alte cuvinte publicitatea sexistă la fel ca și publicitatea amorală, neonestă, neautentică, camuflată a fost definită ca publicitate neadecvată și a fost interzisă.

2. Legea a fost completată cu un nou articol 11¹, publicitatea sexistă

cu următorul conținut: 1) Se consideră sexistă publicitatea care: a) prezintă femeia sau bărbatul drept obiect sexual, în situații umilitoare sau degradante, violente și care ofensează demnitatea umană; b) promovează stereotipuri sexiste în scop discriminatoriu, cu menținerea percepției tradiționale asupra femeii drept o ființă slabă, vulnerabilă și dependentă, având o poziție socială inferioară. (2) Publicitatea sexistă este interzisă.

II. Alin. (6) al art. 364 (Încălcarea legislației cu privire la publicitate) din Codul Contravențional al RM Nr. 218-XVI din 24.10.2008 (MO RM, 2009, Nr. 3-6, art.15), după cuvântul „amorală” s-a completat cu cuvântul „sexist”.

În ce privește procedura de atragere la răspundere pentru încălcarea acestei dispoziții legale, aceasta a rămas nemodificată, și anume potrivit art. 404/1 din Codul Contravențional, Consiliul Concurenței este agentul constatator al contravenției prevăzute la art.364 alin. (6) Cod Contravențional. Personalul abilitat cu funcții de control al Consiliului Concurenței este în drept să constate contravenții și să încheie procese-verbale, iar Procesele-verbale cu privire la contravenții se remit spre examinare în fond instanței de judecată competente. Orice altă autoritate de stat sau organizații guvernamentale pot să constate încălcarea însă pentru a atrage la răspundere aceștia urmează să sesizeze Consiliul concurenței.

Reglementarea ineficientă a mecanismului de sancționare a hărțurii sexuale în relațiile de muncă cu superiorii. Conform cercetării Comisiei Europene privind hărțuirea sexuală la locul de muncă, [9, p. 23] femeile care lucrează în companii dominate de bărbați sunt mai vulnerabile la hărțuire sexuală. Situația inversă a fost atestată în companiile dominate de femei, unde mai mulți bărbați au raportat cazuri de hărțuire sexuală comparativ cu kolegele lor. Astfel, problema se evidențiază la capitolul neimplicării egale a femeilor și bărbaților în câmpul muncii – în general, cât și în funcțiile de conducere – în special. Asigurarea echilibrului de gen în funcțiile de conducere va contribui la diminuarea incidenței hărțurii sexuale.

Chestionarea – instrument de identificare a incidenței hărțurii sexuale la locul muncii și a situațiilor nocive de muncă. La nivel european deja s-a recurs la aplicarea chestionării persoanelor angajate ca și un instrument de colectare a datelor dezagregate cu referire la amploarea fenomenului hărțurii sexuale. Astfel, actorii în domeniul egalității de gen s-au propunțat cu privire la unele recomandări: completarea Regulamentului de organizare și funcționare a Inspectoratului de Stat al Muncii cu prevederi ce vizează atribuția de monitorizare a fenomenului hărțurii sexuale prin aplicarea chestionării anonime a persoanelor angajate și completarea Codului Muncii, articolul 10, pct. 2, lit. f⁷ cu obligația angajatorilor/ angajatoarelor de a organiza sondaje anuale în rândul personalului, pentru a identifica severitatea incidenței fenomenului hărțurii în raporturile de muncă și cu cea de

.....
a face public raportul constatărilor și a nivelului de implementare a regulamentul de combatere a hărțuirii sexuale la locul muncii. [9, p. 20]

Astfel că, necesitatea completării Legii nr. 5 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați cu obligația angajatorului/angajatoarei de a stipula în acordurile colective de muncă a prevederilor ce vin direct să reducă manifestarea hărțuirii în câmpul muncii, este una îndispensabilă. Actualmente, articolul 10 a respectivei Legi prevede cooperarea angajatorului cu angajații și reprezentanții sindicatelor, inclusiv prin specificarea inserării obligatorii a procedurilor de asigurare a egalității de gen în acordurile individuale de muncă, în cele colective de muncă și în convențiile colective. Hărțuirea sexuală este un subiect pe care Sindicatele ar trebui să-l abordeze în mod activ, deoarece vizează, de cele mai multe ori, relațiile de subordonare la locul de muncă. Astfel, completarea art. 10, pct. 2 a Legii nr. 5 cu prevederea expres a obligației de a integra în acordurile colective de muncă și cele de convenții colective a procedurilor necesare de diminuare a manifestării hărțuirii sexuale în raporturile de muncă se impune.

De menționat că mai mult de 1/3 din țările europene au integrat prevederi specifice de combatere a fenomenului respectiv în colective de muncă (cazul Slovaciei, Danemarcei, Franței, Italiei etc.). În Danemarca cca 80% din lucrători (100% în sectorul public și 70% în sectorul privat) sunt protejați prin acorduri colective, care abordează foarte specific violența, hărțuirea, stresul la locul de muncă. [10, p. 21]

Aplicarea principiului egalității de gen la formarea și perfecționarea profesională a angajaților din cadrul organelor de drept rezultă și din elaborarea și implementarea unui mecanism eficient de combatere a hărțuirii sexuale și de creare a unui mediu sigur de activitate. În acest sens, se consideră a fi oportună și necesară organizarea anuală a instruirilor privind fenomenul hărțuirii sexuale de către Inspectoratul de Stat al Muncii în cadrul instituțiilor de drept ale statului. Astfel că, activitățile de instruire atât a personalului instituției, cât și a conducătorilor acestora, va contribui direct la: conștientizarea gravității fenomenului și a efectelor acestuia, sporirea nivelului de încredere și curaj pentru a raporta toate formele de hărțuire sexuală, nu doar cele grave, sesizarea activă a organelor mandatate de examinarea cazurilor de hărțuire sexuală.

Constatări esențiale. „*Lupta pentru egalitate este strâns legată de lupta pentru dreptate socială în lumea muncii*”. Guy Ryder, Directorul General al OIM, Ziua Internațională a Femeii 2014

Piața muncii, disparitate salarială de gen. Datele *Raportului Anual cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public pentru anul 2019*, [11 p. 19] denotă faptul că ponderea femeilor în funcții/posturi diferă pe niveluri de administrare, astfel că:

1. Distribuția pe gen în administrația publică: femei- 17554 (45,2%), bărbați- 21247 (54,8%);

2. Distribuția pe gen în funcțiile publice, fără funcțiile publice cu statut special:

– femei- 10633 (74,2%), bărbați- 3702 (25,8%);

3. Distribuția pe gen în funcțiile publice cu statut special: femei (19,6%), bărbați- (80,4%).

Funcțiile publice cu statut special sunt în mare parte „masculinizate”, corespunzând unor autorități de forță (gen poliție, armată etc.), ale căror angajați sunt în mare parte, bărbați (80,4%). Prin urmare, din datele prezentate de autoritățile publice rezultă un dezechilibru semnificativ între funcțiile publice și cele cu statut special, raportul de reprezentare a femeilor fiind, practic, inversat.

În ceea ce privește funcțiile publice de conducere de nivel superior, în anul 2019 situația s-a echilibrat în favoarea femeilor în raport cu anul 2018: 51,6% sunt femei, iar 48,4% sunt bărbați;

Datele prezentate de autoritățile publice relevă faptul că în pozițiile de demnitate publică, femeile sunt mult mai slab reprezentate. Această situație corespunde tendinței generale reflectate de proporția bărbaților conducători de toate nivelurile, care este mai mare decât cea a femeilor. De asemenea, această situație se explică prin faptul că angajații sistemului de justiție (judecători/procurori), dar și deputații, primarii, președinții și vicepreședinții de raion, funcții în care femeile sunt net subreprezentate, sunt incluși la categoria funcțiilor de demnitate publică și au o pondere mare în ansamblul acestor funcții.

Datele unui alt studiu [12, p.5] au evidențiat faptul, că bărbații angajați în cadrul Administrației Publice Centrale (APC) participă într-o pondere mai mare decât femeile la diferite evenimente de formare, de deplasare peste hotare, cu excepția training-urilor și seminarelor, desfășurate cu precădere, la nivel local.

Motivele constatate din cauza cărora femeilor nu li se oferă oportunitatea de formare în cadrul training-urilor sau de participare la deplasări peste hotare sunt următoarele: 1) femeile sunt dezavantajate din motive personale, asociate de obicei, cu rolurile de gen tradiționale și 2) proporția mică a angajaților de sex feminin care ocupă funcții de nivel înalt în serviciul public, circa 40%. Nivelul de transparență în instituțiile publice pare să aibă un impact mare asupra gradului perceput a progresului femeilor în carieră. Atributele și așteptările specifice de gen constituie constrângeri mai mari cu privire la progresul înregistrat asupra carierei femeilor.

Concluzii. Generalizând cele investigate în prezentul studiu vom menționa că activitatea de formare și dezvoltare profesională a femeilor în

guvernarea instituțională este o parte componentă a procesului complex de edificare a societății bazate pe cunoaștere. Astăzi, nu ne putem imagina existența sintagmei de „stat de drept la nivel internațional fără respectarea drepturilor fundamentale ale omului, inclusiv asigurarea egalității de gen în toate domeniile vieții social-economice, publice și politice.

În urma analizei reglementărilor juridice naționale și internaționale în domeniul asigurării aplicabilității principiului egalității de gen la formarea și perfecționarea profesională a angajaților din cadrul organelor de drept, conchidem asupra faptului că modul de perfecționare a cadrului normativ existent depinde, în mare măsură, de evoluția istorică a fiecărui stat în parte, de respectarea elementelor cheie ale democrației prevăzute în actele juridice internaționale și naționale, în mod special, de viziunile populației asupra proceselor decizionale per ansamblu.

În scopul creșterii gradului de transparență privind oportunitățile de angajare și promovare în carieră a femeilor în cadrul instituțiilor de drept, am formulat câteva recomandări:

- sensibilizarea gender a factorilor de decizie, promovarea femeilor în funcțiile de conducere de nivel superior și în funcțiile de demnitate publică, precum și în funcțiile publice cu statut special;

- sensibilizarea și atenționarea conducătorilor autorităților publice privind necesitatea respectării tuturor prevederilor cadrului normativ în domeniul dezvoltării profesionale a personalului;

- diversificarea tipurilor/formelor de instruire oferită, inclusiv elaborarea și implementarea cursurilor de instruire la distanță de către instituțiile de drept;

- elaborarea unor politici instituționale privind încurajarea și stimularea femeilor căsătorite și a celor cu copii sau care au bătrâni în grija sa, pentru a participa la activități de promovare: deplasări, vizite de studiu, conferințe, training-uri etc.

Inspectoratul General de Poliție. Să examineze din punct de vedere disciplinar acțiunile angajaților care comit fapte de discriminare și să organizeze instruirii tematice la subiectul respectiv pentru ca angajatele să se bucure de protecție egală din partea legii.

Bărbații politicieni. Să depună toată diligența pentru a da dovadă de mai multă responsabilitate în pozițiile publice, abținându-se de la declarații și afirmații instigatoare la discriminare. În acest sens, reflectăm exemplul Republicii Moldova la alegerile prezidențiale: Maia Sandu câștigă alegerile din acest an împotriva contracandidatului său, Igor Dodon.

Angajatorii. Să nu admită comportamente intimidante față de angajate, să respecte principiul de plată egală pentru muncă de valoare egală femeilor restabilite, să instruiască personalul în vederea prestării serviciilor

în mod nediscriminatoriu și să asigure comunicarea eficientă cu angajații.

Referințe bibliografice:

1. Viorica Toartă, Profilul femeilor în poziții alese și numite. Biroul Național de Statistică, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women), ISBN 978-9975-53-653-0, Chișinău, Tipografia Centrală, 2016, 32 p.;
2. CEC. Raport cu privire la rezultatele alegerilor Parlamentului Republicii Moldova din 24 februarie 2019, aprobat prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 2420 din 3 martie 2019, 79 p.;
3. Codul electoral Nr.1381 din 21 noiembrie 1997. Publicat : 29-12-2017 în Monitorul Oficial Nr. 451-463 art. 768;
4. Hotărârea Guvernului nr. 1064 din 16.09.2016 cu privire la aprobarea Programului „Femei în Afaceri”. Disponibil și online: <https://www.odimm.md/ro/femeiinafaceri> (Data accesării 15.11.2020);
 5. <http://egalitate.md/decisions-opinions/decizie-din-28-ianuarie-2019-cauza-nr-216-18/> ;
6. Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women) în parteneriat cu Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare (CPD) și finanțată de Suedia. Datele au fost colectate de către Centrul de Investigații Sociologice și Marketing „CBS-AXA”. Analiza impactului COVID-19 asupra rolurilor de gen. Chișinău, 2020, 47 p.;
7. Legea Nr. 270 din 23.11.2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar. Publicat : 30-11-2018 în Monitorul Oficial Nr. 441-447 art. 715;
8. Legea Nr. 1227 din 27.06.1997 cu privire la publicitate. Publicat : 16-10-1997 în Monitorul Oficial Nr. 67-68 art. 555. Versiune în vigoare din 17.09.18 în baza modificărilor prin LP141 din 19.07.18, MO309-320/17.08.18 art.480;
9. Helge Hoel, Maarit Vartia, Bullying and sexual harassment at the workplace, in public spaces, and in political life in the EU, UE, 2018, 86 p.; (disponibil și online, accesat la data de 15.11.2020) [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604949/IPOL_STU\(2018\)604949_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604949/IPOL_STU(2018)604949_EN.pdf);
10. Rodica Ivașcu, Natalia Covrig, Vadim Vieru, Arina Țurcan, Alexei Buzu, Cum prevenim și reducem hărțuirea sexuală la locul de muncă și studii, Recomandări de politici, 37 p. (disponibil și online, accesat la data de 15.11.2020) https://cdf.md/files/resources/131/9468_cpdcdf_analiza_hartuirea_sexuala_final.pdf ;

11. Cancelaria de Stat a Republicii Moldova, Raport cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public pentru anul 2019, Chișinău, 2020, 65 p.;
12. Arcadie Barbaroșie, Aliona Cristei, Natalia Vlădicescu, Daniela Terzi-Barbaroșie, Studiu sociologic cu genericul: „Impactul corupției asupra oportunităților de afirmare și carieră a femeilor din cadrul Administrației Publice Centrale din Republica Moldova”, Chișinău, 2016, 71 p., disponibil și online, accesat la data de 15.11.2020) https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/effective_governance/impact-of-corruption-on-womens-career-development-opportunities-.html

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

„Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne și alte organe de drept”, conferință științifico-practică internațională (2020; Chișinău). Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne și alte organe de drept: Conferința științifico-practică internațională din 4 decembrie 2020 / redactor-șef: Iurie Larii; colegiul de redacție: Dinu Ostavciuc [et al.]. – Chișinău: Departamentul Editorial-Poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, 2021. – 624 p.

Antetit.: Acad. „Ștefan cel Mare” a MAI al Rep. Moldova, Dep. Știință. – Texte: lb. rom., engl., rusă, ucr. – Rez. paral.: lb. rom.-engl., rusă-engl. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – 100 ex.

ISBN 978-9975-121-76-7.

[351.746+343]:378.14(082)=00

P 90

Design copertă și prezentare grafică:

Ruslan CONDRAT

Redactare:

Gheorghe CHIRIȚĂ

Tehnoredactare

și procesare computerizată:

Ala ANTONIUC

Angela PARENIUC

Natalia CONDRAT

Bun de tipar: 15.03.2021

Tiraj 100 ex.

Tiparul executat la *Departamentul editorial poligrafic*
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

mun. Chișinău, str. Gh. Asachi 21,

MD-2009, Republica Moldova

e-mail: academia@mai.gov.md; www.academy.police.md